ಪ್ರಾಚೀನ ಗದ್ಯಸಾಹಿತ್ಯಮಾಲೆ : ೩

ಕರ್ನಾಟಕ ಸರ್ಕಾರ

ದುರ್ಗಸಿಂಹ ವಿರಚಿತ

ಕರ್ಣಾಟಕ ಪಂಚತಂತ್ರಂ

ಪ್ರಧಾನ ಸಂಪಾದಕರು : ಡಾ. ಸಿದ್ಧಲಿಂಗಯ್ಯ
ಗೌರವ ಸಂಪಾದಕರು : ಡಾ. ಎಂ.ಎಂ. ಕಲಬುರ್ಗಿ
ಸಂಪಾದಕರು : ಡಾ. ಪಿ.ವಿ. ನಾರಾಯಣ

ಕನ್ನಡ ಪುಸ್ತಕ ಪ್ರಾಧಿಕಾರ

ದುರ್ಗಸಿಂಹ ವಿರಚಿತ

ಕರ್ಣಾಟಕ ಪಂಚತಂತ್ರಂ

ದುರ್ಗಸಿಂಹ ವಿರಚಿತ

ಕರ್ಣಾಟಕ ಪಂಚತಂತ್ರಂ

ಪ್ರಾಚೀನ ಗದ್ಯಸಾಹಿತ್ಯಮಾಲೆ : ೩

ದುರ್ಗಸಿಂಹ ವಿರಚಿತ

ಕರ್ಣಾಟಕ ಪಂಚತಂತ್ರಂ

ಪ್ರಧಾನ ಸಂಪಾದಕರು

ಡಾ. ಸಿದ್ಧಲಿಂಗಯ್ಯ

ಗೌರವ ಸಂಪಾದಕರು

ಡಾ. ಎಂ.ಎಂ. ಕಲಬುರ್ಗಿ

ಸಂಪಾದಕರು

ಡಾ. ಪಿ.ವಿ. ನಾರಾಯಣ

ಕರ್ನಾಟಕ ಸರ್ಕಾರ

ಕನ್ನಡ ಪುಸ್ತಕ ಪ್ರಾಧಿಕಾರ

ಕನ್ನಡ ಭವನ, ಬೆಂಗಳೂರು-೫೬೦ ೦೦೨.

Karnataka Panchatantram – An Ancient Kannada Prose - classic
by Durgasimha
Edited by Dr. P.V. Narayan
Published by B.H. Mallikarjuna
Administrative Officer, Kannada Pustaka Pradhikara,
Kannada Bhavana. J.C. Road, Bangalore-560 002.

First Impression	:	2012
Pages	:	lvi + 242 = 298
Copies	:	1000
Price	:	₹ 150/-

■

ಮೊದಲ ಮುದ್ರಣ	:	೨೦೧೨
ಪುಟಗಳು	:	lvi + ೨೪೨ = ೨೯೮
ಪ್ರತಿಗಳು	:	೧೦೦೦
ಬೆಲೆ	:	₹ ೧೫೦/-

ಸಂಪಾದಕರು :
ಡಾ. ಪಿ.ವಿ. ನಾರಾಯಣ

ಪ್ರಕಾಶಕರು
ಬಿ.ಹೆಚ್. ಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನ
ಆಡಳಿತಾಧಿಕಾರಿಗಳು, ಕನ್ನಡ ಮಸ್ತಕ ಪ್ರಾಧಿಕಾರ
ಕನ್ನಡ ಭವನ, ಜೆ.ಸಿ. ರಸ್ತೆ, ಬೆಂಗಳೂರು-೫೬೦ ೦೦೨.

ಮುದ್ರಕರು :
ಸತ್ಯಶ್ರೀ ಪ್ರಿಂಟರ್ಸ್ ಪ್ರೈ. ಲಿ.,
ನಂ. ೧೬/೧, ೨ನೇ ಮುಖ್ಯರಸ್ತೆ, ೩ನೇ ಅಡ್ಡರಸ್ತೆ
ಕಸ್ತೂರಿಬಾ ನಗರ, ಮೈಸೂರು ರಸ್ತೆ, ಬೆಂಗಳೂರು-೫೬೦ ೦೨೬
ದೂರವಾಣಿ : ೦೮೦-೨೬೭೪ ೮೮೧೧; ಮೊ : ೯೩೪೨೮ ೬೪೭೬೧

*

ಸಲಹಾಮಂಡಳಿ

■

ಪ್ರಧಾನ ಸಂಪಾದಕರು

ಡಾ. ಸಿದ್ಧಲಿಂಗಯ್ಯ

ಗೌರವ ಸಂಪಾದಕರು

ಡಾ. ಎಂ.ಎಂ. ಕಲಬುರ್ಗಿ

ಸಂಪಾದಕರು

ಡಾ. ಸಿ.ಪಿ. ಕೃಷ್ಣಕುಮಾರ್

ಡಾ. ಕೆ. ಮರಳಸಿದ್ದಪ್ಪ

ಪ್ರೊ. ಸುಧಾಕರ

ಡಾ. ಕೆ.ಆರ್. ಗಣೇಶ್

ಪ್ರೊ. ಸಿ.ವಿ. ಕೆರಿಮನಿ

ಎ.ಕೆ. ರಾಮೇಶ್ವರ

ಆಡಳಿತಾಧಿಕಾರಿಗಳು

ಬಿ.ಹೆಚ್. ಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನ

*

ಪ್ರಾಚೀನ ಗದ್ಯಸಾಹಿತ್ಯಮಾಲೆಯ ಕೃತಿಗಳು

■

	ಕೃತಿ ಶೀರ್ಷಿಕೆ	ಸಂಪಾದಕರು
೧.	ಆರಾಧನಾ ಕರ್ಣಾಟಟೀಕಾ (ವಡ್ಡಾರಾಧನೆ)	: ಡಾ. ಶಾಂತಿನಾಥ ದಿಬ್ಬದ
೨.	ಚಾವುಂಡರಾಯ ಪುರಾಣಂ	: ಡಾ. ಎಂ.ಎ. ಜಯಚಂದ್ರ
೩.	ಕರ್ಣಾಟಕ ಪಂಚತಂತ್ರಂ	: ಡಾ. ಪಿ.ವಿ. ನಾರಾಯಣ
೪.	ಧರ್ಮಾಮೃತಂ	: ಶ್ರೀ ಶುಭಚಂದ್ರ
೫.	ಕನ್ನಡ ಶರಣರ ಕಥೆಗಳು	: ಡಾ. ಎಂ.ಎಂ. ಕಲಬುರ್ಗಿ
೬.	ವಿವೇಕ ಚಿಂತಾಮಣಿ	: ಶ್ರೀ ಜಿ.ಎ. ಶಿವಲಿಂಗಯ್ಯ
೭.	ಚಿಕ್ಕದೇವರಾಯ ವಂಶಾವಳಿ	: ಶ್ರೀ ಹೆಚ್.ಎಂ. ನಾಗರಾಜರಾವ್
೮.	ಮುದ್ರಾಮಂಜೂಷವು	: ಡಾ. ಟಿ.ವಿ. ವೆಂಕಟಾಚಲಶಾಸ್ತ್ರೀ
೯.	ರಾಜಾವಳಿ ಕಥೆ	: ಡಾ. ರಾಮೇಗೌಡ
೧೦.	ರಾಮಾಶ್ವಮೇಧಂ	: ಡಾ. ಗಾಯತ್ರಿ ನಾವಡ

■

*

ಅಧ್ಯಕ್ಷರ ಮಾತು

ಕನ್ನಡ ಪುಸ್ತಕ ಪ್ರಾಧಿಕಾರ ಕನ್ನಡ ಪುಸ್ತಕೋದ್ಯಮದ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗಾಗಿ ಸ್ಥಾಪಿಸಿರುವ ಸಂಸ್ಥೆಯಾಗಿದೆ. ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಜನಪ್ರಿಯ ಪ್ರಕಾರಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ ಪುಸ್ತಕಗಳನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸಿ, ಜನಸಾಮಾನ್ಯರಿಗೆ ಸುಲಭ ದರದಲ್ಲಿ ತಲುಪಿಸಬೇಕೆನ್ನುವುದು ಪ್ರಾಧಿಕಾರದ ಆಶಯವಾಗಿದೆ. ಸೃಜನಶೀಲ ಸಾಹಿತ್ಯಪ್ರಕಾರಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸಿರುವುದು ಹೆಚ್ಚಿಲ್ಲವಾದರೂ, ಪ್ರಕಟಿಸಿರುವಷ್ಟು ಮೌಲಿಕವಾದದ್ದಾಗಿದೆ. ಉಳಿದಂತೆ ವಿಮರ್ಶೆ, ಜೀವನಚರಿತ್ರೆ, ಶಾಸ್ತ್ರವಿಷಯ ಕುರಿತಾದ ಗ್ರಂಥಗಳು, ಸಮಾಜಶಾಸ್ತ್ರಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ಹೊರತರಲಾಗಿದೆ. ಹಳಗನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಹೇಳುವುದಾದರೆ ಕುಮಾರವ್ಯಾಸ ಭಾರತವನ್ನು ಹೊರತುಪಡಿಸಿದರೆ ಇತರೆ ಯಾವುದೇ ಪ್ರಾಚೀನ ಸಾಹಿತ್ಯಕೃತಿಗಳನ್ನು ಹೊರತರುವಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಧಿಕಾರವಾಗಲೀ, ಅಕಾಡೆಮಿಗಳಾಗಲೀ ಈವರೆಗೆ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡಿದಂತಿಲ್ಲ. ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಪ್ರಾಚೀನಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ಈವರೆಗೂ ಹೆಚ್ಚು ಪ್ರಕಟಿಸಿರುವುದು ರಾಜ್ಯದ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯಗಳೇ ಎನ್ನಬಹುದು.

ಕನ್ನಡಿಗರಿಗೆ ಪ್ರಾಚೀನ ಕನ್ನಡ ಗದ್ಯಕೃತಿಗಳು ಸುಲಭ ದರದಲ್ಲಿ, ಪರಿಶುದ್ಧ ರೂಪದಲ್ಲಿ ದೊರೆಯಬೇಕೆಂಬ ಆಶಯದಿಂದ ಹಳಗನ್ನಡ, ನಡುಗನ್ನಡದ ಹತ್ತು ಕೃತಿಗಳನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸಲು ಉದ್ದೇಶಿಸಲಾಯಿತು. ನಾಡಿನ ಹಿರಿಯ ವಿದ್ವಾಂಸರಾದ ಡಾ. ಎಂ.ಎಂ. ಕಲಬುರ್ಗಿ ಅವರು ಈ ಮಾಲೆಯ ಸಂಪಾದನಕಾರ್ಯದ ನೇತೃತ್ವ ವಹಿಸಲು ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡು, ಸಕಾಲದಲ್ಲಿ ಜವಾಬ್ದಾರಿಯನ್ನು ಅಚ್ಚುಕಟ್ಟಾಗಿ ನಿರ್ವಹಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಮಾಲಿಕೆಯ ಸಂಪಾದನ ಸಮಿತಿಯ ಸದಸ್ಯರಾದ ಡಾ. ಸಿ.ಪಿ. ಕೃಷ್ಣಕುಮಾರ್ ಡಾ. ಕೆ. ಮರುಳಸಿದ್ಧಪ್ಪ, ಡಾ. ಕೆ.ಆರ್. ಗಣೇಶ್, ಶ್ರೀ ಸುಧಾಕರ, ಪ್ರೊ. ಸಿ.ವಿ. ಕೆರಿಮನಿ, ಶ್ರೀ ಎ.ಕೆ. ರಾಮೇಶ್ವರ, ಇವರಿಗೆ ಕೃತಜ್ಞತೆಗಳು. ಈ ಮಾಲೆಯಲ್ಲಿ ಹತ್ತು ಕೃತಿಗಳನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಿಕೊಟ್ಟ ಎಲ್ಲ ವಿದ್ವಾಂಸರುಗಳಿಗೆ ಆಭಾರಿಯಾಗಿದ್ದೇನೆ.

ಈ ಮಾಲೆಯನ್ನು ಹೊರತರುವಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತಿ ವಹಿಸಿದ ಆಡಳಿತಾಧಿಕಾರಿಗಳಾದ ಶ್ರೀ ಬಿ.ಹೆಚ್. ಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನ, ನನ್ನ ಆಪ್ತ ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿಯಾದ ಶ್ರೀ ಕೆ. ಮುಕುಂದನ್ ಹಾಗೂ ಪ್ರಾಧಿಕಾರದ ಎಲ್ಲ ಸದಸ್ಯರು ಮತ್ತು ಸಿಬ್ಬಂದಿ ವರ್ಗದವರಿಗೆ ಕೃತಜ್ಞತೆಗಳು. ಕನ್ನಡ ವಾಚಕವೃಂದ ನಮ್ಮ ಈ ಪ್ರಯತ್ನವನ್ನು ತುಂಬುಹೃದಯದಿಂದ ಸ್ವಾಗತಿಸುತ್ತದೆಂದು ಆಶಿಸುತ್ತೇನೆ.

ಡಾ. ಸಿದ್ಧಲಿಂಗಯ್ಯ
ಅಧ್ಯಕ್ಷರು

*

ಗೌರವ ಸಂಪಾದಕರ ಮಾತು

ಡಾ. ಎಂ.ಎಂ. ಕಲಬುರ್ಗಿ

ಪ್ರಾಚೀನ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಪದ್ಯಕ್ಕೆ ಪ್ರಧಾನ ಪಟ್ಟ; ಗದ್ಯಕ್ಕೆ ಗೌಣಸ್ಥಾನ. ವಸ್ತು ಸ್ಥಿತಿ ಹೀಗಿರುವಾಗ, ಹೆಚ್ಚಿನದಾಗಿ ಆಧುನಿಕ ವಿದ್ವಾಂಸರು ಪ್ರಾಚೀನ ಪದ್ಯಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಕೆ ಆಕರ್ಷಿತರಾಗಿ, ಅಂದಿನ ಗದ್ಯ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಪ್ರಕಟನೆ– ಅಧ್ಯಯನಗಳನ್ನು ಅವಗಣಿಸುತ್ತ ಬಂದರು. ಇದರಿಂದಾಗಿ ಮೂಲೆಗೆ ಸರಿದಿರುವ ಈ ಸಾಹಿತ್ಯಪ್ರಕಾರವನ್ನು ಮುಖ್ಯವಾಹಿನಿಗೆ ತರುವ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ಕನ್ನಡ ಪುಸ್ತಕ ಪ್ರಾಧಿಕಾರ 'ಪಾಚೀನ ಗದ್ಯ ಸಾಹಿತ್ಯ ಮಾಲೆ' ಹೆಸರಿನ ಯೋಜನೆಯನ್ನು ಕೈಗೆತ್ತಿಕೊಂಡು, ಹತ್ತು ಮುಖ್ಯಕೃತಿಗಳನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸುತ್ತಿದೆ.

ಭಾವನೆ, ಚಿಂತನೆಗಳು ಭಾಷೆಯ ಮೂಲಕ ತಮ್ಮ ಸೆರೆ ಬಿಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಅವಲಂಬಿಸುವ ಮುಖ್ಯ ಮಾರ್ಗಗಳು ಎರಡು: ಗದ್ಯ ಮತ್ತು ಪದ್ಯ. ಗದ್ಯಕ್ಕೆ ಲಯ ಕೂಡಿದರೆ ಪದ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಆಗ ಅದಕ್ಕೆ ಒಂದು ಬಗೆಯ ಹೆಚ್ಚಿನ ಸೌಂದರ್ಯ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುತ್ತದೆ. ಹೀಗೆ ಒದಗಿ ಬರುವ ಲಯಸೌಂದರ್ಯದ ಸವಲತ್ತು ಬಳಸಿಕೊಂಡು ಪದ್ಯವು ಕವಿತ್ವದ ಕೊರತೆಯನ್ನು ತುಂಬಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ ಎಂಬ ವಾದವನ್ನು ಮಂಡಿಸಿ, 'ಗದ್ಯಂ ಕವೀನಾಂ ನಿಕಷಂ ವದಂತಿ' ಅಂದರೆ ಗದ್ಯವೇ ಕವಿಯ ಸಾಹಿತ್ಯದ ನಿಜವಾದ ಒರೆಗಲ್ಲು ಎಂದು ಗದ್ಯಕವಿಗಳು ಸಾರುತ್ತ ಬಂದಿದ್ದಾರೆ. ಇದು, ಈ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪ್ರಕಾರದ ಸೃಜನಕ್ರಿಯೆಯು ಒಂದು ಆಹ್ವಾನವೆಂಬುದನ್ನು ಸೂಚಿಸಿದರೆ, ಕನ್ನಡದ ಮುದ್ದಣನ 'ಗದ್ಯಂ ಹೃದ್ಯಂ ಪದ್ಯಂ ವಧ್ಯಂ' ಎಂಬ ಮಾತು ಅದರ ಶ್ರೇಷ್ಠತೆಯನ್ನು ಸಾರುತ್ತದೆ.

ಗದ್ಯವೇ ಇರಲಿ, ಪದ್ಯವೇ ಇರಲಿ, ಕವಿಯ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಸಾಹಿತ್ಯವಾಗುವುದರಲ್ಲಿ ಅದರ ಸಾರ್ಥಕತೆ ಇರುತ್ತದೆ. ಇಂಥ ಸಾರ್ಥಕತೆಯನ್ನು ಭಾಷೆಯ ಸಂಕ್ಷೇಪೀಕರಣ ಕಲೆಯಾದ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ಸಾಧಿಸುವುದು ಸುಲಭ, ವಿಶದೀಕರಣ ಕಲೆಯಾದ ಗದ್ಯದಲ್ಲಿ ಸಾಧಿಸುವುದು ಕಷ್ಟ. ಹೀಗಿದ್ದೂ ಪ್ರಾಚೀನ ಕನ್ನಡದ ಕೆಲವು ಕವಿಗಳು ಇದನ್ನು ಆಹ್ವಾನವಾಗಿ ಸ್ವೀಕರಿಸಿ ಜಯಶಾಲಿಯಾಗಿದ್ದಾರೆ.

ಒಂದು ರಚನೆ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿ (Expression) ಯೆಂದೂ, ನಿರೂಪಣೆ (Narration)ಯೆಂದೂ ಎರಡು ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟವಾಗುತ್ತದೆ. ನಮ್ಮ ನೆನಪಿನಲ್ಲುಳಿಯುವ ಕವಿಯೊಬ್ಬನ ಗದ್ಯದ ಸಾಲು ಇಲ್ಲವೆ ಪದ್ಯದ ಸಾಲುಗಳೇ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿ. ಅದು ತನ್ನ ಸೃಜನಶೀಲ ಗುಣದಿಂದಾಗಿ ನಮ್ಮ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಆಳವಾಗಿ ಬೇರೂರುತ್ತದೆ. ಇಂಥ ಸುಂದರ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿತ್ವವನ್ನೊಳಗೊಂಡ ಮತ್ತು ಐತಿಹಾಸಿಕ ಕಾರಣದಿಂದಾಗಿ ಮಹತ್ವವೆನಿಸುವ ಪ್ರಾಚೀನ ಕನ್ನಡ ಕೃತಿಗಳ ಪ್ರಕಟನ ಯೋಜನೆಯಿದು.

ದಂಡಿಯ ಸಂಸ್ಕೃತ ಕಾವ್ಯಾದರ್ಶವು ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ಗದ್ಯ, ಪದ್ಯ, ಮಿಶ್ರ (ನಾಟಕ)ವೆಂದು ಮೂರು ಬಗೆಯಾಗಿ ವರ್ಗೀಕರಿಸಿದೆ. ಇದರ ಆದರ್ಶದಲ್ಲಿ ಆಕಾರ ಪಡೆದ ಕನ್ನಡ ಕವಿರಾಜ–ಮಾರ್ಗವು ಪದ್ಯ, ಗದ್ಯಕಥಾ ಎಂದು ಎರಡು ಬಗೆಯಾಗಿ ವರ್ಗೀಕರಿಸುತ್ತದೆ. ಬಹುಶಃ ಅಂದು ಮಿಶ್ರ(ನಾಟಕ)ವು ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿ ದೃಶ್ಯ ಪಾತಳಿಯಿಂದ ವಾಚನಪಾತಳಿಗೆ ಇಳಿದಿದ್ದರೆ, ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ

ಅದು ಇನ್ನೂ ದೃಶ್ಯಪಾತಳಿಯಲ್ಲಿ ವ್ಯವಹರಿಸುತ್ತಲಿದ್ದುದೇ ಹೀಗೆ ಹೇಳಲು ಕಾರಣವಾಗಿರಬೇಕು. ಅದೇನೇ ಇರಲಿ, "ಅಗಣಿತ ಗುಣ ಗದ್ಯಪದ್ಯಗಳ ಮಿಶ್ರಣರೂಪದ 'ಗದ್ಯಕಥಾ' ಹೆಸರಿನ ಗದ್ಯಪ್ರಕಾರ –ವನ್ನು ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಚಿರಂತನಾಚಾರ್ಯರು ರಚಿಸಿರುವರು" ಎಂದು ಕವಿರಾಜಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. ಇದು ಚಂಪೂವನ್ನು ಸೂಚಿಸುವುದೆಂದು ಕೆಲವರು ಹೇಳುವವರಾದರೂ ಗದ್ಯಪ್ರಧಾನ ಪದ್ಯಗೌಣವಾಗಿರುವ ಆರಾಧನಾ ಕರ್ಣಾಟ ಟೀಕಾ (ವಡ್ಡಾರಾಧನೆ)ದಂಥ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ಸೂಚಿಸುವುದೆಂದು ಬಹುಜನ ವಿದ್ವಾಂಸರು ಒಪ್ಪಿದ್ದಾರೆ.

ಸಂಸ್ಕೃತ ಆಲಂಕಾರಿಕ ಭಾಮಹನು ಗದ್ಯವನ್ನು ಆಖ್ಯಾಯಿಕಾ, ಕಥಾ ಎಂದು ವರ್ಗೀಕರಿಸುತ್ತ, ಆಖ್ಯಾಯಿಕಾ ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿ, ಕಥಾ ಎಲ್ಲ ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿರಬಹುದೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ಮುಂದುವರಿದು ದಂಡಿಯು ಈ ಕಥೆಯಲ್ಲಿ ಆರ್ಯಾ ಮುಂತಾದ ವೃತ್ತಗಳು ಪ್ರವೇಶ ಪಡೆಯುವವೆಂದು ತಿಳಿಸುತ್ತಾನೆ. ಕವಿರಾಜಮಾರ್ಗಕಾರ ತಿಳಿಸುವ 'ಗದ್ಯಕಥಾ' ಇಲ್ಲಿಯ 'ಕಥಾ' ಪ್ರಕಾರವೇ ಆಗಿದೆ. ಈ 'ಗದ್ಯಕಥೆ'ಯು ಬಾಣ ಕಾದಂಬರಿಯಂತೆ ಅಖಂಡವೂ ಬೃಹತ್ಕಥೆಯಂತೆ ಬಿಡಿ ಕಥಾಕೋಶವೂ ಆಗಿರಬಹು–ದಾಗಿದೆ. ಮುಂದುವರಿದು ಕವಿರಾಜಮಾರ್ಗಕಾರನು ಗದ್ಯಕಥೆಯು ಸಕಲಕಲಾಭೂಯಿಷ್ಠವಾಗಿ–ರಬೇಕು, ಉತ್ಕೃಷ್ಟ ಭಾಷಾಶೈಲಿಯಲ್ಲಿ ಎರಕಗೊಂಡಿರಬೇಕು, ಲೌಕಿಕ ಮತ್ತು ಪಾರಮಾರ್ಥಿಕ ವರ್ಣನಾನಿರ್ಣಿಕ್ತವಾಗಿರಬೇಕು, 'ಪ್ರಕಟತರ ವಸ್ತು'ವನ್ನೊಳಗೊಂಡಿರಬೇಕೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ.

ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ, ಪ್ರಾಚೀನ ಕರ್ನಾಟಕದ 'ಗದ್ಯಕಥಾ'ಪ್ರಕಾರದ ಲಕ್ಷಣವನ್ನು ಹೀಗೆ ಹೇಳಬಹುದು. ೧. ಗದ್ಯ ಪ್ರಧಾನ, ಪದ್ಯ ಗೌಣಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿರುತ್ತದೆ. ೨. ಅಖಂಡ ಕಥೆ, ಇಲ್ಲವೆ ಬಿಡಿ ಕಥಾಗುಚ್ಛ ರೂಪದಲ್ಲಿರುತ್ತದೆ. ೩. ಸಕಲಕಲಾಭೂಯಿಷ್ಠವೂ ಉತ್ಕೃಷ್ಟ ಭಾಷಾಶೈಲಿಯದೂ, ಲೌಕಿಕ ಪಾರಮಾರ್ಥಿಕ ವರ್ಣನಾ ನಿರ್ಣಿಕ್ತವೂ ಪ್ರಕಟತರ ವಸ್ತುವನ್ನೊಳಗೊಂಡುದೂ ಆಗಿರುತ್ತದೆ. ೪. ಇನ್ನೂ ಒಂದು ಲಕ್ಷಣವೆಂದರೆ ಈ ಗದ್ಯವನ್ನು 'ಕಥಾ' ಎಂದು ಕರೆದಿರುವುದರಿಂದ 'ಕಥಾ ಪುರಾಣಸಂಬದ್ಧಾ' ಎಂಬ ವ್ಯಾಖ್ಯೆಯ ಪ್ರಕಾರ ಇದು, ಲೌಕಿಕ(ಚರಿತ್ರೆ) ವಸ್ತುವನ್ನಲ್ಲ, ಪೌರಾಣಿಕ ವಸ್ತುವನ್ನೊಳಗೊಂಡಿರುತ್ತದೆ.

ಇಂಥ ಲಕ್ಷಣದ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಬರೆದವರು ವಿಮಲೋದಯ, ನಾಗಾರ್ಜುನ, ಜಯಬಂಧು, ದುರ್ವಿನೀತ ಮೊದಲಾದವರೆಂದು ಕವಿರಾಜಮಾರ್ಗ ಹೇಳುವುದಾದರೂ ಇವರ ಒಂದೂ 'ಗದ್ಯಕಥಾ' ಲಭ್ಯವಿಲ್ಲ. ಇವರಲ್ಲಿ ದುರ್ವಿನೀತನು ಬಹುಶಃ ಗಂಗ ಅರಸನಾಗಿದ್ದು, ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ ಇವನು ರಚಿಸಿರುವನೆಂದು ಹೇಳಲಾಗಿರುವ ಕಿರಾತಾರ್ಜುನೀಯದ ೧೫ನೆಯ ಸರ್ಗಕ್ಕೆ ಟೀಕೆ, ಶಬ್ದಾವತಾರಗಳನ್ನು ಹೊರತುಪಡಿಸಿ, ಬೃಹತ್ಕಥೆ(ವಡ್ಡಕಥೆ)ಯೇ ಗದ್ಯಕಥೆಗೆ ಉದಾಹರಣೆಯಾಗಿರಬೇಕೆನಿಸುತ್ತದೆ. ಇದು ಗುಣಾಢ್ಯನ ಪೈಶಾಚಿಭಾಷಾಕೃತಿಯ ದಾಕ್ಷಿಣಾತ್ಯ–ಪಾಠವೆಂದೂ, ಇದನ್ನು ಆಧರಿಸಿ ತಮಿಳಿನ ಪೆರುಂಗದೈ ಹುಟ್ಟಿದೆಯೆಂದೂ, ಇದು ಒಂದಿಷ್ಟು ಜೈನೀಯವಾಗಿದೆಯೆಂದೂ ವಿದ್ವಾಂಸರು ಭಾವಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಈವರೆಗಿನ ವಿವರಣೆ ಕಳೆದುಹೋದ ಕನ್ನಡ ಗದ್ಯಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ಕುರಿತುದಾಗಿದೆ.

***

ಕವಿರಾಜಮಾರ್ಗೋತ್ತರ ಕಾಲೀನ ಗದ್ಯಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಎದ್ದು ಕಾಣುವ ಕೆಳಗಿನ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ಪ್ರಸ್ತುತ ಯೋಜನೆಯ ಅಡಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟಣೆಗೆ ಆಯ್ದುಕೊಳ್ಳಲಾಗಿದೆ.

೧.	ಆರಾಧನಾ ಕರ್ಣಾಟಟೀಕಾ (ವಡ್ಡಾರಾಧನೆ)	: ಡಾ. ಶಾಂತಿನಾಥ ದಿಬ್ಬದ
೨.	ಚಾವುಂಡರಾಯ ಪುರಾಣಂ	: ಡಾ. ಎಂ.ಎ. ಜಯಚಂದ್ರ
೩.	ಕರ್ಣಾಟಕ ಪಂಚತಂತ್ರಂ	: ಡಾ. ಪಿ.ವಿ. ನಾರಾಯಣ
೪.	ಧರ್ಮಾಮೃತಂ	: ಶ್ರೀ ಶುಭಚಂದ್ರ
೫.	ಕನ್ನಡ ಶರಣರ ಕಥೆಗಳು	: ಡಾ. ಎಂ.ಎಂ. ಕಲಬುರ್ಗಿ

೬. ವಿವೇಕ ಚಿಂತಾಮಣಿ : ಶ್ರೀ ಜಿ.ಎ. ಶಿವಲಿಂಗಯ್ಯ
೭. ಚಿಕ್ಕದೇವರಾಯ ವಂಶಾವಳಿ : ಶ್ರೀ ಹೆಚ್.ಎಂ. ನಾಗರಾಜರಾವ್
೮. ಮುದ್ರಾಮಂಜೂಷವು : ಡಾ. ಟಿ.ವಿ. ವೆಂಕಟಾಚಲಶಾಸ್ತ್ರೀ
೯. ರಾಜಾವಳಿ ಕಥೆ : ಡಾ. ರಾಮೇಗೌಡ
೧೦. ರಾಮಾಶ್ವಮೇಧಂ : ಡಾ. ಗಾಯತ್ರಿ ನಾವಡ

ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಮೊದಲಿನ ನಾಲ್ಕು ಹಳಗನ್ನಡಕ್ಕೆ, ಆಮೇಲಿನವು ನಡುಗನ್ನಡ-ನಡುಗನ್ನಡೋತ್ತರಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿವೆ. ಪ್ರಾಚೀನ ಪದ್ಯಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಕಾಣಸಿಗದ ಹಳಗನ್ನಡ - ನಡುಗನ್ನಡ- ನಡುಗನ್ನಡೋತ್ತರ ಪ್ರಾಚೀನ ಭಾಷಾವಿಕಾಸದ ಸ್ಪಷ್ಟ ಹೆಜ್ಜೆ ಗುರುತುಗಳು ಈ ಗದ್ಯಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಕಾಣುತ್ತಲಿರುವುದು ವಿಶೇಷ. ಹೀಗಾಗಿ ಪ್ರಾಚೀನ ಕನ್ನಡ ಭಾಷಾ ಚರಿತ್ರೆಯನ್ನು ಬರೆಯುವಲ್ಲಿ ಪದ್ಯಕೃತಿಗಳಿಗಿಂತ ಗದ್ಯಕೃತಿಗಳೇ ಹೆಚ್ಚು ನೆರವಾಗುತ್ತವೆ. ಇಲ್ಲಿಯ ಆರಾಧನಾ ಕರ್ಣಾಟಟೀಕಾ, ಕರ್ಣಾಟ ಪಂಚತಂತ್ರ, ಧರ್ಮಾಮೃತಗಳನ್ನು ಕಥಾಕೋಶಗಳೆಂದು; ಕನ್ನಡ ಶರಣರ ಕಥೆಗಳು, ಚಿಕ್ಕದೇವರಾಯವಂಶಾವಳಿ, ರಾಜಾವಳಿ ಕಥೆ, ಮುದ್ರಾಮಂಜೂಷಗಳನ್ನು ಚರಿತ್ರೆಗಳೆಂದು; ತ್ರಿಷಷ್ಟಿ ಲಕ್ಷಣ ಶಲಾಕಾ ಪುರಾಣ, ರಾಮಾಶ್ವಮೇಧಗಳನ್ನು ಪುರಾಣಗಳೆಂದು; ವಿವೇಕ ಚಿಂತಾಮಣಿಯನ್ನು ಜ್ಞಾನಕೋಶವೆಂದು ಕರೆಯಬಹುದಾಗಿದೆ. ಹೀಗೆ ಈ ಮಾಲೆಯ ಕೃತಿಗಳು ವೈವಿಧ್ಯಪೂರ್ಣ ವಿಷಯಗಳನ್ನೊಳಗೊಂಡಿವೆ. ಗದ್ಯಶೈಲಿಯ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಹೇಳುವುದಾದರೆ ಆರಾಧನಾ ಕರ್ಣಾಟಟೀಕಾ, ಕನ್ನಡ ಶರಣರ ಕಥೆಗಳು, ರಾಮಾಶ್ವಮೇಧ ವಿಶಿಷ್ಟ ಗದ್ಯ ಚಹರೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿವೆ.

***

"ವಡ್ಡಾರಾಧನೆಯೆಂಬುದು ಕೃತಿಯ ಹೆಸರಲ್ಲ, ಶಿವಕೋಟ್ಯಾಚಾರ್ಯನೆಂಬುದು ಕವಿಯ ಹೆಸರಲ್ಲ" ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತ, ಈ ಕೃತಿನಾಮ ಆರಾಧನಾ ಕರ್ಣಾಟಟೀಕಾ, ಕವಿನಾಮ ಭ್ರಾಜಿಷ್ಣು ಎಂದು ೧೯೭೦ರಲ್ಲಿಯೇ ನಾನು ಹೇಳಿದ್ದ ಮಾತು, ಇಂದು ಹೊಸ ಆಧಾರ ಲಭಿಸಿ ನಿಜವಾಗುತ್ತಲಿರುವುದರಿಂದ 'ಆರಾಧನಾ ಕರ್ಣಾಟಟೀಕಾ' ಎಂಬ ಹೊಸ ಶೀರ್ಷಿಕೆಯನ್ನು - ಭ್ರಾಜಿಷ್ಣುವೆಂಬ ಹೊಸ ಕವಿನಾಮವನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಲಾಗಿದೆ. ಈ ಬಗೆಯ ಟೀಕಾರಚನೆ ಕವಿರಾಜಮಾರ್ಗಪೂರ್ವಸಾಹಿತ್ಯದ ಲಕ್ಷಣವಾಗಿರುವುದರಿಂದ, ಇದರ ಕಾಲ ಅಷ್ಟು ಹಿಂದೆ ಇರಬಹುದಾದರೂ, ಕ್ರಿ.ಶ. ೯೨೦ ಎಂದು ವಿದ್ವಾಂಸರು ಭಾವಿಸಿದ್ದಾರೆ. ದೇಶೀಯ ಗದ್ಯಶೈಲಿ, ಮನೋಜ್ಞ ಕಥನಕಲೆ, ವಿಶಿಷ್ಟ ಕಥಾತಂತ್ರ, ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಜೀವನಪ್ರಜ್ಞೆ ಇತ್ಯಾದಿಗಳಿಂದಾಗಿ ಇದು ಕನ್ನಡದ ಸರ್ವಶ್ರೇಷ್ಠ ಕಥಾಕೋಶವೆನಿಸಿದೆ. ಈ ಗದ್ಯದ ಒಡಲಲ್ಲಿ ಆಗಾಗ ಉದ್ಧೃತ ಪ್ರಾಕೃತ, ಸಂಸ್ಕೃತ ಪದ್ಯಗಳು ಕಂಡುಬರುತ್ತವೆ. ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ತೋರುವ ವೈದಿಕ - ಜೈನ ಘರ್ಷಣೆಗಳು ಆ ಕಾಲದ ಧಾರ್ಮಿಕ ಸಂಘರ್ಷವನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತವೆ. ಜೈನ ಶ್ರಾವಕವರ್ಗ ಮತ್ತು ಮುನಿವರ್ಗ, ರಾಜವರ್ಗ, ಜೈನೇತರ ಸಾಮಾಜಿಕ ವರ್ಗಗಳಿಂದಾಗಿ ಇಲ್ಲಿ ಸಾಮುದಾಯಿಕ ಬದುಕು ದಟ್ಟವಾಗಿ ಮೂಡಿ, ಇದು ಒಂದು ಮಹತ್ವದ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಕೃತಿಯ ಆಕಾರ ಪಡೆದಿದೆ.

ತ್ರಿಷಷ್ಟಿ ಲಕ್ಷಣ ಶಲಾಕಾ ಪುರಾಣ (೯೭೮) ಜೈನ ೬೩ ಶಲಾಕಾಪುರುಷರನ್ನು ಕುರಿತ ಕೃತಿ. ಜಿನಸೇನ ಗುಣಭದ್ರರ ಸಂಸ್ಕೃತ ಮಹಾಪುರಾಣವನ್ನಾಧರಿಸಿ ಹುಟ್ಟಿದ ಇದರ ಕರ್ತೃ ಗಂಗಮಂತ್ರಿ ಚಾವುಂಡರಾಯ. ಈ ಕೃತಿಯ ಗದ್ಯ ಮಾರ್ಗೀಯ ಶೈಲಿಯದು. ಮಧ್ಯ ಮಧ್ಯ ಪ್ರಾಕೃತ, ಸಂಸ್ಕೃತ ಉದ್ಧೃತಿಗಳಿವೆ. ವಡ್ಡಾರಾಧನೆ ಬಿಡಿ ಕಥಾಕಕೋಶವಾಗಿದ್ದರೆ ಇದು ಬಿಡಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಅಖಂಡತೆಯನ್ನೊಳಗೊಂಡ ಕೃತಿಯಾಗಿದೆ. ಹೀಗಿದ್ದೂ ಇದರ ಅಖಂಡ ಶಿಲ್ಪಕ್ಕೆ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಸಮನ್ವಯದ ಚ್ಯುತಿ ಬಂದಿವೆ.

ದುರ್ಗಸಿಂಹನ ಕರ್ಣಾಟ ಪಂಚತಂತ್ರ ಅನುಪಲಬ್ಧ ವಸುಭಾಗಭಟ್ಟನ ಸಂಸ್ಕೃತ ಕಥಾಪರಂಪರೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದೆ. ಮೂಲತಃ ಪಂಚತಂತ್ರ ವೈದಿಕ ಕಥಾಕೋಶವಾಗಿದ್ದರೂ, ಇದರಲ್ಲಿ ಜೈನೀಯ ಅಂಶಗಳಿರುವುದು ವಿಶೇಷ. ಮಾರ್ಗೀಯ ಕೃತಿಯಾಗಿದ್ದರೂ ಸೊಗಸಾದ ಕಥಾಶೈಲಿ, ದೇಶೀ ಒಲವುಗಳನ್ನೊಳಗೊಂಡಿದೆ. ೪೫೮ ಕನ್ನಡ ಪದ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ೨೦೪ರಷ್ಟು ಕಂದಗಳಿವೆ. ಮಿಕ್ಕವುಗಳಲ್ಲಿ ಅಕ್ಷರವೃತ್ತದ ಜೊತೆ ಪಡ್ಡಳಿ, ಅಕ್ಕರ, ಪಿರಿಯಕ್ಕರ, ತ್ರಿಪದಿಗಳೆಂಬ ದೇಶೀ ಬಂಧಗಳಿರುವುದೂ ಒಂದು ವಿಶೇಷ. ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ರಾಜನೀತಿ ಗ್ರಂಥವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ರಾಜ್ಯಾಡಳಿತಕ್ಕೆ ಹೆಚ್ಚು ಅವಕಾಶ ನೀಡಿದ್ದರೂ, ಸಂಸಾರ–ಸಮಾಜ ಸಂಬಂಧಿ ವೈವಿಧ್ಯಮಯ ಜೀವನ ಚಿತ್ರಗಳೂ ಇಲ್ಲಿ ಎಡೆಪಡೆದಿವೆ.

ಕನ್ನಡ ಗದ್ಯಪರಂಪರೆಯಲ್ಲಿ ವಡ್ಡಾರಾಧನೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟರೆ ಒಂದಿಷ್ಟು ಭಿನ್ನ ರೀತಿಯ ಜೈನಕಥಾಕೋಶವೆನಿಸಿದೆ, ನಯಸೇನನ (೧೧೧೨) ಧರ್ಮಾಮೃತ. ೧೪ ಆಶ್ವಾಸಗಳಲ್ಲಿ ೧೪ ಕಥೆಗಳನ್ನೊಳಗೊಂಡ ಈ ಕೃತಿ ಮಾರ್ಗೀಯವಾಗಿದ್ದರೂ ದೇಶೀಯ ಒಲವು ಅಧಿಕವಾಗಿದೆ. ಹೀಗಾಗಿ ನಾಣ್ನುಡಿಯ ಬಳಕೆಯಲ್ಲಿ, ಇದಕ್ಕಿಂತ ವೆಗ್ಗಳವಾಗಿ ಬಳಸಿರುವ ಉಪಮೆಗಳಲ್ಲಿ ಇವನ ವಿಶೇಷತೆ ಅಡಗಿದೆ. ಮಾಲೋಪಮೆಯೆಂದು ಹೇಳುವಷ್ಟರ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಅವು ಮಾಲೆಮಾಲೆಯಾಗಿ ಬರುವುದರಿಂದ ವಿದ್ವಾಂಸರು ಇವನನ್ನು ಉಪಮಾಲಂಪಟನೆಂದು ಕರೆದುದು ಸೂಕ್ತವಾಗಿದೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಕಳಸವಿಟ್ಟಂತೆ ವಿಡಂಬನೆ ಈ ಕೃತಿಯ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯವಾಗಿದ್ದು, ವೈದಿಕ ಬೌದ್ಧಗಳ ದೋಷವನ್ನು ಎತ್ತಿ ಹೇಳುವಲ್ಲಿ ಇದು ಸಾರ್ಥಕತೆ ಪಡೆದಿದೆ. ಇವೆಲ್ಲ ಮೇಳವಿಸುವಲ್ಲಿ ಅವನ ವೈವಿಧ್ಯಪೂರ್ಣ ಜೀವನಾನುಭವ ಅಚ್ಚರಿ ಹುಟ್ಟಿಸುತ್ತದೆ. ದುರ್ಗಸಿಂಹನಂತೆ ಮಾರ್ಗೀಯ ಕವಿಯಾಗಿದ್ದರೂ ಅವನಿಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ಜಾನಪದೀಯವಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತಾನೆ.

'ಕನ್ನಡ ಶರಣರ ಕಥೆಗಳು' ಹೆಸರೇ ಸೂಚಿಸುವಂತೆ ಕರ್ಣಾಟಕಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ, ಗದ್ಯ–ಪದ್ಯ ಮಿಶ್ರಿತ ರೂಪದ ರಗಳೆಗೆ ವಸ್ತುವಾಗಿರುವ, ಶರಣರ ಕೃತಿಗಳನ್ನೊಳಗೊಂಡಿದೆ. ಶರಣರ ವಚನಗಳ ಗದ್ಯವನ್ನು ಶುದ್ಧಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಕೆ ಅಳವಡಿಸಿದ ನಡುಗನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಆದಿಕವಿಯಾಗಿದ್ದಾನೆ, ಹರಿಹರ (೧೩ನೆಯ ಶತಮಾನ). ಭಕ್ತಿಕೇಂದ್ರಿತ ಆಶಯ, ಸ್ಥಳೀಯ ಶರಣಚರಿತ್ರೆನಿಷ್ಠ ವಸ್ತು, ರಗಳೆ ಸಾಹಿತ್ಯಪ್ರಕಾರ, ನಡುಗನ್ನಡ ಭಾಷೆ ಇತ್ಯಾದಿ ಹೊಸ ಉಪಕರಣಗಳನ್ನು ಶೋಧಿಸಿ, ಸೃಜನಶೀಲತೆಯಲ್ಲಿ ಎರಕಹೊಯ್ದವನೀತ. ಭಾಷೆಯ ಲಾಲಿತ್ಯ, ಶೈಲಿಯ ಉತ್ಸಾಹ, ಲಯಬದ್ಧವಾಕ್ಯ, ವೈವಿಧ್ಯಪೂರ್ಣ ಕಲ್ಪನೆ ಮೊದಲಾದವುಗಳಿಂದಾಗಿ ಇವನ ಗದ್ಯಕ್ಕೆ ಈ ಮೊದಲು ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿಲ್ಲದ ಹೊಸ ಸೊಬಗು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗಿದೆ. ವಡ್ಡಾರಾಧನೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟರೆ ಕನ್ನಡ ಗದ್ಯವನ್ನು ಹೊಸ ಬಗೆಯಲ್ಲಿ ಹದಗೊಳಿಸಿದ ಕೀರ್ತಿ ಹರಿಹರನಿಗೆ ಸಲ್ಲುತ್ತದೆ. ಒಂದು ಸ್ಥಲ ಗದ್ಯ, ಒಂದು ಸ್ಥಲ ರಗಳೆಯೆಂಬ ಯೋಜನೆಯಲ್ಲಿ ರಗಳೆಯೇ ಗದ್ಯವಾದ, ಗದ್ಯವೇ ರಗಳೆಯಾದ ಅನುಭವ ಓದುಗನಿಗೆ ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ. ಹೇಳಲೇಬೇಕಾದ ಇನ್ನೊಂದು ಅಂಶವೆಂದರೆ, ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಪ್ರಥಮ ಭಾವಗೀತ ಕವಿಯಾಗಿರುವ ಈತ, ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಪ್ರಥಮ ಸಂತಕವಿ. ಹೀಗಾಗಿ ಇವನ ಬರೆಹ ಮನೋಪಾತಳಿಗೆ ನಿಲ್ಲದೆ, ಆತ್ಮಪಾತಳಿಯಲ್ಲಿ ವಿಹರಿಸುತ್ತದೆ, ವಿರಮಿಸುತ್ತದೆ.

ನಿಜಗುಣಶಿವಯೋಗಿ ಶೈವದಲ್ಲಿಯೇ ಶಾಂತಪರಂಪರೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿರಬಹುದಾಗಿದ್ದು (೧೫ ಶತಮಾನ), ಕವಿತ್ವ – ಅನುಭಾವಗಳ ಸಂಗಮವಾಗಿರುವ ಇವನ 'ವಿವೇಕ ಚಿಂತಾಮಣಿ' ವಿಶ್ವಕೋಶ ಪ್ರಕಾರದ ಗದ್ಯಕೃತಿ. ಈ ಹಿಂದಿನ ಗದ್ಯಕೃತಿಗಳು ಕವಿತ್ವವನ್ನೊಳಗೊಂಡಿದ್ದರೆ, ಇದರಲ್ಲಿ ಶಾಸ್ತ್ರಯೋಗ್ಯ ನಿರೂಪಣಾಗದ್ಯ ನೆಲೆ ಪಡೆದಿದೆ. ಈ ಗುಣದಿಂದಾಗಿ ಈ ಗದ್ಯಕ್ಕೆ ಪ್ರಾಚೀನ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಸ್ಥಾನ ಸಲ್ಲುತ್ತದೆ. ವಿಶ್ವಕೋಶವರ್ಗದ ಇದು ಸಹಜವಾಗಿಯೇ ಬದುಕಿನ ವಿವಿಧ ಆಯಾಮಗಳ ಜ್ಞಾನಸಂಪತ್ತನ್ನೊಳಗೊಂಡಿದೆ.

ಮೈಸೂರು ಒಡೆಯರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಪದ್ಯ ಹಿಂದು ಬಿದ್ದು, ಗದ್ಯ ವಿಪುಲ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಬೆಳೆಯಿತು. ಪಾಂಡಿತ್ಯ ಪ್ರದರ್ಶನದ ಹಂಬಲ, ನಡುಗನ್ನಡ–ಹೊಸಗನ್ನಡ ಮಿಶ್ರಶೈಲಿಗಳಿಂದಾಗಿ

ಒಂದು ಬಗೆಯ ಮಧ್ಯಮ ಗುಣಮಟ್ಟದ ಸಾಹಿತ್ಯ ಈ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿತು. ಇದಕ್ಕೆ ನಿದರ್ಶನವೆನಿಸುವ ಚಿಕದೇವರಾಯ ವಂಶಾವಳಿ, ರಾಜಾವಳಿ ಕಥೆ, ಮುದ್ರಾಮಂಜೂಷಗಳನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟಿಗೆ ಪರಿಶೀಲಿಸಬಹುದು. ಚಿಕದೇವರಾಯ ವಂಶಾವಳಿಯ ಕರ್ತೃ ತಿರುಮಲಾರ್ಯ (೧೬೪೫-೧೭೦೬) ಮೈಸೂರು ಚಿಕದೇವರಾಯನ ಸಚಿವ. ಧಾರ್ಮಿಕ ಮುಖವಾಡದಲ್ಲಿ ತಮಿಳುನಾಡಿನಿಂದ ಕರ್ನಾಟಕವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿದ ಶ್ರೀವೈಷ್ಣವರು, ಈ ಹೊತ್ತಿಗೆ ರಾಜಕೀಯವಾಗಿಯೂ ಪ್ರಬಲರಾಗಿ, ತಮ್ಮ ಶ್ರೀವೈಷ್ಣವ ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಸೃಷ್ಟಿಸಲು ಆರಂಭಮಾಡಿದ ಕಾಲಘಟ್ಟದ ಕೃತಿಯಿದು. ಅನ್ಯರಾಜ್ಯದಿಂದ ಬಂದ ಇವರಿಗೆ ಒಂದು ಕಡೆ ತಮ್ಮ ಧರ್ಮಪ್ರಚಾರವೂ, ಇನ್ನೊಂದು ಕಡೆ ರಾಜನ ಪ್ರೀತಿಸಂಪಾದನೆಯೂ ಅಗತ್ಯವಾಗಿದ್ದ ಕಾರಣ, ತಮ್ಮ ಧಾರ್ಮಿಕ ಕೃತಿಗಳೊಂದಿಗೆ ರಾಜಸ್ತುತಿ ಕಾವ್ಯಗಳನ್ನೂ ಬರೆದರು. ಈ ಮನೋಧರ್ಮ ಕಾರಣವಾಗಿ ಈ ಗದ್ಯಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ರಾಜವಂಶಾವಳಿ, ಶ್ರೀವೈಷ್ಣವಧರ್ಮ ಪ್ರಶಂಸೆಯೊಂದಿಗೆ ಇವನ ವಂಶಾವಳಿಯೂ ಸೇರಿಕೊಂಡಿದೆ. ಸಮಕಾಲೀನತೆಗಿಂತ ಪ್ರಾಚೀನತೆಯ ಒಲವು ಈ ಗದ್ಯದ ಲಕ್ಷಣವಾಗಿದೆ.

ದೇವಚಂದ್ರನ (೧೭೭೦-೧೮೪೧) ರಾಜಾವಳಿ ಕಥೆ ಮೆಕೆಂಝಿಯ ಸೂಚನೆಯಂತೆ ರಚಿಸಿದ ಕೃತಿಯಾಗಿದೆ. ಸಮಕಾಲೀನ ಮುಖ್ಯ ಘಟನೆಗಳನ್ನು, ಅವುಗಳ ಇತಿಹಾಸವನ್ನು ತುಂಬ ವಿವರವಾಗಿ ಬಿಂಬಿಸುವ ಇದು ಚರಿತ್ರೆ, ಪುರಾಣ, ದಂತಕಥೆಗಳ ಮಿಶ್ರಣವಾಗಿದ್ದು, ಮೌಖಿಕ ಇತಿಹಾಸದ ಸ್ವರೂಪ ಪಡೆದಿದೆ. ಜೈನಪರ ಧೋರಣೆಯ ರಾಜಕೀಯ, ಧಾರ್ಮಿಕ, ಸಾಮಾಜಿಕ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡ ಇದರ ಗದ್ಯಶೈಲಿ ಆಧುನಿಕತೆಯತ್ತ ಮುಖಮಾಡಿದೆ.

ನಂದವಂಶೀಯರ ಮಂತ್ರಿಯಾದ ರಾಕ್ಷಸನನ್ನು ಮೌರ್ಯವಂಶೀಯರ ಮಂತ್ರಿ ಚಾಣಕ್ಯನು ಒಲಿಸಿಕೊಂಡ ಕಥೆಯನ್ನು 'ಮುದ್ರಾಮಂಜೂಷ' ಹೆಸರಿನಿಂದ ರಚಿಸಿದವ, ಕೆಂಪುನಾರಾಯಣ (೧೮ನೆಯ ಶತಮಾನ). ಉತ್ತರ ಭಾರತದ ಐತಿಹಾಸಿಕ ವಸ್ತುವನ್ನು ಸಮಕಾಲೀನ ಗ್ರಂಥಸ್ಥ ಗದ್ಯದಲ್ಲಿ ಎರಕಹೊಯ್ದಿದ್ದು, ಶೈಲಿಯಲ್ಲಿ ಹಳಗನ್ನಡ-ಹೊಸಗನ್ನಡಗಳ ಮಿಶ್ರಣ ಎದ್ದುಕಾಣುತ್ತದೆ.

ಮೈಸೂರು ಅರಸರ ಕಾಲದ ಗ್ರಂಥಸ್ಥ ಅರೆಬೆಂದ ಗದ್ಯಕ್ಕೆ ಭಿನ್ನವಾಗಿ ನಿಲ್ಲುತ್ತದೆ, ಮುದ್ದಣನ ರಾಮಾಶ್ವಮೇಧ ಗದ್ಯ. "ಗದ್ಯಂ ಹೃದ್ಯಂ" ಎನ್ನುತ್ತ ಅವನು ಆಧುನಿಕ ಸಾಹಿತ್ಯದ, ಅದರಲ್ಲಿಯೂ ಗದ್ಯಸಾಹಿತ್ಯದ ಬಾಗಿಲನ್ನೇ ತೆರೆದನು. ಮೋಡ ಮುಸುಕಿದ ವಾತಾವರಣದಿಂದ ಆರಂಭವಾಗಿರುವ ಈ ಕೃತಿ, ಆ ಕಾಲದ ಕನ್ನಡದ ಮೇಲೆ ಮುಸುಕಿದ್ದ ಕತ್ತಲೆಯನ್ನು ಸಂಕೇತಿಸುತ್ತದೆ. ಇಂಥ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಕಲ್ಪಿತ ಪಾತ್ರವಾಗಿ ಬರುವ ಹೆಂಡತಿ ಹೊಸ ಭಾಷೆ, ಹೊಸ ವಸ್ತು, ಹೊಸ ಬಗೆಯ ನಿರೂಪಣೆ ಇತ್ಯಾದಿಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಕೇಳಿದ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳಿಗೆ ನೀಡಿದ ಉತ್ತರಗಳಿಂದ ಮುಂದುವರಿಯುವ ಇದು, ಆಧುನಿಕ ಗದ್ಯಯುಗಕ್ಕೆ ನಾಂದಿ ಹಾಡಿದೆ. ಆದುದರಿಂದ ಮುದ್ದಣನನ್ನು ನವೋದಯದ ಮುಂಗೋಳಿಯೆಂದು ಕರೆದುದು ನ್ಯಾಯವಾಗಿದೆ.

ಹೀಗೆ ಒಂದು ಸಾವಿರ ವರ್ಷದ ಗದ್ಯ ಸಾಹಿತ್ಯೇತಿಹಾಸದಲ್ಲಿ ಮೈಲಿಗಲ್ಲು ಎನಿಸಿದ ೧೦ ಕೃತಿಗಳು ಒಂದು ಮಾಲೆಯಡಿಯಲ್ಲಿ ಈಗ ಪ್ರಕಟವಾಗುತ್ತಲಿವೆ. ಇವು ಒಂದರ್ಥದಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ಗದ್ಯ ಸಾಗಿಬಂದ ಹಾದಿಯನ್ನು ತಿಳಿಸುವ ಕೈಮರಗಳಾಗಿವೆ.

ಕೃತಜ್ಞತೆಗಳು :

ಸಂಪಾದಕನಾಗಿ ಈ ಯೋಜನೆಯನ್ನು ಪೂರೈಸುವ ಹೊಣೆಯನ್ನು ನನಗೆ ವಹಿಸಿಕೊಟ್ಟ ಕನ್ನಡ ಪುಸ್ತಕ ಪ್ರಾಧಿಕಾರದ ಅಧ್ಯಕ್ಷರಾದ ಡಾ. ಸಿದ್ಧಲಿಂಗಯ್ಯ ಅವರಿಗೂ, ಕನ್ನಡದ ಮೇಲಿನ ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ ಈ ಗದ್ಯಕೃತಿಗಳನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಿಕೊಟ್ಟ ಎಲ್ಲ ವಿದ್ವಾಂಸ ಮಿತ್ರರಿಗೂ, ಪ್ರಾಧಿಕಾರದ ಆಡಳಿತಾಧಿಕಾರಿಗಳಾದ ಶ್ರೀ ಬಿ.ಎಚ್. ಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನ ಅವರಿಗೂ, ಸಲಹಾ ಸಮಿತಿಯ ಸದಸ್ಯರಿಗೂ ಕೃತಜ್ಞತೆಗಳು.

❖

ಸಂಪಾದಕರ ಮಾತು

ಡಾ. ಪಿ.ವಿ. ನಾರಾಯಣ

ಸಂಸ್ಕೃತದ ಪ್ರಾಚೀನ ಕಥಾಜಗತ್ತು:

ಜಗತ್ತಿನ ವಿವಿಧ ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಯೊಂದಕ್ಕೂ ತನ್ನದೇ ಆದ ಕಥಾಸಾಹಿತ್ಯವಿರುತ್ತದೆ. ಯಾಕಂದರೆ ಕತೆ ಎಲ್ಲ ಕಾಲದ ಮನುಷ್ಯರ ಕುತೂಹಲವನ್ನು ಕೆರಳಿಸುವಂಥದು. ಹೀಗಾಗಿ ಕತೆಗಳು ಪ್ರಾಚೀನತಮ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪ್ರಕಾರವಾಗಿರ ಬಹುದು. ಗ್ರಾಂಥಿಕ ರೂಪ ಬರುವುದಕ್ಕೂ ಮುಂಚೆ ಮೌಖಿಕವಾಗಿ ಕತೆಗಳು ಪೀಳಿಗೆಗಳಿಂದ ಪೀಳಿಗೆಗಳಿಗೆ ಹರಿದುಬಂದಿರುವುದು ಸಹಜವಾಗಿದೆ. ಹಾಗೆ ನೋಡಿದರೆ ಮಹಾಕಾವ್ಯಗಳೂ ಬೀಜರೂಪದಲ್ಲಿ ಕತೆಗಳೇ ಆಗಿರುತ್ತವೆ. ಕನ್ನಡಕ್ಕೆ ಮೊದಲು ಮಾದರಿಯಾಗಿದ್ದ ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿ ಕತೆಗಳು ವೇದಗಳಷ್ಟೇ ಪ್ರಾಚೀನವಾದವು ಎನ್ನಬಹುದು. ಅಲ್ಲದೆ ಮುಂದೆ ಬಂದ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ – ಅದರ ಮೂರು ಮುಖ್ಯ ಧಾರೆಗಳಾದ ವೈದಿಕ, ಬೌದ್ಧ ಮತ್ತು ಜೈನ – ಅಪಾರ ಪ್ರಮಾಣದ ಕಥಾಸಾಹಿತ್ಯವು ದೊರೆಯುತ್ತದೆ. ಋಗ್ವೇದದ 'ಸಂವಾದ ಸೂಕ್ತ'ವು ಚಮತ್ಕಾರಯುಕ್ತ ಕತೆಗಳಿಗೆ ಪ್ರಖ್ಯಾತವಾಗಿದೆ. ಜೊತೆಗೆ ಇತರ ಸೂಕ್ತಗಳಲ್ಲಿಯೂ ವಿವಿಧ ದೇವತೆಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಮನರಂಜಕವೂ ನೀತಿಬೋಧಕವೂ ಆದ ಆಖ್ಯಾನಗಳು ದೊರೆಯುತ್ತವೆ. ಈ ಆಖ್ಯಾನಗಳ ಸೂಚನೆಯು ಋಕ್‌ಸಂಹಿತೆಯಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕುತ್ತವೆ. ಇವುಗಳ ವಿಸ್ತೃತ ರೂಪಗಳು ಯಾಸ್ಕನ 'ನಿರುಕ್ತ' ದಲ್ಲಿ, ಶೌನಕನ 'ಬೃಹದ್ದೇವತಾ'ದಲ್ಲಿ, ಕಾತ್ಯಾಯನನ ಅರ್ವಾನುಕ್ರಮಣಿಯ ಮೇಲೆ ಷಡ್ಗುರುಶಿಷ್ಯನು ರಚಿಸಿರುವ 'ವೇದಾರ್ಥದೀಪಿಕಾ'ದಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಸಾಯಣನ ವೇದಭಾಷ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ದೊರೆಯುತ್ತವೆ.

ಜೈನಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಕೃತ, ಸಂಸ್ಕೃತ ಮತ್ತು ಅಪಭ್ರಂಶ ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿ ವಿಪುಲ ಕಥಾಸಾಹಿತ್ಯವು ದೊರೆಯುತ್ತದೆ. ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಜೈನ ಯತಿಗಳು ನೀತಿಬೋಧೆ ಮಾಡಲು ಬಳಸುವುದೇ ಕತೆಗಳನ್ನು. ಇವುಗಳ ಮೂಲರೂಪಗಳು ಚೂರ್ಣಿ, ನಿರ್ಯುಕ್ತಿ ಮುಂತಾದ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ದೊರಕುತ್ತವೆ. ಇವು ಬಹು ಪ್ರಾಚೀನ ವಾದವೆಂದು ಭಾವಿಸಲಾಗಿದೆ. ಆನಂತರ 'ಕಥಾಕೋಶ'ವೆಂಬ ಗ್ರಂಥವು ಜೈನರಲ್ಲಿ ಬಹಳ ವ್ಯಾಪಕವಾಗಿ ಬಳಕೆಯಲ್ಲಿತ್ತು. ಇನ್ನು, ಬೌದ್ಧಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿನ 'ಜಾತಕ

ಕತೆಗಳು' ತಮ್ಮ ಮನರಂಜಕತೆಯಿಂದಲೂ ಉಪದೇಶಾತ್ಮಕತೆಯಿಂದಲೂ ಬಹು ಜನಪ್ರಿಯವಾಗಿದ್ದವು. ಬುದ್ಧನಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಅನೇಕ ಕತೆಗಳು ಇದರಲ್ಲಿ ಅಂತರ್ಗತವಾಗಿವೆ. ಜಾತಕ ಕತೆಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ ಒಟ್ಟು ೩೫೦. ಪ್ರಾಯಶಃ ಇದರಲ್ಲಿನ ಕತೆಗಳು ತನಗಿಂತಲೂ ಹಿಂದೆ ಪ್ರಚಲಿತವಿದ್ದ ಕತೆಗಳ ಪುನರ್‌ಕಥಾನಕಗಳಾಗಿವೆ ಎನಿಸುತ್ತದೆ.

ಬಹು ಹಿಂದಿನಿಂದ ಸಂಸ್ಕೃತ ಕಥಾಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರಚಲಿತವಾದ ಎರಡು ಕಥಾಚಕ್ರಗಳಿವೆ.: ಒಂದು, 'ಬೃಹತ್ಕಥಾ'; ಮತ್ತೊಂದು 'ಪಂಚತಂತ್ರ'. 'ಬೃಹತ್ಕಥಾ' ಮೂಲದಲ್ಲಿದ್ದುದು ಪೈಶಾಚೀ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ, ಅದು ಈಗ ಉಪಲಬ್ಧವಿಲ್ಲ. ಇದರ ಕರ್ತೃ ಗುಣಾಢ್ಯ; ಇವನು ಸಾತವಾಹನ ರಾಜ್ಯದವನು; ಇವನು ಕ್ರಿ.ಶ. ಮೊದಲ ಅಥವಾ ಎರಡನೆಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿದ್ದವನು ಎನ್ನಲಾಗಿದೆ. ಆ ಹೊತ್ತಿಗೆ ಸಮುದ್ರ ಪರ್ಯಟನವು – ವ್ಯಾಪಾರದ ಕಾರಣಕ್ಕಾಗಿ – ವ್ಯಾಪಕವಾಗಿತ್ತು. ವ್ಯಾಪಾರಿಗಳು ತಮ್ಮ ಪರ್ಯಟನೆಯಲ್ಲಿ ಕಂಡು ಕೇಳಿದ ವಿವಿಧ ಬಗೆಯ ಕತೆಗಳನ್ನು, ಘಟನೆಗಳನ್ನು ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದ ಮೇಲೆ ವರ್ಣಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಇದರ ವಿವರಣೆಯೇ 'ಬೃಹತ್ಕಥಾ'. ಧನಪಾಲ, ಗೋವರ್ಧನಾಚಾರ್ಯ, ಸೊಡ್ಡಲ ದಂಡಿ ಮುಂತಾದವರು ಗುಣಾಢ್ಯನ 'ಬೃಹತ್ಕಥಾ'ವನ್ನು ಬಹಳವಾಗಿ ಪ್ರಶಂಸೆ ಮಾಡುವುದರಿಂದ, ಇದು ಈಗ ಸಿಕ್ಕದಿದ್ದರೂ, ಸಾಹಿತ್ಯ ವಲಯದಲ್ಲಿ ಬಹಳ ವ್ಯಾಪಕ ಪ್ರಭಾವವನ್ನು ಮಾಡಿದ್ದಿರಬೇಕು. ಇದರ ಮೂರು ಸಂಸ್ಕೃತ ರೂಪಗಳು ದೊರೆಯುತ್ತವೆ: ೧) ಕಾಶ್ಮೀರದ ಕವಿ ಕ್ಷೇಮೇಂದ್ರನು (ಸುಮಾರು ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೦೨೯–೧೦೬೪) ಬರೆದ 'ಬೃಹತ್ಕಥಾಮಂಜರಿ' ೨) ಸೋಮದೇವನು (ಸುಮಾರು ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೧೦೦) ಬರೆದ 'ಕಥಾಸರಿತ್ಸಾಗರ'; ಮತ್ತು ೩) ಬುಧಸ್ವಾಮಿಯು (ಸುಮಾರು ಕ್ರಿ.ಶ. ೮೪೧) ಬರೆದ ಬೃಹತ್ಕಥೆಯ 'ಶ್ಲೋಕಸಂಗ್ರಹ'. ಹೀಗಾಗಿ ಗುಣಾಢ್ಯನ 'ಬೃಹತ್ಕಥಾ' ಸುಮಾರು ಹತ್ತು ಹನ್ನೊಂದನೆಯ ಶತಮಾನಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಸ್ಕೃತಕ್ಕೆ ಭಾಷಾಂತರಗೊಂಡಿತೆಂಬುದು ವಿದಿತವಾಗುತ್ತದೆ.

ಗುಣಾಢ್ಯನ ಕಾಲದ ಬಗ್ಗೆ ನಿಶ್ಚಿತವಾದ ಅಭಿಪ್ರಾಯವಿಲ್ಲ. ಬಾಣ, ಸುಬಂಧು ಮತ್ತು ಹರ್ಷ – ಮೂವರೂ ಕ್ರಿ.ಶ. ಏಳನೆಯ ಶತಮಾನ – ಗುಣಾಢ್ಯನ ಹೆಸರನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಅಂದರೆ ಅವನು ಆ ಕಾಲಕ್ಕೂ ಹಿಂದಿನವನು. ಗುಣಾಢ್ಯನ 'ಬೃಹತ್ಕಥಾ'ದ ಸಂಸ್ಕೃತದ ಭಾಷಾಂತರಗಳು ಜನ್ಮ ತಾಳಿದ್ದು ಕ್ರಿ.ಶ. ಹತ್ತು–ಹನ್ನೊಂದನೆಯ ಶತಮಾನಗಳಲ್ಲಿ, ದುರ್ಗಸಿಂಹನ 'ಕರ್ಣಾಟಕ ಪಂಚತಂತ್ರ'ದ ರಚನೆಯ ಕಾಲ ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೦೩೧; ಹೀಗಾಗಿ, ಅವನಿಗೆ ಮೂಲವಾಗಿದ್ದ ವಸುಭಾಗನ 'ಪಂಚತಂತ್ರ' ಆ ಹೊತ್ತಿಗಾಗಲೇ ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಬಹು ಪ್ರಖ್ಯಾತವಾಗಿದ್ದಿರಬೇಕು; ಪ್ರಾಯಶಃ ವಿಷ್ಣುಶರ್ಮನ 'ಪಂಚತಂತ್ರ'ದ ಪರಿಚಯ ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದವರಿಗೆ

ಇರಲಿಲ್ಲ. ದುರ್ಗಸಿಂಹನು ಬಳಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಸಂಸ್ಕೃತ ಶ್ಲೋಕಗಳು ವಸುಭಾಗನವೇ ಇರಬೇಕು: ಹಾಗಾಗಿ ವಸುಭಾಗನು ತನ್ನ ಕೃತಿಯನ್ನು ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿ ರಚಿಸಿದ್ದಿರಬೇಕು. ಅವನು ಯಾವಾಗ ತನ್ನ ಕೃತಿಯನ್ನು ರಚನೆ ಮಾಡಿದ ಎಂದು ನಿರ್ಧರಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲವಾಗಿದೆ. ಆದರೆ ವಿದ್ವಾಂಸರು ಒಂದು ಊಹೆಯನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. 'ಕವಿರಾಜಮಾರ್ಗಕಾರ'ನು ತನಗೂ ಹಿಂದೆ "ಗದ್ಯಾಶ್ರಮಪದ ಗುರುತಾಪ್ರೀತಿಯಂ" ಕೈಗೊಂಡವರನ್ನು ಹೆಸರಿಸುವಾಗ ಅವರಲ್ಲಿ ದುರ್ವಿನೀತನನ್ನೂ ಸೇರಿಸುತ್ತಾನೆ. ಅವನು ಗಂಗರಾಜನಾಗಿದ್ದ ದುರ್ವಿನೀತನೆಂದೂ, ಕ್ರಿ.ಶ. ಆರನೆಯ ಶತಮಾನದವ ನೆಂದೂ, ಅವನು 'ಬೃಹತ್ಕಥಾ'ವನ್ನು ಸಂಸ್ಕೃತಕ್ಕೆ ಅನುವಾದಿಸಿದುದಲ್ಲದೆ, ಒಂದು ವ್ಯಾಕರಣ ಗ್ರಂಥ ಹಾಗೂ 'ಕಿರಾತಾರ್ಜುನೀಯ'ದ ಹದಿನೈದನೆಯ ಸರ್ಗಕ್ಕೆ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವನ್ನೂ ರಚಿಸಿದಂತೆ ಒಂದು ಶಾಸನದಲ್ಲಿ ಉಕ್ತವಾಗಿರುವ ವಿಷಯವನ್ನು ರೈಸ್ ಅವರು ತಮ್ಮ ಗ್ರಂಥ 'Mysore and Coorg from the Inscriptons' ನಲ್ಲಿ (ಪು. ೧೯೬) ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಇದು ಸರಿಯಾದುದಾದರೆ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಕ್ರಿ.ಶ. ಆರನೆಯ ಶತಮಾನದ ಹೊತ್ತಿಗೇ 'ಬೃಹತ್ಕಥಾ'ದ ಸಂಸ್ಕೃತ ಭಾಷಾಂತರ ಸಿದ್ಧಗೊಂಡಿತ್ತು ಎನ್ನಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ.

ಕೊಂಗುನಾಡಿನ ಕೊಂಗುವೇಳಿರ್ ಎನ್ನುವವನು ತಮಿಳಿನಲ್ಲಿ ಬರೆದಿರುವ 'ಪೆರುಂಗತೈ' ಎಂಬ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಜೈನಮತದ ವಿಷಯಗಳು ಅಂತರ್ಗತವಾಗಿವೆ ಯೆಂದೂ, ಅದರ ಮೇಲೆ ದುರ್ವಿನೀತನ 'ಬೃಹತ್ಕಥಾ'ದ ಸಂಸ್ಕೃತ ಗ್ರಂಥದ ಪ್ರಭಾವವಿರಬೇಕೆಂದೂ ಸ್ವಾಮಿನಾಥ ಅಯ್ಯರ್ ಎಂಬ ವಿದ್ವಾಂಸರು ಊಹಿಸುತ್ತಾರೆ. ದುರ್ಗಸಿಂಹನ 'ಪಂಚತಂತ್ರ'ದಲ್ಲಿಯೂ ಜೈನಮತಸಂಬಂಧಿ ಅಂಶಗಳು ವಿಪುಲವಾಗಿ ದೊರೆಯುತ್ತವೆ, ಹೀಗಾಗಿ ವಸುಭಾಗನ 'ಪಂಚತಂತ್ರ'ವು ಜೈನಮತಾನು ಸಾರಿಯಾಗಿದ್ದಿರಬಹುದಾದ ಸಾಧ್ಯತೆಗಳು ಹೆಚ್ಚೆಂದೂ, ಈ ಕಾರಣದಿಂದಲೇ ದುರ್ಗಸಿಂಹನು ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಾಗಿದ್ದರೂ ಅವನ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಜೈನಸಬಂಧಿ ಅಂಶಗಳು ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದೆಂದೂ ವಿದ್ವಾಂಸರು ಅಭಿಪ್ರಾಯಪಡುತ್ತಾರೆ.

ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿಯೇ ತುಂಬ ಪ್ರಖ್ಯಾತಿಯನ್ನು ಪಡೆದ 'ಪಂಚತಂತ್ರ'ದ ಕತೆಗಳು ಯಾವಾಗ ಮೂಡಿ ಬಂದುವು, ಅವುಗಳು ರೂಪ ಪಡೆದದ್ದು ಹೇಗೆ ಇತ್ಯಾದಿ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳಿಗೆ ನಿಖರವಾಗಿ ಉತ್ತರಿಸುವುದು ಕಷ್ಟ. ಆದರೆ ಆ ಕತೆಗಳಿಗೆ ಸಾಕಷ್ಟು ಪ್ರಾಚೀನತೆಯಿದೆ ಎಂಬುದಂತೂ ಸ್ಪಷ್ಟ. ಅಲ್ಲದೆ ಆ ಕತೆಗಳಿಗೆ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಲಕಾಲಕ್ಕೆ ಅನೇಕ ಮಾರ್ಪಾಟುಗಳೂ ಉಂಟಾದವು. ಅಂದರೆ ಅನೇಕ ಪರಿಷ್ಕರಣ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಗಳಿಗೆ ಆ ಕತೆಗಳು ಒಳಗಾದವು. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ನಮಗೆ ತಿಳಿದಿರುವುದು ನಾಲ್ಕು: ೧) ಪಹಲವಿ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಕ್ರಿ.ಶ. ಆರನೆಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಅನುವಾದಗೊಂಡಿರುವ 'ಪಂಚತಂತ್ರ'. ಆದರೆ ಇದು ಈಗ ದೊರೆಯುವುದಿಲ್ಲ.

ಆದರೂ ಅದರ ಸಿರಿಯನ್ ಮತ್ತು ಅರಬ್ಬೀ ಭಾಷೆಗಳ ಅನುವಾದಗಳು ದೊರೆಯುತ್ತವೆ. ೨). ಗುಣಾಢ್ಯನ 'ಬೃಹತ್ಕಥಾ' ಎಂಬ ಪೈಶಾಚೀ ಭಾಷೆಯ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಈ ಕತೆಗಳು ಅಂತರ್ಗತವಾಗಿದ್ದುವು; ಈ ಕೃತಿಯೂ ಈಗ ಉಪಲಬ್ಧವಾಗಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಕ್ಷೇಮೇಂದ್ರ ಎನ್ನುವವನು ಹನ್ನೊಂದನೆಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ರಚಿಸಿರುವ 'ಬೃಹತ್ಕಥಾಮಂಜರೀ' ಮತ್ತು ಸೋಮದೇವನ 'ಕಥಾಸರಿತ್ಸಾಗರ'ಗಳಲ್ಲಿ ಇದರ ಸಂಸ್ಕೃತ ಅನುವಾದ ದೊರೆಯುತ್ತದೆ. ೩) 'ತಂತ್ರಾಖ್ಯಾಯಿಕಾ' ಎಂಬ ಗ್ರಂಥವು 'ಪಂಚತಂತ್ರ'ದ ಮೂರನೆಯ ಪರಿಷ್ಕರಣ ಗ್ರಂಥ. ಅದರೊಡನೆ ಅದಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಒಂದು ಜೈನ ಕಥಾಸಂಗ್ರಹವೂ ಇದೆ. ಇದೇ ಈಗ ಪ್ರಚಲಿತವಾಗಿರುವ 'ಪಂಚತಂತ್ರ'ದ ಪ್ರಾತಿನಿಧಿಕ ರೂಪ. ೪) ದಕ್ಷಿಣ ಪಂಚತಂತ್ರದ ಮೂಲರೂಪ. ಇದರ ಪ್ರತಿನಿಧಿಗಳಾಗಿ ನೇಪಾಳದ ಪಂಚತಂತ್ರ ಮತ್ತು 'ಹಿತೋಪದೇಶ'ಗಳು ದೊರೆಯುತ್ತವೆ. [೧. **ಬಲದೇವ ಉಪಾಧ್ಯಾಯ: ಸಂಸ್ಕೃತ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಇತಿಹಾಸ: ಪು. ೬೯೯**]. ಹೀಗಾಗಿ 'ತಂತ್ರಾಖ್ಯಾಯಿಕಾ' ಎಂಬ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಪ್ರಚಲಿತವಾದ ಪರಿಷ್ಕರಣವು ಇವುಗಳಲ್ಲೆಲ್ಲ ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಾಚೀನವಾದುದು.

ಪ್ರಸಿದ್ಧ ವಿದ್ವಾಂಸರಾದ ಎ. ವೆಂಕಟಸುಬ್ಬಯ್ಯನವರು ಈ ಕುರಿತು ತುಂಬ ಆಳವಾಗಿ ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಿದವರು. ಪಂಚತಂತ್ರದದ ಮೂಲ ಸಂಪ್ರದಾಯಗಳನ್ನು ಗುರುತಿಸಲು ಅವರ ಪ್ರಕಾರ ಪಂಚತಂತ್ರದ ಸಂಪ್ರದಾಯಗಳನ್ನು ಎರಡು ವಿಭಾಗ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಅನುಕೂಲಕರ: ಪ್ರಾಚೀನ ಮತ್ತು ಅರ್ವಾಚೀನ. ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೨೦೦ಕ್ಕೂ ಈಚಿನವು ಆಧುನಿಕ ಸಂಪ್ರದಾಯದಲ್ಲಿ ಸೇರಿದರೆ ಆ ಕಾಲಕ್ಕೂ ಹಿಂದಿನವು ಪ್ರಾಚೀನ ಸಂಪ್ರದಾಯದವು. ಪ್ರಾಚೀನ ಸಂಪ್ರದಾಯದಲ್ಲಿ ಆರು ಬಗೆಗಳನ್ನವರು ಸೂಚಿಸುತ್ತಾರೆ: ಅವುಗಳೆಂದರೆ ೧. ಕಾಶ್ಮೀರ ಪಂಚತಂತ್ರ. ೨. ಲಾಟೀಯ ಪಂಚತಂತ್ರ. ಇದು ಸೌರಾಷ್ಟ್ರ ಮತ್ತು ಲಾಟೀಯ ದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ದೊರೆಯುವ ಪಾಠ. ಇದನ್ನು ಹರ್ಟೆಲ್ ಎಂಬ ವಿದ್ವಾಂಸರು 'Textus Simplicitor' ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ. ೩. ಲಾಟೀಯ ಪಂಚತಂತ್ರದ ಬೃಹತ್ಪಾಠ. ಪೂರ್ಣಭದ್ರನೆಂಬ ಜೈನಮುನಿಯೊಬ್ಬನು ಇದನ್ನು ರಚಿಸಿರುವುದರಿಂದ ಹರ್ಟೆಲ್ ಇದಕ್ಕೆ ಪೂರ್ಣಭದ್ರನ ಪಂಚತಂತ್ರ ಎಂದೇ ಹೆಸರು ಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ೪. ದಕ್ಷಿಣ ಪಂಚತಂತ್ರ. ೫. ದಕ್ಷಿಣ ಪಂಚತಂತ್ರದ ಬೃಹತ್ಪಾಠ. ಮತ್ತು ೬. 'ಕಲಿಲದ ಪದಮ್ನ' ಎಂಬ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿರುವ ಅರಬ್ಬೀ ಪಂಚತಂತ್ರದ ಪ್ರಭೇದಗಳಿಗೆ ಮೂಲವಾದ ಪಹಲವಿ ಭಾಷೆಯ ಮೂಲ ಪಂಚತಂತ್ರ.

ಹರ್ಟೆಲ್ ಅಥವಾ ಇತರ ವಿದ್ವಾಂಸರು ಗಮನ ಹರಿಸದ ಮತ್ತೊಂದು ಪ್ರಮುಖ ಅಂಶದ ಕಡೆಗೆ ಎ. ವೆಂಕಟಸುಬ್ಬಯ್ಯನವರು ಗಮನ ಹರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅದೆಂದರೆ ಪಂಚತಂತ್ರದ ಕರ್ತೃತ್ವ ವಿಚಾರ. ಮೇಲೆ ಉಕ್ತವಾದ ಪಂಚತಂತ್ರದ

ಎಲ್ಲ ಪ್ರಭೇದಗಳಲ್ಲಿ ಕರ್ತೃ ವಿಷ್ಣುಶರ್ಮ ಎಂದೇ ಇದೆ. ಆದರೆ ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಜಾವಾ, ಥಾಯ್ಲೆಂಡ್ ಮುಂತಾದ ದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುವ ಪಂಚತಂತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ವಸುಭಾಗಭಟ್ಟನನ್ನು ಕರ್ತೃವೆಂದು ಹೆಸರಿಸಲಾಗಿದೆ. ಈ ಬಗ್ಗೆ ವೆಂಕಟಸುಬ್ಬಯನವರು ವಿಶೇಷ ಅಧ್ಯಯನ ನಡೆಸಿದ್ದಾರೆ. ವಸುಭಾಗಭಟ್ಟನ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಎರಡು ಪಂಚತಂತ್ರ ಪ್ರಭೇದಗಳು ದೊರೆಯುತ್ತವೆ: ೧. ಕನ್ನಡದ ದುರ್ಗಸಿಂಹ ಕವಿಯು ರಚಿಸಿರುವ 'ಕರ್ಣಾಟಕ ಪಂಚತಂತ್ರ' ಮತ್ತು ಜಾವಾ ದೀಪದ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ತಂತ್ರಿ, ತಂತ್ರಿಕಾಮಂದಕ, ತಂತ್ರಚರಿತ ಎಂಬ ಹೆಸರಿನಿಂದ ದೊರೆಯುವ ಕಥಾಗುಚ್ಛ (ಇದರ ಕಾಲ ಕ್ರಿ.ಶ. ಹನ್ನೆರಡನೆಯ ಶತಮಾನ). ಇವುಗಳ ಜೊತೆಗೆ ಈಗ ಇನ್ನೂ ಒಂದು ಪ್ರಭೇದವು ಭಾರತದಲ್ಲಿಯೇ ದೊರೆಯುತ್ತದೆ. ಅದೆಂದರೆ, ವಸುಭಾಗಭಟ್ಟನ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿರುವ ಸಂಸ್ಕೃತ ಮತ್ತು ತಮಿಳು ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿನ 'ತಂತ್ರೋಪಖ್ಯಾನ'. [**೨. ಎ. ವೆಂಕಟಸುಬ್ಬಯ್ಯ: 'ವಸುಭಾಗನ *ಪಂಚತಂತ್ರ'*, ಅಭಿವಂದನೆ, ಪುಟ ೫೧೨**]. ಅದರ ಮಹತ್ವವನ್ನು ಕುರಿತು ಯು.ಎನ್. ಘೋಷಾಲ್ ಅವರು ಹೀಗೆ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ: "A new series called Bibliotheca Javanica has been started under the auspices of the venerable Batavia Society for the publication of old Javanese and Middle Javanese texts. .. .. The first consists of three Middle Javanese versions of stories and fables with parallel Siamese and Laotian version of the Panchatantra by Durgasimha." **(U.N. Ghoshal: *'Greater Indian Research'*: Progress of Indian Studies, ABOR - Silver Jubilee Volume, 1942: p. 307)**

ವಿಷ್ಣುಶರ್ಮನ ಪಂಚತಂತ್ರದ ಮೂಲರೂಪವನ್ನು 'ತಂತ್ರಾಖ್ಯಾಯಿಕಾ' ತೋರಿಸುತ್ತದೆ ಎಂದು ಹರ್ಟೇಲ್ ಅಭಿಪ್ರಾಯಪಡುತ್ತಾರೆ. ಈ ಕೃತಿಯ ಉದ್ದೇಶ ರಾಜನೀತಿ ಶಿಕ್ಷಣವನ್ನು ನೀಡುವುದು. ಹೀಗಾಗಿ ಇದರಲ್ಲಿ ರಾಜನೀತಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಪ್ರಾಚೀನ ಗ್ರಂಥಗಳ ಅನೇಕ ಉಲ್ಲೇಖಗಳನ್ನು ನೀಡಲಾಗಿದೆ. ಕೌಟಿಲ್ಯನ 'ಅರ್ಥಶಾಸ್ತ್ರ'ದ ಅನೇಕ ಉದಾಹರಣೆಗಳು ಮತ್ತು ಹಲವಾರು ಪಾರಿಭಾಷಿಕ ಶಬ್ದಗಳ ಬಳಕೆಯೂ ಇದರಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುವುದರಿಂದ, 'ತಂತ್ರಾಖ್ಯಾಯಿಕಾ' ಕೌಟಿಲ್ಯನ ಕಾಲಕ್ಕಿಂತ ಈಚಿನದಾದರೂ, ಅದರ ರಚನಾಕಾಲವನ್ನು ಕ್ರಿ.ಶ. ೩೦೦ ರಿಂದ ಕ್ರಿ.ಶ. ೪೦೦ ರ ನಡುವಣ ಕಾಲವೆಂದು ತೀರ್ಮಾನಿಸಬಹುದೆಂಬುದು ಬಲದೇವ ಉಪಾಧ್ಯಾಯ ಅವರ ಅಭಿಪ್ರಾಯ. [**೩. ಬಲದೇವ ಉಪಾಧ್ಯಾಯ: ಸಂಸ್ಕೃತ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಇತಿಹಾಸ: ಪು. ೭೦೧**]. ಆದರೆ ಈ ಕೃತಿಯನ್ನು ಸಂಸ್ಕೃತದ ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಾಚೀನ ಸೃಜನಶೀಲ ಕೃತಿಯೆಂದು ಹೇಳುವ ಹರ್ಟೇಲ್ ಅವರ

ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನವರು ವಿರೋಧಿಸುತ್ತಾರೆ. ಅಶ್ವಘೋಷನ 'ಬುದ್ಧಚರಿತೆ', ಮಹಾಭಾರತಗಳು ಅದಕ್ಕೂ ಪ್ರಾಚೀನವಾದ್ದರಿಂದ 'ತಂತ್ರಾಖ್ಯಾಯಿಕಾ'ವನ್ನು ಪಂಚತಂತ್ರದ ಪ್ರಾಚೀನತಮ ಪರಿಷ್ಕರಣ ಎಂದು ಮಾತ್ರ ಹೇಳಬಹುದೆನ್ನುತ್ತಾರೆ [೪. **ಅದೇ**].

ಕ್ರಿ.ಶ. ಆರನೆಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿಯೇ ಪಂಚತಂತ್ರವು ಪಹಲವಿ ಭಾಷೆಗೆ ಅನುವಾದಗೊಳ್ಳಬೇಕಾದರೆ 'ತಂತ್ರಾಖ್ಯಾಯಿಕಾ' ಆ ಹೊತ್ತಿಗೇ ತುಂಬ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಗ್ರಂಥವಾಗಿದ್ದಂತೆ ತೋರುತ್ತದೆ. ಆ ಯುಗದಲ್ಲಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಗೆ ಬಹಳ ಆದರವಿತ್ತು ಎಂಬುದು ಇಲ್ಲಿನ ಅನೇಕ ಮಾತುಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಧ್ವನಿತವಾಗಿದೆ. ಪುರುಷಾರ್ಥ ಸಿದ್ಧಿಯನ್ನು ಅಪೇಕ್ಷಿಸುವ ವ್ಯಕ್ತಿಯು ರಾಜ, ಸ್ತ್ರೀ ಮತ್ತು ಬ್ರಾಹ್ಮಣರನ್ನು ರಿಕ್ತಪಾಣಿಯಾಗಿ ನೋಡಬಾರದು ಎಂಬ ಅಭಿಪ್ರಾಯ ಇದರಲ್ಲಿದೆ. ಇದರಲ್ಲಿ 'ತಂತ್ರೋಪಾಖ್ಯಾನ'ದಲ್ಲಿನಂತೆ ಎಲ್ಲಿಯೂ ಬೌದ್ಧಧರ್ಮದ ಪ್ರಭಾವ ಕಂಡುಬರುವುದಿಲ್ಲ. ಹಾಗಾಗಿ ಇದರಲ್ಲಿ ಸಂಪೂರ್ಣ ವೈದಿಕ ಪರಿವೇಷವನ್ನೇ ನಾವು ಕಾಣುವುದು. ಇಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಪಾದಿತವಾದ ನೈತಿಕ ವಿಚಾರಗಳು ವೈದಿಕ ಧರ್ಮಾನುಸಾರಿಯಾದವು. ಇಲ್ಲಿನ ಸೂಕ್ತಿಗಳು ಹರಿತವಾದವು. ಇದರ ಮೇಲೆ ಆಧರಿತವಾದ ಅನೇಕ ಪಂಚತಂತ್ರ ಪರಿಷ್ಕರಣಗಳು ಉಪಲಬ್ಧವಿವೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಎರಡು ಪರಿಷ್ಕರಣಗಳನ್ನು ಡಾ, ಹರ್ಟೇಲ್ ಅಂಗೀಕರಿಸುತ್ತಾರೆ. ೧) ಸರಳ ಪಂಚತಂತ್ರ ಮತ್ತು, ೨) ಅಲಂಕೃತ ಪಂಚತಂತ್ರ. ಪಹಲವಿ ಅನುವಾದಕ್ಕೆ ಮೂಲವಾಗಿರುವುದು ಸರಳ ಪಂಚತಂತ್ರವೇ. ಆನಂತರದ ಪರಿಷ್ಕರಣಗಳ ಕತೆಗಳು ಮತ್ತು ಸೂಕ್ತಿಗಳು ಹೆಚ್ಚಿವೆ. ಪ್ರಾಚೀನ ಪಂಚತಂತ್ರದಲ್ಲಿ ಕೌಟಿಲ್ಯನ ಅರ್ಥಶಾಸ್ತ್ರದ ಪ್ರಭಾವ ದಟ್ಟವಾಗಿದೆ: ಆನಂತರದ ಪರಿಷ್ಕರಣಗಲ್ಲಿ ಕಾಮಂದಕನ ನೀತಿಸಾರದ ಪ್ರಭಾವ ಹೆಚ್ಚು ಮತ್ತು ಅವುಗಳನ್ನೇ ಪ್ರಮಾಣವೆಂದು ಅಂಗೀಕರಿಸಿ ಉದಾಹರಿಸಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಎಷ್ಟೋ ವೇಳೆ ಕತೆಗಳಿಗೆ ಪೂರಕವಾಗಿರದಿದ್ದರೂ ಸೂಕ್ತಿಗಳ ಉಲ್ಲೇಖವಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಕೀಲ್‌ಹಾರ್ನ್ ಮತ್ತು ಬ್ಯೂಲರ್ ಅವರಿಂದ ಸಂಪಾದಿತವಾದ ಪಂಚತಂತ್ರದಲ್ಲಿನ ೮೬೯ ಸೂಕ್ತಿಗಳಲ್ಲಿ ೩೮೧ ಸೂಕ್ತಿಗಳು ರಾಜನೀತಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದವು, ೩೮೮ ವ್ಯಾವಹಾರಿಕ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಹೇಳುವಂಥವು ಮತ್ತು ೧೮೦ ಮಾತ್ರವೇ ನೈತಿಕ ಮೌಲ್ಯವನ್ನು ಉಪದೇಶಿಸುವಂಥವು.

ಅಲಂಕೃತ ಪಂಚತಂತ್ರದ ಪರಿಷ್ಕರಣವನ್ನು ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಿದವನು ಪೂರ್ಣಭದ್ರನೆಂಬ ಜೈನ ವಿದ್ವಾಂಸ. ಇದರ ಕಾಲ ಸು. ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೨೦೦. ಇದೇ ಈಗ ಪ್ರಚಲಿತವಾಗಿರುವ ಪಂಚತಂತ್ರಕ್ಕೆ ಮೂಲವಾದುದು. ಈ ವಿದ್ವಾಂಸನು ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಆಮೂಲಾಗ್ರವಾಗಿ ಪರಿಷ್ಕರಣಕ್ಕೆ ಒಳಗುಮಾಡಿದ್ದಾನೆ. ಪ್ರತಿ ಅಕ್ಷರ,

ಪದ್ಯ, ವಾಕ್ಯ, ಕತೆ ಮತ್ತು ಶ್ಲೋಕವನ್ನು ತಾನು ಪರಿಷ್ಕರಿಸಿರುವುದಾಗಿ ಆತ ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ಹಿಂದಿನ ಪಾಠಗಳಿಗಿಂತ ಇದು ಹೆಚ್ಚು ವಿಸ್ತೃತವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಇದನ್ನು ವಿದ್ವಾಂಸ ವಲಯದಲ್ಲಿ 'ಅಲಂಕೃತ ಪರಿಷ್ಕರಣ'ವೆಂದು ಕರೆಯಲಾಗಿದೆ. ಈ ಎರಡೂ ಸಂಸ್ಕರಣಗಳ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಜೈನ ವಿದ್ವಾಂಸರು ಮಹತ್ವದ ಪಾತ್ರವನ್ನು ವಹಿಸಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಈ ಎರಡು ರೂಪಗಳಿಂದಲೇ ಮುಂದಿನ ಪಂಚತಂತ್ರ ಪಾಠಗಳು ಸಿದ್ಧಗೊಂಡದ್ದು. ಅಂತಹುದರಲ್ಲಿ ಒಂದು 'ಪಂಚಾಖ್ಯಾನೋದ್ಧಾರ' ಎಂಬುದು. ಇದನ್ನು ಜೈನ ಯತಿಯಾದ ಮೇಘವಿಜಯ ಎಂಬುವವನು ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೬೭೦ ರ ಹೊತ್ತಿಗೆ ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಿದ. ಹುಡುಗರಿಗೆ ಶಿಕ್ಷಣ ನೀಡುವ ಮೂಲಗ್ರಂಥವಾಗಿ ಬಳಕೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ಇದನ್ನು ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಲಾಗಿದೆ.

ವಿಷ್ಣುಶರ್ಮಕೃತ ಪಂಚತಂತ್ರದ ಮೂಲ ರೂಪವೂ – ಅಂದರೆ ಪಹಲವಿ ಭಾಷೆಯ ಮೂಲಪ್ರತಿ – ನಮಗೆ ದೊರೆತಿಲ್ಲ. ಹಾಗೆಯೇ ವಸುಭಾಗಭಟ್ಟನ ಪಂಚತಂತ್ರದ ಮೂಲವೂ ಸಮಗ್ರವಾಗಿ ದೊರೆತಿಲ್ಲ. ತ್ರಿವೇಂದ್ರಂನ ಸಂಸ್ಕೃತ ಗ್ರಂಥಮಾಲೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟವಾಗಿರುವ 'ತಂತ್ರೋಪಖ್ಯಾನ'ವು ವಸುಭಾಗಭಟ್ಟ ಸಂಪ್ರದಾಯದ್ದೆಂದು ಜಾರ್ಜ್ ಟಿ. ಆರ್ಟೋಲಾ ಅವರು ಅಭಿಪ್ರಾಯಪಡುತ್ತಾರೆ. ಲಾವೋಸ್ ಪಂಚತಂತ್ರದಲ್ಲಿ ಪಾಲಿಯ ಕೆಲವು ಶ್ಲೋಕಗಳು ಉಲ್ಲೇಖಗೊಂಡಿವೆ, ಹೀಗಾಗಿ ಒಂದು ವರ್ಗದ ಪಂಚತಂತ್ರಗಳ ಮೇಲೆ ಬೌದ್ಧಮತದ ಪ್ರಭಾವ ಆಗಿದೆಯೆಂಬುದು ಹಾಗೂ ಇದಕ್ಕೂ ಭಾರತದ ಪಂಚತಂತ್ರಕ್ಕೂ ಸಂಬಂಧವಿರುವುದೂ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ವಸುಭಾಗಭಟ್ಟ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಪಂಚತಂತ್ರದ ಮೂಲವೇ ನಮಗೆ ಸಿಗದಿರುವಾಗ ಇದಕ್ಕೂ ಅದಕ್ಕೂ ಇರಬಹುದಾದ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ತಿಳಿಯುವುದು ಅಸಾಧ್ಯ. ಹೀಗಾಗಿ ಎಚ್.ಬಿ. ಸರ್ಕಾರ್ ಎಂಬ ವಿದ್ವಾಂಸರು ವಿಷ್ಣುಶರ್ಮ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಪಂಚತಂತ್ರವಲ್ಲದೆ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಮತ್ತೊಂದು ಸಂಪ್ರದಾಯವಿರಬೇಕೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. [H.B. Sarkar: Indian Influence of Java and Bali: p. 360].

ಪಂಚತಂತ್ರದ ಪ್ರಪಂಚ ಪರ್ಯಟನೆಯ ಕತೆ

'ಪಂಚತಂತ್ರ'ವು ಅಂತೂ ಪ್ರಪಂಚದಾದ್ಯಂತ ಹೇಗೋ ಪ್ರಚಲಿತಕ್ಕೆ ಬಂದು ಹಲವಾರು ಭಾಷೆಗಳಿಗೆ ಭಾಷಾಂತರಗೊಂಡು ಹಲವಾರು ಶತಮಾನಗಳಿಂದ ಜನಜನಿತವಾಗಿದೆ. ಆದರೆ ಈ ಕೃತಿಯು ಜಗತ್ತಿನಾದ್ಯಂತ ಹೇಗೆ ಪ್ರಯಾಣ ಮಾಡಿತು, ಅದಕ್ಕೆ ಕಾರಣವೇನು ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆ ಏಳುವುದು ಸಹಜ. ಆ ಬಗ್ಗೆ ಕುತೂಹಲಕಾರಕ ಕತೆಯೊಂದು ಪ್ರಚಲಿತವಾಗಿದೆ. ಕ್ರಿ.ಶ. ಆರನೆಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಪರ್ಷಿಯದಲ್ಲಿ ಅನುಶಿರ್ವನ್ ಎಂಬ ರಾಜನೊಬ್ಬನಿದ್ದ. ಅವನ ಬಳಿ ಇಪ್ಪತ್ತೈದು

ಮಂದಿ ವೈದ್ಯಪಂಡಿತರಿದ್ದರು. ಅವರಲ್ಲಿ ಗ್ರೀಕರೂ, ಭಾರತೀಯರೂ ಮತ್ತು ಪರ್ಷಿಯನ್ನರು ಸೇರಿದ್ದರು. ಆದರೆ ರಾಜನಿಗೆ ಅಚ್ಚುಮೆಚ್ಚಿನ ವೈದ್ಯನೆಂದರೆ ಬುರ್ಝೋಯ್ ಅನ್ನುವವನು. ಸತ್ತವರನ್ನು ಮರಳಿ ಜೀವಂತಗೊಳಿಸುವ 'ಸಂಜೀವಿನಿ' ಎಂಬ ಮೂಲಿಕೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಅವನು ಕೇಳಿ ತಿಳಿದಿದ್ದ. ಆದರೆ ಈ ಮೂಲಿಕೆಯು ಭಾರತದ ಪರ್ವತಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರವೇ ದೊರೆಯುತ್ತದೆಂಬುದೂ ಅವನ ಕಿವಿಗೆ ಬಿದ್ದಿತ್ತು. ಆ ಪವಾಡ ಮೂಲಿಕೆಯನ್ನು ತರಲು ತಾನು ಭಾರತಕ್ಕೆ ಹೋಗಲು ಅನುಮತಿಯನ್ನು ನೀಡಬೇಕೆಂದು ಬುರ್ಝೋಯ್ ರಾಜನನ್ನು ಕೇಳಿಕೊಂಡ. ಈ ಮೂಲಿಕೆಯ ವಿಷಯವನ್ನು ಕೇಳಿದ ರಾಜನಿಗೂ ತುಂಬ ಕುತೂಹಲವುಂಟಾಯಿತು. ಹೀಗಾಗಿ ಭಾರತದಲ್ಲಿದ್ದ ತನ್ನೊಬ್ಬ ಗೆಳೆಯ ರಾಜನಿಗೆ ಪತ್ರವೊಂದನ್ನು ಬರೆದು ಬುರ್ಝೋಯ್ ಕೈಯಲ್ಲಿತ್ತು ಭಾರತಕ್ಕೆ ಹೋಗಿಬರಲು ಅವನಿಗೆ ಅನುಮತಿ ನೀಡಿದ. ಹೀಗೆ ರಾಜನ ಕಾಗದವನ್ನು ಹೊತ್ತ ಬುರ್ಝೋಯ್ ಭಾರತದತ್ತ ಪಯಣ ಬೆಳೆಸಿದ.

ಆ ಭಾರತೀಯ ರಾಜನಿಗೆ ತನ್ನ ಗೆಳೆಯ ಅನುಶಿರ್ವನ್‌ನ ಪ್ರತಿನಿಧಿಯಾಗಿ ಬಂದಿದ್ದ ಬುರ್ಝೋಯ್ ಬಗ್ಗೆ ಆದರವುಂಟಾಗಿ ಅವನನ್ನು ಸಂತೋಷದಿಂದ ಬರಮಾಡಿಕೊಂಡು, ಅವನ ಅನ್ವೇಷಣೆಯಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲ ಸಹಾಯವನ್ನೂ ಒದಗಿಸುವುದಾಗಿ ಆಶ್ವಾಸನೆಯಿತ್ತ. ಬುರ್ಝೋಯ್ ಸಂಜೀವಿನಿಯ ಹುಡುಕಾಟಕ್ಕಾಗಿ ಹೊರಟ. ಹಿಮಾಲಯದ ಪರ್ವತ ಪ್ರದೇಶಗಳಿಗೆ ಹೋದ ಅವನು ಅಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಹಲವಾರು ಮಂದಿಯನ್ನು ಸಂಜೀವಿನಿಯ ಬಗ್ಗೆ ವಿಚಾರಿಸಿದ. ಎಷ್ಟು ಕಾಲ ಕಳೆದರೂ, ಯಾರನ್ನು ವಿಚಾರಿಸಿದರೂ ಸಂಜೀವಿನಿಯನ್ನು ಕಾಣುವುದು ಅವನಿಗೆ ಸಾಧ್ಯವಾಗಲಿಲ್ಲ. ನಿರಾಶೆಯಿಂದ ಅವನು ತನ್ನ ಸ್ವದೇಶಕ್ಕೆ ಮರಳಬೇಕೆಂದು ನಿರ್ಧರಿಸಿದ ಹೊತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಅವನಿಗೆ ಒಬ್ಬ ವಯಸ್ಸಾದ ಋಷಿಯೊಬ್ಬನ ಭೇಟಿಯಾಯಿತು. ಅವನ ಬಳಿ ಬುರ್ಝೋಯ್ ತನ್ನ ಅನುಭವವನ್ನು ನಿವೇದಿಸಿಕೊಂಡ. ಆ ಋಷಿಯು ಮುಗುಳ್ನಕ್ಕು, "ಅಯ್ಯಾ ಬುರ್ಝೋಯ್, ಪ್ರಾಚೀನರ ಈ ಅನ್ಯಾರ್ಥಕ ರೂಪಕದ ಅರ್ಥ ನಿನಗೆ ತಿಳಿಯಲಿಲ್ಲವೇ? ಪರ್ವತ ಎಂದರೆ ಜ್ಞಾನಿಗಳು ಎಂದರ್ಥ, ಸತ್ತವರು ಎಂದರೆ ಅಜ್ಞಾನಿಗಳು ಎಂದರ್ಥ. ಸತ್ತವರಿಗೆ ಸಂಜೀವಿನಿ ಜೀವ ಕೊಡುತ್ತದೆ ಎಂದರೆ ಜ್ಞಾನಿಗಳು ತಮ್ಮ ನೀತಿಗಳಿಂದ ಅಜ್ಞಾನಿಗಳಿಗೆ ತಿಳಿವನ್ನು ನೀಡುತ್ತಾರೆ ಎಂಬುದನ್ನು ನಮ್ಮ ಪ್ರಾಚೀನರು ಹೀಗೆ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ, ಅಷ್ಟೆ. ಈ ನೀತಿಗಳೆಲ್ಲ 'ಪಂಚತಂತ್ರ' ಎಂಬ ಒಂದು ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಅಡಕವಾಗಿವೆ. ಅದು ರಾಜನ ಭಂಡಾರದಲ್ಲಿಯೇ ಇದೆ. ಹೋಗಿ ಆ ಪುಸ್ತಕವನ್ನೋದು, ಆಗ ನಿನಗೆ ಆ 'ಮೂಲಿಕೆ' ಸಿಗುತ್ತದೆ." ಎಂದು ವಿವರಿಸಿದ.

ರಾಜನ ಬಳಿಗೆ ಮರಳಿ ಬಂದ ಬುರ್ಝೋಯ್ ಋಷಿ ಹೇಳಿದ್ದ ಪುಸ್ತಕವನ್ನೋದಬೇಕೆಂಬ ತನ್ನ ಅಪೇಕ್ಷೆಯನ್ನು ಅವನಲ್ಲಿ ತೋಡಿಕೊಂಡ. ಮೊದಮೊದಲು ರಾಜನು ಹಿಂದೆಮುಂದೆ ನೋಡಿದರೂ ಕೊನೆಗೆ ತನ್ನ ಮುಂದೆಯೇ

ಅವನು ಆ ಪುಸ್ತಕವನ್ನೋದಬೇಕೆಂಬ ಷರತ್ತಿನೊಡನೆ ಅದಕ್ಕೆ ಅವಕಾಶ ನೀಡಿದ. ಆ ಬಳಿಕ ಬುರ್ಝೊಯ್ ಕ್ರಮವಾಗಿ ಪುಸ್ತಕವನ್ನೋದುತ್ತ ಬಂದ. ಅಂದು ಓದಿದ ವಿಷಯವನ್ನು ಅಂದೇ ಮನನ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದ. ಅಲ್ಲದೆ ಅಂದಿನ ಓದು ಮುಗಿದು ಮನೆಗೆ ಮರಳಿದಾಗ ಅದನ್ನು ಬರೆದಿಡುತ್ತಿದ್ದ. ಹೀಗೆ ಅವನು ಇಡೀ ಪುಸ್ತಕವನ್ನು ಕಂಠಗತಮಾಡಿಕೊಂಡು ಬರೆದಿಟ್ಟುಕೊಂಡ.

ಹೀಗೆ 'ಪಂಚತಂತ್ರ'ದೊಂದಿಗೆ ಬುರ್ಝೊಯ್ ತೃಪ್ತಿಯಿಂದ ಪರ್ಷಿಯಕ್ಕೆ ಮರಳಿ ರಾಜನ ಮುಂದೆ ಹಾಜರಾದ. ತನ್ನೆಲ್ಲ ಅನುಭವಗಳನ್ನೂ ಬಿತ್ತರಿಸಿದ ಅವನು ಕೊನೆಗೆ ತಾನು ಬರೆದಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಬಂದಿದ್ದ 'ಪಂಚತಂತ್ರ'ವನ್ನು ರಾಜನಿಗೆ ತೋರಿಸಿದ. ರಾಜನಿಗೆ ಅದನ್ನು ಕಂಡು ಸಂತೋಷವಾಯಿತು. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಏನು ಪಾರಿತೋಷಕ ಕೊಡಲಿ ಎಂದು ಕೇಳಿದ. ಆಗ ಬುರ್ಝೊಯ್ ಹೇಳಿದ್ದೆಂದರೆ, "ಪ್ರಭು, ಈ ಗ್ರಂಥದ ಅನುವಾದದಲ್ಲಿ ನನ್ನ ಬಗ್ಗೆಯೂ ಒಂದು ಕಥನವನ್ನು ಸೇರಿಸಬೇಕು, ಅಷ್ಟೇ ನನ್ನ ಅಪೇಕ್ಷೆ" ಎಂದು ಹೇಳಿದ. ರಾಜ 'ತಥಾಸ್ತು' ಎಂದ.

ಈ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಪರ್ಷಿಯವನ್ನು ತಲುಪಿದ 'ಪಂಚತಂತ್ರ'ವು ಪಹಲವಿ ಭಾಷೆಗೆ ಮೊದಲು ಅನುವಾದಗೊಂಡಿತು. ಆ ಅನುವಾದದಲ್ಲಿ ಬುರ್ಝೊಯ್ ಕೈಗೊಂಡ ಭಾರತ ಪರ್ಯಟನದ ಬಗೆಗಿನ ಕಥನವೂ ಸೇರಿಕೊಂಡಿತು. ಈ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಪರ್ಷಿಯದ ಆನಂತರದ ರಾಜರೆಲ್ಲ ಬಹು ಎಚ್ಚರಿಕೆಯಿಂದ ಜತನಮಾಡಿಕೊಂಡು ಬಂದರು. ಅದನ್ನು ಇಬ್ನ್ ಉಲ್ ಮುಖಫ್ಫಾ ಅರಬ್ಬೀ ಭಾಷೆಗೆ ಅನುವಾದಿಸಿದ. ಭಾರತದ ಭಾಷೆಯಿಂದ ಪಹಲವಿಗೆ ಅನುವಾದಗೊಂಡ ಈ ಕೃತಿಯನ್ನು ಇರಾಕ್, ಸಿರಿಯ ಮತ್ತು ಹೆಝಾಜ್ ಜನರಿಗೆ ಅನುಕೂಲವಾಗಲೆಂದು ಅವರೆಲ್ಲರ ಭಾಷೆಯಾದ ಅರಬ್ಬಿಯಲ್ಲಿ ತಾನಿದನ್ನು ಭಾಷಾಂತರಿಸಿರುವುದಾಗಿ ಮುಖಫ್ಫಾ ಹೇಳಿಕೊಂಡಿದ್ದಾನಂತೆ. ಅಮೀರ್ ನಸರ್ ಇಬ್ನ್ ಅಹಮದ್‌ನ ಆಜ್ಞಾನುಸಾರ ರುಡಾಕಿ ಅದನ್ನು ಪರ್ಷಿಯನ್ ಭಾಷೆಗೆ ಪದ್ಯರೂಪದಲ್ಲಿ ಭಾಷಾಂತರಿಸಿದ.

ಪಂಚತಂತ್ರವು ಪಹಲವಿ ಭಾಷೆಗೆ ಭಾಷಾಂತರಗೊಂಡದ್ದು ಕ್ರಿ.ಶ. ೫೫೦ ರಲ್ಲಿ, ಅದರ ಶೀರ್ಷಿಕೆ 'ಕರಟಕ್ ವಾ ದಮನಕ್' ಎಂದು. ಸಿರಿಯಾಕ್ ಭಾಷೆಗೆ ಅದನ್ನು ಬುಡಾ ಅಬ್ದುಲ್ ಇನು ಕ್ರಿ.ಶ. ೫೭೦ ರಲ್ಲಿ ಅನುವಾದಿಸಿದ. ಇಬ್ನ್ ಉಲ್ ಮುಖಫ್ಫಾ ಅದನ್ನು ಅರಬ್ಬೀ ಭಾಷೆಗೆ ಅನುವಾದಿಸಿದ್ದು ಕ್ರಿ.ಶ. ೭೫೦ ರಲ್ಲಿ. ಅವನು ತನ್ನು ಅನುವಾದಕ್ಕಿತ್ತ ಹೆಸರು 'ಕಲಿಲ ವಾ ದಿಮ್ನಾಹ್' ಎಂದು. ಬುರ್ಝೊಯ್ ಮಾಡಿದ್ದ ಪಹಲವಿ ಭಾಷಾಂತರವು ಎಲ್ಲಿಯೋ ಕಳೆದು ಹೋಯಿತು. ಆದರೆ ಅದು ಕಣ್ಮರೆಯಾಗುವ ಮುಂಚೆ ರುಡಾಕಿ ಅದನ್ನು ಪರ್ಷಿಯನ್ ಭಾಷೆಗೆ ಕ್ರಿ.ಶ. ೯೪೦ ರಲ್ಲಿ ಭಾಷಾಂತರಿಸಿದ.

ಮುಂದೆಯೂ 'ಪಂಚತಂತ್ರ'ದ ಅನುವಾದ ಕಾರ್ಯ ನಡೆಯುತ್ತ ಸಾಗಿತು. ಹನ್ನೊಂದನೆಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಸಾಇಮಿಅನ್ ಸೇಠ್ ಎಂಬುವವನು ಇದನ್ನು ಅರಬ್ಬೀಯಿಂದ ಯುನಾನಿ ಭಾಷೆಗೆ ಅನುವಾದಿಸಿದ. ಈ ಯುನಾನಿ ಭಾಷಾಂತರದಿಂದಲೇ ಲ್ಯಾಟಿನ್, ಜರ್ಮನ್, ಮತ್ತು ಸ್ಲಾವ್ ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿನ ಅನೇಕ ಅನುವಾದಗಳು ಹೊರಬಂದಿರುವುದು. ಮೊದಲು, ಐಂಟೋನಿಯನ್ ವಾನ್‌ಫೋರ್ ಎಂಬಾತನು ಇದನ್ನು ಅರಬ್ಬೀ ಭಾಷೆಯಿಂದ ನೇರವಾಗಿ ಜರ್ಮನ್ ಭಾಷೆಗೆ ಭಾಷಾಂತರಿಸಿದ. ಈ ಅನುವಾದವು ಜರ್ಮನ್ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಮೇಲೆ ನಾನಾ ರೀತಿಯ ಪ್ರಭಾವ ಬೀರಿದೆಯಂತೆ. ಜಾನ್ ಆಫ್ ಕೇಪುಅ ಎಂಬ ವಿದ್ವಾಂಸನು ಭಾಷಾಂತರಿಸಿದ್ದ ಲ್ಯಾಟಿನ್ 'ಪಂಚತಂತ್ರ'ವನ್ನು ಡೋನಿ ಎಂಬುವವನು ಇಟಾಲಿಯನ್‌ಗೆ ಮಾಡಿದ ಭಾಷಾಂತರವು ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೫೫೨ ರಲ್ಲಿ ಮುದ್ರಿತವಾಗಿದೆ. ಇದನ್ನು ಸರ್ ಥಾಮಸ್ ನಾರ್ತ್ 'ಮಾರಲ್ ಫಿಲಾಸಫಿ ಆಫ್ ದೋನಿ' ಎಂಬ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಇಂಗ್ಲಿಷ್‌ಗೆ ಅನುವಾದಿಸಿದ. ಇದು ೧೫೭೦ ರಲ್ಲಿ ಮೊದಲ ಬಾರಿಗೆ, ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೬೦೧ ರಲ್ಲಿ ಮತ್ತೆ ಲಂಡನ್‌ನಿಂದ ಪ್ರಕಟಗೊಂಡಿತು. ಈ ರೀತಿ ಪಹಲವಿಯ ಅನುವಾದದಿಂದ, ಅದರಿಂದ ಹೀಬ್ರೂ ಭಾಷಾಂತರ, ಅದರಿಂದ ಲ್ಯಾಟಿನ್, ಅದರಿಂದ ಇಟಾಲಿಯನ್, ಅಲ್ಲಿಂದ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ – ಹೀಗೆ ಅನುವಾದ ಕಾರ್ಯ ಸಾಗಿ ಬಂತು. ಹೀಬ್ರೂ ಭಾಷಾಂತರದಿಂದ ಮತ್ತೆ ಪಾರ್ಸಿ ಅನುವಾದವು ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡಿತು. ಇದು ಮುಂದೆ ತುರ್ಕಿ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿನ ಅನೇಕ ಅನುವಾದಗಳಿಗೆ ಎಡೆಮಾಡಿಕೊಟ್ಟಿತು. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದುದು 'ಅನ್ವರಿ ಸುಹೇಲಿ' ಎಂಬುದು. ಹುಸೇನ್ ಇಬ್ನ್ ಅಲೀಲ್‌ಬಾಜ್ ಎಂಬ ಪಾರ್ಸಿ ಕವಿಯು ಇದನ್ನು ರಚಿಸಿದವನು. ಇದರ ಪ್ರಭಾವ ಆ ಭಾಷೆಯ ಸೃಜನಶಿಲ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಮೇಲೆ ಗಾಢ ಪ್ರಭಾವ ಬೀರಿದೆಯಂತೆ. ಹೀಗೆ 'ಪಂಚತಂತ್ರ'ವು ಮೂಲ ಪರಿಷ್ಕರಣವು ಕಣ್ಮರೆಯಾದ ೧೨೦೦ ವರ್ಷಗಳ ಬಳಿಕವೂ ಅನುವಾದಗೊಳ್ಳುತ್ತಲೇ ಬಂದಿದೆ, ಈಗಲೂ ಆ ಕಾರ್ಯ ಮುಂದುವರಿದಿದೆ.

ಜಗತ್ತಿನ ವಿವಿಧ ದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಸುಮಾರು ೯೦ ಪಂಚತಂತ್ರದ ಪರಿಷ್ಕರಣಗಳಿವೆಯಂತೆ. ಅಲ್ಲದೆ, ಪಂಚತಂತ್ರದ ಕತೆಗಳು ಜಗತ್ತಿನ ಸುಮಾರು ೨೦೦ ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿ ಅನುವಾದಗೊಂಡೋ ರೂಪಾಂತರಗೊಂಡೋ ಪ್ರಚಲಿತ ವಾಗಿವೆಯಂತೆ. ಚೀನ ಜಪಾನ್ ಮತ್ತಿತರ ಅನೇಕ ನೈರುತ್ಯ ಏಷ್ಯಾ ದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಪಂಚತಂತ್ರದ ಕತೆಗಳು ಬುದ್ಧನ ಬಗೆಗಿನ ಕತೆಗಳಾದ ಜಾತಕ ಕತೆಗಳೊಡನೆ ಮಿಳಿತಗೊಂಡಿವೆ. ಉದಾಹರಣೆಗೆ, 'ಹಾರಿಹೋದ ಪಾರಿವಾಳಗಳು' ಕತೆಯು ಸಮ್ಮೋದನ ಜಾತಕದ ೩೩ ನೆಯ ಕತೆಯಲ್ಲಿಯೂ, 'ಕೊಕ್ಕರೆ ಮತ್ತು ಏಡಿ' ಕತೆಯು ಬಕ ಜಾತಕದ ೩೮ ನೆಯ ಕತೆಯಲ್ಲಯೂ, 'ಮೂಖ ಕಪಿ' ಕತೆಯು

ಅರ್ಮದಶಾಕ ಜಾತಕದ ೪೬ ನೆಯ ಕತೆಯಾಗಿಯೂ, 'ಹುಲಿಯ ಚರ್ಮ ಹೊದ್ದ ಕತ್ತೆ' ಕತೆಯು ಸಿಂಹಕಮ್ಮ ಜಾತಕದ ೧೮೯ ನೇ ಕತೆಯಾಗಿಯೂ, 'ಋಷಿಯ ಮಗಳ ಮದುವೆ' ಕತೆಯು ಸಾಧುಶಿಲಾ ಜಾತಕದ ೨೦೦ ನೇ ಕತೆಯಾಗಿಯೂ, 'ಕೋತಿ ಮತ್ತು ಮೊಸಳೆ' ಕತೆಯು ಸುಮುರ ಜಾತಕದ ೨೦೮ ನೆ ಕತೆಯಾಗಿಯೂ ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತವೆಯೆಂದು ವಿದ್ವಾಂಸರು ಗುರುತಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಇವಲ್ಲದೆ ಇನ್ನೂ ಅನೇಕ ಕತೆಗಳು ವಿವಿಧ ಜಾತಕ ಕತೆಗಳಲ್ಲಿ ಪುನರವತಾರ ಮಾಡಿವೆಯೆಂಬುದು ಅವರ ಅಭಿಮತ.

ಈಸೋಪನ ನೀತಿಕತೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ 'ಪಂಚತಂತ್ರ'ದ ಕತೆಗಳಿಗೆ ಸಂವಾದಿಯಾದವು ಕೆಲವಿವೆ. 'ಸಿಂಹ ಮತ್ತು ಇಲಿ' ಕತೆಯು ಎರಡರಲ್ಲಿಯೂ ಒಂದೇ ರೀತಿಯಾಗಿದೆ. 'ಆನೆ ಮತ್ತು ಇಲಿಗಳು' ಮತ್ತು 'ಸಿಂಹ ಮತ್ತು ಮೊಲ'ನ ಕತೆಗಳು ಈಸೋಪ್‌ನ 'ನರಿ ಮತ್ತು ಪಾರಿವಾಳಗಳು' ಕತೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಬಿಂಬಗೊಂಡಿವೆ.

ಫ್ರೆಂಚ್ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಲ ಫ಼ಾಂಟೇನ್ ತನ್ನ ನೀತಿಕತೆಗಳ ಸಂಕಲನದಲ್ಲಿ 'ಪಂಚತಂತ್ರ'ದ ಅನೇಕ ಕತೆಗಳನ್ನು ಅಳವಡಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆ. ಎಡ್ವರ್ಡ್ ಡೆನಿಸನ್ ರಾಸ್‌ನ 'ಕಥಾಸಾಗರ' ದಲ್ಲಿ (ಸೋಮದೇವನ ಕಥಾಸರಿತ್ಸಾಗರದ ಅನುವಾದ) 'ಪಂಚತಂತ್ರ'ದ ಅನೇಕ ಕತೆಗಳಿವೆ.

ಅಲ್ಲದೆ, ವಿವಿಧ ಭಾಷೆಗಳಿಗೆ ಭಾಷಾಂತರಗೊಳ್ಳುವಾಗ 'ಪಂಚತಂತ್ರ'ದ ಅನೇಕ ಕತೆಗಳು ಸ್ಥಳೀಯ ಪರಿಸರಕ್ಕೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿ ರೂಪಾಂತರ ಗೊಂಡಿರುವುದೂ ಉಂಟು. ಉದಾಹರಣೆಗೆ 'ಕೋತಿ ಮತ್ತು ಮೊಸಳೆ' ಕತೆಯನ್ನು ಪರ್ಷಿಯನ್ ಭಾಷೆಗೆ ಅನುವಾದಿಸುವಾಗ ಮೊಸಳೆಯ ಬದಲು ಆಮೆ ಬಂದಿದೆ.

'ಪಂಚತಂತ್ರ' ಕತೆಗಳ ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಮುಖವಾದ ಲಕ್ಷಣವೆಂದರೆ ಅದರಲ್ಲಿನ ಪ್ರಾಣಿಸಂಬಂಧೀ ಕತೆಗಳು. ಅರ್ನೆಸ್ಟ್ ರ್ಹೈಸ್ ಎಂಬ ವಿದ್ವಾಂಸ ಹೀಗೆನ್ನುತ್ತಾನೆ: "ಪ್ರಾಣಿ ಕತೆಗಳು ಈಸೋಪ್‌ನಿಂದಲೂ ಆರಂಭಗೊಳ್ಳಲಿಲ್ಲ, ಗ್ರೀಕ್ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಅಲ್ಲ. ಇದನ್ನು ಮೊದಲು ಕಾಣಬೇಕಾದರೆ ನಾವು ಪೂರ್ವಕ್ಕೇ ಹೋಗಬೇಕು, ಅದರಲ್ಲಿಯೂ ಭಾರತಕ್ಕೆ." ಡಾ. ವಿಂಟರ್‌ನಿಟ್ಸ್ ವ್ಯಾಪಕ ಸಂಶೋಧನೆಗಳನ್ನು ನಡೆಸಿ ಗ್ರೀಕ್ ಭಾಷೆಯ ಈಸೋಪ್‌ನ ಕತೆಗಳ ಮೂ; ಲವನ್ನು ಪಂಚತಂತ್ರದಲ್ಲಿ ಗುರುತಿಸಿ ಉದಾಹರಣೆಗಳ ಮೂಲಕ ಸಮರ್ಥಿಸಿದ. ಇವು ಮಧ್ಯಯುಗದಲ್ಲಿ 'ಬಿದಾಪಈ ಕತೆಗಳು'ಎಂಬ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಪ್ರಖ್ಯಾತಿಗೊಂಡುವು. ಅಲ್ಲದೆ ಕ್ರೈಸ್ತ ಗುರುಗಳ ನಡುವೆ ವಿರಾಜಮಾನವಾದವು. 'ಬರ್ಲಾಮ್ ಮತ್ತು ಜೋಸಫ್' ಕತೆಯು ಎಷ್ಟು ಜನಜನಿತವಾಯಿತೆಂದರೆ ಇಲ್ಲಿನ ಪಾತ್ರಗಳನ್ನು ಕ್ರೈಸ್ತ ಗುರುಗಳ ಜೊತೆಗೇ ಪರಿಗಣಿಸಲಾಯಿತು.

ಪಂಚತಂತ್ರ'ದ ಕತೆಗಳು ಮಧ್ಯಯುಗದ ಯೂರೋಪ್ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಮೇಲೆ ಗಾಢ ಪ್ರಭಾವ ಬೀರಿದೆ. ಮಧ್ಯಯುಗದಲ್ಲಿನ ಬಹು ಜನಪ್ರಿಯವಾಗಿದ್ದ 'ಗೇಷ್ಟಾರೋಮನಾರೂಮ್' ಮತ್ತು 'ಡೆಕಾಮೆರಾನ್' ಕಥಾಸಂಗ್ರಹಗಳು ಪಂಚತಂತ್ರದಿಂದ ಪ್ರಭಾವಿತವಾದವು, ಬೊಕೇಷಿಯೊ, ಛಾಸರ್, ಲ ಫ್ಲಂತೆ ಮುಂತಾದ ಕತೆಗಳಲ್ಲಿ, ಹಾಗೂ ಗ್ರಿಮ್ ಸಹೋದರರ ಕತೆಗಳಲ್ಲಿ ಇರದ ಕಥಾಸೂತ್ರವೇ ಇದೆಯೆಂದು ವಿದ್ವಾಂಸರು ಗುರುತಿಸುತ್ತಾರೆ. ಬೊಕಾಷಿಯೋನ ಇಟಾಲಿಯನ್ ಕೃತಿ 'ಡೆಕಾಮೆರಾನ್'; ಜೆಫ್ರಿ ಛಾಸರ್ ಇಂಗ್ಲಿಷ್‌ನ ಬಹು ಮಹತ್ವದ ಕೃತಿ 'ಕ್ಯಾಂಟರ್‌ಬರಿ ಟೇಲ್ಸ್'ನ ಲೇಖಕ, ಲ ಫ಼ಾಂತೇನ್ ಫ್ರೆಂಚ್‌ನ ಪ್ರಖ್ಯಾತ ಕವಿ. ಇವನು ಹದಿನೇಳನೆಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಕಲ್ಪಿತ ಕತೆಗಳ ಹನ್ನೆರಡು ಪದ್ಯ ಕಥನಗಳ ಸಂಪುಟಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಅದರ ಎರಡನೆಯ ಆವೃತ್ತಿಯ ಮುನ್ನುಡಿಯಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಕತೆಗಳಿಗೆ ಭಾರತೀಯ ಸಾಹಿತ್ಯದಿಂದ ದೊರೆತ ಸ್ಫೂರ್ತಿಯನ್ನು ವಿವರಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಹೀಗೆ 'ಪಂಚತಂತ್ರ'ವು ಕಾಲಕಾಲಕ್ಕೆ ಜಗತ್ತಿನ ವಿವಿಧೆಡೆಗಳಿಗೆ ಪಯಣ ಬೆಳೆಸಿ ತನ್ನ ವ್ಯಾಪಕ ಪ್ರಭಾವವನ್ನು ಬೀರಿದೆ.

ವಸುಭಾಗಭಟ್ಟ ಸಂಪ್ರದಾಯದ 'ಪಂಚತಂತ್ರ':

'ಪಂಚತಂತ್ರ'ವನ್ನು ರಚಿಸಿದವನು ವಿಷ್ಣುಶರ್ಮ ಎಂಬುದು ಸಾಮಾನ್ಯ ತಿಳಿವಳಿಕೆ. ಅನೇಕ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಅವನ ಹೆಸರಿನ ಉಲ್ಲೇಖವಿದೆ. ಮೊದಮೊದಲು ಇನ್ನೊಂದು ಪಂಚತಂತ್ರ ಸಂಪ್ರದಾಯವಿದೆ ಎಂಬುದು ವಿದ್ವಾಂಸರಿಗೂ ತಿಳಿದಿರಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಜಾವಾ, ಲಾವೋಸ್, ಸಯಾಮ್ ಮುಂತಾದ ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಚಲಿತವಿರುವುದು ವಸುಭಾಗಭಟ್ಟ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಪಂಚತಂತ್ರ ಕತೆಗಳು ಎಂಬುದು ಆನಂತರ ಬೆಳಕಿಗೆ ಬಂದ ವಿಷಯವಾಗಿದೆ.

ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಹದಿನೇಳನೇ ಶತಮಾನದವರೆಗೂ ಇದ್ದುದು ವಸುಭಾಗಭಟ್ಟಕೃತ ಪಂಚತಂತ್ರದ ರೂಪ ಮಾತ್ರವೇ. ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೬೫೦ ರ ಹೊತ್ತಿಗೆ ಶಂಕರಕವಿ ಎಂಬುವವನೊಬ್ಬ ರಚಿಸಿರುವ ಪಂಚತಂತ್ರ ಕನ್ನಡ ಕೃತಿಯು ವಿಷ್ಣುಶರ್ಮನ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಪಂಚತಂತ್ರ ಕತೆಗಳನ್ನೊಳಗೊಂಡಿದೆ. ಇದನ್ನು ಜಾನ್ ಗ್ಯಾರೆಟ್ ಮತ್ತು ಎಂ.ಡಿ. ಸಿಂಗರಾಚಾರಿ ಅವರುಗಳು ಸಂಪಾದಿಸಿ ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೮೬೪ ರಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಮುಂದೆ ಹತ್ತೊಂಬತ್ತನೆಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಮುಮ್ಮಡಿ ಕೃಷ್ಣರಾಜ ಒಡೆಯರ್ ವಿಷ್ಣುಶರ್ಮನ ಪಂಚತಂತ್ರವನ್ನು ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ರಚಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಇದು ಎ. ವೆಂಕಟಸುಬ್ಬಯ್ಯನವರಿಂದ ಸಂಪಾದಿತವಾಗಿ ೧೮೯೩ ರಲ್ಲಿ ಮದ್ರಾಸಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟಗೊಂಡಿದೆ. ಅಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ಕನ್ನಡ ನಾಡಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರಚಲಿತವಿದ್ದ ಪಂಚತಂತ್ರವು ವಸುಭಾಗಭಟ್ಟ ಕೃತವಾದುದರ ಅನುವಾದವಾದ ಕವಿ ದುರ್ಗಸಿಂಹನ 'ಕರ್ಣಾಟಕ ಪಂಚತಂತ್ರ' ಮಾತ್ರ.

ದುರ್ಗಸಿಂಹನು 'ಕರ್ಣಾಟಕ ಪಂಚತಂತ್ರ' ದಲ್ಲಿ ಐದಾರು ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿ ವಸುಭಾಗಭಟ್ಟನ ಹೆಸರು ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ವಸುಭಾಗಭಟ್ಟನೇ ಕೃತಿ ಕರ್ತೃ ಎಂದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. ಹಾಗೆಯೇ ಜಾವಾ ದ್ವೀಪದ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿರುವ 'ತಂತ್ರಿ'.ಎಂಬ ಕಥಾಗುಚ್ಛ ಇದಕ್ಕೆ ತಂತ್ರಿಕಾಮಂದಕ, ತಂತ್ರಿವಾಕ್ಯ ಅಥವಾ ತಂತ್ರಿಚರಿತ ಎಂಬ ಹೆಸರುಗಳು ಇವೆ. ಇದು ಪಂಚತಂತ್ರದ ಭಾಷಾಂತರವಾಗಿರದಿದ್ದರೂ ಅದರಲ್ಲಿರುವ ಕತೆಗಳೆಲ್ಲ ಅದರಲ್ಲಿನವೇ. ಇದು ಗದ್ಯ, ಕದರಿ ಛಂದಸ್ಸಿನಲ್ಲಿರುವುದು ಮತ್ತು ಡೆಮುಂಗ್ ಎಂಬ ಛಂದಸ್ಸಿನಲ್ಲಿರುವುದು ಎಂದು ಮೂರು ಬಗೆಯಾಗಿದೆ. ಮೂರನೆಯ ವಿಧದ 'ತಂತ್ರಿ'ಯಲ್ಲಿ "ಬನ್ನಂಗ ಚರಿತ ಶ್ಲೋಕೆ ವೆಕಾಸ್ ಇಂಗ ತಂತ್ರಿ ಪ್ರಕ್ರಿಯಾ ಶ್ರೀ ಬಸುಭಾಗ ನಂದಕ ಕರುಣಾರನಿಪುನ್" ಎಂಬ ಪದ್ಯಭಾಗದಲ್ಲಿ ವಸುಭಾಗನ ಹೆಸರಿನ ಉಲ್ಲೇಖವಿದೆ. ಉಳಿದೆರಡು ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಸುಮಾರು ಇಪ್ಪತ್ತು ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿ ವಸುಭಾಗನ ಹೆಸರಿನ ಉಲ್ಲೇಖವಿದ್ದರೂ ಅದು ಕೃತಿಕರ್ತೃವಿನದು ಎಂದು ಯಾರಿಗೂ ಈಚಿನವರೆಗೆ ಹೊಳೆದಿರಲಿಲ್ಲ. ಲಾವೋಸ್ ದೇಶದ 'ಪಂಚತಂತ್ರ'ವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಿದವರು ಡಾ. ಝನ್ ಬ್ರೆಂಗೆ ಮತ್ತು ಡಾ. ಲೂಯಿ ಫಿನೋ. ಡಾ. ಝನ್ ಬ್ರೆಂಗೆ ಅವರು ೧೯೦೮ ರಲ್ಲಿ 'ಪಂಚತಂತ್ರದ ಲಾವೋಸ್ ಆವೃತ್ತಿ' (Une Version Laotienne du Panchatantra) ಎಂಬ ಹೆಸರಿನಿಂದ 'ಜರ್ನಲ್ ಏಷಿಯಾಟಿಕ್' ಪತ್ರಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟಿಸಿದರು. ಆ ಮುಂಚೆಯೇ ಇದರ ಮೂರನೇ ಒಂದು ಭಾಗದಷ್ಟನ್ನು ಡಾ. ಝನ್ ಬ್ರೆಂಗೆ ಅವರೇ 'Contre et Legender du pays Laotian' ಎಂಬ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಫ್ರೆಂಚ್ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಅನುವಾದಿಸಿ ಪ್ರಕಟಿಸಿದ್ದರು. ಈ ಅನುವಾದದಲ್ಲಿ 'ವಸುಫಖ' ಎಂಬ ಹೆಸರು ಉಲ್ಲೇಖಗೊಂಡಿದೆ. ಬೇರೆಯವರಿಗೆ ಇದು ಅರ್ಥವಾಗದ ಅಕ್ಷರಗುಂಫವೆಂದು ಬಗೆದಿದ್ದಾಗ ಡಾ. ಅಟೋರ್ಗಲ ಎಂಬ ವಿದ್ವಾಂಸರು ಇದು ವಸುಭಾಗ ಎಂಬ ಪದದ ವ್ಯತ್ಯಸ್ತ ರೂಪವೆಂದು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಿದರು. ಇದನ್ನು ಎ. ವೆಂಕಟಸುಬ್ಬಯ್ಯನವರು ಒಪ್ಪುತ್ತಾರೆ.

ಥಾಯ್‌ಲಂಡ್‌ನಲ್ಲಿ ವಸುಭಾಗನ 'ತಂತ್ರೋಪಾಖ್ಯಾನ'ದ ಹಲವಾರು ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳು ದೊರೆಯುತ್ತವಂತೆ. ಇದಕ್ಕೆ 'ನಂಗ್ ತಂತೈ' ಎಂಬ ಹೆಸರೂ ಇದೆ. ಇದರ ಮೊದಲ ಭಾಗವು ಫ್ರೆಂಚ್ ಭಾಷೆಗೂ ಅನುವಾದಗೊಂಡಿದೆ. ಮಲಯ್ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಇದರ ಎರಡು ರೂಪಗಳು ದೊರೆಯುತ್ತವೆ. ಒಂದು ಪಂಕಜ್ ತಂದರನ್ ಎಂಬುವವನದಾದರೆ, ಎರಡನೆಯದು ಅಬ್ದುಲ್ಲಾ ಖಾದಿರ್‌ನದು. ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿ 'ತಂತ್ರೋಪಖ್ಯಾನ'ವೆಂಬ ಕೃತಿಯೊಂದು ದೊರೆಯುತ್ತದೆ; ಇದನ್ನು ಪಂಡಿತ ಸಾಂಬಶಿವಶಾಸ್ತ್ರಿಯವರು ಸಂಪಾದಿಸಿದ್ದು ಅದನ್ನು ಕೇರಳ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ ಪ್ರಕಟಿಸಿದೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ವಸುಭಾಗನ ಹೆಸರಿನ ಉಲ್ಲೇಖವಿದೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಮೂರು

ಪ್ರಕರಣಗಳಿವೆ: ನಂದಕ ಪ್ರಕರಣ, ಪಕ್ಷಿ ಪ್ರಕರಣ, ಮತ್ತು ಮಂಡೂಕ ಪ್ರಕರಣ. ಅದರಲ್ಲಿ ೧೧೧ ಶ್ಲೋಕಗಳಿದ್ದು, ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ೫೭ ಕಥಾಸಂಗ್ರಹ ಶ್ಲೋಕಗಳು ಮತ್ತು ೪೭ ಆಖ್ಯಾನಶ್ಲೋಕಗಳು ಮತ್ತು ಉಳಿದ ಏಳು ಮಂಗಳ ಮತ್ತು ಉಪೋದ್ಘಾತ ಶ್ಲೋಕಗಳು. ಈ ಕೃತಿಯ ಕರ್ತೃವು ವಸುಭಾಗಭಟ್ಟನೆಂದು ಅದರಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲಿಯೂ ಹೇಳಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಮೂವತ್ತೆಂಟು ಕತೆಗಳ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ 'ವಸುಭಾಗಃ ಶ್ಲೋಕಮವೋಚತ್' ಎಂದು ಹೇಳಿದೆ. ಹೀಗಾಗಿ ಇದು ವಸುಭಾಗಭಟ್ಟಕೃತವೆಂದು ಎ. ವೆಂಕಟಸುಬ್ಬಯನವರು ತೀರ್ಮಾನಿಸುತ್ತಾರೆ. ಈ ಗ್ರಂಥದ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ 'ತಂತ್ರೋಪಖ್ಯಾನೇ ಮಂಡೂಕ ಪ್ರಕರಣಂ ಸಮಾಪ್ತಂ' ಎಂಬ ಮಾತಿದೆಯೇ ಹೊರತು ಗ್ರಂಥ ಮುಗಿತಾಯದ ಮಾತುಗಳಿಲ್ಲ. ಹೀಗಾಗಿ ಇದು ಅಸಮಗ್ರವೆನ್ನಿಸುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಹಿಂದೆ ಹೇಳಿದ 'ನಂಗ್ ತಂತ್ರೈ' ಯಲ್ಲಿ ನಾಲ್ಕು ಪ್ರಕರಣಗಳಿವೆ, ಮೂರರ ನಂತರ ಪಿಶಾಚ ಪ್ರಕರಣವೆಂಬ ನಾಲ್ಕನೆಯ ಭಾಗವೂ ಇದೆ. ಈ ಕೃತಿಗೆ 'ತಂತ್ರೋಪಖ್ಯಾನ'ವೇ ಮೂಲವಾಗಿದ್ದಿರಬೇಕು. ಹೀಗೆ ಪ್ರಕರಣ ಗಳನ್ನೊಳಗೊಂಡ ಪಂಚತಂತ್ರ ಕತೆಗಳ ಗುಂಫನವು ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿ 'ತಂತ್ರೋಪಖ್ಯಾನ' ಮಾತ್ರವೇ ಇರುವುದು. ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿ ವಸುಭಾಗಭಟ್ಟನ ಪಂಚತಂತ್ರದಂತಹ ಕೃತಿ ಇದೊಂದೇ ಆಗಿರುವುದರಿಂದಲೂ ಮತ್ತು ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದ ಏಕಮೇವ ಕಥಾಸಂಗ್ರಹವಾಗಿಯೂ ಇದಕ್ಕೆ ವಿಶೇಷ ಮಹತ್ವವಿದೆಯೆಂದು ಡಾ. ಅರ್ಟೋಲಾ ಅಭಿಪ್ರಾಯಪಡುತ್ತಾರೆ.

'ತಂತ್ರೋಪಾಖ್ಯಾನ'ದ ಒಂದು ತಮಿಳು ಭಾಷಾಂತರ ದೊರೆಯುತ್ತದೆ. ಇಲ್ಲಿಯೂ ಸಂಸ್ಕತ ಮೂಲದಲ್ಲಿನಂತೆ ವಸುಭಾಗಭಟ್ಟನ ಹೆಸರು ಉಲ್ಲೇಖಗೊಂಡಿದೆ. ಡಾ, ಅರ್ಟೋಲ ಅವರ ಅಭಿಪ್ರಾಯದಲ್ಲಿ ಈ ತಮಿಳು ಭಾಷಾಂತರವು ಮೂಲಕ್ಕೆ ದುರ್ಗಸಿಂಹನ 'ಕರ್ನಾಟಕ ಪಂಚತಂತ್ರ'ಕ್ಕಿಂತಲೂ ಹೆಚ್ಚು ನಿಷ್ಠವಾಗಿದೆ. ಈ ಎಲ್ಲ ಆಕರಗಳನ್ನು ಪರಿಶೀಲಿಸಿದಾಗ ಕಥೆಗಾರನು ವಸುಭಾಗಭಟ್ಟ ಎಂಬುದನ್ನು ಸಂಪೂರ್ಣ ನಿಖರವಾಗಿ ಸೂಚಿಸುವ ಏಕೈಕ ಕೃತಿಯೆಂದರೆ ದುರ್ಗಸಿಂಹನ 'ಕರ್ಣಾಟಕ ಪಂಚತಂತ್ರ'. "ವಸುಭಾಗಭಟ್ಟಕೃತಿಯಂ ವಸುಧಾಧಿಪಹಿತಮನಖಿಲ ವಿಬುಧಸ್ತುತಮಂ ಪೊಸತಾಗಿರೆ ವಿರಚಿಸುವೆಂ ವಸುಮತಿಯೊಳ್ ಪಂಚತಂತ್ರಮಂ ಕನ್ನಡದಿಂ" ಎಂಬ ಪದ್ಯವು ಮೂಲ ಕರ್ತೃವು ವಸುಭಾಗಭಟ್ಟನೆಂದೂ, ತಾನದನ್ನು ನೇರವಾಗಿ ಭಾಷಾಂತರಿಸದೆ ಹೊಸತಾಗಿಯೇ ನಿರೂಪಿಸುವೆನೆಂದೂ ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸುತ್ತದೆ.

ವಸುಭಾಗಭಟ್ಟನು ಪಂಚತಂತ್ರವನ್ನು ಬರೆದಿರುವನೆಂಬುದು ಖಚಿತವಾಗಿದ್ದರೂ ಆತನ ಬಗ್ಗೆ ನಮಗೆ ದೊರಕುವ ವಿವರಗಳು ತೀರ ಕಡಿಮೆಯೆಂದೇ ಹೇಳಬೇಕು. ಅವನ ಕಾಲ ದೇಶದ ಬಗ್ಗೆಯಾಗಲೀ, ಮತ ಸ್ವಭಾವಗಳ ಬಗ್ಗೆಯಾಗಲೀ ನಮಗೆ

ಯಾವುದೇ ಮಾಹಿತಿ ಸಿಕ್ಕುವುದಿಲ್ಲ. ಹೀಗಾಗಿ ನಾವು ಅವನ ಬಗೆಗಿನ ಅಲ್ಪಸ್ವಲ್ಪ ಮಾಹಿತಿಯನ್ನು ದುರ್ಗಸಿಂಹನ 'ಕರ್ಣಾಟಕ ಪಂಚತಂತ್ರ' ಮತ್ತು ಇತರ ಹಲವು ಗ್ರಂಥಗಳಿಂದ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಗಿದೆ. ದುರ್ಗಸಿಂಹನು ಅವನನ್ನು "ಸಮಸ್ತ ಶಾಸ್ತ್ರ ವಿಚಾರಸಾರನುಂ ಚತುರುಪಧಾವಿಶುದ್ಧನುಂ ಬುದ್ಧಿವೃದ್ಧನುಂ ಅನೇಕ ಶಿಷ್ಯವಿಖ್ಯಾತಕೀರ್ತಿಯುಂ ಭದ್ರಮೂರ್ತಿಯುಂ" ಎಂದು ವರ್ಣಿಸುತ್ತಾನೆ. ಅವನು ಶಾಲಿವಾಹನ ಚಕ್ರವರ್ತಿಯ ಆಸ್ಥಾನಕವಿಯಾಗಿದ್ದ ಗುಣಾಢ್ಯನು ಪೈಶಾಚೀ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ರಚಿಸಿದ್ದ ಕೃತಿಯನ್ನು ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರಬೇಕಾದರೆ, ಅವನಿಗೆ ಪೈಶಾಚೀ ಭಾಷೆಯ ಪರಿಚಯವೂ ಆಳವಾಗಿತ್ತು. ಪೈಶಾಚೀ ಭಾಷೆ ಎಂದರೆ ಅದೊಂದು ಪ್ರಾಕೃತ ಭಾಷೆ. ತಂತ್ರೋಪಾಖ್ಯಾನದಲ್ಲಿ ಅವನನ್ನು 'ಭಗವಾನ್ ವಸುಭಾಗ' ಎಂಬ ಪೂಜ್ಯಭಾವನೆಯಿಂದ ಕರೆಯಲಾಗಿದೆ. ಆದರೆ ಅವನ ಮತ ಯಾವುದೆಂದು ತಿಳಿಯುವುದಿಲ್ಲ. ಅವನು ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಎಂದು ಕೆಲವು ವಿದ್ವಾಂಸರು ಅಭಿಪ್ರಾಯಪಟ್ಟರೆ, ಮತ್ತೆ ಕೆಲವರು ಅವನು ಜೈನನಿದ್ದಿರಬೇಕೆಂದು ಊಹಿಸುತ್ತಾರೆ. ದುರ್ಗಸಿಂಹನ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಕಾಣಸಿಗುವ ಜೈನ ಪ್ರಭಾವವು ಮೂಲದಲ್ಲಿಯೂ ಇತ್ತೋ ತಿಳಿಯದು. ಪ್ರಾಯಶಃ ಅವನು ಜೈನಬ್ರಾಹ್ಮಣನಾಗಿದ್ದಿರಬೇಕೆಂಬ ಅಭಿಪ್ರಾಯವೂ ಇದೆ.

ವಸುಭಾಗಭಟ್ಟನ ಕಾಲ ಯಾವುದೆಂಬುದೂ ತಿಳಿಯದು. ಅವನ ಬಗ್ಗೆ ತಿಳಿದದ್ದೇ ತಡವಾದ್ದರಿಂದ ಅವನ ಬಗೆಗಿನ ಚರ್ಚೆಗಳು ತೀರ ಕಡಿಮೆ. ಅವನು ಗುಣಾಢ್ಯನ ಪೈಶಾಚೀ ಭಾಷೆಯ ಕೃತಿಯನ್ನು ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿ ಬರೆದದ್ದರಿಂದ ಅವನು ಗುಣಾಢ್ಯನಿಗಿಂತ ಈಚಿನವನೆಂಬುದು ಸ್ಪಷ್ಟ. ಗುಣಾಢ್ಯನ ಕಾಲ ಕ್ರಿ.ಶ. ಮೊದಲ ಶತಮಾನವಿರಬೇಕು. ಯಾಕಂದರೆ ಅವನು ಶಾಲಿವಾಹನನ ಆಸ್ಥಾನ ಕವಿಯಾಗಿದ್ದವನು ಎಂದು ದುರ್ಗಸಿಂಹ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ವಸುಭಾಗ ಸಂಪ್ರದಾಯದ 'ತಂತ್ರಿ ಕಾಮಂದಕ' ದಲ್ಲಿನ ಪೀಠಿಕಾ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಸಮುದ್ರಗುಪ್ತನ ಹೆಸರು ಬರುತ್ತದೆ. ಹೀಗಾಗಿ 'ತಂತ್ರಿ ಕಾಮಂದಕ'ವು ಕ್ರಿ.ಶ. ೪೦೦ ರ ನಂತರ ರಚಿತವಾಗಿರಬೇಕೆಂದು ಸರ್ಕಾರ್ ಅವರ ಅಭಿಪ್ರಾಯ. ಆದರೆ ದೂರ ಏಷ್ಯಾ ದೇಶಗಳ ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿ ಈ ಕೃತಿ ಅನುವಾದಗೊಳ್ಳುವಷ್ಟು ತನ್ನ ಪ್ರಚುರತೆಯನ್ನು ಹಿಗ್ಗಲಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ೨೦೦-೩೦೦ ವರ್ಷಗಳು ಬೇಕಾಗಿದ್ದರೆ, ಮೂಲ ಕೃತಿಯ ಕಾಲ ಕ್ರಿ.ಶ. ಒಂದನೆಯ ಅಥವಾ ಎರಡನೆಯ ಶತಮಾನವಾಗಿದ್ದಿರಬಹುದು. ವಿಷ್ಣುಶರ್ಮ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಪಂಚತಂತ್ರದ ಮೊದಲ ಸರಳಾನುವಾದ ಕ್ರಿ.ಶ. ೬ ನೆಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ರಚಿತವಾಯಿತು: ಆದರೆ ವಸುಭಾಗನ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಪಂಚತಂತ್ರದ ಅನುವಾದ ಅದಕ್ಕೂ ಮುಂಚೆ, ಅಂದರೆ ಕ್ರಿ.ಶ. ಐದನೆಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ. ಹೀಗಾಗಿ ವಸುಭಾಗನ ಕೃತಿ ವಿಷ್ಣುಶರ್ಮನ ಕೃತಿಗಿಂತ ಹಿಂದಿನದಿರಬಹುದೇ ಎಂಬ ಅನುಮಾನವೂ ಬರುತ್ತದೆ. ಅಂದರೆ ವಸುಭಾಗ ವಿಷ್ಣುಶರ್ಮನಿಗಿಂತ ಪ್ರಾಚೀನನೇ?

ನಾಡಿನಲ್ಲಿ ವಿಷ್ಣುಶರ್ಮನ ಪಂಚತಂತ್ರ ಪ್ರಚಲಿತವಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಹಿಂದಿನ ಯಾವ ಕನ್ನಡ ಕವಿಗಳೂ ಸಂಸ್ಕೃತ ಕವಿಗಳ ಹೆಸರು ಹೇಳುವಾಗಲೂ ವಿಷ್ಣುಶರ್ಮನ ಹೆಸರನ್ನು ಉಲ್ಲೇಖಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಅಷ್ಟೇಕೆ, ದುರ್ಗಸಿಂಹನು ಕೂಡ ಕಾಳಿದಾಸ, ಬಾಣ, ನಾರಾಯಣ, ಧನಂಜಯ, ವಾಮನ, ಭಲ್ಲಟ, ಭಾಮಹ, ಭೀಮ, ಭವಭೂತಿ, ಭಾಸ, ಭಾರವಿ, ಭಟ್ಟಿ, ಶ್ರೀಮಾಘ, ಹರ್ಷ, ರಾಜಶೇಖರ, ಕಾಮಂದಕ, ದಂಡಿ – ಈ ಸಂಸ್ಕೃತ ಕವಿಗಳ ಹೆಸರನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾನೆಯೇ ಹೊರತು ವಿಷ್ಣುಶರ್ಮನ ಹೆಸರನ್ನು ಹೇಳುವುದಿಲ್ಲ. ಹಾಗಾಗಿ ಅವನಿಗೆ ವಿಷ್ಣುಶರ್ಮನ ಹೆಸರೇ ತಿಳಿದಿಲ್ಲದಿರಬಹುದು. ದುರ್ಗಸಿಂಹನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡ ನಾಡಿನಲ್ಲಿ ಜೈನಮತದ ಪ್ರಾಬಲ್ಯವಿದ್ದು, ತಾನು ಕಂಡ ಮೂಲದಲ್ಲಿದ್ದುದರ ಜೊತೆಗೆ ತನ್ನ ಕಾಲದ ಜೈನಮತದ ಪ್ರಭಾವವೂ ಅವನ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡಿರಬಹುದು. ದುರ್ಗಸಿಂಹನು ಜಗದೇಕಮಲ್ಲನ ಸಂಧಿವಿಗ್ರಹಿಯಾಗಿದ್ದು, ರಾಜನೀತಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಪಂಚತಂತ್ರವು ಸಹಜವಾಗಿಯೇ ಅವನಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತಿಯನ್ನುಂಟುಮಾಡಿರಬೇಕು.

ವಿಷ್ಣುಶರ್ಮ ಮತ್ತು ವಸುಭಾಗ ಇವರಿಬ್ಬರ ಪಂಚತಂತ್ರಗಳಲ್ಲಿಯೂ, ಹೆಸರೇ ತಿಳಿಸುವಂತೆ, ಐದು ತಂತ್ರಗಳಿವೆ. ತಂತ್ರವೆಂದರೆ ಭಾಗ ಎಂದಾದರೂ ಆಗಬಹುದು, ಅಥವಾ ಇವೆಲ್ಲ ರಾಜನೀತಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿರುವುದರಿಂದ ರಾಜತಂತ್ರಗಳು ಎಂದಾದರೂ ಆಗಬಹುದು. ವಿಷ್ಣುಶರ್ಮನ ದಾಕ್ಷಿಣಾತ್ಯ ಪಂಚತಂತ್ರದಲ್ಲಿ ಪೀಠಿಕಾಭಾಗದಲ್ಲಿ ಈ ಶ್ಲೋಕವಿದೆ:

ಮಿತ್ರಭೇದಃ ಸುಹೃಲ್ಲಾಭಃ ಸಂಧಿವಿಗ್ರಹ ಏವಚ
ಲಬ್ಧನಾಶಂ ಅಸಂಪ್ರೇಕ್ಷ್ಯ ಕಾರ್ತಿವಂ ಪಂಚತಂತ್ರಕಂ

ಈ ಹೆಸರುಗಳು ವಿವಿಧ ಪಂಚತಂತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಬೇರೆ ಬೇರೆಯವಾಗಿದ್ದರೂ ಒಂದೇ ಅರ್ಥವುಳ್ಳವು. ಇಲ್ಲಿರುವುದು ಮಿತ್ರಭೇದ, ಮಿತ್ರಸಂಪ್ರಾಪ್ತಿ, ಕಾಕೋಲುಕೀಯ, ಲಬ್ಧಪ್ರಣಾಶಂ ಮತ್ತು ಅಪರೀಕ್ಷಿತ ಕಾರಕಂ ಎಂಬ ಭಾಗಗಳು. ಆದರೆ ವಸುಭಾಗಭಟ್ಟನ ಪಂಚತಂತ್ರದಲ್ಲಿ (ದುರ್ಗಸಿಂಹನಲ್ಲಿ) ಈ ಶ್ಲೋಕವಿದೆ:

ಭೇದಃ ಪರೀಕ್ಷಾ ವಿಶ್ವಾಸಃ ಚತುರ್ಥಂ ವಂಚನಂ ತಥಾ
ಮಿತ್ರಕಾರ್ಯಂ ಚ ಪಂಚೈತೇ ಕಥಾಸ್ತಂತ್ರಾರ್ಥ ಸಂಜ್ಞಕಾಃ

ಅಂದರೆ ಇಲ್ಲಿನ ವಿಭಾಗಗಳೆಂದರೆ, ಭೇದಪ್ರಕರಣ, ಪರೀಕ್ಷಾವ್ಯಾವರ್ಣನ, ವಿಶ್ವಾಸ ಪ್ರಕರಣ, ವಂಚನಾ ಪ್ರಕರಣ ಮತ್ತು ಮಿತ್ರಕಾರ್ಯವರ್ಣನ. ಈ ವಿಭಾಗ ಕ್ರಮದಲ್ಲಿನ ವ್ಯತ್ಯಾಸವೆಂದರೆ, ವಿಷ್ಣುಶರ್ಮನಲ್ಲಿನ ಐದನೆಯ ಭಾಗವು ದುರ್ಗಸಿಂಹನಲ್ಲಿ ಎರಡನೆಯ ಪ್ರಕರಣವಾಗಿ ಬಂದಿದೆ; ಹಾಗೆಯೇ ವಿಷ್ಣುಶರ್ಮನಲ್ಲಿನ ಎರಡನೆಯ ಭಾಗವು ದುರ್ಗಸಿಂಹನಲ್ಲಿ ಐದನೆಯ ಪ್ರಕರಣವಾಗಿದೆ. ಆದರೆ ಎರಡರಲ್ಲಿಯೂ ಇರುವ ಮೊದಲ ಪ್ರಕರಣದಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪವೇ

ವ್ಯತ್ಯಾಸವಿರುವುದನ್ನು ಗಮನಿಸಬಹುದು. ಅಲ್ಲದೆ, ಭಾಗಗಳಿಗೆ ಕೊಟ್ಟಿರುವ ಹೆಸರುಗಳು ಬೇರೆಯಾಗಿದ್ದರೂ ವಸ್ತು ಒಂದೇ ಆಗಿರುತ್ತವೆಂಬುದು. ಈ ವ್ಯತ್ಯಾಸಕ್ಕೆ ಕಾರಣಗಳೇನಿರಬಹುದು? ವಸುಭಾಗನು ವಿಷ್ಣುಶರ್ಮನ ಪಂಚತಂತ್ರವನ್ನು ನೋಡಿದ್ದನೇ ತಿಳಿಯದು. ನೋಡಿಯೂ ಭಾಗಗಳ ಹೆಸರುಗಳು ಮತ್ತು ಕ್ರಮವನ್ನು ವ್ಯತ್ಯಾಸ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿದ್ದರೆ ಅದಕ್ಕೊಂದು ಉದ್ದೇಶವನ್ನು ಆರೋಪಿಸಬಹುದಾಗಿತ್ತು. ಆದರೆ ಇಬ್ಬರೂ ಮೂರನೆಯ ಮೂಲವೊಂದರಿಂದ ಮೌಖಿಕ ಕತೆಗಳನ್ನು ಅರಿತು ಬೇರೆ ಬೇರೆಯಾಗಿಯೇ ಬರಹರೂಪದಲ್ಲಿ ನಿರೂಪಣೆ ಮಾಡಿದ್ದರೆ ಅದಕ್ಕೆ ಕಾರಣವನ್ನು ಹುಡುಕುವುದು ವ್ಯರ್ಥವೇ ಸರಿ. ಏಕೆಂದರೆ ಒಟ್ಟು ಐದು ಪ್ರಕರಣಗಳನ್ನು ತಮಗೆ ತೋಚಿದ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಜೋಡಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆಂದು ಹೇಳಬಹುದು, ಅಷ್ಟೆ. ಏಕೆಂದರೆ ಇಲ್ಲಿರುವ ಕತೆಗಳು ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಆನುಪೂರ್ವಿಗೆ ಒಳಗಾದವಲ್ಲ, ಹಾಗೆಯೇ ವಿಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ಆಂತರಿಕ ಏಕಸೂತ್ರತೆ ಯಾವುದೂ ಇಲ್ಲ. ಆದರೆ ಇವೆರಡೂ ಸಂಪ್ರದಾಯಗಳನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿರುವ ಇತರ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ಇವುಗಳ ಹೆಸರುಗಳು ಆನುಪೂರ್ವಿಯೂ ಬದಲುಗೊಂಡಿರುವುದನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು. ಅದಕ್ಕೆ ಆಯಾ ಲೇಖಕರ ನಿರ್ಧಾರ ಕಾರಣವೇ ಹೊರತು ಅದಕ್ಕೊಂದು ಕಾರಣ ಹುಡುಕಬೇಕೇ ಎನ್ನುವುದು ಪ್ರಶ್ನಾರ್ಹ.

ದುರ್ಗಸಿಂಹನು ವಸುಭಾಗನನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿದ್ದರೂ ಅವನ ಕೃತಿಯನ್ನು ಯಥಾವತ್ತಾಗಿ ಅನುವಾದ ಮಾಡಿಲ್ಲವೆಂಬುದಕ್ಕೆ ಅನೇಕ ಕಾರಣಗಳನ್ನು ಕೊಡಬಹುದು.

> ವಸುಭಾಗಭಟ್ಟ ಕೃತಿಯಂ
> ವಸುಧಾಧಿಪಹಿತಮನಖಿಲ ವಿಬುಧಸ್ತುತಮಂ
> ಪೊಸತಾಗಿರೆ ವಿರಚಿಸುವೆಂ
> ವಸುಮತಿಯೊಳ್ ಪಂಚತಂತ್ರಮಂ ಕನ್ನಡದಿಂ

ಎಂದು ದುರ್ಗಸಿಂಹನು ಹೇಳಿಕೊಂಡಿರುವುದರಿಂದ ಇದು ವಸುಭಾಗನ ಪಂಚತಂತ್ರವನ್ನು ಆಧರಿಸಿದ ಸ್ವತಂತ್ರ ಕೃತಿ ಎಂಬುದು ಅವನ ಮಾತಿನ ಅರ್ಥವಿದ್ದಂತೆ ತೋರುತ್ತದೆ. ಕತೆಗಳು ಅವೇ ಆದರೂ ನಿರೂಪಣಾಕ್ರಮ ಸ್ವಂತದ್ದಿರಬೇಕು. ಕತೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ತನ್ನ ವಿವೇಚನೆಗೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿ ಮೂಲಕ್ಕಿಂತ ಭಿನ್ನವಾದ ಆಯ್ಕೆ ಮಾಡಿದ್ದಾನೆಯೋ ತಿಳಿಯದು. ಆದರೆ ಕಥಾಮುಖ ಮತ್ತು ಪ್ರಕರಣಗಳು ವಿಷ್ಣುಶರ್ಮನ ಪಂಚತಂತ್ರದಂತೆಯೇ ಇವೆಯೆಂದು ಡಾ.. ಅರ್ಟೋಲಾ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ವಸುಭಾಗನ ಮೂಲವಾಗಿದ್ದಿರಬಹುದಾದ 'ತಂತ್ರೋಪಾಖ್ಯಾನ'ದಲ್ಲಿ ಇರುವುದು ಮೂರೇ ಪ್ರಕರಣಗಳು: ನಂದಕ ಪ್ರಕರಣ, ಪಕ್ಷಿ ಪ್ರಕರಣ ಮತ್ತು ಮಂಡೂಕ ಪ್ರಕರಣ. ಆದರೆ ದುರ್ಗಸಿಂಹನಲ್ಲಿ ಐದು ಪ್ರಕರಣಗಳಿವೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಮಿತ್ರಭೇದದಿಂದ ಆರಂಭಗೊಳ್ಳುವ ದುರ್ಗಸಿಂಹನ ಕೃತಿ

ಮಿತ್ರಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಮುಗಿಯುವುದು ಒಂದು ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಅರ್ಥಪೂರ್ಣವೂ ಅಗಿದೆ.

ಪಂಚತಂತ್ರದ ಕತೆಗಳು ಆರಂಭಗೊಳ್ಳುವ ಮುನ್ನ ಒಂದು ಕಥಾಮುಖವಿರುತ್ತದೆ. ಒಂದು ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಇದು ಪೀಠಿಕೆಯಿದ್ದಂತೆ. ಮುಂದೆ ಬರುವ ಕತೆಗಳ ಉದ್ದೇಶಗಳನ್ನಿದು ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸುತ್ತದೆ. ಇದರ ಬಗ್ಗೆ ವರದರಾಜ ಹುಯಿಲಗೋಳರು ಹೀಗೆನ್ನುತ್ತಾರೆ: "ಈ ಕಥಾಮುಖಗಳ ಮಹತ್ವ ಹೀಗಿದೆ: ೧. ಕಥಾಮುಖಗಳು ಗ್ರಂಥಕ್ಕೆ ಪ್ರಸ್ತಾವನೆ ಇದ್ದ ಹಾಗೆ. ೨) ಕೆಲವೊಂದು ಪಂಚತಂತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಕಥಾಮುಖಗಳು ಬೇರೆ ರೀತಿಯವಿರುವುದರಿಂದ ಈ ಕಥಾಮುಖಗಳು ಗ್ರಂಥದ ಸಂಪ್ರದಾಯವನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಲು ನೆರವಾಗುವುವು. ೩) ಪಂಚತಂತ್ರ ಕಥೆಗಳಲ್ಲಿರುವ ಮೂಲ ತತ್ವಗಳನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಲೂ ಇವು ಸಹಾಯಕವಾಗುವುದು. ೪) ಇದೂ ಒಂದು ಕಥೆ, ಮುಖ್ಯ ಕಥೆ. ಈ ದೊಡ್ಡ ಪೆಟ್ಟಿಗೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಉಳಿದೆಲ್ಲ ಕಥೆಗಳೂ ಚಿಕ್ಕ ಪೆಟ್ಟಿಗೆಗಳಾಗಿ ಒಳಸೇರಿವೆ. ಈ ಕಥಾಮುಖ ಚಿಕ್ಕದಾಗಿ ಬಂದರೂ, ದೊಡ್ಡದು! ಕಥೆಗಳ ಚೌಕಟ್ಟಿನ ಕಥೆಯಿದು!" [**'ಪಂಚತಂತ್ರ ಸಮೀಕ್ಷೆ: ಪು. ೮೪**].

ವಿಷ್ಣುಶರ್ಮ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಪಂಚತಂತ್ರಗಳಲ್ಲಿನ ಕಥಾಮುಖ ಹೀಗಿರುತ್ತದೆ: ಮಹಿಲಾರೋಪ್ಯ ಎಂಬ ನಗರ; ಅದರ ಅರಸ ಅಮರಶಕ್ತಿ. ಅವನಿಗೆ ಬಹುಶಕ್ತಿ, ಉಗ್ರಶಕ್ತಿ ಮತ್ತು ಅನಂತಶಕ್ತಿ ಎಂಬ ಮೂವರು ಮಕ್ಕಳು. ಇವರು ದಡ್ಡರಾಗಿದ್ದರು. ಅವರಿಗೆ ತಿಳಿವಳಿಕೆ ಬರುವ ಉಪಾಯವಾವುದೆಂದು ಅರಸ ಒಮ್ಮೆ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಕೇಳಿದ. ಅಲ್ಲಿದ್ದ ನೂರೈದು ಮಂದಿ ಪಂಡಿತರಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬ ನಾನಾ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳನ್ನು ಕಲಿಯಲು ತುಂಬ ವರ್ಷಗಳೇ ಬೇಕು ಎಂದ. ಅದಕ್ಕೆ ಸುಮತಿ ಎಂಬ ಮಂತ್ರಿಯು, ಅಷ್ಟು ದೀರ್ಘ ಕಲ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳದೆ ಬೇಗ ತಿಳಿವಳಿಕೆ ನೀಡುವ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಾಗ ಬೇಕು ಎಂದು ಸಲಹೆಯಿತ್ತ. ಆಗ ಸಕಲಶಾಸ್ತ್ರಪಾರಂಗತನಾದ ವಿಷ್ಣುಶರ್ಮನು ರಾಜಕುವರರನ್ನು ಆರು ತಿಂಗಳಲ್ಲಿ ತಾನು ನೀತಿವಿದರನ್ನಾಗಿ ಮಾಡುವೆನೆಂಬ ಭರವಸೆ ನೀಡಿದ; ಇದನ್ನು ಮಾಡಲಾಗದಿದ್ದರೆ ತಾನು ತನ್ನ ಹೆಸರನ್ನೇ ಬದಲಿಸುವುದಾಗಿ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆ ಮಾಡಿದ. ಅವನಿಗಾಗ ಎಂಬತ್ತು ವರುಷ ವಯಸ್ಸು. ಆರು ತಿಂಗಳಲ್ಲಿ ರಾಜಪುತ್ರರಿಗೆ ನ್ಯಾಯಶಾಸ್ತ್ರ ಕಲಿಸುವುದಾಗಿ ಆಶ್ವಾಸನೆಯಿತ್ತ. ರಾಜನಿಗೆ ಇದರಲ್ಲಿ ನಂಬಿಕೆ ಬರಲಿಲ್ಲ, ಆದರೂ ನೋಡೋಣವೆಂದು ರಾಜಕುಮಾರರನ್ನು ವಿಷ್ಣುಶರ್ಮನ ಮೇಲ್ವಿಚಾರಣೆಗೆ ಒಪ್ಪಿಸಿದ. ಅವರಿಗಾಗಿ ಮಿತ್ರಭೇದ, ಮಿತ್ರಪ್ರಾಪ್ತಿ, ಕಾಕೋಲಕೀಯ, ಲಬ್ಧಪ್ರಣಾಶ ಮತ್ತು ಅಪರೀಕ್ಷಿತಕಾರಕ ಎಂಬ ಐದು ತಂತ್ರಗಳನ್ನು ಕತೆಗಳ ಮೂಲಕವಾಗಿ ತಿಳಿಯ ಹೇಳಿದ. ಹೀಗೆ

ಪಂಚತಂತ್ರ ನೀತಿಶಾಸ್ತ್ರವು ರಚನೆಗೊಂಡಿತಂತೆ. ಕಥಾಮುಖವು ದೊರೆತಿರುವ ಎಲ್ಲ ವಿಷ್ಣುಶರ್ಮ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಪಂಚತಂತ್ರಗಳಲ್ಲೂ ಹೀಗೇ ಇದೆ.

ವಸುಭಾಗಭಟ್ಟ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಕಥಾಮುಖವನ್ನು ನಾವು ಅದರ ಅತ್ಯಂತ ಸಮರ್ಥ ಪ್ರತಿನಿಧಿಯಾದ ದುರ್ಗಸಿಂಹನ ಕಥಾಮುಖದ ಪರಿಚಯದಿಂದ ನೋಡೋಣ. ಜಂಬೂದ್ವೀಪದ ಭರತವರ್ಷದ ಸಕಲಜಗತೀಜನಸ್ತುತ್ಯವಾದ ದಾಕ್ಷಿಣಾತ್ಯ ಎಂಬ ಜನಪದವಿತ್ತು. ಅದರ ರಾಜಧಾನಿ ಸೌರೂಪ್ಯಪುರ. ಅದೊಂದು ಸಮೃದ್ಧವಾದ ನಗರ. ಅದರ ಅರಸು 'ಪ್ರಕಟಿತಾಶೇಷಶಾಸ್ತ್ರಾಗಮ'ನಾದ ಅಮರಶಕ್ತಿ. ಅವನಿಗೆ ಅನೇಕಶಕ್ತಿ, ವಸುಶಕ್ತಿ ಮತ್ತು ರುದ್ರಶಕ್ತಿಗಳೆಂಬ ಮೂವರು ಗಂಡುಮಕ್ಕಳು. ಅವರೆಲ್ಲರೂ "ಪ್ರಶಮಿತಗುಣರ್, ಅವಿನಯಕರ್ಕಳ್ ಚಿತ್ತೋನ್ಮತ್ತರ್, ಅಖಿಲವಿಷಯಕ್ರೀಡಾವಶಗತಸುತರ್". ಒಮ್ಮೆ ಓಲಗದಲ್ಲಿ ಅರಸು ಹೀಗೆಂದು ಘೋಷಿಸಿದ: "ಇವರಂ ಶ್ರುತವಿನಯಸಂಪನ್ನರಪ್ಪರಂತು ಮಾಳ್ಪೆನೆಂಬವಂ ಉಳ್ಳೊಡೆ ಆತಂ ಏನಂ ಬೇಡಿದೊಡಂ ಕುಡುವೆಂ." ಆಗ ಅಲ್ಲಿ ಸೇರಿದ್ದ ಪಂಡಿತರುಗಳಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬನು ಎದ್ದು ನಿಂತು "ಇವರಂ ನೀತಿವಿದರಪ್ಪಂತು ತಿಳಿಪುವಂದಂ ಮುದುಗುದುರೆಯಂ ತಿರ್ದುವಂತಕ್ಕುಂ" ಎಂದು ಹೇಳಿದ. ಆದರೆ ಅಲ್ಲಿಯೇ ಇದ್ದ "ಸಮಸ್ತಶಾಸ್ತ್ರವಿಚಾರಸಾರನುಂ ಚತುರುಪಧಾವಿಶುದ್ಧನುಂ ಬುದ್ಧಿವೃದ್ಧನುಂ ಅನೇಕಶಿಷ್ಯವಿಖ್ಯಾತಕೀರ್ತಿಯುಂ ಭದ್ರಮೂರ್ತಿಯುಂ" ಆಗಿದ್ದ ವಸುಭಾಗಭಟ್ಟನು, "ದೇವ ಭವದೀಯ ಸುತರಂ ಮೂವರುಮಂ ಜಡರಂ ಆಂ ಆಱು ತಿಂಗಳ್ಗೆ ಜಯಶ್ರೀವರ ಸಮಸ್ತನೃಪವಿದ್ಯಾವರರಪ್ಪಂತು ಮಾಡುವೆಂ" ಎಂದು ಹೇಳಿ ಹಾಗೆ ತನ್ನಿಂದ ಮಾಡಲಾಗದಿದ್ದರೆ ತಾನು ತಪಸ್ಸಿಗೆ ಹೋಗುವುದಾಗಿಯೂ ಘೋಷಿಸಿದ. ರಾಜನಿಗೆ ಸಂತಸವಾಯಿತು. ತನ್ನ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ವಸುಭಾಗಭಟ್ಟನ ವಶಕ್ಕೊಪ್ಪಿಸಿದ. ಒಳ್ಳೆಯ ದಿನ ತನ್ನ ಬೋಧನೆಯನ್ನು ಆರಂಭಿಸಿದರೂ, ಆ ಹುಡುಗರು ಹೇಳಿದುದಾವುದನ್ನೂ ಕಲಿಯುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಏನು ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ತೋಚದೆ ವಸುಭಾಗ ಚಿಂತಾಕ್ರಾಂತನಾದ. ಹುಡುಗರು ಧೂರ್ತ ಗೋವಳಕರನ್ನು ಕೂಡಿಕೊಂಡು ಬೇಟೆಗೆ ಹೋಗಲು ಸಜ್ಜಾದರು. ವಸುಭಾಗನು ತಾನೂ ಅವರೊಡನೆ ಹೊರಟ. ಒಂದು ಹಾಸ್ಯರಸಭರಿತವಾದ ಕತೆಯನ್ನು ಹೇಳಿ ಈ ಹುಡುಗರ ಮನೋಧರ್ಮವನ್ನು ಕಂಡುಕೊಳ್ಳುತ್ತೇನೆಂದು ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಯೋಚಿಸಿದ ವಸುಭಾಗನು, ಮುಂದೆ ಸಾಗುತ್ತಲೇ ತಾನೊಂದು ಕತೆ ಹೇಳುವುದಾಗಿ ತಿಳಿಸಿದಾಗ ಹುಡುಗರು ಒಪ್ಪಿದರು. ಅವನು ಹೇಳಿದ ಕಿರುಗತೆಯಿದು: ಸಿರಿವಾಸಿ ಎಂಬ ಊರು. ಅಲ್ಲಿ ಸಿರಿವಂತ ಎಂಬ ರೈತ. ತನ್ನ ಹೊಲದಲ್ಲಿ ಕಬ್ಬು ಬೆಳೆದು, ಹೊಲದ ಸುತ್ತ ಬಲವಾದ ಬೇಲಿ ಹಾಕಿದ. ಒಂದು ನರಿ ಒಂದು ಕಳ್ಳದಾರಿ ಹುಡುಕಿ ಪ್ರತಿ ರಾತ್ರಿ ಬಂದು ಕಬ್ಬು ತಿನ್ನುತ್ತಿತ್ತು. ಆ ನರಿಯ ಕಾಟಕ್ಕೆ ಬೇಸತ್ತು ಅದನ್ನು ಕೊಲ್ಲುವ ಉಪಾಯವೊಂದನ್ನು ರೈತ ಮಾಡಿದ. ಒಂದೆಡೆ ಬೇಲಿಯನ್ನು ಅಗಲವಾಗಿ ಕಿತ್ತು,

ಆ ಸಂಜೆ ಬುತ್ತಿಯೊಡನೆ ಬಂದು ಅಲ್ಲಿ ಹೆಣದಂತೆ ನಿಶ್ಚೇಷ್ಟಿತನಾಗಿ ಬಿದ್ದುಕೊಂಡ. ನರಿ ಬಂದು ಇವನನ್ನು ನೋಡಿ ಅದು ಆಲೋಚಿತೊಡಗಿತು. ಇವನು ತನ್ನನ್ನು ಕೊಲ್ಲಲು ಈ ಉಪಾಯ ಹೂಡಿರಬಹುದೇ ಎಂದು ಅನುಮಾನಗೊಂಡು, ಇವನು ನಿಜವಾಗಿ ಸತ್ತಿರುವುದೇ ಆದರೆ ಇವನ ಮನೆಯವರು ಅಳುತ್ತಿರುತ್ತಾರೆ, ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಇವನು ನಟನೆ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಾನೆ ಎಂದು ನಿಶ್ಚೈಸಿ ಊರೊಳಕ್ಕೆ ಬಂತು. ಆದರೆ ಎಲ್ಲಿಯೂ ಇವನ ಬಗ್ಗೆ ಯಾರೂ ದುಃಖಿತರಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಹಾಗಾಗಿ ಇವನು ನಟನೆ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಾನೆಂದು ಬಗೆದು ನರಿ ಹೊರಟುಹೋಗಿ ತನ್ನ ಪ್ರಾಣ ಉಳಿಸಿಕೊಂಡಿತು. ಈ ಕತೆ ಹುಡುಗರಿಗೆ ರುಚಿಸಿತು. ಇನ್ನೊಂದು ಕತೆ ಹೇಳಿ ಎಂದು ಕೇಳಿದರು. ಹೇಳಿದ ಕತೆಯನ್ನು ನೀವು ಮತ್ತೆ ಹೇಳಲು ಶಕ್ಯವಾದರೆ ಬೇಕಾದಷ್ಟು ಕತೆಗಳನ್ನು ಹೇಳುತ್ತೇನೆ ಎಂದು ವಸುಭಾಗ ಆಶ್ವಾಸನೆಯಿತ್ತ. ಮೂವರೂ ಅವನು ಹೇಳಿದ್ದ ಕತೆಯನ್ನು "ಇಂಬಾಗಿ ಸಂಭಾವಿಸಿ" ಹೇಳಿದರು. ವಸುಭಾಗನಿಗೆ ಸಂತೋಷವಾಯಿತು. "ಅರ್ಥಶಾಸ್ತ್ರಾಭಿಪ್ರಾಯೋಪಾಯಂಗಳಪ್ಪ ಅಯ್ವೆದು ಕಥೆಗಳಂ ಪೇೞ್ದು ತಿಳಿಪಿ ಸತ್ಪಾತ್ರಂ ಮಾಡಿ ತಾನುಂ ಸ್ವಾರ್ಥಸಿದ್ಧಿಯೊಳ್ ಕೂಡಿದಂ." ಅವನು ರಾಜಪುತ್ರರಿಗೆ ಹೇಳಿದ ಕತೆಗಳೇ ಪಂಚತಂತ್ರ. ಅಂದರೆ, ವಸುಭಾಗಭಟ್ಟನು ರಾಜಕುಮಾರರಿಗೆ ಆವಶ್ಯಕವಾದ ಅರ್ಥಶಾಸ್ತ್ರದ ಪ್ರಮುಖ ನೀತಿಗಳನ್ನೊಳಗೊಂಡ ಕತೆಗಳನ್ನು ಹೇಳಿದ. ಇವನ ಉದ್ದೇಶ ಮನರಂಜನೆಯಲ್ಲ, ಅಥವಾ ಸಾಮಾನ್ಯವಾದ ನೀತಿಯ ಉಪದೇಶವಲ್ಲ; ಬದಲು ರಾಜಕೀಯದಲ್ಲಿ ಅನುಕೂಲಕರವಾದ ನೀತಿಗಳನ್ನು ಹೇಳುವುದು.

ಪ್ರಾಯಶಃ ಈ ಕಥಾಮುಖವನ್ನು ವಿಭಿನ್ನ ಭಾಷಾಂತರಕಾರರು ತಮಗೆ ಸರಿತೋರಿದ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಬದಲಿಸಿಕೊಂಡಿರುವಂತೆ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ವಸುಭಾಗಭಟ್ಟನು ಪಂಚತಂತ್ರ ಮತ್ತು ಪೂರ್ಣಭದ್ರನಿಂದ ಪರಿಷ್ಕರಣಗೊಂಡ ತಂತ್ರೋಪಾಖ್ಯಾನ – ಈ ಎರಡರ ಕಥಾಮುಖಗಳನ್ನು ಒಟ್ಟುಗೂಡಿಸಿ ತನ್ನ ಕಥಾಮುಖವನ್ನು ರೂಪಿಸಿಕೊಂಡಿರುವನೆಂದು ಅಟೋರ್ಲಾ ಅವರು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಅವರನ್ನು ತಿದ್ದುವುದು ಹೇಗೆ ಎಂದು ಚಿಂತಾಕ್ರಾಂತನಾದ ವಸುಭಾಗನು ಒಂದು ಕತೆ ಹೇಳಿ, ಅದನ್ನವರು ಸಮರ್ಪಕವಾಗಿ ಮತ್ತೆ ನಿರೂಪಣೆ ಮಾಡಿ, ಹುಡುಗರಿಗೆ ಕತೆ ಹಿಡಿಸುವುದರ ಜೊತೆಗೆ, ಕತೆಯನ್ನು ಗಮನವಿಟ್ಟು ಕೇಳುವರೆಂದು ನಿಶ್ಚಿತಪಡಿಸಿಕೊಂಡು, ಆ ಮೂಲಕವೇ ತಾನು ಅವರಿಗೆ ನೀತಿಬೋಧನೆ ಮಾಡಬಹುದೆಂದು ತೀರ್ಮಾನಿಸಿದನೆಂದು ಹೇಳುವ ಪರಿ ಸಮರ್ಪಕವಾಗಿದೆ.

'ಪಂಚತಂತ್ರ'ದ ಸ್ವರೂಪ

ಪ್ರತಿ ತಂತ್ರದ ಆರಂಭದಲ್ಲಿಯೂ ಒಂದು ಮುಖ ಕತೆಯಿರುತ್ತದೆ. ಅದೊಂದು ಬಗೆಯ ಪೀಠಿಕಾಕತೆ. ಮುಂದಿನ ಕತೆಗಳು ಅದರಿಂದಲೇ ಹೊಮ್ಮುವಂತಿರುತ್ತದೆ.

ಸಹಜವಾಗಿಯೇ ಈ ಕತೆಗಳು ಎರಡೂ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಪಂಚತಂತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಭಿನ್ನವಾಗಿವೆ. ನಮಗೀಗ ಪ್ರಸ್ತುತವಾದ ದುರ್ಗಸಿಂಹನ 'ಕರ್ಣಾಟಕ ಪಂಚತಂತ್ರ'ದ ವಿವಿಧ ತಂತ್ರಗಳ ಆರಂಭ ರೀತಿಯನ್ನೂ, ಮುಖ ಕತೆಗಳ ಸ್ವರೂಪವನ್ನೂ ಪರಿಚಯ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳೋಣ. ಪ್ರತಿ ತಂತ್ರಕ್ಕೂ ತನ್ನದೇ ಆದ ಉದ್ದೇಶವಿರುತ್ತದೆ, ಅದನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುವ ಕತೆಗಳೆ ಮುಂದೆ ಆ ತಂತ್ರದಲ್ಲಿ ಬರುವುದು. ದುರ್ಗಸಿಂಹನು ನರಿಯ ಕತೆಯನ್ನು ಹೇಳಿದ ಬಳಿಕ, ನೇರವಾಗಿ ಕಥಾಪ್ರಪಂಚಕ್ಕೆ ಕಾಲಿಡುತ್ತಾನೆ. ಮೊದಲಿಗೆ ವಿವಿಧ ತಂತ್ರಗಳ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಒಂದೊಂದೇ ವಾಕ್ಯದಲ್ಲಿ ಹೀಗೆ ವಿವರಿಸುತ್ತಾನೆ: "ಅತಿಸ್ನೇಹಿತರೊಳ್ ಪೃಥಗ್ಭಾಗಮಂ ಮಾಳ್ಪುದೇ ಭೇದಮೆಂಬುದು: ಆವ ಕಾರ್ಯಮುಮಂ ವಿಚಾರಪೂರ್ವಕಮಲ್ಲದೆ ನೆಗಟಲಾಗದು ಎಂಬುದಂ ಅಱಿಪುವುದದು ಪರೀಕ್ಷೆಯೆಂಬುದು; ಎಂತುಂ ನಂಬದರಂ ನಂಬುವಂತೆ ನುಡಿದೊಡಂಬಡಿಸಿಯೊಳಪೊಕ್ಕು ನೆಗಳ್ವುದು ವಿಶ್ವಾಸಮೆಂಬುದು; ಪೆಱರ ಬಗೆಯಱಿದು ಸಂಧಾನಂಗೆಯ್ದು ವಂಚಿಸುವುದು ವಂಚನೆಯೆಂಬುದು; ಅನ್ಯರೆಲ್ಲರುಮಂ ಅತಿಸ್ನೇಹದಿಂ ತನ್ನವರಂ ಮಾಡಿಕೊಳ್ವುದು ಮಿತ್ರಕಾರ್ಯಮೆಂಬುದು. ಇಂತು ಐದು ತಂತ್ರಗಳ ಪ್ರಕಾರಂ."

ಪ್ರತಿ ತಂತ್ರದ ಆರಂಭಕ್ಕೆ ಒಂದು ಶ್ಲೋಕವಿರುತ್ತದೆ. ಅದರಲ್ಲಿಯೇ ಒಂದು ಕತೆ ಬೀಜರೂಪದಲ್ಲಿ ಅಡಗಿರುತ್ತದೆ. ಆ ಶ್ಲೋಕವನ್ನು ಹೇಳಿದ ಬಳಕ, "ಆ ಕಥಾಪ್ರಪಂಚಮೆಂತೆಂದೊಡೆ" ಅಥವಾ "ಆ ಕಥಾಪ್ರಪಂಚಮೆಂತೆನೆ" ಎಂದು ಕತೆಯನ್ನು ಹೇಳಲು ತೊಡಗುತ್ತದೆ. ಮುಂದೆ ಒಂದು ಮುಖ್ಯಕತೆ ಬರುತ್ತದೆ: ಅವೆಂದರೆ ಅನುಕ್ರಮವಾಗಿ, ಎತ್ತಿಗೂ ಸಿಂಹಕ್ಕೂ ಉಂಟಾದ ಸ್ನೇಹವನ್ನು ನರಿ ಕೆಡಿಸಿದ ಕತೆ, ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ಪರೀಕ್ಷಿಸದೆಯೇ ಮುಂಗುರಿಯನ್ನು ಕೊಂದ ಕತೆ, ನಂಬಿಕೆ ಬರುವಂತೆ ಮಾಡಿ ಕಾಗೆಯೊಂದು ಗೂಗೆಗಳ ಗುಹೆಯನ್ನು ಸುಟ್ಟ ಕತೆ, ಮೊಸಳೆಯನ್ನು ಕಪಿ ವಂಚಿಸಿದ ಕತೆ ಹಾಗೂ ಕಾಗೆ ಆಮೆ ಸಾರಂಗ ಇಲಿ ಇವುಗಳ ವಿಶೇಷ ಸ್ನೇಹದ ಕತೆಗಳು ಬಂದಿವೆ. ಆ ಮುಖಕತೆಯಾದ ಬಳಿಕ ಮತ್ತೊಂದು ಮಗುದೊಂದು ಕತೆ ಪರಸ್ಪರ ಸಂಬಂಧವಿರುವಂತೆ ಹೆಣೆದುಕೊಂಡು ಸಾಗುತ್ತವೆ. ಪ್ರತಿ ತಂತ್ರದಲ್ಲಿರುವುದು ಕತೆಗಾರನ ಪ್ರಕಾರ 'ಕಥಾಪ್ರಪಂಚ', ತನ್ನಲ್ಲಿಯೇ ವಿಶಿಷ್ಟ ಆಕಾರ, ಉದ್ದೇಶಗಳನ್ನೊಳಗೊಂಡು ಸುಸಂಬದ್ಧವಾದ ಕಥಾಗುಚ್ಛ. ಕತೆಯೊಳಗೊಂದು ಕತೆ – ಇದು ಇಲ್ಲಿನ ಕಥಾತಂತ್ರ. ಮೊದಲ ತಂತ್ರವಾದ 'ಮಿತ್ರಭೇದ'ವು ಅತ್ಯಂತ ದೀರ್ಘವಾದುದು; ಇದರಲ್ಲಿ ಇಪ್ಪತ್ತಾರು ಕತೆಗಳಿವೆ; ಎರಡನೆಯದು 'ಪರೀಕ್ಷಾವ್ಯಾವರ್ಣನಂ', ಅದರಲ್ಲಿರುವುದು ನಾಲ್ಕು ಕತೆಗಳು; ಮೂರನೆಯದಾದ 'ವಿಶ್ವಾಸ ಪ್ರಕರಣಂ' ಹನ್ನೆರಡು ಕತೆಗಳನ್ನೊಳಗೊಂಡಿದೆ; ನಾಲ್ಕನೆಯ ತಂತ್ರ 'ವಂಚನಾಪ್ರಕರಣಂ'ನಲ್ಲಿ ಒಂದು ಕತೆ ಮಾತ್ರ; ಹಾಗೂ

ಐದನೆಯದಾದ 'ಮಿತ್ರಕಾರ್ಯಪ್ರಕರಣಂ'ನಲ್ಲಿ ನಾಲ್ಕು ಕತೆಗಳಿವೆ. ಹೀಗಾಗಿ ದೀರ್ಘತೆಯ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಅನುಕ್ರಮವಾಗಿ ಒಂದು, ಮೂರು, ಎರಡು ಮತ್ತು ಐದು ಹಾಗೂ ನಾಲ್ಕು ಇವೆ. ಆದರೆ ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಆನುಷಂಗಿಕ ಕತೆಗಳೂ ಇವೆ. ಹೀಗಾಗಿ ಕಥಾಮುಖ, ಮುಖಕತೆ, ಕತೆಗಳು ಹಾಗೂ ಆನುಷಂಗಿಕ ಕತೆಗಳು – ಇವೆಲ್ಲ ಸೇರಿ ಒಟ್ಟು ಅರವತ್ತೈದು ಕತೆಗಳಾಗುತ್ತವೆ ಎಂದು ಎ. ವೆಂಕಟಸುಬ್ಬಯ್ಯನವರು ಲೆಕ್ಕಹಾಕಿದ್ದಾರೆ. ಎಷ್ಟೋ ಕತೆಗಳಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಪ್ರಚಲಿತವಿದ್ದ ಜಾನಪದ ಕತೆಗಳ ಅಂಶಗಳೂ ಅಂತರ್ಗತವಾದಂತಿವೆ.

ಹೇಳಲಾದ ಕತೆಗಳಲ್ಲಿ ಯಥೇಚ್ಛವಾಗಿ ಸಂಸ್ಕೃತದ ಶ್ಲೋಕಗಳೂ ಸೂಕ್ತಿಗಳೂ ಬಳಕೆಯಾಗಿವೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟು ೨೩೦ ಶ್ಲೋಕಗಳೂ ೧೫೭ ಸುಭಾಷಿತಗಳು ಇವೆ; ಶ್ಲೋಕಗಳೆಲ್ಲ ಪ್ರಾಚೀನ ಗ್ರಂಥಗಳಿಂದ ಆಯ್ದುಕೊಂಡವು. ಆದರೆ ೨೩೦ ರಲ್ಲಿ ಕೇವಲ ೧೦೦ ಶ್ಲೋಕಗಳು ಮಾತ್ರ ಇತರ ಪಂಚತಂತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಬಳಕೆಗೊಂಡಿವೆಯೆಂದು ವೆಂಕಟಸುಬ್ಬಯ್ಯನವರು ತಿಳಿಸುತ್ತಾರೆ. ಉಳಿದವು ಎಲ್ಲಿನವು ಎಂದು ಗುರುತಿಸಲಾಗಿಲ್ಲ. ದುರ್ಗಸಿಂಹ ಸ್ವಂತದ ೪೫೮ ಪದ್ಯಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿದ್ದಾನೆ; ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಬಹುಪಾಲು ಕಂದಪದ್ಯಗಳಾಗಿದ್ದರೂ, ಮಿಕ್ಕವು ವಿವಿಧ ಛಂದಸ್ಸುಗಳಲ್ಲಿ ರಚಿತವಾಗಿವೆ. ಎಲ್ಲಕ್ಕಿಂತ ಮುಖ್ಯವಾದುದು ದುರ್ಗಸಿಂಹನ ಗದ್ಯ. ಅವನ ನಿರೂಪಣೆಯ ಬಹುಭಾಗ ಸಾಗುವುದು ಗದ್ಯದಲ್ಲಿಯೇ.

ದುರ್ಗಸಿಂಹನ ಬಗ್ಗೆ

ದುರ್ಗಸಿಂಹನು ತನ್ನ ವಿಷಯವನ್ನು ಸಾಕಷ್ಟು ವಿವರವಾಗಿಯೇ ಹೇಳಿಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆ. ಅವನು ಹನ್ನೊಂದನೆಯ ಶತಮಾನಕ್ಕೆ ಸೇರಿದವನು. "ಕರ್ಣಾಟಕ ಧಾತ್ರೀತಿಳಕಂ ಅಖಿಳಜಗತೀಖ್ಯಾತಂ" ಆದುದು ಕಿಸುಗಾಡನಾಡು. ಆ ನಾಡಿನ "ವಿಪುಳಶ್ರೀನಿಳಯಮೆನಿಸಿ"ದ ಅಗ್ರಹಾರ ಸಯ್ಯಡಿ. ಅಲ್ಲಿಯ "ಧರಾಮರರ್ ಉತ್ಸಾಹದೆ ಮಾಡುತಿರ್ದ ಮಖಸಂದೋಹಂಗಳಿಂ"ದ ಅದು ಶೋಭಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ಅದರಲ್ಲಿ "ತರ್ಕವ್ಯಾಕರಣವಾತ್ಸಾಯನಾದ್ಯಶೇಷ ವಿದ್ಯಾಪ್ರಕರ"ನಾದ ದುರ್ಗಸಿಂಹ ಎಂಬ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಿದ್ದ. ಆತನ ಪತ್ನಿ ರೇವಕಬ್ಬೆ. ಆ ದಂಪತಿಗಳಿಗೆ ದುರ್ಗಮಯ್ಯನು ಮಗನಾಗಿ ಜನಿಸಿದ. ಅವನಾದರೋ "ಸಕಲವೇದಾಧ್ಯಯನ ಮುಖರಪವಿತ್ರಾನನ"ನಾದವನು ಹಾಗೂ "ತರ್ಕ ವ್ಯಾಕರಣ ಕಾವ್ಯ ನಾಟಕ ಭರತವಾತ್ಸ್ಯಾಯನನಾದಿ ಅಶೇಷ ವಿದ್ಯಾಸಮುದ್ರತರಣ ಗುಣೈಕಪುಣ್ಯ"ನಾಗಿದ್ದ. ಆ ವಿಪ್ರೋತ್ತಮನ ಮಗ ಈಶ್ವರಾರ್ಯ; ಅವನ ಹೆಂಡತಿ (ಪತಿಭಕ್ತಿಯೊಳ್ ಆ ಸೀತೆಗೆ ಅರುಂಧತಿಗೆ ಕುಭೃಜ್ಜಾತೆಗೆ" ಸಮಾನಳಾಗಿದ್ದ ರೇವಕಬ್ಬೆ. ಅವರ ಮಗನೇ "ಗುಣಾಧಾರಂ ಧೀರಂ ಉದಾರಚಾರುಚರಿತಂ ವಿದ್ವಜ್ಜನೈಕಾಶ್ರಯಂ" ಆಗಿದ್ದ ದುರ್ಗಸಿಂಹ. ಅವನು ಕಮ್ಮೆಕುಲಪ್ರದೀಪನೆನಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದ. ಅವನು ಸಯ್ಯಡಿಯಲ್ಲಿ

ಚಕ್ರವರ್ತಿಯ ಬೆಸದಿಂದ ಹರಿಹರಭವನಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸಿದ. ಅವನನ್ನು ವಿದ್ವಜ್ಜನರು "ಅನವದ್ಯಾಚರಣಕ್ಕುದಾಹರಣಂ ಉದ್ಯತ್ ಕೀರ್ತಿಗಾಧಾರಂ ಆಳ್ದನ ಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ಮರುತ್ತನೂಜಂ" ಎನಿಸಿದ್ದ. ಅವನು "ಅಱಿವಿಂಗೆ ಆಗರಂ ಒಳ್ಗುಣಕ್ಕೆ ಕಣಿ" ಎನಿಸಿದ್ದವನು. ಅವನು ಪತಿಹಿತದಲ್ಲಿ "ಇನನಿಂ ಏಕದಂತನಿಂ ಪವನಜನಿಂ ಖಗರಾಜನಿಂ ಈ ದುರ್ಗಂ ದ್ವಿಗುಣಂ ತ್ರಿಗುಣಂ ಚತುರ್ಗುಣಂ ಪಂಚಗುಣಂ" ಆಗಿದ್ದ. ಅವನ ದೈವ ಮುರಹರ. ಅವನ ಗುರುಗಳು ಮಹಾಯೋಗಿಗಳಾಗಿದ್ದ ಶಂಕರಭಟ್ಟರು. ಅವನಿಗೆ ಆಶ್ರಯದಾತನಾದವನು "ಶ್ರೀಚೋಳಕಾಳಾನಲಂ ಧರಣೀಶಾಗ್ರಣಿ ಚಕ್ರವರ್ತಿತಿಲಕಂ" ಆಗಿದ್ದ ಜಯಸಿಂಹ.

ಜಯಸಿಂಹನು "ಚಾಳುಕ್ಯರಾಜಾನ್ವಯ ಪ್ರಸ್ತುತ್ಯೋದಯಶೈಲಭಾನು". ಅವನು "ಸತ್ಯಾಶ್ರಯಕುಲತಿಲಕಂ ಸಮಸ್ತಭುವನಾಧಾರಂ" ಆಗಿದ್ದ ಆ ಚಾಳುಕ್ಯರಾಜನು ಜಯಂತೀಪುರದಲ್ಲಿ ಆಳುತ್ತಿದ್ದ. ಆ ಚಕ್ರವರ್ತಿಯ ದಂಡನಾಯಕನಾಗಿದ್ದವನು ಶ್ರೀಸಿಂಹಸನ್ನಾಹ ಎಂಬುವವನು. ದಿಕ್ಕರಿಗಳಲ್ಲಿ ಐರಾವತದ ಹಾಗೆ, ದೇವತೆಗಳಲ್ಲಿ ಇಂದ್ರನ ಹಾಗೆ, ಚಕ್ರವರ್ತಿಗಲ್ಲಿ ಜಗದೇಕಮಲ್ಲನ ಹಾಗೆ, ಪರ್ವತಗಳಲ್ಲಿ ಮೇರುವಿನ ಹಾಗೆ ಇದ್ದವನು. ಅವನ 'ತಚ್ಚರರಣಭೃಂಗ'ನಾಗಿದ್ದವನು 'ಕೋದಂಡರಾಮಾಧಿಪ' ಎಂಬ ಹೆಸರು ಪಡೆದಿದ್ದ ಕುಮಾರಸ್ವಾಮಿ. ಅವನು ವಿಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ಪರಶುರಾಮನಿಗೂ ಮಿಗಿಲು. ಅವನು ಪಂಡಿತರಿಗೂ ವೈತಾಳಿಕರಿಗೂ ಗಾಯಕರಿಗೂ ಅರ್ಥಿಜನಗಳಿಗೂ ಕಲ್ಪವೃಕ್ಷದಂತಿದ್ದ ಉದಾರಿ. ಅವನು ಮುದದಿಂದ ಕೊಡಿಸಲು ದುರ್ಗಸಿಂಹನು ಜಯಸಿಂಹನಲ್ಲಿ ಸಂಧಿವಿಗ್ರಹಿಯಾದ.

"ದುರ್ಗಸಿಂಹನ ಪದ್ಯಗಳು ಸೂಕ್ತಿಸುಧಾರ್ಣವದಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕುವುದರಿಂದಲೂ ಅಭಿನವ ಪಂಪ (ನಾಗಚಂದ್ರ)ನನ್ನು ಇವನು ಸ್ತುತಿಸುವುದಿಂದಲೂ ಈತನು ೧೧೩೯ ರಿಂದ ೧೧೪೯ ರವರೆಗೆ ಆಳಿದ ಚಾಲುಕ್ಯ ಜಗದೇಕಮಲ್ಲನಲ್ಲಿ ಸಂಧಿವಿಗ್ರಹಿಯಾಗಿರಬೇಕೆಂದೂ ಆದುದರಿಂದ ಇವನ ಕಾಲವು ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೧೪೫ ಇರಬೇಕೆಂದೂ" ಆರ್, ನರಸಿಂಹಾಚಾರ್ ನಿರ್ಣಯಿಸುತ್ತಾರೆ. ನಾ. ಶ್ರೀ. ರಾಜಪುರೋಹಿತರು ದುರ್ಗಸಿಂಹನು ಒಂದನೆಯ ಜಯಸಿಂಹನ ಕಾಲದಲ್ಲಿದ್ದವನೆಂದು ಸೂಚಿಸಿದ್ದರು. ಅದಕ್ಕೆ ಪೂರಕವಾಗಿ ಆನಂತರ ಬಿಹಾರದ ಆರಾದಲ್ಲಿ ದೊರೆತ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಯೊಂದರಲ್ಲಿ, ದುರ್ಗಸಿಂಹನು 'ಕರ್ಣಾಟಕ ಪಂಚತಂತ್ರ'ವನ್ನು ಬರೆದು ಮುಗಿಸಿದುದು "ಪ್ರಜಾಪತಿ ಸಂವತ್ಸರ ಚೈತ್ರಮಾಸ ಸಿತಪಕ್ಷ ದ್ವಾದಶೀ ತಾರಕಾಪತಿವಾರಂ" ಎಂದಿದೆ. ಇದು ಶಾಲಿವಾಹನ ಶಕ ೯೩೩, ಅಂದರೆ ಈ ತೇದಿಯು ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೦೩೧ ನೇ ಮಾರ್ಚಿ ೮ ನೆಯ ತಾರೀಕು ಸೋಮವಾರವಾಗುತ್ತದೆ ಎಂದು ಗೋವಿಂದ ಪೈ ಅವರು ನಿರ್ಧರಿಸಿ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಹೀಗಾಗಿ ಇದು ದುರ್ಗಸಿಂಹನ ಕಾಲವಾಗಿತ್ತೆಂದು ಹೇಳಬಹುದು.

'ಕರ್ಣಾಟಕ ಪಂಚತಂತ್ರ'ದ ರಚನಾ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯ

ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಆ ಹಿಂದೆ 'ವಡ್ಡಾರಾಧನೆ' ಮತ್ತು 'ಚಾವುಂಡರಾಯ ಪುರಾಣ'ದಂತಹ ಗದ್ಯಕಥಾಗುಚ್ಛಗಳಿದ್ದುವು ಆದರೆ ಅವುಗಳ ಸ್ವರೂಪವೇ ಬೇರೆ. ಅವೆರಡೂ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಧಾರ್ಮಿಕ ದೃಷ್ಟಿಕೋನದ ಕೃತಿಗಳು. ಜನಜನಿತವಾಗಿದ್ದ ಕತೆಗಳನ್ನು ಸ್ವಂತ ಮಾತುಗಳಲ್ಲಿ ಪುನಾನಿರೂಪಿಸುವ ಕ್ರಮ ಅಲ್ಲಿದೆ. ವಡ್ಡಾರಾಧನೆಯ ಕತೆಗಳು ಬಹು ಹಿಂದಿನಿಂದಲೂ ಮೌಖಿಕ ಪರಂಪರೆಯಿಂದ ಬರೆಹಕ್ಕೆ ಅಲ್ಲಿಂದ ಮತ್ತೆ ಮೌಖಿಕತೆಗೆ ತಿರುಗುತ್ತ ಕೊನೆಗೆ, ಗಾಹೆಗಳ ಆಕಾರದ ಬೀಜರೂಪದಲ್ಲಿ ಸಿದ್ಧಗೊಂಡು, ಅಲ್ಲಿನ ಗಾಹೆಗಳಲ್ಲಿ ಅಡಕವಾದ ಕತೆಗಳನ್ನು ಲೇಖಕನು ತನ್ನ ಸ್ವಂತ ಕಥನಕೌಶಲದಿಂದ ನಿರೂಪಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಹಾಗಾಗಿ ಅದು ಅನುವಾದವಲ್ಲ. ಅಲ್ಲಿನ ಕತೆಗಳಿಗೆಲ್ಲ ಒಂದೇ ಚೌಕಟ್ಟಿದೆ; ಅದೆಂದರೆ ಉಪಸರ್ಗಗಳನ್ನೆದುರಿಸಿ ಪರೀಷಹಗಳನ್ನು ಗೆದ್ದು ಕೇವಲಿಗಳಾದವರ ಕತೆಗಳು ಅವು. ಹೀಗಾಗಿ ಅಲ್ಲಿನ ಎಲ್ಲ ಕತೆಗಳ ಉದ್ದೇಶವೂ ಒಂದೇ. ಜೊತೆಗೆ ನಿರೂಪಣೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಒಂದು ಬಗೆಯ ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಧಾಟಿಯನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು: ಕತೆಗಳ ಆರಂಭ, ವ್ಯಕ್ತಿಸ್ವರೂಪದ ವರ್ಣನೆ, ಹೆಣ್ಣಿನ ಸೌಂದರ್ಯದ ವರ್ಣನೆ, ವಿದ್ಯೆ-ಕೌಶಲ ಮುಂತಾದವುಗಳ ವಿವರ, ಕಥಾನಾಯಕನು ಪರೀಷಹಗಳನ್ನು ಎದುರಿಸುವ ಬಗೆ ಹಾಗೂ ಕತೆ ಅಂತ್ಯಗೊಳ್ಳುವ ರೀತಿ ಇವೆಲ್ಲ ಸಿದ್ಧಮಾದರಿಯವು. ಪ್ರಾಯಶಃ ಅವು ವಡ್ಡಾರಾಧನೆಯ ಲೇಖಕನಿಂದಲೇ ಸಿದ್ಧಗೊಂಡವೆನನ್ನಿಸುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಅಲ್ಲಿನ ಗದ್ಯ ಕನ್ನಡದ ಮಟ್ಟಿಗೆ ತೀರ ಹೊಸದು. ಅಲ್ಲಿನವರೆಗೆ ಕನ್ನಡದ ಚಂಪೂ ಕೃತಿಗಳು ವಚನ ಎಂಬ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಗದ್ಯವನ್ನು ಬಳಸಿಕೊಂಡ ಬಗೆಗಿಂತ ತುಂಬ ಆರ್ದ್ರಸ್ವರೂಪದ್ದು. ಇಷ್ಟರ ಮಟ್ಟಿಗಲ್ಲದಿದ್ದರೂ, ತನ್ನದೇ ಆದ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ 'ಚಾವುಂಡರಾಯಪುರಾಣ'ವು ಗದ್ಯವನ್ನು ಇಡೀ ಕಥನಕ್ಕೆ ಬಳಸಿಕೊಂಡು ಹೊಸ ಹಾದಿಯನ್ನು ತುಳಿಯಿತು. ತ್ರಿಷಷ್ಟಿಶಲಾಕಾಪುರುಷರ ಕತೆಗಳನ್ನು ನಿರೂಪಿಸುವ ಇಲ್ಲಿನದು ನೇರವಾದ ಧಾರ್ಮಿಕ ಉದ್ದೇಶ, ಅದಕ್ಕನುಗುಣವಾದ ಗಂಭೀರ ಶೈಲಿಗಳು ಅಲ್ಲಿನ ನಿರೂಪಣೆಯ ಮುಖ್ಯಾಂಶಗಳು

ಅವುಗಳ ಬಳಿಕ ಬಂದ ದುರ್ಗಸಿಂಹನ 'ಪಂಚತಂತ್ರ'ವು ಹಿಂದೆ ಪ್ರಚಲಿತವಾಗಿದ್ದ ಕತೆಗಳನ್ನೇ ಪುನಾನಿರೂಪಿಸಿವೆ. 'ವಡ್ಡಾರಾಧನೆ'ಯ ಕರ್ತೃವು ತನ್ನ ಗಾಹೆಗಳ ಆಕರವನ್ನು ಹೇಳಿಲ್ಲ; ಆದರೆ ದುರ್ಗಸಿಂಹ ತನ್ನ ಕೃತಿಗೆ ಆಧಾರ ವಸುಭಾಗನ ಕೃತಿಯೆಂದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಹೇಳಿಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆ. ಆದರೆ ಅದೂ ನೇರ ಅನುವಾದವಲ್ಲ ಎಂಬುದು "ಪೊಸತಾಗಿರೆ ವಿರಚಿಸುವೆಂ" ಎಂಬ ಮಾತಿನಿಂದ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಪೊಸತು ಎಂಬುದರ ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಅರ್ಥವೇನು? ವಡ್ಡಾರಾಧನೆಯಂತೆಯೇ ಇಲ್ಲಿಯೂ ಮೂಲ ಬೀಜರೂಪದಲ್ಲಿದ್ದ ಕತೆಗಳನ್ನು

ಮಾತ್ರ ಸ್ವೀಕರಿಸಿ ಇಡೀ ಕಥನವನ್ನು ಸ್ವಂತ ಮಾತುಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದೆಯೆಂದೇ? ಏಕೆಂದರೆ ಇಲ್ಲಿಯೂ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಪ್ರಕರಣದ ಮೊದಲಿಗೆ ಆ ಪ್ರಕರಣದ ಸ್ವರೂಪ-ಉದ್ದೇಶಗಳನ್ನು ಒಂದು ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಕೊಟ್ಟು, ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಅದರ ತಾತ್ಪರ್ಯವನ್ನಿತ್ತು, ಆ ಬಳಿಕ ಆ 'ಕಥಾಪ್ರಪಂಚಮೆಂತೆದೊಡೆ', 'ಆ ಕಥಾಪ್ರಪಂಚಮೆಂತೆನೆ' ಮುಂತಾಗಿ ಹೇಳಿ ಕತೆಯನ್ನು ನಿರೂಪಿಸುವ ಕ್ರಮ ಇಲ್ಲಿನದು. ಇಡೀ ಕಥಾನಿರೂಪಣಕ್ರಮವೇ ತನ್ನದಾದ್ದರಿಂದ ದುರ್ಗಸಿಂಹನು 'ಪೊಸತಾಗಿರೆ ವಿರಚಿಸುವೆಂ' ಎಂದು ಹೇಳಿಕೊಂಡಿರಬಹುದೇ? ಅಥವಾ ಇನ್ನಾವ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಅದು ಹೊಸದು? ಇಲ್ಲಿನ ಕಥನಶೈಲಿಯು ಅನನ್ಯವಾಗಿದೆ. ಇದಂತೂ ಭಾಷಾಂತರವಾಗಿರಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ; ಹೀಗಾಗಿ ಗದ್ಯದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ತನ್ನ ವಿರಚನೆ ಹೊಸದು ಎಂದು ಹೇಳಿಕೊಂಡಿರಬಹುದೇ? ಕತೆಗಳ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಮಾತ್ರ ವಸುಭಾಗನಿಂದ ಸ್ವೀಕರಿಸಿ ದುರ್ಗಸಿಂಹನು ಅವುಗಳಿಗೆ ತನ್ನದೇ ಆದ ನಿರೂಪಣೆಯ ಆಕಾರವನ್ನಿತ್ತಿರುವ ಸಂಭವ ಹೆಚ್ಚು.

ದುರ್ಗಸಿಂಹ ಬರುವ ಹೊತ್ತಿಗೆ ಆಗಿಹೋಗಿದ್ದ ಕನ್ನಡ ಕವಿಗಳಲ್ಲಿ ಬಹುತೇಕ ಜೈನರು. ಮೊದಲನೆಯ ನಾಗವರ್ಮ ಮಾತ್ರ ಅವನಿಗಿಂತ ಮುಂಚೆ ಬರೆದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಕವಿ. ಅವನು ಆರಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದು ಅದ್ಭುತರಮ್ಯ ಪ್ರಣಯಕತೆಯನ್ನು, ಮಾಡಿದ್ದು ಅದರ ಅನುವಾದವನ್ನು (ತುಂಬ ವಿವೇಚನಾಯುತವಾಗಿ ಅದನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದರೂ). ದುರ್ಗಸಿಂಹ ಆರಿಸಿಕೊಂಡದ್ದೂ ಒಂದು ಸಂಸ್ಕೃತಮೂಲದ ಕಥಾಗುಚ್ಛವನ್ನು. ತಡವಾಗಿ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಬರವಣಿಗೆಗ ಆರಂಭಿಸಿದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಕವಿಗಳಿಗೆ ಮತಪ್ರಚಾರದ ತುರ್ತೇನೂ ಇರಲಿಲ್ಲ; ಹೀಗಾಗಿ ಅವರು ಮತಧಾರ್ಮಿಕತೆಗೆ ಮಹತ್ವ ನೀಡದೆ ಲೌಕಿಕ ಪ್ರಪಂಚವನ್ನು ಆರಿಸಿಕೊಂಡರು. 'ಕರ್ಣಾಟಕ ಕಾದಂಬರಿ'ಯಲ್ಲಿ ಜನ್ಮಾಂತರದ ಕತೆಗಳು ಬಂದರೂ ಮೂಲತಃ ಅದೊಂದು ಪ್ರಣಯಕತೆ. ದುರ್ಗಸಿಂಹನದು ಅಂತಹ ರೀತಿಯ ಒಂದೇ ನೀಳ್ಗತೆಯಲ್ಲ, ಕಥೆಗಳ ಗುಚ್ಛ, ನಿರೂಪಣೆಯಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಆಶಯದಲ್ಲಿ ಪರಸ್ಪರ ಸಂಬಂಧವಿರುವ ಕತೆಗಳ ಮಾಲೆ, ಅಥವಾ ಐದು ಮಾಲೆಗಳು. ದುರ್ಗಸಿಂಹ ಇಂಥದೊಂದು ಪ್ರಯತ್ನಕ್ಕೆ ಕೈಹಾಕಿದ್ದರಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷ ಉದ್ದೇಶವೇನಾದರೂ ಇತ್ತೇ? ಆಗಲೇ ಹೇಳಿದಂತೆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಾದ ಅವನಿಗೆ ವೈದಿಕಮತ ಪ್ರಚಾರದ ತುರ್ತು ಇರಲಿಲ್ಲ; ಅವನ ಸ್ವಭಾವವೇ ಪ್ರಾಯಶಃ ಲೌಕಿಕವಾದುದು; ಅಲ್ಲದೆ ಅವನ ತಂದೆಯೂ ಲೌಕಿಕಶಾಸ್ತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷ ಪರಿಣತಿಯನ್ನು ಪಡೆದಿದ್ದವನು; ಆ ಕಾರಣದಿಂದಲೇ ಅವನು ರಾಜಾಶ್ರಯವನ್ನು ಪಡೆದು ಆಸ್ಥಾನಕವಿಯಾಗುವುದರ ಬದಲು ರಾಜನ ಬಳಿ ಸಂಧಿವಿಗ್ರಹಿಯಾಗುವ ವೃತ್ತಿಯನ್ನು ಆರಿಸಿಕೊಂಡ. ಆ ಕಾಲಕ್ಕೆ ತನ್ನ ವೃತ್ತಿ-ಮನೋವೃತ್ತಿಗಳಿಗೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿದ್ದ 'ಪಂಚತಂತ್ರ'ವನ್ನು

(ಆಗ ದಕ್ಷಿಣದಲ್ಲಿ ಪ್ರಚಲಿತವಾಗಿದ್ದ ಏಕೈಕ ಸಂಪ್ರದಾಯವಾದ ವಸುಭಾಗನದನ್ನು) ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ನಿರೂಪಿಸುವ ಆಯ್ಕೆ ಅವನದಾಗಿರಬೇಕು.

ಅರಮನೆಯೊಡನೆ ನೇರವೂ ಆಪ್ತವೂ ಆದ ಸಂಪರ್ಕ ಹೊಂದಿದ್ದ ದುರ್ಗಸಿಂಹನಿಗೆ ರಾಜಕುಟುಂಬಗಳ ಒಳಹೊರಗುಗಳ ಪರಿಚಯ ಆಳವಾಗಿ ಇದ್ದಿರಲಿಕ್ಕೆ ಸಾಕು. ಪರ್ಯಾಯವಾಗಿ ಅವರಿಗೆ ಅನುಕೂಲವಾಗಲೆಂಬ ಉದ್ದೇಶವೂ ಅವನಿಗಿದ್ದಿರಬಹುದು. ಹಾಗಾಗಿ ತನ್ನ ಯಜಮಾನನಿಗೆ ಅರ್ಥವಾಗುವ ಮಾತ್ರವಲ್ಲ, ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ತಿಳಿಯುವ, ವಸ್ತುವುಳ್ಳ ಕೃತಿಯನ್ನು ರಚಿಸುವುದು ಅವನ ಉದ್ದೇಶವಾಗಿರಬಹುದು. ಈ ಕೃತಿಯ ಉದ್ದೇಶವೇ ನೀತಿನಿರೂಪಣೆ; ಆದರೆ ಅವು ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಬೇಕಾದ ಬಗೆಯ ನೀತಿಯಲ್ಲ; ಆಳುವವರಿಗೆ ಆವಶ್ಯವೆಂದು ಆಗ ಭಾವಿಸಲಾಗಿದ್ದ ಬಗೆಯ ರಾಜನೀತಿ. ಅಲ್ಲದೆ ಈ ಕತೆಗಳು ಪುಟ್ಟಮಕ್ಕಳನ್ನು ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಹೇಳಿದವೇನಲ್ಲ. ಇಲ್ಲಿನ ಬಹುತೇಕ ಕತೆಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಣಿ–ಪಕ್ಷಿಗಳು ಪಾತ್ರಗಳಾಗಿ ಬಂದರೂ ಅವು ಆಡುವುದು ಮಾಡುವುದೂ ಎಲ್ಲ ಮನುಷ್ಯಸಹಜ ಭಾಷೆಯನ್ನೇ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳನ್ನೇ ಹೊರತು ತಮಗೇ ವಿಶಿಷ್ಟವಾದವನ್ನಲ್ಲ. ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಪ್ರಾಣಿಪಕ್ಷಿಗಳೆಂಬ ಕಾರಣದಿಂದ ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತಿಯುಂಟಾಗಬಹುದಾದರೂ, ಇಲ್ಲಿನ ತಂತ್ರಗಳು ಪ್ರಾಯಶಃ ಅವರ ಮಟ್ಟಕ್ಕೆ ಮೀರಿದವು. ಪಂಚತಂತ್ರ'ದ ಕಥಾಮುಖವೇ ಕೃತಿಯ ಆಶಯವನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸುತ್ತದೆ. ವಸುಭಾಗಭಟ್ಟನು ಈ ಕತೆಗಳನ್ನು ಹೇಳಿದುದು ಸೌರೂಪ್ಯಪುರದ ರಾಜನಾದ ಅಮರಶಕ್ತಿಯ ಮೂವರು ಮಕ್ಕಳಾದ ಅನೇಕಶಕ್ತಿ, ವಸುಶಕ್ತಿ ಮತ್ತು ರುದ್ರಶಕ್ತಿಗಳನ್ನು ತಿದ್ದಲು. ಅವರು ಚಿಕ್ಕ ಮಕ್ಕಳಲ್ಲ, ಬೆಳೆದವರು. ಅದೂ ಹಾದಿ ತಪ್ಪಿದ್ದವರು: ಕವಿಯೇ ವರ್ಣಿಸುವಂತೆ ಅವರು ಮೂವರೂ "ಅತ್ಯಂತ ಯೌವನಮದವಿಕಾರ ವಿಕೃತವೇಷರುಂ ನೀತಿಶಾಸ್ತ್ರಸದ್ಭಾವನಾಬಹಿರ್ಮುಖರುಂ ವೃದ್ಧೋಪಸೇವಾಮೃತಾ ಸ್ವಾದನಾತಿದೂರರುಂ ವಿವೇಕವಿಕಳಮತಿಗಳುಮಪ್ಪ"ವರು ಹಾಗೂ "ಯೌವನ ಮದೋನ್ಮತ್ತರುಂ ದುರ್ಮುಖರುಂ ಚಂಚಳಚಿತ್ತರುಂ ಆಗಿರ್ದಪ್ಪರ್". ಅವರನ್ನು ಆರು ತಿಂಗಳಲ್ಲಿ ತಾನು ತಿದ್ದುತ್ತೇನೆಂದು ವಸುಭಾಗಭಟ್ಟ ರಾಜನಿಗೆ ಆಶ್ವಾಸನೆ ಕೊಡುವುದು ಹೀಗೆ: "ಆಱು ತಿಂಗಳ್ಗೆ ಜಯಶ್ರೀವರ ಸಮಸ್ತ ನೃಪವಿದ್ಯಾವರರಪ್ಪಂತು ಮಾಡುವೆಂ" ಎಂದು. ಅವರನ್ನು ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೊರಟ ವಸುಭಾಗನು ಆಕಸ್ಮಿಕವಾಗಿ ಅವರಿಗೆ ಕತೆಗಳು ರುಚಿಸುತ್ತವೆಬುದನ್ನು ಕಂಡುಕೊಂಡು ಕತೆಗಳ ಮೂಲಕ ಅವರನ್ನು ತಿದ್ದಲು ಮನಸ್ಸು ಮಾಡುತ್ತಾನೆ. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಅವನು ಆರಿಸಿಕೊಂಡದ್ದು ಗುಣಾಢ್ಯನು ಪೈಶಾಚೀ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ್ದ 'ಬೃಹತ್ಕಥೆ'ಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲವನ್ನು. ಈ ಕತೆಗಳನ್ನು ಮೊದಲು ಹೇಳಿದ್ದವನು ತನಗೆ ಕತೆಯನ್ನು ಹೇಳಲು ಗಿರಿಜೆ ಕೇಳಿಕೊಂಡಾಗ ಅವಳ ತೃಪ್ತಿಗಾಗಿ ಸಾಕ್ಷಾತ್ ಪರಶಿವ. ಅಲ್ಲಿದ್ದು ಇವನ್ನೆಲ್ಲ

ಕೇಳಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದ ಪುಷ್ಪದಂತನೆಂಬ ಗಣಪ್ರಧಾನನು, ಕಾರಣಾಂತರದಿಂದ ಮಾನವಜನ್ಮ ತಾಳಿ ಶಾಲಿವಾಹನ ಚಕ್ರವರ್ತಿಯ ಆಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಗುಣಾಢ್ಯನೆಂಬ ಕವಿಯಾಗಿದ್ದವನು. ವಸುಭಾಗನು ಆ ಕಥಾಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿ 'ಪಂಚರತ್ನಮಪ್ಪೈದು' ಕತೆಗಳನ್ನು ಆರಿಸಿಕೊಂಡು ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ. ಅದನ್ನೇ ದುರ್ಗಸಿಂಹ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಈಗ ಹೇಳುತ್ತಿರುವುದು.

ಅಂದರೆ, ಇವು ಐದೇ ಕತೆಗಳು; ಒಂದೊಂದು ತಂತ್ರಕ್ಕೆ ಒಂದರಂತೆ. ಆದರೆ ಒಂದೊಂದರಲ್ಲಿಯೂ ಅನೇಕ ಕತೆಗಳು ಬರುತ್ತವೆ. ಅವೆಲ್ಲ ಪರಸ್ಪರ ಸಂಬಂಧವುಳ್ಳವು. ಹೀಗಾಗಿ ಇಲ್ಲಿನ ಕತೆಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ ಎಷ್ಟೆಂದು ಹೇಳುವುದು ಸ್ವಲ್ಪ ಗೊಂದಲದ ವಿಚಾರ. ಆದರೆ 'ಪಂಚತಂತ್ರ'ದ ಬಗ್ಗೆ ಅಧಿಕಾರಯುತವಾಗಿ ಮಾತನಾಡಬಲ್ಲವರಾಗಿದ್ದ ಎ. ವೆಂಕಟಸುಬ್ಬಯ್ಯನವರ ಪ್ರಕಾರ, ದುರ್ಗಸಿಂಹ ನಲ್ಲಿರುವುದು ಅರವತ್ತೈದು ಕತೆಗಳು. ಪ್ರಾಯಶಃ ಎಲ್ಲ ಸಣ್ಣ ಪುಟ್ಟ ನಿರೂಪಣೆಯನ್ನೂ ಒಂದು ಕತೆ ಎಂದು ಅವರು ಪರಿಗಣಿಸಿದಂತಿದೆ. ಇಲ್ಲಿನ ಕಥಾತಂತ್ರವೆಂದರೆ ಇಡೀ ನಿರೂಪಣೆ ಒಂದು ಕತೆಯಿಂದಲೇ ಆರಂಭಗೊಳ್ಳುವುದು. ಅಂದರೆ ಒಂದು ದಿವಸ ಕೈಲಾಸದಲ್ಲಿ ಗಿರಿರಾಜತನೂಜೆ ತನಗೊಂದು ಅಪೂರ್ವ ಕತೆಯನ್ನು ಹೇಳಬೇಕೆಂದು ಹರನನ್ನು ಕೇಳುವುದು, ಅವನು ಹೇಳಿದ ಕತೆಯನ್ನು ಅಲ್ಲಿದ್ದು ಕೇಳಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದ ಪುಷ್ಪದತ್ತನೆಂಬ ಗಣಪ್ರಧಾನನು, ಕಾರಣಾಂತರದಿಂದ ಗುಣಾಢ್ಯನೆಂಬ ಸತ್ಕವಿಯಾಗಿ ಹುಟ್ಟಿದವನು, ಪೈಶಾಚಿಕ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ 'ಬೃಹತ್ಕಥೆ'ಗಳಾಗಿ ಬರೆದಿಟ್ಟ; ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ರತ್ನಸದೃಶವಾದ ಐದನ್ನು ವಸುಭಾಗ ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿ ಬರೆದ; ಅದನ್ನೇ ಈಗ ದುರ್ಗಸಿಂಹ ಹೇಳಿರುವುದು. ಇದು ಇಡೀ ಗ್ರಂಥಕ್ಕೆ ಪೀಠಿಕಾರೂಪವಾದ ಒಂದು ಕತೆ. ಆ ಬಳಿಕ ವಸುಭಾಗಭಟ್ಟನ ಕೃತಿಯನ್ನು ತಾನು ಪೊಸತಾಗಿರೆ ವಿರಚಿಸುವ ಪ್ರಯತ್ನಮಾಡಿರುವುದಾಗಿ ಹೇಳಿ, "ಆ ಕಥಾಪ್ರಪಂಚವೆಂತೆಂದೊಡೆ" ಎಂದು ಕಥನಕ್ಕೆ ಆರಂಭಿಸುತ್ತಾನೆ. ಹಿಂದೆ ನೋಡಿರುವಂತೆ. "ಆ ಕಥಾಪ್ರಪಂಚವೆಂತೆಂದೊಡೆ" "ಆ ಕಥಾಪ್ರಪಂಚವೆಂತೆನೆ" ಎಂಬ ವಾಕ್ಯಗಳು ಪ್ರತಿ ತಂತ್ರದ ಆರಂಭದಲ್ಲಿಯೂ ಅದಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಕತೆಗಳನ್ನು ಆರಂಭಿಸುವ ಮುಂಚೆ ಕವಿ ಹೇಳುವ ಮಾತು. ಅಂದರೆ, ಒಂದೊಂದು ತಂತ್ರಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಕತೆಗಳೆಲ್ಲ ಸೇರಿ ಒಂದು 'ಕಥಾಪ್ರಪಂಚ'ವಾಗುತ್ತದೆ. ಹೀಗಾಗಿ ಕಥಾಪ್ರಪಂಚ ಎಂದರೆ ಕವಿಯ ಪ್ರಕಾರ, ಪರಸ್ಪರ ಹೆಣೆದುಕೊಂಡ ಕತೆಗಳ ಒಂದು ಗುಚ್ಛ. ಹರಗಿರಿಜೆಯರ ಪ್ರಸಂಗದ ನಂತರ ಬರುವುದು 'ಪಂಚತಂತ್ರ'ದ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಾಗಿ ಬರುವ ಅಮರಶಕ್ತಿ ಎಂಬ ರಾಜ ಮತ್ತವನ ಉಡಾಳ ಮಕ್ಕಳ ಕತೆ. ಆ ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ತಿಳಿವಳಿಕೆ ಬರುವಂತೆ ಮಾಡುವ ಜವಾಬ್ದಾರಿ ಹೊತ್ತ ವಸುಭಾಗನು ಕತೆಗಳ ಮೂಲಕ ಅವರನ್ನು ತಿದ್ದಲು ಮೊದಲೇ ನಿರ್ಧರಿಸಿರಲಿಲ್ಲ. ಮಾತನ್ನೇನೋ

ಕೊಟ್ಟದ್ದಾಗಿತ್ತು; ಆ ಹುಡುಗರೊಡನೆ ಬರುವಾಗ ಅವರ ನಡವಳಿಕೆಯನ್ನು ನೋಡಿ ವಸುಭಾಗನಿಗೆ ಇವರನ್ನು ತಿದ್ದುವುದು ಹೇಗೆಂಬ ಚಿಂತೆಯಾಯಿತು. ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಹೋಗುವಾಗ ಅವರನ್ನು ಹದ್ದುಬಸ್ತಿನಲ್ಲಿಡಲು ಕತೆ ಹೇಳುವ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡಿ ಸಿರಿವಾಸಿಯ ನರಿಯ ಕತೆಯನ್ನು ಹೇಳಿದ. ಹುಡುಗರು ಅದಕ್ಕೆ ಉತ್ತಮವಾಗಿ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯಿಸಿದಾಗ, ಅಂದರೆ ಇನ್ನೊಂದು ಕತೆ ಹೇಳಿ ಎಂದು ಕೇಳಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಅವನಲ್ಲಿ ಹೊಸ ಆಲೋಚನೆ ಬರುವಂತೆ ಮಾಡಿತು. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ತಾನು ಹೇಳಿದ ಕತೆಯನ್ನು ಮತ್ತೆ ಹೇಳಲು ಕೇಳಿ ಅವರು ಮೂವರು "ಕಥೆಯನಿಂಬಾಗಿ ಸಂಭಾಳಿಸಿ" ಹೇಳಿದರಂತೆ. ಈಗ ಅವರನ್ನು ತನ್ನ ನಿಯಂತ್ರಣಕ್ಕೆ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವ ಉಪಾಯ ಹೊಳೆಯಿತು. ಇಲ್ಲಿಯವರೆಗಿನದು 'ಪೀಠಿಕಾ ಪ್ರಕರಣ' ಇದರಲ್ಲಿಯೇ ಮೂರು ಕತೆಗಳಿವೆ.

ಕವಿ ಮತ್ತೆ ಮತ್ತೆ ಹೇಳುವುದು ಎಂದರೆ ಇಲ್ಲಿರುವುದು ಐದು ಕತೆಗಳು ಎಂಬ ಮಾತನ್ನು. ಒಂದೊಂದರಲ್ಲಿಯೂ ಇರುವ ಕತೆಗಳು ಮೂಲತಃ ಸ್ವತಂತ್ರವಲ್ಲ: ಆಯಾ ತಂತ್ರದ ಮೂಲ ಕತೆಗೆ ಆನುಷಂಗಿಕವಾಗಿ ಬರುವಂಥವು. ಪ್ರತಿ ತಂತ್ರದ ಆರಂಭದಲ್ಲಿಯೂ ಅಡಕವಾಗಿ ಕತೆಯೊಂದನ್ನೊಳಗೊಂಡ ಒಂದು ಸಂಸ್ಕೃತ ಶ್ಲೋಕವಿರುತ್ತದೆ, ದುರ್ಗಸಿಂಹನು ಅದರ ತಾತ್ಪರ್ಯವನ್ನು ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ನೀಡಿ, ಆ ಮುಂದೆ ಅದನ್ನು ವಿಸ್ತರಿಸುತ್ತಾನೆ. ಅದು ಆರಂಭವಾಗುವುದು ಉಜ್ಜಯಿನಿಯ ವರ್ಧಮಾನನ ಕತೆಯಿಂದ. ಅವನು ಧನಸಂಪಾದನೆಗಾಗಿ ವ್ಯಾಪಾರ ಮಾಡಲು ಪರದೇಶಕ್ಕೆ ಹೊರಡುವುದು, ಮಾರ್ಗಮಧ್ಯದಲ್ಲಿನ ಅಡವಿಯಲ್ಲಿ ಸಂಜೀವಕನೆಂಬ ಎತ್ತು ತೊಡೆ ಮುರಿದು ಮುಂದೆ ಹೋಗಲಾಗದುದು, ವರ್ಧಮಾನನು ನಾಲ್ವರು ಸೇವಕರಿಗೆ ಅದನ್ನು ನೋಡಿಕೊಳ್ಳಲು ಹೇಳಿ ಮುಂದೆ ಸಾಗುವುದು, ಆ ಸೇವಕರು ಕಾಡಿನಲ್ಲಿರಲಾಗದೆ ಅಲ್ಲಿಂದ ಹೊರಟು ಸಂಜೀವಕ ಒಡೆಯನ ಬಳಿ ಬಂದು ಎತ್ತು ಸತ್ತಿತೆಂದು ಸುಳ್ಳು ಹೇಳುವುದು, ಅದನ್ನು ಕೇಳಿದ ವರ್ತಕನು ವಿಷಾದದಿಂದ ಮುಂದೆ ಸಾಗುವುದು – ಇಷ್ಟು ಪೀಠಿಕೆಯಾಗಿ ಬರುತ್ತದೆ. ಮುಂದೆ ಬರುವುದು ಕಾಡಿನಲ್ಲಿ ಆ ಸಂಜೀವಕ ಬಾಳಿದ ಕತೆ. ಕಾಡಿನಲ್ಲಿದ್ದ ಪಿಂಗಳಕ ಎಂಬ ಸಿಂಹವು ದೂರದಲ್ಲಿ ಸಂಜೀವಕ ಮಾಡಿದ ಗುಟುರನ್ನು ಕೇಳಿ ಭಯಪಟ್ಟುದು, ಅದರಿಂದ ಭೀತನಾಗಿದ್ದ ರಾಜನನ್ನು ಕಂಡ ಮಂತ್ರಿಗಳಾದ ಇಬ್ಬರು ನರಿಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದಾದ ಕರಟಕ ರಾಜನ ಕಷ್ಟ ವಿಚಾರಿಸಲು ಮುಂದಾದಾಗ, ದಮನಕನೆಂಬ ಮತ್ತೊಂದು ನರಿಮಂತ್ರಿಯು ಕೇಳದಿರುವುದೇ ಸರಿ ಎಂಬ ತನ್ನ ಮಾತನ್ನು ಸಮರ್ಥಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು 'ಕಚದ್ರುಮನ ಕತೆ' ಯನ್ನು ಹೇಳುತ್ತದೆ. ಅದರಲ್ಲಿನ ನೀತಿಗನುಗುಣವಾಗಿ ಪ್ರತಿಯೊಂದನ್ನೂ ದೂರ ನಿಂತು ನೋಡುವುದೇ ಸರಿ, ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಏನಾಗುತ್ತದೆ ಎಂಬುದನ್ನು ವಿವರಿಸಲು ಕರಟಕನು 'ಕೀಲನುರ್ಚಿದ ಕೋಡಗನ ಕಥೆ'ಯನ್ನು

ಹೇಳಿ "ಉದರಂಭರಣಮಾತ್ರಮಪ್ಪಂತೆ ರಾಜಾನುಸೇವನಂಗೆಯ್ದಿರ್ಪೆವು" ಎನ್ನುತ್ತದೆ. ಅದನ್ನೊಪ್ಪದ ದಮನಕನು, ಆ ನೀತಿಯು ಸರಿಯಲ್ಲವೆಂದೂ ಆಳುವವನು ಎಂಥವನೇ ಆಗಲಿ ಅವನ ಹಿತವನ್ನು ಯೋಚಿಸಬೇಕು ಎಂದು ಪಿಂಗಳಕನನ್ನು ಭಯದ ಕಾರಣವೇನೆಂದು ವಿಚಾರಿಸಿದಾಗ ಗುಟುರಿನ ವಿಷಯ ತಿಳಿಸಿ, ಶಬ್ದವೇ ಅಷ್ಟು ಭಯಂಕರವಾಗಿರಬೇಕಾದರೆ ಅದನ್ನು ಮಾಡಿದ ಪ್ರಾಣಿ ಮತ್ತೆಷ್ಟು ಉಗ್ರವಾಗಿರಬೇಕು, ಹಾಗಾಗಿ ಆ ಕಾಡನ್ನೇ ಬಿಟ್ಟು ಹೋಗುವ ತನ್ನ ಆಲೋಚನೆಯನ್ನು ಪಿಂಗಳಕನು ಮುಂದಿಡುತ್ತಾನೆ. ಅದನ್ನು ಸಮರ್ಥಿಸಲು 'ನರಿಯುಂ ಬಿಲನುಂ' ಎಂಬ ಕತೆಯನ್ನು ಹೇಳುತ್ತದೆ. ಹೀಗೆಯೇ ಮುಂದಿನ ಕತೆಗಳು ಒಂದರೊಡನೊಂದು ತಳುಕು ಹಾಕಿಕೊಂಡು ಮುಂದುವರಿಯುವುದರಿಂದ ಇಲ್ಲಿರುವುದು ಐದೇ ಕತೆಗಳು ಎಂದು ಕವಿಯು ಸೂಚಿಸುವುದು.

ಕಥನದ ನಡುವೆ ತಾನು ಹೇಳುವ ಮಾತಿಗೆ ಪೂರಕವಾಗಿ ಸಮಯಕ್ಕೆ ಸೂಕ್ತವಾದ ನಾಣ್ಣುಡಿ ಮತ್ತು ನೀತಿವಾಕ್ಯಗಳನ್ನು ಇಲ್ಲಿನ ಪ್ರತಿ ಪಾತ್ರವೂ ಹೇಳುತ್ತದೆ. ಹೀಗೆ ಹೇಳುವುದೇ ಇಲ್ಲಿನ ಕಥನಕ್ರಮಕ್ಕೆ ಒಂದು ಅಧಿಕೃತತೆಯನ್ನು ಒದಗಿಸುತ್ತದೆ. ಹಾಗೆಯೇ ಪ್ರಾಚೀನ ರಾಜನೀತಿ ಗ್ರಂಥಗಳಿಂದ ಸಮಯೋಚಿತವಾದ ಶ್ಲೋಕಗಳನ್ನೂ ಹೇಳಿಕೆಗಳನ್ನೂ ನೀಡುವ ಮೂಲಕ ಹೇಳಲಾದ ಕತೆಯ ಹಿಂದಿನ ನೀತಿಯನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸಿ, ಕತೆಗಳನ್ನು ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾದ ಪರಿಯ ಬಗ್ಗೆಯೂ ವಿವರಣೆ ನೀಡಿದಂತಾಗುತ್ತದೆ. ತನ್ನ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಒಪ್ಪಿತವಾಗಿದ್ದ ರಾಜನೀತಿಯ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ವಿವರಿಸುವುದೇ ಕತೆಗಾರನ ಆಶಯ. ಆದರೆ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ನೀತಿಗೂ ಅನೇಕ ಮುಖಗಳಿರುತ್ತವೆ; ಅವುಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಪರಿಶೀಲಿಸಿ ಕಾಲಕ್ಕನುಗುಣವಾದ ನಿರ್ಣಯವನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವುದೇ ರಾಜನೀತಿಜ್ಞನ ರೀತಿ. ಹೀಗಾಗಿ ಒಂದು ಸನ್ನಿವೇಶವನ್ನು ವಿವಿಧ ದೃಷ್ಟಿಕೋನಗಳಿಂದ ಪರಿಭಾವಿಸಿ ಅಂತಿಮ ತೀರ್ಮಾನಕ್ಕೆ ಬರಬೇಕಾದ ಬಗೆಯನ್ನು ನಿದರ್ಶನಸಮೇತ ಮಂಡಿಸುವುದೇ ಇಲ್ಲಿನ ಕ್ರಮ. ಈ ಹೆಣಿಕೆಯ ಕಾರಣದಿಂದಲೇ ಇಲ್ಲಿನ ಕತೆಗಳಿಗೆ ಅರ್ಥವಂತಿಕೆ ಉಂಟಾಗುವುದು. ಕತೆಗಳನ್ನು ಬಿಡಿಬಿಡಿಯಾಗಿ ನೋಡಿದಾಗಲೂ ಅವುಗಳು ಸ್ವಾರಸ್ಯಕರವಾಗಿಯೇ ಕಾಣುತ್ತವೆ, ಆದರೆ ಅದರ ಪ್ರಸ್ತುತತೆ ಇರುವುದು ಅದನ್ನು ನಿರೂಪಿಸುವ ಹಿನ್ನೆಲೆಗೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿರುವ ಅದರ ಬಗೆಯಲ್ಲಿ. ಹೀಗಾಗಿ ಕೇವಲ ಮನರಂಜನೆಗಾಗಿ ಇಲ್ಲಿನ ಕತೆಗಳಿಲ್ಲ; ಒಂದೊಂದು ಕತೆಗೂ ತನ್ನದೇ ಆದ ಒಂದು ದೃಷ್ಟಿಕೋನವಿದೆ, ಅದರ ನಿರೂಪಣೆಗೆ ಸಮರ್ಥನೆಯಿದೆ.

'ಕರ್ಣಾಟಕ ಪಂಚತಂತ್ರ'ದ ಗದ್ಯದ ಮಹತ್ವ

ಕನ್ನಡ ಗದ್ಯದ ಬೆಳವಣಿಗೆಯಲ್ಲಿ 'ಪಂಚತಂತ್ರ'ಕ್ಕೆ ಒಂದು ವಿಶಿಷ್ಟ ಸ್ಥಾನವಿದೆ. ಈ ಕೃತಿಯನ್ನು ಚಂಪೂ ಎಂದು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಗುರುತಿಸುತ್ತೇವಾದರೂ,

ಅದರ ಸ್ವರೂಪ ಇತರ ಚಂಪೂ ಕೃತಿಗಳಿಗಿಂತ ಭಿನ್ನವಾದುದು. ಇದುವರೆಗಿನ ಚಂಪೂ ಕೃತಿಗಳೆಲ್ಲ ಏಕತಾನವನ್ನು ಪಡೆದಂಥಹವು, ಅಂದರೆ ಒಂದೇ ಕತೆಯನ್ನು ವಿವರವಾಗಿ ನಿರೂಪಸುವ ಕ್ರಮ, ಆದರೆ 'ಪಂಚತಂತ್ರ' ಇದಕ್ಕೆ ಹೊರತಾಗಿದೆ. ಇಲ್ಲಿನ ಕತೆಗಳು ಬಿಡಿಬಿಡಿಯಾದವು; ಒಂದೊಂದು ತಂತ್ರದಲ್ಲಿಯೂ ಒಂದರಿಂದ ಇನ್ನೊಂದು ಕತೆ ಹುಟ್ಟಿದರೂ, ಆ ಕತೆಯೇ ಅಲ್ಲಿ ಅನಿವಾರ್ಯವಲ್ಲ; ಬೇರೊಂದು ಅಂತಹ ಕತೆಯನ್ನು ಹಾಕಿದರೂ ಹೊಂದುತ್ತದೆ. ಹಿಂದಿನ ಚಂಪೂಕೃತಿಗಳ ಮುಖ್ಯ ಲಕ್ಷಣ ಗದ್ಯಪದ್ಯಸಮಾಗಮವಾಗಿದ್ದರೂ, ಅಲ್ಲೆಲ್ಲ ಬಹುಪಾಲು ಪದ್ಯ, ಅಲ್ಪಸ್ವಲ್ಪ ಗದ್ಯ ಇರುತ್ತಿತ್ತು. ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ಬಿಗಿಯಾದ ರಚನೆ, ಗದ್ಯದಲ್ಲಿ ಸಡಿಲವಾದ ರಚನೆ; ಅಲ್ಲಿನ ಗದ್ಯದಲ್ಲಿ ನಿಯಮಿತ ಗಾತ್ರವಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಚಿಕ್ಕ ವಾಕ್ಯಖಂಡ, ಒಂದೇ ವಾಕ್ಯ, ವಾಕ್ಯವೇಷ್ಟನ ಮತ್ತು ದೀರ್ಘ ಗದ್ಯ – ಯಾವುದಾದರೂ ಅಲ್ಲಿರುತ್ತದೆ; ಗದ್ಯದ ಗಾತ್ರ ಇಷ್ಟೇ ಇರಬೇಕೆಂಬ ನಿಯಮವಿಲ್ಲ. ಪದ್ಯವು ಹೆಚ್ಚು ಕಾವ್ಯಾತ್ಮಕತೆಯಿಂದ ಕೂಡಿದ್ದರೆ, ಗದ್ಯದಲ್ಲಿ ನಿರೂಪಣಾಪ್ರಾಧಾನ್ಯವಿರುತ್ತದೆ ಎಂದು ಅನ್ನಿಸಿದರೂ ಅದೂ ಒಂದು ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಲಕ್ಷಣದಂತೆ ಕಾಣುವುದಿಲ್ಲ. ಅಂದರೆ ಚಂಪೂಕವಿಗಳಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬೊಬ್ಬರೂ ತಮ್ಮದೇ ಆದ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಗದ್ಯವನ್ನು ಬಳಸುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ ಒಟ್ಟಾರೆ ಚಂಪೂಕಾವ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಗದ್ಯಕ್ಕೆ ಎರಡನೆಯ ಸ್ಥಾನ ಎಂಬುದಂತೂ ನಿಸ್ಸಂದೇಹವಾದ ಅಂಶ.

ಇಂಥ ಸನ್ನಿವೇಶಲ್ಲಿ ದುರ್ಗಸಿಂಹ ತನ್ನ 'ಪಂಚತಂತ್ರ'ದಲ್ಲಿ ಗದ್ಯಕ್ಕೇ ಹೆಚ್ಚಿನ ಮಾನ್ಯತೆ ನೀಡಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ನೀತಿನಿರೂಪಣೆಯ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ಹೇಳಿದ ಕತೆಗಳಾದ್ದರಿಂದ ಕಾವ್ಯಾತ್ಮಕತೆಗಿಂತ ಸುಲಲಿತ ಸಂವಹನ ಪ್ರಮುಖ ಉದ್ದೇಶ. ಹಾಗಾಗಿ ಇಲ್ಲಿನ ಗದ್ಯಪ್ರಾಚುರ್ಯವು ವಸ್ತುವಿಗೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿದೆ. ಅಲ್ಲದೆ, ಇದು ಕಿರಿಯರಿಗೆ ಹೇಳಿದ ಕತೆಗಳು, ಭಾವನೆಗಿಂತ ಆಲೋಚನೆಗೆ ಇಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಮುಖ್ಯ. ಭಾವನೆಯ ಭಾಷೆಯಾದ ಪದ್ಯಕ್ಕಿಂತ ವಿಚಾರಪ್ರಾಧಾನ್ಯವಾದ ಗದ್ಯ ಇಲ್ಲಿ ಅಪೇಕ್ಷಣೀಯ. ಆದರೆ ಇಲ್ಲಿಯೂ ಪದ್ಯ ಮತ್ತು ಗದ್ಯಗಳಿಗೆ ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಕಾರ್ಯವಿದೆಯೆಂದು ನಿಖರವಾಗಿ ಹೇಳಲಾಗುವುದಿಲ್ಲ ಸಂಸ್ಕೃತದ ಶ್ಲೋಕ ಮತ್ತು ಸುಭಾಷಿತಗಳನ್ನಿಲ್ಲಿ ಅವುಗಳ ವಿಚಾರದ ಅಧಿಕೃತತೆಗಾಗಿ ಬಳಸಲಾಗಿದೆ. ಹಲವು ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಕತೆಗಳು ಪದ್ಯಗಳೊಂದಿಗೆ ಆರಂಭವಾಗುತ್ತವೆ. ಈ ಪದ್ಯಗಳು ಷಟ್ಪದಿಗಳಲ್ಲಿನ ಸೂಚನಾಪದ್ಯದಂತೆ ಮುಂದೆ ಬರುವ ವಿಷಯದ ಸಂಗ್ರಹರೂಪವೇನೂ ಆಗಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಉದಾಹರಣೆಗೆ 'ಕೀಲನುರ್ಚಿದ ಕೋಡಗನ ಕಥೇ' ಯು ಆರಂಭಗೊಳ್ಳುವುದು ಒಂದು ಕಂದಪದ್ಯದಿಂದ. ಆದರೆ ಇದೇನೂ ಇಡೀ ಕತೆಯನ್ನು ಹಿಡಿದಿಟ್ಟುಕೊಂಡ ಪದ್ಯವಲ್ಲ; ಅದರ ಬದಲು ಕತೆಯ ಆರಂಭ ಅಷ್ಟೆ. "ಗಿರಿನಗರಮೆಂಬ ಪೊಟಿಲೊಳ್ ಧರೆಗಧಿನಾಥಂ ಸುಶರ್ಮನೆಂಬಂ

ಲೋಕೋತ್ತರಮಾಗೆ ದೇವತಾಮಂದಿರಮಂ ಮಾಡಿಸುತಿರ್ಪಿನಂ ಕೆಲವು ದಿನಂ" ಎಂದು ಆರಂಭವಾಗುವ ಈ ಪದ್ಯದ ನಂತರ ಕತೆ ಮುಂದೆ ಅನೇಕ ಸಂಸ್ಕೃತ ಉಲ್ಲೇಗಳನ್ನೊಳಗೊಂಡು ಗದ್ಯಪದ್ಯಗಳೆರಡರಲ್ಲಿಯೂ ಮುಂದುವರಿಯುತ್ತದೆ. ಸಂಸ್ಕೃತ ಉಲ್ಲೇಖಗಳಿಗಿರುವಂತೆ ಖಚಿತ ಉದ್ದೇಶ ನಿರೂಪಣೆಯ ನಡುವಣ ಪದ್ಯಗಳಿಗಿಲ್ಲ. ಪೂರ್ತಿ ಗದ್ಯದಲ್ಲಿಯೇ ನೀರೂಪಿಸಿದ್ದರೂ ಆಗಬಹುದಿತ್ತು. ಪ್ರಾಯಶಃ ವೈವಿಧ್ಯಕ್ಕಾಗಿ, ಮತ್ತು ಮನಸೆಳೆಯುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಕವಿ ಪದ್ಯಗಳನ್ನು ತಂದಿರಬಹುದು. ನಮ್ಮ ಅನೇಕ ಜಾನಪದ ನಿರೂಪಣೆಗಳ ಶೈಲಿಯು ಇದರ ಮೇಲೆ ಪ್ರಭಾವ ಬೀರಿ ಮಧ್ಯೆ ಮಧ್ಯೆ ಪದ್ಯ (ಅಲ್ಲಾದರೆ ಹಾಡು)ವನ್ನು ಬಳಸುವ ಪರಿಪಾಟ ಉಂಟಾಗಿರಬಹುದು. ಮೂಲ ಹೇಗಿತ್ತೋ ತಿಳಿಯದ್ದರಿಂದ ಇದು ವಸುಭಾಗನ ಶೈಲಿಯೋ ದುರ್ಗಸಿಂಹನದ್ದೋ ಎಂದು ಖಚಿತವಾಗಿ ಹೇಳುವುದಕ್ಕಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ವಸುಭಾಗನನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿರಬಹುದಾದರೂ ದುರ್ಗಸಿಂಹನು ತನ್ನ ಕಾಲದ ಜನಪ್ರಿಯ ನಿರೂಪಣಾಕ್ರಮದಿಂದ ಪ್ರಭಾವಿತನಾಗಿರಬಹುದು.

'ಪ<ಚತಂತ್ರ'ವು ತನ್ನ ಹಿಂದಿನ ಚಂಪೂ ಕೃತಿಗಳಿಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ಪ್ರಮಾಣದ ಗದ್ಯವನ್ನು ಬಳಸಿಕೊಂಡಿದೆಯೆಂಬ ಕಾರಣವಷ್ಟೇ ಇದರ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯವಲ್ಲ. ಅದನ್ನು ಬಳಸಿಕೊಂಡಿರುವ ರೀತಿ, ಇಲ್ಲಿನ ಗದ್ಯಶೈಲಿ ಮತ್ತು ಅದರ ಹೊಸತನ ಇವುಗಳು ಮುಂದೆಯೂ ಪ್ರಭಾವ ಬೀರುವಷ್ಟು ಪರಿಣಾಮಕಾರಿಯಾಗಿವೆ. ಕತೆಯ ವಸ್ತು ಎಷ್ಟು ಮುಖ್ಯವೋ ಅದರ ನಿರೂಪಣಾ ಕ್ರಮವೂ ಅಷ್ಟೇ ಮುಖ್ಯ ಎಂಬುದು ಕವಿಗೆ ತಿಳಿದಿದೆ. ಹಾಗೆ ನೋಡಿದರೆ, ಕತೆಯಲ್ಲಿ ಏನು ಹೇಳಬೇಕು ಎಂಬುದಕ್ಕಿಂತ ಅದನ್ನು ಹೇಗೆ ಹೇಳಬೇಕು ಎಂಬುದೇ ಮುಖ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ. ತನ್ನ ನಿರೂಪಣೆಯನ್ನು ಪೂರ್ತಿ ಕೇಳುವಂತೆ ಮಾಡುವ ರೀತಿ ಕತೆಗಾರನಿಗೆ ಬೇಕಾದ ಗುಣ. ಹಾಗಾಗಿ ಶೈಲಿಗೆ ಇಲ್ಲಿ ಮೊದಲ ಮಣೆ. ಕನ್ನಡ ಗದ್ಯ ಹಿಂದೆ ಪೆಡಸಾಗಿತ್ತು. ಎಷ್ಟೋ ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಪದ್ಯಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚಿನ ಗೋಜಲು ಗದ್ಯದಲ್ಲಿರುತ್ತಿತ್ತು. ಆದರೆ ದುರ್ಗಸಿಂಹನ ಗದ್ಯ ಸ್ಫಟಿಕಸ್ಪಷ್ಟವಾದುದು. ಅನೇಕ ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಗದ್ಯದಲ್ಲಿಯೇ ಕಥೆ ಆರಂಭಗೊಳ್ಳುತ್ತದೆ, ಅದೂ ಎಂದಿನ ಕತೆ ಹೇಳುವ ಧಾಟಿಯಲ್ಲಿ. ಉದಾಹರಣೆಗೆ 'ಸೊಸೆಯ ಮಾತಂ ಕೇಳದತ್ತೆಯ ಕಥೆ' ಎಂಬುದು ಈ ರೀತಿ ಶುರುವಾಗುತ್ತದೆ: "ಸಾಲಗ್ರಾಮಮೆಂಬ ಮಹಾಗ್ರಹಾರದೊಳ್ ಗ್ರಾಮಾಧಿಪತಿಯ ಸತಿ ಸುಮತಿಯೆಂಬಳ್. ಆಕೆ ಒಂದು ದಿವಸಂ ತನ್ನ ಸೊಸೆಯಪ್ಪ ಸೌಮಿತ್ರಿಗೆ ಇಂತೆಂದಳ್: 'ಆಂ ನೆರೆಯೂರ್ಗೆ ಪೋಗಿ ಬಂದಪೆಂ, ನೀಂ ಮನೆಯಂ ಸುಯ್ದಾನಂ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿರು' ಎಂದು ಪೇಟ್ದು ಪೋದಳ್. ಅನ್ನೆಗಂ ಸೌಮಿತ್ರಿಯಲ್ಲಿಗೆ ಒರ್ವ ಪಾರ್ವಂ ಬಂದು, 'ಮಗಳೆ, ನೀನಿಂದು ಪನ್ನಿರ್ವರ್ ಪಾರ್ವರ್ಗೆ ಸಾರಮಪ್ಪ ಕ್ಷೀರಭೋಜನಮಂ ಮಾಡಿಸಿದೆಯಪ್ಪೊಡೆ ನಿನಗೆ ಕನಕಲಾಭಮುಂ ಪುತ್ರಲಾಭಮುಂ

ಮನೋರಥಸಿದ್ಧಿಯುಂ ಅಕ್ಕುಂ' ಎನೆ, ಸೌಮಿತ್ರಿ ಸುಮತಿಯಪ್ಪುದಱಿಂ ತನ್ನ ಮನದೊಳಿಂತೆಂದಳ್:" ಇಲ್ಲಿನ ಒಂದೆರಡು ಕಡೆ ಪದವಿಭಾಗ ಮಾಡಿ ಲೇಖನಚಿಹ್ನೆಗಳನ್ನು ಅಳವಡಿಸಿದೆ, ಅಷ್ಟೆ. ಹೀಗಾಗಿ ಎಂತಹ ಸರಳವಾದ, ನೇರವಾದ ನಿರೂಪಣಾಶೈಲಿ ಇಲ್ಲಿನದು ಎಂಬುದು ವೇದ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ.

ಹಿಂದೆಯೇ ಗಮನಿಸಿದಂತೆ ಕೆಲವೆಡೆ ಪದ್ಯದಿಂದ ಕತೆ ಆರಂಭಗೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ನಿದರ್ಶನಕ್ಕೆ 'ದುಷ್ಟಬುದ್ಧಿಯುಂ ಧರ್ಮಬುದ್ಧಿಯುಂ' ಎಂಬ ಕತೆಯನ್ನು ನೋಡಿ. ಮೊದಲಿಗೆ "ನ್ಯಗ್ಭೂತಸುರಪುರಂ ಸುವರ್ಣಗ್ಭಾಸಿ ಸಮಸ್ತವಸ್ತು ಪರಿಪೂರ್ಣಂ ಸಮ್ಯಗ್ಭವನರುಚಿರಮುತ್ತರ ದಿಗ್ಭಾಗದೊಳುಂಟು ಮಧುರೆಯೆಂಬುದು ನಗರಂ" ಎಂಬ ಕಂದ ಬಂದು ಆಮೇಲೆ, "ಅಂತಾ ನಗರದೊಳಗೆ ಧರ್ಮಬುದ್ಧಿಯುಂ ದುಷ್ಟಬುದ್ಧಿಯುಮೆಂಬಿರ್ವರ್ವಣಿಕ್ಪುತ್ರರ್" ಎಂದು ಮುಂದುವರಿಯುತ್ತದೆ, ಆರಂಭದ ಪದ್ಯ ಗದ್ಯಕ್ಕಿಂತ ಭಿನ್ನವಾಗೇನೂ ಇಲ್ಲ.. ಅಷ್ಟೇ ಸರಳವಾಗಿಯೂ ನೇರವಾಗಿಯೂ ಇದೆ. ಹೀಗಾಗಿ ದುರ್ಗಸಿಂಹನು ಆರಂಭದಲ್ಲಿ ಪದ್ಯ ಬಳಸುವುದು ವೈವಿಧ್ಯಕ್ಕಾಗಿಯೇ ವಿನಾ ಅದಕ್ಕೆ ವಿಭಿನ್ನ ಕಾರ್ಯವಿದೆ ಎಂಬುದಕ್ಕಲ್ಲ.

ದುರ್ಗಸಿಂಹನ ಗದ್ಯವು ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಹೊಸ ಬಗೆಯ ಪಾಕವನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸಿತೆಂದು ಹೇಳಬೇಕು. 'ವಡ್ಡಾರಾಧನೆ' ಮತ್ತು 'ಚಾವುಂಡರಾಯ ಪುರಾಣ'ದಂತಹ ಕೃತಿಗಳು ಸಂಪೂರ್ಣ ಗದ್ಯದಲ್ಲಿ ಆವರೆಗೆ ಬಂದಿದ್ದರೂ ಅವು ಪ್ರೌಢಗದ್ಯವನ್ನು ಬಳಸಿಕೊಂಡವು. ಆದರೆ ದುರ್ಗಸಿಂಹನು ವೃತ್ತಗಳನ್ನು ಬರೆಯುವಾಗ ಪ್ರೌಢವಾಗಿ ಬರೆದರೂ ಗದ್ಯನಿರೂಪಣೆಯಲ್ಲಿ ದೇಸಿಯ ಪ್ರಭಾವಕ್ಕೊಳಗಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಉದಾಹರಣೆಗೆ ಕೆಳಗಿನ ಭಾಗವನ್ನು ನೋಡಬಹುದು (ಇದು 'ನರಿಯೂ ಭೇರಿಯೂ' ಎಂಬ ಕತೆಯ ಭಾಗ):

ಪಾವೃಡದ ಮೇಘಪಟಲಾಂತರಿತೇಂದುವಿಭಾಸಿಯುಂ ಸುರಾ
ಜೀವಜಃ ಕದಂಬವನಕೈರವಚಾರು ಕಳಿಂದಕನ್ಯಕಾ
ಜೀವನವರ್ಧಿತಾಯತ ತಮಾಲವನಾಂತರದಲ್ಲಿ ನಿಂದ ಸಂ
ಜೀವಕನಂ ಮೃಗೇಂದ್ರಸಚಿವಾಗ್ರಣಿ ಕಂಡನಖಂಡಸತ್ತ್ವನಂ

ವ॥ ಅಂತುಕಂಡು ಮುನ್ನಮಡವಿಯೊಳ್ ಪಡೆವ ಬೀಡಿನೆಟ್ಟುಗಳಂ ದೂರದೊಳ್ ನೋಡಿಯುಂ ಸಮೀಪದೊಳಾಡಿಯುಂ ಅಱಿವುದಾಗಿಯುಂ ಸಂಜೀವಕಂ ಸ್ವೇಚ್ಛಾವಿಹಾರದಿಂವರ್ಣಗಂಧಗತಿಸ್ವರಂಗಳಿನಪೂರ್ವಾಂಗನಪ್ಪುದಱಿಂ ಕಿಱಿದು ಬೇಗಂ ಸಂದೆಗಂಬಟ್ಟು ಸಮೀಪಕ್ಕೆ ಬಂದು ನಿಶ್ಚಯಮೆಟ್ಟಿಪ್ಪುದನಱಿದು ನರಿ ಹರಿಯ ಮರುಳ್ತನಕ್ಕೆ ನಕ್ಕು ನಾನೀಯೆಟ್ಟಿನೆಟ್ಟಂ ಕಂಡೆನೆಂದು, ನಿಷ್ಕಪಟವೃತ್ತಿಯಿಂ ಕೂರ್ತು ನಮ್ಮರಸಂಗೆ ಪೇೞ್ವೆನಪ್ಪೊಡೆ ನಾನೇತರ್ಕಂ ಬಾರ್ತೆಯಾಗಲಱಿಯೆಂ ಅದಱಿಂದರಸಂಗೆ ನಾನೇ ಮುಖ್ಯಪ್ರಧಾನನಾಗಿಪ್ಪೊಡಂ ಕೃಪೆಯಂ

ಪಡೆವೆನಪ್ಪೊಡಂ ಇದೇಕಾರಣಮೆಂದಱಿದು ಇದಂ ಪಿರಿದುಮಾಡಿ ಪೇೞ್ವೆನೆಂಬ ಬಗೆ ಮನದೊಳ್ ಮಿಗೆಯುಮದಾಕ್ಷಣದೊಳಲ್ಲಿಂ ತಳರ್ದು

ಈ ಕಾರಣದಿಂದ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಪದ್ಯಗದ್ಯಗಳ ರಚನೆಗಳಲ್ಲಿನ ಭಾಷಾವ್ಯತ್ಯಾಸವನ್ನು ಗುರುತಿಸುವ ಹಾಗಾಯಿತು. ಇತರ ಚಂಪೂಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿನ ಗದ್ಯಪದ್ಯಗಳ ಶೈಲಿಯು ಹೆಚ್ಚು ಕಡಿಮೆ ಒಂದೇ ರೀತಿ ಇರುತ್ತಿದ್ದು, ಇಲ್ಲಿನ ಈ ವ್ಯತ್ಯಾಸದಿಂದ ಒಂದು ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ನಿರೂಪಣೆಯು ಏಕತಾನತೆಯಿಂದ ಪಾರಾಗಿ ವೈವಿಧ್ಯಪೂರ್ಣವಾಗುವಂತಾಯಿತು. ಪ್ರಾಯಶಃ ವೃತ್ತಗಳ ರಚನೆಯಲ್ಲಿ ಕವಿಯು ಸಂಸ್ಕೃತಭೂಯಿಷ್ಠತೆಯನ್ನು ಉಳಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಕಾರಣ ಅಕ್ಷರ ಛಂದಸ್ಸು ಮೂಲತಃ ಸಮಾಸಯುಕ್ತಶೈಲಿಯ ಸಂಸ್ಕತಕ್ಕೆ ತಕ್ಕನಾಗಿದ್ದು, ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಬರೆಯುವಾಗಲೂ ಆ ಬಿಗಿಯನ್ನುಳಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಅನಿವಾರ್ಯವಾಗಿದ್ದುದು. ದುರ್ಗಸಿಂಹನು ಇದನ್ನರಿತು ಮೌಖಿಕ ಕಥಾನಿರೂಪಣೆಯಲ್ಲಿ ಆಡುಮಾತಿನ ನಿರೂಪಣೆಯ ನಡುವೆ ಛಂದೋಯುಕ್ತವಾದ ಹಾಡುಗಳನ್ನು ಹೇಳುವಾಗಿನ ಶೈಲಿಯನ್ನು ತನ್ನ ನಿರೂಪಣೆಯಲ್ಲಿ ಅಳವಡಿಸಿಕೊಂಡಿರಬಹುದು.

ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಚಂಪೂಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿನ ಗದ್ಯವು ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಕಾರ್ಯವನ್ನೇನೂ ನಿರ್ವಹಿಸಲು ಬಳಕೆಗೊಂಡಂತೆ ಕಾಣುವುದಿಲ್ಲ. ಭಾವನಾಪ್ರಧಾನ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಗೆ ಪದ್ಯವನ್ನೂ ಯಾಂತ್ರಿಕ ನಿರೂಪಣೆಗೆ ಗದ್ಯವನ್ನೂ ಬಳಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಇಲ್ಲಿನ ರೀತಿ ಎಂದು ಭಾವಿಸಲಾಗಿದೆಯಾದರೂ. ಇದನ್ನು ಎಲ್ಲ ಕಡೆಯೂ ಅನ್ವಯಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಪಂಪನಂತಹ ಕವಿಗಳು ಎಷ್ಟೋ ಕಡೆ ಬಳಸುವ ಗದ್ಯವೂ ಪದ್ಯದಂತೆಯೇ ಭಾವೋತ್ಕಟತೆಯನ್ನು ಪ್ರದರ್ಶಿಸುತ್ತವೆ. ಉದಾಹರಣೆಗೆ 'ಪಂಪಭಾರತ'ದ ಈ ಭಾಗವನ್ನು ನೋಡಿ: "ಎಂದು ವಿಳಯಕಾಳ ಜಳನಿಧರನಿನಾದದಿಂ ಗಿರಿ ತಾಟಿಸಿದಂತಾನುಂ ನೆಲಂ ಮೊಟಗಿದಂತಾನುಂ ಗಜಱಿ ಗರ್ಜಿಸಿ ನುಡಿದು ಮಹಾಪ್ರತಿಜ್ಞಾರೂಢನಾದ ಭೀಮಸೇನನ ನುಡಿಯಂ ಕೇಳ್ದು ಕೌರವರ್ ಕಡಲ ನಡುವಣ ಪರ್ವತದಂತಳ್ಕಾಡೆ ಕುರುವೃದ್ಧನುಂ ಬುದ್ಧಿವೃದ್ಧನುಮಪ್ಪ ಗಾಂಗೇಯಂ ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರಂಗಿಂತೆಂದಂ" ಆದರೆ 'ಪಂಚತಂತ್ರ'ದಲ್ಲಿ ಗದ್ಯಪದ್ಯಗಳ ನಡುವಣ ವ್ಯತ್ಯಾಸ ಎದ್ದು ಕಾಣುವಂತಹುದು. ಇದರಿಂದ ದುರ್ಗಸಿಂಹ ಅವರಡರ ನಡುವಣ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ನಿರ್ದಿಷ್ಟಗೊಳಸಿದ್ದಾನೆ. ಸಾಮಾನ್ಯ ಚಂಪೂಕವಿಗಳು ಗದ್ಯದಲ್ಲಿಯೂ ತಂದ ಪೆಡಸುತನಕ್ಕೆ ಇಲ್ಲಿ ಅವಕಾಶವಿಲ್ಲ. ಅದಕ್ಕೆ ಕಾರಣ ವಸ್ತುವೂ ಹೌದು ಎಂಬುದನ್ನು ಮರೆಯುವಂತಿಲ್ಲ. ಅಂದರೆ ಲೇಖಕನಿಗೆ ವಸ್ತುವಿನ ಸ್ವರೂಪದ ಎಚ್ಚರವೇ ಅವನ ಗದ್ಯಶೈಲಿಯನ್ನು ನಿಯಂತ್ರಿಸುವ ಸಾಧನವಾಗಿದೆಯೆನ್ನಬಹುದು.

ಚಂಪೂ ಎಂದರೆ ಪ್ರೌಢಿಮೆಯನ್ನು ಪ್ರದರ್ಶಿಸುವ ಅವಕಾಶ ಎಂದೇ ಬಹು ಮಂದಿ ಕವಿಗಳು ಭಾವಿಸಿದ್ದರು. ಪಂಪನಂತಹ ಶಕ್ತಿವಂತನು ಮಾತ್ರ

ಇಡೀ ಚಂಪೂವಿಗೆ ದೇಸಿಯ ಲೇಪನವನ್ನು ಮಾಡಿ ಅದನ್ನು ಹೃದಯಕ್ಕೆ ಹತ್ತಿರವಾಗುವಂತೆ ಮಾಡಬಲ್ಲವನಾಗಿದ್ದ. ಆದರೆ ಅವನ ನಂತರದ ಚಂಪೂಕವಿಗಳು ತಮ್ಮ ಪಾಂಡಿತ್ಯ ಪ್ರದರ್ಶನಕ್ಕೆ ಇದೊಂದು ಅವಕಾಶ ಎಂದೇ ಭಾವಿಸಿದರು. ದುರ್ಗಸಿಂಹನ ನಂತರ ಬಂದ ರುದ್ರಭಟ್ಟನ 'ಜಗನ್ನಾಥವಿಜಯ'ದ ಶೈಲಿಯನ್ನು ಗಮನಿಸಿದರೆ ಈ ಭಾವನೆಯು ಹೇಗೆ ವ್ಯಾಪಕವಾಗಿತ್ತೆಂಬುದನ್ನು ನೋಡಬಹುದು. 'ಜಗನ್ನಾಥವಿಜಯ'ದ ಮೊದಲ ಆಶ್ವಾಸದ ಮೊದಲ ಐದು ಪದ್ಯಗಳಿಗೆ ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿ 'ಪಂಚಪಾಷಾಣವ್ಯಾಖ್ಯೆ'ಯನ್ನು ಬರೆಯುವಂತಹ ರೀತಿಯಿದ್ದುದು ಮಾತ್ರವಲ್ಲ, ಅವನ ಗದ್ಯದ ಒಂದು ತುಣುಕು ಹೀಗಿದೆ: "*ಅಂತು ಭುಜಬಲಾಡಂಬರದಿನಂಗಳಂ ಕಳೆದುಕೊಳ್ವುದುಂ ಅಂಬರಂಬರಂ ಸಿಡಿಲ್ದೆಟ್ಟು ದುರ್ಧರಕೋಪಾಟೋಪದಿಂ ಭಯಂಕರಾಕಾರನಾಗಿ ರಂಗಕಾರಂ ಸ್ವಕೀಯ ನಿಷ್ಠುರಭುಜಾಸ್ಫಾಲನದಿನೀ ಗೋಪಾಲ ಬಾಲಕರಂ ಮಚ್ಚಿಸುವೆನೆಂದು ತಕ್ಕುಮಿಕ್ಕು ಬರೆ.*" ಹೀಗಾಗಿ ಶೈಲಿಯು ವಸ್ತುವಿಗನುಗುಣವಾಗಿರಬೇಕೆಂಬ ಔಚಿತ್ಯಪ್ರಜ್ಞೆಯನ್ನು ಮಿಕ್ಕವರಿಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚಿನ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ದುರ್ಗಸಿಂಹನು ಎಚ್ಚರದಿಂದ ಕಾಯ್ದುಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆ ಎನ್ನಬಹುದು.

ದುರ್ಗಸಿಂಹನ ಗದ್ಯ ಅನೇಕವೇಳೆ ನೇರವೂ ಸರಳವೂ ಆದ ವಸ್ತುಸ್ಥಿತಿ ನಿರೂಪಣೆಯಷ್ಟೇ ಆಗಿರುತ್ತದೆ. ಇದರಿಂದ ಅವನ ಕಥನಕ್ಕೆ ವೇಗವೂ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುತ್ತದೆ. ಸಂಸ್ಕೃತ ಶ್ಲೋಕವೊಂದಕ್ಕೆ ಅವನ ಟೀಕೆ ಹೀಗಿದೆ: "*ತಗರ್ ಕಾದುವಲ್ಲಿ ನಡುವೊಕ್ಕು ನರಿ ಸತ್ತುದು. ಆಷಾಢಭೂತಿಯಿಂ ದೇವಶರ್ಮನಪ್ಪೆನ್ನ ಧನಂ ಪೋದುದು. ಸಾಲಿಗನ ಕೈಯೊಳ್ ದೂದವಿಯಪ್ಪವಳ್ ವೃಥಾ ಮೂಗಂ ಕೊಯಿಸಿಕೊಂಡಳ್. ಆ ಮೂಱನರ್ಥಂಗಳ್ ತಮ್ಮಿಂ ತಾವೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡುವು. ಎಂದಿಂತಿವರ ವೃತ್ತಾಂತಮಂ ಧರ್ಮಾದಿಕರಣರ್ಗೆ ದೇವಶರ್ಮಂ ಪೇೞ್ದು ನಾವಿದನ ಸಾವಂ ಮಾಣಿಸಿದಂ.*" ಅಂತೆಯೇ ಕಥನಕ್ರಮದಲ್ಲಿಯೂ ಈ ಸರಳ ನೇರ ನಿರೂಪಣೆ ವ್ಯಾಪಕವಾಗಿದೆ ಎಂಬುದು ಇಲ್ಲಿನ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯ. 'ಕಾಗೆ ಕೃಷ್ಣಸರ್ಪನಂ ಕೊಂದ ಕಥೆ' ಆರಂಭಗೊಳ್ಳುವುದು ಹೀಗೆ: "*ಮಹಾನದೀತೀರದೊಳಿರ್ಪುದೊಂದು ಮಹಾವಟವಿಟಪಿ ಕೋಟರಮೆ ಕುಲಾಯಮಾಗಿ ಕಾಕಮಿಥುನಮಿರ್ಕುಂ ಅವಱ ತತ್ತಿಗಳನಾ ಮರದ ಮೊದಲ ಪುತ್ತಿನೊಳಿರ್ಪುದೊಂದು ಪಾವು ಪಲಕಾಲಂ ತಿನುತ್ತಿರೆ ಆ ವಾಯಸಂ ತಪ್ತಾಯಸರಸಮಂ ಕುಡಿದಂತೆ ಮಲಮಲನೆ ಮಱುಗಿ ಸೈಱಿಸಲಾಱದೆ ಈ ಪಾವಿಂಗಾನಾವುದಾನುಮೊಂದುಪಾಯದೊಳ್ ಸಾವಂ ಮಾೞ್ಪೆನೆಂದು ತನಗೆ ಪರಮಮಿತ್ರನಪ್ಪುದೊಂದು ಜಂಬುಕನಲ್ಲಿಗೆ ವಂದು ಶೋಕಂಗೆಯ್ಯೆ... ..*" ಇಲ್ಲಿಯೂ ಕಥನಕ್ರಮ ನೇರವಾಗಿಯೂ ನಿರಾಡಂಬರವಾಗಿಯೂ ಕ್ಷಿಪ್ರಗತಿಯುಳ್ಳದ್ದೂ ಆಗಿದೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಗಮನಿಸಬೇಕು. ಜೊತೆಗೆ ಸಹಜ ಮಾತುಗಾರಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಚಿಕ್ಕ ಚಿಕ್ಕ ವಾಕ್ಯಗಳ ಸರಣಿ ಭಾವನೆಗೆ ಒಂದು

ಬಗೆಯ ತೀವ್ರತೆಯನ್ನೂ ತರುದುಕೊಡುತ್ತದೆ ಎಂಬುದಕ್ಕೆ "*ಸೇವಾವೃತ್ತಿ ಕಷ್ಟಂ. ರಾಜಸೇವೆಯೆಂಬುದು ಜೀವನೋಪಾಯಕ್ಕೆ ಕಾರಣಂ. ಎನಗೆ ಜೀವಿತಂ ಪುಲ್ಲುಂ ನೀರುಂ; ಇವುಗಳುಳ್ಳೊಡೆ ಸಾಲ್ಗುಂ. ಅವೀಗಳೆಲ್ಲಿಯುಂ ಸುಲಭಂ. ಅದಱಿಂ ಓಲಗದೊಳಪ್ಪ ಸೌಖ್ಯಂ ಬಾರ್ತೆಯಿಲ್ಲಂ*" ಎಂಬಂತಹ ರಚನೆಗಳನ್ನು ನೋಡಬಹುದು.

ದುರ್ಗಸಿಂಹ ತನ್ನ ಕಾಲದ ದೇಸಿಯ ದಟ್ಟ ಪ್ರಭಾವಕ್ಕೊಳಗಾಗಿದ್ದಾನೆ. ತಾನು ಆರಿಸಿಕೊಂಡಿರುವುದು ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ ವಸ್ತುವಾಗಿರದೆ ಜನರ ನಡೆನುಡಿಗಳನ್ನು ಪರ್ಯಾಯವಾಗಿ ವಿಡಂಬಿಸುವಂತಹದಾಗಿರುವುದರಿಂದಾಗಿ ಇದು ಅವನಿಗೆ ಅನಿವಾರ್ಯವೂ ಆಗಿತ್ತು. ಇತರ ಕವಿಗಳು ಮತಧಾರ್ಮಿಕ ಕಾರಣಗಳಿಂದ ಜನರನ್ನು ತಲುಪಬೇಕಾದ ಅನಿವಾರ್ಯತೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದರೆ, ದುರ್ಗಸಿಂಹನಿಗೆ ವಸ್ತುವೇ ಜನಸಾಮಾನ್ಯರ ಬದುಕಾದದ್ದರಿಂದ ಇದು ಮತ್ತಷ್ಟು ಆವಶ್ಯಕವಾಯಿತು. ಅದರಂತೆ ಅವನು ಸಾಮಾನ್ಯರ ಮಾತುಗಾರಿಕೆಯನ್ನು ತನ್ನ ಬರವಣಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಅಳವಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುವಂತಾಗಿ ಆಡುಮಾತಿನ ಸೊಗಡನ್ನು ಬರವಣಿಗೆಯಲ್ಲಿ ತರಲು ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡಿದ್ದಾನೆ. ಅಂದಿನ ಸಾಮಾನ್ಯರ ಮಾತಿನ ಧಾಟಿಯನ್ನು ದುರ್ಗಸಿಂಹನ ಗದ್ಯದಲ್ಲಿ ಹಲವು ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಗಮನಿಸಬಹುದು. ಉದಾಹರಣೆಗೆ ಈ ವಾಕ್ಯವನ್ನು ನೋಡಬಹುದು: "*ನಿನ್ನ ಮನೆಯೆಂಬುದೆನ್ನ ಮನೆ, ಎನ್ನ ಮನೆಯೆಂಬುದು ನಿನ್ನ ಮನೆ. ನೀಂ ಬೇಱೆಂ ಬೇಱೆಂಬ ಭಿನ್ನ ಬುದ್ಧಿ ನಿನಗಂ ನನಗಂ ಬೇಡ.*" ಈ ವಾಕ್ಯಗಳನ್ನೂ ಗಮನಿಸಿ: "*ನಿನ್ನ ಬೇಟದ ಮಿಂಡನಾವಂ ಅವನಂ ಪೇೞ್*"; "*ಒರ್ಬ ತಾಯ್ಗಂ ತಂದೆಗಂ ಪುಟ್ಟಿದೆನಾದೊಡೆ ನಾಂ ಪತಿವ್ರತೆಯಾದೊಡೆ, ಮನೆದೈವಂಗಳೆನಗೆ ಸನ್ನಿದಮಾದೊಡೆ ಎನ್ನ ಮೂಗು ಮುನ್ನಿನಂತಾಗಲಿ.*" ಈ ವಾಕ್ಯಗಳಂತೂ ಅಪ್ಪಟ ಸಾಮಾನ್ಯರ ಆಡುಮಾತು. ಅಂದರೆ ಅನವಶ್ಯಕ ಆಡಂಬರಗಳಿಗೆ ದುರ್ಗಸಿಂಹ ಅವಕಾಶ ಕೊಡದೆ ಗದ್ಯವನ್ನು ಜನರ ಮಾತಿಗೆ ಹತ್ತಿರವಾಗುವಂತೆ ಮಾಡುತ್ತಾನೆಂಬುದು ಕನ್ನಡ ಗದ್ಯದ ಬೆಳವಣಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಬಹು ಮುಖ್ಯವಾದ ಒಂದು ಹಂತವೆನ್ನಬಹುದು. ಆಡುಮಾತಿನಲ್ಲಿ ದಿನಿತ್ಯವೂ ಬಳಕೆಗೊಳ್ಳುವ ಗಾದೆ ನಾಣ್ಣುಡಿಗಳಿಗೆ ತನ್ನದೇ ಅಥ ಸ್ಥಾನವಿರುತ್ತದೆ. ಹೀಗಾಗಿ ಇಲ್ಲಿಯೂ ಅವುಗಳ ಬಳಕೆ ಯಥೋಚಿತವಾಗಿದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಬಳಕೆಯಾಗಿರುವ 'ಕೇದಗೆಯನೇಱಿದ ಕೋಡಗದಂತೆ', 'ಪೊಕ್ಕಿಱಿಯಲ್ ಪೋಗಿ ಮೂಗಿಱಿವಡೆದರ್', 'ಪಡೆಯಪೋದ ಬಡಸೂಳೆ ತನ್ನ ಕನ್ನಡಿಯಂ ಕಿಡಿಸಿ ಬಂದಳ್', 'ಆಡಿದವಳಾಡಿ ಪೋದಳ್ ನೋಡಲ್ ಬಂದಪವಳ್ಗೆ ಮೂಗು ಪೋಯ್ತೆಂಬಿನಂ', 'ಕೋಡಗದರ್ದೆ ಕೊಂಬಿನ ಮೇಲೆ', 'ಮುಱಿದ ಬಿಲ್ಗೆ ಮೂವರಂಜಿದರ್' ಮುಂತಾದ ಗಾದೆ-ನಾಣ್ಣುಡಿಗಳನ್ನು ಉಲ್ಲೇಖಿಸಬಹುದು.

ದುರ್ಗಸಿಂಹನ ಗದ್ಯದ ಒಂದು ಮುಖ್ಯ ನೆಲೆ ಅಣುಕು ವೀರತೆ. ಇದರಿಂದ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯ ಟೊಳ್ಳುತನ ಅರಿವಾಗುತ್ತದೆ. ಇಲ್ಲಿಯ ಕತೆಗಳಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚು ಪಾಲಿನವು ಪ್ರಾಣಿಪಕ್ಷಿಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದವುಗಳಾದರೂ, ಅವುಗಳೆಲ್ಲ ಅನ್ಯೋಕ್ತಿಗಳಗಿ ಮನುಷ್ಯರ ನಡವಳಿಕೆಗೆ ಹಿಡಿದ ಕನ್ನಡಿಯಾಗಿದೆ. ಹೀಗಾಗಿ ಬದುಕಿನ ಟಕ್ಕು, ಮೋಸ, ವಂಚನೆ ಸಣ್ಣತನದಂತಹ ಗುಣಗಳನ್ನು ದುರ್ಗಸಿಂಹನ ಈ ಅಣುಕು ವೀರಶೈಲಿಯು ಸಮರ್ಥವಾಗಿ ಸೆರೆಹಿಡಿಯುತ್ತದೆ. ಸತ್ತ ಎತ್ತಿನ ಹೊಟ್ಟೆಯೊಳಗೆ ಅಡಗಿದ್ದ ನರಿಯು ಹೊರಬರಲಾರದೆ ಒದ್ದಾಡುತ್ತಿದ್ದರೂ, "*ಬ್ರಾಹ್ಮಣೋತ್ತಮನಪ್ಪ ನಾವೊಂದು ಪಾಪನಿವಾರಣಾರ್ಥಮಾಗಿ ಗೋವಿನ ಜಠರಮಂ ಪೊಕ್ಕಿರ್ದೆವು*" ಎಂದು ಹೇಳುವುದು, ಇದಕ್ಕೆ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿ ಮೃಗರಾಜನಾದ ಸಿಂಹವು ಗೂಳಿಯ ಗುಟುರನ್ನು ಕೇಳಿ ಹೆದರಿಕೊಂಡು ಕಾಡನ್ನೇ ಬಿಟ್ಟು ಹೋಗಲು ಆಲೋಚಿಸುವುದು, ದೀರ್ಘಕಾಲ ಆಹಾರ ಸಿಕ್ಕದ ಹಾವೊಂದು ಹೇಗೆ ಆಹಾರವನ್ನು ಪಡೆಯಬೇಕೆಂದು ಆಲೋಚಿಸಿ ಕಪ್ಪೆಗಳ ವಿಶ್ವಾಸ ಸಂಪಾದನೆ ಮಾಡಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸುವುದು, ಮೊಲವು ಉಪಾಯಮಾಡಿ ಕ್ರೂರ ಸಿಂಹದಿಂದ ಪಾರಾಗುವುದು – ಇಂತಹವು ಮನುಷ್ಯಸ್ವಭಾವದ ವಿವಿಧ ಮುಖಗಳನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತದೆ. ಈ ಅಣುಕು ಗಾಂಭೀರ್ಯದ ಮತ್ತೊಂದು ಬಗೆಯನ್ನು ನೋಡಿ: "ಎನ್ನ ಪೆಂಡತಿ ಪತಿವ್ರತೆ, ಪರಪುರುಷನ ಮುಖಾವಲೋಕಂಗೆಯ್ಯಳ್ ಅದು ಕಾರಣದಿಂದೀ ಶಿಶು ಗಂಡುಗೂಸಪ್ಪುದಱಿಂ ನೋಡಿದೊಡೆ ದೋಷಮೆಂದು ತನ್ನ ಮುಖಮಂ ಮುಚ್ಚಿಕೊಂಡು ಮೊಲೆಯೂಡಿದಪಳ್." ಹಾಗೆಯೇ 'ರಾಸಭೀವಿಲಾಸಿಯರ್' ಮುಂತಾದ ಕೂಡುಪದಗಳು.

ದುರ್ಗಸಿಂಹನ ಸಹಜವೂ ಸಂಕ್ಷಿಪ್ತವೂ ಆದ ವರ್ಣನೆಗಳು ಕತೆಗಳ ಧಾಟಿಯನ್ನು ನಿರ್ಧರಿಸುತ್ತವೆ. ಸಿಂಹವನ್ನು ಮೊಲವು ಕೊಂದ ಕತೆಯಲ್ಲಿ ಸಿಂಹಕ್ಕೆ ಆಹಾರವಾಗಬೇಕಾದ ಸರದಿ ತನಗೆ ಬಂದ ದಿನ ಸಿಂಹದೆಡೆಗೆ ಹೋಗುತ್ತ ನಡೆಯುವ, ಇದ್ದಕ್ಕಿದ್ದಂತೆ ಅದಕ್ಕೆ ಸಿಂಹದಿಂದ ಪಾರಾಗುವ ಉಪಾಯ ಹೊಳೆಯುವ ಪರಿಯನ್ನು ಕವಿ ಚಿತ್ರಿಸುವ ರೀತಿಯಿದು: "*ಪೆಱಗಂ ನೋಡುತ್ತುಂ, ಭಯಾತುರನಂತೆ ಬಂದು ಮರಣಭ್ರಾಂತಿಯಂ ಚಿಂತಿಸಿ ಬರುತ್ತುಂ, ತೊಟ್ಟನೆ ಪುರಾಣ ಕೂಪಮಂ ಕಂಡು, ತೃಷೆಯಿಂ ನೀರ್ಗುಡಿಯವೇೞ್ಕೆಂದು ನೋಡಿ, ಏೞೆ ಇೞಿಯಲುಂ ಬಾರದ ಸ್ವಚ್ಛಜಲದೊಳ್ ತನ್ನ ಪ್ರತಿಬಿಂಬಮಂತು ಬಿಂಬಿಸುವುದಂ ಕಂಡು, ಈ ಸಿಂಹಮಮನಿಲ್ಲಿಯೆ ಕೊಲಲುಂ ಗೆಲಲುಂ ಸಾಲ್ಗುಂ ಎಂದು ಉತ್ಸಾಹ*"ದಿಂದ ಮುಂದುವರಿಯಿತಂತೆ. ಭಯಭೀತವಾದ ಮೊಲಕ್ಕೆ ಸಾಯುವ ಗಳಿಗೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಬಾಯಾರಿಕೆಯನ್ನು ತಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಆಸೆಯುಂಟಾಗುವುದು, ನೀರು ಸಿಕ್ಕದಿದ್ದರೂ ಬದುಕುಳಿಯುವ ಮಾರ್ಗವು ಹೊಳೆದುದು ಇಲ್ಲಿ ಒಂದೇ ವಾಕ್ಯದಲ್ಲಿ ಸಮರ್ಥವಾಗಿ

ಚಿತ್ರಿತವಾಗಿದೆ. ಶಿವಭೂತಿಯ ಕತೆಯಲ್ಲಿ ನೀರು ಕುಡಿಯ ಹೋಗಿದ್ದ ಬೇಟೆಗಾರ, ಹುಲಿ, ಕೋತಿ ಮತ್ತು ಹಾವು ಬಾವಿಯಲ್ಲಿ ಬೀಳುವುದು, ಅವುಗಳನ್ನು ಶಿವಭೂತಿಯೆಂಬ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ಕಾಪಾಡುವುದೂ ವಸ್ತುವಾದರೂ, ಅಲ್ಲಿನ ವಿವಿಧ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಮೂಲಕ ಮನೋಭಾವವೈವಿಧ್ಯವನ್ನು ಕತೆಗಾರ ಚಿತ್ರಿಸುತ್ತಾನೆ. ತನ್ನನ್ನು ನೀರಿನಿಂದ ಮೇಲೆತ್ತಿದ ವ್ಯಕ್ತಿಗೆ ನಮಸ್ಕರಿಸಿದ ಹುಲಿಯು, "*ನಿಮ್ಮಡಿಗಳ ಕೃಪೆಯಿಂ ಮೃತ್ಯುಮುಖದಿಂ ಪೊಱಮಟ್ಟು ಬರ್ದುಂಕಿದೆಂ. ಈ ತೋರ್ಪ ಪಿರಿಯ ಗಿರಿಯ ತಟ್ಟಿಲ ಗುಹೆಯೊಳಿರ್ದಪೆನಲ್ಲಿಗೆ ಬನ್ನಿಂ ನಿಮಗಮೌಲ್ಯಮಪ್ಪ ವಸ್ತುಗಳನೀವೆಂ*" ಎನ್ನುತ್ತದೆ. ಕೋತಿಯು "*ನಿಮ್ಮಡಿ. ನಿಮ್ಮ ಪ್ರಸಾದದಿಂದೆನಗೆ ಪುನರ್ಜನ್ಮಮಾದುದು. ಆಂ ಬದರಿಕಾಶ್ರಮದುಪವನದೊಳಿರ್ಪೆಂ. ಅಲ್ಲಿಗೆತ್ತಾನುಂ ಬಂದಿರಪ್ಪೊಡೆನ್ನಾರ್ಪ ಶಕ್ತಿಯಿಂ ಭಕ್ತಿಗೆಯ್ವೆನೆಂದು*" ಹೇಳುತ್ತದೆ. ಹಾಗೆಯೇ ಹಾವು ಹೊರಗೆ ಬಂದು "*ನಿಮ್ಮಡಿ. ನೀಮೆನಗೆ ಪ್ರಾಣೋಪಕಾರಂಗೆಯ್ದಿರ್. ನಿಮಗೇನಾನುಮಧ್ವಾನ ಮಾದಾಗಳೆನ್ನಂ ನೆನೆದೊಡಾಂ ಬಂದು ದೇವರ ಸೇವೆಯಂ ಮಾಡಿ ಪೋಪೆಂ*" ಎನ್ನುತ್ತದೆ. ಕೊನೆಗೆ ಹೊರಬಂದ ಬೇಡನೂ, "*ಆಂ ಪದ್ಮನಗರದೊಳಿರ್ಪೆಂ. ನೀಮೆತ್ತಾನುಂ ಬಾರ್ತೆಯಪ್ಪೊಡೆ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಬನ್ನಿಂ ಎನ್ನಾರ್ಪನಿತು ಶಕ್ತಿಯೊಳುಪಕರಿಸಿದಪ್ಪೆಂ*" ಎನ್ನುತ್ತಾನೆ. ಮಾತುಗಳ ಹೊರರೀತಿ ಒಂದೇ ಬಗೆಯದಾಗಿದ್ದರೂ, ಅವುಗಳಲ್ಲಿನ ಅಂತರಾರ್ಥ ಹೇಗೆ ಸ್ವಭಾವಾನುಸಾರಿಯಾಗಿ ಭಿನ್ನವಾಗುತ್ತದೆಂಬ ರೀತಿಯೂ ಕತೆ ಮುಂದುವರಿದಂತೆ ಅನಾವರಣಗೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಅಲ್ಲದೆ, ಮನುಷ್ಯ ತನ್ನ ಬುದ್ಧಿಮತ್ತೆಯಿಂದಾಗಿಯೇ ಮಿಕ್ಕ ಪ್ರಾಣಿಗಳಿಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ಕ್ರೂರಿಯಾಗಬಲ್ಲ ಸಾಧ್ಯತೆಯನ್ನೂ ಈ ಕತೆ ಒಳಗೊಂಡಿದೆ.

ಅನೇಕ ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿ ದುರ್ಗಸಿಂಹನ ಕಥನವು ಸಂಭಾಷಣೆಯ ಮೂಲಕ ಹೆಚ್ಚು ಆಕರ್ಷಕವಾಗುತ್ತದೆ. ನಿದರ್ಶನಕ್ಕೆ 'ಮೊಸಳೆಯಂ ಕಪಿ ವಂಚಿಸಿದ ಕತೆ' ಎಂಬುದರ ಒಂದು ಭಾಗವನ್ನು ನೋಡಬಹುದು. " '*ಎಲೆ ಗಾವಿಲಾ, ಕೋಡಗದೆರ್ದೆ ಕೊಂಬಿನ ಮೇಲೆ ಎಂಬುದು ಪ್ರಸಿದ್ಧಂ. ಇದಂ ನೀಂ ಮುನ್ನ ಕೇಳ್ದಱಿವು ದಿಲ್ಲಕ್ಕುಮೇ? ಮೇಣ್ ಹಿತ್ತಲ ಗಿಡ ಮರ್ದಲ್ಲ ಎಂದೇಳಿದಂಗೆಯ್ದೆಯಕ್ಕುಂ. ಅದಲ್ಲದಿಂದು ಈ ಹದನಂ ಎನಗಲ್ಲಿಯೆ ಪೇೞ್ದೆಯಪ್ಪೊಡೆ ಎನ್ನೆರ್ದೆಯಂ ಆಗಳೆ ಕೊಂಡು ಬರ್ಪೆನಂತುಮಲ್ಲದೆ ಎನ್ನ ಪ್ರಾಣಮುಂ ಎನ್ನೊಡವುಟ್ಟಿದಳ ಅಧ್ವಾನಕ್ಕಿಲ್ಲಪ್ಪೊಡೆ ವಾೞ್ತೆಯೇಂ?*' ಎಂದು '*ಮಹಾಪ್ತರ್ಗಲ್ಲದೆ ಔಷಧದಾನಮಂ ಕುಡುವುದುತ್ತಮ ಪಕ್ಷಮೆಂಬುದುಂಟು. ಎನ್ನ ತಂಗೆ ವ್ಯಾಧಿತೆ ಗಡಂ. ಅದರ್ಕೆ ಔಷಧಂ ಎನ್ನಲ್ಲಿಯೆ ಉಂಟು ಗಡ. ಇಂತಪ್ಪ ಸೈಪು ಸಮನಿಸಿತ್ತು ಅದಱಿಂದಂ ಮರ್ದಂ ಕೊಂಡು ಇರ್ದ ಪೊೞ್ತಿರ್ದಂತೀಗಳೆ ಬಂದಪೆಂ ಮಗುೞ್*' ಎನೆ ಕ್ರಕಚನಿಂತೆಂದಂ: '*ಅಂತಪ್ಪೊಡೆ ಸುಹೃದ್ದರ್ಶನಮೌಷಧಂ ಎಂಬುದುಂಟು*

ಈಗಳಾಕೆಯನಾರೈದು ಪೋಪಂ' ಎಂದೊಡೆ, *'ಇದಾವ ಬುದ್ಧಿ, ನೀಂ ತರ್ಪೆಯೆಂಬಾಸೆಯಿಂ ಜೀವಮಂ ಪಿಡಿದಿರ್ಪಳ್ ನೀಂ ಬಱಿದೆ ಬಂದುದನಱಿದಾಗಳೆ ಮನವಿವಿಕ್ಕಿದಳಪ್ಪೊಡೆ ಬಟಿಕಸಾಧ್ಯಮಕ್ಕುಂ'* ". ಇದು ನಾಟಕೀಯ ಸಂಭಾಷಣೆ ಯಾಗಿರದೆ ಸಹಜ ಮಾತುಗಾರಿಕೆಯಗಿ ಅಂದಿನ ಕನ್ನಡದ ಬನಿಯನ್ನು ಬರಹಕ್ಕಿಳಿಸುವ ಪ್ರಯತ್ನವಾಗಿದೆ ಎನ್ನಬಹುದು. ಜೊತೆಗೆ ಇಲ್ಲಿ ಬಳಕೆಯಾದ ಗಾದೆಗಳು ಎಷ್ಟು ಸಮಂಜಸವೂ ಸಕಾಲದವೂ ಆಗಿದೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಬೇರೆ ಹೇಳಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ. ಅಲ್ಲದೆ ಸಾಮಾನ್ಯ ಮಾತಿನ ನುಡಿಗಟ್ಟುಗಳ ರಾಶಿಯೇ ದುರ್ಗಸಿಂಹನ ಕಥನದಲ್ಲಿ ಇಡಿಕಿರಿದಿವೆ. 'ಕಲಹಕ್ಕೆ ಕಚ್ಚೆಯಂ ಕಟ್ಟುವ ಕಚ್ಛಪನ ಕಥೆಯಂತಾದುದು', 'ನುಚ್ಚುನುರಿಯಾಗಿ', 'ಸಾಯೆ ಸದೆಬಡಿದು', 'ಕಳ್ಳರಂ ಕಂಡ ಬೆಳ್ಳಾಳಂತೆ ಬೆದಱಿ', 'ಕಣ್ಣಂ ತಿಣ್ಣಂ ಮುಚ್ಚಿಕೊಂಡಿರು', 'ಎಡೆವೊತ್ತ ಒಲೆಯ ಕಲೆಮುಟ್ಟಲ್ ಪೆತ್ತಂತೆ', 'ಪಂದೆಯನೆ ಪಾವಡರ್ದಂತೆ', 'ಒರ್ಮೆ ಕಂಡವರ್ ಮತ್ತೊರ್ಮೆ ಕಂಡೊಡೆ ನಂಟರ್' ಮುಂತಾದ ನುಡಿಗಟ್ಟುಗಳು ಇಲ್ಲಿ ಅಸಂಖ್ಯವಾಗಿವೆ.

ದುರ್ಗಸಿಂಹನ ಕಥನದಲ್ಲಿ ದೀರ್ಘ ವರ್ಣನೆಗಳಿಗೂ ಸೂಕ್ಷ್ಮ ಭಾವನೆಗಳಿಗೂ ಅಷ್ಟಾಗಿ ಅವಕಾಶವಿಲ್ಲ. ವರ್ಣನೆಯು ಹಿನ್ನೆಲೆಯನ್ನು ರಚಿಸುವ ಆವಶ್ಯಕತೆಯಿರುವೆಡೆ ಅದು ಎಷ್ಟು ತಕ್ಕುದಾಗಿ ಬರುವುದು ಎಂಬುದನ್ನು ನಾವು ಗಮನಿಸಬೇಕು. ಈ ಉದಾಹರಣೆಯನ್ನು ನೋಡಿ: "*ಆ ಸಿಂಗಂ ಮುನ್ನಿನಿರ್ಪಂದಮಲ್ಲದೆ ಶಿಲಾತಳದ ಮೇಲೆ ಕಾಲುಮಂ ಬಾಲಮಂ ಉಡುಗಿ ಅಡಂಗಿಸಿ, ಕಿವಿಯಂ ಕತ್ತರಿಸಿ, ಶರೀರಮಂ ಸಂಕೋಚಿಸಿ, ನಟ್ಟ ದಿಟ್ಟಿಗಳ್ವೆರಸು ನಿನ್ನನೆ ನೋಡುತ್ತುಮಿರ್ಕುಂ*" ಎಂಬಲ್ಲಿ ವರ್ಣಿತವಾದ ಸಿಂಹದ ಚಿತ್ರವು ಕಣ್ಣಿನ ಮುಂದೆ ಬಂದು ನಿಲ್ಲುತ್ತದೆ. ಹಾಗೆಯೇ ಮೊಲದ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿ ಮತ್ತೊಂದು ಸಿಂಹದ ವಿಷಯ ತಿಳಿದ ಸಿಂಹವು ಕೋಪಗೊಳ್ಳುವ ಬಗೆ ಇದು: "*ಕೇಸರಿಯಾಸುರಂ ಮಸಗಿ ಕ್ಷುಧಾಗ್ನಿಯೊಡನೆ ಕೋಪಾಗ್ನಿ ಪೆರ್ಚಿ ಮೊದಲ ಮಾತಿನ ಬಲೆಯೊಳ್ ಸಿಲ್ಕಿ, ಸಿಂಗಮಿರ್ಪೆಡೆಯಂ ತೋಱು.*" ಇಲಿಯನ್ನು ಭಯಂಕರವಾಗಿ ವರ್ಣಿಸಿದ್ದನ್ನು ಕೇಳಿ ಸಿಂಹವು ಕ್ಷಣಕಾಲ ಗಾಬರಿಗೊಂಡು ಆ ಬಳಿಕ ಚೇತರಿಸಿಕೊಂಡುದನ್ನು ಈ ವರ್ಣನೆ ಅದೆಷ್ಟು ಸಮಂಜಸವಾಗಿ ಹಿಡಿದಿಡುತ್ತದೆ, ನೋಡಿ: "*ಪಿಂಗಳಕಂ ಭಗ್ನಮನನಾಗಿ ಕಿಱಿದು ಬೇಗಂ ಪಂದೆಯಂ ಪಾವಡರ್ದಂತೆ ಮೇಗುಸಿರ್ವಿಟ್ಟು ಹಮ್ಮದಂಬೋಗಿ ಮುಮ್ಮನೆ ಬೆಮರ್ತು ತನ್ನಿಂ ತಾಂ ಚೇತರಿಸಿಕೊ ಕಾತರತೆಯಂ ಮಾಣ್ದು ಸಮನಕಂಗೆ ಪಿಂಗಳಕನಿಂತೆಂದಂ.*" ಇದಕ್ಕೆ ವ್ಯತಿರಿಕ್ತವಾಗಿ ಕವಿಯು ರಾಜನ ವರ್ಣನೆ ಮಾಡುವ ರೀತಿಯಿದು: "*ರಾಜಾಧಿರಾಜನಂ ವಿಭವಾಧರೀಭೂತ ನಳನಹುಷಭರತ ಭಗೀರಥ ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರಾದಿ ಪುರಾತನ ಮಹೀಪಾಲಚರಿತ್ರನಂ ಕರಾಳಧಾರಾವಿದಾರಿತ*

ಮದನವದರಾತಿ ಮಂಡಲೇಶ್ವರ ಪ್ರಚಂಡಶುಂಡಾಲನಂ" ಇತ್ಯಾದಿ ಎಂದಿನ ಸಂಸ್ಕೃತಭೂಯಿಷ್ಠ ವರ್ಣನೆಗಳು ಅಲ್ಲಲ್ಲಿವೆ, ಆದರೆ ಸಮಯೋಚಿತವಾಗಿವೆ.

ದುರ್ಗಸಿಂಹನ ಬರವಣಿಗೆಯ ಮತ್ತೊಂದು ಮುಖ್ಯಾಂಶ ಒಂದೇ ಅರ್ಥದ ನಾನಾ ಪದಗಳನ್ನು ಬಳಸುವುದು. ಹುಲಿ, ಕಪಿ, ಕತ್ತೆ ಮುಂತಾದವನ್ನು ವಿವಿಧ ಸಮಾನಾರ್ಥಕ ಪದಗಳಿಂದ ಸೂಚಿಸಿ ಗದ್ಯದ ಏಕರೂಪತೆಯನ್ನು ಮುರಿಯುವುದರ ಜೊತೆಗೆ ವಸ್ತುನಿರೂಪಣೆಗೆ ನಾವೀನ್ಯವನ್ನು ತಂದಿದ್ದಾನೆ. ಇಲ್ಲಿನ ಪ್ರಾಣಿಪಕ್ಷಿಪಾತ್ರಗಳಿಗೆ ಇಟ್ಟಿರುವ ಹೆಸರು ಪ್ರಾಯಶಃ ಮೂಲದಲ್ಲಿನವೇ ಆಗಿರಬಹುದಾದ ಸಾಧ್ಯತೆಗಳಿವೆ: ಏಕೆಂದರೆ ವಿಷ್ಣುಶರ್ಮ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಕತೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಇಂಥವೇ ಹೆಸರುಗಳಿವೆ. ಹೀಗಾಗಿ ಅವುಗಳಲ್ಲಿನ ಸೊಬಗು ಮೂಲಕ್ಕೇ ಸಲ್ಲಬೇಕಾದುದು ಸಮಂಜಸವಾದುದು. ಆದರೆ ಸಂಸ್ಕೃತ ಶ್ಲೋಕ ಮತ್ತು ಸುಭಾಷಿತಗಳನ್ನು ಕನ್ನಡಕ್ಕೆ ತರುವಾಗ ದುರ್ಗಸಿಂಹ ಬಳಸುವ ವಾಕ್ಯಗಳು ಭಾಷಾಂತರವೆನಿಸದಷ್ಟು ಕನ್ನಡತನದಿಂದ ಕೂಡಿರುತ್ತವೆ. 'ಎನ್ನೆವರಂ ಜೀವಿಸುವುದನ್ನೆವರಂ ಸುಖಂಬಡೆವುದು', 'ಅತಿಬುದ್ಧಿಯುಳ್ಳವರಾದೊಡಂ ಶಾಸ್ತ್ರಚಿಂತನೆಯಂ ಮಾಡವೇಳ್ಕುಂ', 'ವಿಶ್ವಾಸಿಸಿದವರೊಳ್ ವಂಚನೆಯನೆಸಗುವುದಾವ ಪ್ರೌಢಿಮೆ' 'ಬಲ್ಲವರುಪಾಯಮಂ ಚಿಂತಿಸುವುದು, ಮೇಲೆ ಬರ್ಪಪಾಯಮಂ ಚಿಂತಿಸುವುದು', 'ತನ್ನ ಕಾರ್ಯವನ್ನಬರ ಹಗೆಯನು ಹೆಗಲಲಾದರೂ ಹೊತ್ತುಕೊಂಡಿಹುದು' ಇಂತಹವು ಇಡೀ ಗ್ರಂಥದುದ್ದಕ್ಕೂ ಕಾಣಸಿಗುತ್ತವೆ.

ಒಟ್ಟಾರೆ, ದುರ್ಗಸಿಂಹನು ತನ್ನ ಕಾಲದ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಿಸರದಲ್ಲಿದ್ದ ಮತಧಾರ್ಮಿಕತೆ ಮತ್ತು ರಾಜತ್ವವೈಭವೀಕರಣಗಳ ಗುಂಗಿನಿಂದ ಹೊರಬಂದು ನೂರಕ್ಕೆ ನೂರು ಲೌಕಿಕೋದ್ದೇಶದ ವಸ್ತುವನ್ನು ಆರಿಸಿಕೊಂಡು ಬಿರುಬೇಸಗೆಯಲ್ಲಿ ತಂಪು ಗಾಳಿ ಬೀಸುವಂತೆ ಮಾಡಿದ್ದಾನೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲಿಯೂ ಯಾರನ್ನೂ ಓಲೈಸುವ ಉದ್ದೇಶವಿರದಿರುವುದೇ ಕೃತಿಯ ಮತ್ತು ಕೃತಿಕಾರನ ಹಿರಿಮೆಯನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸಿದೆ. ಕಾವ್ಯವೆಂದರೆ ಚಂಪೂ ಪ್ರಕಾರ ಎಂಬ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಇವನೂ ಚಂಪೂ ಪ್ರಕಾರವನ್ನು ಆರಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದರೂ, ಅದರಲ್ಲಿನ ಗದ್ಯಕ್ಕೆ ಮೇಲು ಸ್ಥಾನವನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಿ, ಕನ್ನಡ ಗದ್ಯಕ್ಕೆ ಹೊಸದೊಂದು ಜೀವ ತುಂಬಿದ್ದಾನೆ. ಇವನ ಮಾರ್ಗವನ್ನು ಮುಂದೆ ನಯಸೇನನು ಅನುಸರಿಸಿದ್ದುದು ತನ್ನ ಕಾಲಕ್ಕೇ ಈ ಕೃತಿ ಮಾಡಿದ ಪ್ರಭಾವದ ಕುರುಹಾಗಿದೆ. ನಯಸೇನನು ಮತ್ತೆ ಧಾರ್ಮಿಕ ವಿಷಯಕ್ಕೆ ಮರಳಿದರೂ, ತನ್ನ ಹಿಂದಿನ ಕವಿಗಳಂತೆ ನೀಳ ಕಥಾನಕವೊಂದನ್ನಾರಿಸಿಕೊಳ್ಳದೆ, ಚಿಕ್ಕ ಚಿಕ್ಕ ಕತೆಗಳ ಮೂಲಕ ಉದ್ದೇಶ ಸಾಧನೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡಿರುವುದರ ಹಿಂದೆ ದುರ್ಗಸಿಂಹನ ಪ್ರಭಾವ ಎದ್ದು ಕಾಣುವಂತಿದೆ. ಇವರಿಬ್ಬರ ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ಬರುವ ಕೆಲವು ಕತೆಗಳ ಸಾಮ್ಯವು ಅಚ್ಚರಿಗೊಳಿಸುವಂತಹುದು. ಸಾಮಾನ್ಯತೆಯನ್ನು

ಪ್ರೀತಿಸಿದ ಇವರಿಬ್ಬರೂ ಜಾನಪದ ಕತೆ ಮತ್ತು ಕತೆಗಾರಿಕೆಗಳಿಂದ ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಕೃತಿಗಳಿಗೆ ಎರವಲು ಪಡೆದಿರಬಹುದಾದ ಸಾಧ್ಯತೆಯನ್ನೂ ತಳ್ಳಿಹಾಕುವಂತಿಲ್ಲ. ಗಾದೆಗಳ ಬಳಿಕೆ, ವಿಡಂಬನೆಯ ಶೈಲಿ, ಗದ್ಯಬಾಹುಳ್ಯ ಮತ್ತು ದೇಸಿಯ ಒಲವುಗಳನ್ನು ತೋರಿಸಿಕೊಂಡಿರುವುದರಲ್ಲಿ ನಯಸೇನ ದುರ್ಗಸಿಂಹನಿಗಿಂತ ಒಂದು ಹೆಜ್ಜೆ ಮುಂದೆ ಇಟ್ಟಿರುವುದು ಎದ್ದು ಕಾಣುವಂತಹುದು. ಆದರೆ ಅವನಿಗೆ ಸ್ಫೂರ್ತಿಯನ್ನು ನೀಡಿರುವುದು ದುರ್ಗಸಿಂಹನ ಶೈಲಿ ಮತ್ತು ಗದ್ಯಪ್ರೀತಿ ಎಂಬುದನ್ನು ಮರೆಯುವಂತಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಇವರ ಗದ್ಯ ಪರಂಪರೆ ಮುಂದುವರಿಯಲಿಲ್ಲ ಎಂಬುದೇ ಸಾಹಿತ್ಯವು ಮತ್ತೆ ಪಂಡಿತಪ್ರಿಯವಾಯಿತು ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿದೆ. ಇಡೀ ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿಯೇ ವಸುಭಾಗ ಸಂಪ್ರದಾಯದ 'ಪಂಚತಂತ್ರ'ವು ಸಮಗ್ರವಾಗಿ ಸಿಕ್ಕುವುದು ಇಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ. ಹೀಗಾಗಿ 'ಕರ್ಣಾಟಕ ಪಂಚತಂತ್ರ'ಕ್ಕೆ ಪಂಚತಂತ್ರದ ಇಹಾಸದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಮಹತ್ವದ ಸ್ಥಾನವಿದೆ.

ಪರಿವಿಡಿ

ಕರ್ಣಾಟಕ ಪಂಚತಂತ್ರಂ

ಪೀಠಿಕಾಪ್ರಕರಣಂ

ಶ್ರೀವಧು ರಾಗದಿಂದಗಲದಾವನ ವಕ್ಷದೊಳಿರ್ಪಳಾವನಂ
ದೇವನಿಕಾಯಮೋಲಗಿದಪುದಾವನ ನಾಭಿಸರೋಜದೊಳ್ ವಚ
ಶ್ರೀವರನುತ್ಸವಂಬೆರಸು ಪುಟ್ಟಿದನಾವನಶೇಷದೈತ್ಯವಿ
ದ್ರಾವಣನೀಗೆ ದುರ್ಗವಿಭುಚ್ಯುತನಚ್ಯುತಸೌಖ್ಯಕೋಟಿಯಂ ೧

ಅವತಂಸೀಕೃತಬಾಲಕೈತಕಶಿಖಾಸಂದಿಗ್ಧಮುಗ್ಧಾಮೃತಾಂ
ಶುವಿಹಾಯಸ್ಸರಿದಂಬುಚುಂಬಿತಜಟಾಜೂಟಾಂತರಂ ಮಾಡುಗು
ತ್ಸವಮಂ ಭಾಳವಿಲೋಚನಪ್ರಭವಭಾಸ್ವಜ್ಜಾತವೇದಶ್ಶಿಖಾ
ನಿವಹಪ್ಲುಷ್ಟರತೀಶನಿಷ್ಟಸುಖಮಂ ದುರ್ಗಂಗೆ ದೀರ್ಘಾಯುಮಂ ೨

ತೋಯಜಗರ್ಭನಾದಿಮುನಿಮುಖ್ಯಮತಪ್ರಕಟೀಕೃತಾಖಿಳಾ
ಮ್ನಾಯ ಪರಂಪರಾಯತನಶೇಷ ಜಗಜ್ಜನಕಂ ಸರಸ್ವತೀ
ವ್ಯಾಯತಲೋಲಲೋಚನಮದಾಳಿನಿಪೀತಮುಖಾಬ್ಜನೊಲ್ದು ದೀ
ರ್ಘಾಯುಮನೀಗೆ ಶಿಷ್ಟನಿಧಿಗಭ್ಯುದಿತಾರ್ಕಮಹಂ ಪಿತಾಮಹಂ ೩

ಮಾನಿತ ಪುಂಡರೀಕರುಚಿರಂ ವಿಲಸದ್ವರಗಂಡಮಂಡಳಂ
ಶ್ರೀನಿಲಯಂ ಮಹಾಶ್ರುತಿಯುತಂ ದ್ವಿಜಸಂಕುಲಭಾಸಿತಾನನಂ
ಕಾನನದಂತಸೇವ್ಯಗುಣಸಂಗತಮಾಗಿರದೆಂದು ದುರ್ಗಸಿಂ
ಹಾನನಪದ್ಮದೊಳ್ ನೆಲಸಿ ನಿಲ್ಗೆ ಸರಸ್ವತಿ ಬಂದು ರಾಗದಿಂ ೪

ಆತನುಶ್ರೀಜನ್ಮಗೇಹಂ ಕುಮುದವನಸಖಂ ತಾರಕಾನೀಕಲಕ್ಷ್ಮೀ
ಪತಿದ್ವ್ಯೋಮಂ ದ್ವಿಜೇಂದ್ರಾಮಲ ದಶನವಿಭಚ್ಛಾಯನದ್ರೀಂದ್ರಪುತ್ರೀ
ಪತಿ ಚೂಡಾರತ್ನನೀಗಾಗಳುಮತಿಮುದಮಂ ರೋಹಿಣೀಜೀವಿತೇಶಂ
ಶತಪತ್ರಾರಾತಿ ವಿಪ್ರಾನ್ವಯಗಗನಶರಚ್ಚಾರುಚಂದ್ರಂಗೆ ಚಂದ್ರಂ ೫

ನನೆಯಂಬಿಂ ಹಿಮವನ್ಮಹೀಧರತನೂಜಾಧೀಶನಂ ಗೆಲ್ದ ವೀ
ರನಜೇಯಂ ಮಧುರೋಹಿಣೀ ಪ್ರಿಯಸಖಂ ಮೀನಧ್ವಜಂ ಕಾಮಿನೀ
ಜನಕೇಳೀಗುರು ಚಿತ್ತಜಂ ಸುರತಲೀಲಾನಾಟಕಾಸೂತ್ರಧಾ
ರನುದಾರಂ ರತಿವಲ್ಲಭಂ ಕುಡುಗೆ ಮತ್ಕಾವ್ಯಕ್ಕೆ ಸೌಭಾಗ್ಯಮಂ ೬

ಕಮಲಾನಂದಕರಂ ಸುರಪ್ರಕರಚೂಡಾಪೀಡಮಾಣಿಕ್ಯಜಾ
ಳಮರೀಚಿಪ್ರಚಯಾಂಚಿತಾಂಘ್ರಿಕಮಳಂ ತ್ರೈಲೋಕ್ಯನೇತ್ರಂ ತ್ರಿವೇ

ದಮಯಂ ಧ್ವಸ್ತತಮಸ್ತಮಂ ಹೃತನಿಶಾಟೋಪನೊಲ್ದೀಗೆ ಗೌ
ತಮಗೋತ್ರಾಂಬುಜಷಂಡಚಂಡಕಿರಣಂಗಾದಿತ್ಯನುತ್ಸಾಹಮಂ ೭

ಉಗ್ರಭುಜಂಗಭೂಷಣನಶೇಷಸುರಾಸುರಭಾಸುರೋರುಚೂ
ಡಾಗ್ರಮಣಿಪ್ರಭಾಪಟಲಪಾಟಲಿತೋತ್ತಮಪಾದಪೀಠನ
ವ್ಯಗ್ರಮನಂ ವಿನಾಯಕನಿಭಾನನನುಗ್ರತನೂಭವಂ ಗಣ್ಯೈ
ಕಾಗ್ರಣಿ ಸಂಧಿವಿಗ್ರಹಿಗಣಾಗ್ರಣಿಗೀಗೆ ವಿಶುದ್ಧ ಬುದ್ಧಿಯಂ ೮

ಎನಗನುರುಕ್ತಿಯಾಗೆ ದಿಗಧೀಶ್ವರರಾನತರಾಗೆ ಮಾಡುವೆಂ
ಮನಮೊಸೆದೀವೆನಗ್ರಮಹಿಷೀಪದಮಂ ನಿನಗೆಂದ ಪಾಣ್ಬನಂ
ದನುಜನನುಗ್ರಖಡ್ಗಮುಖದಿಂದಿಱಿದೊತ್ತಿದ ದುರ್ಗೆ ದುರ್ಗಸಿಂ
ಹನನತುಳಪ್ರತಾಪಪರನಂ ಪರಿರಕ್ಷಿಸುತಿರ್ಕನಾರತಂ ೯

ಲೋಕಾಗಮಜ್ಞರಖಿಳ ಕ
ಳಾಕುಶಲರುಪೇತವಿದ್ಯರನವದ್ಯ ವಚಃ
ಶ್ರೀಕಾಂತಾದಯಿತರ್ ವಾ
ಲ್ಮೀಕಿ ವ್ಯಾಸಾದಿ ಕವಿಗಳೀಗೆಮಗಱಿವಂ ೧೦

ತುಂಗತರಾಭಿಚಾರಗುರುವಜ್ರದಿನುದ್ಧತ ನಂದವಂಶನಾಂಸಶೈ
ಲಂಗಳ ಪಕ್ಷ ಸಂತತಿಗಳಂ ಸ್ವರುವಿಂ ತಱಿದಿಕ್ಕಿ ಚಂದ್ರಗು
ಪ್ತಂಗೆ ಸಮಸ್ತಧಾರಣಿಯನಿತ್ತು ನೆಗೞ್ತೆಯನಾಂತ ವಿಷ್ಣುಗು
ಪ್ತಂಗೆಣೆಯಾರೊ ನೀತಿವಿದರರ್ಣವವೇಷ್ಟಿತ ವಿಶ್ವಧಾತ್ರಿಯೊಳ್ ೧೧

ನೆಗೞ್ದ ಗುಣಾಢ್ಯನ ಮೃದುಮಧು
ರಗಭೀರತರ ಪ್ರಸನ್ನ ಕವಿತಾಗುಣಮಂ
ಪೊಗೞಲ್ಕಜನುಂ ನೆಱೆಯಂ
ಜಗದೊಳಗಿನ್ನುೞಿದ ಜಡರದೇಂ ನೆಱೆದಪರೊ ೧೨

ವರವಾಗ್ವಿಲಾಸದಿಂದಂ
ಸುರವಂದಿತೆಯೆನಿಪ ಗಂಗೆಯಂ ಮೆಚ್ಚಿಸಿ ಸೌಂ
ದರ ರತ್ನಕಟಕಮಂ ತಂ
ದಾರರೊ ವರರುಚಿವೊಲಾದಿಕವಿವರರಾರುಂ ೧೩

ಪರಮಕವೀಂದ್ರವೃಂದವಿನುತೋತ್ತಮವಾಣಿ ಸರಸ್ವತೀಸ್ವಯಂ
ವರವರನಬ್ಜಜೋಪಮನಪಾಸ್ತರಜಂ ನಿಜವಾಗ್ವಿಲಾಸಭಾ
ಸುರತರಚಂದ್ರಿಕಾದ್ಯುತಿನಿರಸ್ತಸಮಸ್ತಜಗತ್ತಮಂ ಕಳಾ
ಪರಿಣತನೆಂದೊಡೇವೊಗೞ್ವೆನುನ್ನತಿಯಂ ಕವಿಕಾಳಿದಾಸನಾ ೧೪

ಕವಿರಾಜಶಿರಶ್ಶೇಖರ
ನವನೀಶ್ವರ ಚಕ್ರವರ್ತಿ ಹರ್ಷನರೇಂದ್ರ
ಪ್ರವರಂ ಕುಡೆ ಪಡೆದಂ ವ
ಶ್ಯವಾಣಿ ಕವಿಚಕ್ರವರ್ತಿವೆಸರಂ ಬಾಣಂ ೧೫

ಸೂರಿ ಕವಿರಾಜದರ್ಪವಿ
ದಾರಣಚತುರಂ ವಿನೀತನೆಂಬಂ ಗುಣದಿಂ
ನಾರಾಯಣನಂತೆಸೆದಂ
ನಾರಾಯಣನಖಿಳಭುವನವಂದಿತಚರಣಂ ೧೬

ಅನುಪಮ ಕವಿವ್ರಜಂ ಜೀ
ಯೆನೆ ರಾಘವಪಾಂಡವೀಯಮಮಂ ಪೇೞ್ದು ಯಶೋ
ವನಿತಾಧೀಶ್ವರನಾದಂ
ಧನಂಜಯಂ ವಾಗ್ವಧೂಪ್ರಿಯಂ ಕೇವಳನೇ ೧೭

ವಾಮನ ಭಲ್ಲಟ ಭಾಮಹ
ಭೀಮಂ ಭವಭೂತಿ ಭಾಸ ಭಾರವಿ ಭಟ್ಟಿ
ಶ್ರೀಮಾಘ ರಾಜಶೇಖರ
ಕಾಮಂದಕರೆಸೆವ ಸೂಕ್ತಿಯಂ ಪೊಗೞದರಾರ್ ೧೮

ವಿಪುಲ ಕವಿತಾಗುಣಾಪಾ
ಸ್ತಪುರಾಣಕವೀಂದ್ರನೆನಿಪ ಮಹಿಮೆಯನಿಂದ್ರ
ದ್ವಿಪದುಗ್ಧವಾರ್ಧಿಡಿಂಡೀ
ರಪಿಂಡಪಾಂಡುರಯಶಕ್ಕೆ ದಂಡಿಯೆ ನೋಂತಂ ೧೯

ಶ್ರೀವಿಜಯರ ಕವಿಮಾರ್ಗಂ
ಭಾವಿಪ ಕವಿಜನದ ಮನಕೆ ಕನ್ನಡಿಯುಂ ಕೆ
ಯ್ದೀವಿಗೆಯುಮಾದುವದಱಿಂ
ಶ್ರೀ ವಿಜಯರ್ದೇವರವರನೇವಣ್ಣಿಪುದೋ ೨೦

ಪರಮಕವೀಶ್ವರ ಚೇತೋ
ಹರಮೆಂಬಿನಮೆಸೆವ ಮಾಳವೀಮಾಧವಮಂ
ವಿರಚಿಸಿದ ಕನ್ನಮಯ್ಯಂ
ಬರಮಾಗಂ ಸುಕವಿ ಬಗೆವೊಡಿನ್ನುಂ ಮುನ್ನಂ ೨೧

ಪೊಸತೆನಿಪ ದೇಸಿಯಿಂ ನವ
ರಸವೊಸರಲ್ಕೊಳ್ವುವೆತ್ತ ಮಾರ್ಗದಿನಿಳೆಗೇ
ನೆಸೆದುವೊ ಸುಕವಿಗಳೆನೆ ನೆಗ
ೞ್ದಸಗನ ಮನಸಿಜನ ಚಂದ್ರಭಟ್ಟನ ಕೃತಿಗಳ್ ೨೨

ಮಾರ್ಗದ್ವಯಪರಿಣತ ಕವಿ
ಮಾರ್ಗಮನೋಹಾರಿಯಾದುದೆಂದಖಿಳಬುಧರ್
ನಿರ್ಗರ್ವರಾಗಿ ಪಂಪನ
ಗೀರ್ಗುಂಫದ ಪೆಂಪನಾಗಳುಂ ಬಣ್ಣಿಸುವರ್ ೨೩

ತ್ರಿಜಗನ್ನುತ ವಾಗ್ವಿಭವದಿ
ನಜಂಗೆ ನೂರ್ಮಡಿಯೆನಿಪ್ಪ ಪೆಂಪಂ ತಳೆದು
ವಿಜಿತಾರಿ ದಂಡನಾಯಕ
ಗಜಾಂಕುಶಂ ಕುಶಲವಾಂಛಿತಪ್ರಿಯಶೌರ್ಯಂ ೨೪

ಅನತಿಶಯ ನೀತಿಮಾರ್ಗನ
ನನೂನ ಕವಿತಾವಿಲಾಸನಂ ಭೂತಳದೊಳ್
ಮನುಗಂ ವ್ಯಾಸಂಗಂ ಮಿಗಿ
ಲೆನಿಸಿದ ಕವಿತಾವಿಳಾಸನಂ ಪೊಗಟಿದರಾರ್ ೨೫

ಕವಿ ಗಮಕಿ ವಾದಿ ವಾಗ್ಮಿ
ಪ್ರವರರ್ ಶ್ರೀಮಾದಿರಾಜಮುನಿಪುಂಗವರು
ತ್ಸವದಿಂ ತಿರ್ದಿದರೆನೆ ಭೂ
ಭುವನದೊಳಿದನೆಟ್ಟು ಕೊಂಡುಕೊನಯದರೊಳರೇ ೨೬

ಚತುರಂತಾಶೇಷಧಾತ್ರೀತಳಜನವಿನುತಂ ನೀತಿಶಾಸ್ತ್ರಾನುವಿದ್ಧಂ
ಕತೆ ಪೇಟ್ದಂ ಶಿಷ್ಟಚಿಂತಾಮಣಿ ಮನುಚರಿತಂ ದುರ್ಗನುದ್ದಾಮವಾಕ್ಶ್ರೀ
ಪತಿ ಕಯ್ಕೊಂಡಟ್ತಿಯಿಂ ಶೋಧಿಸಿ ಬರೆದನಿದಂ ಸಂದ ಗೋವಿಂದನೆಂದಂ
ದತಿಸೂಕ್ತಂ ಭಾವಿಪಂಗೀ ಕೃತಿ ಮಧುಮಧುರಾಳಾಪ ಸಂಪ್ರೀತಿಯಿಂದಂ ೨೭

ಧರೆಯಂ ದ್ವಾಪರದೊಳ್ ವದಾನ್ಯತಿಲಕಂ ಲೋಕೋತ್ತರಂ ಮುನ್ನ ಭಾ
ಸ್ಕರಪುತ್ರಂ ನಿಜದಾನದಿ ತಣಿಪದಂತೀರೇಟ್ಮಹೀಭಾಗಮಂ
ದೊರೆವೆತ್ತುತ್ತಮಭೋಗದೊಳ್ ತಣಿಪಿದಂ ಭೂಪೋತ್ತಮಂ ಸಂದ ಭಾ
ಸ್ಕರಪುತ್ರಂ ಕಲಿಕಾಲಕರ್ಣವೆಸರಂ ಭೂವಿಶ್ರುತಂ ಮಾಡಿದಂ ೨೮

ಸ್ವಸ್ತಿಶ್ರೀ ವನಿತಾಸ್ವಯಂವರವರಂ ಚಾಳುಕ್ಯರಾಜಾನ್ವಯ
ಪ್ರಸ್ತುತ್ಯೋದಯ ಶೈಲಭಾನು ವಿನತಾಶೇಷದ್ವಿಷನ್ಮಸ್ತಕ
ನ್ಯಸ್ತಾಂಘ್ರಿದ್ವಯನಬ್ಧಿವೇಷ್ಟಿತಮಹೀರಕ್ಷಾಕ್ಷಮೋತ್ತುಂಗಬಾ
ಹುಸ್ತಂಭಂ ನೃಪಚಕ್ರವರ್ತಿತಿಲಕಂ ಶ್ರೀಕೀರ್ತಿವಿದ್ಯಾಧರಂ ೨೯

ಅಭಿನವಭಗದತ್ತಂ ನಿಖಿ
ಳಭುವನಸಂಸ್ತೂಯಮಾನ ಚಾಳುಕ್ಯಕುಲ
ಪ್ರಭವಂ ದಿಳೀಪನಾಭಾ
ಗಭರತಹುಷಾಂಬರೀಷನಿರ್ಮಲಚರಿತಂ ೩೦

ಜಯಲಕ್ಷ್ಮೀಪತಿ ಸತ್ಯಾ
ಶ್ರಯನಪ್ರತಿಮಪ್ರತಾಪನಂಗಜರೂಪಂ
ಜಯಸಿಂಹನೃಪಂ ಸತ್ಯಾ
ಶ್ರಯಕುಲತಿಲಕಂ ಸಮಸ್ತಭುವನಾಧಾರಂ ೩೧

ದಿಗಭವ್ರಾತದೊಳಿಂದ್ರದಂತಿ ಸುರರೊಳ್ ಶಂಬಾಯುಧಂ ಚಕ್ರವ
ರ್ತಿಗಳೊಳ್ ಶ್ರೀಜಗದೇಕಮಲ್ಲಮಹಿಪಂ ಶೈಲಂಗಳೊಳ್ ಮೇರು ಪ
ನ್ನಗರೊಳ್ ವಾಸುಕಿ ದಂಡನಾಯಕರೊಳಂ ಶ್ರೀಗಂಡಭೂರಿಶ್ರವಂ
ಮಿಗಿಲೆಂದಾರ್ ಪೊಗಟಿರ್ ಪಯೋನಿಧಿಪರೀತಾಶೇಷಭೂಭಾಗದೊಳ್ ೩೨

ಸಕಳೋರ್ವೀಶ್ವರದಂಡನಾಯಕವಿನೂತಾಂಘ್ರಿದ್ವಯಂ ದಂಡನಾ
ಯಕವೀರಾಗ್ರಣಿ ದಂಡನಾಯಕಚಮೂಚಕ್ರಾಯುಧಂ ದಂಡನಾ
ಯಕತೇಜೋನಿಧಿ ದಂಡನಾಯಕನಿಕಾಯಾಧೀಶ್ವರಂ ದಂಡನಾ
ಯಕಚೂಡಾಮಣಿಯೆಂದು ಬಣ್ಣಿಸದರಾರ್ ಶ್ರೀಸಿಂಹಸನ್ನಾಹನಂ ೩೩

ವ ॥ ಆ ಕದಂಬವಂಶಾಧೀನಪ್ಪ ಚಾಳುಕ್ಯರಾಜಂ ಜಯಂತೀಪುರದೊಳ್
ಪೃಥ್ವೀಸಾಮ್ರಾಜ್ಯಂಗೆಯ್ಯುತ್ತಿರ್ಪುದುಂ

ತಚ್ಚರಣ ಕಮಳಭೃಂಗಂ
ಸಚ್ಚರಿತಂ ಶೌರ್ಯವಾರ್ಧಿ ವಿಪ್ರಕುಲೋದ
ನ್ವಚ್ಚಂದ್ರನಪಗತಾರಿಕು
ಭೃಚ್ಚಕ್ರಂ ಚಕ್ರವರ್ತಿದಂಡಾಧೀಶಂ ೩೪

ಧರಣೀಚಕ್ರದೊಳುಳ್ಳ ಪಾರ್ಥಿವನರನಿರ್ಪತ್ತೊಂದು ಸೂಳ್ ಕೊಂದು ಭೀ
ಕರಕೋಪಾನಳನಂ ತದೀಯ ಯುವನತೀನೇತ್ರಾಂಬುಧಾರಾಪರಂ
ಪರೆಯಿಂ ಮಟ್ಗಿಸಿ ಗೆಲ್ಲಮಂ ತಳೆದ ರಾಮಂಗಗ್ಗಳಂ ವಿಕ್ರಮಾ
ಭರಣಂ ವಿಕ್ರಮದಿಂ ತ್ರಿವಿಕ್ರಮನಿಭಂ ಕೋದಂಡರಾಮಾಧಿಪಂ ೩೫

ಚತುರಂಬುರಾಶಿವಲಯ
ಕ್ಷಿತಿರಕ್ಷಣದಕ್ಷತೀಕ್ಷ್ಣ ಕಾಕ್ಷೇಯಕಮಂ
ಡಿತಬಾಹುರಾಹುಕಬಳೀ
ಕೃತಚೋಳೀಮಾಳಿಕಾಮುಖೇಂದುವಿಳಾಸಂ ೩೬

ಬುಧ ವೈತಾಳಿಕ ಗಾಯಕಾರ್ಥಿನಟವೀಣಾವಾದಭೂದೇವಮಾ
ಗಧವಂದಿಪ್ರಕರಾರ್ಥಿಕಲ್ಪಮಹಿಜಂ ದೋರ್ಗರ್ವದಿಂದಾಂತವೈ
ರಿಧರಾಧೀಶಬಲಕ್ಕೆ ಗಾಂಡಿವಧರಂ ಗಂಗಾಧರಂ ತುಂಗಶ
ಕ್ತಿಧರಂ ವಜ್ರಧರಂ ಧರಾಧರಧರಂ ಶ್ರೀಕೀರ್ತಿವಿದ್ಯಾಧರಂ ೩೭

ಎನೆ ನೆಗಟ್ದ ಕುಮಾರಸ್ವಾ
ಮಿ ನಚ್ಚಿ ಮುದದಿಂದಮೀಯೆ ಪಡೆದಂ ಚಕ್ರೇ
ಶನ ಸಂಧಿವಿಗ್ರಹಾಸ್ಪದ
ಮನಾತ್ಮ ಸಾತ್ಕೃತನೃಪತ್ರಿವರ್ಗಂ ದುರ್ಗಂ ೩೮

ಆತನ ವಿಶುದ್ಧಗುಣಸಂ
ಘಾತಾತ್ಮನಜನ್ಮಭೂಮಿ ಕರ್ಣಾಟಕ ಧಾ
ತ್ರೀತಿಲಕಮ ಖಿಳಜಗತೀ
ಖ್ಯಾತಂ ಕಿಸುಕಾಡನಾಡು ಸೊಗಯಿಸಿ ತೋರ್ಕುಂ ೩೯

ಆ ನಾಡೊಳಗ್ರಹಾರಂ
ಭೂನಾರೀಕುಚತಟಾಗ್ರಹಾರಂ ವಿಪುಳ
ಶ್ರೀನಿಳಯಮೆನಿಸಿ ಸಯ್ಯಡಿ
ನಾನಾವಸ್ತೂತ್ಕರಾಕರಂ ಕರಮೆಸೆಗುಂ ೪೦

ಪರಮಾನಂದಮನೀವ ದೇವಭವನ ಶ್ರೀಲೀಲೆಯಿಂದಂ ಧರಾ
ಮರರುತ್ಸಾಹದೆ ಮಾಡುತಿರ್ಪ ಮಖಸಂದೋಹಂಗಳಿಂದಂ ಮುನೀ
ಶ್ವರರಿಂದಂ ನುತಸತ್ಕವಿಪ್ರವರವಿದ್ವದ್ಬೃಂದದಿಂದಂ ಮನೋ
ಹರ ಸೌಂದರ್ಯವಿಭಾಸಿ ಸೈಯಡಿ ಕರಂ ರಯ್ಯಂ ಮಹೀಭಾಗದೊಳ್ ೪೧

ವ ॥ ಅಂತು ಸೊಗಯಿಸುವಗ್ರಹಾರದೊಳ್ ತರ್ಕವ್ಯಾಕರಣವಾತ್ಸ್ಯಾಯನಾದ್ಯಶೇಷ ವಿದ್ಯಾಪ್ರಕರಣನುಂ ಸಕಲಧರ್ಮಕ್ಕೆಲ್ಲಂ ಕೆಯ್ಯಾಲ್ ಮೂಡಿದಂತೆ ದುರ್ಗಸಿಂಹ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನುಂಟು. ಆತನ ಪತ್ನಿ ರೇವಕಬ್ಬೆ ಗೌರೀದೇವಿಯೋಪಾದಿಯೊಳ್ ತನ್ನ ಪತಿ ಭಕ್ತಿಯಿಂದಿರಲ್ ಆ ದಂಪತಿಗಳ್ಗೆ ತಮ್ಮ ಕುಲಕ್ಕೆ ಪ್ರದೀಪನುಮಾಗಿ ಗೌತಮ ಕುಲದೊಳ್ ಸಮುದ್ರದೊಳ್ ಚಂದ್ರಂ ಪುಟ್ಟುವಂತೆ ಪುಟ್ಟಿ ಆ ಬ್ರಹ್ಮೋದಯದೊಳ್ ಮನ್ವಾದಿ ಪುರಾಣಮುನಿಗಣ ಪ್ರಣೂತ ಶ್ರುತಿವಿಹಿತವಿಶುದ್ಧಮಾರ್ಗನುಂ, ಪ್ರಣೂತಾತ್ಮೀಯ ಬಂಧುವರ್ಗನುಂ, ನಿತ್ಯಹೋಮಾಧ್ಯಯನಾನೇಕ ಯಾಗಾವಭೃತಸ್ನಾನ ಪವಿತ್ರಗಾತ್ರನುಂ, ಸುಜನೈಕಮಿತ್ರನುಂ, ಸಕಲವೇದಾಧ್ಯಯನಮುಖರಪವಿತ್ರಾನನನುಂ, ಸಂತರ್ಪಿತಾತಿಥಿಪಿತೃದೇವತಾದ್ವಿಜನ್ಮಾನನುಂ, ಭಗವನ್ನಾರಾಯಣಚರಣಾಂಬುಜಸ್ಮರಣಪರಿಣತಾಂತಃಕರಣನುಂ, ನಿಜಗೋತ್ರಶತಪತ್ರಸಹಸ್ರಕಿರಣನುಂ, ತರ್ಕ ವ್ಯಾಕರಣ ಕಾವ್ಯ ನಾಟಕ ಭರತವಾತ್ಸ್ಯಾಯನಾದ್ಯಶೇಷವಿದ್ಯಾಸಮುದ್ರತರಣ ಗುಣೈಕ ಪುಣ್ಯನುಂ, ಧರಾಮರಾಗ್ರಗಣ್ಯನುಮಾಗಿ

ವಿನಯೈಕಜನ್ಮಗೃಹಮಾ
ಳ್ತನದಾಸ್ಪದಮೊಳ್ಪಿನಾಟಿಮಾರ್ಪಿನಕಣಿಯೆಂ
ದನನುಯದಿಂ ಕೂರ್ತು ಜಗ
ಜ್ಜನಜಾಲಂ ಪೊಗಟೆ ದುರ್ಗಮಯ್ಯಂ ನೆಗಟ್ದಂ ೪೨

ಆ ವಿಪ್ರೋತ್ತಮನ ಮಗಂ
ಭೂವಿಶ್ರುತನೀಶ್ವರಾರ್ಯನೆಂಬೊಳ್ಪೆಸರಿಂ
ದೇವದ್ವಿಜಗುರುಜನಪದ
ಸೇವಾನಿರತಂ ಪರೋಪಕಾರಾಭಿರತಂ ೪೩

ಶರಣಾಗತಂ ರಕ್ಷಿಸೆ
ಪರೋಪಕಾರಾರ್ಥಮರ್ಥಮಂ ತವಿಸೆ ದಿಗಂ
ತರಮಂ ನಿಮಿರ್ಚೆ ಜಸದಿಂ
ಪುರುಷೋತ್ತಮನೀಶ್ವರಾರ್ಯನಂ ತೋಱಿಸಿದಂ ೪೪

ಆತನ ಸತಿ ವಿಶದಗುಣ
ವ್ರಾತಾನ್ವಿತೆ ಧರ್ಮಮೂರ್ತಿ ಪತಿಭಕ್ತಿಯೊಳಾ
ಸೀತೆಗರುಂಧತಿಗೆ ಕುಭ್ರ
ಜ್ಜಾತೆಗೆ ದೊರೆ ರೇವಕಬ್ಬೆಯೆಂಬಳ್ ಪೆಸರಿಂ ೪೫

ಆ ರೇವಾಂಬಿಕೆಗಂ ದಿಜೋತ್ತಮನೆನಲ್ ಸಂದೀಶ್ವರಾರ್ಯಂಗಮು
ರ್ವೀರಾಮಾಧಿಪವಲ್ಲಭಂ ಭುಜಜನಾನಂದಪ್ರದಂ ಸ್ವಾನ್ವಯು
ಕ್ಷೀರೋದಾಮೃತರೋಚಿ ಪುಟ್ಟಿ ನೆಗಟ್ದಂ ಶ್ರೀದುರ್ಗಸಿಂಹಂ ಗುಣಾ
ಧಾರಂ ಧೀರನುದಾರಚಾರುಚರಿತಂ ವಿದ್ವಜ್ಜನೈಕಾಶ್ರಯಂ ೪೬

ಜನಕಂ ಕಮ್ಮೆಕುಲಪ್ರದೀಪನೆವನೀದೇವಾನ್ವಯಾಂಭೋಜಿನೀ
ದಿನಪಂ ಗೌತಮಗೋತ್ರಮಂಡನನಿಳಾಲೋಕಸ್ತುತಂ ದಾನಿ ವಾ
ಗ್ವನಿತಾಧೀಶ್ವರನೂರ್ಜಿತಂ ಜನನಿ ಶುದ್ಧಾಚಾರೆ ಸದ್ಧರ್ಮಮೂ
ರ್ತಿನಿ ರೇವಾಂಬಿಕೆಯೆಂದೊಡಾರ್ ಪೊಗಟರೀ ದುರ್ಗಾನ್ವಯಂ ಖ್ಯಾತಿಯಂ ೪೭

ಅಲಘುತರ ಪ್ರಗುಣ ದಶಾ
ಕಲಿತಂ ಜ್ಯೋತಿರ್ವಿಶೇಷದಿಂ ಪರಹಿತಮಂ
ವಿಲಸತ್ಕಾಂತಿ ಸುಪುತ್ರಃ
ಕುಲದೀಪಕ ಎನಿಸಿ ದುರ್ಗಸಿಂಹಂ ನೆಗಟ್ದಿಂ ೪೮

ಧರೆ ಬಣ್ಣಿಸೆ ಸಯ್ಯಡಿಯೊಳ್
ಪೊರೆದಾಳ್ದನ ಸಕಲಚಕ್ರವರ್ತಿಯ ಬೆಸದಿಂ
ಹರಿಹರ ಭವನಂಗಳನ
ಚ್ಚರಿಯೆನೆ ಮಾಡಿಸಿದೆನೇಂ ಕೃತಾರ್ಥನೊ ಸಿಂಹಂ ೪೯

ಅನವದ್ಯಾಚರಣಕ್ಕುದಾಹರಣಮುದ್ಯತ್ಕೀರ್ತಿಗಾಧಾರಮಾ
ಳ್ದನ ಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ಮರುತ್ತನೂಜನೆನಿಸಿರ್ದಾತ್ಮೀಯವಂಶಕ್ಕೆ ಮಂ
ಡನರತ್ನಂ ಕಟಕಾರ್ಣವಪ್ರತರಣಪ್ರೋದ್ಭಾಸಿ ಸಿದ್ಧೇಷ್ಟಶಿ
ಷ್ಟನಿಕಾಯಕ್ಕೆ ವಹಿತ್ರಮೆಂದು ಪೊಗಟ್ಗುಂ ವಿದ್ವಜ್ಜನಂ ದುರ್ಗನಂ ೫೦

ವಿನಯಾಧೀನನಹೀನಂ
ವಿನುತಕುಲೀನಂ ನಿಜೇಶಕಾರ್ಯಧುರೀಣಂ
ಮನುವಿಹಿತ ಧರ್ಮಮಾರ್ಗಾ
ಧ್ವನೀನನಿವನೆಂದುದು ಗರ್ನನೆನಿಸಿದನಲ್ತೇ ೫೧

ಅಟಿಮಿಗಾಗರಮೊಳ್ಗುಣಕ್ಕೆ ಕಣಿ ಶೌಚಕ್ಕಾಸ್ಪದಂ ಜಾಣ್ತನ
ಕ್ಕೆಱವಟ್ಟೊಲ್ಪುಡಿಗಾಣ್ಮನಾಯತಿಗಡರ್ಪಾರ್ಪಿಂಗೆ ಲೀಲಾಗೃಹಂ
ಗುಟಿ ಧರ್ಮಕ್ಕೆ ವಿನೀತವೃತ್ತಿಗೆ ತವರ್ ಸತ್ಯಕ್ಕಧಿಷ್ಠಾನಮೆಂ
ದಟಿತಂ ಕೈಮಿಗೆ ಕೂರ್ತು ಕೀರ್ತಿಸುವುದುರ್ವೀಮಂಡಲಂ ದುರ್ಗನಂ ೫೨

ನಿಶ್ಚಿತಮನರಲ್ಲದರಂ
ದುಶ್ಚರಿತರನೆಯ್ದೆ ಪಡೆದ ದೋಷಕ್ಕಂ ಪ್ರಾ
ಯಶ್ಚಿತ್ತಮೆಂದು ಸಕಲವಿ
ಪಶ್ಚಿನ್ನಿಧಿಯೆನಿಪ ದುರ್ಗನಂ ಬಿದಿ ಪಡೆದಂ ೫೩

ವಿನಯಾಂಭೋನಿಧಿ ಶಿಷ್ಟಕಲ್ಪಮಹಿಜಂ ಸತ್ಯವ್ರತಂ ವಿಪ್ರವಂ
ಶನಭೋಮಂಡನಚಂಡಭಾನು ವಿಲಸದ್ವಾಕ್ಶ್ರೀಮನೋರಾಮನೆಂ
ದೆನಸುಂ ಧಾರಿಣಿ ಬಣ್ಣಿಕುಂ ನಿಜಯಶೋವಲ್ಲೀವೃತಾಂಭೋದಮಾ
ರ್ಗನನಾರಾಧಿತಭರ್ಗನಂ ಭೃತವಿಪಶ್ಚಿದ್ವರ್ಗನಂ ದುರ್ಗನಂ ೫೪

ಜಗದೊಳ್ ಪತಿಹಿತದೆಡೆಯೊಳ್
ನೆಗಟ್ದಿನಜನಿನೇಕದಂತನಿಂ ಪವನಜನಿಂ
ಖಗರಾಜನಿನೀ ದುರ್ಗಂ
ದ್ವಿಗುಣಂ ತ್ರಿಗುಣಂ ಚತುರ್ಗುಣಂ ಪಂಚಗುಣಂ ೫೫

ಪರಮಾತ್ಮಂ ಪರಮೇಶ್ವರಂ ಮುರಹರಂ ದೈವಂ ಮಹಾಯೋಗಿಗಳ್
ಗುರುಗಳ್ ಶಂಕರಭಟ್ಟರೈದೆ ಪೊರೆದಂ ಶ್ರೀಚೋಳಕಾಳಾನಲಂ
ಧರಣೀಶಾಗ್ರಣಿ ಚಕ್ರವರ್ತಿತಿಲಕಂ ಪ್ರೋನ್ಮತ್ತವೈರೀಭಕೇ
ಸರಿಸಿಂಗಂಪತಿಯೆಂದೊಡುನ್ನತಿಯನಿನ್ನೇವಣ್ಣಿಪೆಂ ದುರ್ಗನಾಂ ೫೬

ಎಂದು ಜಗಜ್ಜನಮಧಿಕಾ
ನಂದಂಬೆರಸೆಯ್ದೆ ಕೀರ್ತಿಸುತ್ತಿರೆ ವಿದ
ಗ್ಧೃಂದಂ ಬಗೆಗೊಂಡಾಗ್ರಹ
ದಿಂದಂ ಪೇಟಲ್ಕೆವೇಟೆ ತದನುಗ್ರಹದಿಂ ೫೭

ಪರಮಶ್ರೀಮನ್ಮಹಾಸೌಂದರ ರಜತಗಿರೀಂದ್ರಾಗ್ರದೊಳ್ ರಾಗದಿಂದಂ
ಗಿರಿಜಾಧೀಶಂ ಶಿವಂ ಶಂಕರನಮರನದೀವಲ್ಲಭಂ ದೇವದೇವಂ
ವರದಂ ಸಂಸಿದ್ಧಮಾದೀ ಕಥೆಯನಜೆಪುವೊಂದಂದದಿಂದರ್ಧನಾರೀ
ಶ್ವರನಾಗಿರ್ದಂ ಸಮಸ್ತಾಮರಮಣಿಮಕುಟೋದ್ಘೃಷ್ಟಪಾದಾರವಿಂದಂ ೫೮

ಒಂದು ದಿವಸಂ ಪರಮೇಶ್ವರನುಂ ಮೇರುಪರ್ವತದ ಮೇಲೆ ಪಿರಿದುಂ ಸಂತೋಷದಿಂ ಎಡದಲ್ಲಿ ಬ್ರಹ್ಮನುಂ ಬಲದಲ್ಲಿ ವಿಷ್ಣುವುಂ ಪಿಂದೆ ಮೂವತ್ತುಮೂಱು ಕೋಟಿ ದೇವತೆಗಳುಂ ಮುಂದೆ ನಂದಿನಾಥವೀರಭದ್ರಾದಿಗಣನಾಥರುಂ ತೊಡೆಯ ಮೇಲೆ ಗೌರಿಯುಂ ಜಡೆಯಲ್ಲಿ ಗಂಗೆಯುಂ ಸಹಿತಮಾಗಿಯೊಡ್ಡೋಲಗಂಗೊಟ್ಟು ಕುಳಿತಿರ್ದಂ.

ವ ॥ ಅಂತಿರ್ದ ಪರಮೇಶ್ವರಂಗೆ ಗಿರಿರಾಜತನೂಜೆ ಕರಕಮಲಂಗಳಂ ಮುಗಿದು, –ದೇವಾ, ನೀವೆನಗೊಂದಪೂರ್ವಮಪ್ಪ ಕಥೆಯಂ ಪೇಟಲ್ವೇಟ್ಟುದೆನೆ; ಹರಂ ದರಹಸಿತವದನಾರವಿಂದನಾಗಿ ಪಾರ್ವತಿಗಪೂರ್ವಮಪ್ಪ ಕಥೆಗಳಂ ಪೇಟುತ್ತಿರಲಾ ಕಥಾಗೋಷ್ಠಿಯೊಳ್ ಪುಷ್ಪದಂತನೆಂಬಂ ಗಣಪ್ರಧಾನನಿರ್ದೆಲ್ಲಮಂ ಕೇಳ್ದಾತನೇನಾನುಮೊಂದು ಕಾರಣದಿಂ ಮಾನವಲೋಕದೊಳ್ ಪುಟ್ಟಿ ಗುಣಾಢ್ಯ ನೆಂಬ ಸತ್ಕವಿಯಾಗಿ ಶಾಲಿವಾಹನನೆಂಬ ಚಕ್ರವರ್ತಿಯ ಕವಿಯಾಗಿರ್ದು ಹರಂ ಗಿರಿಸುತಗೆ ಪೇಟ್ದಾ ಕಥೆಗಳಂ ಪೈಶಾಚಕ ಭಾಷೆಯೊಳ್ ಬೃಹತ್ಕಥೆಗಳಂ ಮಾಡಿ ಪೇಟ್ದೊಡವಂ ವಸುಭಾಗಭಟ್ಟಂ ಕೇಳ್ದಾ ಕಥಾಸಮುದ್ರದೊಳ್ ಪಂಚರತ್ನಮಪ್ಪೈದು ಕಥೆಗಳನಾಯ್ದುಕೊಂಡು ಪಂಚತಂತ್ರಮೆಂದು ಪೆಸರಿಟ್ಟು ಸಮಸ್ತಜಗಜ್ಜನೋಪ ಕಾರಾರ್ಥಂ ಪೇಟ್ದನದಱಿಂ,

ವಸುಭಾಗಭಟ್ಟಕೃತಿಯಂ
ವಸುಧಾಧಿಪಹಿತಮನಖಿಲವಿಬುಧಸ್ತುತಮಂ
ಪೊಸತಾಗಿರೆ ವಿರಚಿಸುವೆಂ
ವಸುಮತಿಯೊಳ್ ಪಂಚತಂತ್ರಮಂ ಕನ್ನಡದಿಂ ೫೯

ವ ॥ ಆ ಕಥಾಪ್ರಪಂಚಮೆಂತೆಂದೊಡೆ:– ಅನೇಕ ಕರಿಮಕರತಿಮಿತಿಮಿಂಗಿಲ ಕುಲಕ್ಷೋಭಜನಿತ ಭಂಗುರತರತ್ತರಂಗಸಂಘಾತಸಂಗತಮಪ್ಪ ಜಲನಿಧಿವಳಯದಿಂ ಪರಿಕ್ಷಿಪ್ತಮಾಗಿ ಸೊಗಯಿಸುವ ಜಂಬೂದ್ವೀಪದ ಭಾರತವರ್ಷದ ಸಕಲಜಗತೀ ಜನಸ್ತುತ್ಯದಾಕ್ಷಿಣಾತ್ಯವೆಂಬ ಜನಪದಮುಂಟು. ಅಲ್ಲಿ,

ಮಹನೀಯಂ ಸುರಸದ್ಮಪದ್ಮವನಷಂಡಂ ರಮ್ಯಹರ್ಮ್ಯಾವಳೀ
ಗೃಹರತ್ನದ್ಯುತಿಭಾಸಿತಂ ಫಲಭರಾಕ್ರಾಂತೋನ್ನತೋದ್ಯಾನಭೂ
ರುಹಸಂಕೀರ್ಣವಿರಾಜಿತಂ ಬಹುಳವಾಪೀಕೂಪಶೋಭಾವಹಂ
ಮಹದಾನಂದಕರಂ ಕರಂ ಸೊಗಯಿಕುಂ ಸೌರೂಪ್ಯಮೆಂಬಾಪುರಂ ೬೦

ಅದಱ ಮಣಿಭವನದೀಪ್ತಿಗ
ಳೊದವಿ ದಿವಂಬರೆಗಮಿಂದ್ರಚಾಪಶ್ರೀಯಂ
ಪುದಿದೊಳಕೊಂಡಿರ್ಪುವಕಾ
ಲದೊಳಂ ಸೌಂದರವಿಚಿತ್ರವರ್ಣಯುತಂಗಳ್ ೬೧

ಅನುಪಮಮಪ್ಪವಿಭ್ರಮದೊಳೊಂದಿದ ಪುರ್ಬುಗಳೆಂಬ ಬಿಲ್ಗಳಿಂ
ಘನಕುಚಮಂಡಳಾಗ್ರದಿನನೂಲಸದ್ಭುಜಪಾಶದಿಂ ವಿಳೋ
ಚನಶರಜಾಳದಿಂ ಜಘನಚಕ್ರದಿನಲ್ಲಿಯ ಸೌಂದರೀಜನಂ
ಮನಸಿಜಭೂಮಿಭೃಜ್ಜಯನಶಾಲೆಯ ಲೀಲೆಯನೊಪ್ಪಿ ತೋಱುಗಂ ೬೨

ಎಸೆವ ಬಹುರತ್ನರಾಶಿಯ
ಪಸರಂಗಳಿನದಱ ಬೀದಿಗಳ್ ಪಲವುಂ ರಂ
ಜಿಸಿ ತೋರ್ಕುಮಾವಗಂ ಕುಂ
ಭಸಂಭವಂ ಕುಡಿದ ಲವಣವಾರ್ಧಿಯ ತೆಱದಿಂ ೬೩

ಅದನಾಳ್ವಂ ಸಕಾಳವನೀಶ್ವರಕಿರೀಟಾನರ್ಘ್ಯರತ್ನಸ್ಫುರ
ತ್ಪದಪದ್ಮಂ ಗುಣಜನ್ಮಸದ್ಮನಸುಹೃತ್ಸೇನಾನಲಂ ಕಾಮಿನೀ
ವದನಾಂಭೋಜ ದಿವಾಕರಂ ಪ್ರಕಟಿತಾಶೇಷಾರ್ಥಶಾಸ್ತ್ರಾಗಮಂ
ಮದನಾಕಾರನುದಾರನಚ್ಯುತನಿಭಂ ವಿಶ್ವಾವನೀವಲ್ಲಭಂ ೬೪

ವಿಶದಯಶೋಲತಿಕಾವೃತ
ದಶದಿಗ್ವಲಯಂ ಬುಧಾಶ್ರಯಂ ಸಕಳಕಳಾ
ಕುಶಲಂ ಪ್ರಭುಮಂತ್ರೋತ್ಸಾ
ಹಶಕ್ತಿಯುತನಮರಶಕ್ತಿಯೆಂಬಂ ಪೆಸರಿಂ ೬೫

ವ ॥ ಅಂತಾತನಜಾತಶತ್ರುವಿನಂತೆ ಧರ್ಮೋಪಾರ್ಜಿತವಿತ್ತನುಂ, ಯಕ್ಷೇಶ್ವರನಂತೆ ಧನರಕ್ಷಾಪ್ರವೀಣನುಂ, ಏಕದಂತನಂತನವರತದಾನಶೂರನುಂ, ಅಖಂಡಲನಂತೆ ಖಂಡಿತಾರಾತಿಭೂಭೃತ್ಪಕ್ಷನುಂ, ಮಂದರಮಹೀಧರನಂತೆ ಕ್ಷಮಾಧರನುಂ, ನಾರಾಯಣನಂತೆ ಲಕ್ಷ್ಮಿಸಮಾಲಿಂಗಿತವಕ್ಷಸ್ಥಳನುಂ, ಪದ್ಮಾಸನನಂತೆ ರಾಜಹಂಸೋಪಶೋಭಿತನುಂ, ವಾಸುಕಿಯಂತನೇಕಭೋಗಾನ್ವಿತನುಂ, ಸಕಲಗುಣಕ್ಕಾಶ್ರಯನುಂ, ವಂದಿಜನಾಶ್ರಯನುಂ, ಅದ್ವಿತೀಯಮಹಿಮಾತಿಶಯನುಂ, ಅಧಿಗತಸಿದ್ಧಿತ್ರಯನುಂ, ಉಪಾಯ ಚತುಷ್ಟಯ ಪ್ರಯೋಗಪ್ರವೀಣನುಂ, ವಿನರ್ಜಿತಪಂಚೇಂದ್ರಿಯಪ್ರಭಾವಕನುಂ, ಅನುಗತ ಷಾಡ್ಗುಣ್ಯನಯನನುಂ ದೂರೀಕೃತಸಪ್ತವ್ಯಸನನುಂ, ಮನುಚರಿತಾಷ್ಟಕವರ್ಗವಿಧಾನನುಂ, ನವನಿಧಿಸಂಪೂರ್ಣನುಂ, ಪಾಲಿತದಶದಿಶಾಚಕ್ರನುಂ, ಏಕಾದಶರುದ್ರಾವತಾರನುಂ, ದ್ವಾದಶರಾಜಾರ್ಕಪ್ರಯುಕ್ತ

ಗುಪ್ತಚರನುಂ, ಅವನಿಪರಿಪೂರ್ಣನುಮಾಗಿ ಸಕಲ ವಸುಂಧರಾವಳಯಮಂ ರತ್ನವಳಯಮಂತಾಳ್ವಂತೆ ನಿಜಭುಜಾಗ್ರದೊಳ್ ತಾಳ್ದು ನಿಂದಾತಂಗೆ,

ಪ್ರಶಮಿತಗುಣರವಿನಯಕ
ರ್ಕಶಚಿತ್ತೋನ್ಮತ್ತರಖಿಲವಿಶಯಕ್ರೀಡಾ
ವಶಗತಸುತರಾದರನೇ
ಕಶಕ್ತಿವಸುಶಕ್ತಿ ರುದ್ರಶಕ್ತಿಗಳೆಂಬರ್ ೬೬

ವ ॥ ಒಂದು ದಿವಸಮಾ ಧರಾಧೀಶ್ವರನಾಸ್ಥಾನಭೂಮಿಯೊಳನಂತಸಾಮಂತ ಮಂತ್ರಿಪುರೋಹಿತಾಂತರ್ವಾಂಶಿಕಶ್ರೀಕರಣಸೇನಾನಾಯಕರಸಂಧಿವಿಗ್ರಹಿಪ್ರಮುಖ ನಿಖಿಲ ಪರಿವಾರಪರಿವೃತನಾಗಿ, ಮಹಾವಿಭೂತಿಯಿಂದೊಡ್ಡೋಲಗಂಗೊಟ್ಟು ಮಹೀಪಾಲನಿರ್ಪುದುಮಾ ಪ್ರಸ್ತಾವದೊಳತ್ಯಂತ ಯೌವನಮದವಿಕಾರವಿಕೃತ ವೇಷರುಂ, ನೀತಿಶಾಸ್ತ್ರಸದ್ಭಾವನಾಬಹಿರ್ಮುಖರುಂ ವೃದ್ಧೋಪಸೇವಾಮೃತಾ ಸ್ವಾದಾನಾತಿದೂರರುಂ, ದುರ್ವಿನೀತಧೂರ್ತ ವಿಟ ವಿದೂಷಕಪ್ರಭೃತಿ ನಿಖಿಲಜನ ಗೋಷ್ಠಿನಿರತರುಂ, ವಿವೇಕವಿಕಳಮತಿಗಳುಮಪ್ಪ ನಿಜತನೂಭವರ್ ಮೂವರು ಮೋಲಗಕ್ಕೆ ಬರ್ಪುದಂ ಕಂಡು, ಅರಸಂ –ಈ ಕುಮಾರರಂ ಬಾಲಕಾಲದೊಳ್ ತೊಟ್ಟು ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸಂಗೆಯಿಸದೆ ಸ್ವೇಚ್ಛಾವಿಹಾರಿಗಳಂ ಮಾಡಿ ಕಿಡಿಸಿದೆಂ: ಇನ್ನುಮಿವಂದಿರನೀಯಂದದೊಳಿರಿಸಿದೆನಪ್ಪೊಡೆ ಅವಿನೀತರಾಗಿ ಪಗೆವರ್ಗೆ ವಶಗತರಪ್ಪರದಱಿಂ, ಶ್ರುತವಿನಯಸಂಪನ್ನರಂ ಮಾಡಲ್ವೇೞ್ಪುದುಃ ಎಂತುಂ ಸುಭಾಷಿತಮಿಂತೆಂಬುದಲ್ತೆ

ಶ್ಲೋ ॥ ಅವಿನಯರತಮಂತರಾನಭಿಜ್ಞಂ
ವಶಮವಶಂ ಹಿ ನಯಂತಿ ವಿದ್ವಿಷಃ ।
ಶ್ರುತವಿನಯನಿಧಿಂ ಸಮಾಶ್ರಿತಂ ತಂ
ತನುಮಪಿ ನೈತಿ ಪರಾಭವ ಕ್ವಚಿತ್ ॥ ೧ ॥

ಟೀ ॥ ಅತ್ಯಂತದುರ್ವಿನೀತನಂ, ಅಂತರವಱಿಯದನಂ, ಇಂದ್ರಿಯವಶನಪ್ಪಾತನಂ ಶತ್ರುಗಳ್ ಕಿಡಿಸುವರ್. ಶ್ರುತವಿನಯಸಂಪನ್ನನಪ್ಪಾತಂಗೆತ್ತಲಾನುಂ ಬಡತನಮಾದೊಡಂ ಪರಾಭವಮನೆಯ್ದಲಱಿಯಂ

ಎಂಬೀ ನೀತಿಶಾಸ್ತ್ರಮುಂಟದಲ್ಲದೆಯುಂ,

ನಯಶಾಸ್ತ್ರಕ್ರಮದಿಂ ವಿರೋಧಿನೃಪರಂ ಗೆಲ್ದಾಳ್ದನೇಕಾಕಿಯಾ
ಗಿಯುಮುರ್ವೀತಳಮಂ ನರೇಂದ್ರತಿಲಕಂ ಶ್ರೀಚಂದ್ರಗುಪ್ತಂ ನಿಜಾ
ನ್ವಯರಾಜ್ಯಕ್ರಮದೊಳ್ ಚತುರ್ಬಲ ಸಮೇತಂ ನಿಂದು ತನ್ನೊಂದು ದು
ರ್ನಯದಿಂದಂ ನೆಗೞ್ದೆಯ್ದೆ ಕೆಟ್ಟನಧಿಕಂ ದುರ್ಬುದ್ಧಿ ದುರ್ಯೋಧನಂ ೬೭

ವ ॥ ಅದಱಿನಿವರೊಳೊರ್ವನಂ ಮದೀಯಭುಜಬಲಾವಷ್ಟಂಭದಿಂದಂ ಭೋಧಿವರಂ ನಿಮಿರ್ದ ಸಕಲವಸುಂಧರಾವಳಯಮಂ ರಕ್ಷಿಸುವಂತು ಮಾೞ್ಪೊಡಿ ವರ್ ಶ್ರುತವಿಹೀನರ್, ಇವರಂ ಶ್ರುತವಿನಯಸಂಪನ್ನರಪ್ಪಂತು ಮಾೞ್ಪೆನೆಂಬವ

ನುಳ್ಳೊಡಾತನೇನಂ ಬೇಡಿದೊಡಂ ಕುಡುವೆನೆಂದಾಸ್ಥಾನಸ್ಥಿತರಪ್ಪ ಪಂಡಿತರ್ಕಳಂ ನೋಟ್ಪುದುಮವರೊಳೊರ್ಬಂ ಮುಕ್ತೋಷ್ಠನುಂ, ನಿಕೃಷ್ಟನುಮಪ್ಪ ಭಟ್ಟನಿಂತೆಂದಂ:- ನಿಮ್ಮೊ ಕುಮಾರರ್ಪೊಡೆ ಯೌವನಮದೋನ್ಮತ್ತರುಂ ದುರ್ಮುಖರುಂ ಚಂಚಳಚಿತ್ತರುಮಾಗಿರ್ದಪ್ಪರಿವರಂ ನೀತಿವಿದರಪ್ಪಂತು ತಿಳಿಪುವಂದಂ ಮುದುಗುದುರೆಯಂ ತಿರ್ದುವಂತಕ್ಕುಮೆಂದು ಕಷ್ಟನಿಷ್ಠುರವಚನಂಗಳಂ ನುಡಿವುದುಮಾತನ ಮಾತಂ ಮಾರ್ಕೊಂಡು ಸಮಸ್ತಶಾಸ್ತ್ರ ವಿಚಾರಸಾರನುಂ, ಚತುರುಪಧಾವಿಶುದ್ಧನುಂ, ಬುದ್ಧಿವೃದ್ಧನುಮನೇಕಶಿಷ್ಯವಿಖ್ಯಾತಕೀರ್ತಿಯುಂ ಭದ್ರಮೂರ್ತಿಯುಮಪ್ಪ ವಸುಭಾಗ ಭಟ್ಟನಿಂತೆಂದಂ:-

ಎನಿತೋದನೋದಿಯುಂ ಮನ ।
ದನಿತೆ ವಲಂ ಬುದ್ಧಿಯಕ್ಕುಮೆಂದು ಸಮಸ್ತಾ ॥
ವನಿಯ ಜನಮೊನಕೆವಾಡ ।
ಪ್ಪಿನೆಗಂ ಸಲೆ ನುಡಿದ ನುಡಿ ಯಥಾರ್ಥಂ ನಿನ್ನೊಳ್ ॥ ೬೮

ಶ್ಲೋ ॥ ಸ್ವಭಾವಮನುವರ್ತಂತೇ ಪಾಂಡಿತ್ಯಂ ಕಿಂ ಕರಿಷ್ಯತಿ ॥ ೨ ॥

ಟೀ ॥ ತನ್ನ ಪ್ರಕೃತಿ ಬಿಡದಿರಲ್ ಅಱಿಕೆಯೇನಂ ಮಾಡುವುದು?

ಎಂಬ ಪುರಾಣವಾಕ್ಯಮೇಕೆ ಪುಸಿಯಕ್ಕುಮಲ್ಲದೆಯುಂ

ಶುಕಶಾರಿಕಾದಿಪಕ್ಷಿ
ಪ್ರಕರಂ ಮೊದಲಾಗಿ ಶಿಕ್ಷೆಯಂ ಕೈಕೊಳ್ಗುಂ
ಪ್ರಕಟಂ ತಾನೆನೆ ಮಾನವ
ನಿಕರಂ ಕೈಕೊಳ್ಳದೆಂದು ನುಡಿವರೆ ಮರುಳೇ ೬೯

ವ ॥ ಅದಱಿಂ ನಿನ್ನ ಪರಿಜ್ಞಾನದ ತೆಱನನಱಿಯಲಾದುದು; ನೀಂ ಮಟ್ಟಮಿರೆಂದಾ ಭಟ್ಟನಂ ಮುಟ್ಟುಗಿಡೆ ನುಡಿದುಂ ಮಾಣದೆ, ವಸುಭಾಗಭಟ್ಟಂ ವಿಭುಗಭಿಮುಖನಾಗಿ

ದೇವ ಭವದೀಯಸುತರಂ
ಮೂವರುಮಂ ಜಡರನಾಱು ತಿಂಗಳ್ಗೆ ಜಯ
ಶ್ರೀವರ ಸಮಸ್ತನೃಪವಿ
ದ್ಯಾವರಪ್ಪಂತು ಮಾಡುವೆಂ ಪರಮಾರ್ಥಂ ೭೦

ವ ॥ ಅಂತು ಮಾಡಲಾಱದಂದು ತಪಂಬಡುವೆನೆಂದು ವಸುಭಾಗಭಟ್ಟಂ ಪ್ರತಿಜ್ಞಾಪೂರ್ವಕಂ ನುಡಿವುದುಮಮರಶಕ್ತಿ ಸಂತಸಂಬಟ್ಟು ಕುಮಾರರಂ ಸಮರ್ಪಿಸುವುದುಂ; ವಸುಭಾಗಭಟ್ಟನವರಂ ಕೈಕೊಂಡು ಶುಭದಿನ ಸಮುಹೂರ್ತದೊಳ್ ವಿದ್ಯಾಗಮೋದ್ಯುಕ್ತರಂ ಮಾಟ್ಪುದುಂ; ಅವಂದಿರ್ ಅತಿವರ್ತಿಯಪ್ಪ ಮತ್ತಗಜಮಂ ಕಂಬಕ್ಕೆ ತರ್ಪಂತೊತ್ತಂಬದಿಂ ಬಂದುಂ ಪಿಡಿವೆತ್ತ ಕಳ್ಳನಂತೆ ಸಿಡಿಮಿಡಿಗೊಳ್ಳುತ್ತಿರ್ದುಂ, ಅಪಸ್ಮಾರಗ್ರಹಗೃಹೀತರಂತೆ ವಕ್ರಗ್ರೀವರಾಗಿಯುಂ, ಉಗ್ರಗ್ರಹಂ ಸೋಂಕಿದಂತೆ ಮರುಳಾಗಿಯುಂ ನೆಱೆಗಿವುಡರಂತೆ ಕಿವುಂಡಗೇಳ್ದುಂ, ಪಿಸುಣಂ

ಕೇಳ್ವ ಸತ್ಪುರುಷನಂತೆ ಕೇಳ್ದುದನಲ್ಲಿಯೇ ಮಱೆದುಂ, ಸೂಕಳಾಶ್ವದಂತೆ ಶಿಕ್ಷೆಯನೆಂತು ಕೈಕೊಳ್ಳದಿರೆ; ಚಿಂತಾಕ್ರಾಂತನಾಗಿ ಸ್ವಾಂತದೊಳ್ ವಿಚಾರಿಸಿಕೊಂಡು ಏನಂ ಮಾಟ್ಪೆನೆಂದು ಸವ್ವನೆ ಸುಗಿದು ಬೆಱಗಾಗಿರೆಯುಂ ಆ ಕುಮಾರರುಂ ತಮ್ಮೊಡನಾಡುವ ಧೂರ್ತಗೋವಳಕರಂ ಕೂಡಿಕೊಂಡು ಪಾಸದ ನಾಯ್ಗಳಂ ಕರಿಸಿ ಬಲೆಗಳಂ ತಂದು ಬೇಂಟೆಗೆ ಪೋಗಲುದ್ಯುಕ್ತರಪ್ಪುದುಂ ಆ ವಸುಭಾಗಭಟ್ಟಂ ಆ ಕುಮಾರಕರ ಮನದಿಚ್ಛೆಯನಱಿದು ತಾನುಮವರೊಳೊರ್ವನಾಗಿ ನಾಯ್ಗಳಂ ಪಿಡಿದು ಪೊಱಮಡೆ ಆ ಕುಮಾರರ್ ಕಂಡು ಕರಮೊಳ್ಳಿತ್ತಾಯ್ತೆಂದು ಸಂತೋಷಂಬಟ್ಟು ಉಡಲ್ಕೊಟ್ಟು ವೀಳೆಯಮನಿತ್ತು ಸಂತುಷ್ಟಿಪಡಿಸಿ ಪೋಗುತ್ತಿರೆ ವಸುಭಾಗಭಟ್ಟಂ ತನ್ನ ಮನದೊಳಗೆ ಈ ಕುಮಾರರ್ಗೆ ಹಾಸ್ಯರಸಮೊಸರ್ವಂತುಮೊಂದುಕತೆಯಂ ಪೇಟೆಯವರ ಮನೋಧರ್ಮಮಂ ನೋಡುವೆನೆಂದುಯಿಂತೆಂದಂ– ಕುವರರ್ಕಳಿರಾ, ನಾಮೆಲ್ಲಂ ಮುಂದಣ ವನಾಂತರಕ್ಕೆ ಪೋಪನ್ನಮೊಂದು ನರಿಯ ಕತೆಯಂ ಪೇಱ್ವೆನೇ? ಎಂದು ಬೆಸಗೊಳೆ ಆ ಕುವರರುಂ ಪೇಟೆಮೆಂಬುದುಂ ವಸುಭಾಗಭಟ್ಟನಿಂತೆಂದಂ–

ನರಿಯ ಕತೆ

ಸಿರಿವಾಸಿಯೆಂಬ ಪುರದೊಳ್
ಸಿರಿವಂತನೆಂಬನೊರ್ವ ಪಾದಜನಧಿಕಂ
ಸ್ಮರಚಾಪನೊಡನೆ ದೊರೆಯೆನೆ
ಧರೆಯೊಳ್ ತಾಂ ಕರ್ಪುವಿತ್ತಿ ಪಾಲಿಸುತಿರ್ದಂ ೭೧

ವ ॥ ಅಂತಾತಂ ಕರ್ಪುವಿತ್ತಿ ಸುತ್ತಂ ಬೇಲಿಯಂ ಕಟ್ಟಿ ಪಾಲಿಸುತ್ತುಮಿರೆ ಕೆಲವಾನೊಂದು ದಿವಸಕ್ಕೆ ಕರ್ಪು ನೆಱೆದು ಗಿಣ್ಣೇಱುವುದುಂ ಮೃಗಧೂರ್ತನೆಂಬುದೊಂದುನರಿಯದಂ ಕಂಡು ಸಮೀಪಕ್ಕೆವಂದು ಬೇಲಿಯಂ ಸುತ್ತಿವಂದು ನೋಡಿಯೊಂದೆಡೆಯೊಳೊಂದು ಕಳ್ಳದಾರಿಯಂ ಕಂಡು ನಿಚ್ಚನಿಚ್ಚಂ ಬಂದು ಕರ್ವೆಲ್ಲಮಂ ತಿಂದು ಬೇಸಱಿಸುತ್ತಿರೆ ಆ ಶೂದ್ರಂ ನರಿಯ ಕಾಟಕ್ಕೆ ಬೇಸತ್ತುವೊಂದು ದಿವಸಮಾ ನರಿಯಂ ಕೊಲಲುಪಾಯಮಂ ಕಂಡುವೊಂದು ಮಾರಗಲದ ಬೇಲಿಯಂ ಕಿಟ್ಟು ಪೆರ್ಬಟ್ಟೆಯಂ ಮಾಡಿ ತಾನುಮಾ ಬಟ್ಟೆಯೊಳ್ ಬಯ್ಗಿನ ಸಮಯದೊಳಮೊಂದು ಕೆಯ್ಯೊಳ್ ಕೂಟ ಬುತ್ತಿಯಂ ಪಿಡಿದು ಮತ್ತೊಂದು ಕೆಯ್ಯೊಳ್ ದೊಡ್ಡಿತಪ್ಪುದೊಂದು ದಂಡಮಂ ಪಿಡಿದು ತಲೆಯಂ ಕೆದಱಿ ಮುಚ್ಚಿ ಸತ್ತ ಪೆಣನಂತೆ ಬಿಟ್ಟಿರ್ಪುದುಂ ಆ ನರಿ ಬಂದು ಸಮೀಪದೊಳ್ ನಿಂದು ನೋಡಿ ತನ್ನ ಮನದೊಳ್ ಸಂಶಯಂ ಪುಟ್ಟಿ ಮತ್ತಂ ಕಿಱಿದಂತರಂ ತೊಲಗಿ ತನ್ನೊಳೆಯಿಂತೆಂದುದು:– ನಾಂ ಕಾಣದ ಸಂಗ್ರಾಮರಂಗಮಿಲ್ಲ. ತೊಱಲದ ವಿಷಯಮಿಲ್ಲ. ಪೋಗದ ಪೆರ್ಬಟ್ಟೆಯಿಲ್ಲ. ಅವೆಡೆಯೊಳಂ ಇಂತಪ್ಪ ಸಾವಂ ಕಂಡುದಿಲ್ಲ. ಇವನೇಂ ಕಾರಣಮಿಂತು ಬಿಟ್ಟಿಪನೋ? ಎನ್ನಂ ಕೊಲಲ್ಕೆಂದು ಕಪಟಮರಣಮಂ ತಾಳ್ದಿರ್ಪನೋ? ಮೇಣಿವಂ ಪೋಗುತ್ತುಂ ಬಟ್ಟೆಯೊಳ್ ಪಸಿದು ಬುತ್ತಿಯನುಣಲ್ಕೆಂದು ಕುಳ್ಳಿರ್ದುಣುತ್ತುಂ ಗಂಟಲ್ ಸಿಲ್ಕಿ ಸತ್ತನೋ? ಇದಂ ನಂಬಲ್‌ಬಾರದು. ಪೆಣನಂ ಮುಟ್ಟಲುಂ ಬಾರದು. ಕರ್ಬಿನ ತೋಟಮಂ ಪುಗಲುಂ

ಬಾರದು. ಇದಂ ವಿಚಾರಿಸುವೊಡೆ ಯಿವಂ ಸತ್ತುದು ಪುಸಿದಿಟಮೆಂದು ಅಱಿವೊಡೆ ಊರ ಸಮೀಪಕ್ಕೆ ಪೋದದುಂ ಇವಂ ಸತ್ತ ಸಾವುಳ್ಳೊಡೆ ಊರೊಳಗೆ ಹಲುಬುತ್ತು ಮಱುತಿರ್ಕುಂ. ಅಲ್ಲದಾಗಳ್ ಸುಮ್ಮನಿರ್ಕುಮೆಂದು ತನ್ನೊಳ್ ನಿಶ್ಚೈಸಿ ಊರ ಸಮೀಪಕ್ಕೆ ಪೋಗಿ ನಾಲ್ಕುಂ ಕಡೆಯನಾರೈದು ಆವ ಕಳಕಳಮಂ ಕೇಳದೆ ಮಗುಱುವಂದು ಎನ್ನುಮಂ ಕೊಲಲ್ಕಿವಂ ಮಾಡಿದ ಮಾಯಮಿದೆಂದು ನಿಶ್ಚೈಸಿ ತನ್ನ ಬುದ್ಧಿಗೆ ತಾನೆ ಮೆಚ್ಚಿ ನಕ್ಕುಯಿಂತೆಂದುದು.

ಶ್ಲೋ ॥ ಆಶ್ಚರ್ಯಮರಣಂ ದೃಷ್ಟಂ ಹಸ್ತೇ ದಂಡಕಪಿಂಡಯೋಃ
ಗ್ರಾಮೇ ಕಳಕಳಂ ನಾಸ್ತಿ ಯಃ ಪಲಾಯನ್ ಸಜೀವತಿ ॥ ೩ ॥

ಟೀ ॥ ಅಪೂರ್ವಮಪ್ಪ ಸಾವಂ ಕಂಡೆಂ. ಕೆಯ್ಯೊಳೆರಡರೊಳಂ ಕೂಱುಬುತ್ತಿಯೆಂ ಡಾಣೆಯಂ ಪಿಡಿದುಕೊಂಡಿರ್ಪುದು. ಊರೊಳಗೆ ಆವ ಕಳಕಳಮುಮಿಲ್ಲ ಎಂದು ತನ್ನ ಬುದ್ಧಿಗೆ ತಾನೆ ಮೆಚ್ಚಿ ಓಡಿಪೋಗಿ ಬರ್ದುಂಕಿದತ್ತು.

ವ ॥ ಎಂಬುದೊಂದು ಕಥೆಯಂ ವಸುಭಾಗಭಟ್ಟಂ ಪೇೞ್ವುದುಮದಂ ಕೇಳ್ದಾ ಕುಮಾರರಿಂತಪ್ಪ ಕಥೆಯನಿನ್ನೊಂದಂ ಪೇೞಿಮೆಂಬುದುಂ; ಈ ಬಾಲಕರ್ ಕ್ರೀಡಾಶೀಲರಿವರನೀಯಂದದೊಳ್ ತಿಳಿಪುವೆನೆಂದು–ಅಂತಪ್ಪೊಡೆ, ನೀವೀಕಥೆಯಂ ಮಗುೞೆ ಪೇೞಲ್ ಬಲ್ಲಿರಪ್ಪೊಡಿಂತಪ್ಪ ಕಥೆಗಳನನಂತಂ ಪೇೞ್ವೆನೆಂಬುದುಂ: ಅವರ್–ಕರಮೊಳ್ಳಿತ್ತಂತೆಗೆಯ್ವೆವೆಂದಾಗಳೆ ಪೋಗಿ ಮೂವರುಮಾಕಥೆಯನಿಂಬಾಗಿ ಸಂಭಾವಿಸಿ ಪೇೞ್ವುದುಂ ವಸುಭಾಗಭಟ್ಟನಭೀಷ್ಟಸಿದ್ಧಿಯಾದುದೆಂದತಿಸಂತೋಷಂ ಬಟ್ಟರ್ಥಶಾಸ್ತ್ರಾಭಿಪ್ರಾಯೋಪಾಯಂಗಳಪ್ಪುವೈದು ಕಥೆಗಳಂ ಪೇೞ್ದು ತಿಳಿಪಿ, ರಾಜಪುತ್ರರಂ ಸತ್ಪಾತ್ರರಂ ಮಾಡಿ, ತಾನುಂ ಸ್ವಾರ್ಥಸಿದ್ಧಿಯೊಳ್ ಕೂಡಿದಂ, ಅವಾವುವೆಂದೊಡೆ:–

ಶ್ಲೋ ॥ ಭೇದಃ ಪರೀಕ್ಷಾ ವಿಶ್ವಾಸಃ ಚತುರ್ಥಂ ವಂಚನಂ ತಥಾ
ಮಿತ್ರಕಾರ್ಯಂ ಚ ಪಂಚೈತೇ ಕಥಾಸ್ತಂತ್ರಾರ್ಥ ಸಂಜ್ಞಕಾಃ ॥ ೪ ॥

ಎಂಬುದು ಎಂತೆಂದೊಡೆ:–

ವ ॥ ಅನೇಕಪ್ರಕಾರಕಪಟೋಪಾಯಂಗಳಿಂದತಿಸ್ನೇಹಿತರೊಳ್ ಪೃಥಗ್ಭಾರಮಂ ಮಾೞ್ಪುದೇ ಭೇದಮೆಂಬುದು; ಅವಕಾರ್ಯಮುಮಂ ವಿಚಾರಪೂರ್ವಕಮಲ್ಲದೆ ನೆಗೞಲಾಗದೆಂಬುದನಱಿಪುವುದು ಪರೀಕ್ಷೆಯೆಂಬುದು; ಎಂತುಂ ನಂಬದರಂ ನಂಬುವಂತೆ ನುಡಿದೊಡಂಬಿಡಿಸಿಯೊಳಪೊಕ್ಕು ನೆಗೞ್ವುದು ವಿಶ್ವಾಸಮೆಂಬುದು; ಪೆಱರ ಬಗೆಯಱಿದು ಸಂಧಾನಂಗೆಯ್ದು ವಂಚಿಸುವುದು ವಂಚನೆಯೆಂಬುದು; ಅನ್ಯರೆಲ್ಲರುಮನತಿಸ್ನೇಹದಿಂ ತನ್ನವರಂ ಮಾಡಿಕೊಳ್ವುದು ಮಿತ್ರಕಾರ್ಯಮೆಂಬುದು; ಇಂತು ಐದು ತಂತ್ರಗಳ ಪ್ರಕಾರಂ. ಅವಱೊಳಂ ಮೊದಲ ತಂತ್ರಂ ಭೇದತಂತ್ರ ಮೆಂಬುದು: ಅದೆಂತೆಂದೊಡೆ:

ಭೇದಪ್ರಕರಣ

ಶ್ಲೋ ॥ ವರ್ಧಮಾನೋ ಮಹಾನ್ ಸ್ನೇಹಃ
ಪಂಚಾಸ್ಯವೃಷಯೋರ್ವನೇ
ಪಿಶುನೇನಾತಿಲುಬ್ಧೇನ
ಜಂಬುಕೇನ ವಿನಾಶಿತಃ ॥ ೫ ॥

ಟೀ ॥ ಪಿರಿದಪ್ಪ ಸ್ನೇಹಂ ಸಿಂಹಕ್ಕಂ ವೃಷಭಕ್ಕಂ ಕಾಂತಾರದೊಳಾಗಿರಲತ್ಯಂತ ಪಿಶುನನುಮತಿಲುಬ್ಧನುಮಪ್ಪ ನರಿಯಿಂದಂ ಕಿಡಿಸಲ್ಪಟ್ಟುದು.

ವ ॥ ಆ ಕಥಾಪ್ರಪಂಚಮೆಂತೆಂದೊಡೆ:

ನಿರತಿಶಯವಸ್ತುಪೂರ್ಣಂ
ಧರಾಂಗನಾವದನಮಂಡನಶ್ರೀಕಾಂತಂ
ಮರುದಾಂದೋಳಿತನಂದನ
ಪರಿವೃತಮುಜ್ಜಯನಿಯೆಂಬ ಪೊಟಲುಂಟದಱೊಳ್ ೭೨

ಪರಮಾನಂದದೊಳಿರ್ಪಂ
ನಿರುಪಮನಿಜಗುಣರೂಪವಿಭವಜಿತಕಂದರ್ಪಂ
ಪರಿಹೃತಸಪ್ತವ್ಯಸನಂ
ನಿರಂತರೋಪಾಸ್ಯಮಾನಶಾಸ್ತ್ರವ್ಯಸನಂ ೭೩

ವ ॥ ಅಂತಿರ್ಪಾತನೊಂದು ದಿವಸಂ,

ಅನುಪಮನಯಯುಕ್ತಂ ಧರ್ಮಮಾರ್ಗಾನುರಕ್ತಂ
ಮನುನಿಭಸುಚರಿತ್ರಂ ಪೋಷಿತಾಶೇಷಮಿತ್ರಂ
ವಿನಯಗುಣನಿಧಾನಂ ವೈಶ್ಯವಂಶಪ್ರಧಾನಂ
ಧನಧನದ ಸಮಾನಂ ವರ್ಧಮಾನಾಭಿದಾನಂ ೭೪

ವ ॥ ಅಂತಾತನತಿಪ್ರಬುದ್ಧಂ ಧನಕನಕಸಮೃದ್ಧಿಯೊಳ್ ನೆಱೆದಿಷ್ಟವಿಷಯ ಕಾಮಭೋಗಂಗಳನನುಭವಿಸುತ್ತುಂ, ನ್ಯಾಯೋಪಾರ್ಜಿತವಿತ್ತನುಂ, ಧರ್ಮಾಪಾದಿತ ಚಿತ್ತನುಮಾಗಿ, ಕೆಲವು ಕಾಲಂ ಸುಖಸಂಕಥಾವಿನೋದದಿನಿರ್ದೊಂದು ದಿವಸಂ ಸುಕವಿಯಂತಪೂರ್ವಾರ್ಥಲಬ್ಧಿಗೆ ಚಿಂತೆಗೆಯ್ದು ತನ್ನೊಳಿಂತೆಂದು ಬಗೆದಂ:-

ಅಕ್ಕರವೃತ್ತಂ

. ಪಡೆವೆನೆಂಬಂ ಪೊನ್ನನೆ ಪಡೆವುದು ಸರ್ವಪ್ರಕಾರದಿಂದಂ ಪಡೆಯೆ ಪೊನ್ನಂ
ಪಡೆಯಲಾದುವಂತೊಂದುಪಾಯಂ ಪೆಱವು ಮಾತೇಂ ಚದುರುಮಾರ್ತೀವ ಪೆಂಪುಂ
ನುಡಿಯ ಬಲ್ಮೆಯುಂ ಕಡುಗಲಿತನಮುಂ ಸೌಭಾಗ್ಯಮುಮೊಂದಿದೊಳ್ಪುಮಾದುನ್ನತಿಯು
ಮೊಡವೆಯಾದಂದು ತಮ್ಮಿಂ ತಾವಕ್ಕು ಕಿಡುವುವು ಧನಮಿಲ್ಲದಂದಿವೆಲ್ಲಂ ೭೫

ವ ॥ ಅದಱಿನರ್ಥೋಪಾರ್ಜನಮೇ ಸಕಲಗುಣೋಪಾರ್ಜನಕ್ಕೆ ಮುಖ್ಯಮಾಗಿರ್ಕುಂ; ಉಪಾರ್ಜಿಸಿದ ಧನಮುಮಪಾಯರಹಿತಮಾಗಿ ಬೀಯಮಪ್ಪಂದು ಕೆಲವು ದಿವಸದಿಂ ಕ್ರಮಕ್ರಮದಿಂ ನಿಚ್ಚಮೆಚ್ಚುವಂಜನದಂತೆ ತವಿಲನೆಯ್ದುಗುಂ. ಮನುಷ್ಯಂ ಪುರುಷಾರ್ಥಸಿದ್ಧಿಯಂ ಮಾಡದಂದು, ಅಲಬ್ಧಲಾಭಂ ಲಬ್ಧಪರಿರಕ್ಷಣಂ ರಕ್ಷಿತವಿವರ್ಧನಂ ವರ್ಧಿತತೀರ್ಥಪ್ರತಿಪಾದನಮೆಂಬ ಚತುರ್ವಿಧಪುರುಷಾರ್ಥವೃತ್ತಿಯಾಗಿರ್ಪುದೆಂದು ಪರದೇಶಂಬೋಗಲ್ ನಿಶ್ಚೈಸಿ ಮಧುರಾಪುರಕ್ಕಪೂರ್ವಮಪ್ಪ ಸಾರಭಾಂಡಗಳಂ ತೀವಿಕೊಂಡು, ಯಾತ್ರೋದ್ಯುಕ್ತನಾಗಿ,

ಆ ವಿವಿಧಪ್ರಭೂತಭುವನಸ್ತುತಸಾರಸಮಸ್ತವಸ್ತುವಂ
ತೀವಿದ ಭಂಡಿಯೊಳ್ ವಿಪುಳಸತ್ತ್ವಜವಂಗಳಿನೊಳ್ಪುವೆತ್ತ ಸಂ
ಜೀವಕನಂದಕಾಖ್ಯ ವೃಷಭಂಗಳನಿಂಬೆನೆ ಪೂಡಿ ಕೂರ್ತಿ ಮಿ
ತ್ರಾವಳಿ ತನ್ನೊಳೊಂದಿ ಬರೆ ತತ್ಪುರದಿಂ ತಳೆರ್ದಂ ವಣಿಗ್ವರಂ ೭೬

ವ ॥ ಅಂತಾ ವಣಿಗ್ವರಂ ತನ್ನ ಮನಕ್ಕೆ ಶಕುನಮಿಂಬಿಡೆ, ಬಂಧುಜನಗಳೊಡಂಬಡೆ, ಶುಭಮುಹೂರ್ತದೊಳ್ ಪೊಟಿಲಂ ಪೊಱಮಟ್ಟು ಅನೇಕಜನಪದ ನದನದೀಪ್ರದೇಶಂಗಳಂ ಕಳಿದು, ನಾನಾದ್ರುಮಗುಲ್ಮಲತಾಪ್ರತಾನಸಂಛನ್ನಮುಂ ಬಹುಪ್ರಕಾರಕ್ರೂರಮೃಗಗಣವಿಸಂಕಟಮುಂ ಅಭ್ರಂಕಷೋತ್ತುಂಗಶೃಂಗಸಂಗತಗಿರಿವರನಿತಂಬಸಂವಾಸಶಬರಶಿಬಿರಶರ್ಕರಾಪ್ರಚುರಮುಂ ಅತಿಸ್ಥೂಲನಿಶಿತಪಾಷಾಣವಿಷಮಿತಮುಮತಿ ದುಸ್ತರಸ್ಥಾಣುನಿಚಯೋಪಸ್ಥಿತಮುಮಾಗಿರ್ದುದೊಂದು ದುರ್ಗಮಾರ್ಗದೊಳತ್ಯಂತ ಶಕಟಭಾರಾಕ್ರಾಂತಿಯಿಂದೂರುಭಂಗಂಗೆಯ್ದು ನಿದಾಘಸಮಯಮಧ್ಯಂದಿನಪ್ರಾಪ್ತಸಪ್ತಸಪ್ತಿಪ್ರತಾಪವಿಹ್ವಲೀಭೂತಜೀವಕಂ ಸಂಜೀವಕಂ ನಿಲ್ವುದುಂ; ಅದಂ ಕಂಡು ವರ್ಧಮಾನಂ ಸ್ವಾರ್ಥಸಮೇತಂ ದಯಾಪರೀತಚೇತಂ ಮೂಱು ದಿವಸಮಲ್ಲಿ ಉಪ್ಪಯಣಂಗೆಯ್ದು, ಎಂತುಂ ಸಂಜೀವಕಂ ಚೇತರಿಸುವುದಂ ಕಾಣದೆ, ನಾಲ್ವರ್ ಮನುಷ್ಯರನದರ್ಕೆ ಕಾಪುವೇಟ್ಟು ಬಹುವಿಧಾಪಾಯಪ್ರಾಯಮಪ್ಪ ಮಹಾರಮ್ಯದಿಂ ತೊಲಗಿ ಪಯಣಂಬೋದಂ. ಇತ್ತಲಾ ಕಾಪಿನವರ್ ಅಲ್ಲಿಯ ವನಚರವ್ಯಾಘ್ರಮೃಗಗಣಜನಿತಭೀತಿಯಿಂನಿಲಲಣ್ಮದೆ ಸಾರ್ಥಪತಿಯನೆಯ್ದೆ ಬಂದು

ಸಂಜೀವಕಂ ಸತ್ತುದೆಂದು ಪುಸಿದು ಪೇೞ್ದುದುಂ; ಸೆಟ್ಟಿ ಮನಃಕ್ಷತಂಬಟ್ಟು ವಿಷಾದವಿಧುರಂ ಮಧುರೆಗಭಿಮುಖನಾಗಿ ಪಯಣಂಬೋದಂ

ವ ॥ ಅನ್ನೆಗಮಿತ್ತಲ್,

ವಿಮಲಾಬ್ಜಾಕರಶೀಕರೋತ್ಕರಯುತಂ ವಾನೇಯಗಂಧದ್ವಿಪೇಂ
ದ್ರಮದಾಮೋದಿಕಿರಾತಯೋಷಿದಳಕಶ್ರೇಣೀನಟಂ ಮಾರುತಂ
ಶ್ರಮಮಂ ಪಿಂಗಿಸೆ ಮಂದಮಂದಗತಿಯಿಂ ಸಂಜೀವಕಂ ಸಾರ್ದುದಾ
ಯಮುನಾತೀರಮನುಜ್ಜ್ವಲಜ್ಜಲಕಣೌಘಾಸಾರವಿಸ್ತಾರಮಂ ೭೭

ವ ॥ ಅಂತುಮೆತ್ತಾನುಮಾಪ್ಯಾಯಿತಶರೀರನಾಗಿ ಕಾಳಿಂದೀನದೀಕಚ್ಛದೊಳಾತ್ಮೇಚ್ಛೆಯಿಂ ನಲಿನಲಿದು ರುಚಿರಮರಕತಶ್ಯಾಮದೂರ್ವಾಂಕುರಗ್ರಾಸದೊಳಂ ಅತಿಸ್ವಚ್ಛಸ್ವಾದು ಸಲಿಲಪಾನದೊಳಂ ಮೆಲ್ಲಮೆಲ್ಲನೆ ಮೆಲ್ಕಾಡಿ ಪಥಪರಿಶ್ರಮಮನಾಱಿಸಿಕೊಂಡು ಕೆಲವು ದಿವಸಕ್ಕೆ ಬಾಲೇಂದುಶೇಖರಶಕ್ವರಾಕಾರಮಂ ತಾಳ್ದಿ,

ಸ್ಫುರದಕ್ಷೂಣವಿಷಾಣಕೋಟಿದಳಿತಪ್ರೋತ್ತುಂಗವಲ್ಮೀಕನು
ದ್ಧುರಗಂಭೀರಪಯೋದನಾದನತಿಪುಷ್ಟಾಂಗಂ ಬೃಹತ್ಕಂಧರಾಂ
ತರನುದ್ದಾಮಬಲಂ ಮಹಾಗಹನದೊಳ್ ಸಂಜೀವಕಂ ಕೂಡೆ ಸಂ
ಚರಿಸುತ್ತಿರ್ದುದನೂನಪೀನಕಕುದಂ ತನ್ನಿಚ್ಛೆಯಿಂ ನಿಚ್ಚಲುಂ ೭೮

ವ ॥ ಅಂತಿರ್ಪುದುಮಾ ವನಾಂತರದೊಳಪ್ರತಿಮಮಪ್ಪ ವಿಕ್ರಮಗುಣವೇ ತನಗೆ ಸ್ವಾಮಿಸಂಪದಮಾಗಿಯುಂ ಗೂಢಲಕ್ಷಣಭಿನ್ನಪ್ರತಿಸಂಧಾನಸಂಧಿದೂಷಣ ಪರಿಚಿತ್ತ ಪರೀಕ್ಷಾಲಕ್ಷಣಮೆಂಬ ಮಂತ್ರಿಗುಣಗಳಿಂ ನೆರೆದ ಜಂಬುಕಂಗಳೇ ಮಂತ್ರಿಗಳಾಗಿಯುಂ, ಮೃಗಗಣನಿಚಿತಮಪ್ಪ ಗಹನಾಂತರಾಳಮೇ ತನಗೆ ಜನಪದಮಾಗಿಯುಂ, ಅತಿನಿಶಿತನಖಕುಲಿಶಮುಖವಿದಾರಿತಮದಾಂಧಗಂಧಸಿಧುರಂಗಳ ಕಳೇಬರಂಗಳೇ ತನಗೆ ಭಂಡಾರಮಾಗಿಯುಂ, ಅಖಿಲ ಶಾರ್ದೂಲಂಗಳೇ ಮಿತ್ರಬಲಮಾಗಿಯುಂ, ನಿಸರ್ಗದುರ್ಗಗಿರಿಗುಹಾಗಹ್ವರಂಗಳೇ ದುರ್ಗಂಗಳಾಗಿಯುಂ, ಅಖಿಳವೃಕವರಾಹಶ್ವಾಪದಂಗಳೇ ಬಲಂಗಳಾಗಿಯುಂ, ವಿಶಾಲಶೀಲಾತಲಂಗಳೇ ಸಿಂಹಾಸನಂಗಳಾಗಿಯುಂ, ಅತಿಸಂಛನ್ನ ಬಹಳತರುಶಾಖಾಯಚ್ಛಾಯೇಯೇ ಧವಳಚ್ಛತ್ರಮಾಗಿಯುಂ, ಇಂತು ಮೃಗಾಧಿರಾಜಪದವಿಯೊಳಾಧಿಪತ್ಯಮನಾತ್ಮಸ್ವೀಕೃತಂ ಮಾಡಿ,

ಭಂಗುರಭೀಷಣಭ್ರುಕುಟದಂಷ್ಟ್ರನುದಗ್ರದವಾನಲಪ್ರಭಾ
ಭಂಗಪಿಶಂಗಕೇಸರಸಟಾವೃತರೌದ್ರಮುಖಂ ಮದಾಂಧಮಾ
ತಂಗಘಟಾವಿಘಟ್ಟನಪಟಿಷ್ಠಕಠೋರನಖಾಳಿ ನಾಮದಿಂ
ಪಿಂಗಳಕಂ ಮೃಗೇಂದ್ರನೊಸೆದಿರ್ಪುದತರ್ಕ್ಯಪರಾಕ್ರಮಕ್ರಮಂ ೭೯

ವ ॥ ಅಂತಿರ್ದೊಂದು ದೇವಸಮಾಮೃಗಾಧಿರಾಜನಜೇಯಸಾಮಜಘಟೆಯಂ ಬೆದಱೆ ಬೆಂಕೊಂಡು ನಿಜನಿಶಿತನಖಕುಲಿಶಮುಖದಿಂ ಸೀೞ್ದು ಸೀೞುಂಬುಳಾಡಿ ಪರಿಗತ ಪರಿಶ್ರಮನಾಗಿ ಜಲಗ್ರಹಣಾಭಿಲಾಷೆಯಿಂ ಯಮುನಾತೀರದೊಳ್ ಬರುತಿರ್ದು,

ಘನನಿನದಕ್ಕನುರೂಪಮಿ
ದೆನೆ ಸಂಜೀವಕನಳುರ್ಕೆಯಿಂ ಕೆಲೆಯೆ ಮಹಾ
ಧ್ವನಿಯಂ ತೊಟ್ಟನೆ ಕೇಳ್ದೊಡೆ
ಮನದೊಳ್ ಪುದಿದೊಂದು ಶಂಕೆ ನಿಲೆ ಮೃಗರಾಜಂ ೮೦

ಇದು ನಿರ್ಘಾತಮೊ ಮೇಣ್ ನೆಲಂ ಮೊಱಗಿತೋ ಮೇಣ್ ಘೋರನಿರ್ಘೋಷಮು
ಣ್ಮಿದುದೆಂಬಂತೆ ಸಿಡಿಲ್ಸಿಡಿಲ್ದೆಱಗಿತೋ ಪೇೞೆಂತಿದೇನೆಂದು ಚಿ
ತ್ತದೊಳಾವರ್ತಿಸಿ ನೋಡೆ ವಿಸ್ಮಯಮದೊಂದಾಗಿರ್ಪಿನಂ ನೀರ್ಗೆ ಪೋ
ಗದೆ ತೃಷ್ಣಾತುರನಾಗಿಯುಂ, ಮಗುೞ್ದುದಾ ಸಿಂಹಂ ಭಯಭ್ರಾಂತಿಯಿಂ ೮೧

ವ ॥ ಅಂತತಿಕ್ಷುಭಿತಹೃದಯನಾಗಿ ತೊಟ್ಟನೆ ಮಗುೞ್ದೆಲ್ಲಿಯುಂ ನಿಲ್ಲದತಿ ವಿಸ್ತೀರ್ಣಶಾಖಾಸಂಕೀರ್ಣಮಪ್ಪುದೊಂದು ವಟವಿಟಪಿಯ ಕೆಳಗೆ ತರುಣಹರಿಣವೃಕ ವರಾಹಋಕ್ಷತರಕ್ಷುಪ್ರಮುಖನಿಖಿಲಮೃಗಗಣಪರಿವೃತನುಮಾಗಿಯಾಕಾರಸಂವರಣೆಯ ನುಂಟುಮಾಡಿಕೊಂಡಿರ್ಪುದುಂ;

ಆ ಪ್ರಸ್ತಾವದೊಳ್ ಕರಕಟನು ದವನಕನುಮೆಂಬೆರೆಡು ನರಿಗಳ್ ಆ ಸಿಂಹಕ್ಕನ್ವಯಾಗತರುಂ ಹಿತರುಂ ಬುದ್ಧಿವೃದ್ಧರುಮಪ್ಪ ಮಂತ್ರಿಸೂನುಗಳಪ್ಪುದಱಿಂ, ಪಿಂಗಳಕ ನಿರವಂ ಕಂಡು ದವನಕಂ ಕರಟಕಂಗೆಂಗುಂ:– ನಮ್ಮರಸನೀಗಳ್ ತೃಷಾರ್ತನಾಗಿ ಜಗುನೆಗೆ ಪೋಗುತ್ತುಮಾಕಸ್ಮಿಕಂ ಮಗುೞೆ ಬಂದು ಅಪಮಾನಂಬಟ್ಟ ಉಪಾಧಾ ವಿಶುದ್ಧನಪ್ಪ ಮಂತ್ರಿಯಂತಾಕಾರಸಂವರಣೆಯನುಂಟುಮಾಡಿಕೊಂಡಿರ್ಪುದಾವ ಕಾರಣಮಾರಯ್ವಂ ಬನ್ನಿಮೆಂಬುದು

ಕರಟಕನೆಂಗುಂ:– ನಾವೊಪ್ಪೊಡೆ ಪೞೆಯರಮಕ್ಕಳುಮಾಪ್ತರುಮೆಂಬನಿತೆ ಯಲ್ಲದೆ ಆವ ಕಾರ್ಯಕ್ಕಮಲ್ಲಂ. ನಮ್ಮರಸನೀಗಳ್ ಕರಂ ವಿರಸನುಮಪಮಾನಿತನು ಮಾಗಿರ್ದಪಂ. ಈಯವಸರದೊಳ್ ನಾಂ ಸ್ವಾಮಿಹಿತಮಹತ್ವಮಂ ಕೈಕೊಂಡು ನುಡಿವುದು ನಯಮಲ್ಲಂ. ಈತನೇತರ್ಕೆಚ್ಚೈಸಿದನೆಂಬುದಱಿಯಲ್ ಬಾರದು. ಈತನಿರವಂ ಕಂಡೀಯಭಿನವಪ್ರಧಾನರುಂ ಪೊಸಪಸಾಯ್ತರುಂ ತಾವೇನಂ ನುಡಿವರ್ ನಾವದಂ ಕೇಳುತ್ತುಮಿರ್ಪುದೆ ಸಾಲ್ಗುಂ. ಈಗಳೇನಾನುಮೊಂದಂ ನುಡಿದೆ ವಪ್ಪೊಡೆ, ದುಷ್ಟಪರಿವಾರವೇಷ್ಟಿತನಪ್ಪರಸಂ ನಮಗೇನಂ ಬಗೆವನೆಂಬುದ ನೆಂತಱಿವೆವು. ಅದಱಿಂ ನಾ ಮುಸಿರದಿರ್ದಪುದೇ ಕಜ್ಜಂ. ಅದಲ್ಲದೆಯುಂ

ನಮ್ಮಂತಾಪ್ತರಂ ಹಿತರಂ ಬುದ್ಧಿವಂತರು ಮನವಿಶ್ವಾಸಂಗೆಯ್ದು, ಅನಾಪ್ತರು ಮನಹಿತರುಮನವಿನೀತ ರುಮಂ ವಿಶ್ವಾಸಂಗೆಯ್ದು ಪ್ರಧಾನರಂ ಮಾಡಿ ನಡಪಿದ ಮೂಢಸಿಂಹಕ್ಕೆ ಏಗೆಯ್ದುಂ ಕಾರ್ಯಹಾನಿಯಾಗದೆ ಪೋಗದು; ಅದೆಂತೆನೆ:-

ಶ್ಲೋ ॥ ಅಭ್ಯಂತರಗತಾ ಬಾಹ್ಯಾ
ಬಾಹ್ಯಾಶ್ಚಾಭ್ಯಂತರಂ ಗತಾಃ
ಯೈರ್ನರಾ ನಿಧನಂ ಯಾಂತಿ
ಯಥಾ ರಾಜಾ ಕಚದ್ರುಮಃ ॥ ೬ ॥

ಟೀ ॥ ಅರಸುಗಳ್ ಒಳಗೆ ನಡೆವವರಂ ಪೊಱಗಿಕ್ಕಲಾಗದು. ಪೊಱಗೆ ನಡೆವವರನೊಳಗಿಕ್ಕಲಾಗದು. ಅಹಗೆ ಮಾಡಿದವಂ ಕಿಡುವಂ. ಅದು ಎಹಗೆಂದೊಡೆ, ಕಚದ್ರುಮನೆಂಬರಸಿನಹಗೆ

ಎನೆ-ದವನಕದೆಂತೆನೆ-ಕರಟಕಂ ಪೇೞ್ಗುಂ:-

೨. ಕಚದ್ರುಮನ ಕಥೆ

ಮಹಾದ್ರುಮನೆಂಬರಸಂಗೆ ಕಚದ್ರುಮನೆಂಬ ಮಗಂ ಪುಟ್ಟಿ ಬಾಲಕಾಲದಿಂ ತೊಟ್ಟು ವೃದ್ಧೋಪಾಸ್ತಿಯಂ ಬಿಟ್ಟು, ಸಪ್ತವ್ಯಸನವಶಗತನಾಗಿಯುಂ, ಖಲಜನಸಂಗತುನುಮಾಗಿಯುಂ, ನಡೆಯುತ್ತುಮಿರೆ; ಕೆಲವುಕಾಲದಿನಾತನ ತಂದೆ ಮಹಾದ್ರುಮಂ ದೀರ್ಘನಿದ್ರಿತನುಮಪ್ಪುದುಂ, ಕಚದ್ರುಮಂ ರಾಜ್ಯಪದವಿಯೊಳ್ ನಿಂದಂ. ಆತಂ ನೀತಿಬಾಹ್ಯನಪ್ಪುದಱಿಂ ಪೂರ್ವಾಪರವಿಚಾರವಿಕಳನಾಗಿ, ಹಿತಪುರೋಹಿತಮಂತ್ರಿಮಹಾಸಾಮಂತಾಂತರ್ವಂಶಿಕಮಹಾಪ್ರಧಾನಶ್ರೀಕರಣಸೇನಾನಾಯಕಾದ್ಯನೇಕರ ವೃತ್ತಿಪ್ರಪತ್ತಿಗಳಂ ಕಳದುಕೊಂಡು, ತನ್ನೊಡನಾಡಿಗಳಪ್ಪ ಭಂಡಮಂಡಲಿಯನೆ ಪ್ರಧಾನಸಾಮಂತಾದಿ ಶಿಷ್ಟರ್ಕಳಂ ಮಾಡಿ, ತಾಂ ಪಿತೃವಿತ್ತಮದೋನ್ಮತ್ತನಾಗಿ, ಧರ್ಮದೊಳ್ ಬಹಿರ್ಮುಖನುಂ, ಅರ್ಥದೊಳನ್ಯಾಯೋಪಾರ್ಜಿತಾರ್ಥನುಂ, ಕಾಮದೊಳತಿಕಾಮಿಯುಂ, ಮೋಕ್ಷದೊಳ್ ನಿರಪೇಕ್ಷಕರನುಮಾಗಿ, ರಾಮಾದ್ಯನೇಕರಾಜದತ್ತಿಗಳೆಪ್ಪನೇಕಭೂದೇವ ಭೋಗಾಗ್ರಹಾರಂಗಳನಾಗ್ರಹದಿಂದಱಿದು, ಕರಭರಕ್ಷಮಮಪ್ಪ ನಾಡಂ ಬೇಡರಂತೆ ಪರಿಪರಿದು ನಿರವಶೇಷದಿಂ ಕಿಡಿಸಿಯುಂ, ಶಿಷ್ಟರ್ಗನಿಷ್ಟಮಂ ಮಾಡಿಯುಂ, ದುಷ್ಟಕಷ್ಟರ್ಗಿಷ್ಟಮಂ ಮಾಡಿಯುಂ, ಕುಳವರ್ಗತಳವರ್ಗಮುಮಂ ಪಱಿಯ ನಿಯೋಗಿಗಳು ಮಂ, ನಾನಾ ದೇಶಿಗಳುಮಪ್ಪ ವ್ಯವಹಾರಿಗಳಮಂ ನೆವವಿಟ್ಟು ಕವರ್ದುಕೊಂಡು, ಸಮಸ್ತವಸ್ತುವಾಹನಂಗಳಂ ತನ್ನೊಡನಾಡಿಗಳಪ್ಪ ಭಂಡಮಂಡಲಿಗೆ ಸೂಱೆಗೊಟ್ಟು, ಇಂತು ಸಪ್ತಾಂಗದೊಳೇಕಾಂಗಮುೞಿಯೆ; ಕಚದ್ರುಮನ ರಾಜ್ಯಂ ಕಳಕುಳಮಾಗಿರ್ದುದನಾತನ ದಾಯಾದ್ಗಂ ಸಿಂಹ-ಬಳ-ನಱಿದು ಮೇಲೆತ್ತಿ ಬರ; ಮೂಲಭೃತ್ಯಸುಹೃತ್ಸೇನಾಟವಿಕರೆಲ್ಲರುಂ ಮುನ್ನಮೇ

ಭೀತರುಪಮಾನಿತರುಮಪ್ಪುದಱಿಂದುಪೇಕ್ಷಿತರುಂ ಆತನ ಭಂಡಮಂಡಲಿಯೊಳ್ ಕೆಲರೋಡಿಯುಂ, ಕೆಲರಹಿತರೊಳ್ ಕೂಡಿಯುಂ, ಇಂತೆಲ್ಲಂ ಯಥಾಯಥಮಾಗೆ; ಕಚದ್ರುಮಮಂ ನಿರ್ಬುದ್ಧಿಯೊರ್ವನೆ ಕರುಮಾಡದೊಳ್ ಶ್ವೇತಕಪೋತನಂತಿರ್ದು ಶತ್ರುಸಂಗ್ರಹಣಕ್ಕೊಳಗಾದಂ.

ಇಂತೀ ಪಿಂಗಳಕನೇಗೆಯ್ದುಮಾಗದಿರಂ; ಏನೊಂದು ಕಾರ್ಯಮುಮಂ ನಾಂ ಪೊಱಗಿರ್ದು ನೋಡುತಿರ್ಪುದೆ ಸಾಲ್ಗುಂ. ನಾವೀರಾಜಕಾರ್ಯದೊಳ್ ತೊಡರ್ದು ಪರ್ಯಾಲೋಚನಾಪರಿವೃತ್ತಿಯೊಳೇನಪ್ಪುದು? ಎಂತುಂ ಅವ್ಯಾಪಾರವೃತ್ತಿಯಾವುದಂ ಪೊಲ್ಲದು; ಎಂತೆನೆ

ಶ್ಲೋ ॥ ಅವ್ಯಾಪಾರೇಷು ವ್ಯಾಪಾರಂ
ಯೋ ನರಃ ಕುರ್ತುಮಿಚ್ಛತಿ
ಸ ಏವ ನಿಧನಂ ಯಾತಿ
ಕಿಲೋತ್ಪಾಟೀವ ವಾನರಃ ॥ ೭ ॥

ಟೀ ॥ ವ್ಯಾಪಾರಿಸುವದಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯವಲ್ಲದಂತಪ್ಪ ಠಾವಿನೊಳ್ ಅವನೊರ್ವಂ ವ್ಯವಹರಿಸಲಿಚ್ಛೈಸಿಹಂ, ಆತಂ ಕೀಲನುರ್ಚಿದ ಕೋಡಗನಂತೆ ಕೇಡನೈದುವಂ

ಎಂಬ ಕಥೆಯಂತಕ್ಕುಮೆನೆ–ದವನಕನಾ ಕಥೆಯೆಂತೆನೆ–ಕರಟಕಂ ಪೇೞ್ಗುಂ:–

೩. ಕೀಲುನುರ್ಚಿದ ಕೋಡಗನ ಕಥೆ

ಗಿರಿನಗರಮೆಂಬ ಪೊಬಲೊಳ್
ಧರೆಗಧಿನಾಥಂ ಸುಶರ್ಮನೆಂಬಂ ಲೋಕೋ
ತ್ತರಮಾಗೆ ದೇವತಾಮಂ
ದಿರಮಂ ಮಾಡಿಸುತುಮಿರ್ಪಿನಂ ಕೆಲವು ದಿನಂ ೮೨

ವ ॥ ಒಂದು ದಿವಸಂ ಮಧ್ಯಾನ್ಹ ಸಮಯಪ್ಪನ್ನೆಗಂ ಭರಂಬಟ್ಟು ಕೆಲಸಂಗೈದಲ್ಲಿಯ ಬಿನ್ನಣಿಗರುಂ ಕರ್ಮಕಾರರುಂ ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಮನೆಗುಣಲ್ಪೋಪುದುಂ; ಅದಱ ಕೆಲದ ನಂದನವನದೊಳ್ ವರ್ತಿಸುತಿರ್ಪ ಮರ್ಕಟಯೂಥಂ ಯಥಾಸ್ವೇಚ್ಛೆಯಿಂದತ್ತಮಿತ್ತಮೆತ್ತಂ ಪರಿಪರಿದು, ದೇಗುಲದ ಶಿಖರನಡರ್ದೇಱ ಒಟ್ಟಿರ್ದಿಟ್ಟಿಗೆಯಂ ಕೆದಱಿಯುಂ, ಸೇರಿರ್ದ ತಿದಿಗಳಂ ಸೀೞ್ದುಂ, ಇದ್ದಿಲರಾಸಿಯಂ ಸೂಸಿಯುಂ ನಿಸರ್ಗಚಪಳಸ್ವಭಾವದಿಂದಾಡುತಿರ್ದು ಅವರೊಳಗತ್ಯಾಸನ್ನಕಾಲಮೃತ್ಯುವಶಗತನಪ್ಪುದೊಂದು ಗೋಲಾಂಗೂಲಂ ಬಂದು, ಕರಗಸಿಗರೊಂದುಭಾಗಂಬರಂ ಸೀೞ್ದು ನೂಲ ತಲೆಯೊಳ್ ಕೀಲಂ ಬೆಟ್ಟಿರ್ದ ಮರನಂ ಕಂಡದಱ ಮೇಲೆ ಕುಳ್ಳಿರ್ದು, ಮುನ್ನಂ ಸೀೞುತ್ತಿರ್ದುಟಿದ ಪಲಗೆಗಳೆರಡುಮನೆಡಗಲಸಿರ್ದು ಬೆಟ್ಟಿರ್ದ ತಱಿಯದ

ಕೀಲನಿರ್ಕೈಗಳಿಂದಂ ಪಿಡಿದು, ಆರ್ಪ ಭರದಿಂದಲ್ಲಾಡಿ ಕೀಲ್ವುದುಮಾ ಪಲಗೆಗಳೆರಡುಂ ತೊಟ್ಟನೆ ಮರ್ಮಪ್ರದೇಶವನೌಂಕುವುದಂ; ಆ ಬಲಿಮುಖಂ ಕಾಲಮುಖಮನೆಯ್ದಿತ್ತು.

ಅದು ಕಾರಣದಿಂದದಱಿಂದಮಪ್ಪುದು; ಉದರಭರಣಮಾತ್ರಮಪ್ಪಂತೆ ರಾಜಾನುಸೇವನಂಗೆಯ್ದಿರ್ಪೆವು ಎನೆ; ದವನಕನಿಂತೆಂದಂ:–

ಶ್ಲೋ ॥ ಸುಹೃದಾಮುಪಕಾರಕಾರಣಾತ್
ದ್ವಿಷತಾಮಪ್ಯಪಕಾರಕಾರಣಾತ್
ನೃಪಸಂಶಯ ಇಷ್ಯತೇ ಬುಧೈಃ
ಜಠರಂ ಕೋ ನ ಬಿಭರ್ತಿ ಕೇವಲಂ ॥ ೮ ॥

ಟೀ ॥ ಮಿತ್ರರ್ಗುಪಕಾರಮಂ ಮಾಳ್ಪುದೇ ಕಾರಣಮಾಗಿ ನೃಪಸೇವೆಯಿಂ ಮಾಡಲ್ವೇಳ್ಕುಮೆಂದು ವಿದ್ವಾಂಸರ್ ಪೇಳ್ವರ್. ತನ್ನೊಡಲಂ ಪೊರೆಯಲಱಿಯದವನಾರುಮಿಲ್ಲಂ.

ಎಂಬೀ ಪುರಾತನವಾಕ್ಯಮುಂಟು. ಅದಱಿಂ ನಾವಪ್ಪೊಡೆ, ಮೃಗಾಧಿರಾಜಂಗನ್ವಯಾಗತರುಂ ಹಿತರುಮಪ್ಪ ನಮಗಿನಿತು ಕೂಡದಿರ್ದೊಡಂ,

ಶ್ಲೋ ॥ ಪ್ರಭುರ್ಗುಣವಿಹೀನೋಪಿ
ವಿಪತ್ತೌ ನ ಪರಿತ್ಯಜೇತ್ ॥ ೯ ॥

ಟೀ ॥ ಗುಣಮಿಲ್ಲದವನಾದೊಡೆಯುಂ ಒಡೆಯನಂ ಆಪತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಬಿಡಲಾಗದು.

ಎಂಬ ನೀತಿವಾಕ್ಯಮುಂಟದಱಿಂದಾಳ್ದಂ ಎಂತು ನಿರ್ಗುಣನಾದೊಡಂ, ಗುಣವಂತನಪ್ಪ ಭೃತ್ಯನಾಳ್ದನೆಡರಂ ಕಡೆಗಣಿಸಿರ್ಪುದೊಪ್ಪುದು. ಅಲ್ಲದೆಯುಂ ನಮ್ಮರಸನೀಗಳ್ ಭಯಾತುರನುಂ, ಕಾರ್ಯಾತುರನುಮಾಗಿರ್ದಪಂ; ಗುಪ್ತಕಾರ್ಯಮನಾಪ್ತವರ್ಗಕ್ಕಲ್ಲದುಱಿದರ್ಗಱಿಪುವನಲ್ಲಂ; ಅದಱಿಂದರಸನನೆಯ್ದಿ ಕಾರ್ಯದೊಳಗನಱಿವಮೆನೆ– ಕರಟಕನಿಂತೆಂದಂ:– ಅರಸಂ ಭೀತನಾದುದನೇತೆಱದಿಂದಱಿದೆಯೆನೆ– ದವನಕನಿಂತೆಂದಂ:

ಶ್ಲೋ ॥ ಉದೀರಿತೋರ್ಥಃ ಪಶುನಾಪಿ ಗೃಹ್ಯತೇ
ಹಯಾಶ್ಚ ನಾಗಾಶ್ಚ ವಹಂತಿ ಚೋದಿತಾಃ
ಅನುಕ್ತಮಪ್ಯೂಹತಿ ಪಂಡಿತೋ ಜನಃ
ಪರೇಂಗಿತಜ್ಞಾನಫಲಾ ಹಿ ಬುದ್ಧಯಃ ॥ ೧೦ ॥

ಟೀ ॥ ನುಡಿಯಲ್ಪಟ್ಟ ಪ್ರಯೋಜನಮಂ ಪಶುವಾದೊಡಮಱಿವುದು; ಕುದುರೆಗಳುಂ ಆನೆಗಳುಂ ನೂಂಕಲೌಂಕಲುಂ ನಡೆವುವು; ವಿವೇಕಿಗಳಪ್ಪವರ್ಕಳ್ ಪೇಳದಿರ್ದರುಮಱಿವರ್; ಪೆಱರ ಆಂತರ್ಗತಮನಱಿವುದೇ ಬುದ್ಧಿಗೆ ಫಲಂ

ಎಂಬುದಱಿಂದೀತನಿರ್ದಿರವೇ ಭೀತನಾದುದನಱಿಪಿದಪ್ಪುದು; ಈಯವಸರ ದೊಳೊಳಪೊಕ್ಕು ತಿಳಿದು, ಅರಸನ ಮನದೊಳೊದವಿದ ಭಯಮಂ ಕಳೆಯಲ್ ವೇಟ್ಟುಮಂತೆ ನಾವಾಪ್ತರುಂ ಹಿತವರುಮಪ್ಪೆವೆನೆ–ಕರಟಕನಿಂತೆಂದಂ:–

ಸುರತಾಸಕ್ತನನನ್ಯಕಾರ್ಯಪರನಂ ನಿದ್ರಾಳುವಂ ಕೋಪಭೀ
ಕರನಂ ವಾದಿತನೃತ್ಯಗೀತಮಧುರಾಳಾಪೇಷ್ಟ ಗೋಷ್ಠೀಮನೋ
ಹರನಂ ಕುಕ್ಕುಟಮಲ್ಲಮೇಷಮಹಿಷೇಭದ್ವಂದ್ವಯುದ್ಧಕ್ರಿಯಾ
ಪರನಂ ಭೂಪನನೆಯ್ದಿ ಬಿನ್ನವಿಸಬೇಡೇನಾದೊಡಂ ಸೇವಕಂ ೮೩

ಅರಿನೃಪರುತ್ಸವಮಂ ಕೇ
ಳ್ದಿರೆಯುಂ ಸೆಂಡಾಡುತಿರೆಯುಮಾನೆಯನೇಱು
ತ್ತಿರೆಯುಂ ಮಂತಣದೊಳ್ ಕು
ಳ್ಳಿರೆಯುಂ ಬಿನ್ನವಿಸಲಾಗದೆಂತುಂ ಭೃತ್ಯಂ ೮೪

ಭೀತನನಲಸಿದನಂ ಕಾ
ರ್ಯಾತುರನಂ ಪಸಿದನಂ ತೃಷಾಪೀಡಿತನಂ
ದ್ಯೂತಮೃಗವ್ಯಸನಜನೋ
ಪೇತನನಱಿದಱಿದು ಬಿನ್ನವಿಪ್ಪಂ ಗಾಂಪಂ ೮೫

ವ ॥ ಇಂತೀ ಸೇವಾಧರ್ಮಮಂ ನಾವಱಿದುಮಱಿಯದರಂತೆ ಪೊಕ್ಕು ನುಡಿವುದು ತಕ್ಕುದಲ್ಲೆನೆ; ದವನಕನಿಂತೆಂದಂ:–

ನೀನೆಂದಂತೆ ನೀತಿವಿದನಪ್ಪರಸನನೇತೆಱದಿಂ ಸೇವಿಸುವುದೇ ನೀತಿಯಪ್ಪುದು; ಅವಿನೀತನುಂ, ಅಪ್ರತಿಷ್ಠನುಂ, ಸ್ವಪರಾಂತಸ್ಥವಿದನುಮಲ್ಲದರಸನನಱಿದಿಂಬಱಿಕ್ಕೆ ಸಮಿಪಕ್ಕೆ ಪೋಗಿ ದುರಭಿಮಾನದಿಂ ನುಡಿವುದು ತಕ್ಕುದಲ್ಲಂ; ಅದೆಂತೆನೆ:–

ಶ್ಲೋ ॥ ಅಸನ್ನಮೇವ ನೃಪತಿರ್ಭಜತೇ ಮನುಷ್ಯಂ
ವಿದ್ಯಾವಿಹೀನಮಕುಲೀನಮಪಂಡಿತಂ ವಾ
ಪ್ರಾಯೇಣ ಭೂಮಿಪತಯಃ ಪ್ರಮದಾ ಲತಾಶ್ಚ
ಯಃ ಪಾರ್ಶ್ವತೋ ವಸತಿ ತಂ ಪರಿವೇಷ್ಟಯಂತಿ ॥ ೧೧ ॥

ಟೀ ॥ ಅರಸುಗಳ್ ತಮ್ಮ ಪೊರೆಯೊಳಿರ್ದೋಲೈಸುವ ಮನುಜಂ ವಿದ್ಯೆಯಿಲ್ಲದವ ನಾದೊಡಂ, ಅಕುಲೀನನಾದೊಡಂ, ಅಯೋಗ್ಯನಾದೊಡಂ, ಸ್ವೀಕರಿಸುವರ್, ಸ್ತ್ರೀಯರ್ಕಳ್ ಅವನೊರ್ವಂ ಕೆಲದೊಳಿರ್ದಪನವನನೇ ಪಿಡಿವರ್. ಲತೆಗಳ್ ಸಮೀಪದಲಾವಮರನಿರ್ದಪು ದದನೇ ಪಿಡಿವುವು.

ಎಂಬ ಪುರಾತನನೀತಿಗಳೊಳವೆಂಬುದು; ಕರಟಕನಿಂತೆಂದಂ:–

ವಾಕ್ಯಂ ॥ ಬುದ್ಧೇ ಫಲಮನಾಗ್ರಹಃ

ಟೀ ॥ ಬುದ್ಧಿಗೆ ಫಲವು ಆಗ್ರಹವಿಲ್ಲದಿರುವುದು.

ಎಂಬ ನೀತಿಯಿಂದೆನ್ನ ಆಗ್ರಹಮಂ ಮಾಣ್ದೆಂ: ನಿನ್ನ ದುರಾಗ್ರಹದಿಂದೇನಾನು ಮೊಂದು ದುರ್ಣಯಮಾಗದಿರದು; ಅದುಮಂ ಕಾಣಲಕ್ಕುಂ: ನಿನಗಿದುವೇ ಕರ್ತವ್ಯಮಪ್ಪೊಡೆ ಪೋಗೆಂಬುದುಂ; ದವನಕಂ ಬಂದು, ಮಹಾಪ್ರತಿಹಾರನಪ್ಪ ಸುಭದ್ರನೆಂಬುದೊಂದು ವನಮಹಿಷನ ಸಾರೆವಂದು, -ಅರಸನವಸರಮಾವು ದೆಂದೊಡೆ, ಅರಸನೆನಸುಂ ವಿರಸನಾಗಿರ್ದಪಂ, ನಿಲ್ಲೆಂಬುದುಂ; ಕಟ್ಟಿದಿರೊಳ್ ನಿಂದನಂ ಪಿಂಗಳಕಂ ಕಂಡು,- ಅರಸುಗಳ್ ತಮಗೆನಿತುಂ ಸಮಚಿತ್ತಮಿಲ್ಲ ದಿರ್ದೊಡಂ ಸಮ್ಮುಖಕ್ಕೆ ಬಂದ ಪ್ರಾಣಿ ಮಾತ್ರಕ್ಕೆ ಪರಾಙ್ಮುಖರಾಗಲಾಗದು, ದಾಕ್ಷಿಣ್ಯಂಬೇಟ್ಟುಮೆಂಬ ನೀತಿಯುಂಟು; ಈತನನ್ವಯಾಗತನುಮಾಪ್ತನುಂ ಕಾರ್ಯ ಸಹಾಯನುಮಾಗಿರ್ಪಂ; ಈಯವಸರದೊಳೀತನಂ ಬರಿಸಿ ಎನ್ನ ಮನೋಗತ ಕಾರ್ಯಮಂ ಪೇಟಲ್ವೇಟ್ಟುಮೆಂಬುದಂ ಬಗೆದು,-ಬರವೇಟೆಬುದಂ; ವಿನೀತವೇಷಂ ಮೆಲ್ಲಮೆಲ್ಲನಾಸ್ಥಾನಮಂ ಪೊಕ್ಕು, ಮೃಗಾಧಿರಾಜನನೆಯ್ದವಂದು, ಸಾಷ್ಟಾಂಗಮೆಱಗಿ, ಪೊಡೆವಟ್ಟೊಡೆ ಇತ್ತಬಾಯೆಂಬುದಂ, ಮಹಾಪ್ರಸಾದಮೆಂದು ಯಥೋಚಿತ ಪ್ರದೇಶದೊಳ್ ಕುಳ್ಳಿರ್ದ ದವನಕನ ಮೊಗಮಂ ಪಿಂಗಳಕನಾದರಂ ಬೆರಸು ನೀಡುಂ ಭಾವಿಸಿ ನೋಡಿ–

ಏಂ ಗಳ? ದವನಕ ಪಲವು ದಿ
ನಂಗಳ್ ಕಂಡಜಿಯೆವೆಯ್ದೆ ಬಾರದುದುಂ ಕ
ಜ್ಜಂಗಳನಜಿಪದುದಂ ಸಚಿ
ವಂಗಂ ಕೂರ್ಪಂಗಮೆಂದುಮಿವು ಗುಣದೊಳಗೇ ೮೬

ಎಂದಿನ ಮಾಟ್ಪಿ ಮನ್ನಣೆಯನೇಂ ಮಱೆದಿರ್ದನೊ ನಿನ್ನ ಪೇಟ್ದುದೊಂ
ದಂದಮನೊಲ್ಲದನ್ನಿಗರ ಪೇಟ್ದುದುಗೆಯ್ದನೊ ಮೂಲವೃತ್ತಿಯಿಂ
ಗೊಂದಿ ನಿರಂತರಂ ನಡೆವ ಸಾಮ್ಯವನಾಂ ಪೆಱಗಿತ್ತೆನೋ ಮನಂ
ನೊಂದವೊಲೆನ್ನ ಕಾರ್ಯಮನುಪೇಕ್ಷಿಸಿ ಮಾಣ್ದುದಿದಾವಕಾರಣಂ ೮೭

ಎಂಬುದುಂ;

ದವನಕಂ– ಈತಂ ಕಾರ್ಯಾತುರನಪ್ಪುದು ತಪ್ಪದು. ಎನ್ನಂ ಕರಂ ಮನ್ನಿಸಿ ಮಾತಾಡಿದಪಂ; ಎನಗಂ ಮನೋರಥಸಿದ್ಧಿಯಾಗೆ ಬಗೆದೋರ್ಪುದು; ಅದಱಿಂ ದೀತನ ಬುದ್ಧಿಯಂ ನಿಶ್ಚಯಮಾಗಱಿದು ಬಟಿಕದರ್ಕೆ ತಕ್ಕುದಂ ನೆಗಟ್ವೆನೆಂಬುದಂ ಮನದೊಳ್ ಬಗೆದು ಪಿಂಗಳಕಂಗಿಂತೆಂದು:– ದೇವರ ಶ್ರೀಪಾದಸೇವಕರೊಳ್ ನಾನಾವ ದೊರೆ? ಅರಸುಗೆಯ್ವಾತಂಗೆಂತಪ್ಪನುಂ ಬಾಟ್ತೆಯಾಗದನಿಲ್ಲಂ. ಅದೆಂತೆನೆ:–

ಶ್ಲೋ ॥ ದಂತಸ್ಯ ನಿರ್ಘರ್ಷಣಕೇನರಾಜನ್
ಕರ್ಣಸ್ಯ ಕಂಡೂಯಕೇನ ವಾಪಿ

ತೃಣೇನ ಕಾರ್ಯಂ ಭವತೀಶ್ವರಾಣಾಂ
ಕಿಮಂಗವಾಕ್ಪಾಣಿಮತಾ ನರೇಣ ॥ ೧೨ ॥

ಟೀ ॥ ಪಲ್ಲಂ ಸುಲಿವೊಡಂ ಕಿವಿತೀಂಬೊಡೆ ತುಱಿಸುವುಡೊಂ ಪುಲ್ಲಿಂದೆನಿತುಂ ಪ್ರಯೋಜನಮುಂಟು. ಕೈಕಾಲ್ ನಡೆನುಡಿಯುಳ್ಳ ಮನುಷ್ಯನಿಂದೆಂತುಂ ಕಾರ್ಯಮುಂಟು.

ಎಂಬ ರಾಜನೀತಿಯನಱಿವಿರಪ್ಪುದಱಿಂ ಎನ್ನನಾದೊಡಂ ಮನ್ನಿಸವೇೞ್ಪುದು. "ವೃಂದಂ ನರೇಂದ್ರಾಯತೇ" ಎಂಬ ನೀತಿಯಂತೆ ಪೞಯರಮಕ್ಕಳಿನೆಂತುಂ ಪೊರೆಯಲೆವೇೞ್ಕುಂ. ಏತದರ್ಥಮಾಗಿ ದೇವರ್ ದಯೆವೆರಸು ಬೆಸಸಿದಿರ್. ಎಮ್ಮಂತಪ್ಪ ಪ್ರಾಣಿಮಾತ್ರಗಳಿಲ್ಲದೊಡೆ ಅಪ್ರತಿಮ ಪರಾಕ್ರಮನಪ್ಪ ನಿಮಗೆ ತೀರದ ಕಜ್ಜಮಾವುದಾನುಮಿಲ್ಲ. ಇನಿತು ದಿವಸಮೆಯ್ದೆ ಬಾರದುದೆಲ್ಲಂ ನೀಮೆನ್ನನೆನ್ನವ ನೆನ್ನದ ಕಾರಣದಿಂ, ದೂರದೊಳಿರ್ದು ನಿಮ್ಮಭ್ಯುದಯದೊಳ್ ಸುಖಂಬಾೞ್ದನ್ನ ಯಾಗತನಪ್ಪುದಱಿಂ ನಿಮ್ಮ ಸಿರಿಯಂ ಕಣ್ತೀವಿ ನೋಡಿಯುಂ ನಿಮಗಪ್ಪ ಯೋಗ ಕ್ಷೇಮಂಗಳನಾರೈದುಂ ಸುಖದೊಳಿರ್ಪೆಂ. ಇಂದು ನಿಮ್ಮ ಮನಸ್ಸಿನೊಳಿನಿಸಾನುಂ ಶಂಕೆವೆರಸಿದ ಚಿಂತೆಯಂ ಕಂಡು ಇದಱ ಕಾರಣಮಂ ನಿಮ್ಮಡಿಯಿಂ ಬೆಸಗೊಂಡು ತಿಳಿದು ಬೞಕ್ಕಿದರ್ಕೆ ತಕ್ಕ ಬುದ್ಧಿಪ್ರತೀಕಾರಮಂ ಮಾಡಲುಂ ನಿಮ್ಮ ಸಂತೋಷದೊಳ್ ಕೂಡಲಮೆಂದು ಬಂದೆಂ ಎನಗಿನಿಸಾನುಂ ಏಕಾಂತಮಂ ದೇವರ್ ದಯೆಗೆಯ್ವು ದೆಂದೆನಲ್; ಮೃಗಾಧಿರಾಜಂ ಶ್ವಾಪದಯೂಥಮಂಪೋಗಲ್ ವೇೞ್ದುದುಂ; ದವನಕನಿಂತೆಂದಂ:-

ನೀರನುಣಲ್ಕೆ ಪೋಗಿ ಯಮುನಾನದಿಗೊರ್ಮೆಯೆ ಬೆರ್ಚಿದಂತೆ ನಿ
ಷ್ಕಾರಣಮೇಕೆ ನೀಂ ಮಗುೞ್ದು ನಿನ್ನೊಳೆ ಚಿಂತಿಸುತಿರ್ದೆ ಪೇೞಿದಂ
ಪಾರದೆ ಬೇಱದೊಂದುಮನನೂನಮದಾವಿಲಕುಂಭಿಕುಂಭನಿ
ರ್ದಾರಣದಾರುಣೌಯತನಖಪ್ರಕರೋದ್ಗತದಂಷ್ಟ್ರಭೂಷಣಾ ೮೮

ಎಂಬುದುಂ; ಪಿಂಗಳಕನತಿವಿಸ್ಮಯಂಬಟ್ಟು, ಧಾತುರಕ್ತಾಶೋಕಕಿಸಲಯ ವಿಭಾಸಿ ಭಾಸುರಸಟಾಕಲಾಪಮಲ್ಲಾಡೆ ತಲೆಯಂತೂಗಿ- ಪರೇಂಗಿತಜ್ಞಾನಮಿೊ ತಂಗುಳ್ಳುದಾರ್ಗಮಿಲ್ಲ. ಈಗಳೆನ್ನ ಮನದೊಳೊದವಿದ ಮಹಾಭಯಮಪ್ಪ ಕಜ್ಜಕ್ಕೆ ಪ್ರತೀಕಾರಮನೇಕಾಕಿಯಾಗಿ ಚಿಂತಿಸಲ್ಬಾರದು. ಎಂತುಂ "ಸಹಾಯಾನ್ಮಂತ್ರನಿಶ್ಚಯಃ" ಎಂಬ ವಾಕ್ಯಾರ್ಥಮುಂಟು. ಈತನುಂ ಸಹಾಯಗುಣಸಂಪನ್ನನುಂ ಭೃತ್ಯಗುಣ ಸಂಪೂರ್ಣನುಮಪ್ಪುದಱಿಂ,

ಶ್ಲೋ ॥ ಸ್ವಾಮಿನಿ ಗುಣಾಂತರಜ್ಞೇ ಗುಣವತಿ
ಭೃತ್ಯೇನುಕೂಲಿನಿ ಕಳತ್ರೇ
ಮಿತ್ರೇಚಾವ್ಯಭಿಚಾರಿಣಿ ನಿವೇದ್ಯ
ದುಃಖಂ ಸುಖೀ ಭವತಿ ॥ ೧೩ ॥

ಟೀ ॥ ಗುಣಂಗಳಱಿವ ಒಡೆಯನಲ್ಲಿ, ಗುಣವಂತನಪ್ಪ ಭೃತ್ಯನಲ್ಲಿ, ಅನುಕೂಲೆಯಪ್ಪ ಸ್ತ್ರೀಯಲ್ಲಿ, ತಪ್ಪದಿಹ ಮಿತ್ರನಲ್ಲಿ ತನ್ನ ದುಃಖವನಱಿಪಿ ಸುಖಿಯಾಗಿಹುದು.

ಎಂಬುದು ಈತಂಗಱಿಪದ ಕಜ್ಜಮುಂ, ವೈದ್ಯಂಗಱಿಪದಕುತ್ತಮಂ ತೀರ[ದ] ಱಿಯದೆಂದು, ನಿಷ್ಕಪಟಚಿತ್ತಂ ಮೃಗಾಧಿರಾಜಂ ಕಪಟಪಟುವಪ್ಪ ದವನಕಂ ಗಿಂತೆಂದಂ:

ನೋಡೆ ನವಜಲದರವದೊಳ್
ಕೂಡಿದುದಂತಪ್ಪುದೊಂದು ಶಬ್ದಂ ಕಿವಿಯೊಳ್
ತೀಡೆ ಕರಮಗಿದು ಮನಮ
ಲ್ಲಾಡೆ ಭಯಂಗೊಂಡು ಪೋಗಲೊಲ್ಲದೆ ಮಗುಟ್ದೆಂ ೮೯

ಆವುದದೆಂದೊಡೆ ರೌದ್ರಾ
ರಾವಂ ತಾನೊರ್ಮೆಗೊರ್ಮೆಗೀ ಬನವನಿತುಂ
ತೀವುವಿನಂ ಪೊಣ್ಮಿದಪುದು
ಭಾವಿಸಿ ನೀಂ ಕೇಳ ಕೇಳಿಲಪ್ಪುದದಿನ್ನುಂ ೯೦

ಎನೆ; ದವನಕನೇಕಾಗ್ರಮನನಾಗಿ ಕಿಱಿದು ಬೇಗಮದನಾಲಿಸಿ ಕೇಳ್ದೆನಗಮಿನಿ ಸಾನುಂ ಭಯಂಕರರವಂ ಕೇಳಲಾದಪುದೆಂಬುದುಂ;

ಪಿಂಗಳಕನಿಂತೆಂದಂ– ಈ ಬನಮಪೂರ್ವಸತ್ವಾವಿಷ್ಟಮಾದುದಿನ್ನಿಲ್ಲಿ ನಿಲ್ಲದೆ ಪೋಪುದೇ ಕಜ್ಜಮೆಂದಳ್ಕಿ ನುಡಿಯೆ; ದವನಕನಿಂತೆಂದಂ

ಭೇರಿಮೃದಂಗಘಂಟಾ
ನೀರದಶಂಖಾದಿಜನಿತಶಬ್ದಮನೇಕಾ
ಕಾರಂ ಕೂಡುಗುಮೆಯ್ದೆ ವಿ
ಚಾರಿಸದದನಂತೆ ಕೇಳ್ದು ನೀಂ ಬೆರ್ಚುವುದೇ ೯೧

ವ ॥ ಅದುಕಾರಣದಿಂ ನೀವಿದೇನೆಂದಾರಯ್ಯದೆಯುಂ ಅಱಿಯದೆಯುಂ ಮುನ್ನಮೆ ಪಶುವಿನಂತೆ ದೆಸೆದೆಸೆಗೆ ಬೆರ್ಚುವುದುಂ ಪಿತೃಪರ್ಯಾಗತಮಪ್ಪ ಬನಮಂ ಪತ್ತವಿಡುವುದುಂ ತಕ್ಕುದಲ್ತೆನೆ:

ಮೃಗಾಧಿರಾಜನಿಂತೆಂದಂ:– ಈ ಮಹಾಗಂಭೀರಘೋರನಿರ್ಘೋಷಮಂ ನೀಂ ಶಬ್ದಮಾತ್ರಮೆಂದೇಕೆ ನಿರಾಕರಿಸುವೆ? ವಿಚಾರಿಸುವಾಗಳಾಮಹಾಶಬ್ದಕ್ಕೆ ತಕ್ಕುಂತುಟೇ ದೇಹಮಕ್ಕುಂ, ಆ ದೇಹಕ್ಕೆ ತಕ್ಕ ಸತ್ವಂ ಸಮನಿಸುಗುಂ, ಆ ಸತ್ವಕ್ಕೆ ತಕ್ಕ ದರ್ಪಂದೊರೆಕೊಳ್ಗುಂ, ಆ ದರ್ಪಕ್ಕೆ ತಕ್ಕ ಕಲಿತನಮಾಗದಿರದು, ಅಂತಪ್ಪ ನಿಚ್ಚಟಗಲಿ ಕಲಹವನೇ ಬಯಸಿ ತನಗೆ ಅಧಿಕನನಱಸುವಂ. ಅದಱಿನಿಂತಪ್ಪತುಲ ಬಲಪರಾಕ್ರಮವಿಕ್ರಮದೊಳೆನಗಧಿಕನುಂ ಸಮಾನಬಲನುಮಲ್ಲದೆ ಹೀನನಾಗಲಱಿಯ ನಪ್ಪುದನಱಿದು, ನಿನ್ನ ಪೇೞ್ದ ಕಜ್ಜದ ಬಲಮಂ ಸಾಧಾರಣಂಮಾಟ್ಪೆನ್ನ ಬಲಮಂ

ನಚ್ಚಿ ನಿಂದು, ವಿಗ್ರಹಮನೊಡರ್ಚಿದೆನಪ್ಪೊಡೆ ಇರ್ವರುಂ ಸಮಾನಬಲರಾದಂದು ಮಹಿಷಾಶ್ವಮಾಮೇಳನೇ ಸಹ ವಿನಶ್ಯತಿ, ಎಂಬುದಕ್ಕುಂಚ ಅಧಿಕಬಲನಾದೊಡೆ "ಹಸ್ತಿನಾಪದಾತಿಯುದ್ಧಮಿವ ಬಲವದ್ವಿಗ್ರಹ" ಎಂಬ ನೀತಿಯಂತಕ್ಕುಂ. ಎಂದು ಮದಱಿನಿಂತಪ್ಪುದನಱಿದು ಪೂರ್ವಪುರುಷರಿಂದಾದ ಮಹಾಟವಿಯಂ ಬಿಡಲಾಗ ದೆಂದು ನೀತಿವಿರುದ್ಧಂಗಳಪ್ಪ ಮಾತುಗಳಂ ನುಡಿದೆಯಾದೊಡೆಯಿಂತೀಯನವಸರಕ್ಕೆ ತಕ್ಕುದೊಂದು ಕಥೆಯುಂಟೆಂಬುದಂ–ದವನಕನದೆಂತೆನೆ–ಪಿಂಗಳಕಂ ಪೇೞ್ಗುಂ–

೪. ನರಿಯುಂ ಬಿಲನುಂ

ಕಪಟಪ್ರಪಂಚಪರಿಣತ
ನುಪಾಯನಿಪುಣಾಭಿಧಾನಜಂಬುಕನುದ್ಯ
ದ್ವಿಪುಳತರಮಪ್ಪ ಗಿರಿವರ
ದುಪಕಂಠದ ಬಿಲದೊಳಿರ್ಪುದತಿಮುದದಿಂದಂ ೯೨

ವ ॥ ಮತ್ತಮಾವನದೊಳು ಪುಂಡರೀಕಮೆಂಬ ಪುಲಿ ಇರುವುದು. ಆ ಪುಲಿಯುಂ ಬೇಂಟೆಗೆ ಪೋಗಿ ಮಾಂಸಮಂ ತಂದು ತನ್ನ ಗುಹೆಯೊಳಗೆ ಮಡಗಿ ತಾನು ಮರುದಿವಸಂ ಮುನ್ನ ತಂದ ಮಾಂಸಮಂ ಸಂಚಿತಾರ್ಥಂ ಎಂದು ಮಡಗಿ ಮತ್ತಂ ಬೇಟೆಗೆ ಪೋಪುದುಂ; ಆ ಪುಲಿಯ ಗುಹೆಯಂ ಉಪಾಯ ನಿಪುಣನೆಂಬ ಜಂಬುಕಂ ಕಂಡು ಒಳಗಂ ಪೊಕ್ಕು ಅಲ್ಲಿದ್ದ ಮಾಂಸಮಂ ತಿಂದು ಪೋಪುದುಂ; ಪುಲಿ ಬಂದು ತನ್ನ ಪೊಸಮಾಂಸಮಂ ಮಡಗಿ ಮುನ್ನ ತಂದ ಮಾಂಸಮಂ ಕಾಣದೆ ಬೆಱಗಾಗಿ ಮರುದಿವಸ ಬೇಂಟೆಗೆ ಪೋಪುದುಂ; ಮತ್ತಾ ನರಿ ಬಂದು ಅಲ್ಲಿರ್ದ ಮಾಂಸಮೆಲ್ಲಮಂ ತಿಂದು ಪೋಪುದುಂ ಈ ಪ್ರಕಾರದೊಳು ನಿಚ್ಚನಿಚ್ಚ ಬಂದು ತುಡುವಂ ತಿಂದು ಬೇಸರಿಸುತ್ತಿರೆ ಪುಲಿ ಬಂದು ಎನ್ನ ಮನೆಯಂ ನಿಚ್ಚಂ ಪೊಕ್ಕು ತುಡುವಂ ತಿಂಬ ಕಳ್ಳನ ಸಿಕ್ಕಿಸುವೆನೆಂದು ತನ್ನ ಗುಹೆಯ ಪೊರೆಗೆ ಅಡಗಿಪ್ಪುದುಂ ಆ ನರಿ ಬಂದು ಮನೆಯಂ ಪೊಕ್ಕು ಅಲ್ಲಿರ್ದ ಮಾಂಸಮಂ ತಿನ್ನುತ್ತಿರೆ ಪುಲಿ ಕಂಡು ಇದನಿಲ್ಲಿಯೇ ಕೊಲಲ್ಕೆ ಅಳವಲ್ಲದೆ ಆ ನರಿ ಪೋಪಾಗ ಅದಱ ಕೂಡ ಪೋಗಿ ಅದಱ ಮನೆಯ ಕಂಡು ಮರುದಿವಸಂ ನರಿ ತನ್ನ ಮನೆ ಬಪ್ಪುದುಂ ತಾನು ಆ ನರಿಯ ಬಿಲವ ಪೊಗುವಾಗ ಹೆಜ್ಜೆಯಲ್ಲಡಿಸಿ ಹಿಂದು ಮುಂದಾಗಿ ಬಂದು ಪೊಕ್ಕಿರ್ಪುದುಂ

ಕಿಱಿದಾನುಂ ಬೇಗದೊಳಾ ನರಿ ಬಂದು ಬಾಗಿಲೊಳ್ ನಿಂದು ಪುಲಿಯ ಪಜ್ಜೆಯುಮಂ ಸೊಪ್ಪಾದ ಬಿಲನುಮಂ ಕಂಡು– ಇದೆತ್ತಾನುಮೊಂದಪಾಯಮಾಗದೆ ಪೋಗದೆಂದು ಶಂಕಿಸಿ, ಕಿಱಿದೆಡೆಯಂ ಪೆಱಮೆಟ್ಟಿ ಬಂದು ನಿಂದು, ಈ

ಚೋದ್ಯಮನುಪಾಯದೊಳೇ ನೋಡುವೆನೆಂದು; ಬಿಲನಂ ಪೆಸರ್ಗೊಂಡು ಪಲವುಂ ಸೂಟಿಟ್ ಕರೆಯಲ್ ಆ ಬಿಲನಂ ನುಡಿಯದಿರ್ಪುದುಂ–ಬಿಲನೆ ನೀನಿನಿತುಕಾಲಂ ನಾಂ ಬರ್ಪಾಗಳಿದಿರ್ವಂದು, ಸೇವೆಯಂ ಮಾಡುತಿರ್ದೆ; ಈಗಳದುಗೆಟ್ಟು ಕರೆದೊಡಂ ಮೊದಲಾಗಿ ಸರಂದೋಱಿದಪೆಯಿಲ್ಲ; ಪೆಱನೊರ್ವಂಗೆ ಕೂರ್ತೆಯಕ್ಕುಂ, ಮೇಣ್ ಬಲ್ಲಿದನಿರ್ದನಕ್ಕುಮಲ್ಲದೊಡೀಗಳೇಕುಸಿರದಿರ್ದಪೆ? ಆದೊಡಮೇಂ? ನಿನ್ನ ಗುಣಕ್ಕಿನ್ನೊರ್ಮೆ ಕರೆವಂ, ಇನ್ನುಮುಸಿರದಿರ್ದೊಡೆ ಪೆಱತೊಂದು ಬಿಲನನಱಿಸಿಕೊಳ್ವೆಂ, ಸರಂದೋಱಿದೆಯಪ್ಪೊಡೆ ನಿನ್ನಲ್ಲಿಗೆ ಬರ್ಪನೆಂದು, ಮತ್ತಂ ಬಿಲನಂ ಕರೆವುದುಂ; ಪುಲಿ ಇದೆಲ್ಲಮಂ ಕೇಳ್ದು– ಬಿಲನೆನಗೆ ಭಯಸ್ಥನಾಗಿ ಸರಂದೋಱಲಣ್ಮದಿರ್ದುದಾಗಲ್ವೇಟ್ಕುಮಿನ್ನಾನಾದೊಡಂ ಸರಂ ದೋಱಿ ನರಿಯಂ ಬರಿಸಿ ತಿಂಬೆನೆಂಬಟಿವಗೆಯಂ ಬೇಡರಂತೆ ಬಗೆದು ಹೂಂಕಾರಂ ಗೆಯ್ವುದು; ಆ ಧ್ವನಿಯಂ ನರಿ ಕೇಳ್ದು ತನ್ನ ಬುದ್ಧಿಗೆ ತಾನೆ ಮೆಚ್ಚಿ

ಶ್ಲೋ ॥ ಅನಾಗತಂ ಯಃ ಕುರುತೇ ಸ ಶೋಭತೆ
ನ ಶೋಭತೇ ಯೋ ನ ಕರೋತ್ಯನಾಗತಂ
ವನೇ ವಸನ್ನತ್ರ ಜರಾಮುಪಾಗತೋ
ಬಲಸ್ಯವಾಚೋ ನ ಕದಾಚನ ಶ್ರುತಾಃ ॥ ೧೪ ॥

ಟೀ ॥ ಅವನೊರ್ಬಂ ಮೇಲಪ್ಪ ಕಜ್ಜವನಱಿದು ಮಾಡದಿರ್ದಪನವನನೊಪ್ಪಲಱಿಯೆಂ. ನಾನೀ ವನದುರ್ಗದೊಳಿರ್ದು ವಾರ್ಧಿಕವನೆಯ್ದಿದೆಂ, ಬಿಲದ ನುಡಿಯನೆಂದುಂ ಕೇಳ್ದುದಿಲ್ಲ.

ಎಂದಿಂತು ಪಲಕಾಲಮೀವನದೊಳಿರ್ದುಂ ಈ ವನದೊಳಾಡಿಯುಂ ಬಲ್ಲೆಂ, ಬಿಲಂ ನುಡಿವುದಂ ಗಿಡುಗಳ್ ನಡೆವುದಂ ನಾನೆಂದುಂ ಕಂಡುಂ ಕೇಳ್ದುಮಱಿಯೆ ನೆಂದು ಆ ನರಿ ಬಗೆಯೊಳ್ ಪಿರಿಯನಪ್ಪುದಱಿಂ ತನ್ನ ಬುದ್ಧಿಗೆ ತಾನೇ ಮೆಚ್ಚಿ ಆಯೆಡೆಯಂ ಬಿಟ್ಟೋಡಿ ಬರ್ದುಂಕಿತು.

ಅಂತುಮಲ್ಲದೆಯುಂ "ಆತ್ಮಾರ್ಥಂ ಪೃಥಿವೀಂ ತ್ಯಜೇತ್", ತನ್ನ ನಿಮಿತ್ತಮಾಗಿ ಭೂಮಿಯಿಂ ಬಿಡುವುದೆಂಬ ನೀತಿಶಾಸ್ತ್ರಮುಂಟು. "ತಾನುಳ್ಳೊಡೆ ಮೂರು ಲೋಕ ಮುಂಟು" ಎಂಬ ನಾಣ್ನುಡಿಯುಂಟು. ಆತ್ಮರಕ್ಷಣಮೇ ಪರಮಪುರುಷಾರ್ಥಮೆಂಬ ಸರ್ವಜನಸಮ್ಮತಮಂ ಕೇಳ್ದುಂ ಕಂಡುಮಱಿದುಮಿಂತಪ್ಪ ಸ್ಥಾನದೊಳೆಂತಿರ್ಪಮೆನೆ–ದವನಕನಿಂತೆಂದಂ:–

ಇನಿತುವವಂ ದೇವರ ಮನದೊಳತಿಭಯಮುಳ್ಳೊಡಿದು ವಿಸ್ಮಯಮಪ್ಪು ದಾದೊಡಂ ನಿಮಗಿನಿತು ಭಯಂಮಾಡಿದಂಗೆ ನೀಂ ಪೇಟ್ದಿ ಗುಣಂಗಳೊಳವಿಲ್ಲೆಂಬು ದುಮಂ ಅವನೋರ್ವನೋ ಚತುರ್ಬಲಸಮೇತನೋ ಎಂಬುದಮನಾರಯ್ದು, ನಿಶ್ಚಯಂ ಶತ್ರು ಬಲವಂತನಾದುದನಱಿದಿಂಬಟಿಕ್ಕಂ ಅದರ್ಕೆ ತಕ್ಕುದಂ ನೆಗಟ್ವೆನೆಂದು ಪಲವುಮುಪಾಯದಿಂ ತಿಳಿಪಿ ನಿಲಿಸಿ,

ಶ್ಲೋ ॥ ಕ್ಷೀಣೇ ಕೋಶೇ ಪ್ರಜಾನಾಶೇ
ಶತ್ರೌ ನಿಕಟವರ್ತಿನಿ
ನ ಸ್ಥಾತವ್ಯಂ ನ ಯೋದ್ಧವ್ಯಂ ।
ತದ್ದೇಶಂ ಚ ಪರಿತ್ಯಜೇತ್ ॥ ೧೫ ॥

ಟೀ ॥ ಭಂಡಾರಂ ಸವೆದೆಡೆ ಪ್ರಜೆ ಕೆಟ್ಟೆಡೆ ಹಗೆ ಸಮೀಪವಾದೆಡೆಯಲ್ಲಿರಲಾಗದು, ಯುದ್ಧಂ ಮಾಡಲಾಗದು, ಆ ದೇಶಮಂ ಬಿಟ್ಟು ಪೋಪುದು.

ಎಂಬುದನಱಿದು ಈ ನಯಂಗಳೊಳಗೆ ನಿನಗೆ ಶತ್ರುಸಂಕಟಮೆಂಬ ಶಂಕೆಯಿಲ್ಲದೆ ಸಪ್ತಾಂಗದೊಳೇಕಾಂಗಮಪ್ಪುದುಂ ವಿಕಳಮಾದುದಿಲ್ಲ. ಸಾಮಾದ್ಯುಪಾಯಂಗಳಿಂ ಶತ್ರುಗಳಂ ವಂಶಮಾಡಲಾರದೆ ಅಪಸರಣಮೇ ಶರಣಮಾಗಿರ್ದುದುವಂ ಪ್ರಯೋಗಿಸದೆ ಶಬ್ದಶ್ರವಣಮಾತ್ರಕ್ಕೆ ಭಯಂಗೊಂಡೋಡಿದಿರಪ್ಪೊಡೆ,

ಶ್ಲೋ ॥ ಪೂರ್ವಮೇವ ಮಯಾಜ್ಞಾತಂ
ಪೂರ್ವಮೇತದ್ವಿವೇಚಿತಂ
ಅನುಪ್ರವಿಶ್ಯ ವಿಜ್ಞಾತಂ
ಯಾವದ್ದಾರು ಚ ಚರ್ಮಚ ॥ ೧೬ ॥

ಟೀ ॥ ಮುನ್ನಮಿದೆನ್ನಿಂದಱಿಯಲ್ಪಟ್ಟಿತು. ಮುನ್ನಮೆನಗೀಯವಸ್ಥೆಯೊಳಗೆ ಪೊಕ್ಕಱಿಯಲ್ಪಟ್ಟಿತು, ಮರನುಂ ತೊವಲುಂ ಎಂಬುದು.

ಎಂಬ ಕಥೆಯಂತಕ್ಕುಮೆನೆ–ಪಿಂಗಳಕನದೆಂತೆನೆ–ದವನಕಂ ಪೇೞ್ಗುಂ–

೫. ನರಿಯುಂ ಭೇರಿಯುಂ

ಮದಗಜಸಂಕುಳದಿಂ ಶ್ವಾ
ಪದಿಂದಂ ಗಿರಿಗುಹಾಳಿಯಿಂದಧಿಕಭಯ
ಪ್ರದಮೆನಿಪ ಘೋರಕಾಂತಾ
ರದೊಳೆ ಮಹಾಭೀರುವೆಂಬ ಜಂಬುಕನಿರ್ಕುಂ ೯೩

ವ ॥ ಆ ಜಂಬುಕನೊಂದು ದಿವಸಂ ಆಹಾರವಿಹಾರಕಾಂಕ್ಷೆಯಿಂದಡವಿಯೆಲ್ಲಮಂ ತೊಳಲ್ದು ಎಲ್ಲಿಯುಮೇನುಮಂ ಪಡೆಯದೆ ತನಗೆ ಸಹಾಯನಪ್ಪುದೊಂದು ವಾಯಸನಿರ್ದಲ್ಲಿಗೆ ಬರ್ಪುದುಮಾವಾಯಸಂ ಇದಿರ್ವಂದು–ಎಲೆ ಭಾವ! ಏಂ ಬಡವಾದಿರೆನೆ; ಪಲವು ದಿವಸಮಾಹಾರಂಬಡೆಯದೆ ಬಡವಾಗಿ ನಿನ್ನಲ್ಲಿ ಆಸೆಪಟ್ಟು ಬಂದೆನೆಂಬುದು;– ಇದಾವಗಹನಮೀಗಳಾಂ ಪೋಗಿ ಬರ್ಪನ್ನೆವರಮಿಲ್ಲಿಯೇ ನಿಲ್ಲಿಮೆಂದು ವಾಯುವೇಗದಿಂ ವಾಯಸಂ ಪೋಗಿ ಬಂದು– ಈ ತೋರ್ಪ ನದಿಯ ತೀರದೊಳ್ ಚತುರ್ಬಲಯುತರಿರ್ವರರಸುಗಳ್ ಕಾದಿದಲ್ಲಿ ಪೆಣಮಯಮಾಗಿರ್ದ ರಣಭೂಮಿಯಂ ಕಂಡೆಂ, ನಿನ್ನೊಡಲ ಬಡತನ

ಕಿಡುವಿನಮಾಹಾರಕ್ಕೆಡೆಯಾದುದಲ್ಲಿಗೆ ಪೋಗೆಂದು ಪೇೞ್ವುದಮಾ ನರಿ ಪರಿದು ಸಮರರಂಗಭೂಮಿಯನೆಯ್ದಿ ಅನೇಕಶಬಾಳೋಕನಜಾತಹರ್ಷನಾಗಿರ್ಪುದುಂ; ಕಿಱುದಾನುಂ ಬೇಗಕ್ಕೆ ಭೋಂಕನೆ ಪೊಣ್ಮಿದ ಭಯಂಕರಧ್ವಾನಮಂ ಕೇಳ್ದಲ್ಲಿಯುಂ ನಿಲಲಣ್ಮದೆ ಓಡಿ ಬರ್ಪುದುಂ; ಲಂಬಕರ್ಣನೆಂಬುದೊಂದು ಜಂಬುಕಂ ಕಂಡಿದೇನೆಲೆ ಬಾವಾ! ನೀನೇತರ್ಕೆ ಭಯಾತುರನಾಗಿ ಬರ್ಪೆ, ಎನೆ;–ಕೊಳುಗುಳಂ ನಿರ್ಮನುಷ್ಯಗೋಚರಮೆಂದು ಬಗೆದು ಪೋಪನ್ನೆಗಂ, ನೆಲಂ ಮೊೞಗಿದಂತಪ್ಪು ದೊಂದು ಭಯಂಕರಧ್ವಾನಮಾಗಲದಂ ಕೇಳ್ದೋಡಿ ಬಂದೆನೆಂಬುದುಂ; ಆ ಜಂಬುಕ ನೆಂದುದು:– ಆ ಧ್ವಾನಮಾವುದೆಂದುಮಱಿಯದೆ ದೂರಭೀರುವಾಗಿ ಪೋಗಲ್ವೇಡ; ಆಯೆಡೆಯನೆನಗೆ ತೋಱು ಬಾ, ಎಂದೊಡಂಗೊಂಡು ಬಂದು ನೋಡುವನ್ನೆಗಂ; ಶಿಖರಿಶಿಖರಾನುಕಾರಿಯಪ್ಪದೊಂದು ಭೇರಿ ಸಮೀರಣಪ್ರೇರಿತಭೂರುಹಶಾಖಾಗ್ರಹತಿ ಯಿಂದತಿಪ್ರಘೋಷಂಗೆಯ್ದು ತದಾಹತಿಯಿಲ್ಲದಾಗಳ್ ನಿಶ್ಶಬ್ದಮಾಗಿಯುಂ ಇರ್ಕುಮದಂ ಕಂಡಾ ಜಂಬುಕಂ ಮನುಷ್ಯಸಂಚಾರಮಿಲ್ಲದುದಂ ನಿಶ್ಚಯಮಾಗಱಿ ದಾರಯ್ದು ಬಲವಂದು ನಿಂದು ನೋಡಿ ಮತ್ತಲ್ಲಿಯೇನಾನುಮಿರ್ಕುಮೆಂದು ಶಂಕೆಯಿಂ ಭೇರಿಯ ಕಣ್ಣಂ ವಿದಾರಿಸಿಯುದಱೊಳೇನುಮಂ ಕಾಣದೆ ಲಂಬಕರ್ಣಂ ಆ ನರಿ ದೂರಭೀರುವಾದುದರ್ಕೆ ಹಾಸ್ಯಂಗೆಯ್ದುದು

ಅದು ಕಾರಣದಿಂ ನೀ ಶಬ್ದಮಾತ್ರಕ್ಕೆ ಬೆರ್ಚಿದೊಡಿಂತಪ್ಪ ನಗೆಗೆಡೆಯಪ್ಪಿರದಱಿಂ ದೇವರೆನ್ನನಟ್ಟಿಯಾರಯ್ದು ಬೞಿಕ್ಕದರ್ಕೆ ತಕ್ಕುದಂ ನೆಗೞ್ವುದೆಂಬುದುಂ

ಪಿಂಗಳಕಂ– ನಿನ್ನ ಮನದೊಳಿದುವೆ ಕಜ್ಜಮಪ್ಪೊಡೆ ಪೋಗೆಂದು ಮತ್ತಮಿಂ ತೆಂದಂ:– ಈ ಬೆಸನಪ್ಪೊಡೆ ದೂತರ್ಗೆ ಭಟ್ಟರ್ಗೆ ಪರಿಗರ್ಗಲ್ಲದೆ ನೀಂ ಮಾಡಲ್ತಕ್ಕು ದಲ್ಲ; ಇಂತಪ್ಪ ವಿಷಮಾನ್ವೇಷಣಕ್ಕೆಂತಟ್ಟುವೆನೆನೆ; ದವನಕಂ– ದೇವರ್ ಬೆಸಸಿ ದಂತರಸುಗಳುಂ ತಮ್ಮಾಜ್ಞೆ ಸಲ್ವಲ್ಲಿಗಲ್ಲದೆ ಮೇಣ್ ಮಿತ್ರರಲ್ಲಿಗಲ್ಲದೆ ಶತ್ರುಗಳಲ್ಲಿಗೆ ಮುನ್ನಮೆ ಪ್ರಧಾನರುಮಂ ಪಸಾಯ್ತರುಮನಟ್ಟಲಾಗದೆಂಬ ರಾಜನೀತಿಯನಱಿವಿ ರಾಗಿಯುಂ ಪೋದೆಡೆಯೊಳೇನಾನುಮಪಾಯಮಕ್ಕುಮೆಂಬ ಶಂಕೆಯಿಂದೆನಗೆ ಕಾರುಣ್ಯಂಗೆಯ್ದಿರಾಗಿಯುಂ ಬೆಸಸಿದಿರ್. ಈಯೆಡಗೆ ಮಹಾಪ್ರಸಾದಮಾದೊಡಂ ದೇವರ್ಗಿಂತಪ್ಪತಿಕುತೂಹಲಂ ಪುಟ್ಟಿದೀಯೆಡೆಯೊಳೀಬೆಸನಲ್ತು. ಮತ್ತಾವಬೆಸಕ್ಕ ಮಾವತೆಱದೊಳಾನೆ ಸಾಲ್ವೆನೆಂದು ನುಡಿಯೆ–ಪಿಂಗಳಕಂ ಸಂತಸಂಬಟ್ಟಿಂತೆಂದಂ:–

ಶ್ಲೋ ॥ ಅಪ್ರಾಜ್ಞೇನ ಚ ಕಾತರೇಣ ಚ ಗುಣಸ್ಸ್ಯಾತ್ ಸಾನುರಾಗ್ಯೇಣ ಕಃ
ಪ್ರಜ್ಞಾವಿಕ್ರಮಶಾಲಿನೋಽಪಿ ಹಿ ಭವೇತ್ ಕಿಂ ಭಕ್ತಿಹೀನಾತ್ಫಲಂ
ಪ್ರಜ್ಞಾವಿಕ್ರಮಭಕ್ತಯಃ ಸಮುದಿತಾ ಯೇಷಾಂ ಗುಣಾ ಭೂಯತೇ
ತೇ ಭೃತ್ಯಾ ನೃಪತೇಃ ಕಳತ್ರಮಿತರೇ ಸಂಪತ್ಸುಚಾಪತ್ಸು ಚ ॥ ೧೭ ॥

ಯಾಡಿ ಪೊೞಮಟ್ಟು ನಿಂದು ಜಾತಹರ್ಷನಾಗಿ ಬೆಟ್ಟುಗಳ್ ಬಿರಿಯೆ ನಿಷ್ಠುರಧ್ವಾನಂಗೆಯ್ದು ಮೇದಿನಿಯನೆತ್ತಿದಾದಿವರಾಹನಂತೆ ಕೋಡೊಳ್ ಕುತ್ತಿಯೆತ್ತಿ ಬಿದಿರ್ದೀಡಾಡುತಿರ್ದು ಕಟ್ಟೆಗಟ್ಟಿದಂತಾಗೆ ಜಗುನೆಯಲ್ಲಿ ಪರಿಪರಿದು ಬೇಗಂ ಮಾಣ್ದಿರೆಯುಂ ಮತ್ತಂ ಸುಣಿಸೊಕ್ಕೆ ಕೊಣಕುತುಂ ಪಾಱೆ ದಸೆದೆಸೆಗೆ ಪರಿದು ಪಿರಿಯಮರಂಗಳ ನುಱದೆಕೊಂಡು ನೂಂಕಿ ಪೊತ್ತುಂ ಪರಿಯುತ್ತುಂ ಪೊಣರ್ದುದ್ದಂ ನೆಗೆದು ಕುನುಂಗಿ ಭರದಿಂ ತಲೆಯೆತ್ತಿಲುರ್ಬಿ ನಭಮಂ ನುಂಗಲೊಡರ್ಚಿದಂತೆ ಮೇಘಮಂ ನೋಡಿ ದೆಸೆದೆಸೆಯಂ ವಾಸಿಸಿ ನಲವರಿದು ಪ್ರಾಣಿಗಳೊಳ್ ತನಗದಿರದಿದಿರಾಂಪರೊರ್ವರುಮಂ ಕಾಣದೆ ಸಮಸ್ತಸಮುದ್ರಮುದ್ರಿತಮೇದಿನಿಯನಡಿಗೊೞಗಿನೊಳ್ ಮಡಂಗಿರಿಸಲ್ಬಗೆದು ಗರ್ವಪರ್ವತಾರೂಢನಾಗಿ ಪರ್ವತಮಂತಾಗೆ ಬೇಗದೊಳ್ ಕೆಡೆವ ಕೋಡುಂಗಲ್ಗಳಂ ಕೋಡೊಳಾಂತೀಡಾಡುತ್ತುಂ ಜಗದ ಮೃಗಮೆಲ್ಲಮಂ ಜವನೆನೆವಮಿಟ್ಟು ನುಂಗಲುಂ ನೊಣೆಯಲುಂ ಪುಟ್ಟಿದಂತಪ್ಪ ಮಹಾದ್ಭುತಮನಭೂತಪೂರ್ವಮಂ ರುದ್ರನ ಭದ್ರವೃಷಭನನಿನಿಸನುಕರಿಸುವುದುಮಂ ಕಂಡೆನೆಂದು ಮಹಾದ್ಭುತಭಯರೌದ್ರಭಯಾನಕ ವೀರಸಂಗಳನೆ ಕಪಟಕ್ರಿಯೆಯಿಂ ಪಿರಿದುಮಾಡಿ ಪೇೞ್ವುದುಂ; ಪಿಂಗಳಕಂ ಭಗ್ನಮನನಾಗಿ ಕಿಱಿದು ಬೇಗಂ ಪಂದೆಯಂ ಪಾವಡರ್ದಂತೆ ಮೇಗುಸಿರ್ವಿಟ್ಟು ಹಮ್ಮೆದಂಬೋಗಿಮುಮ್ಮನೆ ಬೆಮರ್ತು ತನ್ನಿಂ ತಾಂ ಚೇತರಿಸಿ ಕಾತರತೆಯಂ ಮಾಣ್ದು ದವನಕಂಗೆ ಪಿಂಗಳಕನಿಂತೆಂದಂ:

ಇಂತಪ್ಪ ರೌದ್ರನುಂ ಕ
ಲ್ಪಾಂತಕನಪ್ರತಿಮನಪ್ಪನುಂ ನಿನ್ನಂ ಕಂ
ಡೆಂತು ಕಡೆಗಣಿಸಿ ಕೊಲ್ಲದೆ
ಸಂತಂಬರಲಿತ್ತನದಱ ತೆಱನಂ ಪೇೞಾ ೯೯

ಎನೆ; ದವನಕನಿಂತೆಂದಂ:

ಅತುಲಬಲವಿಕ್ರಮಪ್ರಾ
ನ್ವಿತನಸಮರ್ಥಂಗೆ ಮುನಿಯಲೞಿಗುಮೆ ಅಧಿಕೋ
ನ್ನತಗಜನಿವಹಂ ಭೂಜ
ಪ್ರತತಿಯನುಡಿವಂತೆ ಪುಲ್ಲನೇನುಡಿದಪುದೇ ೧೦೦

ಶ್ಲೋ ॥ ತೃಣಾನಿ ನೋನ್ಮೂಲಯತಿ ಪ್ರಭಂಜನೋ
ಮೃದೂನಿ ನೀಚೈಃ ಪ್ರಣತಾನಿ ಸರ್ವತಃ
ಸಮುಚ್ಛ್ರಿತಾನೇವ ತರೂನ್ ಪ್ರಬಾಧತೇ
ಮಹಾನ್ ಮಹತ್ಸ್ವೇವ ಕರೋತಿ ವಿಗ್ರಹಂ ॥ ೧೯ ॥

ಟೀ ॥ ಪವನಂ ಪೆರ್ಚಿದ ಮಹಾವೃಕ್ಷಂಗಳಂ ಕೀೞ್ವುದಲ್ಲದೆ ಮೃದುವಪ್ಪ ತೃಣಂಗಳಂ ಕೀೞದು; ಅದೆಂತೆನೆ–ನೀಚಂಗಳಾಗಿ ತಲೆವಾಗಿರ್ಪ ಕಾರಣಂ. ಸತ್ವಾಧಿಕರುಂ ತಮ್ಮ ಪರಾಕ್ರಮವನಧಿಕಬಲನೊಳಲ್ಲದೆ ನೀಚರಲ್ಲಿ ಮಾಡರ್.

ಅದಲ್ಲದೆ,

ಶ್ಲೋ ॥ ಗಂಡಸ್ಥಲೇ ಮದಕಲೇ ಮದವಾರಿಲೋಭ
ಮತ್ತಭ್ರಮದ್ಭ್ರಮರಪಾದತಲಾಹತೋಪಿ
ಕೋಪಂ ನ ಗಚ್ಛತಿ ನಿತಾಂತಬಲೋಪಿ ನಾಗ
ಸ್ತುಲ್ಯಂ ಬಲೇನ ಬಲಿನಃ ಪ್ರತಿಕೋಪಯಂತಿ ॥ ೨೦ ॥

ಟೀ ॥ ಮದದಿಂ ಮನೋಹರವಹ ಕಪೋಲಸ್ಥಳದಲ್ಲಿಯ ಮದೋದಕಲೋಭದಿಂ ಸೊರ್ಕಿ ತಿರುಗುತಿರ್ದ ತುಂಬಿಗಳ್ ಪಾದತಳದಿಂದೊದೆದೊಡಂ ಆ ಹಸ್ತಿ ಅತಿಬಲನಾದೊಡಂ ಕೋಪವನೆಯ್ದದು. ಅದೆಂತೆನೆ–ಬಲವಂತರಪ್ಪರ್ ಸದೃಶಬಲರೊಡನೆ ಕೋಪಮಂಮಾಳ್ಪರ್.

ಎಂಬೀ ನೀತಿವಾಕ್ಯಮುಂಟಪ್ಪುದಱಿಂದೆನ್ನಂತಪ್ಪ ಕ್ಷುದ್ರಂಗೆಂತುಂ ಮುಳಿವನಲ್ಲೆನೆ; ಪಿಂಗಳನಿಂತೆಂದಂ:– ನೀನೆಂದಂತೆ ತಪ್ಪದು, ಇನ್ನದಂತಿರ್ಕೆ, ಮನ್ನಮಾಂ ನಿನಗೇನೆಂದು ಪೇೞ್ದೊಡಂ ನಂಬದೆ ನೀನೆ ಪೋಗಿ ನೋಡಿ ಬಂದೆ, ಇನ್ನೇಗೆಯ್ವಳಂ ಪೇೞನೆ;

ದವನಕನಿಂತೆಂದಂ– ದೇವರೆಂದಂತೆ ಶತ್ರು ಬಲವಂತನಾದೊಡಂ ಸಂಧಿ ವಿಗ್ರಹಯಾನಾಸನಸಂಶ್ರಯದ್ವೈಧೀಭಾವಷಾಡ್ಗುಣ್ಯಂಗಳೆಂಬ ನಯಂಗಳೊಳಂ ಸಾಮಭೇದದಾನದಂಡಮೆಂಬ ಚತುರುಪಾಯಂಗಳೊಳಂ ಮತ್ತಮನೇಕವಿಧದೊಳಂ ಶತ್ರುವನುದಾಸೀನನಂ ಮಾಡಲುಂ ಉದಾಸೀನನಂ ಮಿತ್ರನಂ ಮಾಡಲುಂ ಮಿತ್ರನನಾತ್ಮಾಯತ್ತನಂ ಮಾಡಲು ಮಾನಜಿವೆನಾಗಿ ನಿನಗಾಯತ್ತಂ ಮಾಡುವೆನೆನೆ;

ಮೃಗೇಂದ್ರನೆಂದಂ– ಮಂತ್ರಂ ದಿವ್ಯಗ್ರಹಕ್ಕಲ್ಲದೆ ಅಪಸ್ಮಾರಗ್ರಹಕ್ಕಾಗದಂತೆ ನೀ ಪ್ರಯೋಗಿಸುವ ಮಂತ್ರದಿಂ ಸಾಧ್ಯವಾಗಲಱಿಯನುಮವನತಿದರ್ಪನುಂ ದುಷ್ಟನುಮಸಾಧ್ಯನುಮಭೇದ್ಯನುಮೆಂದು ನೀನೇ ಪೇೞ್ದೆ. ಅಂತುಮಲ್ಲದೆಯುಂ,

ಶ್ಲೋ ॥ ಸರ್ಪಃ ಕ್ರೂರಃ ಖಳಃ ಕ್ರೂರಃ
ಸರ್ಪಾತ್ ಕ್ರೂರತರಃ ಖಳಃ
ಮಂತ್ರೌಷಧಿವಶಸ್ಸರ್ಪಃ
ಖಳಃ ಕೇನೋಪಶಾಮ್ಯತಿ ॥ ೨೧ ॥

ಟೀ ॥ ಸರ್ಪನುಂ ಖಳನುಂ ಕ್ರೂರಮಾದೊಡಂ ಸರ್ಪನಿಂದಂ ಖಳನೇ ಕ್ರೂರಂ. ಅಂದೆತೆಂದೊಡೆ ಮಂತ್ರೌಷಧಗಳಿಂದ ಸರ್ಪನಂ ವಶಂಗೆಯ್ಯಲಕ್ಕುಮಾ ದುರ್ಜನನೇತಱಿಂದಂ ಶಾಂತನಾಗಂ.

ಎಂಬ ನೀತಿಯುಂಟು. ಇಂತಪ್ಪ ಖಳನನೆಂತೊಡಂಬಡಿಸಿದಪೆ ಎನೆ;

ದವನಕನೆಂದಂ:–. ಅವನೆಂತುಮೆನ್ನಂ ನಂಬನಾದೊಡಮುಪಾಯಕುಶಲರಪ್ಪ ವರ್ ಮದಕರಿಗಳಂ ಸೂಕರಗಳಂ ಕಟ್ಟುವಂತೆ ಮನದೊಳ್ ಪಗೆಯಂ ಮನದಿಂ

ಮುನ್ನಮಶ್ರಮದಿಂದಿಮೆ ಮುಟ್ಟಲುಂ ಪರಕಾಯಪ್ರವೇಶಂಗೆಯ್ಯಲುಂ ದೇಹಲೋಹ ವೆಂಬೆರಡುಮಂ ಸಿದ್ಧರಸವಿದ್ಯೆಯಿಂ ಸುವರ್ಣಚ್ಛಾಯಂ ಮಾಡಲುಂ ಅಕೂಪಾರಮಂ ಪಾಯಲುಂ ಇಂತಪ್ಪುಪಾಯಂಗಳಂ ಪಲವಂ ಮಾಡಿದರದಱಿಂ ನಿನಗಪ್ರತಿಮಲ್ಲನಪ್ಪ ಬಲ್ಲಾಳುಂ ನಿನ್ನಲ್ಲಿಗೆವಂದಸ್ಮದಾದಿಗಳಪ್ಪ ಭೃತ್ಯರೋಳಿಯೊಳ್ ಭೃತ್ಯಭಾವಮಂ ನೆಗಟ್ವಂತೆ ಮಾಡಿ ಎನ್ನ ಮಂತ್ರಶಕ್ತಿಯನಿಲ್ಲಿ ಬಲ್ಲ ಮಾಟ್ಕೆಯಿಂ ಮೆಱೆವೆನೆಂದು ನುಡಿದ ದವನಕನ ವಿನಯೋಕ್ತಿಗಳ್ಗೆ ಪಿಂಗಳಂಕ ಸಂತಸಂಬಟ್ಟು,

ಚಳದಳಕಂ ಹರ್ಷೋದ್ಗತ
ಪುಳಕಂ ನಖಮುಖವಿದಾರಿತೊಗ್ರೇಭಶಿರಃ
ಫಳಕಂ ಮೃಗತಿಳಕಂ ಪಿಂ
ಗಳಕಂ ಪೋಗೆಂದು ಕಳುಪಿದಂ ದವನಕಂ ೧೦೧

ಎಂದು ಕಳಿಪುವುದು; ದವನಕಂ ಮಹಾಪ್ರಸಾದಮೆಂದು ತ್ವರಿತಗತಿಯಿಂ ಸಂಜೀವಕನಿರ್ದೆಡೆಯನೆಯ್ದಿವಂದು ಎಟ್ಟಿಪ್ಪುದನಱಿದೆಂತಿರ್ದೊಡಮೆಂತು ನೋಡಿ ದೊಡಂ ತನಗೆ ಭಯಮಿಲ್ಲೆಂಬುದನಱಿದಿಂತೆಂದಂ; ಈ ಮಹಾಟವಿಯೊಳಿರ್ದೆ ನ್ನಾಳ್ದನಪ್ಪ ಮೃಗಾಧಿರಾಜಂ ಪಿಂಗಳಕನಂ ಕಾಣದೆಯುಂ ಆಳ್ತನಕ್ಕೆ ಪೂಣದೆಯ ಮಿಲ್ಲಿ ನಿನ್ನ ಬಾಟ್ವುಪಾಯಮಾವುದೆನೆ–ಸಂಜೀವಕನೆಂದಂ:–ಪಿಂಗಳನೆಂಬಾತನಾರ್? ಆತನ ಕಂಡಱಿಯೆ, ಎಲ್ಲಿರ್ದಪನೆನೆ–ದವನಕನಿಂತೆಂದಂ:

ಪ್ರಕಟೀಭೂತಪರಾಕ್ರಮಕ್ರಮನನುಗ್ರಾಟೋಪನಂ ಶ್ವಾಪದ
ಪ್ರಕರಾಧೀಶ್ವರ ಚಕ್ರವರ್ತಿಯನರಣ್ಯಾನೀಮಹೀ ಚಕ್ರರ
ಕ್ಷಕನಂ ನೀನಱಿವೈ ಮದಾವಿಳಗಳಪ್ರೋತ್ತುಂಗಮಾತಂಗಮ
ಸ್ತಕ ಮಸ್ತಿಷ್ಕರಸಾರ್ದ್ರ ರೌದ್ರನಖರಶ್ರೇಣೀಪ್ರಭಾಭಾಸಿಯಂ ೧೦೨

ಬಳಸಿಯುಮೆತ್ತಮೋಲಗಿಪ ವಿಶ್ವಮೃಗಾವಳಿಯಾಧಿಪತ್ಯಮಂ
ತಳೆದು ಮಹಾವಿಭೂತಿವೆರಸಾದರದಿಂದ ಮಹಾ ವಿಶಾಲಮಂ
ಡಳವಟಭೂರಿಭೂರುಹದ ತಣ್ಣೆಟಿಲೊಳ್ ಮದವಾರಣಾರಿ ಪಿಂ
ಗಳಕನಖಂಡಚಂಡಭುಜವಿಕ್ರಮಮಂಡನನಿರ್ದನಲ್ಲವೇ ೧೦೩

ಎಂದು ಮಂದರಕ್ಷುಭಿತಪಯೋಧಿನಾದದಿಂ ಗಜಱಿ ಗರ್ಜಿಸಿ ನುಡಿದ ದವನಕನಗಭೀರಾಳಾಪಂಗಳಂ ಸಂಜೀವಕಂ ಕೇಳ್ದು ಕಿಱಿದುಬೇಗಂ ವಿಸ್ಮಯಂಬಟ್ಟು– ಈ ನರಿ ಪೇಟ್ದಿ ಪಿಂಗಳಕನೆಂಬುದು ಸಿಂಹಮಾಗಲೆವೇಟ್ಕಿಂ, ಆ ಸಿಂಗಂ ಮತ್ತಮಾತಂಗಯೂಥಕ್ಕಲ್ಲದೆ ಕೇವಲ ಪ್ರಾಣಿಮಾತ್ರಕ್ಕೆ ಮುಳಿಯದೆಂಬುದು ಲೋಕಪ್ರಸಿದ್ಧಂ, ಅಂತಪ್ಪುದೆನಗೆ ಮುಳಿಯದದೆಂತೆನೆ

ಶ್ಲೋ ॥ ಆಸನ್ನೇಪಿ ನ ಸಾರಂಗೇ
ಕರೋತ್ಯಾಶಾಂ ಮೃಗಾಧಿಪಃ
ಉತ್ತುಂಗಮತ್ತಮಾತಂಗ
ಮಸ್ತಕನ್ಯಸ್ತ ಲೋಚನಃ ॥ ೨೨ ॥

ಟೀ ॥ ಸಮೀಪದೊಳ್ ಸಾರಂಗಮಿರ್ದೊಡಂ ಸಿಂಹಮೆಂದುಂ ಕಾಂಕ್ಷಿಸದು. ಮದ ಸೊರ್ಕಿದಾನೆಯ ಮಸ್ತಕದ ಮೇಲೆ ದಿಟ್ಟಿನಟ್ಟಿರ್ಪುದು.

ಎಂಬೀ ಶ್ಲೋಕಾರ್ಥದಿಂ ಮೃಗಾಧಿರಾಜನೆನಗೆ ಮುಳಿಯನಾದೊಡಂ ಮೃಗಧೂರ್ತನನವಜ್ಞೆಗೆಯ್ವುದುಚಿತಮಲ್ಲ ಎಂತುಂ,

ವಾಕ್ಯಂ ॥ ತೃಣಮಪಿ ಪುರುಷೋ ನಾವಮನ್ಯೇತ ॥ ೨ ॥

ಟೀ ॥ ಪುರುಷನು ಹುಲ್ಲನ್ನುಂ ಕಷ್ಟಂಬಲೆಯಲಾಗದು

ಎಂಬ ವಾಕ್ಯಾರ್ಥದಿಂದೀತನನುದಾಸೀನಂ ಮಾಡಿ ಕಳಪಿದೆನಪ್ಪೊಡೇನಾನುಮಂ ಪುಸಿದು ಪಿಸುಣ್ಬೇಟ್ಟಿಪಂ; ಪೇಟ್ಟಾಗಳ್ ಪಿಸುಣರ ಮಾತಿಂಗೆ ಮುನಿ ಮೊದಲಾಗಿ ಮನದೊಳ್ ಮುನಿಗುಮೆಂದೊಡೆ ಆ ಸಿಂಗಂ ಮುಳಿಯದೇಕಿರ್ಕುಮದಱಿಂದೀತನ ಮಾತಿಂಗೆ ತಕ್ಕ ಮಱುಮಾತಂ ನುಡಿದೊಡಂಬಡಿಸಿ ಕಳಿಪುವೆನೆಂದು ಸಂಜೀವಕಂ ದವನಕಂಗಿಂತೆಂದಂ:– ನಿಮ್ಮರಸಂಗಾಳಾಗಲೇವೇಟ್ಟುಮೆಂದೆನ್ನಂ ನೀನಾಗ್ರಹಂಗೆಯ್ದಪೆ. ವಿಚಾರಿಸಿನೋಟ್ಟೊಡರಸರ್ ವಿಷಮ ಸ್ವಭಾವರದೆಂತೆನೆ:

ಪಿರಿಯಕ್ಕರವೃತ್ತಂ

ಕುಲಜನಪ್ಪನಂ ಕುಲಹೀನನೆಂದಪರ್ ಕುಲಹೀನನಂ ಕುಲಜಾತನೆಂಬರ್
ಕಲಿಯಂ ಕಡುಪಂದೆಯೆಂದು ಮಾತಾಡುವರ್ ಕಡುಪಂದೆಯ ಕಲಿಯೆಂದು ನುಡಿವರ್
ಪಲಬರ್ ಜೀಯೆನೆ ನನ್ನಿಯಂ ನುಡಿವನಂ ಪುಸಿಗನೆಂಬರ್ ಪುಸಿವಾತುಗನಂ
ನೆಲದೊಳೀತನೆ ಪುಸಿಯಿಲ್ಲದವನೆಂಬರರಸುಗಳ್ಗಿದು ನೈಜಗುಣಮಾರ್ಗಿಕುಂ ೧೦೪

ವ ॥ ಮತ್ತಮದಲ್ಲದೆಯುಂ, ಅರಸುಗಳ್ಗೆ ವಿರಸಮಾದವಸರದೊಳ್ ಚಾಗಿಯಂ ಲುಬ್ಧನೆಂಬರ್; ಭೋಗಿಯಪ್ಪನಂ ಪೂಜೆಗನೆಂಬರ್; ಸೌಭಾಗ್ಯಮುಳ್ಳವನಂ ಪಾಣ್ಬನೆಂಬರ್; ತ್ಯಾಗಿಯಂ ಅರ್ಥದೂಷಕನೆಂಬರ್ ಅರ್ಥದೂಷಕನಂ ತ್ಯಾಗಿಯೆಂಬರ್; ಏಗೆಯ್ದುಂ ಪೆಱವೆಣ್ಗಾಟಿಸುವನಂ ಶುಚಿಯೆಂಬರ್; ಶುಚಿಯಂ ಅಶುಚಿಯೆಂಬರ್; ಧೂರ್ತನಂ ಛಾಂದಸನೆಂಬರ್; ಮೇಕುದೋಱಿ ಓರೊರ್ವರ ಗುಣಕ್ಕೆ ಮಚ್ಚರಿಸಿ ತೋಱಿತ್ತಿರ್ಪರರೀ ಕಾಲದರಸುಗಳ್. ಅದಲ್ಲದೆಯುಂ,

ಅಕ್ಕರವೃತ್ತಂ

ಒರ್ವನನಟ್ಟಿಪರೊರ್ವನಮುನ್ನಂ ಬಱಿಕ್ಕವನೊಳ್ಗುಣಂಗಳಂ
ಕೊರ್ವಿಪರೊರ್ವನಂ ನೋಡಿ ಸೈರಿಸದೆ ಪುರುಡಿಪಂತಿರೆ ಪೊರೆವರ್ ಮ
ತ್ತೊರ್ವನಂ ಮುನಿಸಿನೊಳ್ ಕಳೆವರಟ್ಟಿಱಿಂದೊರ್ವನಂ ಕೂ
ರ್ತೊರ್ವನಂ ಕೂರದಂತಿರ್ಪರರಸುಗಳವಿಚಾರರಪ್ಪುದಱಿಂ ೧೦೫

ತ್ರಿಪದಿ

ಹಿತವನತಿಭಕ್ತನನ್ವಿತನಿವಂ ಸುಭೃತ್ಯಂ
ಕೃತಕೃತ್ಯನೆನ್ನರ್ ಪಿಸುಣಿಂದೆ ಕಿಡಿಪರೀ
ಕ್ಷಿತಿಪತಿಗಳಿಂತವಿಚಾರದಿಂ ೧೦೬

ವ ॥ ಇಂತಪ್ಪವಿವೇಕಿಗಳುಮಜ್ಞಾನಿಗಳುಮಪ್ಪರಸುಗಳನೊಲ್ಯೆಪುದರಿದು. ಎಂತುಂ ಸೇವಾವೃತ್ತಿಯೇ ಕಷ್ಟಮದೆಂತೆನೆ:

ಶ್ಲೋ ॥ ಪ್ರಣಮತ್ಯುನ್ನತಿಹೋತೋರ್ಜೀವಿತ
ಹೇತೋರ್ವಿಮುಂಚತಿ ಪ್ರಾಣಾನ್
ದುಃಖೀಯತಿ ಸುಖಹೇತೋಃ
ಕೋ ಮೂಢಸ್ಸೇವಕಾದಪರಃ ॥ ೨೩ ॥

ಟೀ ॥ ಉನ್ನತನಾಗಿರ್ಪೆನೆಂಬವಂ ತನ್ನೊಡೆಯಂಗೆ ಪೊಡೆಮಡವೇಟ್ಕುಂ; ಜೀವಿತಮಂ ಕೊಂಡು ಬಾಟ್ವೆನೆಂಬವಂ ಪ್ರಾಣಮಂ ಕುಡಲ್ವೇಟ್ಕುಮದಲ್ಲದೆ ಸುಖಂಬಡೆವೆನೆಂಬವಂ ದುಃಖಂ ಬಡುವನದುಕಾರಣಂ ಓಲಗಿಪವನಿಂ ಮೂಢನಾರುಮಿಲ್ಲ.

ಮತ್ತಲ್ಲದೆಯುಂ,

ಶ್ಲೋ ॥ ಭೇತವ್ಯಂ ನೃಪತೇಸ್ತತಸ್ಸಚಿವತೋ ಧೂರ್ತಾತ್ತತಸ್ಸೌಹೃದೋ
ಯೇ ದೈನ್ಯೇನ ಭವಂತಿ ಯಸ್ಯ ಭವನೇ ಲಬ್ಧಪ್ರಸಾದಾ ವಿಟಾಃ
ಕೃಚ್ಛ್ರಾತ್ಮೋದರಪೂರಣಾರ್ಥಮನಿಶಂ ವ್ಯರ್ಥೀಕೃತಾಯಾಸತ
ಸ್ಸೇವಾಂ ಲಾಘವಕಾರಿಣೀಂ ಖಲು ಬುಧಾಃ ಸ್ಥಾನೇ ಶ್ವವೃತ್ತಿಂ ವಿದುಃ ॥೨೪॥

ಟೀ ॥ ಸೇವಕಂ ಮೊದಲೊಳರಸಂಗಂ ತದನಂತರಂ ಪ್ರಧಾನರ್ಗಂ ಅರಸಿನ ಮಿತ್ರವರ್ಗಂ ಸಲುಗೆಯನುಳ್ಳವರ್ಗಂ ಧೂರ್ತಜನಕ್ಕಂ ಭೀತನಾಗಿರಲ್ವೇಟ್ಕುಂ. ಅದಲ್ಲದೆ ತನ್ನ ದೈನ್ಯದಿಂ ಸುಖಂಬಡೆವನೆಂಬ ಲಂಪಳಿಕೆಯಾಯಾಸಮಹುದು. ಇಂತು ಲಘುತರಮಪ್ಪ ಸೇವೆಯಿಂ ತನ್ನಿಚ್ಛೆಯೊಳ್ ಬರ್ದುಂಕುವ ಶುನಕಂ ಲೇಸೆಂದು ವಿದ್ವಾಂಸರ್ ಪೇಟ್ವರ್.

ಎಂಬ ಪುರಾತನ ನೀತಿವಾಕ್ಯಮುಂಟಪ್ಪುದಱಿಂ, ಸೇವಾವೃತ್ತಿ ಕಷ್ಟಂ ರಾಜ ಸೇವೆಯೆಂಬುದು ಜೀವನೋಪಾಯಕ್ಕೆ ಕಾರಣಂ; ಎನಗೆ ಜೀವಿತಂ ಪುಲ್ಲುಂ ನೀರುಂ; ಇವುಳ್ಳೊಡೆ ಸಾಲ್ಗುಂ; ಅವೀಗಳೆಲ್ಲಿಯುಂ ಸುಲಭಂ; ಅದಱಿನೋಲಗ ದೊಳಪ್ಪ ಸೌಖ್ಯಂ ಬಾರ್ತೆಯಿಲ್ಲಂ; ಎಂತುಂ

ಸಾಲದೆ ಸೋಲದೆ ಪೊಡೆಮ
ಟ್ಟೋಲೈಸದೆ ನಿಚ್ಚವಯಣಮಿಲ್ಲದೆ ತನ್ನಿ
ರ್ದಾಲಯದೊಳಿರ್ದು ಬಾಟ್ವುದೆ
ಭೂಲೋಕಮನಾಳ್ವ ಸೊಗದಿನಗ್ಗಳಮಲ್ತೇ ೧೦೭

ಎಂದು ಸಂಜೀವಕಂ ನುಡಿದ ಸಾಭಿಪ್ರಾಯವಚನಂಗಳಂ ದವನಕಂ ಕೇಳ್ದು ಚೋದ್ಯಂಬಟ್ಟು– ಆಃ! ಇದು ಶಾಪೋಪಹತಮಾದ ಮಾನವನಾಗಲೆವೇಟ್ಕುಂ.

ಕೇವಲಂ ವೃಷಭನಾಗಲಱಿಯದು. ಇದಱ ಮಾತಂ ಕೇಳ್ದೆನಗಂ ಮೊದಲಾಗಿ ಮನದೊಳ್ ಸಮ್ಮೋಹನವಾದಪುದು. ಈ ಸಂಜೀವಕನನುಯ್ದಾ ಪಿಂಗಳಿಕನೊಳ್ ಕೂಡಿ ಕೆಳೆಯನಂ ಮಾಡಿಗೆನಪ್ಪೊಡಿದುವೇ ಪ್ರಧಾನನಕ್ಕುಂ. ಅದಂದು

ಶ್ಲೋ ॥ ಏಕದ್ರವ್ಯಾಭಿಲಾಷಿತ್ವಂ ಮಹತಾಂ ವೈರಕಾರಣಂ ॥ ೨೫ ॥

ಟೀ ॥ ಒಂದೇ ಪದಾರ್ಥದಲ್ಲಿ ಆಶೆಪಡುವುದು ದೊಡ್ಡವರುಗಳಲ್ಲಿಯೂ ವೈರವನ್ನುಂಟು ಮಾಡುತ್ತದೆ.

ಎಂಬಂತಿದರ್ಕಮೆನಗಂ ಬದ್ಧವೈರಮಕ್ಕುಂ. ಅದಱಿಂದೀತನನುಯ್ದು ಸ್ವಯಂ ಕೃತಾನರ್ಥಮಮಂ ಮಾಡಿಕೊಳ್ವುದಿದಾವಕಾರಣಮೆಂದಾತ್ಮಗತಂ ಬಗೆದು, ಮತ್ತಮೀ ವೃಷಭನ ನಾಂ ತರ್ಪೆನೆಂದು ಪಿಂಗಳಕಂಗೆ ಪೂಣ್ದು ಬಂದೀಗಳ್ ಸ್ವಾರ್ಥ ಮನಾಳೋಚಿಸಿ ಪುರುಷಾರ್ಥಮಮಂ ಬಿಸುಟೆನಪ್ಪೊಡೆ,

ಶ್ಲೋ ॥ ಪ್ರಾರಬ್ಧಸ್ಯಾಂತಗಮನಂ ಮಹಾಪೂರುಷಲಕ್ಷಣಂ ॥ ೨೬ ॥

ಟೀ ॥ ತೊಡಗಿದ ಕೆಲಸವನ್ನು ಕೊನೆಗಾಣಿಸುವುದೇ ಮಹಾಪುರುಷರ ಲಕ್ಷಣವು.

ಎಂಬುದು ಕಿಡುಗುಂ. ತುದಿಯೊಳ್ ಎನಗಪ್ಪುದಾಗಲೀಗಳೀತನನೇತೆಱ ದೊಳಾದೊಡಮೊಡಂಬಡಿಸಿ ಪಿಂಗಳಕನಲ್ಲಿಗುಯ್ವೆನೆಂಬುದನೆ ನಿಶ್ಚಯಿಸಿ, ಸಂಜೀವಕಂಗಿಂತೆಂದಂ;– ನೀನಪ್ಪೊಡೆ ಪಶು, ನಿನ್ನಂ ಮತ್ತೊರ್ವಂ ರಕ್ಷಿಸದಂದು ನಿನಗೆ ಕ್ಷುದ್ರ ಮೃಗೋಪದ್ರವಮಕ್ಕುಮೆಂದು ಪೇೞ್ವೆಂ. ಅದಲ್ಲದೆಯುಂ ದೃಢಕಠಿನ ದೇಹನಪ್ಪ ನಿನ್ನಂ ಕಂಡಾ ಸಿಂಹಂ ಇದೊಂದಪೂರ್ವಮೃಗಮೆಂದು ಮುಳಿದಂದು ಜವಂ ಮುಳಿದಂತಕ್ಕುಮೆಂದು ಹಿತವಂ ಬಗೆದೊಡಂಗೊಂಡು ಪೋದಪೆನಲ್ಲದೆ ನಿನ್ನಿಂದಮೆನ್ನಾಳ್ದಂಗಮೊಂದು ವಸ್ತುಸಾಧ್ಯಮಕ್ಕುಮೆಂದುಯ್ವೆನಿಲ್ಲ. ನೀನಮೋಘಂ ರಾಜದರ್ಶನಂಗೆಯ್ವುದುಚಿತಮದೆಂತೆನೆ:

ಶ್ಲೋ ॥ ಗಂತವ್ಯಾ ರಾಜಸಭಾ ದ್ರಷ್ಟವ್ಯಾ ರಾಜಪೂಜಿತಾಃ ಪುರುಷಾಃ
ಯದ್ಯಪಿ ನ ಭವೇದರ್ಥೋ ಭವೇದನರ್ಥಪ್ರತೀಕಾರಂ ॥ ೨೭ ॥

ಟೀ ॥ ನೃಪಸಭೆಯನೈದಲೆವೇೞ್ಕುಂ. ನೃಪರ್ ಮನ್ನಿಸುವ ಪುರುಷರಂ ಕಾಣಲೆವೇೞ್ಕುಂ. ಎತ್ತಲಾನುಮರ್ಥಮಿಲ್ಲದಿರ್ದೊಡಂ ತನಗೆ ಬಂದನರ್ಥಮಂ ಪರಿಹರಿಸಲ್ ಬಹುದು.

ಎಂಬ ರಾಜನೀತಿಯುಂಟು. ಇದನಱಿವೊಡೆ, ನೀನೆನ್ನ ಬುದ್ಧಿಯಂ ಕೇಳ್ದು, ಸುಖಂಬಾೞ್ವೊಡೆ, ಎನ್ನಾಳ್ದನಂ ಕಂಡು ನಿಶ್ಚಿಂತಮಿರ್ಪೆಯಾದೊಡೆ, ಎನ್ನೊಡನೆ ಬರ್ಪುದೊಳ್ಳಿತೆಂದು ನಯಭಯಮಂ ತೋಱಿ ನುಡಿದ ದವನಕನ ನುಡಿಗೆ ಸಂಜೀವಕಂ ಕರಮೊಳ್ಳಿತೆಂದಳ್ಕಿ– ನೀನೆಂತುಮೆನ್ನನುಯ್ದಲ್ಲದೆ ಮಾಣೆಯಪ್ಪೊಡೆ, ನಿನ್ನಾಳ್ದನೊಳಭಯ ವಚನಮಂ ಪಡೆದು ಬಂದೆನ್ನನೊಡಗೊಂಡು ಪೋಗೆಂಬುದುಂ;

ದವನಕನಂಗೆಯ್ವೆನೆಂದು ಬರುತ್ತೆ, "ಮುಱಿದ ಬಿಲ್ಗೆ ಮೂವರಂಜಿದರ್" ಎಂಬ ನಾಣ್ನುಡಿಯಿವರೊಳ್ ಕಾಣಲಾದುದೆಂದು ನಗುತ್ತುಂ ಬರ್ಪ ನರಿಯಂ ಪಿಂಗಳಕಂ ದೂರಾಂತರದೊಳ್ ಕಂಡಿವಂ ತಡೆದು ಬರ್ಪ ಬರವೇ ಕಾರ್ಯಸಿದ್ಧಿಯಂ ಪೇೞ್ದಪ್ಪುದೆಂದು ಬಗೆವಿನಮೆಯ್ದೆವಂದು ಪೊಡೆವಟ್ಟ ದವನಕನ ಮೊಗಮಂ ನೋಡಿ- ನಾಡೆಯಂ ತಡೆದೆಯೆಂಬುದುಮಾ ದವನಕನಿಂತೆಂದಂ;- ಮಹಾಭದ್ರಾಕಾರನಂ ರೌದ್ರಕೋಪಾಟೋಪನನನೇಕೋಪಾಯದಿನೆಂತಾನುಂ ಸಂಧಾನಕ್ಕೊಡಂಬಡಿಸಿ ದೊಡೆ ಒರ್ಮೆಯೊಡಂಬಡದೆಯುಂ ಬಳಗಮಿಕ್ಕಿ ಕಾಡಿದೊಡೆ ಮತ್ತಮೆಂತಾನು ಮೊಡಂಬಡಿಸಿ ದೇವರ ಶ್ರೀಪಾದಮಂ ಕಾಣಲ್ವರ್ಪಂತು ಮಾಡಿದೆಂ. ಇದೆಲ್ಲಮಂ ದೇವರ್ಗೆ ಪೂರ್ವಸೂಚನೆಗೆಯ್ದು ಬೞಿಕ್ಕೊಡಗೊಂಡು ಬರ್ಪೆನೆಂದು ಬಂದೆಂ. ದೇವರುಮಾ ಸಂಜೀವಕಂ ಬಂದು ಕಾಣಲೊಡಂ ಪರಮಮಿತ್ರನಂ ಕಂಡಂತೆ ಸಂಭ್ರಮ. ವೆರಸು ಮನ್ನಿಸಿ ಸಂಭಾಷಣಂಗೆಯ್ವುದೆನೆ-ಪಿಂಗಳಕನಂತೆಗೆಯ್ವೆಂ, ನೀನೀಗಳೇ ಪೋಗಿ ಬೇಗಮೊಡಗೊಂಡು ಬರ್ಪುದೆನೆ-ದವನಕಂ ಸಂಜೀವಕ ನಲ್ಲಿಗೆಯ್ದಿವಂದು,

ಕರುಣಂಗೆಯ್ದಂ ಮೃಗಗಣ
ಪರಿವೃಢನಿನ್ನಂಜಬೇಡವಾದಂ ಪುಣ್ಯಂ
ದೊರೆ ಕೊಂಡುದು ನಿನಗೀಗಳ್
ಶರಣಾಗತವಜ್ರಪಂಜರಂ ಪಿಂಗಳಕಂ ೧೦೮

ಎಂದು ಪಲವು ತೆಱದಿಂ ಸಂಜೀವಕನೊಳಾದ ಭಯಂ ಪತ್ತುವಿಡೆ ಸಂತಸಂಬಡೆ ನುಡಿದೊಡಂಗೊಂಡು ಬಂದು,- ದೇವಾ ಸಂಜೀವಕಂ ಬಂದನೆಂದು ಬಿನ್ನಪಂಗೆಯ್ವುದುಮಾ ಮೃಗೇಂದ್ರನಿಂದ್ರಪದವಿ ಕೈಸಾರ್ದಂತೆ ಪರಮಾನಂದಮ ನೆಯ್ದಿ-ತಂದು ಕಾಣಿಸೆಂಬುದುಂ; ದವನಕಂ ಪಡಿಯಱಬೆರೆಸು ಪೋಗಿ ಸಂಜೀವಕನಂ ಕಾಣಿಸಲೊಡಂ; ಮೃಗೇಂದ್ರಂ ವೃಷಭೇಂದ್ರನ ಮೊಗಮನಾದರಂ ಬೆರಸು ನೀಡುಂ ಭಾವಿಸಿ ನೋಡಿ, ಪಾದಪೀಠಾಂತರಕ್ಕೆ ಕರೆದು,

ಉದಿತಸ್ಮೇರನಿಭೇಂದ್ರವ್ವೈರಿ ನಯದಿಂ ಕೈನೀಡಿ ಗೋಮುಖ್ಯ ಬ
ಲ್ಲಿದಿರೇ ಸಂತಸಮೇ ಕರಂ ಕುಶಲಮೇ ಕ್ಷೇಮಾಂಗಮೇ; ದೇವ ಸ
ಪ್ಪದಮುಂ ಬಲ್ಲಿದೆವಾಂ ಕರಂ ಕುಶಲಮುಂ ಕ್ಷೇಮಾಂಗಮಿಾಗಳ್ ಭವ
ತ್ಪದಪಂಕೇಜವಿಲೋಕಜಾತದಯೆಯಿಂದಾದೆಂ ಮೃಗಾಧೀಶ್ವರಾ ೧೦೯

ಸದಯಂ ಮುಕ್ತಭಯಂ ನಮದ್ದವನಕಾಸ್ಯಾಲೋಕಸನಸ್ಮೇರ ಸ
ದ್ವದನಂ ಸ್ವಾಗತಪೂರ್ವಮಾತ್ಮಕರಮಂ ಸಂಜೀವಕಂಗೊಲ್ದು ನೀ
ಡಿದನುದ್ಭಿನ್ನಮದಾಂಧಸಿಂಧುರಘಟಾ ಸಂಘಟ್ಟಕುಂಭಾಗ್ರನಿ
ರ್ಯದ ಸೃಕ್ಕುಂಕುಮಪಂಕಪಂಕಿಳಸಟಾಜಾಳಂ ಮೃಗಾಧೀಶ್ವರಂ ೧೧೦

ಅಂತು ಸಮದಕುಂಜರಘಟಾಪುಂಜಭಂಜನಂ ಮೃಗಾಧಿರಾಜಂ ಕೈನೀಡಿ ಸಂಜೀವಕನನನೇಕ ಪ್ರಕಾರ ಸನ್ಮಾನಕ್ರಿಯೆಗಳಿಂ ತಣಿಪಿ ಬಟಿಕ್ಕಿಂತೆಂದಂ:

ಶರಭವ್ಯಾಘ್ರೋಗ್ರಖಡ್ಗಿಪ್ರಕರಖರಭಯಾಕ್ರಾಂತಮಂ ಕ್ರೂರವಾನೇ
ಚರಚಂಚಚ್ಚಾಪಮೌರ್ವೀರವಬಧಿರಿತಕ್ಷಕ್ರಮಂ ಸಿಂಹಸಂಘಾ
ತರವ್ಯೈಕಾಭೀಳಮಂ ಭೀಕರಕುಧರಗುಹಾರೌದ್ರಮಂ ಘೋರಮಾದ್ಯ
ದ್ದ್ವಿರದವ್ಯಾಕೀರ್ಣಮಂ ನಿರ್ಜನವನಮನಿದಂ ಬಂದು ನೀನೆಂತು ಪೊಕ್ಕೈ ೧೧೧

ವ ॥ ಎಂದು ಬೆಸಗೊಳ್ವುದುಂ; ಸಂಜೀವಕನಾತ್ಮೀಯವನಪ್ರವೇಶಕಾರಣಮಂ ಸಪ್ರಪಂಚಂ ಬಿನ್ನಪಂಗೆಯ್ಯೆ ಪಂಚಾನನಂ ಕೇಳ್ದಿಂತೆಂದಂ:–

ಕ್ರೂರವನೇಚರಪ್ರಕರಮಂ ದ್ವಿರದೋತ್ಕರಮಂ ಭಯಂಕರಾ
ಕಾರಚಮೂರುಸಂಕುಳಮನುದ್ಧತ ಭೀಕರಸೂಕರಾಳಿಯಂ
ಸಾರದೆ ಭದ್ರ ನೀನಿರು ಮದೀಯಭುಜಾಪರಿಪಾಲಿತೋರುಕಾಂ
ತಾರದೊಳಚ್ಛನೀರದೊಳನೇಕ ತೃಣಕ್ಷುಪಗುಲ್ಮಜಾಲದೊಳ್ ೧೧೨

ಎಂದಿಂತು ಪಿಂಗಳಕಂ ಸಂಜೀವಕಂಗೆ ಸಂತುಷ್ಟನುಮಾಗಿ ಬುದ್ಧಿಯಂ ಪೇಟ್ವುದುಂ;–ಮಹಾಪ್ರಸಾದಮಂತೆಗೆಯ್ವೆನೆನಲೊಡಮೆರಡರ್ಕಂ ಪರಸ್ಪರ ಸ್ನೇಹ ಮಾಗೆ ಬಟಿಕ್ಕೆ ಸಂಜೀವಕನಂ ವಿಸರ್ಜಿಸಿ, ದವನಕನ ಮೊಗಮಂ ನೋಡಿ

ಶ್ಲೋ ॥ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷೇ ಗುರವಃ ಸ್ತುತ್ಯಾಃ ಪರೋಕ್ಷೇ ಮಿತ್ರ ಬಾಂಧವಾಃ
ಕರ್ಮಾಂತೇ ದಾಸ ಭೃತ್ಯಾಶ್ಚ ನ ತು ಪುತ್ರೋ ಮೃತಾಃ ಸ್ತ್ರಿಯಃ ॥ ೨೮ ॥

ಟೀ ॥ ಗುರುವಂ ಮುಂದೆ ಪೊಗಟ್ವುದು; ಮಿತ್ರರಂ ಬಂಧುಗಳಂ ಪಿಂದೆ ಪೊಗಟ್ವುದು; ಕೆಲಸದ ಕಡೆಯಲ್ಲಿ ದಾಸಭೃತ್ಯರಂ ಪೊಗಟ್ವುದು; ಮಗನನೆಂದುಂ ಪೊಗಟಲಾಗದು; ಸ್ತ್ರೀಯಂ ಸತ್ತ ಬಟಿಕ್ಕೆ ಪೊಗಟ್ವುದು.

ಎಂಬ ನೀತಿಯುಂಟು. ಈತನೆನಗೆ ಕೃತಕ್ಲೇಶನಪ್ಪುದಱಿಂದೀಯವಸರದೊಳೆ ಸಂತಸಂಬಡಿಸಲ್ವೇಟ್ಕುಮೆಂದಿಂತೆಂದಂ:– ನಿನ್ನಂತಪ್ಪಾಪ್ತಮಂತ್ರಿಪುತ್ರನಿಂದೆಮಗೆ ಮನೋರಥಸಿದ್ಧಿಯಾದುದೆಂದು ದವನಕನಂ ಸಪ್ರಸಾದವಚನಂಗಳಿಂ ಸಂತಸಂಬಡೆ ನುಡಿದು, ಬಟಿಕ್ಕೆ ನೀರನುಣಲ್ ಪೋಗಲ್ ಬಗೆದಲ್ಲಿಂ ತಳರ್ದು,

ಅಳಿಮಾಳಾನೀಳನೀಲೋತ್ಪಳದಳವಿಳಸತ್ಕಂಜಕಿಂಜಲ್ಕಪುಂಜಾ
ವಿಳಕಾಳಿಂದೀನದೀತೀರಮನತಿಮುದದಿಂದೆಯ್ದೆವಂದಂ ಪಿಪಾಸಾ
ಕುಳಿತಂ ಪಂಚಾನನಂ ಶ್ವಾಪದಗಣಸಹಿತಂ ಭಿನ್ನವನ್ಯೇಭಕುಂಭ
ಸ್ಥಳಶುಂಭದ್ಬಿಂಬಕಾವಗ್ರಹಗಗನಸಿರಾಸಿಕ್ತಸಿಕ್ತಾಂಗ ಪೀಠಂ ೧೧೩

ಅಂತೆಯ್ದಿ,

ಯಮುನಾವಾರಿಯನಿಂದ್ರನೀಲಮಣಿ ಭೃಂಗಾಕಾರಿಯಂ ಪ್ರಾಣಿವ
ರ್ಗಮನೋಹಾರಿಯನುಜ್ಜ್ವಲಾಂಬುಜರಜಶ್ಶ್ರೀಧಾರಿಯಂ ಸ್ವೇಚ್ಛೆಯಿಂ

ಸಮ್ಮೃಗವ್ರಾತನಭೀತಚೇತನತುಳಂ ಪೀರ್ದಂ ಗಜಾರಾತಿ ಪಂ
ಚಮುಖಂ ತೀಕ್ಷ್ಣನಖಂ ಸಕೇಸರಶಿಖಂ ವಿಕ್ರಾಂತಲಕ್ಷ್ಮೀಸಖಂ ೧೧೪

ವ ॥ ಅಂತು ಪಿಂಗಳಕಂ ಯಮುನಾಜಳಮನೀಂಟಿ ಮಗುಟ್ದು ಬಂದುನಿಜ ಭುಜಪರಿಪಾಲಿತಕಾಂತಾರಮಂ ಪೊಕ್ಕು ಅರಮನೆಗೆ ಬಂದು ದೆಸೆದೆಸೆಗೆಯ್ದಿ ಸಕಲ ಮೃಗಗಣಸಮೇತಂ ತಾನುಂ ಸಂಜೀವಕನುಂ ವಿನೋದಪ್ರಾಣಮಿತ್ರರಾಗಿರ್ದೆಡೆ ಯೊಳ್ಳೊಂದು ದಿವಸಂ ಪಿಂಗಳಕನನೇಕಕರಿಣೀಕಳಭವ್ರಾತಮನಸಂಖ್ಯಾತಮಂ ಕೊಂದು ಕಾಕಾನೀಕ ಜಂಬುಕನಿಕುರುಂಬಕ್ಕೆ ಸೋವತಂ ಮಾಡುವುದಂ ಸಂಜೀವಕಂ ಕಂಡು ಕರುಣರ ಸಾರ್ದ್ರಹೃದಯನಾಗಿ ತಾಂ ಮುನ್ನಮೆ ಧರ್ಮವಾರ್ಧಿವರ್ಧನ ಚಂದ್ರಾಯಮಾನನಪ್ಪವರ್ಧಮಾನನ ಮನೆಯೊಳಿರ್ಪಂದದಷ್ಟಾದಶಪುರಾಣಶ್ರುತಿಸ್ಮೃತಿ ರಾಮಾಯಣ ಭಾರತಾದಿ ಕಥಾಶ್ರವಣಪರಿಣತನುಂ ಮನ್ವತ್ರಿವಸಿಷ್ಠಹಾರೀಯಾಜ್ಞ ವಲ್ಕ್ಯಾಂಗಿರಸ ಸಂಯಮನಾಪಸ್ತಂಬಸಂವರ್ತಕಾತ್ಯಾಯನ ಬೃಹಸ್ಪತಿ ಪಾರಾಶರ ವ್ಯಾಸಾಂಬರೀಷ ಗೌತಮ ಸತ್ಯಂತಪ ಭೃಗುಕಾಶ್ಯಪವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರವಾಮದೇವ ಲೋಕಾಯತಾದಿಸಮಸ್ತಮುನಿಮುಖ್ಯಮುಖವಿನಿರ್ಗತಶ್ರುತಿಸ್ಮೃತಿವಿಹಿತಧರ್ಮ ವಿಚಾರಪಾರಗನಪ್ಪ ಕಾರಣದಿಂ ವಾರಣಗಣಕ್ಕಕಾರಣಮಪ್ಪ ಪ್ರಾಣಹಾನಿ ಯುಮಿಷ್ಟಂಗದೃಷ್ಟಹಾನಿಯುಮಾಗದಂತು ಮಾಡುವೆನೆಂದು ಮನದೊಳ್ ನೆನೆದು ಪಿಂಗಳಕನಲ್ಲಿಗೆ ವಂದಿತೆಂದಂ:

ಆರೈದು ನೋಡೆ ಧರ್ಮಮೆ
ಸಾರಂ ಸಂಸಾರಿಗದಱಿನುತ್ತಮಧರ್ಮಾ
ಧಾರಮತಿಯಾಗಿ ನೆಗಟ್ವುದು
ಘೋರಾಘವಿದೂರನೆನಿರ ಪುರುಷಂ ಧರೆಯೊಳ್ ೧೧೫

ಅನಿಮಿಷ ಚಾಪದಂತೆ ಸಿರಿ ಶಾರದನೀರದಕಾಂತಿಯಂತೆ ಯೌ
ವನದೆಸಕಂ ತೃಣಾಗ್ರಗತ ವಾಃಕಣಿಕಾಗಣದಂತೆ ಸಂದ ಜೀ
ವನಮದಱಿಂ ಭವಪ್ರಭವಜೀವಿಗೆ ನಿರ್ಮಲಧರ್ಮಮಾರ್ಗದೊಳ್
ಮನಮೊಸೆದಾಗಳುಂ ನಡೆಯವೇಟ್ಪುದು ವಿಶ್ವಮೃಗೇಂದ್ರವಲ್ಲಭಾ ೧೧೬

ಅದಲ್ಲದೆಯುಂ

ಶ್ಲೋ ॥ ಇಷ್ಟಾಯ ದುರ್ಮತಿಂ ದದ್ಯಾತ್ ಯೋ ನಾಮ ನರಕಂ ವ್ರಜೇತ್
ತಸ್ಮಾತ್ಸರ್ವಪ್ರಯತ್ನೇನ ಇಷ್ಟಂ ಧರ್ಮೇಣ ಯೋಜಯೇತ್ ॥ ೨೯ ॥

ಟೀ ॥ ಇಷ್ಟಂಗಾವನದೊರ್ವಂ ದುರ್ಬುದ್ಧಿಯನಿತ್ತಪನವಂ ನರಕದೊಳಗಿಟಿವನದು ಕಾರಣದಿಂ ಸರ್ವಪ್ರಯತ್ನದಿಂದಿಷ್ಟಂಗೆ ಧರ್ಮವನೆ ಮಾಡಿ ಕುಡಲ್ವೇಟ್ಪುದು.

ಎಂಬ ನೀತಿವಚನಮುಂಟಪ್ಪುದಱಿಂ ನಿಮ್ಮಡಿಗಳ್ಗೆ ಹಿತೋಪದೇಶಂಗೆಯ್ಯಲ್ ಬಂದೆಂ. ಇದಂ ದಿವ್ಯಚಿತ್ತದಿಂದವಧರಿಸಿ ಕೈಕೊಳ್ವುದೆಂದನೇಕಪ್ರಕಾರವಚನರಚನೆಗಳಿಂ ಪಂಚಮುಖನಂ ತನಗಭಿಮುಖನಂ ಮಾಡಿ ಸವಿಸ್ತರಂ ಪೇಟಲ್ ತಗುಳ್ದಿಂತೆಂದಂ:

ದೇವರ್ ಮುನ್ನಿನ ಭವದೊಳ್ ಮಾಯಾಪುರಮೆಂಬ ಪಟ್ಟಣದೊಳ್ ಸಿಂಹ ವರ್ಮನೆಂಬರಸಾಗಿ ರಾಜ್ಯಂಗೈಯ್ಯುತ್ತುಂ ಪಲವು ಕಾಲದಿಂ ಮೇಲೆ ಸಂಸಾರ ಸುಖಕ್ಕಲಿಸಿ ತಪೋವನದೊಳ್ ನೆಲಸಿ ನಿಲುತ್ತುಮಾಪ್ತಾಗಮಪದಾರ್ಥಂಗಳೆನಱಿ ಯದಱ ಗುರೂಪದೇಶಂಗೊಳ್ಳದೆ ಪಂಚಾಗ್ನಿಸಾಧಕನಪ್ಪ ತಪೋಧನನಂ ಕಂಡಾನು ಮಿಂತೆ ತಪಂಗೆಯ್ಯೆನೆಂದು ಪಂಚಾಗ್ನಿತಾಪತಪ್ತನಾಗಿ ಭಾವಶುದ್ಧಿಗೆಟ್ಟು ಕೋಪಾಗ್ನಿ ಪೆರ್ಚೆ ರೌದ್ರಧ್ಯಾನದೊಳ್ ಸತ್ತತುಳಬಲಪರಾಕ್ರಮನಪ್ಪ ಸಿಂಗನಾಗಿ ಪುಟ್ಟಿದಿರ್. ಆನುಂ ತಪೋವನದೊಳ್ ಪಲಕಾಲಂ ತಪಂಗೆಯ್ಯೆ ಕೇವಲಜ್ಞಾನಂ ಪುಟ್ಟುವಲ್ಲಿ ಜನ್ಮಾಂತರದುಷ್ಕರ್ಮವಾಸನೆ ಮಿಗೆ ಗುರುಗಳಾಜ್ಞೆಯನವಜ್ಞೆಗೆಯ್ದು ತಾಪಸಕನ್ಯೆಯಂ ಕಂಡು ಸಾಪೇಕ್ಷನಾಗಿ ನೋಡುವುದಮಾ ತಪಸ್ವಿ ಕಂಡು ಮುಳಿದೆನೆಗೆ–ಪಶುವಿನ ಬಸಿಱೊಳ್ ಬರ್ಪುದೆಂದು ಶಾಪವನೀಯೆ ಶಾಪಕ್ಕಳ್ಕಿ ಕೈಕೊಂಡು ನಿಮ್ಮಡಿಗಳಲ್ಲಿ ದಯೆಯುಳ್ಳೊಡೆ ಧರ್ಮಶ್ರವಣಮುಳ್ಳವರ್ಗಳ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಪುಟ್ಟುವಂತು ಜಾತಿಸ್ಮರನಪ್ಪಂತು, ವರಮಂ ದಯೆಗೆಯ್ಯಿಮೆನೆ; ತಪಸ್ವಿ ಕಾರುಣ್ಯದಿಂ, ತಥಾಸ್ತು ವೆನಲದಱಿಂ ನಿರ್ಮಳಧರ್ಮಮಾರ್ಗನಪ್ಪ ವರ್ಧಮಾನವ ಮನೆಯೊಳ್ ಪಶುವಾಗಿ ಪುಟ್ಟಿ ಧರ್ಮಾಧರ್ಮಂಗಳನಱಿನೆಪ್ಪುದಱಿಂ ನಿಮಗೆ ತಿಳಿಪಿದಪೆನದೆಂತನೆ:

ಆಯತಚಿತ್ತ! ಮತ್ತಕಳಭೋತ್ಕರಮಂ ತವೆ ಕೊಂದಕಾರಣಂ
ವಾಯಸಗೃಧ್ರಸಂಕುಳವೃಕಪ್ರಕರೋರುತರಕ್ಷು ಋಕ್ಷಗೋ
ಮಾಯುನಿಕಾಯಮಂ ತಣಿಪಿ ವಿಶ್ವಮೃಗೇಶ್ವರಚಕ್ರವರ್ತಿಲ
ಕ್ಷ್ಮೀಯುತ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳದಿರು ನೀನಿನಿಮಿತ್ತಮದೃಷ್ಟಹಾನಿಯಂ ೧೧೭

ಎಂದು ಮಾಣದೆ ಮತ್ತಮಿಂತೆಂದಂ:– ನೀನೀ ಕ್ರೂರಕರ್ಮಮಂ ಪತ್ತುವಿಡದೆ ನಡೆದು, ನರಕದೊಳ್ ನಾರಕರ್ ಮಾಟ್ಟ ಘೋರತರ ತಾಪಕ್ಕೆ ಪಕ್ಕಾಗಿ ನಿಷ್ಕಾರಣಂ ಕಿಡದೆ, ಎನ್ನ ಪೇೞ್ವುದಂಗೆಯ್ವೆಯಪ್ಪೊಡೆ ವೃಥಾಪ್ರಾಣಿವಧೆಯಂ ಮಾಣ್ದು ಪರಲೋಕ ಸುಖಮಂ ಪಡೆದುಕೊಳ್ವುದೆ ಬುದ್ಧಿಯೆನೆ–ಪಿಂಗಳಕನಿಂತೆಂದಂ:– ಸಮಸ್ತ ಪ್ರಾಣಿಗಳುಂ ತಂತಮ್ಮ ಜಾತಿಗೆ ತಕ್ಕಂದದೊಳೆ ಜೀವನೋಪಾಯಮಂ ಚಿಂತಿಸಿ ಕೊಂಡು ಬಾೞ್ವುದೆ ಧರ್ಮಮದಱಿನೆನಗಂ ಕೊಲ್ವುದುಂ ತಿಂಬುದುಂ ಧರ್ಮವಲ್ಲದೆ ಪೆಱತು ಧರ್ಮಮಾವುದುಮಿಲ್ಲೆನೆ–ಸಂಜೀವಕಂ ಪೇೞ್ಗುಂ:

ಈ ಲೋಕದೊಳ್ ತತ್ವನಿಶ್ಚಯಂಗೆಯ್ವುದೆ ಕಾರಣಮಾಗಿ ಸಮಯಸಿದ್ಧಾಂತಂ ಗಳ್ ಪಲವಾದುವು. ಅಲ್ಲಿ ಧರ್ಮಮಧರ್ಮಮೆಂದಡೆ ಭೇದಮಕ್ಕುಂ. ಅವಾವು ವೆಂದೊಡೆ– "ನ ಹಿಂಸ್ಯಾತ್ ಸರ್ವಭೂತಾನಿ" ಎಂದು ಅಕಳಂಕತರ್ಕಪ್ರತಿಷ್ಠಾ ನಿಶ್ಚಯಜೈನಸಿದ್ಧಾಂತವಾದಿಗಳುಂ; "ಅಹಿಂಸಾಲಕ್ಷಣೋ ಧರ್ಮಃ" ಎಂಬ ವೈಶೇಷಿಕ ನೈಯಾಯಿಕಸಾಂಖ್ಯಮೀಮಾಂಸಕಷಟ್ತರ್ಕಸಿದ್ಧಾಂತವಾದಿಗಳುಂ; ಈಯೊಂದೆಡೆ ಯೊಳ್ ಏಕವಾಕ್ಯರಾಗಿ ಪ್ರಾಣಿರಕ್ಷಣಮೆ ಪರಮಧರ್ಮಂ, ಪ್ರಾಣಿವಧೆಯೆ ಪರಮ ಪಾತಕಮೆಂಬುದಱಿಂ ಪ್ರಾಣಿವಧೆಗೆಯ್ಯಲಾಗದೆನೆ–ಮತ್ತಂ ಪಿಂಗಳಕನಿಂತೆಂದಂ:

ಅಂತಪ್ಪೊಡೆ ಶ್ರೋತ್ರಿಯರುಂ ಕ್ಷತ್ರಿಯರುಂ ಪಱಿಗುಟ್ಟಿ ಪಶುಯಾಗಂಗೆಯ್ದೀ ಲೋಕದೊಳ್ ಪಾತ್ರೀಭೂತರುಂ ಪವಿತ್ರಗೋತ್ರರುಮಾಗಿ ಪರಲೋಕದೊಳ್ ಪಾಕಶಾಸನಸಮಾನಭೋಗಿಗಳಪ್ಪರೆಂದು ಈ ಲೋಕಮೆಲ್ಲಮದನೇ ಪ್ರಮಾಣಮಂ ಮಾಡಿ ನುಡಿದು ಪರಮಾರ್ಥಮಂ ಕಂಡುಮಂತೆ ನಡೆದಪರೆಂತೆನೆ–ಮತ್ತಂ ಸಂಜೀವಕನಿಂತೆಂದಂ:

ನೀವೆಂದಂತೆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರುಂ ಕ್ಷತ್ರಿಯರುಂ ವೇದವಿಹಿತಕರ್ಮಾನುಷ್ಠಾನ ತತ್ಪರರಪ್ಪುದಱಿಂ ಯಾಗಾತಿಥಿಪಿತೃದೇವತಾನಿಮಿತ್ತಂ ವಿಧಿಪೂರ್ವಕಂ ಪ್ರಾಣಿವಧೆಗೆಯ್ವರಲ್ಲದೆ ವೃಥಾವಧೆಗೆಯ್ವರಿಲ್ಲ. ಅವರ್ಗಮಾ ಕರ್ಮಂ ಪುಣ್ಯಫಲಮನೀವುದೊಂದುಂ ಸಂದೆಯಮಿಲ್ಲ. ಈಯಂದಮಲ್ಲದೆ ಪ್ರಾಣಿಗಳಂ ಕೊಂದೊಡಂ ತಿಂದೊಡಂ ಮಹಾಪಾತಕಗತಿಯನೆಯ್ದುವರದೆಂತೆನೆ:

ಶ್ಲೋ ॥ ಯಾವನ್ತಿ ಪಶುರೋಮಾಣಿ ತಾವದ್ಗತ್ವಾ ಹಿ ಮಾರಣಮ್
ವೃಥಾ ಪಶುತ್ವಮಾಪ್ನೋತಿ ನರಕಂ ಚೈವ ಗಚ್ಛತಿ ॥ ೩೦ ॥

ಟೀ ॥ ಪಶುಗಳ ಮೆಯ್ಯೊಳೆನಿತು ರೋಮಮುಂಟನಿತು ಬಾರಿ ತಾಂ ಕೊಲಿಸಿಕೊಂಬಂ ವೃಥಾ ಪಶುವಧೆಯಂ ಮಾಡಿದವಂ; ನರಕವನೆಯ್ದುವಂ, ಪಶುತ್ವವನೆಯ್ದುವಂ.

ಎಂಬುದು ಮಹಾಮನುಮುನಿಗಳ್ ಪೇೞ್ದ ವಾಕ್ಯಮಂಟುದಱಿಂ ವೃಥಾ ಪ್ರಾಣಿವಧೆಗೆಯ್ಯೆ ನರಕ ತಿರ್ಯಗ್ಯೋನಿಗಳೊಳನೇಕ ಕಾಲಂ ಬಹುಪ್ರಕಾರ ಜೀವಿಗಳಾಗಿ ಪುಟ್ಟುವರೆನೆ–ಮತ್ತಂ ಪಿಂಗಳಕನಿಂತೆಂದಂ:

ಓದುಗಳಂ ಬಲ್ಲ ಚದುರರೇನಾನುಮೊಂದನೆಲ್ಲಾತೆಱದಿಂ ಮಾಱ್ಪರದಱಿಂ ದೋದುಗಳುಂ ಪ್ರಮಾಣಮಲ್ಲಮೆತ್ತಾನುಂ ನಿನ್ನ ಪೇೞ್ವಂತೋದುಗಳುಂ ಪ್ರಮಾಣಮಪ್ಪೊಡೆ

ಶ್ಲೋ ॥ ಯಾವಜ್ಜೀವಂ ಸುಖಂ ಜೀವೇತ್ ನಾಸ್ತಿ ಮೃತ್ಯೋರಗೋಚರಃ
ಭಸ್ಮೀಭೂತಸ್ಯ ದೇಹಸ್ಯ ಪುನರಾಗಮನಂ ಕುತಃ ॥ ೩೧ ॥

ಟೀ ॥ ಎನ್ನೆವರಂ ಜೀವಿಸುವನನ್ನೆವರಂ ಸುಖಂಬಡುವುದು; ಮೃತ್ಯುವಿಂಗೊಳಗಾಗದ ಪ್ರಾಣಿಯೇ ಇಲ್ಲ; ಬೂದಿಯಾದ ದೇಹಂ ಮರಳಿ ಪುಟ್ಟುವುದೇ ಇಲ್ಲಂ.

ಎಂಬುದಿದು ಬೃಹಸ್ಪತಿಯ ಮತಂ. ಇದು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಾನುಭವಸಿದ್ಧಮದಱಿಂ ದಿದುವೆ ಪ್ರಮಾಣಂ. ಬೆಂದ ಬೀಜಂ ಪುಟ್ಟದಂತೆ ಭಸ್ಮಾಂತರಿತದೇಹಂ ನಿಶ್ಚಯಂ ಪುಟ್ಟುವುದಿಲ್ಲ. ಪರಲೋಕಮಂ ಕಂಡವರಿಲ್ಲ. ಅದುಕಾರಣದಿಂದಾವ ಪ್ರಾಣಿಯುಂ ತನಗೆ ತಾಂ ತನಗೆ ಪ್ರಾಣಮುಳ್ಳನ್ನೆಗಂ ಸುಖಮಂ ನೆಗೆೞ್ವುದೆನೆ ಮತ್ತಂ ಸಂಜೀವಕನಿಂತೆಂದಂ:

ದೇವಾ! ನೀವಿಂತಪ್ಪಪಸಿದ್ಧಾಂತಮಮಂ ಪಿಡಿದು ನುಡಿದು ಕಿಡಬೇಡಿಮದೆಂತೆನೆ;

ಶ್ಲೋ ॥ ಸಂದಿಗ್ಧೇಪಿ ಪರೇ ಲೋಕೇ ತ್ಯಾಜ್ಯಮೇವಾಶುಭಂ ಬುಧೈಃ
ಯದಿ ನಾಸ್ತಿ ತತಃ ಕಿಂ ಸ್ಯಾತ್ ಆಸ್ತಿ ಚೇನ್ನಾಸ್ತಿಕೋ ಹತಃ ॥ ೩೨ ॥

ಟೀ ॥ ಪರಲೋಕಮೆತ್ತಲಾನುಮಾದಪ್ಪುದೋ ಆಗದೋ ಎಂಬ ಸಂದೆಯಮುಳ್ಳೊಡಂ ಬುದ್ಧಿವಂತರಪ್ಪರ್ ಪಾಪಮಂ ಮಾಡಲಾಗದು; ಪರಲೋಕಮೆತ್ತಲಾನುಮಿಲ್ಲದಿರ್ದೊಡಂ ಅಧರ್ಮಮಂ ಬಿಟ್ಟುದಱಿಂದಾವಹಾನಿಯಪ್ಪುದು? ಏಗೆಯ್ದುಂ ಪರಲೋಕಮಿಲ್ಲೆಂಬ ನಾಸ್ತಿಕಂ ಕಿಡುವಂ.

ಎಂಬುದು ತತ್ತ್ವವಾಕ್ಯಮುಂಟಪ್ಪುದಱಿಂ ಪರಮಿಲ್ಲೆಂಬವನಾ ಅಪಸಿದ್ಧಾಂತಮನೆ ಪ್ರಮಾಣಮಂ ಮಾಡಿ ಕೇವಲ ಪಾಪಪರನಪ್ಪಂ; ಪರಮುಂಟಾದ ಪಕ್ಷಂ ನಿಷ್ಫಲಂ ಕಿಡುಗುಂ; ಧರ್ಮಪರನಪ್ಪಂ, ಪರಮುಳ್ಳೊಡಮಿಲ್ಲದೊಡಂ ಕಿಡಂ. ಅದಲ್ಲದೆಯುಂ,

ವರರುಚಿಭಟ್ಟಂ ಪುಣ್ಯಾರ್ಥಂ ತೀರ್ಥಯಾತ್ರಾನಿಮಿತ್ತಂ ದಂಡಕಾರಣ್ಯದೊಳ್ ಬರುತ್ತಿರಲಲ್ಲೊರ್ವಂ ಬ್ರಹ್ಮರಾಕ್ಷಸಂ ಕಂಡು ತಿನಲೆಂದು ಬಗೆದು, ಕೈಯಂ ಪಿಡಿದು,

ವಾಕ್ಯಂ ॥ ಕಃ ಪನ್ಥಾಃ ಕಾವಾರ್ತಾ ಕೋ ಮೋದತೇ ಕಸ್ಸೇವ್ಯತೇ ॥ ೩ ॥

ಎಂಬುದುಂ; ಭಟ್ಟನಾತನ ಚೇಷ್ಟಾಭಾಷೆಗಳಿಂದಾತನಭಿಪ್ರಾಯಮನಱಿದು ಇಂತೆಂದಂ:

ಶ್ಲೋ ॥ ಪ್ರಾಣಾಘಾತಾನ್ನಿ ವೃತ್ತಿಃ ಪರಧನಹರಣೇ ಸಂಯಮಃ ಸತ್ಯವಾಕ್ಯಂ
ಕಾಲೇ ಶಕ್ತ್ಯಾಪ್ರದಾನಂ ಯುವತಿಜನಕಥಾ ಮೂಕಭಾವಃ ಪರೇಷಾಂ
ತೃಷ್ಣಾಸ್ರೋತೋವಿಭಂಗೋ ಗುರುಷು ಚ ವಿನಯಃ ಸರ್ವಭೂತಾನುಕಂಪಾ
ಸಾಮಾನ್ಯಂ ಸರ್ವಶಾಸ್ತ್ರೇಷ್ವನುಪಹತವಿಧಿಶ್ಶ್ರೇಯಸಾಮೇಷಪನ್ಥಾಃ ॥ ೩೩ ॥

ಟೀ ॥ ಪ್ರಾಣಿಗಳಂ ಕೊಲಲಾಗದು; ಲೋಗರ ವಸ್ತುವಂ ಕೊಳಲಾಗದು; ಸತ್ಯವನೇ ನುಡಿವುದು; ಕಾಲೋಚಿತದಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಶಕ್ತಿಯನಱಿದು ದಾನಮಂ ಮಾೞ್ಪುದು; ಪರಸ್ತ್ರೀಯರ ಮಾತನಾಡುವಲ್ಲಿ ಮೂಕನಾಗಿರ್ಪುದು; ತೃಷ್ಣೆಯೆಂಬ ತೊಱೆಯಂ ಕಟ್ಟುವುದು; ಗುರುಗಳಲ್ಲಿ ವಿನಯಂ ಗೆಯ್ವುದು; ಸರ್ವಪ್ರಾಣಿಗಳಲ್ಲಿ ದಯೆಯನೆ ಮಾೞ್ಪುದು ಇವೆಲ್ಲಮೆಲ್ಲಾ ಶಾಸ್ತ್ರಂಗಳಲ್ಲಿ ಸಾಧಾರಣಂ; ಕಿಡದ ವಿಧಾನಮನುಳ್ಳ ಇವು ಲೇಸುಗಳ್ಗೆ ಬಟ್ಟೆಯೆನಿಸುವುವು.

ಶ್ಲೋ ॥ ಅಸ್ಮಿನ್ಮಹತ್ಯಂಡಕಟಾಹಮಧ್ಯೇ ಸೂರ್ಯಾಗ್ನಿನಾ ರಾತ್ರಿದಿನೇಂಧನೇನ
ಮಾಸರ್ತುದರ್ವೀಪರಿಘಟ್ಟನೇನ ಭೂತಾನಿ ಕಾಲಃ ಪಚತೀತಿ ವಾರ್ತಾ ॥ ೩೩ ॥

ಟೀ ॥ ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡಮೆಂಬ ಕೊಪ್ಪರಿಕೆಯ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಸೂರ್ಯನೆಂಬಗ್ನಿಯಿಂ ಪಗಲಿರುಳೆಂಬ ಅಡುಗರ್ಬುಗಳಿಂ ಮಾಸಋತುಗಳೆಂಬ ಸಟ್ಟುಗದಿಂ ತೊಳಸುತ್ತುಂ ಭೂತಂಗಳಂ ಜವನಡುತಿರ್ದನಿಂತೆಂಬುದೆ ವಾರ್ತೆ.

ಶ್ಲೋ ॥ ಪಂಚಮೇಹನಿ ಷಷ್ಠೇವಾ ಶಾಕಂ ಪಚತಿ ಯೋ ಗೃಹೇ
ಅನೃಣೋಹ್ಯಪರಪ್ರೇಷ್ಯಃ ಸ ರಾತ್ರಿಂಚರ ಮೋದತೇ ॥ ೩೪ ॥

ಟೀ ॥ ಐದು ದಿನಕಾದೊಡಮಾಱುದಿನಕಾದೊಡಂ ತನ್ನ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಮಾದುರಮನಾದೊಡಮಟ್ಟು ಸಾಲಮಿಲ್ಲದೆ ಪರರಾಳಲ್ಲದುಂಡಿಹುದುಚಿತಮೆಲೆ ರಾತ್ರಿಂಚರ.

ಶ್ಲೋ ॥ ಏಕಾ ಭಾರ್ಯಾ ತ್ರಯಃ ಪುತ್ರಾ ದ್ವೌ ಹಲೌ ದಶ ಧೇನವಃ
ಮಧ್ಯರಾಷ್ಟ್ರಂ ತು ಸುಕ್ಷೇತ್ರಂ ಅಸ್ತಿ ಚೇದತಿಸೇವ್ಯತೇ ॥ ೩೫ ॥

ಟೀ ॥ ಒಬ್ಬಳೇ ಹೆಂಡತಿ; ಮೂವರ್ ಪುತ್ರರ್; ಎರಡಾರಬೆವಸಾಯಂ; ಹತ್ತು ಹಸುಕಱೆಹ; ಮಧ್ಯದೇಶದೊಳ್ ಸುಕ್ಷೇತ್ರಮಪ್ಪ ತಾಣದೊಳಿರ್ಪುದೇ ಸೇವ್ಯಂ.

ಎಂದಿಂತು ವರರುಚಿಭಟ್ಟಂ ನಿರತಿಶಯಶ್ರೇಯಸ್ಕರಮಪ್ಪ ಧರ್ಮಮಂ ಪೇೞ್ವಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಣಿರಕ್ಷಣಮೇ ಮುಖ್ಯಧರ್ಮವೆಂದು ಪೇೞ್ದಂ. ಅದಲ್ಲದೆಯುಂ,

ವ್ಯಾಸಭಟ್ಟಂ ಮಹಾಭಾರತಕಥಾಪ್ರಪಂಚಮನನಾಗತಂ ಕಂಡದಂ ಗ್ರಂಥ ವಿಸ್ತರಂ ಮಾಡಲ್ಬಗೆದು, ಮುನ್ನಂ ವಾಲ್ಮೀಕಿಮುನಿ ರಾಮಾಯಣಮನನಾಗತಂ ಕಂಡದಂ ಗ್ರಂಥವಿಸ್ತರಂಗೆಯ್ದಲ್ಲಿ ಇನ್ನೆಮ್ಮಂತಪ್ಪನಾಗತಕರ್ತೃಗಳುಮಾಗದಿರ್ಕೆಂದಾಜ್ಞೆಯಂ ಮಾಡಿದ ಕಾರಣಂ ವ್ಯಾಸಮುನಿವಾಲ್ಮೀಕಿಗಳಲ್ಲಿಗೆ ಪೋಗಿ ವಿನಯ ವಿನಮಿತೋತ್ತಮಾಂಗನಾಗಿ ಕೈಗಳಂ ಮುಗಿದಿಂತೆಂದಂ:– ನಿಮ್ಮಡಿ, ಧರ್ಮಾರ್ಥ ಕಾಮಮೋಕ್ಷಸಾಧನೋಪಾಯಸಾಧನಮಪ್ಪುದೊಂದು ಕಥೆಯಂ ಕಂಡೆ. ಅದಂ ಕಬ್ಬಮಂ ಮಾಡಿದಪೆನನು ಗ್ರಹಂಗೆಯ್ಯಿಮೆನೆ–ಮುನಿ ಮನದೊಳಗವಧರಿಸಿ ಬೞಿಕ್ಕಿಂತೆಂದಂ:– ಅಂತಪ್ಪೊಡೆ ಕೇವಲಂ ಧರ್ಮಮಾವುದದಂ ಪೇೞಿಮನೆ ವ್ಯಾಸದೇವನವರ್ಗಿತೆಂದಂ:–

ಶ್ಲೋ ॥ ಶ್ರೂಯತಾಂ ಧರ್ಮಸರ್ವಸ್ವಂ ಶ್ರುತ್ವಾ ಚೈವಾವಧಾರ್ಯತಾಂ
ಆತ್ಮನಃ ಪ್ರತಿಕೂಲಾನಿ ಪರೇಷಾಂ ನ ಸಮಾಚರೇತ್ ॥ ೩೬ ॥

ಟೀ ॥ ಎಲ್ಲಾ ಧರ್ಮದ ತಿರುಳಂ ಕೇಳ್ವುದು; ಕೇಳ್ದ ತೆಱನಂ ಲೇಸಾಗವಧರಿಪುದು; ತನಗೆ ಪ್ರತಿಕೂಲಮಪ್ಪುದು ಪೆಱರ್ಗೆ ಮಾಡಲಾಗದು.

ಎಂದಿಂತು ಸಕಲಧರ್ಮದ ಸಾರಮಂ ಸಂಕ್ಷೇಪದಿಂ ವ್ಯಾಸಮುನಿ ಪೇೞ್ದನದು ಕಾರಣದಿಂ

ತನಗೆಂದುಂ ಕೇಡಿಲ್ಲದು
ದನೆ ಬಯಸುವ ಮನುಜನಾವ ಜೀವಮುಮಂ ತ
ನ್ನನೆ ಬಗೆವ ತೆಱದೆ ಬಗೆವುದು
ಮುನಿವೇದವ್ಯಾಸಮತಮಿದತಿಶಯಧರ್ಮಂ ೧೧೮

ಅದಱಿಂ ಪ್ರಾಣಿವಧೆಯೇ ಪೊಲ್ಲದು, ಸಕಲಪ್ರಾಣಿಹಿತಮೇ ಧರ್ಮಮೆಂದನೇಕ ಶ್ರುತದೃಷ್ಟಾನುಮಾನಂಗಳಿಂ ಸಂಜೀವಕಂ ತಿಳಿಪೆ;

ಪಿಂಗಳಕಂ ಮೃದುಹೃದಯನಾಗಿ ಮತ್ತಮಿಂತೆಂದಂ;

ಎಲೆ ಪರಮಮಿತ್ರ ಪುಂಗವ
ವಿಲಸನ್ಮತಿ ನಿನ್ನ ಪೇೞ್ದ ಧರ್ಮಶ್ರವಣಂ
ಪಲತೆಱದಿನೆನ್ನ ಮನದೊಳ್
ನೆಲಸಿದುದಿನ್ನೊಂದು ಚಿಂತೆ ಮನದೊಳಗೆನ್ನಾ ೧೧೯

ಅದಾವುದೆನೆ:– "ಸ್ವಯಂ ಚತುಷ್ಪದಾದಿ ಸೇವ್ಯಃ" ಎಂಬ ಅಭಿಧಾನಮಾತ್ರಮಲ್ಲದೆ ನೀನೆಂದಂತೆ ನೆಗೞ್ದು ಪುಲ್ಲಂ ಮೇಯಲಱಿಯೆಂ, ಪಿಶಿತಾಹಾರಮಿಲ್ಲದೆ ಶರೀರಂ ನಿಲ್ಲದೇಗೆಯ್ವೆನೆನೆ; ಸಂಜೀವಕನಿಂತೆಂದಂ:– ಆದೊಡಂ ನಿಮಗೆ ಹರ್ಷಮಾದಾಗಳನೇಕ ಮೃಗಗಣಮನೆಯ್ದೆ ಕೊಲ್ಲದೆ ಕ್ಷುಧಾನಿವಾರಣಾರ್ಥಮಾಗಿ ನಿಮಗೆನಿತುವೇೞ್ಕುಮನಿತನೆ ಕೈಕೊಂಡು ನಿಶ್ಚಿಂತಮಿರ್ಪುದೆನಲ್,– ಅಂತೆಗೆಯ್ವೆನೆಂದು ಕ್ರೂರಕರ್ಮಮಂ ಪತ್ತುವಿಟ್ಟು ಶುದ್ಧಚಿತ್ತನಾಗಿ ಸ್ವೋದರಪೂರಣಮಾತ್ರಕ್ಕೆ ತಕ್ಕನಿತನೇ ಸ್ವೀಕರಿಸಿ ನಿಶ್ಚಿಂತಮಿರ್ಪುದುಂ; ಕರಟಕದವನಕಪ್ರಮುಖನಿಖಿಲ ಕ್ರೂರಮೃಗಂಗಳೆಲ್ಲಂಪಲವುದಿವಶಮಾಹಾರಂಬಡೆಯದೆ ಮಲುಮಲನ ಮಱುಗಿ ಸಾವನಿತವಸ್ಥೆ ಪುಟ್ಟೆ ಸೈರಿಸಲಾಱದೆ ಪಿಂಗಳಕನಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದು ಪೊಡೆಮಟ್ಟು ಮವಱೊಳಗೊಂದು ಜಾಂಬವಂತನೆಂಬ ಪುರಾಣಜಂಬುಕನಿಂತೆಂದುದು:–

ನಿಮ್ಮಡಿ ಬಿನ್ನಪಮಂ ಕೇ
ಳ್ದೆಮ್ಮಂ ನೀಂ ಪೊರೆದು ಪಲವು ಕಾಲಮನೀಗಳ್
ಕೆಮ್ಮನೆ ಪರಹರಿಸುವುದುಂ
ನಿಮ್ಮೊಡಲನೆ ಪೊರೆದು ಬಾೞ್ವುದುಂ ಗುಣದೊಳಗೇ ೧೨೦

ಅಂತುಮಲ್ಲದೆಲ್ಲಿಯಾನುಂ ಬಂದ ಧೂರ್ತನಪ್ಪೆತ್ತಿನ ಬುದ್ಧಿಯಂ ಕೈಕೊಂಡು ಅನ್ವಯಾಗತರುಂ ಹಿತರುಮಪ್ಪ ಪರಿಗ್ರಹಕ್ಕೆ ನೀಂ ವಿರಕ್ತನಾಗಿರ್ದಂದು,

ಶ್ಲೋ ॥ ರಕ್ತಾದ್ವೃತ್ತಿಂ ಸಮಾಪದ್ಯಹ್ಯರಕ್ತಂ ತು ಪರಿತ್ಯಜೇತ್ ॥ ೩೭ ॥

ಎಂಬ ಯುಕ್ತಿಯುಂಟಪ್ಪುದಱಿಂ, ನೀನಿಂತು ವಿರಕ್ತನಾದುದನಱಿದಿಂ ಬೞಿಕ್ಕೆ ಪರಿಗ್ರಹಂ ಪೆಱನೊರ್ವಾಳ್ದನನಱಸಿ ಪೋಕುಮಂತಾದಂದು,

ಶ್ಲೋ ॥ ಯೋ ಧ್ರುವಾಣಿ ಪರಿತ್ಯಜ್ಯಾಧ್ರುವಾಣಿ ಪರಿಸೇವತೇ
ತಸ್ಯ ಧ್ರುವಾಣಿ ನಶ್ಯಂತಿ ಹ್ಯಧ್ರುವಂ ನಷ್ಟಮೇವ ಚ ॥ ೩೮ ॥

ಟೀ ॥ ಅವನೊರ್ವಂ ಸ್ಥಿರನಾಗಿರ್ಪುದಂ ಬಿಟ್ಟು ಅಸ್ಥಿರಮಾದಪ್ಪುದಂ ಸೇವಿಸುತ್ತಿರ್ದಪಂ ಆತಂಗೆ ಸ್ಥಿರಮಪ್ಪುವುಂ ಕಿಡುಗುಂ; ಅಸ್ಥಿರಮಪ್ಪುದೆಂತುಂ ಕೆಟ್ಟುದೇ.

ಎಂಬ ನೀತಿವಾಕ್ಯಮುಂಟಪ್ಪುದಱಿಂ, ಮುಗಿಲ ನೀರಂ ನಚ್ಚಿ ಡೋಣೆಯ ನೀರಂ ತುಳುಂಕಿದ ಕೋಡುಗದಂದಂ ನಿನಗಕ್ಕುಮದಱಿಂ ನಿನ್ನ ಸಂಜೀವಕನ ಬುದ್ಧಿಯುಮೆನೆನ್ನ ಬುದ್ಧಿಯುಮಂ ವಿಚಾರಿಸಿಕೊಳ್ವುದೆಂದು ಪಲತೆಱದಿಂ ನುಡಿದ ಪುರಾಣ ಜಂಬುಕನ ಮಾತಂ ಕೇಳ್ದು ಪಿಂಗಳಕನೀ ಪಾಪಿಗುತ್ತರಂಗೊಟ್ಟೊಡೆ

ಪಾಪೋಪದೇಶಂಗೆಯ್ದುಪನದಱಿಂ "ಮೌನಂ ಸರ್ವಾರ್ಥಸಾಧನಂ" ಎಂಬು ದುಂಟೆಂದುಸಿರದಿರ್ಪುದುಂ; ಅಂತಿರ್ದ ಪಿಂಗಳಕನಂ ಕಂಡು ಮೃಗಂಗಳೆಲ್ಲಂ ತಮ್ಮ ತಮ್ಮಿಚ್ಛೆಯೊಳ್ ಪರೆದುವೋದುವು. ಅಲ್ಲಿ ದವನಕಂ ಕರಟಕನ ಮೊಗಮಂ ನೋಡಿ,

ಎನ್ನ ದುರಾಗ್ರಹದಿಂದಮ
ದನ್ನಯಮೇನಾನುಮಕ್ಕುಮೆಂಬುದನಱಿದಂ
ದೆನ್ನಂ ನೀ ಬಾರಿಸಿದುದು
ಸನ್ನಿದಮಾಯ್ತಿನ್ನಿದರ್ಕೆ ಪೇೞೇಗೆಯ್ವೆಂ ೧೨೧

ಮುನ್ನಂ ನೀಂ ಬಾರಿಸೆಯುಮ
ದನ್ನಯಮಪ್ಪೆನ್ನ ಮಾಡಿದಟೆಗಜ್ಜಂ ಪೇ
ೞೆನ್ನಂತು ಮಾಡಲಕ್ಕುಮಿ
ದನ್ನಯದೊಳ್ ಕೂಡುವಂತನಾಗತವೇದೀ ೧೨೨

ಕರಟಕನಿಂತೆಂದಂ:– ನೀನಾಗಿಯುಮನಾಗತಕಾರ್ಯಸಿದ್ಧಿ ಅತ್ಯದ್ಭುತ ಬುದ್ಧಿ ನಿನಗುಳ್ಳನಿತೆನಗಿಲ್ಲ. ಅದರ್ಕೆ ತಕ್ಕುದಂ ನೀನೆ ಬಲ್ಲೆಯೆಂಬುದುಂ; ದವನಕ ನಿಂತೆಂದಂ:–

ಕರಟಕ ಕೇಳ್ ಕರಟೀಘಟ
ಕರಟಕನೆನೆ ನೆಗೞ್ದ ಪಂಚವದನಂಗಂ ಶಾ
ಕ್ವರಪರಿಬೃಢನೆನಿಪಂಗಂ
ವಿರಕ್ತಿಯಪ್ಪಂತು ಮಾೞ್ಪುದಿಂತಿದು ಕಜ್ಜಂ ೧೨೩

ಎಂದು ಮತ್ತೆಮಿಂತೆಂದಂ:–ನೀನೆಂದಂತೀ ಕಜ್ಜಮೆನ್ನಿಂದಮೆ ಸಾಧ್ಯಮಕ್ಕುಮಾ ದೊಡಿದೆಲ್ಲಂ,

ವಾಕ್ಯಂ ॥ ತ್ರಯೋನರ್ಥಾಃ ಸ್ವಯಂಕೃತಾಃ ॥ ೪ ॥

ಎಂದು ದೇವಶರ್ಮಂ ಪೇೞ್ದ ಕಥೆಯೆಮಗಾದುದೆಂಬುದುಂ; ಕರಟಕನ ದೆಂತೆನೆ–ದವನಕಂ ಪೇೞ್ಗುಂ:–

೬. ದೇವಶರ್ಮನ ಕಥೆ

ಅಭೀಳಮೆಂಬ ಜನಪದಮುಂಟು, ಅಲ್ಲಿ

ಅಂಚಿತದೇವತಾಭವನಸಂಕುಳದಿಂ ಗಣಿಕಾನಿವಾಸದಿಂ
ಕಾಂಚನಕೂಟಕೋಟಿಗಳಿನುತ್ತಮಧಾರ್ಮಿಕರಿಂ ಮುನೀಂದ್ರರಿಂ
ಕ್ರೌಂಚರಥಾಂಗರಂಜಿತಸರೋರುಹಷಂಡದಿನಾದಮೊಪ್ಪುಗಂ
ಕ್ರೌಂಚಪುರಂ ಪುರಂದರಪುರಪ್ರತಿಮಂ ಧರೆಯೊಳ್ ನಿರಂತರಂ ೧೨೪

ವ ॥ ಆ ಪುರದೊಳ್ ದೇವಶರ್ಮನೆಂಬ ಗೊರವನುಗ್ರೋಗ್ರತಪೋನುಷ್ಠಾನ ನಿಷ್ಠಿತಚಿತ್ತನಾಗಿ ಪಲಕಾಲಮಿರ್ಪಂ. ಆತಂಗೆ ಧಾರ್ಮಿಕರಪ್ಪಗ್ರಜನ್ಮರೆಲ್ಲಂ ಸೋಮ ಸೂರ್ಯಗ್ರಹಣಾದಿ ಪುಣ್ಯತಿಥಿಗಳೊಳ್ ಭಕ್ತಿಪೂರ್ವಕಂ ಸುವರ್ಣದಾನಮಂ ಕುಡೆ, ಪಲವು ಕಾಲಕ್ಕೆ ಸಹಸ್ರಸಂಖ್ಯೆಯಾದ ಪೊನ್ನಂ ದೇವಶರ್ಮಂ ಸರ್ವಪ್ರಯತ್ನದಿಂ ತಾಯ್ ಮಗನಂ, ಉತ್ತಮಸತ್ವಸಂಪನ್ನಂ ಶರಣಾಗತನಂ, ಧಾರ್ಮಿಕಂ ಧರ್ಮಮಂ, ಯಶೋವೃತ್ತಿ ಯಶಮಂ, ಸತ್ಪುರುಷನಾಶ್ರಿತರಂ, ನಿಸರ್ಗಭೀರು ಪ್ರಾಣಂಗಳಂ, ಶೂರಂ ವಿಕ್ರಾಂತಮಂ, ಮಹಾಸತಿಪತಿವ್ರತಾಗುಣಮಂ, ಲುಬ್ಧಂ ಧನಮಂ, ಮನಸ್ವಿ ಮಾನುಮಂ ರಕ್ಷಿಸುವವೊಲ್ ರಕ್ಷಿಸುತಿರ್ಪುದುಮಾಪುರದೊಳ್, ದ್ಯೂತವ್ಯಸನವಿಕಳ ಭೂತಿಯಾಷಾಢಭೂತಿಯೆಂಬ ಧೂರ್ತನೋರ್ವನಿರ್ಪಂ. ಆತಂ ತನಗೇನುಮಿಲ್ಲದೆ ಪರಿಭ್ರಮಿಸುತಿರ್ದು ದೇವಶರ್ಮಂಗೇನಾನುಂ ಧನಮುಂಟೆಂಬುದಂ ಕೇಳ್ದು ತಾನುಮಱಿವನಾಗಿ ದೇವಶರ್ಮನಲ್ಲಿಗೆ ಪೋಗಿ ಸಾಷ್ಟಾಂಗಪ್ರಣತನಾಗಿ ನಿಮ್ಮಡಿ, ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಯಾಗಿ ಬಂದೆನೆನ್ನಂ ಕೈಕೊಳ್ವುದೆನೆ; ತಪಸ್ವಿ ಕರಮೊಳ್ಳಿತ್ತೆಂದು ಕೈಕೊಂಡಿರೆ, ಪರಮಭಕ್ತಿಯಿಂದಾಷಾಢಭೂತಿ ಬೆಸಗೆಯ್ಯುತ್ತಿರೆ; ಪಲವು ಕಾಲಕ್ಕೆ ತೀರ್ಥಯಾತ್ರಾಸಕ್ತ ಚಿತ್ತನಾಗಿ ದೇವಶರ್ಮಂ ತನಗೆ ತಕ್ಕನಿತು ದ್ರವ್ಯಮಂ ದಾನಂಗೆಯ್ಯಲ್ವೇಟ್ಕುಮೆಂದು ದೇವರಪೇಳಿಗೆಯೊಳಿಕ್ಕಿ ಬಟಿಕ್ಕ ತಾನುಮಾಷಾಢಭೂತಿಯುಂ ಕ್ರೌಂಡಪುರಮಂ ಪೊಱಮಟ್ಟು ಕಿಱಿದಂತರಮಂ ಪೋಗಿ,

ಅಂಚೆಗಳೋಳಿಯಿಂ ಋಷನಿಕಾಯದಿನುತ್ತಮಸಾರಸಂಗಳಿಂ
ಕ್ರೌಂಚಕುಳಂಗಳಿಂ ಬಕಕದಂಬಕದಿಂ ವರಚಕ್ರಚಕ್ರದಿಂ
ಚಂಚದಳಿವ್ರಜಾವೃತ ಸರೋಜನವೋತ್ಪಲಕೈರವಂಗಳಿಂ
ದಂಚಿತಮಾದ ಪದ್ಮವನಮಂ ಮುನಿ ಕಂಡನುದಾರತೀರಮಂ ೧೨೫

ಅಂತು ಕಂಡಾ ಸರೋವರದೊಳ್ ದೇವಶರ್ಮಂ ದೇವಪೂಜೆಯಂ ಮಾಡಿ ಪೋಪಮೆಂದಾಷಾಭೂತಿಯಂ ಮಾತ್ರಾಭಾಂಡಕ್ಕೆ ಕಾಪಿರಿಸಿ ಪಾದಪ್ರಕ್ಷಾಳನಂಗೆಯ್ದು ಭಸ್ಮೋದ್ಧೂಳಿತಗಾತ್ರನಾಗಿ ದೇವತಾಸಮಾರಾಧನೆಗೆ ಕುಳ್ಳಿರ್ದು,

ಹರನಂ ಶಂಕರನಂ ಜಿತತ್ರಿಪುರನಂ ನೇತ್ರಾಗ್ನಿಭಸ್ಮೀಕೃತ
ಸ್ಮರನಂ ತುಂಗಹಟಜ್ಜಟಾಭರನನುದ್ಯದ್ಭಕ್ತಿಭಾರಾನತಂ
ವರಗಂಗಾಧರನಂ ಮೃಡಾಣಿವರನಂ ವ್ಯಾಲೋಲಬಾಲೇಂಧುಶೇ
ಖರನಂ ತಾಳ್ದಿದನಾತ್ಮತ್ಕಮಳದೊಳ್ ಯೋಗೀಂದ್ರವೃಂದಾರಕಂ ೧೨೬

ಅಂತು ತಾಳ್ದಿ ಪರಮಾತ್ಮಧ್ಯಾನಾಧೀನಮಾನಸನಾಗಿ ತಪೋಧನಂ ಪರಮಾತ್ಮಾವಸ್ಥೆಗೆ ಸಂದುದುಮಂ ಕೆಲದೊಳ್ ಪೆಱಿರಾರುಮಿಲ್ಲದುದುಮಂ ಕಂಡಾಷಾಢಭೂತಿ ತಾಂ ಛಿದ್ರಾನ್ವೇಷಿಯಪ್ಪವಱಿಂ ತನಗಿದುವೆ ಪದನೆಂದು ಬಗೆದು,

ಶ್ಲೋ ॥ ವಿಶ್ವಾಸಪ್ರತಿಪನ್ನಾನಾಂ ವಂಚನಂ ಕಾ ವಿದಗ್ಧತಾ ॥ ೩೯ ॥

ಟೀ ॥ ವಿಶ್ವಾಸಿಸಿದವರೊಳ್ ವಂಚನೆಯನೆಸಗುವುದಾವ ಪ್ರೌಢಿಮೆ?

ಎಂಬೀ ಸುಭಾಷಿತಮಂ ಬಗೆಯದೆ ಆ ದುರಾತ್ಮನಾ ಮಹಾತ್ಮನ ಧನಮಂ ಕೊಂಡು ಬ್ರಹ್ಮಸ್ವಹರಣಮಂ ಸುವರ್ಣಹರಣಂಗೆಯ್ದಾ ಪಾತಕಂ ನರಕಗೆತಿಗೆಯ್ದುವ ಧೂರ್ತತನದಿಂ ಕುಟಿಲಮಾರ್ಗಾಂತರ್ಗತನಾಗಿ ಪೋಗೆ, ಕಿಱಿದಾನುಂ ಬೇಗದಿಂ ದೇವಶರ್ಮಂ ದೇವಪೂಜಾವಿಧಾನಮಂ ನಿರ್ವರ್ತಿಸಿ ದೆಸೆದೆಸೆಯಂ ನೋಡಿ ಕೆಲದೊಳಿರ್ದ ಮಾತ್ರಾಭಾಂಡಿಕೆಯಮುನಾಷಾಢಭೂತಿಯುಮಂ ಕಾಣದೆ ಅರ್ಥನಾಶದಿಂ ವಿಕಳಚಿತ್ತನಾಗಿನಿಸಾನುಂ ಬೇಗದಿಂ ತನ್ನಿಂ ತಾನೆ ಸಂಭಾವಿತಾತ್ಮನುಮಾಗಿ, ಪಲಕಾಲದಿಂ ಪಡೆದರ್ಥಂ ನಿರರ್ಥಂ ಕೆಟ್ಟದೆಂದು ಚಿಂತಾಕ್ರಾಂತನಾಗಿ, ತನ್ನಿಂತಾನೆ ಸಂತೈಸಿಕೊಂಡಿಂತೆಂದಂ:

ಶ್ಲೋ ॥ ದಾತವ್ಯಂ ಭೋಕ್ತವ್ಯಂ ಸತಿ ವಿಭವೇ ನೈವ ಸಂಚಯೇದರ್ಥಂ
ಪಶ್ಯೇಹ ಮಧುಕರಣಾಂ ಸಂಚಿತಮರ್ಥಂ ಹರಂತ್ಯನ್ಯೇ ॥ ೪೦ ॥

ಟೀ ॥ ವಸುವುಂಟಾದೊಡೆ ಪರಪುರುಷಾರ್ಥಮಂ ಮಾಟ್ಪುದು; ತಾನುಣ್ಬುದು, ಅಲ್ಲದೆ ಸಂಚಿತಮಾಗಿರಿಸಲಾಗದೆಂತೆನೆ:– ಜೇನ ನೊಳಂಗಳ್ ತುಪ್ಪವನಿರಿಸಿದೊಡೆ ಲೋಗರ್ ಕೊಂಡು ಪೋಪರ್.

ಎಂಬೀ ನೀತಿಶಾಸ್ತ್ರಾಭಿಪ್ರಾಯಮಾದುದು. ಎಲ್ಲಮದೃಷ್ಟವಶಮಲ್ಲದೆ ಎನ್ನ ವಶಮಲ್ಲಮೆಂದು ಖೇದಮಂ ಮಾಣ್ದಿರ್ಪುದುಂ; ಆ ಸಮಯದೊಳ್ ಮಹಾಟವಿಯೊಳಾಡುತಿರ್ಪ ಕುಱಿವಿಂಡು ನೀರುಣಲ್ ಬಗೆಯ ಬಂದಲ್ಲಿ ನೀರನುಂಡು ಕೊರ್ವಿ ಕೊಣಕಿಟ್ಟು ತಗರೆರಡುಂ ತಮ್ಮೊಳ್ ತಾಗಿ ಕಿಡಿಗುಟ್ಟಿದಂತಾಗೆ ಪೋರುತ್ತಿರೆ, ನೆತ್ತಿಯೊಡೆದು ಸುರಿವ ಬಿಸುನೆತ್ತರ ಧಾರೆಯುಮಂ ಕಂಡದಿಂಡೆಯುಮಂ ಕಂಡು ಕ್ಷುಧಾರ್ತನಪ್ಪದೊಂದು ಮೃಗಧೂರ್ತಂ ಪಿಶಿತಖಂಡಕ್ಕೆ ಸಾರ್ದಲ್ಲಿ ಮತ್ತಮಾತಗರೆರಡುಂ ಭರಂಗೆಯ್ದು ತಾಗುವುದುಂ, ನಡುವಿರ್ದ ನರಿ ಕರಿ ಮೆಟ್ಟಿದ ಸೋರೆಯ ಕಾಯಂತೆ ಜಿಗಿಜಿಗಿಯಾಗಿ ಸತ್ತೊಡದಂ ದೇವಶರ್ಮಂ ಕಂಡು,

ಶ್ಲೋ ॥ ಜಮ್ಬುಕೋ ಮೇಷಯುದ್ಧೇನ ವಯಂ ಚಾಷಾಢಭೂತಿನಾ ॥ ೪೧ ॥

ಎಂದಲ್ಲಿಂ ತಳರ್ದು ಕಿಱಿದಂತರದೊಳಿರ್ದೊಂದೂರಂ ಕಂಡು ಅಲ್ಲಿಗೆ ವರ್ಪನ್ನೆಗಂ;

ಮುಗಿಯೆ ಸರೋಜಷಂಡಮಲರ್ದೊಪ್ಪೆ ನವೋತ್ಪಲರಾಜಿ ಜಕ್ಕವ
ಕ್ಕಿಗಳ ಮನಕ್ಕೆ ತಾಪಮೊದವುತ್ತಿರೆ ವಿದ್ರುಮಭಂಗಕಾಂತಿ ಕೈ
ಮಿಗೆ ಘನವೀಧಿಯೊಳ್ ನಿಜಕುಳಾಯತನಕ್ಕೆ ಪಾಱೆ ಪ
ಕ್ಕಿಗಳಪರಾಂಬುರಾಶಿಗಿಳಿದು ನಳಿನೀವನಜೀವಿತೇಶ್ವರಂ ೧೨೭

ವ ॥ ಅಂತಾದಿತ್ಯನಸ್ತಗಿರಿಯನೆಯ್ದುವುದುಮಾ ಗೊರವನೂರ ಚತುಷ್ಪಥ ಮಧ್ಯದೊಳ್ ಬಟಲ್ದೆಟಲ್ದ ಮೆಯ್ಯಿಂ ಶ್ರಮಶ್ರಾಂತ್ಯಾಕ್ರಾಂತನಾಗಿ ಮೇಗುಸಿರ್ವಟ್ಟು ಸುಯ್ಯುಂಗೂಢಪ್ರಾಣಿಯಂತೊಳವೊಕ್ಕಡಂಗಿದ ಕಣ್ಣುಂ ಬಱಗಾಲದ ಕೆಱೆಯಂತೆ ನೆಱೆ ಬತ್ತಿದ ಬಾಯುಂ, ಬೇತಾಳನ ಬಸಿಱಂತೆ ಬೆನ್ನಂ ಪತ್ತಿದ ಬಸಿಱುಂಬೆರಸು ಬರ್ಪ ವೃದ್ಧ ತಾಪಸನಂ ಕಂಡವರ್ಗೆಲ್ಲಂ ಕರುಣಮಾಗಲ್; ಅಲ್ಲಿಯ ಮೂಲಿಗನಪ್ಪ ಪಟ್ಟಸಾಲಿಗಂ ಕಂಡು ತನ್ನ ಮನೆಗೊಡಗೊಂಡು ಪೋಗಿ ಪರಮಭಕ್ತಿಯಿಂದಂ ಪಥಶ್ರಮಮನಾಱಿಸಿ ಬಟಿಕ್ಕೆ ತನ್ನ ಪೆಂಡತಿಯಂ ಕರೆದು– ಈ ತಪೋಧನಂಗೆ ನಿವಾತಮಪ್ಪೆಡೆಯೊಳ್ ಪಟ್ಟೆಗೆಡೆಮಾಡಿಕುಡೆಂದು ಪೇೞ್ದು ತಾಂ ಮಧುಪಾನ ಕ್ರೀಡಾನಿರತನಾಗಿ ಪೋಗಲ್ ಬಗೆದು ಚಿತ್ರಾಂಬರಪರಿಧಾನನುಂ, ಕರ್ಪೂರಮಿಶ್ರಿತ ನವಮಲಯಜರಸವಿಲಿಪ್ತಗಾತ್ರನುಂ, ಸುರಭಿಕುಸುಮಮಾಲಾಲಂಕೃತೋತ್ತ ಮಾಂಗನುಂ, ಸರ್ವಾಭರಣಭೂಷಿತನುಮಾಗಿ ಕತಿಪಯಸಮಾನಶೀಲವ್ಯಸನ ಸಹಾಯರ್ವೆರಸು

ಕಮನೀಯೋದಾರಚಾಮೀಕರಚಷಕಚಯನ್ಯಸ್ತಮಾರ್ದ್ವೀಕ ಗಂಧಾಂ
ಧಮದಾಳಿವ್ರಾತಝುಂಕಾರಿಯನಧಿಕಮನೋಹಾರಿಯಂ ಮತ್ತನೃತ್ಯಂ
ತ್ರಮದಾಕಸ್ತೂರಿಕಾಮಿಶ್ರಿತಗುರುಕಬರೀನಿರ್ಗಳತ್ಪುಷ್ಪಸಂದೋ
ಹಮನುದ್ಯತ್ಪಾನಭೂರಂಗಮನತಿಮುದಿಂದೆಯ್ದಿದಂ ತಂತುವಾಯಂ ೧೨೮

ವ ॥ ಅನ್ನೆಗಮಿತ್ತಲ್ ತಂತುವಾಯಿಕೆ ತಪೋಧನಂಗೆ ಮನೆಯೋವರಿಯೊಳ್ ಪಾಸಿಕೊಟ್ಟು– ನಿಮ್ಮಡಿ ನೀವಿಲ್ಲಿ ಸುಖನಿದ್ರೆಗೆಯ್ಯಿಮೆಂದು ತಾಂ ಜೋಡಾಡಲ್ ಬಗೆದು ಮನೆಯಾಣ್ಮಂ ಬಾರದನ್ನಂ ಕತ್ತಲೆ ಪೋಗದನ್ನಂ, ಚಂದ್ರೋದಯಮಾಗ ದನ್ನಂ, ತನ್ನ ಮನೋರಥಮಂ ತೀರ್ಚುವೆನೆಂದು ದೂತಿಯಂ ಕರೆದು ತನ್ನಾತನಂ ಸಂಕೇತನಿಕೇತನಕ್ಕೊಡಗೊಂಡು ಬರ್ಪುದೆಂದು ಪೇೞ್ದಟ್ಟೆ

ತೋಯನಿಧಾನಫೇನವಿಶದೋತ್ತಮವಸ್ತ್ರಮನುಟ್ಟು ಪುಷ್ಪಮಾ
ಲಾಯುತೆಯಾಗಿ ರಾಗದಿನುಪೇಶ್ವರನೊಳ್ ನೆರವಟ್ಟಿಱಿಂ ಪ್ರಸೂ ॥
ನಾಯುಧತಾಪತಪ್ತೆ ಕಡುಗತ್ತಲೆಯೊಲ್ ಹರಿಣಾಕ್ಷಿ ಪುಂಶ್ಚಲೀ
ನಾಯಕೆ ತಂತುವಾಯಿಕೆ ನಿಜಾಲಯದಿಂ ಪೊಱಮಟ್ಟಳಟ್ತೆಯಿಂ ೧೨೯

ವ ॥ ಅಂತು ತಂತುವಾಯಿಕೆ ಪೊಱಮಟ್ಟು ಕಿಱಿದಂತರಂ ಪೋಗುತ್ತುಂ ಕಟ್ಟಿದಿರೊಳ್ ತಾಮುರ್ಟ್ಟಾಗೆ ಮದಿರಾಮದೋನ್ಮತ್ತನಾಗಿ ತನ್ನಿಚ್ಚೆಯಿಂ ಮೆಚ್ಚಿದಂತೆ ಗಟಿಪುತ್ತುಂ ಬರ್ಪ ಮನೆಯಾಣ್ಮನ ಸರಮಂ ಭೋಂಕೆನೆ ಸಮೀಪದೊಳ್ ಕೇಳ್ದು ಬಟ್ಟೆಯೊಳ್ ಪೋಪ ಬೆಳ್ಗಾಳ್ ಕಳ್ಗಾಳ ಸರಮಂ ಕೇಳ್ದಂತೆ ಪೆಪ್ಪಳಿಸಿ ಮಗುೞ್ದು ಮನೆಗೆ ಬಂದು ವಿಶೇಷಾಲಂಕಾರಮುಮಂ ಶೃಂಗಾರಮುಮಂ ಕಳೆದು ಪೂರ್ವ ಸ್ವರೂಪಮಂ ತಾಳ್ದಿರುತಿರ್ಪನ್ನೆಗಂ; ಬೆನ್ನನೆ ಬಂದು ಮುಂದೆ ನಿಂದಿರ್ದ ಗಂಡನಂ

ಕಂಡು ಪ್ರಚಂಡೆ ವಂಚನೋಪಾಯಮಂ ಕಾಣದೆ ಬಿಲ್ಲುಂಬೆಱಗುಮಾಗಿರೆ ಕಂಡಿದೇನೆಂದು ಬೆಸಗೊಂಡವಳ್ ಸನ್ನಿಪಾತಮೆಡೆಗೊಂಡರವೊಲೇನುಮೆನಲಱಿಯದಿರೆಯುಂ ಮಂತ್ರವಾದಿಯಂ ಕಂಡ ಗ್ರಹದಂತೆ ಸಮ್ಮುಖದೊಳ್ ನೋಡಲಣ್ಮದಿರೆಯುಂ ಆ ತಂತುವಾಯಂ ಮುನ್ನಮೆ ತನ್ನ ಪೆಂಡತಿ ಜೋಡೆಯೆಂದು ಸಂದೇಹಂಬಡುವಾತನವಳ ವಿಪರೀತವೇಷಂ ತನಗೆ ರೋಷಮನೀಯೆ ಸಾಯೆ ಸದೆಬಡಿದು ಮನೆಯ ನಡುಗಂಭದೊಳಡಸಿಕಟ್ಟಿ ಕಳ್ಳಸೊರ್ಕಿನೊಳಮವಳ ಪೊರ್ಕುಳಿಯೊಳಂ ಬಟಲ್ದು ನಿದ್ರಿತನಪ್ಪುದುಂ; ಅನ್ನೆಗಂ ನೆರೆಮನೆಯ ನಾವಿದನ ಪೆಂಡತಿಯಪ್ಪ ದೂದವಿ ಪಾದರಿಗನಂ ಸಂಕೇತಸ್ಥಾನದೊಳಿರಿಸಿ ಪರಿತಂದು ಕಟ್ಟುವಟ್ಟಿರ್ದ ಕೆಳದಿಯಂ ಕಂಡು, ತದ್ವೃತ್ತಾಂತಮನೆಲ್ಲಮನಱಿಪಲ್, ಆಕೆಯ ಕಟ್ಟುಗಳಂ ಬಿಟ್ಟನ್ನೆಗಂ ತನ್ನನಲ್ಲಿ ಕಟ್ಟಿಸಿಕೊಂಡು ನಿನ್ನ ಮನೋವಲ್ಲಭನೊಳ್ ನೆರೆದು ಬೇಗಂ ಬರ್ಪುದೆಂದು ಪೇೞ್ದು,

ಒಟ್ಟೈಸಿ ಕರ್ಮವಶದಿಂ
ತೊಟ್ಟನೆ ಮತಿಗೆಟ್ಟು ದೂತಿ ಕಟ್ಟಿಸಿಕೊಂಡಳ್
ಮುಟ್ಟುಗೆಡೆ ತಾನೆ ತನ್ನಂ
ಕಟ್ಟಿದುದಂ ಕಳೆಯಲಾರ್ಗಮೇಂ ಬಂದಪುದೇ ೧೩೦

ಅಂತು ಕಟ್ಟಿಸಿಕೊಂಡು ಕಟ್ಟಿಲೆಯೊಳ್ ತಲೆಗರೆದಿರ್ಪುದುಮಿನಿಸಾನುಂ ಬೇಗದಿಂ ತಂತುವಾಯನೆೞ್ಚತ್ತು ಮತ್ತಮಾಕೆಯನನೇಕ ಪ್ರಕಾರದಿಂ ಬಯ್ದು- ನಿನ್ನ ಬೇಟದ ಮಿಂಡನಾವನವನಂ ಪೇೞೆಂದು ಬೆಸಗೊಳೆ; ದೂತಿ ಭೀತಿಯಿಂದು ಸಿರಿಕ್ಕದಿರೆ; ಸೈರಿಸಲಾಱದೀ ತೊೞ್ತಿಂಗೆ ತಕ್ಕುದಂ ಮಾೞ್ಪೆನೆಂದು ಬಗೆದು,

ಆಡಿದವಳಾಡಿ ಪೋದಳ್
ನೋಡಲ್ ಬಂದವಳ್ಗೆ ಮೂಗು ಪೋಯ್ತೆಂಬಿನಿತಂ
ಮಾಡುವೆನೆಂಬಂತಿರ್ದಾ
ಜೋಡೆಯ ಮೂಗಿಂಗೆ ಮೃತ್ಯು ಮೂಡುವ ತೆಱದಿಂ ೧೩೧

ಅಂತಾ ತಂತುವಾಯನೆೞ್ದು ಅವಳ ಮೂಗನರಿದು ಮತ್ತಂ ನಿದ್ರಾಂಗನಾ ಸಂಗತನಾದಂ. ಇತ್ತಲ್ ತಂತುವಾಯಿಕೆ ಜಾರನೊಳ್ ನೆರೆದು ಸುರತಸುಖಮನನುಭವಿಸುತಿರ್ಪನ್ನೆಗಮಿತ್ತಲ್,

ಸೌಂದರನಂ ಪ್ರತಾಪಪರನಪ್ಪ ನಿಜೇಶನನೊಲ್ಲದೆಲ್ಲರುಂ
ನಿಂದಿಸೆ ತೀಕ್ಷ್ಣಮಪ್ಪ ನೃಪದಂಡನೆಗಳ್ಕದೆ ಮೆಯ್ಗೆಮೆಚ್ಚಿದೊಂ
ದಂದದೆ ಪಾಣ್ಬರೊಳ್ ನೆರೆವ ಪಾಣ್ಬೆಯರಾಟಮನೀಕ್ಷಿಸಲ್ ಮನಂ
ದಂದಿರದೇಱಿದಂ ಮುದದೆ ಚಂದ್ರಮನಿಂದ್ರಹರಿನ್ನಗೇಂದ್ರಮಂ ೧೩೨

ವ ॥ ಅಂತಾಚಂದ್ರೋದಯವಾದುದಂ ತಂತುವಾಯಿಕೆ ಕಂಡು ಬೆಗಡುಗೊಂಡು ಪಾಣ್ಬನಂ ಬೀೞ್ಕೊಂಡು ಪೊಱಮಟ್ಟು,

ಸುರತಮದೋತ್ಥಘರ್ಮಜಲಬಿಂದುಮನೋಹರಹಾರೆ ವಲ್ಲಭಾ
ಧರಮಧುಪಾನನಿರ್ಗತಮನೋಭವತಾಪೆ ನಖವ್ರಣಾವಳೀ
ಸ್ಫುರಿತಘನೋರುಯುಗ್ಮೆ ನೃಪದಂಡಭಯಾತುರೆ ತಂತುವಾಯ ಸೌಂ
ದರಿ ಕಡುವೇಗದಿಂ ಕುಟಿಲಮಾರ್ಗದಿನೆಯ್ದಿದಳಾತ್ಮಗೇಹಮಂ ೧೩೩

ವ ॥ ಅಂತೆಯ್ದಿ ಕಟ್ಟಲೆಯೊಳ್ ಕಟ್ಟುವಡೆದಿರ್ದಾದ್ರೋಹಿಯಂ ಕಂಡಾ ಪತಿದ್ರೋಹಿ ಸಾರ್ದು–ನಿಮ್ಮ ಭಾವನೇನಾನುಮೆಂದ ಮಾತುಳ್ಳೊಡೆ ಪೇೞೆನಲೇನಂ ಪೇೞ್ವೆಂ? "ಪೊಕ್ಕಿೞಿಯಲ್ ಪೋಗಿ ಮೂಗಿೞಿವಡೆದರ್" ಎಂಬ ನಾಣ್ನುಡಿ ತನ್ನೊಳ್ ಸನ್ನಿದಮಾದುದಿದರ್ಕೆ ತಕ್ಕುದಂ ನೆಗೞಲ್ವೇೞ್ಕುಂ, ಈ ಕಟ್ಟುಗಳಂ ಬೇಗಂ ಬಿಡಿಸೆಂದು ಬಿಡಿಸಿಕೊಂಡು ಪೋದಳ್. ಇತ್ತಲ್ ತಂತುವಾಯಿಕೆಯುಂ ತನಗೆ ಮುಂತಪ್ಪ ನಿರ್ಗಮೋಪಾಯಮಂ ಚಿಂತಿಸಿಕೊಂಡು ಸಂತಸಂಬಟ್ಟಿನ್ನೀ ಬೆಳ್ಳಿನನಾಳ ವಾಡಲ್ ಬಲ್ಲೆನೆಂದು ಬಗೆದು ಗೃಹಮಧ್ಯಸ್ತಂಭಾವಷ್ಟಂಭೆಯಾಗಿರೆ; ತುಂತುವಾಯ ನೆಟ್ಟು–ಈಗಳ್ ನಿನ್ನ ರೂಪವಿಲಾಸವಿಭ್ರಮಂಗಳ್ ಮಂಗಳಮಾಗಿರ್ದುದನೀ ಪದದೊಳ್ ನಿನ್ನ ಮನೋವಲ್ಲಭನಲ್ಲಿಗೆ ಪೋಗಿ ತೋಱದೇಕೆ ಮಾಣ್ದೆ? ಎಂದು ವಿರಸಮಪ್ಪ ಸರಸವಚನಂಗಳಂ ನುಡಿಯೆ; ತಂತುವಾಯಿಕೆಯಿಂತೆಂದಳ್:

ನೀನಿಂತು ಕರಂ ಕಯ್ಗಿ
ಯ್ದಾನಂದಮನಸ್ಕನಾದೊಡಾನುಂ ನಿನಗ
ತ್ಯಾನಂದಂ ಮಾಡುವೆನೆಂ
ಬೀ ನೆವದಿಂದೆಸೆಯೆ ಪಸದನಂಗೊಂಡಿರ್ದೆಂ ೧೩೪

ಅಂತಿರ್ದೊಡದನೆ ದೋಷಂಗೆಯ್ದು ರೋಷಗ್ರಹಾವೇಶನಾಗಿ ನಿಷ್ಕಾರಣಂ ಪರಿಭವಿಸಿ ನೋಯಿಸಿದೆ. ಅದೊಡಮೇಂ. ಆನಂತಪ್ಪ ಒರ್ಬ ತಾಯ್ಗಂ ತಂದೆಗಂ ಪುಟ್ಟಿದೆನಾದೊಡೆ, ನಾಂ ಪತಿವ್ರತೆಯಾದೊಡೆ, ಮನದ್ದೈವಂಗಳೆನಗೆ ಸನ್ನಿದಮಾದೊಡೆನ್ನ ಮೂಗು ಮುನ್ನಿನಂತಾಗಲೀ ಕಟ್ಟಿರ್ದ ಕಟ್ಟೆಲ್ಲಂ ಬಿಟ್ಟುಪೋಗೆಲೆವೇೞ್ಕುಂ, ಅದಲ್ಲದಾಗಳಾಂ ಮಹಾಸತಿಯಲ್ಲೆಂದು ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಗೆಯ್ಯೆ; ತಂತುವಾಯಂ ವಿಸ್ಮಯಂ ಬಟ್ಟೀ ಕೌತುಕಮಂ ನೋೞ್ಪೆನೆಂದು ತೃಣಾಗ್ನಿಯಂ ಸಂಧಿಸಿ ತಂದು ನೋಡಲ್ ಪೂರ್ವರೂಪಿಯುಮಪೂರ್ವಸ್ವರೂಪಿಯುಮಾಗಿರ್ದಾ ಮಾಯಾವಿಯಂ ಕಂಡು ರೋಮಾಂಚಕಂಚುಕಿತಕಾಯಂ ತಂತುವಾಯಂ ಕೈಗಳಂ ಮುಗಿದು,

ವನಜಾಕ್ಷಿ ದೋಷಿಯಲ್ಲದ
ನಿನಗೆ ಕರಂ ಪೊಲ್ಲಗೆಯ್ದೆನೆಂದಿರದಾತ್ಮಾಂ
ಗನೆಯ ಪದಕ್ಕೆಱಗಿದನೆ
ನ್ನನುಮಱಿಗುಮೆ ಧೂರ್ತೆಯಪ್ಪ ಕಾಂತೆಯ ಮನಮಂ ೧೩೫

ಅಂತಿರೆ ತಂತುವಾಯನಾ ಜೋಡೆಯಂ ಸಂತಸಂಬಡಿಸಿ ಸುಖನಿದ್ರಿತನಾದಂ. ಅದೆಲ್ಲಮನಲ್ಲಿ ಪಟ್ಟಿರ್ದ ವೃದ್ಧಾತಾಪಸಂ ಕಂಡು;

ನಂಬಿಪರೆನ್ನರಪ್ಪುರುಮನೇತೆಱದಿಂ ಸಲೆ ನಂಬೆ ಪಾಣ್ಬೆಯರ್
ಡಂಬಿಪರಿಂತನೇಕವಿಧದಿಂದೆ ವಿಚಾರಿಸಿ ನೋಡೆ ಪೆಂಡಿರಂ
ನಂಬಲೆಯಾಗ ನಂಬದಿರಲಾಗವರಿಲ್ಲದೆ ಬಾೞಲಾಗದೇ
ನೆಂಬುದಿದರ್ಕೆ ತಕ್ಕುದನೆ ಬಲ್ಲವನುಳ್ಳೊಡೆ ದೇವನಲ್ಲವೇ ೧೩೬

ಎಂದು ದೇವಶರ್ಮಂ ಚೋದ್ಯಂಬಟ್ಟಿರ್ಪಿನಮಿತ್ತಂ ದೂದವಿಯುಂ ನಿಜನಿವಾಸಕ್ಕೆ ಪೋಗಿ, ಇದರ್ಕೇಗೆಯ್ವೆನೆಂದು ಚಿಂತಿಸುತಿರ್ಪಗಮಿತ್ತಲ್:

ಭುವನಜನವಿನುತಪಾದಂ
ದಿವಸಕರಂ ನಿಖಿಳಕಮಲವನಕಾಹ್ಲಾದಂ
ಪ್ರವಿದಿತ ಕೌಶಿಕಪಾದಂ
ದಿವಿಜಾಶಾಶಿಖರಿಶಿಖರಶೇಖರನಾದಂ ೧೩೭

ಅಂತಾದಿತ್ಯೋದಯಮಾಗಲೊಡಂ; ದೂದವಿಯ ಗಂಡಂ ಬಂದು ಅರಸರ್ ಬೆಸವೇಟ್ಟಿರ್, ಬೇಗಂ ಕ್ಷುರಭಾಂಡಮನೀಯೆಂದು ಬೇಡಿದೊಡವಳ್ ಧೂರ್ತೋಕ್ತಿಯಿಂ ತನ್ನ ದೋಷಮಂ ಪರಿಹರಿಸಲಿದೊಂದು ಉಪಾಯಮಾದುದೆಂದು ಬಾಳಂ ಕಲ್ಲ ಮೇಲೀಡಾಡಿದೊಡದು ಮುಕ್ಕುವೋದುದಂ ಕಂಡು ಕಡುಮುಳಿದು ನಾವಿದನಾ ಬಾಳನವಳ ಮೇಲೆ ಮಗುೞ್ದೀಡಾಡಿದೊಡವಳ್-ತನ್ನ ಮೂಗನಕಾರಣಂ ಕೊಯ್ದನೆಂದು ಮೂಗಂ ಮತ್ತಂ ನೆತ್ತರ್ ಸುರಿವಿನಮೊರಸಿ ಹಾಹಾಕ್ರಂದನರವದಿಂ ಪುಯ್ಯಲಿಡುವ ಕರುಣಾರವಮಂ ತಳವಾಱಂ ಕೇಳ್ದು ಪರಿತಂದು ನಾವಿದನುಮವನ ಪೆಂಡತಿಯುಮಂ ಪಿಡಿದೊಡಗೊಂಡು ಪೋಗಿ ಧರ್ಮಾಧಿಕರಣದ ತಾಣಾಂತರದೊಳಿರಿಸಿದಂ. ಅನ್ನೆಗಂ ದೇವಶರ್ಮಂ ತನ್ನ ಬಗೆದೆಡೆಗೆ ಪೋಗಲೆಂದು ಬರುತ್ತುಂ ಪಿರಿದಾಗಿ ನೆಱೆದಿರ್ದ ಜನಮಂ ಕಂಡಿದಿನಿಸಾನುಂ ಕೌತುಕಮಾಗಲೆವೇೞ್ಕುಮಿದಂ ನೋಡುವೇನೆಂದು ಪೋಗಿ ನೋಡುತಿರ್ಪನ್ನೆಗಂ; ಧರ್ಮಾಧಿಕರಣದವರ್ ನಾವಿದನಂ ಕರೆದು-ನೀನಿವಳ ಮೂಗನೇಂ ಕಾರಣಂ ಪೞಿಗೆ ಪೇೞೆಂದು ಪಲವು ಸೂೞುಂ ಬೆಸಗೊಂಡೊಡವಂ ಮತಿಭ್ರಾಂತಿಯಿಂದುಸಿರದಿರ್ಪುದುಮದಂ ಕಂಡು-ಪೆಂಡತಿಯ ಮೂಗನಕಾರಣ ದಿನರಿವವನಂ ಜವನ ಬಾೞೆಗಟ್ಟುವುದೆ ಧರ್ಮಮೆಂದು ಧರ್ಮಾಧಿಕರಣಂ ದಂಡಧರಂಗೆ ಪೇೞ್ವುದುಮಾ ತಳಾಱರಾ ನಾವಿದನಂ ಪಿಡಿದುಯ್ಯುತಿರ್ದಾಗಳ್; ದೇವಶರ್ಮನನ್ನೆಗಂ ಮಾಣೆಂದು ಧರ್ಮಾಧಿಕರಣರ್ಗಿಂತೆಂದು:- ಈ ಪಾತಕಿಯ ಮಾತಂ ನಂಬಿ ದೋಷಿಯಲ್ಲದನಂ ಕೊಲಿಸುವುದು ಧರ್ಮಮಲ್ಲೆಂದು ನುಡಿವುದುಂ;-ನೀನೆಂತಱಿವೆಯೆಂದು ಧರ್ಮಾಧಿಕರಣರ್ ಬೆಸಗೊಂಡೊಡೆ ದೇವಶರ್ಮನಿಂತೆಂದಂ:

ಶ್ಲೋ ॥ ಜಂಬುಕೋ ಮೇಷಯುದ್ಧೇನ ವಯಂ ಚಾಷಾಢಭೂತಿನಾ
ದೂಶಿಕಾ ತಂತುವಾಯೇನ ತ್ರಯೋನರ್ಥಾಸ್ಸ್ವಯಂ ಕೃತಾಃ ॥ ೪೨ ॥

ಟೀ ॥ ತಗರ್ ಕಾದುವಲ್ಲಿನಡುವೊಕ್ಕು ನರಿ ಸತ್ತುದು; ಆಷಾಢಭೂತಿಯಿಂದಂ ದೇವಶರ್ಮನಪ್ಪೆನ್ನ ಧನಂ ಪೋದುದು; ಸಾಲಿಗನ ಕೈಯೊಳ್ ದೂದವಿಯಪ್ಪವಳ್ ವೃಥಾ ಮೂಗಂ ಕೊಯಿಸಿಕೊಂಡಳ್. ಈ ಮೂಱನರ್ಥಂಗಳ್ ತಮ್ಮಿಂ ತಾವೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡುವು.

ಎಂದಿಂತಿವರ ಕಥಾವೃತ್ತಾಂತಮಂ ಧರ್ಮಾಧಿಕರಣರ್ಗೆ ದೇವಶರ್ಮಂ ಪೇೞ್ದು ನಾವಿದನ ಸಾವಂ ಮಾಣಿಸಿದಂ.

ಎಂಬಂತೆ ಸಂಜೀವಕನೆಂಬ ಪಾತಕನಂ ತಂದು ಪಿಂಗಳಕನೊಳ್ ಕೂಡಿ ಸ್ವಯಂಕೃತಾರ್ಥಮಂ ಮಾಡಿಕೊಂಡೆವೆನೆ–ಕರಟಕನಿಂತೆಂದಂ:– ಮಂತ್ರನಿಶ್ಚಯಮಿಲ್ಲದೆ ಅನಾಲೋಚಿತಕಾರ್ಯಾನುಷ್ಠಾನವಿಪತ್ತಿಯೊಳಿದಂ ಮೊದಲೊಳಿಂತೆ ಮಾಡದೆ ಪೊಲ್ಲದಾಯ್ತೆಂದು ಬೞಿಕ್ಕ ಕಾಣ್ಬ ಕಾಣ್ಕೆಯಿಂ ಮುನ್ನಮೆ ಕಾಣ್ಬಂಗಾವಕಾರ್ಯಮುಮಸಾಧ್ಯಮಾಗಲಱಿಯದು. ಇನ್ನಾದೊಡಂ ನಿನ್ನ ಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪಮಂ ಮಾಣ್ದು ನಿನ್ನ ಪುತ್ರಮಿತ್ರಕಲತ್ರಬಾಂಧವರ್ ಪಸಿದು ಸಾಯದಂತಪ್ಪುಪಾಯಮನೀಯವಸರದೊಳ್ ಮಾಡಿ ನಿನ್ನ ಬುದ್ಧಿಯನಿಲ್ಲಿ ತೋಱಿಲ್ ಬಲ್ಲೆಯಪ್ಪೊಡೆ ತೋಱುೆನೆ–ದವನಕನಂತೆಗೆಯ್ವೆನೆಂದಿಂತೆಂದಂ:–

ಶ್ಲೋ ॥ ಆಸನ್ನ ಕಾರ್ಯಸ್ಯ ಸಮುದ್ಭವಾರ್ಥಂ
ಆಗಾಮಿನೋರ್ಥಸ್ಯ ಚ ಸಂಗ್ರಹಾರ್ಥಂ
ಅನರ್ಥಕಾರ್ಯಪ್ರತಿ ಘಾತನಾರ್ಥಂ
ಯನ್ಮಂತ್ರ್ಯ ಸಾ ಪರಮೋ ಹಿ ಮಂತ್ರಃ ॥ ೪೩ ॥

ಟೀ ॥ ಆಗಿರ್ದ ಕಾರ್ಯದ ಪೆರ್ಚುಗೆಗಂ ಮುಂತಪ್ಪ ಕಜ್ಜಮುಮಂ ಮಾೞ್ಪುದರ್ಕಮನರ್ಥಕಮಪ್ಪ ಕಜ್ಜದ ಪ್ರತೀಕಾರಕ್ಕಮಾವುದಾನೊಂದಾಲೋಚನೆಗೆಯ್ದು ಮಾೞ್ಪುದುತ್ತಮ ಮಂತ್ರಂ.

ಅದು ಕಾರಣದಿನೀಗಳ್ ಪಿಂಗಳಕನಪ್ಪೊಡೆ ಮಹಾವ್ಯಸನಮಂ ಕೈಕೊಂಡಂ; ಅವಾವುವೆಂದೊಡೆ– ಅರಸನಪ್ಪಾತಂಗೆ ಸ್ವಭಾವ ಪ್ರದೋಷ ಪ್ರಸಂಗಗುಣಪ್ರತಿಲೋಮ ಪೀಡನಮೆಂದಯ್ದು ಮೂಲವ್ಯಸನಂಗಳಕ್ಕುಂ. ಅವಱೊಳ್ ಸ್ವಾಮ್ಯಮಾತ್ಯಜನಪದ ದುರ್ಗಸುಹೃತ್ಕೋಶದಂಡಮೆಂಬೇೞಂಗದೊಳೇಕಾಗಂ ವಿಕಳಮಾದೊಡಂ ಸ್ವಭಾವಮೆಂಬುದಕ್ಕುಂ ಬಾಹ್ಯಾಂತಃಪ್ರಕೃತಿಗಳೆರಡುಮೊರ್ಮೆಯೆ ಪ್ರಕೋಪಂಗೆಯ್ವುದು ಪ್ರದೋಷಮೆಂಬುದಕ್ಕುಂ. ಅಂಗನಾದ್ಯೂತಮೃಗಯಾಪಾನವಾಗ್ದಂಡ ಹರ್ಷಾರ್ಥ ದೂಷಣಂಗಳೆಂಬೇೞುಂ ಪ್ರಸಂಗಗುಣಮೆಂಬುದಕ್ಕುಂ. ಕಾಂತಾದ್ಯೂತ ಮೃಗಯಾ ಪಾನಂಗಳ್ ನಾಲ್ಕುಂ ಕಾಮಜಂಗಳ್; ಉೞಿದ ವಾಗ್ದಂಡಹರ್ಷಾರ್ಥ ದೂಷಣಂಗಳ್ ಮೂಱುಂ ಕ್ರೋಧಜಂಗಳಕ್ಕುಂ. ಸಂಧಿವಿಗ್ರಹಯಾನಾಸನದ್ವೈಧೀಭಾವಸಮಾಶ್ರಯಂಗಳೆಂಬಾಱುಗುಣಂಗಳೊಳಂ ಸಂಧಿಕಾರ್ಯದೆಡೆಯೊಳ್

ವಿಗ್ರಹಮನೆತ್ತಿಕೊಳ್ವುದುಂ, ವಿಗ್ರಹಮಪ್ಪೆಡೆಯೊಳ್ ಸಂಧಿಯನೊಡರ್ಚುವುದುಮುೞಿದ ಗುಣಂಗಳುಮನೀಯಂದದೊಳ್ ಪ್ರತಿಲೋಮಂಗೆಯ್ವುದುಂ ಪ್ರತಿಲೋಮವೆಂಬ ವ್ಯಸನಮಕ್ಕುಂ. ವೈರಾಗ್ಯ, ಅಗ್ನಿ, ಉದಕ, ವ್ಯಾತಂಕ, ಮಾರಿಗುತ್ತ, ದುರ್ಭಿಕ್ಷ, ಅತಿವೃಷ್ಟಿ, ಅನಾವೃಷ್ಟಿಗಳೆಂಬೆಂಟುಂ ಪೀಡನಮೆಂಬುದಕ್ಕುಂ. ಇಂತೈದುಂ ವ್ಯಸನಂಗಳೊಳ್ ನಮ್ಮರಸನಪ್ಪ ಪಿಂಗಳಕಂ ಪಶುವಿಂಗೆ ವಶಗತನಾಗಿ ವಿರಕ್ತ ಪ್ರಕೃತಿಯಪ್ಪುದರಿಂ ಸ್ವಭಾವಮೆಂಬ ವ್ಯಸನಂಗೂಡಿ ವಿರಕ್ತಮಾಗಿರ್ದಪಂ. ಅದೞಿಂದಾತಂಗೆ ಸಂಜೀವಕನೊಳ್ ವಿರಕ್ತಿಯಂ ಮಾಡುವುದೆ ಕಜ್ಜಮೆನೆ– ಕರಟಕಂ ಅಂತೊಪ್ಪೊಡೆ ನಿನ್ನ ಪೇೞ್ದ ಗುಣಂಗಳೀಗಳಿವರಿರ್ಬರ್ಗಂ ವಿರಕ್ತಿಯಂ ಮಾಡುವುದುಂ ನಾಡೆಯುಂ ಗಹನಮೆನೆ–ದವನಕನದಾವಗಹನಂ, ಬುದ್ಧಿಗಸಾಧ್ಯ ಮಾವುದುಮಿಲ್ಲೆಂಬುದಂ ಕೇಳ್ದಱಿವುದಿಲ್ಲಕ್ಕುಮೆಂದಿತೆಂದಂ:

ಶ್ಲೋ ॥ ಉಪಾಯೆನ ಹಿತಂ ಕುರ್ಯಾದನ್ಯಶಕ್ತಿ ಪರಾಕ್ರಮಮ್ಯೈಃ
ಕಾಕೀ ಕನಕ ಸೂತ್ರೇಣ ಕೃಷ್ಣಸರ್ಪಮಘಾತಯತ್ ॥ ೪೪ ॥

ಟೀ ॥ ಉಪಾಯದಿಂದಂ ತನಗೆ ಹಿತವಂ ಮಾಡಿಕೊಂಬುದು; ಅವನೊರ್ವಂಗೆ ಪರಾಕ್ರಮ ಶಕ್ತಿಯಲ್ಲದಿರ್ದೊಡೆಮನಶ್ಯಶಕ್ತಿಪರಾಕ್ರಮದಿಂ ಸಾಧಿಸಿಕೊಂಬುದು; ಕಾಗೆ ತಂದ ಕನಕ ಸೂತ್ರದಿಂ ಕೃಷ್ಣಸರ್ಪನೆಹಗೆ ಮರಣಮನೆಯ್ದಿತ್ತಹಗೆ

ಅದೆಂತೆನೆ–ಕರಟಕಂ ಪೇೞ್ದುದು:

೭. ಕಾಗೆ ಕೃಷ್ಣಸರ್ಪನಂ ಕೊಂದ ಕಥೆ

ಮಹಾನದೀತೀರದೊಳಿರ್ಪುದೊಂದು ಮಹಾವಟವಿಟಪಿಕೋಟರಮೆ ಕುಲಾಯಮಾಗಿ ಕಾಕಮಿಥುನಮಿರ್ಕುಂ. ಅವೞ ತತ್ತಿಗಳನಾ ಮರದ ಮೊದಲ ಪುತ್ತಿನೊಳಿರ್ಪುದೊಂದು ಪಾವು ಪಲಕಾಲಂ ತಿನುತ್ತಿರೆ, ಆ ವಾಯಸಂ ತಪ್ತಾಯ ಸರಸಮಂ ಕುಡಿದಂತೆ ಮಲುಮಲನೆ ಮಱುಗಿ ಸೈರಿಸಲಾಱದೆ ಈ ಪಾವಿಂಗಾನಾವು ದಾನುಮೊಂದುಪಾಯದೊಳ್ ಸಾವಂ ಮಾೞ್ಪೆನೆಂದು, ತನಗೆ ಪರಮಮಿತ್ರನಪ್ಪು ದೊಂದು ಜಂಬುಕನಲ್ಲಿಗೆ ವಂದು ಶೋಕಂಗೆಯ್ಯೆ; ಜಂಬುಕಂ– ಏಂ ಕಾರಣಂ ಶೋಕಂಗೆಯ್ದಪೆ? ಎಂದು ಬೆಸಗೊಳೆ; ವಾಯಸಂ ಪೇೞ್ಗುಂ:–ಅನಿರ್ಪ ಮರದ ಮೊದಲ ಪುತ್ತಿನೊಳಿರ್ಪುದೊಂದು ಮಹಾಸರ್ಪನೆನ್ನ ಪೆಂಡತಿಯ ಪ್ರಸೂತಿಕಾಲಮಂ ಪಾರ್ದು ಪರಿತಂದು ತತ್ತಿಗಳಂ ತಿಂದೆನಗೆ ವಿಷಾದಂ ಮಾಡುತಿರ್ದಪುದದುಕಾರಣಂ ನೀನೆನಗೆ ಪರಮಮಿತ್ರನಪ್ಪೊಡೆ, ಉರಗನಂ ಕೊಲ್ವುಪಾಯಮಂ ಪೇೞಲ್ವೇೞ್ಪುದು. ಎಂತುಂ ಸುಭಾಷಿತಮಿಂತೆಂಬುದಲ್ತೆ

ಶ್ಲೋ ॥ ಆತುರೇ ವ್ಯಸನೇ ಪ್ರಾಪ್ತೇ ದುರ್ಭಿಕ್ಷೇ ಶತ್ರುವಿಗ್ರಹೇ
ರಾಜದ್ವಾರೇ ಶ್ಮಶಾನೇ ಚ ಯಸ್ತಿಷ್ಠತಿ ಸ ಬಾಂಧವಃ ॥ ೪೫ ॥

ಟೀ ॥ ವ್ಯಾಧಿಯಲ್ಲಿ, ಕ್ಲೇಶದಲ್ಲಿ, ಬಱಹಿನಲ್ಲಿ, ಹಗೆಗಳ್ ಕೊಲಬಂದಲ್ಲಿ ಅರಮನೆಯ ದ್ವಾರದಲ್ಲಿ, ಶ್ಮಶಾನದಲ್ಲಿ ತನಗಾದವರೇ ಬಂಧುಗಳ್.

ಎಂದು ಪೇೞ್ದು ಸತ್ಪುರುಷರ ಗುಣಮಂ ಕೈಕೊಂಡು ಎನ್ನ ಪಗೆಸಾಧ್ಯಮಪ್ಪಂತು ಮಾಡುವುದೆನೆ–ನರಿ ಕರಮೊಳ್ಳಿತ್ತಂತೆಗೆಯ್ವೆನೆಂದೀಯೆಡೆಗೊಂದು ವಾಕ್ಯಮುಂಟ ದಂತೆನೆ:

ಶ್ಲೋ ॥ ಅತಿಲೌಲ್ಯಾದ್ಬಕಃ ಕಶ್ಚಿತ್ ಮೃತಃ ಕರ್ಕಟ ಸಂಗ್ರಹಾತ್ ॥ ೪೬ ॥

ಎಂಬ ಕಥೆಯಂ ಸರ್ಪಂಗಾಂ ಮಾಡ್ವೆನೆನೆ–ವಾಯಸನದೆಂತೆನೆ–ಪೇೞ್ಗುಂ:–

೮. ಕೊಕ್ಕರೆಯುಮೇಡಿಯುಂ

ಮಹಾಗಹನ ಮಧ್ಯದೊಳೊಂದು ಸರೋವರಮುಂಟು. ಅಲ್ಲಿ ಪಲವು ಮತ್ಸ್ಯಂಗಳಿರ್ಪುದುಮೊಂದು ಬಕಂ ಕಂಡು ತಾನೊಂದು ನೆವದಿಂದಾ ಮೀನ್ಗಳಂ ತಿಂದು ಕಾಲಮಂ ಕಳೆವೆನೆಂದು ತಪೋರೂಪಮಂ ಕೈಕೊಂಡು ಕಿಱಿಮೀಂಗಳೆಲ್ಲಮಂ ನೆಱೆಯೆ ತಿಂದು ಪಿರಿಯಮೀಂಗಳ್ ದೊರೆಕೊಳ್ಳದೋಡೀ ಮೀಂಗಳನಾವ ಪಾಂಗಿನೊಳ್ ನಾಂ ತಿಂಬೆನೆಂದು ನೀರ ತಡಿಯೊಳ್ ಮೋನಂಗೊಂಡು ಜಾನಿಸುತ್ತಿರೆ: ಆ ಬಕನಂ ಮೀಂಗಳೆಲ್ಲಂ ಕಂಡು– ನಿಮ್ಮಡಿ, ನೀವಿಂತೇಕೆ ಚಿಂತಾಕ್ರಾಂತರಾಗಿರ್ಪಿರೆನೆ–ಬಕನಿಂತೆಂದುದು:

ಪಲಕಾಲಂ ಸುಖದಿಂದಂ
ನೆಲಸಿರ್ದುಂ ನೀಮುಮಾಮುಮಿೂಪೂಗೊಳದೊಳ್
ಕೆಲವು ದಿನಕ್ಕಾನಿಲ್ಲಿಂ
ತೊಲಗುವುದಂ ನಿಮಗೆ ಸಾವುಮಂ ಕಂಡಿರ್ದೆಂ ॥ ೧೩೮ ॥

ಅಂತು ಕಂಡು ನಿಮ್ಮನಗಲ್ದೆಂತು ಪೋಪೆಂ, ಇರ್ದೆಂತು ರಕ್ಷಿಸುವೆನೆಂದು ಚಿಂತಿಸಿದಪೆನೆನೆ–ಮತ್ಸ್ಯಸಮೂಹಂಗಳಿಂತೆಂದುವು:– ತಮಗೆ ಮರಣಮೇಕಾರಣಪ್ಪು ದದಂ ನೀವಱಿಯೆ ಪೇೞಿಮೆನೆ–ಬಕಂ ವಿಕಟಮಪ್ಪುದೊಂದು ಕಥೆಯಂ ಪೇೞ್ದು ಮತ್ಸ್ಯಂಗಳಂ ನಂಬಿಸಿ ತಿಂಬೆನೆಂದಿಂತೆಂದುದು:

ವಾಕ್ಯಂ ॥ ರಾಜಾ ಕಾಲಸ್ಯ ಕಾರಣಂ

ಎಂಬ ವಾಕ್ಯೋಕ್ತಿಯುಂಟಪ್ಪುದಱಿಂದೀ ದೇಶಮನಾಳ್ವೆರಸಂ ನಿಜಕುಲಾಂಗನೆ ಯೊಳೆಂದುಂ ಋತುಕಾಲಸಂಗವಿರಕ್ತನುಂ ದೇವಾಗ್ನಿದ್ವಿಜಗುರುಪಿತೃತರ್ಪಣಂಗಳಂ

ಮಾಳ್ಪಿನುಮಲ್ಲಮದಱಿಂದಾತಪಚಾರಣಮೆ ಕಾರಣಮಾಗಿ ಪನ್ನೆರಡುವರ್ಷಮನಾವೃಷ್ಟಿಯಾದಪ್ಪುದು, ಈ ಕೊಳನುಂ ಬತ್ತಿದಪ್ಪುದು, ನಿಮಗಪಾಯಮಪ್ಪುದೆಂದು ಪೇೞ್ದುದುಂ; ಅಂತಪ್ಪೊಡೆ ನಿಮ್ಮಡಿ ನೀವೆಮ್ಮನೀಯಪಾಯಸ್ಥಳದಿಂ ಪೊಱಮಡುವುಪಾಯಮಂ ಮಾಡಿದಿರಪ್ಪೊಡೆ ನಿಮ್ಮ ಧರ್ಮದಿಂ ಸುಖಂಬಾೞ್ವೆವೆಂಬುದುಂ; ಕರಮೊಳ್ಳಿತ್ತಿಲ್ಲಿಗೊಂದು ಯೋಜನಾಂತರದೊಳೊಂದು ಮಹಾನದಿಯುಂಟಲ್ಲಿಗೆ ನಿಮ್ಮಂದಿವಸಗತಿಯಿಂದುಯ್ವೆನೆಂದೊಡಂಬಡಿಸಿ ಪೇೞ್ದ ಕಪಟತಪೋಧನಂಗೆ ಮೀನ್ಗಳಿಂತೆಂದವು:– ತಮ್ಮಂ ನಂಬಿದರಂ ಸೊರೆಯ ಕಾಯ್ ಮುಂತಾಗಿ ನದಿಯ ತಡಿಯಂ ಸಾರ್ಚುವುದೆಂದೊಡೆ ನೀಂ ತಪೋವೃದ್ಧರು ತ್ರಿಕಾಲದರ್ಶಿಗಳುಂ ಸಕಳಭೂತಂಗಳಂಸವನಾಗಿ ಕಾಣ್ಬ ಕರುಣಾರಸಾರ್ದ್ರಹೃದಯರಪ್ಪುದಱಿಂ ನಿಮ್ಮಂ ನಂಬಿಬಂದಪೆವೆಂಬುದುಂ;– ಕರಮೊಳ್ಳಿತ್ತೆಂದು ನಂಬೆ ನುಡಿದೊಡಂಬಡಿಸಿ, ನಿಚ್ಚಲೊಂದೊಂದು ಮೀನಂ ಕರ್ಚಿಕೊಂಡುಪೋಗಿ ಪಿರಿದಪ್ಪುದೊಂದು ಶಿಲಾತಳದ ಮೇಲಿಕ್ಕಿ ನಿಜಚಂಚು ಪುಟದಿಂ ಶತಖಂಡಂಮಾಡಿ ತಿಂದು ಬೆಣ್ಣೆಯಂ ತಿಂದ ಬೆಕ್ಕಿನಂತೆ ಅಱಿಯಲೀಯದೆ ಮತ್ತೆಯಟಿದ ಮತ್ಸ್ಯಂಗಳನೀ ತೆಱದೊಳ್ ತಿನುತಿರ್ದು, ಮತ್ಸ್ಯಮಾಂಸಂ ಸಮೆದತ್ತಿನ್ನೇನಂ ತಿಂಬೆನೆನುತ್ತಿರೆ; ಕರ್ಕಟಕಮಂ ಸಮೀಪಕ್ಕೆ ಕರೆದು–ಮಗನೆ! ನೀಂ ಕರಂಗರ್ಭಸುಖಿ, ಬಿಸಿಲಾಗದನ್ನಂ ಬೇಗಂ ಬಾ, ನಿನ್ನನುಯ್ದಿರಿಸಿ ಬೞಿಕ್ಕೀ ಮೀಂಗಳನುಯ್ವೆನೆಂದೊಡೆ; ಏಡಿ ಬರ್ದುಕಿಂದೆನೆಂದು ಮುಂದೆ ನಿಲೆ; ನಿಜಕಂಠತಳಮಂ ಪತ್ತಿಸಿಕೊಂಡು ಶಿಲಾತಳಮನೆಯ್ದೆವರ್ಪುದುಂ; ಕರ್ಕಟಕನುಪಾಯನಿಪುಣಂ ನಾಲ್ದೆಸೆಯುಮಂ ನೋಡಿ ನದನದೀತಟಾಕ ಸರೋವರಂಗಳನೊಂದುಮಂ ಕಾಣದೆ ಮತ್ಸ್ಯಾಸ್ಥಿಮಯಮಾಗಿರ್ಪ ಶಿಲಾತಳಮಂ ನೋಡಿ ಪಾವಿನ ಪೇಳಿಗೆಯಂ ಬಿಟ್ಟು ನೋಡಿದ ಮರ್ಕಟನಂತೆ ಬೆಕ್ಕಸಂಬಟ್ಟುಮೀ ವಿಶ್ವಾಸಘಾತುಕಂ ತನ್ನುಮಂ ತಿನ್ನದೆ ಮಾಣಂ, ಈಯಪಾಯಕ್ಕೆ ವಂಚನೋಪಾಯ ಮಾವುದುಮಿಲ್ಲ, ಎನಗೆ ಪರಿಚ್ಛೇದಮೇ ಕಾರ್ಯವಂದೆಂತೆನೆ:

ತನ್ನಂ ಕೊಲ್ವುದನಱಿದೊಡೆ
ಮುನ್ನಂ ತಾಂ ಕೊಲ್ಗೆ ಪಗೆವನಂ ಶಂಕಿಸದು
ತ್ತನ್ನಮತಿಯಪ್ಪವಂ ಪೋ
ತನ್ನುಪ್ಪುದದಕ್ಕೆ ದೈವವಶದಿಂ ತುದಿಯೊಳ್ ೧೩೯

ಅನಿಮಿಷಸಪತ್ನಬಕಕಂ
ಠನಾಳಮಂ ಭೀಮನೊತ್ತುವಂದದಿನೊತ್ತಿ
ತ್ತನಿಮಿಷ ಸಪತ್ನಬಕಕಂ
ಠನಾಳಮಂ ಪಱಿಯೆ ಕೋಡಿನೊಳ್ ಕರ್ಕಟಕಂ ೧೪೦

ಅಂತು ಕರ್ಕಟಕಂ ನಿಜಕರ್ಕಶಕರ್ತರಿಗ್ರಹಣದಿಂ ಬಾಳಮೃಣಾಳನಾಳೋಪಮ ಬಕಕಂಠನಾಳಮಂ ಕತ್ತರಿಸಿತ್ತು. ಅದಱಿಂ,

ಶ್ಲೋ ॥ ಭಕ್ಷಯಿತ್ವಾ ಬಹೂನ್‌ಮತ್ಸ್ಯಾನ್ ಉತ್ತಮಾಧಮ ಮಧ್ಯಮಾನ್
ಅತಿಲೌಲ್ಯಾದ್ಬಕಃ ಕಶ್ಚಿತ್ ಮೃತಃ ಕರ್ಕಟ ಸಂಗ್ರಹಾತ್ ॥ ೪೭ ॥

ಟೀ ॥ ಪಿರಿದುಂ ಲಂಪಟನಪ್ಪೊಂದಾನೊಂದು ಬಕನುತ್ತಮಮಧ್ಯಮಾಧಮಂಗಳಪ್ಪ ಮೀಂಗಳಂ ದಿನಕ್ರಮದಿಂ ತಿಂದುದಲ್ಲದೆ ಬಂದೆಸಡಿಯಂ ತಿಂಬೆನೆಂದು ಕೊಂಡೊಯ್ಯುತ್ತುಮಿರಲಾಯೆಸಡಿ ತನ್ನ ಗೋಣನಿಱುಂಕಿಕೊಂದುದು,

(೭ನೆಯ ಕಥೆಯ ಶೇಷ)

ಅಂತಾ ಬಕನಿಂದಂ ಅತಿಚಪಳನಪ್ಪ ಸರ್ಪಂಗಮಪಾಯಮಪ್ಪುಪಾಯಮಂ ನಿನಗೆ ಪೇಳ್ದಪೆನೆಲ್ಲಿಯಾನುಮೊಂದು ಕನಕಸೂತ್ರಮಂ ತಂದಾ ಸರ್ಪನಿರ್ಪ ಪುತ್ತಿನೊಳಿಕ್ಕಿದೊಡೆಯಾ ತುಡುಗೆಯೊಡೆಯರೊಡವೆಯ ಕಾರಣಮಾಗಿ ಪುತ್ತನಗುಳ್ದು ಪಾವಂ ಕೊಲ್ವರೆನೆ–ಅಂತೆಗೆಯ್ವೆನೆಂದಾ ವಾಯಸಂ ಪೋಗಿ ತೀರ್ಥಸ್ನಾನಾರ್ಥಂ ಬಂದ ನೃಪವಿಲಾಸಿನಿಯರ್ ತುಡುಗೆಯಂ ಕಟಿಲ್ಚಿ ತಡಿಯೊಳ್ ಬೈತಿಟ್ಟಿರಲವಱೊಳಗೊಂದಂ ಕರ್ಚಿಕೊಂಡಾಕಾಶಮಾರ್ಗಕ್ಕೆ ನೆಗೆಯಲಾ ತುಡುಗೆಯ ಕಾಪಿನವರ್ ಬೆನ್ನನೆ ಬರೆರೆ;

ಅತಿಶಯಕಾಂಚನಸೂತ್ರಾಂ
ಚಿತಚಂಚಚ್ಚಂಚು ಮೆಲ್ಲಮೆಲ್ಲನುರಗೇಂದ್ರೋಪ
ಸ್ಥಿತಭೂರುಹಮಂ ಸಾರ್ದುದು
ಸುತವಿರಹೋದ್ರೇಕಜನಿತಶೋಕಂ ಕಾಕಂ ೧೪೧

ಅಂತಾ ಕಾಗೆಯುಂ ತುಡುಗೆಯೊಡೆಯರ್ ತನ್ನನೆಯ್ದಿವರಲೊಡಂ ವಿಷಧರಂಗೆ ವಿಷಮನಿಕ್ಕುವಂತೆ ಪುತ್ತಿನೊಳಗಾ ಕನಕಸೂತ್ರವನಿಕ್ಕುವುದುಮವಂದಿರ್ ಪುತ್ತನಗುಳ್ದು ಪಾವಂ ಕೊಂದರ್.

ಅದಱಿಂದುಪಾಯನಿಪುಣನಪ್ಪಂಗೆ ಆವಕಾರ್ಯಮುಂ ಸಾಧ್ಯಮಲ್ಲದಿರದೆನೆ– ಕರಟಕನೆಂದಂ:–ಎನಿತುಪಾಯಕುಶಲನಾದೊಡಂ ದುರ್ಬಲಂಗಂ ಅಸಹಾಯಂಗಂ ಪ್ರತಿಕೂಲಂಗೆಯ್ದನಪ್ಪವಂಗಮಾವ ಕಜ್ಜಮುಂ ಬೆಜ್ಜೆಯಿಲ್ಲದ ಬೇನೆಯಂತೆ ತೀರಲಱಿಯದೆನೆ–ದವನಕನೆಂದಂ:–ಅಂತಲ್ತು ಸಮ್ಯಗುಪಾಯನಿಪುಣನಪ್ಪವಂಗೆಲ್ಲಮನುಕೂಲನುಪ್ಪುದು, ಒಂದುಂ ಸಂದೆಯಮಿಲ್ಲಂದೆಂತೆನೆ:

ಶ್ಲೋ ॥ ಬುದ್ಧಿರ್ನವಿದ್ಯತೇ ಯಸ್ಯ ಬಲಂ ತಸ್ಯ ಕರೋತಿ ಕಿಂ
ಮಹಾಬಲೋಽಪಿ ಪಂಚಾಸ್ಯಃ ಶಶಕೇನ ನಿಪಾತಿತಃ ॥ ೪೮ ॥

ಟೀ ॥ ಬುದ್ಧಿಯಿಲ್ಲದಂಗೆ ಶಕ್ತಿಯಿರ್ದುಂ ಪ್ರಯೋಜನವಿಲ್ಲ. ಅದೆಂತೆನೆ:– ಬಲವಂತನಪ್ಪುದೊಂದು ಸಿಂಹಮಂ ಮೊಲಂ ಕೊಂದುದು

ಎಂಬೀ ಕಥೆಯಂ ನೀಂ ಕೇಳ್ದುದಿಲ್ಲಕ್ಕುಮೆನೆ–ಕರಟಕನದೆಂತೆನೆ–ದವನಕಂ ಪೇೞ್ಗುಂ:

೯. ಮೊಲಂ ಸಿಂಹಮಂ ಕೊಂದ ಕಥೆ

ವೃಕಭಲ್ಲೂಕಸುಗಂಡಚಂಡಹರಿಣಶ್ರೇಣೀರುರುರೂರುಗ್ರ ಶ
ಲ್ಯಕಸಾರಂಗಶಶಾವಳೀಶರಭಗೋಲಾಂಗೂಲಮಾಲಾಹರಿ
ಪ್ರಕರಾಭೀಳಸೃಗಾಳಜಾಳಮದವಚ್ಚುಂಡಾಲಶಾರ್ದೂಲಕಾ
ಕಕುಳವ್ಯಾಳಕರಾಳ ವಿಸ್ಫುರದರಣ್ಯಾನೀಮಹೀದೇಶದೊಳ್ ೧೪೨

ದುರ್ಧರ ವಿಕ್ರಮನುರುತರ
ದೋರ್ದಂಡಸಹಾಯನಿರ್ಪುದೆಂದುಮಜೇಯಂ
ನಿರ್ದಯನನುಪಮನಖಮುಖ
ನಿರ್ದಾರಿತವನ್ಯನಾಗಸಂಘಂ ಸಿಂಗಂ ೧೪೩

ಆ ಮೃಗಾಧಿರಾಜಂ ಸಾಮಜವೆಲ್ಲಂ ತವೆ ಕೊಂದು ತಿಂದು ಬಟಿಕ್ಕಮಾಹಾರಂ ಬಡೆಯದಡವಿಯ ಮೃಗಂಗಳನೆಲ್ಲಮನಿಂ ಬಿಟ್ಟು ತಿನುತ್ತಿರೆ; ಮೃಗಂಗಳೆಲ್ಲಮೊಂದಾಗಿ ತಮ್ಮೊಳಾಲೋಚನಂಗೆಯ್ದು ಮೃಗೇಂದ್ರನಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದು ಪೊಡೆವಟ್ಟು,

ಬಿನ್ನಪವೀ ಮೃಗನಿವಹಂ
ನಿನ್ನಾಜ್ಞೆಯೊಳಿರ್ಕುಮೀ ಮಹಾಟವಿಯೊಳ್ ಶೌ
ರ್ಯೋನ್ನತ ಕಾವುದು ನೀನೆ
ಮ್ಮನ್ನಯವಿದ ಧರ್ಮಮಾರ್ಗದಿಂ ಗಜವೈರಿ ೧೪೪

ಎಂದು, ದೇವಾ! ನೀವಿನಿತುಕಾಲವೆಮ್ಮಂ ಪೊರೆಯಲಾಯ್ತೀಗಳ್ ನಿಮಗೆಡರಾದಲ್ಲಿ ನಾವೆಲ್ಲಮಿರ್ಪೊಡೇತರ್ಕೆ ಬಾೞ್ತೆ, ನಿಮಗೆ ಕರಿಗಳ್ ದೊರೆಕೊಳ್ವನ್ನಂ ನಿಚ್ಚಲೊಂದೊಂದು ಮೃಗವನಟ್ಟುವೆವದಂ ಕೈಕೊಂಡಿಂತಂ ನಡೆವಿರಪ್ಪೊಡೆ ನಿರ್ವಹಿಪೆವಾಗದೊಡೋಡಿ ಪೋಪೆವೆನೆ; ಮೃಗಾಧಿರಾಜನಂತೆಗೆಯ್ವೆನೆಂದೊಡಂಬಟ್ಟು, ಬಾಯಾಳೆಂಬ ಬಳ್ಳುಮಂ ಬಾರಿಕನಂ ಮಾಡಿ, ಪಲಕಾಲಂ ಸಲುತುಮಿರ್ಪುದುಂ; ಒಂದು ದಿನಮಾಸಿಂಗಕ್ಕೆ ಮಾರಿ ಬರ್ಪಂತೆ ದೀರ್ಘಕರ್ಣನೆಂಬ ಮೊಲಕ್ಕೆ ಬಾರಿ ಬರ್ಪುದುಮಾಮೊಲನುಪಾಯಕುಶಲನಪ್ಪುದಱಿಂ, ಕಾಲಜ್ಞಾನಮಂ ಕಾಲ ಜಯಮುಮಂ ಬಲ್ಲ ಪರಮಯೋಗಿಯಂತೆ ತನಗಾಸನ್ನಕಾಲಾಪಾಯಕ್ಕೆ ಜಯೋಪಾಯಮಂ ಮನದೊಳಗೆ ಬರೆದು,

ವಾಕ್ಯಂ ॥ ನಾಶಕ್ಯಂ ಬುದ್ಧಿಮತಃ ಪುರುಷಸ್ಯ ॥ ೫ ॥

ಎಂಬ ವಾಕ್ಯೋಕ್ತಿಯಿಂ ಬುದ್ಧಿವಂತರ್ಗೆ ಕೇಡಿಲ್ಲೆಂದು ನಿಶ್ಚೈಸಿಕೊಂಡು ದಿನಾಂತಂ ಬರೆಗಂ ತಡೆದು, ಬಟಿಕ್ಕೆಲ್ಲಿಯುಂ ನಿಲ್ಲದೆ, ಪೆಱಗಂ ನೋಡುತ್ತುಂ

ಭಯಾತುರನಂತೆ ಬಂದುಂ, ಮರಣಭ್ರಾಂತಿಯಂ ಚಿಂತಿಸಿ ಬರುತ್ತುಂ, ತೊಟ್ಟನೆ ಮುಂದಿರ್ದ ಪುರಾಣಕೂಪಮೆಂ ಕಂಡು, ತೃಷೆಯಿಂ ನೀರ್ಗುಡಿಯವೇೞ್ಕೆಂದು ನೋಡಿ, ಏಱೆ ಇೞಿಯಲುಂ ಬಾರದ ಸ್ವಚ್ಛಜಲದೊಳ್ ತನ್ನ ಪ್ರತಿಬಿಂಬಮಂತು ಬಿಂಬಿಸುವುದು ಕಂಡು, ಈ ಸಿಂಹಮನಿಲ್ಲಿಯೆ ಕೊಲಲುಂ ಗೆಲಲುಂ ಸಾಲ್ಗು ಮೆಂದುತ್ಸಾಹದಿಂದುಪಾಯನಿಪುಣನಪ್ಪ ಶಶಕನಾ ಸಿಂಹಮನಿಲ್ಲಿ ತಂದು ಕೊಲ್ವೆಂ, ಕೊಲಲಾಱದಂದು, "ಸಾವಂಗೆ ಸಮುದ್ರಂ ಮೊೞಕಾಲುದ್ದಂ ಎಂಬಂತೆ ಕಿರ್ಚಿನೊಳ್ ಬಿೞ್ದಂಗೆ ಸಾವು ತಪ್ಪದು", ಎಂಬಂತೆ ತನಗೆ ಸಾವು ತಪ್ಪದು; ಆವಂ ಮುನಿದು ಇರ್ಮುಡಿಸಿ ಕೊಂದಪನೋ? ಭಯಮೇಕೆನಗಿಲ್ಲಿ.

ಶ್ಲೋ ॥ ಕ್ಷಣವಿಧ್ವಂಸಿನಿ ಕಾಯೇ ಕಾ ಚಿನ್ತಾ ಮರಣೇ ರಣೇ ॥ ೪೯ ॥

ಎಂಬ ವಾಕ್ಯದಿಂ ಪರಮಯೋಗಿಯಂತೆ ತನಗಾಸನ್ನಕಾಲಜಯೋಪಾಯಮಂ ಮನದೊಳ್ ಬಗೆದು, ದಿನಾಂತಂ ಬರೆಗಂ ತಡೆದು, ಬೞಿಕೆಲ್ಲಿಯುಂ ನಿಲ್ಲದೆ ಪೆಱಗಂ ನೋಡುತ್ತುಂ ಭಯಾತುರನಂತೆ ಬಂದು

ಭ್ರುಕುಟಿಪುಟರಕ್ತನೇತ್ರನ
ನಕಾಲಕಾಲೋಗ್ರನಂ ಭಯಂಕರದಂಷ್ಟ್ರಾ
ಪ್ರಕರಾಳವದನನಂ ದೀ
ರ್ಘಕರ್ಣನೆಯ್ದಿದನರಣ್ಯಮೃಗವಲ್ಲಭನಂ ೧೪೫

ಅಂತೈದಿವಂದ ದೀರ್ಘಕರ್ಣನಂ ಕಂಡು ಜಠರಾನಳಶಿಖಾಕಳಾಪದಂದಹ್ಯಮಾನಮಾನಸಂ ಸಿಂಗಂ ಮುಳಿದೇನೆಲವೊ! ನೀನಿನಿತು ಪೊೞ್ತಾರ ಬಲದೊಳ್ ತಡೆದೆ? ಈಗಳ್ ಬರುತಡಿಗಡಿಗೆ ಪೆಱಗಂ ನೋಡುತ್ತುಂ ಭಯಾತುರನಾಗಿ ಬಂದೆ, ನಿನ್ನಂ ಕಾವನೆಂಬನುಳ್ಳೊಡೆ ತೋಱವನಂ ಮುನ್ನಮಾಪೋಶನಂಗೊಂಡು ಬೞಿಕ್ಕೆ ನಿನ್ನಂ ಪ್ರಾಣಾಹುತಿಗೆಯ್ವೆನೆಂಬುದುಂ:– ದೇವ! ನಿಮ್ಮ ಕೋಪಮುಂ ಪ್ರತಾಪಮುಮೆಮ್ಮಂದಿಗರಪ್ಪ ಬಡವುಗಳ್ಗಲ್ಲದೆ ಪೆಱರ್ಗಿಲ್ಲ. ಅದೊಡಾಂ ಬರ್ಪಾಗಳೊಂದು ಸಿಂಹಂ ಬರಲೀಯದೆ ತಡೆದಡ್ಡಂ ಬಂದೆನ್ನ ಬರವಿನ ವೃತ್ತಾಂತಮಂ ಬೆಸಗೊಂಡಿತೆಂದುದು:

ತುಂಗಗಜಂಗಳ್ಗಳ್ಕಿ ಮೃ
ಗಂಗಳನಾಯ್ದುಱಿಸಿ ತಿಂಬುದಪ್ಪೊಡೆ ಪೆಱತೇಂ
ಸಿಂಗಮದಲ್ಲದು ಪೋಗಾ
ಸಿಂಗಂ ತಾಂ ಗಾವಸಿಂಗಮೆಂದುದು ನಿನ್ನಂ ೧೪೬

ಎಂದು ನಿಮ್ಮಡಿಯನನೇಕಪ್ರಕಾರದಿ ಱೋಡಾಡಿ ಬಯ್ಯುತೆನ್ನಂ ಬರಲೀಯದೆ ಕಾಡುತ್ತಿರ್ದ ಕಾರಣದಿನಿನ್ನೆಗಂ ತಡೆದೆನೆಂದು ಪೇೞ್ವುದುಂ; ಕೇಸರಿಯಾಸುರಂ ಮಸಗಿ ಕ್ಷುಧಾಗ್ನಿಯೊಡನೆ ಕೋಪಾಗ್ನಿ ಪೆರ್ಚೆ ಮೊಲದ ಮಾತಿನ ಬಲೆಯೊಳ್

ಸಿಲ್ಕಿ ಕಡುಮುಳಿದು, ತನ್ನನಿಂತು ಕೆಡೆನುಡಿದ ಸಿಂಗಮಿರ್ಪೆಡೆಯಂ ತೋಱುನೆ ಮೊಲನೆಂದುದು– ಆ ಸಿಂಗನತಿಬಲನಪ್ಪುದಱಿಂ ದೇವರ್ ಪೋಗಿ ಪೆಣಗೆ ಹೀನಮಕ್ಕ ಮದಾಗಳುಟಿದ ಮೃಗಂಗಳೆಲ್ಲ ಹಾಸ್ಯಂಗೆಯ್ದಪುನದಱಿಂದೆನ್ನನಾರೋಗಿಸಿ ಸುಖದೊಳಿರಿಂ 'ಜೀವನ್ ಭದ್ರಾಣಿ ಪಶ್ಯತಿ' ಎಂಬ ನೀತಿಯುಂಟಪ್ಪುದಱಿಂ ನಿಷ್ಕಾರಣಂ ಸಾಯದೆನ್ನಂ ಕೊಳ್ಳಿಮೆನಲಾ ಸಿಂಗಂ ಕೇಳ್ದು ನೀನುಸಿರಿದವ ನಿರ್ದೆಡೆಯಂ ತೋಱು ನಡೆಯೆನಲಾ ದೀರ್ಘಕರ್ಣನಂತೆಗೆಯ್ವೆನೆಂದು ಮುಂದಿಟ್ಟೊಡಗೊಂಡು ಬಂದತರ್ಕ್ಯಪರಾಕ್ರಮನಪ್ಪ ನಿಮ್ಮಂ ಮೆಚ್ಚದೆ ಮಚ್ಚರಿಸುವ ಸಿಂಹಮಿಲ್ಲಿರ್ದುದೆಂದು,

ತರಳ ಸ್ಫಾಟಿಕಭಿತ್ತಿರು
ಚಿರಮಂ ತಾಂ ತಾರಹಾರಶಶಿವಿಶದಾಂಭಃ
ಪರಿಪೂರ್ಣಮನುರುತರಮಂ
ಪುರಾಣಕೂಪಮನಗಾಧಮಂ ಭೀಕರಮಂ ೧೪೭

ಅಂತಾ ಬಾವಿಯಂ ತೋಱಿ–ದೇವಾ! ನೋಡಿಮೆನಲೊಡಂ; ಕೋಪಾನ್ಧಂ ಕೂಪದೊಳಗಂ ನೋಡುವುದುಮಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಬಿಂಬಿಸಿದ ತನ್ನ ರೂಪಮಂ ಮತ್ತೊಂದು ಸಿಂಗಮೆ ಗೆತ್ತು

ಕೋಪಾನಳನಳುರೆ ಮಹಾ
ಕೂಪಗೊಳಿಭವೈರಿ ಪಾಯ್ದು ಸತ್ತುದು ಘನಶೌ
ರ್ಯೋಪೇತನಾದೊಡಂ ಸಲೆ
ಕೋಪಾತುರನಪ್ಪನಾವನುಂ ಬಟ್ಟಿಪನೇ ೧೪೮

ಅಂತಾ ಸಿಂಹಮಂ ಬುದ್ಧಿಯ ಬಲದೊಳ್ ಮೊಲಂ ಮೊದಲಾಗಿ ಕೊಂದುದೆಂದೊಡೆ ವಿಶುದ್ಧಬುದ್ಧಿಯುಂ ನಿಶ್ಚಯಾತ್ಮಕನುಮಪ್ಪಾತನೆತ್ತಿಕೊಂಡ ಕಜ್ಜಂ ಪಲಸಿನ ಮರದಂತೆ ಫಲಮನೆತ್ತಿಕೊಂಡು ಬರಲಕ್ಕುಂ.

ಅದು ಕಾರಣದಿಂ ಭಾವಿಸೆ
ಸದಮಳಮತಿಯುತನೆನಿಪ್ಪವಂಗೆಂತುಂ ತೀ
ರದ ಕಜ್ಜಮುಂಟೆ ಬುದ್ಧಿಯೊ
ಳದೆವೆರಸಿದ ನರರಸಾಧ್ಯರಂ ಸಲೆ ಗೆಲ್ವರ್ ೧೪೯

ಎಂದಿಂತನೇಕದೃಷ್ಟಾಂತಗಳಂ ತೋಱಿ ನುಡಿದ ದವನಕನ ಮಾತಂ ಕರಟಕಂ ಕೇಳ್ದು ನೀನುಪಾಯಕುಶಲನುಂ ಕುಶಾಗ್ರಬುದ್ಧಿಯುಮಪ್ಪುದರ್ಕೇನುಂ ಸಂದೆಯಮಿಲ್ಲ. ತಡೆಯದೆ ನೀನೆತ್ತಿದ ಕಜ್ಜದ ಕಡೆಯನೆಯ್ದಿಸೆಂಬುದುಮಂತೆ ಗೆಯ್ವೆನೆಂದು,

ಪೃಥ್ವೀವೃತ್ತಂ

ಶಠಪ್ರಕೃತಿ ನಿರ್ಗುಣಂ ಸಕಲಧರ್ಮಭೂಜಾವಳೀ
ಕುಠಾರನಿರದೆಯ್ದಿದಂ ದವನಕಂ ಮೃಗಾಧೀಶನಂ
ಕಠೋರನಖರಾಹತದ್ವಿರದ ಕುಂಭಪೀಠಸ್ಥಳೀ
ಲುಠದ್ರುಧಿರದಾರುಣೋಲ್ಲಸಿತಕೇಸರೋದ್ಭಾಸಿಯಂ ೧೫೦

ಅಂತೆಯ್ದಿ ಪೊಡೆಮಟ್ಟು ಸಮುಚಿತಸ್ಥಾನದೊಳ್ ಕುಳ್ಳಿರ್ದು ತಲೆಯಂ ಬಾಗಿ ನೆಲನನುಂದುಟದಿಂ ಬರೆಯುತಿರ್ದು ದವನಕನ ಕೃತಕವೇಷಮಂ ಕಂಡು ಪ್ರಾಕೃತವೇಷಮೆಂದು ನಂಬಿ ಪಿಂಗಳಕನಿಂತೆಂದಂ:–

ಏಂ ದವನಕ! ನೀನಿಂತು ಚಿಂತಾಕ್ರಾಂತನುಂ ಭ್ರಾಂತಚಿತ್ತನುಮಾಗಿರ್ಪುದಾವ ಕಾರಣಂ, ಪೇೞೆನೆ ದವನಕನಿಂತೆಂದಂ:–

ದೇವ ಸರಭಸದಿನೀ ಸಂ
ಜೀವಕನೆಂಬೆತ್ತು ಕೆಲೆದೊಡಾಧ್ವನಿಗೊಂದಂ
ಭಾವಿಸದೆ ನೀಂ ಭಯಂಬ
ಟ್ಟೀ ವನಮಂ ಬಿಟ್ಟು ಪೋಪನೆಂಬುದುಮಾಗಳ್ ೧೫೧

ಆಂ ನಿಮ್ಮಡಿಯ ಭಯಮಂ ಕಳೆಯಲೆಂದಾ ಮಹಾಸತ್ತ್ವಸಂಪನ್ನನಂ ನಿಮ್ಮೊಳ್ ಕೂಡುವುದುಂ; ಕೂಡಿದೊಡಾ ಪಾಪಕರ್ಮಂ ಪೊಲೆಗೆಳೆಯಂತೆಯುಂ, ಶಾಂತಿಗೆಯ್ಯೆ ಬೇತಾಳಂ ಮೂಡಿದಂತೆ ತಾಂ ಜಾತಿಯೊಳ್ ಪಶುವಪ್ಪುದಱಿಂ ಮೊಱೆಯಂ ಧರ್ಮಮುಮನಱಿಯದಾ ಮೂಢಂ ನಿನ್ನ ರಾಜ್ಯಕ್ಕಾಸೆವಟ್ಟು ನಿನ್ನಂ ಕೊಂದೆಪೆನೆಂದು ಸಮಕಟ್ಟುತಿರ್ದಪನದನಾನಱಿದೆನಪ್ಪುದಱಿಂದಿಲ್ಲಿ ಕರ್ತವ್ಯಮಾವುದೆಂದು ಚಿಂತಿಸಿದಪೆನೆಂದು ಬಿನ್ನಪಂಗೆಯ್ವುದುಂ; ಪಿಂಗಳಕನಿಂತೆಂದಂ:

ಅನುರಕ್ತಂ ಭಕ್ತಂ ಹಿತ
ನೆನಗೀಗಳ್ ಜೀವಮಾಗಿ ಸಂಜೀವಕನೀಂ
ಬೆನೆ ನಡಪುತಿರ್ದಪಂ ಮ
ತ್ತಿನಿಸುಂ ವಿಪರೀತಮಪ್ಪುದಂ ಕಂಡಱಿಯೆಂ ೧೫೨

ಅಂತುಮಲ್ಲದೀಗಳೆನಗೆ ಅತ್ಯಾಸನ್ನವರ್ತಿಯಪ್ಪುದಱಿಂ ನಮ್ಮ ದುಷ್ಟಪರಿಗ್ರಹಂ ಕೆಮ್ಮನೆ ದ್ವೇಷಂಗೆಯ್ದು ತಾವೆಲ್ಲರಾಱದೆ ನಿನ್ನನುಪೇಕ್ಷಿಸಿದರವಂದಿರ ಮಾತಂ ಕೇಳಲುಂ ನೀಂ ಮನಂಗುಡಲ್ವೇಡೆಂದು ನುಡಿವುದುಂ; ದವನಕನಿಂತೆಂದಂ:– ನಾನಾವ ಕಜ್ಜವನಾದೊಡಂ ತ್ರಿಕಾಲಜ್ಞಾನಿಯ ಕಾಣ್ಕೆಯಂತೆ ಕಂಡುದಂ, ಸಮಸ್ತ ಶಾಸ್ತ್ರಶ್ರವಣಪರಿಣತಂ ಕೇಳ್ದ ನಿಶ್ಚಯಾರ್ಥದಂತೆ ಕೇಳ್ದುದನಲ್ಲದೆ ಜಾತ್ಯಂಧನಂತೆ ಪೆಱರ ಕಾಣ್ಕೆಯೊಳ್ ಕಂಡುದಂ, ಜಾತಿಬಧಿರನಂತನ್ಯರ ಕಿವಿಯೊಳ್ ಕೇಳ್ದುದಂ ನುಡಿವನಲ್ಲೆಂ; ದೇವರೆನ್ನ ಬುದ್ಧಿಯ ನೆಗಟ್ದಿ ಸಾಹಸಂಗಳುಮಂ ಪುರುಷಕಾರಂಗಳು

ಮನಱಿತುಮಱಿಯದಂತೆ ಪರಪ್ರೇರಕನುಮನವಿಚಾರಕನುಮಂ ಮಾಡಿ ನುಡಿದಿರ್. ಎಂತುಂ

ವಾಕ್ಯಂ॥ ಯಃ ಸಂಧಿಪರಃ ದೋಷಾನ್ವೇತ್ತಿ
ತಸ್ಯದೋಷಬಹುತ್ವಂ ಪ್ರಖ್ಯಾಪಯತಿ ॥ ೬ ॥

ಎಂಬ ನೀತಿಯನಱಿವೆನಪ್ಪುದಱಿಂದಾಂ ಕಂಡುಂ ಕೇಳ್ದುಂ ನುಡಿವೆನಲ್ಲದೆ ವೃಥಾಪರನಿಂದೆಗೆಯ್ವೆನಲ್ಲಂ. ಇದು ಸ್ವಾಮಿಕಾರ್ಯಮಪ್ಪುದಱಿಂದುಪೇಕ್ಷಿಸಿರ್ಪುದು ಅನುಜೀವಿಗಳ್ಗೆ ಗುಣಮಲ್ಲಂ. ಅದಱಿಂ ನುಡಿದಪೆನದೆಂತೆನೆ:-

ಸ್ವಾಮಿಹಿತನಪ್ಪವಂ ಸ್ವ
ಸ್ವಾಮಿಗೆ ಹಿತಮಪ್ಪ ಕಜ್ಜಮುಳ್ಳೊಡೆ ಪಿರಿದುಂ
ಪ್ರೇಮದಿನಱಿಪುವುದಱಿಪದೊ
ಡೇಮಾತಿಹಪರವಿರುದ್ಧಮಪ್ಪುದಮೋಘಂ ೧೫೩

ಅಱಿದುದನಾಳ್ದನೊಳ್ ಮಱಸಿ ಮಾಣ್ದಿರದೊಯ್ಯನೆ ಪೇಱದಾತನೇ
ತಱ ಹಿತನೆಯ್ದೆ ಕೂರ್ಪವರ ಪೇೞ್ದುದನಿಂಬೆನೆ ಕೇಳದಾತನೇ
ತಱವಿಭು ಮಂತ್ರಿಯುಂ ನೃಪತಿಯುಂ ಬಗೆಗೊಂಡನುಕೂಲವೃತ್ತಿಯೊಳ್
ನೆಱೆದಿರೆ ಕೂಡುಗುಂ ನಿಖಿಲರಾಜ್ಯವಿಭೂತಿಗಳಾವ ಕಾಲಮುಂ ೧೫೪

ಹಿತನಪ್ಪ ಭೃತ್ಯನೆಂದುಂ
ಪತಿಗಪಜಯಮಾಗದಂತು ನೆಗೞ್ವುದು ಪತಿ ದು
ರ್ಮತಿಯಾಗಿ ದುಷ್ಟಜನ ಸಂ
ಗತಿಗೆಱಗಿದೊಡೆಱಗಲೀಯದಿರ್ಪುದಮೋಘಂ ೧೫೫

ಎಂತುಂ ಪೂರ್ವೋಕ್ತಮಿಂತೆಂಬುದಲ್ತೆ

ಶ್ಲೋ ॥ ಯದಿಷ್ಟಂ ತಸ್ಯ ತದ್ಬ್ರೂಯಾತ್ ಯಸ್ಯ ನೇಚ್ಛೇತ್ಪರಾಭವಂ
ಏಷ ಏವ ಸತಾಂ ಧರ್ಮೋ ವಿಪರೀತಮತೋಽನ್ಯಥಾ ॥ ೫೦ ॥

ಟೀ ॥ ಅವನಾವನೊರ್ವಂಗೆ ಹೊಲ್ಲಹಮಂ ಬಯಸುವಾತನಾತಂಗನುಕೂಲಮಾಗಿಯೆ ಪೇೞ್ವುದು; ಲೇಸಂ ಬಯಸುವಾತಂ ಅಕಾರ್ಯವನನುಕೂಲವಾಗಿ ನುಡಿಯಲಾಗದು.

ಎಂದಿಂತನುರಕ್ತನಪ್ಪ ಸದ್ಭೃತ್ಯಂಗಂ ಸಚಿವಂಗಂ ಪೇೞ್ದೀಗುಣಂಗಳನಾನಱಿವೆನಾಗಿಯುಂ ನೀಂ ಕಿಡೆ ಕಿಡಲುಂ ನೀಂ ಬಾೞೆ ಬಾೞಲುಮಿರ್ದೆನಾಗಿಯುಂ ಕಂಡ ಕಜ್ಜಮಂ ದೇವರ್ಗಱಿಯೆ ಬಿನ್ನಪಂಗೆಯ್ದೆನೆಂಬುದುಂ; ಪಿಂಗಳಕನಿಂತೆಂದಂ:- ನೀನೀಗಳ್ ನುಡಿದ ಮಾತಿನಿತುಮಾಪ್ತಂಗಂ ಹಿತಮಗಂ ನುಡಿಯಲಪ್ಪುದಾದೊಡಮ ವಾಙ್ಮನಸಗೋಚರಮಪ್ಪಾತ್ಮತತ್ತ್ವಮಂ ತತ್ತ್ವವಿಚಾರಪಾರಗರುಂ ಅನುಮಾನ ಪ್ರಮಾಣರುಮಾಗಿ ಕೈಕೊಂಡೊರ್ವರೊಂದನೆ ಕಂಡೆಂತುಂ ನಿಶ್ಚಯಿಸಲುಮೇಕ ವಾಕ್ಯರಾಗಲು ಮಱೆದಪರಿಲ್ಲದಱಿಂ ಅಂತಪ್ಪಾತ್ಮತತ್ತ್ವಮನೆನಗಱಿಪಿದ ಸದಾಚಾರನುಂ

ಸಾಧುವೇಷನುಂ ಸತ್ಪುರುಷನುಮಪ್ಪ ಸಂಜೀವಕನ ಗುಣಂಗಳುಮಂ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಪ್ರಮಾಣಂಗಳಿನಾವಱಿದಿರ್ದುಂ ನಮಗಾತಂ ತಪ್ಪುವನೆಂದು ನಿಶ್ಚೈಸಲ್ಬಕ್ಕುಮೆ? ಎನೆ–ದವನಕಂ ಮುಗುಳ್ನಗೆನಗುತ್ತಿಂತೆಂದಂ:

ಶ್ಲೋ ॥ ಅಭ್ರಾಂತಶ್ಚ ನೃಪೋ ನಾಸ್ತಿ ಶ್ರೋತ್ರಿಯೋ ನಾಸ್ತಿ ಬುದ್ಧಿಮಾನ್
ಅವಿದಗ್ಧಾಂಗನಾ ನಾಸ್ತಿ ಕಿರಾಟೋ ನಾಸ್ತಿ ನಿಶ್ಶಠಃ ॥ ೫೧ ॥

ಟೀ ॥ ಮರುಳನಲ್ಲದರಸಿಲ್ಲ; ಬುದ್ಧಿಯುಳ್ಳ ಛಾಂದಸರಿಲ್ಲ, ಜಾಣೆಯಲ್ಲದ ಸ್ತ್ರೀಯಿಲ್ಲ, ಹುಸಿಯದ ವ್ಯವಹಾರಿಯಿಲ್ಲ.

ಎಂಬೀ ಶ್ಲೋಕಾರ್ಥಮುಂಟಪ್ಪುದಱಿಂ "ಪರಮಾಣು ಪ್ರಮಾಣನೊರ್ವ ಕ್ಷತ್ರಿಯನ ಮೇಲೆ ಪರ್ವತಪ್ರಮಾಣಪಂಚಶತಪಿಶಾಚಂಗಳಿರ್ಪುವು" ಎಂಬ ನಾಣ್ನುಡಿಯುಂಟು 'ಅರಸುಮಾನೆಯುಂ ತಿರಿಪುವರಿಚ್ಚೆ" ಎಂಬ ಲೋಕಗಾದೆಯೇಕೆ ಪುಸಿಯಕ್ಕುಂ? ಇದೆಲ್ಲಂ ಸಂಜೀವಕನೆಂಬ ಹಸುವಂ ತಂದು ನಿಮ್ಮೊಳ್ ಕೂಡಿದೆನ್ನ ಮರುಳ್ತನಮಲ್ಲದೆ ನಿಮ್ಮೊಳಿನಿತುಂ ದೋಷಮಿಲ್ಲ; ಅದಂತಿರ್ಕೆ. ಆತನನಾಂ ತಂದು ಕಾಣಿಸಿ ಕೂಡಿದಂದಿಂ ತೊಟ್ಟು ಇಂದುವರಮೆನ್ನಂ ಕರಂ ಮನ್ನಿಸಿ ನಡುಪುತ್ತಿರ್ದು ಈಗಳುಂ ಎನ್ನಂ ತನ್ನಾತನೆಂದೇ ಬಗೆದೆನ್ನಂ ಕಟ್ಟೇಕಾಂತಕ್ಕುಯ್ದಿಂತೆಂದಂ:

ಆಪದ್ವಿನೀತನಂ ಧೃತ
ಕೋಪನನಜ್ಞಾನಿಯಂ ಕೃತಘ್ನನನೆಂದುಂ
ಪಾಪಿಯನವಿಚಾರಿಯನಿಂ
ತೀ ಪಿಂಗಳಕನನಶೇಷದೋಷಾವಿಳನಂ ೧೫೬

ಇಂತಪ್ಪನೆನಾಳ್ದನೆಂದೋಲಗಿಪರ್ಗೇನಾನುಮೊಂದು ನೆವದಿಂದಾತನ ಕೈಯೊಳೇ ಸಾವಾಗದೆ ಪೋಗದು, ಅವನಂ ನೀಂ ಮುನ್ನಂ ಶಾಂತನುಂ ಪಿರಿಯನುಮಾಗಿ ಪೇಟ್ಟೆಂ, ಈಗಳಾತನ ಪುರುಷಾರ್ಥದ ಪುರುಳಂ ಶಕ್ತಿಯಳವುಂ ಕಲಿತನದ ಗುಣ್ಪುಂ ಪರಾಕ್ರಮದ ಬಿಣ್ಪುಂ ಕರತಳಾಮಳಕಮಾಗಿರ್ದಪ್ಪುದು, ಆ ಹರಿಯನೊಂದು ನರಿಯಂ ಕೊಲ್ವಂತಶ್ರಮದಿಂದೆ ಕೊಂದು ಗಜಾದಿಮೃಗಗಣಮಂ ನಿರ್ಬಾಧೆಯಿಂ ನಿಶ್ಚಿಂತಮಿರ್ಪಂತು ಮಾಟ್ಪೆನೆಂದು ಮತ್ತಮಿಂತೆಂದಂ:

ಅಸದೃಶಮೆನಿಪ್ಪ ಭವದೀ
ಯ ಸತ್ತ್ವಮಂ ಬಗೆಯದಾತ್ಮಸತ್ತ್ವಮನೆ ಸಮ
ರ್ಥಿಸಿ ದೇವ 'ವೀರಭೋಜ್ಯಾ
ವಸುಂಧರಾ' ಎಂದು ನುಡಿದನಾ ವೃಷಭೇಂದ್ರಂ ೧೫೭

ಮೃಗರಾಜನ ಶಕ್ತಿತ್ರಯ
ದ ಗುಣ್ಪುಮಂ ಬಾಹುಬಲದ ತಿಣ್ಪುಮನಱಿದೆಂ
ಬಗೆಯೊಳ್ ಕೊಂದಾತನನಾ
ಮೃಗರಾಜಶ್ರೀಯನಾವಗಂ ಕೈಕೊಳ್ವೆಂ ೧೫೮

ಎಂಬಂ. ಅದಲ್ಲದೆಯುಂ,

ವೃಷಭೇಂದ್ರನಂದಮಿಾಗಳ್
ವಿಷಮತರಂ ಮುನ್ನಿನಂದಮಲ್ಲಂ ಬಗೆಯಂ
ವಿಷಧರವಲ್ಲಭಭೂಷಣ
ವೃಷಭನುಮಂ ದೇವ ನಿಮ್ಮನೇಂ ಬಗೆದಪನೇ ೧೫೯

ಸಕಲೋರ್ವೀತಳ ಪೂಜ್ಯಮಪ್ಪ ಭವದೀಯ ಪ್ರಾಜ್ಯರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಕಂ
ಟಕನಾದಂ ಕ್ರಮದಿಂದೆ ಸಂವರಿಸಿದಂ ಕ್ರೋಧಾದಿವರ್ಗಂಗಳಂ
ಸುಕರಂ ಭಾವಿಸಿ ನೋಡೆ ದೇವ ಪೆಱತೇಂ ಸಂಜೀವಕಂ ದಾವಪಾ
ವಕನಾದಂ ಭವದಿಷ್ಟಸೇವಕಗಣಕ್ಕೇಂ ಪರ್ಚುವೇಂ ಮಂತಣಂ ೧೬೦

ಕೇಸರಿಚಕ್ರವರ್ತಿ ಪೆಱತೇಂ ನಿನಗಲ್ತು ವಿರೋಧಿನಾಯಕ
ತ್ರಾಸಕನೆಂಬ ಪೆಂಪನೊಳಕೊಂಡ ಹಿರಣ್ಯಕನಂ ಪರಾಕ್ರಮೋ
ದ್ಭಾಸಿಯನಾತ್ಮತೀಕ್ಷ್ಣನಖರಂಗಳಿನಾಸುರಮಾಗಿ ಸೀಳ್ದ ಪುಂ
ಸ್ಕೇಸರಿಗಂ ಬಲಾಧಿಕನಸಾಧ್ಯತರಂ ನೆಗೞ್ವಂ ವೃಷಾಧಿಪಂ ೧೬೧

ವ ॥ ಮತ್ತಂ ನಿನಗೆ ಶತ್ರುಮಿತ್ರೋದಾಸೀನರಾಗಿರ್ದ ವರ್ಗಳಲ್ಲಿಗೆ ತನ್ನ ಗುಪ್ತಚರರನಟ್ಟಿ ತನಗೆ ಮಾಡಿಕೊಳುತಿರ್ದಪನದೆಂತೆನೆ:

ವೃಕಶಾರ್ದೂಲವರಾಹಮುಖ್ಯರ ಮನಂಗೊಂಡಂ ಮಹಾಶ್ವಾಪದ
ಪ್ರಕರಾಮಾತ್ಯರೊಳಂ ಗಜಾಧಿಪರೊಳಂನಂಟರ್ತನಂಗೊಂಡನ
ಪ್ರಕಟಂ ನೀತಿವಿರುದ್ಧಮಾದೆಡೆಯೊಳಂ ತಾನೆಂಬ ಸನ್ಮಂತ್ರಿಯಿಂ
ವಿಕಳಂ ಮಾಡುವನಿಂತು ತೊಟ್ಟನೆ ಭವತ್ಸಪ್ತಾಂಗವಂ ಪುಂಗವಂ ೧೬೨

ವ ॥ ಅದಲ್ಲದೆಯುಂ ದೇವರ್ ತನಗೆ ಸಮಾನಬಲರಪ್ಪುದಱಿಂ, ಸಮಬಲನೊಳಮಧಿಕಬಲನೊಳಂ ಯುದ್ಧಂ ನಿಷಿದ್ಧಂ ಜಯಂ ಸಂದೆಯಮೆಂದಱಿವನಪ್ಪುದಱಿಂ, ದೇವರ್ಗೆ ಬಲಕ್ಷಯಮಪ್ಪಂತು ಸಂಜೀವಕನುಮೇನಾನುಮೊಂದು ತಂತ್ರಿಸಿ ಸಂಸಾರಿಯುಂ ಪರಾಕ್ರಮಿಯುಮಪ್ಪ ನಿನಗೆ ದಿವ್ಯಮುನಿಗೆ ಪೇೞ್ವಂತೆ ನಿವೃತ್ತಿ ಧರ್ಮಮಂ ಪೇೞ್ದೊಡದನೇ ಕ್ಷತ್ರಧರ್ಮವಂ ಪತ್ತುವಿಟ್ಟು ನೀಂ ನೆಗೞುತಿರ್ಪ ಕಾರಣಂ,

ಬಿಡದೀಗಳ್ ಮೃಗಯಾನಿಮಿತ್ತಮಸವೀಕಾಂತಾರದೊಳ್ ವ್ಯಾಧರಾ
ಗಡೆಯತ್ಯಾಗಹ್ರದಿಂ ತೊಟಲ್ವರಟಿದಿತ್ತೀಗಳ್ ಮೃಗವ್ರಾತಮಿಂ
ಪಡೆಮಾತೇಂ ಮದಗಂಧಸಿಂಧುರಘಟಾಚಕ್ರಂ ಮನೋರಾಗದಿಂ
ಕುಡಿಗುಂ ಸಂತತಮಿಾಗಳಂಜದೆ ಭವತ್ಕ್ರೀಡಾಸರೋವಾರಿಯಂ ೧೬೩

ಪಿರಿದಾಳಾಪದೊಳೇಂ ಮೃಗ
ಪರಿವೃಢ ನೀಂ ನಂಬು ನಂಬದಿರ್ ಕೈಕೊಳ್ ಮೇಣ್
ಪರಿಹರಿಸು ಗಂಧಸಿಂಧುರ
ವಿರೋಧಿ ನಿನ್ನಿಚ್ಛೆ ನಿನಗಮಂಜದೆ ನುಡಿವೆಂ ೧೬೪

ಹರಿಣೀನೇತ್ರೆಯನಬ್ಜಷಂಡಮುಖಿಯಂ ಬಿಂಬೋಷ್ಠಿಯಂ ಕುಂದಸೌಂ
ದರದಂತೋಜ್ಜ್ವಲೆಯಂ ಸುರೂಪವತಿಯಂ ಶ್ಯಾಮಾಂಗಿಯಂ ಭೂರಿಭೂ
ಧರತುಂಗಸ್ತನೆಯಂ ಮಯೂರಕಚಭಾರಾಕ್ರಾಂತೆಯಂ ದೇವ ಶಾ
ಕ್ವರಚಕ್ರೇಶ್ವರನೀ ವನಪ್ರಮದೆಯಂ ಕೈಕೊಳ್ಳದೇಂ ಮಾಣ್ಬನೇ ೧೬೫

ಶ್ಲೋ ॥ ಯಸ್ಮಿನ್ನೇ ವಾಧಿಕಂ ಭಾರಮಾರೋಪಯತಿ ಪಾರ್ಥಿವಃ
ಸುತೇ ವಾ ತತ್ಕುಲೀನೇ ವಾಸ್ವಲಕ್ಷ್ಮೀಂ ಹರತೇ ತದಾ ॥ ೫೨ ॥

ಟೀ ॥ ಅರಸಂ ತನ್ನ ಮಗನಲ್ಲಿಯಾದೊಡಂ ತನ್ನ ಕುಲದಲ್ಲಿಯಾದೊಡಂ ಅವನೊರ್ವನ ಮೇಲೆ ರಾಜ್ಯಭಾರಮಂ ಹೊಱಸಿಯಿಹಂ, ತಾನವನೈಶ್ವರ್ಯವನಪಹರಿಸಬೇಕಾಗಿ ಮಾಡಿದವಂ

ಮತ್ತಮದಲ್ಲದೆಯುಂ,

ಶ್ಲೋ ॥ ಮೂಲಭೃತ್ಯೇ ಸಾಪರಾಧೇಪ್ಯಾಗತಂ ತು ನ ಮಾನಯೇತ್
ಪೂರ್ವಾಶ್ರಿತೇನ ರಾಜ್ಯಂ ಚ ಸಾಧ್ಯತೇ ನ ಪರೇಣ ಚ ॥ ೫೩ ॥

ಟೀ ॥ ಪೞೆಯನಾಗಿರ್ದವನ ಮೇಲಪರಾಧವಾದೊಡಂ ಪೊಸತಾಗಿ ಬಂದಾತಂಗೆ ಸತ್ಕಾರಮಂ ಮಾಡಲಾಗದು; ತನ್ನ ಪೂರ್ವಾಶ್ರಿತನಲ್ಲದೆ ಮತ್ತೊರ್ವಂ ರಾಜ್ಯಮಂ ಸಾಧಿಸಲಱಿಯಂ

ಎಂಬ ನೀತಿಯುಂಟದಱಿಂದೀ ಸಂಜೀವಕನನಾಪ್ತನೆಂದು ಮಂತ್ರಿಯಂ ಮಾಡಿಕೊಂಡಾಡಿ ತೇಜವನಿತ್ತು ಮೂಲಬಲಮನೆಲ್ಲಮನವಜ್ಞೆಗೈದು ವಿರಕ್ತಪ್ರಕೃತಿಯುಮೇಕಾಕಿಯುಮಾದೆ. ಅದುಕಾರಣದಿಂ ನಿನ್ನ ರಾಜ್ಯಕ್ಕಾತನೇ ನೇತೃವಾದನೆಂದು ನುಡಿದ ದವನಕನ ನಿಷ್ಠುರಾಲಾಪಂಗಳ್ಗೆ ಪಿಂಗಳಕಂ ಕರಂ ಮುಳಿದಿಂತೆಂದಂ:

ದವನಕ ನೀನೇನೆಂದೊಡ
ಮವಶ್ಯವಾಂ ಮುಳಿವುದಿಲ್ಲವಾ ಭದ್ರಮನಂ
ಗೆ ವೃಷೋತ್ತಮಂಗೆ ಧರ್ಮೋ
ಕ್ತಿವಿದಿತ ಸಂಜೀವಕಂಗೆ ನಿಷ್ಕಾರಣದಿಂ ೧೬೬

ಅದಱಿಂ ಸಂಜೀವಕನೆನ್ನನೇಗೆಯ್ದೊಡಮೊಳ್ಳಿತ್ತು, ನೀನುಸಿರದಿರೆಂಬುದುಂ; ಮತ್ತಂ ದವನಕನಿಂತೆಂದಂ:

ಶ್ಲೋ ॥ ಸ್ವಾಮಿಹಿತನಿಷ್ಠುರಾಣಾಂ ವಿಜ್ಞಾಪಯತಾಂ ಯಥೋಚಿತಂ ಕಾಲೇ
ಭೃತ್ಯಾನಾಂ ಯಸ್ತಸ್ಮಾನ್ ಮತ್ಸ್ಯರಪಿ ಶ್ಲಾಘನೀಯೋಸೌ ॥ ೫೪ ॥

ಟೀ ॥ ಭೃತ್ಯರೊಳಗಾವನಾನೊರ್ವಂ ವೇಳೆಯಲ್ಲಿ ಯಥೋಚಿತವಾಗಿ ಆಳ್ದಂಗೆ ಹಿತಮಪ್ಪ ನಿಷ್ಠುರಮಂ ಬಿನ್ನಪಂಗೆಯ್ದಪನಾ ಭೃತ್ಯನೊಡಯನಿಂ ಹೊಲ್ಲೆಹಂ ಬಂದೊಡಂ ಕೊಂಡಾಡಬೇಕು.

ಎಂಬುದುಪಜೀವಿಗೆ ಗುಣಮೆಂದು ಪೇೞ್ದ ನೀತಿಯುಂಟಪ್ಪುದಱಿಂ ನೀನೆನ್ನಂ ಏಗೆಯ್ದೊಡಮಕ್ಕುಂ; ಭವದೀಯರಾಜ್ಯಲಕ್ಷ್ಮೀಗರ್ವಪರ್ವತಾರೂಢನುಂ ಬಲಾಧಿಕನುಮಪ್ಪ ಸಂಜೀವಕನಂ ಕಿಡಿಸುವುದೆ ನಯಂ. ಪೂರ್ವೋಕ್ತಮಿಂತೆಂಬುದಲ್ತೆ:

ಶ್ಲೋ ॥ ವಿರುದ್ಧಸ್ಯ ಚ ಭೃತ್ಯಸ್ಯ ದಂತಸ್ಯ ಚಲಿತಸ್ಯ ಚ
ಅಮಾತ್ಯಸ್ಯ ಚ ದುಷ್ಟಸ್ಯ ಮೂಲಾದುದ್ಧರಣಂ ಸುಖಂ ॥ ೫೫ ॥

ಟೀ ॥ ಪಗೆಯಪ್ಪ ಭೃತ್ಯನಂ, ಅಲುಗಾಡುವ ಹಲ್ಲಂ ದುಷ್ಟನಪ್ಪ ಮಂತ್ರಿಯಂ ಬೇರ್ವೆರಸಿ ಕೀೞ್ವುದೇ ಸುಖಂ

ಅದೆಂತೆನೆ:

ಶ್ಲೋ ॥ ಗಚ್ಛ ದೂರಮಪಿ ಯತ್ರ ನಂದಸೇ ಪೃಚ್ಛ ಬಾಲಮಪಿ ಬುದ್ಧಿವಿಸ್ತರಂ
ದೇಹಿ ದೇಹಮಪಿ ಪಾತ್ರ ಆಗತೇ ಛಿನ್ದಿ ಬಾಹುಮಪಿ ದುಷ್ಟಮಾತ್ಮನಃ ॥ ೫೬ ॥

ಟೀ ॥ ಎನಿತು ದೂರಮಾದೊಡಂ ತನಗೆ ಸುಖವುಂಟಾದಲ್ಲಿಗೆ ಪೋಪುದು. ಚಿಕ್ಕಾತನಾದೊಡಂ ಬುದ್ಧಿವಂತನಲ್ಲಿ ಕಾರ್ಯವಂ ಕೇಳ್ವುದು; ಸತ್ಪಾತ್ರಕ್ಕೆ ಶರೀರನಾದೊಡಂ ಕುಡುವುದು; ದೋಷಮುಳ್ಳೊಡೆ ತನ್ನ ತೋಳನಾದೊಡಂ ಕಡಿದುಬಿಡುವುದು.

ಎಂಬುದುಂ; ಅದೆಲ್ಲಮಂ ಕೇಳ್ದು ಪಿಂಗಳಕನಿಂತೆಂದಂ:- ಸಂಜೀವಕನಪ್ಪೊಡೆ ಎನಗೆ ಪರಮವಿಶ್ವಾಸಿಯುಂ ಸದ್ಭೃತ್ಯನುಮಾಗಿರ್ಪನೆಂತು ತಪ್ಪುವನೆನೆ; ದವನಕನಿಂತೆಂದಂ:- ಅವಂ ಭೃತ್ಯಾಭೃತ್ಯನೆಂಬುದನೇಕಾಂತಿಕಮಪ್ಪುದದೆಂತೆಂದೊಡೆ:-

ಅರಸರನೋಲೈಸುವರಾ
ದರದಿಂ ಬಲಹೀನರಾಗಿ ಸೇವಕರೆಂದುಂ
ವರರಾಜ್ಯಂ ಶ್ರೀಸಹಿತಂ
ದೊರಕಲ್ ಕೈಕೊಳ್ಳದಿರ್ಪರಾರೀ ಜಗದೊಳ್ ೧೬೭

ಅದಲ್ಲದೆಯುಂ,

ಶ್ಲೋ ॥ ನ ಜಾಸ್ತಿ ಪುರುಷೋ ರಾಜ್ಞಾಂ ಯೋ ನ ಕಾಮಯತೇ ಶ್ರಿಯಂ
ಅಶಕ್ತಾಶ್ರಿಯಮಾನೇತುಂ ನರೇಂದ್ರಂ ಪರ್ಯುಪಾಸತೇ ॥ ೫೭ ॥

ಟೀ ॥ ಅರಸುಗಳ ಐಶ್ವರ್ಯಮಂ ಬಯಸದಿರ್ಪ ಮನುಷ್ಯರೆಂದುಮಿಲ್ಲ; ಅಶಕ್ತರಪ್ಪವರ್ ಬಹಳೈಶ್ವರ್ಯಮಂ ಪಡೆಯಬೇಕೆಂದರಸರನೋಲೈಸುವರ್

ಶ್ಲೋ ॥ ಅನೇಕದೋಷದುಷ್ಟೋಪಿ ಕಾಯಃ ಕಸ್ಯ ನ ವಲ್ಲಭಃ
ಕುರ್ವನ್ನ ಪಿ ವ್ಯಲೀಕಾನಿ ಯಃ ಪ್ರಿಯಃ ಪ್ರಿಯ ಏವ ಸಃ ॥ ೫೮ ॥

ಟೀ ॥ ಅನೇಕ ದೋಷದಿಂ ದುಷ್ಟಮಪ್ಪುದಾದೊಡಂ ಶರೀರವಾರ್ಗೆ ಪ್ರಿಯವಲ್ಲ? ಅವಿವೇಕಿಗಳ್ ಶತ್ರುಕಪಟದಿಂ ಮಾೞ್ಪ ಹಿತಮಂ ಕಂಡು ಪ್ರಿಯಮೆಂದೇ ಬಗೆವರ್

ಪ್ರಿಯನಾದನತ್ಯವಶ್ಯಂ
ಪ್ರಿಯನಕ್ಕುಂ ದುಷ್ಟನಾಗಿಯುಂ ಸಲೆ ದುಷ್ಟಾ
ಶ್ರಯಮಾಗಿಯುಂ ಶರೀರಂ
ಪ್ರಿಯಮಾದುದು ಸಕಲವಸುಮತೀತಳಕೆಲ್ಲಂ ೧೬೮

ಅದಱಿಂ ಸಂಜೀವಕಂಗೆ ನೀಂ ಕೂರ್ಪೆಯಪ್ಪ ಕಾರಣದಿಂದಾತನೆನಿತು ಪೊಲ್ಲಮೆಗೆಯ್ದನಾದೊಡಮೊಳ್ಳಿದನೆಂದು ನುಡಿದಪೆ. ಇದು ನಿನ್ನ ಅಜ್ಞಾನಮಲ್ಲದೆ ಪರಮಜ್ಞಾನಮಲ್ಲೆಂದು ಮತ್ತಮಿಂತೆಂದಂ:

ಅನುಪಮಬಲಂ ಮಹಾಕಾ
ಯನೆನಗೆ ಪಿರಿದುಂ ಸಹಾಯನೆಂದೇನಾನುಂ
ಮನದೊಳ್ ನೆನೆವೈ ವೃಷಭೇಂ
ದ್ರನನದು ಕೂಡದು ಮೃಗೇಂದ್ರ ನಿನಗೀ ಪದದೊಳ್ ೧೬೯

ಅದೆಂತೆನೆ:

ಶ್ಲೋ ॥ ಕಿಂ ಗಜೇನ ಪ್ರಮತ್ತೇನ ಕಿಂ ದುಷ್ಟೇನ ಚ ಮಂತ್ರಿಣಾ
ಕಿಂ ಧನೇನಾತಿದುಃಖೇನ ಕಿಂ ಮಿತ್ರೇಣ ಶಠೇನ ಚ ॥ ೫೯ ॥

ಟೀ ॥ ಸೊರ್ಕಿದಾನೆಯಿಂ, ದುಷ್ಟನಾದ ಮಂತ್ರಿಯಿಂ ಹಿರಿದು ದುಃಖವಹ ಧನದಿಂ, ಕಪಟಯಾದ ಮಿತ್ರನಿಂದೇಂ ಪ್ರಯೋಜನಂ

ಅದು ಕಾರಣದಿಂ ಸಂಜೀವಕನಪ್ಪೊಡೆ ನಿಮ್ಮಡಿಗೊಂದು ಪ್ರಯೋಜನಮಾತ್ರ ನಲ್ಲಂ. ಎನ್ನ ಬಿನ್ನಪವನವಧಿಸುವಿರಪ್ಪೊಡೆ ಪರಿಹರಿಸುವುದೆ ಕಾರ್ಯಮದಲ್ಲದಾಗಳ್ ಪಿರಿದುಮಪಾಯಮಕ್ಕುವದೆಂತೆನೆ:

ಶ್ಲೋ ॥ ಸತಾಂ ಮತಿಮತಿಕ್ರಮ್ಯ ಯೋ ಸತಾಂ ವರ್ತತೇ ವಶೇ
ಅಚಿರಾತ್ ಸಸ್ಥಿತಸ್ಥಾನೇ ದ್ವಿಷತಾಂ ವರ್ತತೇ ವಶೇ ॥ ೬೦ ॥

ಟೀ ॥ ಅವನೊರ್ವಂ ಸಜ್ಜನರ ಬುದ್ಧಿಯನತಿಕ್ರಮಿಸಿ ದುರ್ಜನರ ವಶದೊಳಿರ್ದಪಂ, ಆತಂ ತಾನಿರ್ದ ಠಾವಿನಲ್ಲೆ ಹಗೆವರ್ಗೆ ಸಾಧ್ಯವಹಂ.

ಅದಲ್ಲದೆಯುಂ,

ಶ್ಲೋ ॥ ಅಪ್ರಿಯಸ್ಯಾಪಿ ವಚಸಃ ಪರಿಣಾಮಾವಿರೋಧಿನಃ
ವಕ್ತಾ ಶ್ರೋತಾ ಚ ಯತ್ರಾಸ್ತಿ ರಮಂತೇ ತತ್ರ ಸಂಪದಃ ॥ ೬೧ ॥

ಟೀ ॥ ಅಪ್ರಿಯವಾದೊಡಂ ಮೇಲೆ ಹಿತಕರಮಪ್ಪ ನುಡಿಯಂ ನುಡಿಯಬಲ್ಲವನುಂ ನುಡಿದುದನಱಿದು ಕೇಳಬಲ್ಲವನುಮೆಲ್ಲಿಯುಂಟು ಅಲ್ಲಿ ಸಂಪತ್ತುಮಪ್ಪುವು.

ಮತ್ತಮಲ್ಲದೆಯುಂ,

ಶ್ಲೋ ॥ ಸುಲಭಾಃ ಪುರುಷಾ ರಾಜ್ಞಃ ಸತತಂ ಪ್ರಿಯವಾದಿನಃ
ಅಪ್ರಿಯಸ್ಯ ಚ ಪಥ್ಯಸ್ಯ ವಕ್ತಾ ಶ್ರೋತಾ ಚ ದುರ್ಲಭಃ ॥ ೬೨ ॥

ಟೀ ॥ ಅರಸಿಂಗೆ ಎಲ್ಲಾ ಹೊತ್ತು ಹಿತವಂ ನುಡಿವ ಮನುಷ್ಯರ್ ಹಲವರುಂಟು; ಅಪ್ರಿಯವಾಗಿಯುಂ ಹಿತವಂ ನುಡಿವವನುಂ ಕೇಳಬಲ್ಲವನುಂ ದುರ್ಲಭಂ.

ಎಂಬೀ ರಾಜನೀತಿಯ ಕ್ರಮಂಗಳನತಿಕ್ರಮಿಸಿ ನಡೆವುದು ಉಚಿತಮಲ್ಲೆಂದು ನುಡಿದ ದವನಕನ ಮಾತನಾಕರ್ಣಿಸಿ ಪಿಂಗಳಕನಿಂತೆಂದಂ:-

ಶರಣಾಗತನೆಂದತ್ಯಾ
ದರದಿಂ ಕೈಕೊಂಡು ಮಗುಳ್ದು ಸಂಜೀವಕನಂ
ಪರಮಸ್ನೇಹಿತನಂ ಪರಿ
ಹರಿಸುವನಲ್ಲೆಂ ಸಮಸ್ತಗುಣಸಂಯುತನಂ ೧೭೦

ಅಂತುಮಲ್ಲದಾತಂಗಾನೇತಱೊಳೆಂ ಪೊಲ್ಲೆನಲ್ಲೆಂ, ಏನಾನುಂ ನಿರ್ಮಳ ಧರ್ಮಮಾರ್ಗಾನುವರ್ತಿಯಪ್ಪುದಱಿಂದೆನ್ನಂ ತನ್ನ ಸಹಧರ್ಮಿಯಪ್ಪಂತು ಧರ್ಮೋಪದೇಶಂಗೆಯ್ದನಪ್ಪುದಱಿಂ ಗುರುಸ್ಥಾನನುಂ ಶರಣಾಗತನಪ್ಪುದಱಿಂ ಪುತ್ರಸ್ಥಾನನುಮಾಗಿರ್ಪಂ. ಅಂತಪ್ಪಾತಂಗೆಂತುಂ ತಪ್ಪುವನಲ್ಲೆಂ.

ಶ್ಲೋ ॥ ಕ್ಷುದ್ರೇಽಪಿ ನೂನಂ ಶರಣಂ ಪ್ರಪನ್ನೇ
ಮಮತ್ವಮುಚ್ಚೈಸಿಶ್ಶಿರಸಾಂ ಸತೀವ ॥ ೬೩ ॥

ಟೀ ॥ ದುಷ್ಟನಾದೊಡಂ ಶರಣ್ಬೊಕ್ಕನಲ್ಲಿ ಮಹಾಪುರುಷರ್ಗೆ ಪಿರಿದು ಸ್ನೇಹಮುಂಟಾಗಿಹುದು.

ಸುರಪತಿ ಗೃಧ್ರನಾಗಿ ತಗುಳಲ್ ಮಱಿಪೊಕ್ಕ ಕಪೋತನಂ ಕ್ಷಿತೀ
ಶ್ವರ ಕುಲಚಕ್ರವರ್ತಿ ಶಿಬಿಯೆಂಬ ನೃಪೋತ್ತಮನಾತ್ಮಮಾಂಸಮಂ
ಸುರಪತಿಗಿತ್ತು ರಕ್ಷಿಸಿ ಪಯೋಧಿಪರೀತಧರಿತ್ರಿ ಬಣ್ಣಿಸು
ತ್ತಿರೆ ತಳೆದಂ ಶರತ್ಸಮಯಚಂದ್ರಕರೋಜ್ವ್ವಲ ರುಂದ್ರಕೀರ್ತಿಯಂ ೧೭೧

ಆತತಕೀರ್ತಿ ರಾಮನೃಪನಾತ್ಮಕುಲಾಂಗನೆಯಂ ಮನೋಜ್ಞೆಯಂ
ಸೀತೆಯನುಯ್ದ ರಾವಣನ ತಮ್ಮನನಾತನ ಪಕ್ಷವೆನ್ನದೀ
ಭೂತಳವಾಸಿಗಳ್ ಪೊಗೞೆ ರಕ್ಷಿಸಿ ತುಂಗನಿಜಪ್ರತಾಪಮಂ
ಸೇತುವರಂ ನಿಮಿರ್ಚಿ ತಳೆದಂ ಜಸಮಂ ರಘುವಂಶಮಂಡನಂ ೧೭೨

ಕುಲಿಶಾಸ್ತ್ರಭೀತಿಯಿಂ ಬರೆ
ಜಲನಿಧಿಮುಂ ಮಱಿಗೆ ವಂದಕುಲಪರ್ವತ ಸ
ಕುಲಮಂ ರಕ್ಷಿಸಿ ತಳೆದ
ತ್ತಲಘುತರಶ್ರೀಯನಸಮಗಂಭೀರತೆಯಿಂ ೧೭೩

ಎಂದು ನುಡಿದ ಪಿಂಗಳಕಂಗೆ ದವನಕನಿಂತೆಂದಂ:- ದೇವಾ! ಸಂಜೀವಕಂ ನಿಮ್ಮಡಿಯಾಧಿಪತ್ಯಮಂ ಕೊಳಲ್ ಬಂದು ಮುನ್ನಮೆ ತನ್ನ ಗರ್ಜನೆಗೆ ಭಯಂ ಬಟ್ಟೀ ನೆಲನಂ ಪಟ್ಟುವಿಟ್ಟು ಪೋಪಂತು ಮಾಟ್ಟೆನೆಂದು ಸಮಕಟ್ಟಿಕೊಂಡು ಬಂದಿರ್ದಂ. ಅದೆಲ್ಲದೆಯುಂ ಅದು ಕಡೆಸಲ್ಲದಿರ್ದೊಡೆ ಭಯಸ್ಥನಾಗಿ ಬಂದು ನಿಮಗೆ ಶರಣಾಗತನಾದಂ. ಅಂತುಮಲ್ಲದಾತಂ ಬಕವೇಷಿಯುಂ ಬದ್ಧದ್ವೇಷಿಯುಂ ಬುದ್ಧಿವಂತನುಮಪ್ಪುದಱಿಂ

ಶ್ಲೋ ॥ ಸ್ವಾರ್ಥಮುದ್ಧರತೇ ಪ್ರಾಜ್ಞಃ ಸ್ವಾರ್ಥಭ್ರಂತೋ ಹಿ ಮೂರ್ಖತಾ ॥ ೬೪ ॥

ಟೀ ॥ ಬುದ್ಧಿವಂತನಪ್ಪುದಱಿಂ ತನ್ನ ಕಾರ್ಯವನೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ವುದು; ತನ್ನ ಕಾರ್ಯವಂ ಕೆಡಿಸುವದೆ ಮೂರ್ಖತೆ.

ಅದು ಕಾರಣಂ ತನ್ನ ಕಾರ್ಯವಪ್ಪನ್ನೆವರಮಾತಂ,

ಶ್ಲೋ ॥ ಬಹಿಸ್ಸರ್ವಾಕಾರಪ್ರವಣರಮಣೀಯಂ ವ್ಯವಹರನ್
ಪರಾನೂಹ್ಯ ಸ್ಥಾನಾನ್ಯಪಿ ತನುತರಾಣಿ ಸ್ಥಗಯತಿ
ಜಗದ್ವಿದ್ವಾನೇವಂ ನಿಪುಣಮತಿಸಂಧಾಯ ಕಪಟೈಃ
ತಟಸ್ಥ ಸ್ವಾನರ್ಥಾನ್ ಘಟಯತಿ ಚ ಮೌನಂ ಚ ಭಜತೇ ॥ ೬೫ ॥

ಟೀ ॥ ಬಹಿರಾಕಾರವೆಲ್ಲಂ ಚೆಲ್ವಾಗಿರ್ಪಂತು ವ್ಯವಹರಿಸುವಂ; ಪರರ ದೆಸೆಯಿಂ ತನ್ನ ಮರ್ಮಸ್ಥಾನಂಗಳನತ್ಯಂತಸೂಕ್ಷ್ಮಮಾದೊಡಂ ಮಱಸುವಂ; ಪ್ರೌಢತರಬುದ್ಧಿಯನುಂಟುಮಾಡಿ ನಿರ್ವಾಹೋಪಾಯಂಗಳಿಂ ತಟಸ್ಥನಾಗಿ ತನಗೆ ಪ್ರಯೋಜನಮಪ್ಪುದಂ ಮಾಡಿಕೊಳುತ್ತುಂ ನುಡಿಯದಿಹಂ.

ಎಂಬ ನೀತಿಯೊಳಾತಂ ಪರಿಣತನಪ್ಪುದಱಿಂ ತನ್ನ ಮಾಟ್ಪುಕಜ್ಜಮನೆನ್ನರು ಮಱಿಯದಂತು ನೆಗಟ್ದಿಪಂ. ಪಾವು ಪಾವಿನ ಪಜ್ಜೆಯನಱಿವಂತೆಮ್ಮಂದಿಗರ್ಗಲ್ಲದಾತ ನಭಿಪ್ರಾಯಮಂ ಪೆಱರ್ಗಱಿಯಲ್ ಬಾರದು. ಆ ಧೂರ್ತಂ ಸ್ವಾರ್ಥಸಿದ್ಧಿಯಪ್ಪನ್ನೆವರ ಮಿಂತಿರ್ದಪನಲ್ಲದೆ ತನ್ನ ದುರ್ಜನತ್ವಮನೆಂತುಂ ಬಿಡಂ ಅಂದೆಂತೆನೆ:

ಶ್ಲೋ ॥ ದುರ್ಜನಃ ಪ್ರಕೃತಿಂ ಯಾತಿ ಸೇವ್ಯಮಾನೋಪಿ ಯತ್ನತಃ
ಸ್ವೇದನಾಭ್ಯಂಜನೋಪಾಯೈಃ ಶ್ವಪುಚ್ಛಮಿವ ನಾಮಿತಂ ॥ ೬೬ ॥

ಟೀ ॥ ದುರ್ಜನ ಸ್ವಭಾವಮಂ ಕಂಡು ಯತ್ನದಿಂ ನಡಸುವೊಡಂ ನೈಜಗುಣಂ ಬಿಡದು; ಅದು ಎಹಗೆಂದೊಡೆ ನಾಯಬಾಲಮಂ ಕಾಸಿ ತಿರ್ದಿದೊಡಂ ಕೊಂಕು ಮಾಣದಹಗೆ.

ಎಂದು ನುಡಿದ ಮೃಗಧೂರ್ತಕನ ನುಡಿಯಂ ಪಿಂಗಳಕಂ ಕೇಳ್ದು–ಈ ಪಾಪಿಗಾ ಪಶುವಿನ ಮೇಲೆ ಕೋಪಂ ಪೋದುದಿಲ್ಲೇಗೆಯ್ವೆನೆಂದು ಬೆಱಗಾಗಿ ಮಱುಮಾತಂ ಕುಡಲಱಿಯದಿರ್ದನಂ ಕಂಡು ದವನಕನಿಂತೆಂದಂ:– ದೇವಾ, ನಿಮ್ಮ ಮುನ್ನಿನ ಭವದ ಅಗಣ್ಯಪುಣ್ಯೋದಯದಿಂ ಮೃಗಾಧಿರಾಜನಾಗಿ ಪುಟ್ಟಿದೆ; ಎಮ್ಮಂತಪ್ಪ ಪಟಿಯೆಯರುಮನಾಪ್ತರುಮನವಜ್ಞೆಗೆಯ್ದೆಲ್ಲಿಯಾನುಂ ಬಂದ ಚಲ್ಲವೊತ್ತನ ಬೆಲ್ಲವಾತುಗಳಂ ಕೈಕೊಂಡು ರಾಜ್ಯಮಂ ಕಿಡಿಸಲ್ಬಗೆದೆಯಪ್ಪೊಡದನುಪೇಕ್ಷಿಸಲ್ಬಾರ ದಂತೆನೆ

ಶ್ಲೋ ॥ ನೃಪಃ ಕಾಮಾಸಕ್ತೋ ನ ಗಣಯತಿ ಕಾರ್ಯಂ ನ ಚ ಹಿತಂ
ಯಥೇಷ್ಟಂ ಸ್ವಚ್ಛಂದೋ ವಿಹರತಿ ಚ ಮತ್ತೋ ಗಜ ಇವ
ತದಾಧ್ಮಾತಃ ಪಶ್ಚಾತ್ಪತತಿ ಸ ಯದಾ ಶೋಕ ಗಹನೇ
ತದಾಮಾತ್ಯೇ ದೋಷಾನ್ ಕ್ಷಿಪತಿ ನ ನಿಜಂ ವೇತ್ತ್ಯವಿನಯಂ ॥ ೬೭ ॥

ಟೀ ॥ ಒಂದಿಚ್ಛೆಯಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತನಾಗಿರ್ದರಸು ತನಗೆ ಕಾರ‍್ಯವಂ ಹಿತವಪ್ಪುದಂ ಬಗೆಯಂ; ಮದಸೊರ್ಕಿದಾನೆಯಂತೆ ತನ್ನಿಚ್ಛೆಯಿಂ ಬೇಟ್ಟನಿತು ವಿಸಟಿಂಬರಿವಂ; ಅವುರ್ಬಿಂದೊಂದು ಬಾರಿ ದುಃಖಂಬಡೆವಂ; ಆ ವೇಳೆಯಲ್ಲಿ ಸ್ವಭಾವಾವಿನಯಮಮಂ ಬಿಟ್ಟು ಪ್ರಧಾನನ ಮೇಲೆ ದೋಷಂಗಳನಾರೋಪಿಸುವಂ.

ಮತ್ತಮಲ್ಲದೆಯುಂ,

ಜನನಾಥಂ ಕಾಮಾಸ
ಕ್ತನಾಗಿ ಮದದಂತಿಯಂತೆ ಚರಿಯಿಸಿ ತುದಿಯೊಳ್
ತನಗಾಪತ್ತಾದೊಡಮಾ
ತ್ಯನಿಂದಮಾಯ್ತೆಂಗುಮಱಿಯನಾತ್ಮಸ್ಥಿತಿಯಂ ೧೭೪

ಅದಱಿಂ

ಆಗ್ರಹದಿಂ ಬಾರಿಪುದು ದು
ರಾಗ್ರಹನನಕಾರ್ಯಮಾರ್ಗಯುಕ್ತನನಾಕೇ
ಶಗ್ರಹಣಾಂತಂ ಸಾಧುಜ
ನಾಗ್ರಣಿಯುಂ ಹಿತನುಮೆನಿಪ ಸಚಿವಂ ನೃಪನಂ ೧೭೫

ಎಂದಿಂತು ದವನಕಂ ನೂಱಿಯುಂ ತೋಱಿ ನುಡಿಯೆ; ಪಿಂಗಳಕಂ ಕಿನಿಸಿ ಕೆರಳ್ದು ಕಿಡಿಕಿಡಿವೋಗಿ, ಪಲವು ಮಾತಿನೊಳೇಂ, ಈ ಬೂತಂ ನಿರುತ್ತರಂ ಮಾಡಿದನೆ ನೆಂದಿಂತೆಂದಂ:– ಎಲವೊ! ನೀ ಪಟಿಮೆಯನೆ ತೋಱಿ ಕೀಱಿ ಕಡೆ ನುಡಿದಪೆ; ಒಂದೆಡೆಗೆ ಪಟುವೆಯನಿಂ ಪೊಸಂಬನೆ ಲೇಸು. ಅದೆಂತೆನೆ:–

ಶ್ಲೋ ॥ ಮೂಷಕಾ ಗೃಹಜಾತಾಶ್ಚ ಹಂತವ್ಯಾಹ್ಯಪಕಾರಿಣಃ
ಉಪಪ್ರದಾನೈರ್ಮಾರ್ಜಾರೋ ಹಿತಕೃದ್ರಕ್ಷ್ಯತೇ ಬುಧೈಃ ॥ ೬೮ ॥

ಟೀ ॥ ಇಲಿಗಳ್ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಪುಟ್ಟಿದುವಾದೊಡಂ ಅಪಕಾರಿಗಳಾದುದಱಿಂ ಕೊಲಿಸಿ ಕೊಂಡವು. ಲೋಗರ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಕೊಂಡು ಸಲಹಿದ ಬೆಕ್ಕು ಹಿತಂ ಮಾಡುವ ಕಾರಣದಿಂ ರಕ್ಷಿಸಿಕೊಳಲ್ಪಟ್ಟುದು.

ಮತ್ತಮದಲ್ಲದೆಯುಂ

ಇಲಿಗಳ್ ಮನೆಯೊಳ್ ಪುಟ್ಟಿಯು
ಮಲಸದೆ ತವೆ ತೋಡಿ ಮನೆಗಳಂ ಕಿಡಿಸುವವೊಲ್
ಖಲನೆನಿತು ಪಟುವೆಯನಾದೊಡ
ಮಿಲೇಶ್ವರಂಗಟಿವನೊಡರಿಕುಂ ದುಷ್ಟತೆಯಿಂ ೧೭೬

ಅದಱಿಂ ಕೇವಳಂ ಪಟಿಮೆಯೇ ಪ್ರಯೋಜನಮಿಲ್ಲ; ನೀಂ ಪಟುವೆಯ ನಾದೊಡಂ ಧೂರ್ತನುಮಪ್ರಯೋಜಕನುಮಪ್ಪೆ; ಗಱಿಪದಿರ್; ಆನುಮಾತನುಂ ಪರಸ್ಪರೋಪಕಾರಿಗಳದಱಿಂದೋರೊರ್ವರ್ಗೆ ತಪ್ಪುವರೆಲ್ಲೆನೆ; ದವನಕನಿಂತೆಂದಂ:–

ದೇವಾ! ಸಂಜೀವಕನಪ್ಪೊಡೆ, ನೀಚನುಂ ನಿಸ್ತ್ರಿಂಶನುಮಾಗಿರ್ದನವನಂ ನಂಬಿದಂದು ಪೊಲ್ಲಮಕ್ಕುಮದೆಂತೆನೆ:-

ಶ್ಲೋ ॥ ಉಪಕರ್ತರಿ ಸಜ್ಜನೇಪಿ ನೀಚಃ ಕೃತಕೃತ್ಯಸ್ತ್ವಪಕರ್ತುಮೀಹತೇ
ಆತ ಏವ ಹತೋ ವನೇ ಸಪುತ್ರೋಽಹ್ಯುಪಕರ್ತಾ ಕಥಕೇನ ವಾನರಃ ॥ ೬೯ ॥

ಟೀ ॥ ಉಪಕಾರವಂ ಮಾಡಿದ ಸಜ್ಜನನಲ್ಲಿಯಾದೊಡಂ ನೀಚನಾಗಿರ್ದಪನಪಕಾರವನೇ ಮಾಡಲುದ್ಯೋಗಿಸುವಂ. ಅದೆಹಗೆಂದೊಡೆ-ವನದೊಳ್ ತನ್ನ ಮಱಿಗಳೊಡಗೂಡಿರ್ಪುದೊಂದು ವಾನರಂ ಕಥಕನೆಂಬ ಬೇಡಂಗುಪಕಾರವಂ ಮಾಡಿ ಕೊಲಿಸಿಕೊಳಲ್ಪಟ್ಟುದು.

ಎಂಬ ಕಥೆಯಂತಕ್ಕುಮೆನೆ-ಪಿಂಗಳಕನದೆಂತೆನೆ-ದವನಕಂ ಪೇೞ್ಗುಂ:

೧೦. ಉಪಕಾರವಂ ಮಾಡಿ ಕೆಟ್ಟ ಕಪಿಯ ಕಥೆ

ಕಾಮ್ಯಕವನವೆಂಬ ವನದಲ್ಲಿ ಕಥಕನೆಂಬ ಬೇಡನಿರ್ಪಂ. ಆತನೊಂದು ದೆವಸಂ ಬೇಂಟೆವೋಗಿ ವಯೋಧಿಕನಪ್ಪುದೊಂದು ಪುಲಿಯಂ ಕಂಡು, ಅದನೆಚ್ಚು ತಪ್ಪುವುದುಂ; ಆ ಪುಲಿ ಮುನಿದವನನೆಟ್ಟಿಟ್ಟಲೊಡಂ;

ಮನದಿಂ ಬೇಗಂ ಕಪಿಯೂ
ಧನಿಲಯಮಂ ವಿಪುಲತರವಟೋರ್ವೀರುಹಮಂ
ಘನಕೂಟಮಂ ಪಲಾಯನ
ಜನಿತವಿಷಾದಂ ನಿಷಾದನೆಯ್ದಿದನಾಗಳ್ ೧೭೭

ಅಂತೆಯ್ದಿ ತರುಶಿಖೆಯೆಂ ಪಿಡಿದಡರ್ವನನಲ್ಲಿರ್ಪುದೊಂದು ಕಪಿಕಂಡು ಬೇಗಮಿದಿರಂ ಬಂದು ಅಂಜದಿರೆಂದು ಕೈಯಂ ಪಿಡಿದು ತೆಗೆವುದುಂ; ಆ ಜರಚ್ಚಮೂರಂ ಕಂಡು-ಎಲೈ ಶಾಖಾಚರ, ನೀನೀ ವನೇಚರನಂ ತೆಗದೆನೆಗೆಯ್ದಲ್ಬಾರದಂತು ದೂರಂಮಾಡಲ್ವೇಡ. ಇವನಪ್ಪೊಡೆ, ಮಹಾಪಾತಕಂ, ವಿಶ್ವಾಸಘಾತುಕಂ, ತನಗಿಂಬುವರೆ ನಿನಗಂ ತಪ್ಪದಿರ್ಪನಲ್ಲಿವನನದಱಿಂ ಕೆಡೆನೂಂಕು, ಕೊಂದು, ತಿಂದೆಪೆನೆಂದೊಡಾ ಕಪಿ ಕುಪಿತನಾಗಿ- ಶರಣ್ಬೊಕ್ಕ ಪುಳಿಂದನನೊಪ್ಪಿಸುವನಲ್ಲೆಂ, ನಿನ್ನ ಬಂದ ಬಟ್ಟೆಯನೆ ಪೋಗೆಂದೊಡೆ; ಮತ್ತಂ ಪುಲಿಯಿಂತೆಂದುದು;

ವಲಿಮುಖ ನೀತಿಬಹಿರ್ಮುಖ
ಮಲಿನಾತ್ಮನನೆನ್ನ ಮಾತುಗೇಳದೆ ನೀನೀ
ಖಲನನೊಳಕೊಂಡೊಡೆಲೆ ಕಂ
ಬಲಕಂ ಶಿವಭೂತಿಗಾದ ಕಥೆಯಂತಕ್ಕುಂ

ಎಂಬುದು; ಅದೆಂತೆಂದು ಗೋಲಾಂಗೂಲಂ ಬೆಸಗೊಳೆ-ಶಾರ್ದೂಲಂ ಪೇೞ್ಗುಂ:

೧೧. ಶಿವಭೂತಿಯ ಕಥೆ

ಒಂದು ಮಹಾಟವಿಯೊಳ್ ಕಂಬಳಕನೆಂಬ ಬೇಡನೊಂದು ಪುಲಿ ತನ್ನನಟ್ಟಿವರೆ ಪ್ರಾಣಭಯದಿಂ ದೆಸೆಗಾಣದೆ ಪುರಾಣಕೂಪದೊಳ್ ಬಿರ್ದಂ. ಆ ಪುಲಿಯುಂ ಕೋಪಾಂಧನಪ್ಪುದಱಿಂದಲ್ಲಿಯೆ ಬಿರ್ದುದು. ಅನ್ನೆಗಮೊಂದು ಚಪಲಕನೆಂಬ ಕಪಿ ನೀರ್ಗುಡಿಯಲೆಂದು ಬಾವಿಯಂ ಪುಗುತಂದು ತತ್ಕೂ ಸಮೀಪದೊಳ್ ನಿಂದು ಪೋಗಲಿಂಬಿಲ್ಲದೆ ತಡವಿಡಿದೆಳಲ್ದುತ್ತಿರ್ದ ಸರ್ಪನ ಬಾಲಮಂ ಬಳ್ಳಿಯೆಂದು ಬಗೆದು ಪಿಡಿದಿೞಿಯುತ್ತುಮಹಿಸಹಿತಂ ಬಿರ್ದುದು, ಅನ್ನೆಗಂ:

ಮಲರಹಿತನನೂನದಯಾ
ನಿಲಯನದೃಷ್ಟಾರ್ಥಿ ತೀರ್ಥಯಾತ್ರಾಶ್ರಮವಿ
ಹ್ವಲಮಾನಸಂ ಪಿಪಾಸಾ
ಕುಲಿತಂ ಶಿವಭೂತಿಯೆಂಬ ಪಾರ್ವಂ ಬರುತುಂ ೧೭

ತತ್ಕೂಪಮಂ ಕಂಡು ತನ್ನ ಕಯ್ಯಕಳಶಮಂ ಬಳ್ಳಿಯೊಳ್ ಕಟ್ಟಿ ನೀರಂ ತೆಗೆವಾಗಳದಂ ಪುಲಿ ಪಿಡಿದು ನೇಲ್ವುದುಮದು ಕಯ್ಗೆ ಬಿಣ್ಣಿತ್ತಾದೊಡದಂ ನೋೞ್ಪೆನೆಂದು ಬಲಿದು ಪಿಡಿದು ಮೆಲ್ಲನೆ ತೆಗೆಯೆ; ಪುಲಿ ಪೊಱಮಟ್ಟು ಪೊಡೆವಡೆ, ಕಂಡು ಚೋದ್ಯಂಬಟ್ಟು,-ನೀನೀ ಬಾವಿಯೊಳ್ ಬಿೞ್ದ ಕಾರಣಮಾವುದೆಂದು ವಸುಧಾಮರಂ ಬೆಸಗೊಳೆ; ತಾನುಂ ಬೇಡನುಂ, ವ್ಯಾಳನುಂ ಗೋಲಾಂಗೂಲನುಂ ಬಿರ್ದ ಕಾರಣಮಂ ಪೇೞ್ದು- ನಿಮ್ಮಡಿಗಳ ಕೃಪೆಯಿಂ ಮೃತ್ಯುಮುಖದಿಂ ಪೊಱಮಟ್ಟು ಬರ್ದುಂಕಿದೆಂ. ಈ ತೋರ್ಪ ಪಿರಿಯ ಗಿರಿಯ ತಪ್ಪಲ ಗುಹೆಯೊಳಿರ್ದಪೆನಲ್ಲಿಗೆ ಬನ್ನಿಂ. ನಿಮಗಮೌಲ್ಯಮಪ್ಪ ವಸ್ತುಗಳನೀವೆನೆಂದೊಡೆ- ನೀಂ ಪೇೞ್ದ ಪ್ರಾಣಿಗಳಂ ತೆಗೆದು ತೀರ್ಥಯಾತ್ರೆಗೆಯ್ದು ಮಗುೞ್ದು ಬರ್ಪಲ್ಲಿ ನಿನ್ನಲ್ಲಿಗೆ ಬರ್ಪೆನೆಂದೊಡಾ ಶಾರ್ದೂಲಂ- ಅಂತಪ್ಪೊಡೆ ಈ ವ್ಯಾಧನಂ ತೆಗೆಯದಿರಿಂ. ನೀಚಂಗೆನಿತುಪಕಾರಂ ಗೆಯ್ದೊಡಮೊಳ್ಳಿತ್ತು ಗೆಯ್ವನಲ್ಲದೆಂತೆನೆ:

ಶ್ಲೋ ॥ ಉಪಕಾರೋಪಿ ನೀಚಾನಾಂ ಅಪಕಾರಾಯ ಕಲ್ಪತೆ
ಪಯಃಪಾನಂ ಭುಜಂಗಾನಾಂ ಕೇವಲಂ ವಿಷವರ್ಧನಂ ॥ ೭೦ ॥

ಟೀ ॥ ನೀಚಂಗುಪಕಾರವಂ ಮಾಡಿದೊಡೆ ಅಪಕಾರವನೆ ಮಾಡುವನಲ್ಲದೆ ಶಾಂತನಾಗಲರಿಯಂ. ಅದೆಂತೆಂದೊಡೆ ಪಾವಿಂಗೆ ಹಾಲನೆಱೆದೊಡೆ ವಿಷಂ ಪೆರ್ಚುವಂತೆ.

ಎಂಬೀ ಶ್ಲೋಕಾರ್ಥಮನವಧರಿಸಿ ನೆಗೞ್ವುದೆಂದು ಪುಲಿ ಪೇೞ್ದು ಪೋಪುದುಂ; ಆ ಪಾರ್ವಂ ತತ್ಕೂಪಸ್ಥಮಪ್ಪ ವ್ಯಾಳನುಮಂ ಗೋಲಾಂಗೂಲನುಮಂ ತೆಗೆವುದುಮವೆರಡುಂ ಪೊಱಮಟ್ಟು ಪೊಡೆಮಟ್ಟು ಬೞಿಯಂ ವಳೀಮುಖನಿಂತೆಂದುದು:-

ನಿಮ್ಮಡಿ, ನಿಮ್ಮ ಪ್ರಸಾದದಿಂದೆನಗೆ ಪುನರ್ಜನ್ಮಮಾದುದು. ಆಂ ಬದರಿಕಾಶ್ರಮದುಪವನದೊಳಿರ್ಪೆಂ; ಅಲ್ಲಿಗೆತ್ತಾನುಂ ಬಂದಿರಪ್ಪೊಡೆನ್ನಾರ್ಪ ಶಕ್ತಿಯಿಂ ಭಕ್ತಿಗೆಯ್ವೆನೆಂದು ಗೋಲಾಂಗೂಲ ಪೇೞ್ದು ಪೋಪುದುಂ; ಉರಗುಂ-ನಿಮ್ಮಡಿ ನೀಮೆನಗೆ ಪ್ರಾಣೋಪಕಾರಂ ಗೆಯ್ದಿರ್ ನಿಮಗೇನಾನುಮಧ್ವಾನಮಾದಾಗಳೆನ್ನಂ ನೆನೆದೊಡಾಂ ಬಂದು ದೇವರ ಸೇವೆಯಂ ಮಾಡಿ ಪೋಪೆನೆಂದುರಗಂ ಪೇೞ್ದು ಪೋಪುದುಂ; ಆ ದ್ವಿಜಂ ತನ್ನ ಮನದೊಳಿಂತೆಂದು ಬಗೆದು,

ಪೊಲ್ಲ ಗಡ ತೆಗೆಯಲಪ್ಪೊಡೆ
ಬಿಲ್ಲನನೆಂದೆನಗೆ ಪುಂಡರೀಕಂ ಪೇೞ್ದು
ತ್ತಿಲ್ಲುಭಯಪಕ್ಷಪಾತಮೆ
ಪೊಲ್ಲದು ಪೊಲ್ಲದೆ ಪರೋಪಕಾರವ್ಯಸನಂ ೧೮೦

ಎಂತುಂ "ಯತ್ಪರಾರ್ಥಂ ಶರೀರಂ" ಎಂಬ ಸುಭಾಷಿತಂ ಪೇೞ್ದಂತೆ ಈ ಪುರುಷನಂ ತೆಗೆಯದಂದು ಕಾಪುರುಷನಪ್ಪೆಂ; ತನ್ನಪ್ಪುದಕ್ಕೆಂದು ಪರೋಪಕಾರ ವಿಭೂತಿ ಶಿವಭೂತಿ

ಕರುಣಾರಸಾರ್ದ್ರ ಹೃದಯಂ
ದುರಾತ್ಮನೆನ್ನದೆ ಕಿರಾತನಂ ತೆಗೆದನಿಳಾ
ಮರಜನವಿನುತಂ ಭಾವಿಸೆ
ಪರಹಿತನಿರತಾತ್ಮನಪ್ಪವಂಗಳಿದುಂಟೇ ೧೮೧

ಅಂತು ತೆಗೆವುದುಂ; ಕಿರಾತನುಂ ಪೊಡೆವಟ್ಟು-ನಿಮ್ಮಡಿಯ ಧರ್ಮದಿಂ ನಾ ಬರ್ದುಂಕಿದೆಂ. ಆಂ ಪದ್ಮನಗರದೊಳಿರ್ಪೆಂ. ನೀಮೆತ್ತಾನುಂ ಬಾರ್ತೆಯಪ್ಪೊಡಲ್ಲಿಗೆ ಬನ್ನಿಂ. ಎನ್ನಾರ್ಪನಿತು ಶಕ್ತಿಯೊಳುಪಕರಿಸಿದಪ್ಪೆನೆಂದು ಪೋದಂ.

ಶಿವಭೂತಿಯಂ ಕೆಲವುಕಾಲಕ್ಕೆ ತೀರ್ಥಯಾತ್ರೆಗೆಯ್ದು ಮಗುೞ್ದು ಬರುತ್ತುಂ ಉತ್ತುಂಗಶಿಖರಿಯ ತಪ್ಪಲೊಳ್ ಬರ್ಪುದನಾ ವ್ಯಾಘ್ರಂ ಕಂಡು ಶೀಘ್ರಮಿದಿರಂ ಬಂದು ಶಿವಭೂತಿಗೆ ಪಾದಾಕ್ರಾಂತನಾಗಿ ತನ್ನಿರ್ಪ ಗುಹೆಗೊಡಂಗೊಂಡು ಪೋಗಿ,

ಹಾರಾಂಗದ ಕುಂಡಲ ವಿ
ಸ್ತಾರಕಿರೀಟಾದ್ಯಮೂಲ್ಯಭೂಷಣಚಯಮಂ
ಚಾರುಗುಣಾಂಕಿತನಿರದೆ ಚ
ಮೂರಂ ಶಿವಭೂತಿಗಿತ್ತುದತ್ಯಾದರದಿಂ ೧೮೨

ಅಂತು ತೊಡಿಗೆಗಳಂ ಪುಲಿಯಿಂ ಪಡೆದು, ಶಿವಭೂತಿ ಪರಮವಿಭೂತಿಗಾಸ್ಪದನಾದೆನೆಂದು ಸಂತಸಂಬಟ್ಟಲ್ಲಿಂ ತಳರ್ದು, ಬದರಿಕಾಶ್ರಮವನಕ್ಕೆ ಬಂದು ಪಥಪರಿಶ್ರಮವನಾಱಿಸಲೆಂದು ಧರಾಮರಂ ಮಾಮರದಡಿಯೊಳ್ ವಿಶ್ರಮಿಸಿರ್ಪುದುಮಾ ವನದೊಳಿರ್ಪ ಬಳೀಮುಖಂ ಕಂಡತಿಪ್ರೀತಿಯಿಂ ಪ್ರಸನ್ನಮುಖನಾಗಿ ಬಂದು ಪೊಡೆಮಟ್ಟು,

ಪನಸಾಮ್ರಜಂಬುಜಂಬೀ
ರ ನಾರಿಕೇಳೀಕಪಿತ್ಥಕದಳೀನಾರಂ
ಗನವೀನಫಲಾವಳಿಯಂ
ವಿನಯದಿನಾ ದ್ವಿಜವರಂಗೆ ಕಪಿವರನಿತ್ತಂ ೧೮೩

ಅಂತು ಶಾಖಾಚರಂ ತಂದಿತ್ತ ಫಲಂಗಳಂ ಕೊಂಡು ಶಿವಭೂತಿಯಮಂದಿನ ದಿವಸಮಲ್ಲಿರ್ದು ಕೆಲವಾನುಂ ದಿವಸಕ್ಕೆ ಪದ್ಮನಗರಮನೆಯ್ದಿ ಕಂಬಳಕನ ಮನೆಯನಱಸುತ್ತುಂ ಬರ್ಪುದುಮಾ ಕಿರಾತಂ ಕಂಡು ಪೊಡೆವಟ್ಟು ಮನೆಗೊಡಂಗೊಂಡುಯ್ದು ಶಿವಭೂತಿಗಭ್ಯಾಗತಕ್ರಿಯೆಯಂ ಮಾಡಲುಪಾಯಮಿಲ್ಲದುಸಿರದಿರ್ಪನಂ ಕಂಡೇಂ ಮಗನೆ! ಚಿಂತಿಸುತಿರ್ದಪೆಯೆಂಬುದುಂ:- ನಿಮ್ಮಡಿಗಳಂ ಬಿಜಯಂಗೆಯ್ದಿರಾನುಂ ನಿರುಪಾಯನಾಗಿರ್ದಪೆನೆಂಬುದುಂ;- ಇನ್ನುಮಿದರ್ಕೊಂದುಂ ಚಿಂತಗೆಯ್ಯಲ್ವೇಡಿನ್ನುಂ ನಿನಗೆ ಬಾಳ್ವುಪಾಯಮನಾನೇ ಮಾಟ್ಟೆನೆಂದೇಕಾಂತದೊಳ್ ಕುಳ್ಳಿರ್ದು ತನ್ನ ತಂದ ಮೂಲ್ಯವಸ್ತುಗಳನವಂಗೆ ತೋಱುವುದುಂ;

ಎನಗೆ ಹಿತಂ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನೀ
ತನೆನ್ನದವಿವೇಕಿಯಾಗಿ ಶಿವಭೂತಿಗೆ ತೊ
ಟ್ಟನೆ ಬಗೆದನಹಿತಮಂ ತ
ದ್ವನಚರನೆಂತುಂ ಕೃತಘ್ನರೇನಂ ಮಾಡರ್ ೧೮೪

ಅಂತು ಬಗೆದು, ಪೊಲಿಲನಾಳ್ವರಸನಲ್ಲಿಗೆ ಪೋಗಿ,- ದೇವಾ! ನಿಮ್ಮ ತುಡುವಾಭರಣಂಗಳಂ ಪಲವಮೂಲ್ಯವಸ್ತುಗಳಂ ತಂದೆನ್ನ ಮನೆಯೊಳೊರ್ವ ಪಾರ್ವನಿರ್ದಪನೆಂದು ಪೇಟ್ದುದುಮರಸಂ ತಳಾಱರ್ಗೆ ಪೇಟಲೊಡಮವರ್ ಪರಿದಾ ಪಾರ್ವನಂ ಪಿಡಿದು ಪೆಡಗೈಯಂ ಕಟ್ಟಿ ತಂದೊಪ್ಪಿಸುವುದುಮರಸನಾತನ ಕೈಯೊಳಿರ್ದ ವಸ್ತುಗಳೆಲ್ಲಮಂ ಕೊಂಡು ಬಟಿಕ್ಕೆ ಸೆಱೆಯೊಳಿಕ್ಕೆ, ಕಿಱಿದು ಬೇಗಂ ಬೆಱಗಾಗಿರ್ದು, ತನ್ನ ಮರುಳ್ತನಕ್ಕೆ ತಾನೆ ಹಾಸ್ಯಂಗೆಯ್ದು, ತನಗೆ ಬಂಧನಮೋಕ್ಷೋಪಾಯಮಂ ಚಿಂತಿಸಿ, ನಿನಗಧ್ಯಾನಮಾದಾಗಳೆನ್ನಂ ನೆನೆವುದೆಂದು ಪಾವು ಪೇಟ್ದು ಪೋದುದಂ ನೆನೆದು ನೋಟ್ಟೆನೆಂದು ನೆನೆಯಲೊಡಮಾ ಪಾವು ಮನದಿಂ ಮುನ್ನವೆ ಬಂದು ಪೊಡೆಮಟ್ಟು-ಬೆಸನೇನೆಂಬುದುಮಿಪೊಲಿಲನಾಳ್ವರಸನೆನ್ನರ್ಥಮೆಲ್ಲಮಂ ಕೊಂಡುದಲ್ಲದೆಯುಮೆನಗಿಂತಪ್ಪವಸ್ಥೆಯಂ ಮಾಡಿದನಿದರ್ಕೆ ತಕ್ಕುದಂ ನೀನೆ ಬಲ್ಲೆಯೆಂಬುದುಮಿದಾವಗಹನಮರಸನ ಪಿರಿಯ ಮಗನನೀಗಳೆ ಪೋಗಿ ಕೊಂದಪೆಂ, ನಿಮಗಲ್ಲದೆ ಪೆಱರ್ಗಂ ಸಾಧ್ಯಮಾಗೆಂ, ನೀಮೊಂದುಪಾಯದಿಂ ಬಂದು ನೀರನಭಿಮಂತ್ರಿಸಿ ತಳಿಯಲೊಡಂ ನಿರ್ವಿಷಮಪ್ಪೆಂ, ಅಲ್ಲಿ ನಿಮ್ಮ ಸ್ವಾರ್ಥಮೆಲ್ಲಮಂ ತೀರ್ಚಿಕೊಳ್ಳಿಮೆಂದು ಪೇಟ್ದು ಪೋಗಿ ನಂದನವನದೊಳಾಡುತಿರ್ದ ನೃಪನಂದನನಂ ಕಂಡಾಗಳ್,

ಸಕಲಕಲಾಧರನಂ ರಾ
ಹು ಕೊಳ್ವ ತೆಱದಿಂ ವಿಷಾತಿಭೀಕರದಂಷ್ಟ್ರಾ
ನಿಕರಂ ಕೊಂಡುದು ನರಪಾ
ಲಕಸುತನಂ ಮಿತ್ರಕಾರ್ಯತತ್ಪರನುರಗಂ ೧೮೫

ಅಂತು ಪಾವು ಕೊಳಲೊಡಂ, ವಿಷಮವಿಷಧರವಿಷದೂಷಿತನಾಗಿರ್ದ ಕುಮಾರನಂ ಗಾರುಡಿಗರ್ ಬಂದು ಕಂಡು ತಮ್ಮ ತಮ್ಮಱಿವಂದದಿಂ ಮಂತ್ರಿಸಿದೊಡೆಂತುಂ ನಿರ್ವಿಷಮಾಗದಿರ್ಪುದುಮರಸಂ ಕಂಡೀ ಕುಮಾರನನೆತ್ತಿದಂಗೆ ಬೇಡಿತ್ತಂ ಕುಡುವೆನೆಂದು ಡಂಗುರಂಬೊಯ್ಸಲೊಡಂ; ಶಿವಭೂತಿ ಕೇಳ್ದು ತಾನೆತ್ತುವೆನೆಂದು ಪೇಟ್ದೊಡರಸಂ ಕೇಳ್ದು ಪರಿತಂದು ಶಿವಭೂತಿಯಂ ಸೆಱೆಯಂ ಬಿಟ್ಟೊಡಗೊಂಡು ಪೋಪುದುಮಾತಂ ಪೋಗಿ ಗುಂಡಿಗೆಯ ನೀರನಭಿಮಂತ್ರಿಸಿ ತಳಿಯಲೊಡಂ; ಕುಮಾರಂ ದಷ್ಟನಿಷ್ಟನಂ ಕಂಡಂತೆ ಭೋಂಕನೆರ್ದು ಕುಳ್ಳಿರ್ದನಂ ಕಂಡರಸಂ ಸಂತೋಷಂಬಟ್ಟು ಶಿವಭೂತಿಗೆ ಪಿರಿದುಂ ವಿಭೂತಿಯಂ ಮಾಡಿ ಆತಂಗೆ ಕಿರಾತನಿಂದಾದವಸ್ಥೆಯಂ ಕೇಳ್ದಾ ಕಿರಾತನಂ ಯಮಪುರಕ್ಕೆ ಕಳುಪಿದಂ.

(೧೦ನೆಯ ಕಥೆಯ ಶೇಷ)

ಅದು ಕಾರಣದಿಂದೀಪಾಪಕರ್ಮನಂ ನಂಬಲ್ವೇಡ, ಕೆಡೆನೂಂಕೆಂಬುದುಂ; ಮರ್ಕಟನಿಂತೆಂದುದು:– ಈತನನಾವತೆಱದಿಂ ನೂಂಕುವನಲ್ಲೆಂ ಪೋಗೆನೆ; ಪುಲಿ ಪೋದುದು. ಇತ್ತಂ ತರುಚರಂ ವನಚರಂ ಪಸಿದನೆಂದು ಫಲಾವಳಿಯಂ ತರಲ್ಪೋಪುದುಮಾ ಪಾಪಕರ್ಮನದಱ ಮಱಿಗಳಂ ಕಂಡಿವೆನ್ನ ಕುಟುಂಬಕ್ಕೊಂದೆರಡು ದಿವಸದಾಹಾರಮಕ್ಕುಮೆಂದವಂ ತೆಗೆದು ಕೊಂಡುಪೋದಂ.

ಅದಱಿಂ,

ಏ ಪಡೆಮಾತೀ ಜಗದೊಳ್
ಕೋಪನನಂ ಪಾಪರೂಪನಂ ನಂಬಿದವಂ
ಗಾಪತ್ತಱಿವವಿವೇಕಮನ
ಸ್ತಾಪಪರಂಪರೆಗಳೆಂಬಿವಕ್ಕುಮಮೋಘಂ ೧೮೬

ಎಂದು ದವನಕಂ ಪೇಟ್ದ ಕಥೆಯಂ ಪಿಂಗಳಕಂ ಕೇಳ್ದಿಂತೆಂದಂ:–

ವಿಷಮಮತಿ ನಿನ್ನ ಪೇಟ್ದುದೆ
ವಿಶೇಷಮತಮಪ್ಪುದಾದೊಡಂ ವೃಷಭೇಂದ್ರಂ
ಪಶು ನಿಷ್ಪಾಪಂ ಧಾರ್ಮಿಕ
ನಶೇಷನೀತಿಜ್ಞನುಂ ಕೃತಜ್ಞನುಮಪ್ಪಂ ೧೮೭

ಅದಱಿಂ ಸಂಜೀವಕನೊಳಾದ ವಿಶ್ವಾಸಂ ದೋಷಮಲ್ಲೆನೆ; ಮತ್ತಂ ದವನಕ ನಿಂತೆಂದಂ:– ಸಂಜೀವಕನ ತತ್ಕೂರ್ಮೆಯನಿನ್ನೇವೇೞ್ವೆಂ. ಕ್ಷತ್ರಿಯಧರ್ಮವರ್ತಿಯಪ್ಪ ನಿನಗೆ ಯತಿಧರ್ಮಮಂ ಪತ್ತಿಸಿದಂ. ನೀನುಮದಱಂತೆ ಕೆಲವು ದಿನಕ್ಕೆ ಪುಲ್ಲಂ ತಿಂದು ಪಶುತ್ವಮಂ ಪೊರ್ದದಿರೆ, ಎಂತುಂ

ವಾಕ್ಯಂ॥ ಸಂಸರ್ಗ ಜಾ ದೋಷಗುಣಾ ಭವಂತಿ ॥ ೭ ॥

ಟೀ ॥ ದೋಷಗುಣಗಳು ಸಹವಾಸದಿಂದುಂಟಾಗುವುದು

ಎಂಬ ಸುಭಾಷಿತಾರ್ಥಮೇಕೆ ತಪ್ಪುಗುಮೆನೆ–ಪಿಂಗಳಕನದೆಂತೆನೆ–ದವನಕಂ ಪೇೞ್ಗುಂ:

೧೨. ಎರಡು ಗಿಣಿಗಳ ಕಥೆ

ಶ್ರೀಧರನಿಭನೆನೆ ನೆಗೞ್ದ ಜ
ನೋದಯನೆಂಬರಸನೊರ್ಮೆ ಬೇಂಟೆಯನಾಡಲ್
ಪೋದುದನಱಿದಾತನ ದಾ
ಯಾದಂ ಕೊಲಲೆಂದು ಮೇಲೆ ಬರ್ಪುದುಮಾಗಳ್ ೧೮

ಅಂತಾತನ ಬರವಂ ದೂರದೊಳೆ ಕಂಡು, ಪಗೆವನಪ್ಪುದಂ ನಿಶ್ಚಯಮಾಗ ಲಱಿತು– ಪಗೆಗೆ ಪಕ್ಕಾಗೆ ನಿಷ್ಕಾರಣಂ ಸಾವುದಾವಕಾರಣಂ. "ಬರ್ದನೆ ಬಂಟಂ" ಎಂಬ ನಾೞ್ನುಡಿಯುಂಟು. "ಶರೀರಮಾದ್ಯಂ ಖಲು ಧರ್ಮಸಾಧನಂ" ಎಂಬ ಪುರಾಣ ವಾಕ್ಯಮುಂಟಪ್ಪುದಱಿಂ, ತಾನೇಱಿದ ಜಾತ್ಯಶ್ವಮಂ ಕೀಱಿ ಬಿಟ್ಟಿಕ್ಕಲೊಡಮದು ಗಾಳಿಗೆ ಗಱಿಮೂಡಿದಂತೆಯುಂ, ಮನಮನೆಡಗಲಸಿದಂತೆಯುಮಾಗಿ ಪಿರಿದಂತರಮಂ ಪೋಗಿಯೊಂದು ಶಬರಶಿಬರಮನೆಯ್ದುವುದುಮದಂ ಕಂಡಲ್ಲಿ ನಿಲಲ್ಬಗೆದು ಬರ್ಪ ರಾಜಪುತ್ರನಂ ಪುಳಿಂದಮಂದಿರದೊಳೊಂದು ಪಂಜರಗತನಾಗಿರ್ದ ಶುಕಪತತ್ರಿ ಕಂಡು ನಿಜಾಧಿಪನಪ್ಪ ಕಿರಾತಾಧೀಶಂಗಿಂತೆಂದುದು.

ಎಲೆ ಶಬರರಾಜ ನೋಡಿದೆ
ಪಲವುಂ ಪೊಂದುಡಿಗೆದೊಟ್ಟು ಬಂದೊರ್ವಂ ವ್ಯಾ
ಕುಲನಾಗಿರ್ಪಂ ನೀಂ ವ್ಯಾ
ಕುಲನಲ್ಲದೆ ಬಂದು ಪಿಡಿದು ಕೊಳ್ಳೀಧನಮಂ ೧೯

ಎಂದು ಗಱಿಪುವರಗಿಳಿಯ ಸರಮನಾಲಿಸಿ ಕೇಳ್ದಲ್ಲಿಯುಂ ನಿಲಲಣ್ಮದೆ ಮತ್ತಂ ಕಿಱಿದಂತರಮಂ ಬರ್ಪುದುಮಾ ಮಹಾಗಹನಮಧ್ಯದೊಳಂಬರವರೆಗಂ ಬೆಳೆದ ಮರದುಱುಗಲ ನಡುವೆ ನೀಳ್ದೊಪ್ಪಿ ದಿವಕ್ಕೆ ಪೋಪ ಬಟ್ಟೆಗೆ ಸೋಪಾನಂ ಗಟ್ಟಿದಂತೆ ತೆಱತೆಱದಿಂ ನೆಗೆದೊಗೆವ ಪೊಗೆಯಂ ಕಂಡು ಮತ್ತಮದುಂ ಬೇಡರ

ಪಳ್ಳಿಯೆಂದೆ ಬಗೆದು ಭಯಂಗೊಂಡು ತನ್ನಿಷ್ಟದೈವಮಂ ಸ್ಮರಿಸಿ-ತನ್ನಪ್ಪುದಕ್ಕೆ ಇನ್ನೆತ್ತಂ ಪೋಪೆಂ; ಕುದುರೆಯುಂ ಜವಂಗೆಟ್ಟುದು; ನಾಂ ಪಥಶ್ರಾಂತನಾದೆನಗೆ ದೈವಮೇ ಶರಣೆಂದು ಕಂಠಗತಪ್ರಾಣನಾಗಿ ಮನಂಗುಂದಿ ಬರ್ಪ ಜನೋದಯ ನೃಪಂಗೆ ಪ್ರಾಣವಾಯು ಬರ್ಪಂತೆ ಹೋಮಧೂಮಧೂಪಿತದಿವ್ಯಗಂಧಾಮೃತಂ ಬೆರಸು

ವಿದಳಿತಪುಷ್ಪಸೌರಭಮನಾವಗಮಿರ್ಕುಳಿಗೊಂಡು ಕೊಂಡು ಷ
ಟ್ಪದಪದಪದ್ಮಿನೀನಿವಹಶೈತ್ಯದೊಳೊಯ್ಯನೆ ಕೂಡಿ ಕೂಡಿ ಮಾ
ಣದೆ ವಿವಿಧದ್ರುಮೋತ್ಕರದಿಱುಂಬಿನೊಳಿಂಬೆನೆ ನಿಂದು ನಿಂದು ತೀ
ಡಿದುದಘಹಾರಣಂ ಪಥಪರಿಶ್ರಮ ವಾರಣನಾ ಸಮೀರಣಂ ೧೯೦

ವ ॥ ಅಂತು ಬಂದ ಮಂದಮಾರುತನಿಂದಾಪ್ಯಾಯಿತಶರೀರನಾಗಿ, ತದ್ಧೂಪ ವಾಸನೆಯಿಂದಿದು ಋಷ್ಯಾಶ್ರಮಮೆಂದು ನಿಶ್ಚೈಸಿ, ತದಾಶ್ರಮಾಭಿಮುಖನಾಗಿ ಬರುತ್ತುಮಾಶ್ರಮಿಗಳ ಹೋಮಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ಕಱೆವ ಕಾಮಧೇನುಗಳಂತೆ ಕಱೆವ ಹೋಮಧೇನುಗಳಂ ಕಿಡಲೀಯದೆ ಕಾದು ಪಾಲಾಶಾಶ್ವತ್ಥೌದುಂಬರಾರ್ಕನ್ಯ ಗ್ರೋಧಶಮ್ಯಪಾಮಾರ್ಗಖದಿರಾದಿ ಶುಷ್ಕಸಮಿತ್ತುಗಳುಮಂ ಕುಶಾಶ್ವಲಾಯನ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರಾದಿ ದೂರ್ವಾಂಕುರಪವಿತ್ರ ವಸ್ತುಗಳುಮಂ ಕೊಂಡು ಧೇನುಗಳಂ ಮುಂಕೊಂಡು ಬರ್ಪ ಶಿಷ್ಯಸಮೂಹಂಗಳುಮಂ, ಕುಂದಮುಚುಕುಂದಮಂದಾ ರೇಂದೀವರನಂದ್ಯಾವರ್ತತ್ರಿಸಂಧ್ಯಾಬಂಧೂಕಕದಂಬಕನಕ ಕರವೀರಕರ್ಣಿಕಾ ಕುಮುದವಕುಳಕುರವಕಕಮಲತಿಲಕಚಂಪಕಪಾಟಲಿಪಾರಿಜಾತಜಾತಿಪುನ್ನಾಗ ಮಲ್ಲಿಕಾದ್ಯನೇಕಸುರಭಿಕುಸುಮಂಗಳಂ ಸಜ್ಜುಕಮಪ್ಪುದು ಪುಟ್ಟಿಯೊಳ್ ತೀವಿಕೊಂಡು ದಧಿಮಧುಘೃತಕ್ಷೀರಗೋಮಯಗೋಮೂತ್ರಂಗಳುಮಂ ಪುಣ್ಯತೀರ್ಥೋದಕಂ ಗಳುಮಂ ಕಲಶಂಗಳೊಳ್ ತೀವಿಕೊಂಡು ತಪೋಧನರ ದೇವತಾರಾಧನೆಗೆ ಕಾಲಾತ್ರಿಕ್ರಮಮಾಗಲೀಯದೆ ಧಾಳಾಧಾಳಿಯಲ್ಲಿ ಬರ್ಪ ಪರಿಚಾರಕರ ನೆರವಿಯುಮಂ ಕಂಡವರ ಪಿಂದುಪಿಂದನೆ ಬಂದು ಮುನಿವನಮನೆಯ್ದುವುದುಮಾ ವನದೊಳಾ ವನಕ್ಕಿಕ್ಕಿದ ಬಾಟ್ವೇಲಿಯಂತೆ ರಸರಸಾಯನಂಗಳಂ ತೀವಿ ನೇಱಿದ ಪೊಂಗಳಸಂಗಳಂತಪ್ಪ ನವಫಲಂಗಳಿಂ ನೆಱೆದೊಪ್ಪುವ ಮಾತುಲುಂಗದ ಪೊದಱು ಗಳುಮನಾ ಪೊದಱ ಮೊದಲೊಳೊದವಿ ಬೆಳೆದು ಬೀಗಿ ತಮ್ಮಿಂ ತಾವೆ ಬಿರಿದು ಬಿರಿದಟ್ಟು ಸುರಿವ ದಾಳಿಂಬದ ಪಣ್ಗಳ ತನಿರಸದ ಪರಿವೊನಲೆ ಪರಿನೀರಾಗೆಯಂ ಕುರವೊತ್ತಿ ಬೆಳೆಯುತಿರ್ದ ಕರ್ಬಿನ ಮಡಲ್ಗಳುಮಂ, ಅಲ್ಲಿಂದೊಳಗೆ ಕಲ್ಪವೃಕ್ಷದೊಳ್ವಿ ಕಲ್ಪಮಿಲ್ಲೆನಿಸಿ ಬೇರಿಂತೊಟ್ಟು ತುದಿಗೊಂಬುವರ ಮೋರಂತೆ ನೇಱಿದುವಾಗಿರ್ದ ಲೆಯಿಂ ತುಱುಗಿ ಫಲವಾದಪನಸಿನ ಮರಂಗಳುದುಂ, ಭೂತಳಕ್ಕತಿಪ್ರೀತಿಕರಮಾಗಿ ಪೂತು ಪಣ್ತೆಱಡಗಿದುನೇಱಿಲ ಇಮ್ಮಾವಿನ ತೆಂಗಿನ ನಾರಂಗದ ಮರಂಗಳ್

ಮೊದಲಾಗಿ ಫಲಂಗಳಿಂ ನೆಱೆದೊಪ್ಪುವನೇಕವೃಕ್ಷಂಗಳುಮಂ, ಆ ಮರಂಗಳ ಶಾಖಾಗ್ರಂಗಳ ತಳಿರ ತುಱುಗಲೊಳಿರ್ದು ಪಾಪರೂಪನಿದಂ ಪುಗಲ್ವೇಡೆಂಬಂತೆ ಪುಗಿಲ್ಪುಗಿಲೆನುತಿರ್ಪ ಪುಷ್ಪಪರಪುಷ್ಟಂಗಳುಮಂ, ಮೃದುಮಧುರಗಂಭೀರರವದಿಂ ಸಾಮವೇದವನನುವಾದಂಗೆಯ್ವಂತಿರ್ಪ ಮಧುಕರಪ್ರಕರಮುಮಂ, ವೇದಾಂತ ಸಿದ್ಧಾಂತ ಪ್ರಮಾಣಶಾಸ್ತ್ರಂಗಳನೋದಿ ತರ್ಕಿಸುವ ಪಂಡಿತರ್ಕಳೊಡನೆ ತೊಡರ್ದು ನುಡಿದು ಸದುತ್ತರಂಗುಡುತಿರ್ಪ ಶುಕಶಾರಿಕಾನಿಕಾಯಂಗಳುಮಂ, ಪಂಚಾಗ್ನಿತಾಪ ತಪ್ತಮಾನಸರಪ್ಪ ತಪೋಧನಜನಕ್ಕೆ ತಪನತಾಪಮನಾಗಲೀಯದೆ ತಳಿರ್ದುಱುಗಲಂ ಪೊತ್ತು ನಭದೊಳ್ ನಲಿದಾಡುವ ಸೋಗೆನವಿಲ್ಗಳ ಪಿಂಡುಗಳುಮಂ, ಅಗ್ನಿಹೋತ್ರೋಪಚರಣ ಪರಿಣತಾಂತಃಕರಣರಪ್ಪ ಅಹಿತಾಗ್ನಿಗಳ ಮೆಯ್ಯೊಳೊಗೆದ ಶ್ರಮಸ್ವೇದಬಿಂದುಗಳುಮಂ ತಂತಮ್ಮೆಱಂಕೆಯ ಗಾಳಿಯೊಳಾಱಿಸುತ್ತಿರ್ಪ ರಾಜ ಹಂಸೆಗಳುಮಂ, ದೇವತಾವಾದನಂಗೆಯ್ವ ತಪೋಧನರ್ಗಿರದೆ ಗದ್ದುಗೆಗಳಂ ಕಟ್ಟಿ ಧೂಪದೀಪಂಗಳುಮಂ ಕೊಟ್ಟು ಪರಿಯಷ್ಟಿಗೆಯ್ವ ಪಟುತರಮರ್ಕಟಸಮೂಹಂ ಗಳುಮಂ, ಕೃಚ್ಛ್ರಾತಿಕೃಚ್ಛ್ರ ಚಾಂದ್ರಾಯಣ ಸಾಂತಪನಾದಿಮಹಾತಪಂಗಳಿಂ ತಪ್ತರಾಗಿ ಕ್ಷೀಣಧಾತುಗಳಾಗಿಯುಂ ಮಾಣದೆ ನಡೆಪಾಡುತಿರ್ದೆಡವಿ ಕೆಡೆವ ಜರತ್ತಾಪಸರ ಕೈಯ್ಯಂ ಪಿಡಿದೊಯ್ಯನೆತ್ತುವ ಗೋಲಾಂಗೂಲಜಾಲಮುಮಂ, ಹೋಮಾಗ್ನಿಯಂ ನಂದಿಸಲುಂ ಕುಂದಿಸಲುಮೀಯದೆ ಶುಷ್ಕಸಾಧನಂಗಳಂ ಸಂಧಿಸುವ ಕರಿಕರೇಣು ಗಳುಮಂ, ಸ್ನಾತಕವ್ರಾತಕ್ಕೆ ಶೌಚಕಾರ್ಯನಿಮಿತ್ತ ದರಿಯಮಣ್ಣಂ ಕೋಡೊಳೆತ್ತಿ ತಂದವರ ಮುಂದಿಕ್ಕುವ ಭದ್ರಗಜವ್ರಜಮುಮಂ, ತೀರ್ಥಸ್ನಾನಾರ್ಥಂ ಪರಸ್ಥಾನಂ ಗೆಯ್ವ ವಾನಪ್ರಸ್ಥಜನಂಗಳ ಧೌತವಸ್ತ್ರ ಪವಿತ್ರಾಕ್ಷಸೂತ್ರಂಗಳಂ ತಮ್ಮ ಕವಲ್ಗೊಂಬು ಗಳೊಳ್ ನೇಱಿಸಿಕೊಂಡಿಂಬಿನೊಳವರೊಡನೆ ನಡೆವ ಸಾರಂಗಸಮೂಹಮುಮಂ, ಭಿಕ್ಷುಗಳ ಭೈಕ್ಷಂಗಳೊಳ್ ಮಕ್ಷಿಕಾಸಂಗತಿಯಾಗಲೀಯದೆ ತಮ್ಮ ಬಾಲಂಗಳೊಳ್ ಬೀಸುತ್ತುಂ ಪೋಪ ಚಮರೀಮೃಗಂಗಳುಮಂ, ಕಾಂತಾರಭೈಕ್ಷಾಹಾರಿಗಳಪ್ಪ ಭಿಕ್ಷುಗಳ್ಗೆ ವೃಕ್ಷರೂಪದೊಳಿರ್ದು ಭಿಕ್ಷಮನಿಕ್ಕುವ ಯಕ್ಷದೇವತೆಯರುಮಂ, ಯೋಗಾಭ್ಯಾಸಂಗೆಯ್ವ ಯೋಗೀಂದ್ರಬೃಂದಕ್ಕೆ ಯೋಗಾಸನಮಾಗಿ ಸುತ್ತುಗೊಂಡು ಬಿತ್ತರಂಗೆಯ್ವಂತಿರ್ದ ಭೋಗೀಂದ್ರವೃಂದಮುಮಂ ಬಾಲಕರಂತೆ ಕಂದಮೂಲ ಫಲಂಗಳಂ ಪೆಱರ್ ತಂದಿಕ್ಕೆ ತಿಂದಾನಂದಮನಸ್ಕರಾಗಿ ನಿಂದ ತಪೋಧನರುಮಂ, ಚಕ್ಷುಶ್ರುತಿಗಳಂತೆ ವಾಯುಭಕ್ಷಕರಾಗಿರ್ದ ಮುಮುಕ್ಷುನಿಕರಮುಮಂ, ನೀರ್ಮಾನಸ ರಂತೆ ನೀರೊಳ್ ನೆಲೆಸಿರ್ದುದಕವಾಸಿಗಳುಮಂ, ಸಂಸಾರಸಾಗರಮನೀಯಂದದಿಂ ದಾಂಟುವುದೆಂದು ತೋಱುವಂದದಿಂದೊಂದೆ ಕಾಲೊಳ್ ನಿಂದಿರ್ದೇಕಪಾದ ವ್ರತಸ್ಥರುಮಂ, ಸಗ್ಗದ ಬಟ್ಟೆಯಂ ಸುಟ್ಟಿ ತೋಱುವಂತೆ ಕೈಯನೆತ್ತಿನಿಂದೂರ್ಧ್ವ ಬಾಹುವ್ರತಿಗಳಮಂ, ಪಸರಿಸಿದ ಕುಸುಮದೆಸಳ ಕಸವರಂ ದೆಸೆದೆಸೆಗೆ ಮಸುಳೆ

ಮಲಯಾನಿಳಂ ಬೀಸಿ ಕಳೆಯೆ ತ್ರಿಕಾಲದೊಳಂ ಖಲ್ವಾಯಿತನಂತೆ ಗಂಗಾಜಲಮಂ ತಂದು ತಳಿವ ಬೆಳ್ಮುಗಿಲ್ಗಳುಮಂ, ಧರ್ಮಶಾಸ್ತ್ರ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಂಗೆಯ್ವ ಮುನಿ ಮುಖ್ಯರ ಪಕ್ಕದೊಳಾಗಳುಮಗಲದ ಕರಿರುರುಹರಿಣಶಶಕಸಾರಂಗಮೆ ಮೊದಲಾದ ಮೃಗಂಗಳೊಡನೆ ಬದ್ಧವೈರಮಂ ಪತ್ತುವಿಟ್ಟು ಒಂದೊಂದನವುಂಕಿ ನೂಂಕಿ ಪತ್ತಿ ಕಿವಿಯಿತ್ತೊಱಲ್ದು ಕೇಳ್ವ ಸಿಂಹಶರಭಶಾರ್ದೂಲವ್ಯಾಳಾದಿಕ್ರೂರಮೃಗನಿವಹಮುಮಂ ಕಂಡಾ ತಪೋಧನರ ತಪೋವನದ ತಪಃಪ್ರಭಾವಕ್ಕಮಲ್ಲಿಯ ಪಶುಮೃಗಪಕ್ಷಿಜಾತಿಗಳ್ ಮೊದಲಾದ ಚರಾಚರಂಗಳ್ಗೆ ಪುಟ್ಟಿದುಪಶಮಾದಿಗುಣಕ್ಕಂ ಚೋದ್ಯಂಬಟ್ಟು ನೋಡುತಿರ್ದ ರಾಜಕುಮಾರನಂ ಅಲ್ಲಿರ್ದುದೊಂದು ರಾಜಕೀರಂ ಕಂಡು–ಎಲೆ ಮಹಾಪುರುಷ! ನೀನುಂ ಕುದುರೆಯುಂ ಕರಂ ಬೞಲ್ದಿರ್, ಇಂದಿನ ದಿವಸಮನೀ ಋಷ್ಯಾಶ್ರಮದೊಳ್ ವಿಶ್ರಮಿಸಿ ಪೋಗಿಮೆಂಬುದುಂ; ಆ ಪಕ್ಷಿಯ ಮಾತು ತನ್ನ ಮನಕ್ಕೆ ಬಂದು ಒಂದು ಪೂಗೊಳದ ತಡಿಯ ಮಾಮರದಡಿಯೊಳ್ ಹಲ್ಲಣಮಂ ಬಿಟ್ಟು ಕುದುರೆಯುಂ ನೀರಂ ಕುಡಿಸಿ ತಾನುಂ ಸ್ನಾನಾದಿನಿತ್ಯ ನಿಯಮಂಗಳಂ ತೀರ್ಚಿಯಾ ಪೊಗೊಳದಿಂ ಪೊಱಮಟ್ಟುತದಾಶ್ರಮದ ಗುರುಗಳ ಸಮೀಪಕ್ಕೆ ಬಂದವರ್ಗೆ ವೃದ್ಧಾನುಕ್ರಮದಿಂ ಪೊಡೆಮಟ್ಟು–ನಿಮ್ಮಡಿದೇವತಾ ಸ್ವರೂಪಂ ತತ್ತ್ವಂ ಧರ್ಮವೆಂಬಿವೆಂತಪ್ಪುವವನೆನಗಱಿಯೆ ಬೆಸಸಿಮೆನೆ; ಮುನೀಶ್ವವನಿಂತೆಂದಂ:–

ಸಾವುಂ ಪುಟ್ಟುಮದಿಲ್ಲದ
ನಾವನವಂ ದೇವನಾತನೆಂದುದೆ ತತ್ತ್ವಂ
ಜೀವದಯೆ ಧರ್ಮಮಿಂದ್ರಿಯ
ಸೇವನೆಯಂ ಬಿಟ್ಟೊಡದುವೆ ತಪಮುಪಶಮದಿಂ ೧೯೧

ಎಂದು ಯೋಗೀಶ್ವರನಾತನಭಿಪ್ರಾಯಮಂ ಕಿಱಿದಱೊಳೆ ನೆಱೆಯೆ ಪೇೞ್ವುದು ಮರಸಂ ಸಂತಸಂಬಟ್ಟು ಕುಳ್ಳಿರ್ಪನ್ನೆಗಮಾ ರಾಜಕೀರಂ ರಾಜಜಂಬೂರಂಭಾದಿ ಸ್ವಾದು ಫಲಂಗಳಂ ತಂದೀಯೆ, ಅವನಾಸ್ವಾದಿಸಿ ವಿಗತಶ್ರಮನಾಗಿ ಮಿತ್ರನಪ್ಪ ಶುಕಪತತ್ರಿಗಿಂತೆಂದಂ:

ತನು ರುಚಿ ರೂಪು ಸನ್ನುತವಯಸ್ವರ ಚೇಷ್ಟೆಗಳಿಂದಮೊಂದಿ ನಿ
ನ್ನನೆ ನೆಱೆ ಪೋಲ್ತುದೊಂದು ಗಿಳಿ ಬೇಡರಪಳ್ಳಿಯೊಳಿರ್ದು ಕಂಡುಮೆ
ನ್ನನೆ ಪಿಡಿ ಕಟ್ಟು ಕೊಲ್ಲಿವನನೆಂದುದು ದುರ್ಣಯದಿಂ ಸಮಂತು ನೀ
ನೆನಗುಪಕಾರಮಂ ವಿನಯದಿಂ ನೆಱೆಮಾೞ್ಪುದಿದೇಂ ಸುಮಿತ್ರ ಪೇೞ್ ೧೯೨

ಎಂಬುದುಂ;

ಶ್ಲೋ ॥ ಮಾತಾಪ್ಯೇಕಾ ಪಿತಾಪ್ಯೇಕೋ ಮಮ ತಸ್ಯ ಚ ಪಕ್ಷಿಣಃ
ಅಹಂ ಮುನಿಭಿರಾನೀತೋ ನೀತಸ್ಸತು ಗವಾಶನೈಃ ॥ ೭೧ ॥

ಟೀ ॥ ಎನಗಾಮಾಪಕ್ಷಿಗಂ ತಾಯುಮೊರ್ವಳ್ ತಂದೆಯುಮೊರ್ವಂ, ಎನ್ನನೀ ಮುನಿಗಳ್ ಕೊಂಡುಬಂದರ್. ಆ ಪಕ್ಕಿಯಂ ಕ್ರೂರರುಂ ಮ್ಲೇಚ್ಛರುಮಪ್ಪ ಬೇಡರ್ ಕೊಂಡುಪೋದರ್.

ಮತ್ತಮಲ್ಲದೆಯುಂ,

ಶ್ಲೋ ॥ ಅಹಂ ಮುನೀನಾಂ ವಚನಂ ಶೃಣೋಮಿ
ಶೃಣೋತ್ಯಸೌ ಕ್ರೂರಗವಾಶನಾನಾಂ
ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಮೇತದ್ಭವತಾಪಿ ದೃಷ್ಟಂ
ಸಂಸರ್ಗಜಾ ದೋಷಗುಣಾ ಭವಂತಿ ॥ ೭೨ ॥

ಟೀ ॥ ನಾಂ ಮುನಿಗಳ ವಚನಮಂ ಕೇಳ್ವೆಂ ಆ ಪಕ್ಷಿ ಕ್ರೂರಮಪ್ಪ ಮ್ಲೇಚ್ಛರ ಮಾತಂ ಕೇಳ್ವುದು. ಇದು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಮಾಗಿ ನಿನ್ನಿಂದಮೆ ಕಾಣಲ್ಪಟ್ಟುದು; ಸಂಸರ್ಗದಿಂ ದೋಷಗುಣಂಗಳಹವು.

ಎಂದು ರಾಜಕೀರಂ ಪೇೞ್ದುದಱಿಂದೆಂತಪ್ಪ ಬುದ್ಧಿವಂತನುಂ ಸಂಸರ್ಗವಶದಿಂ ನಿಸರ್ಗಗುಣಮಂ ಪತ್ತುವಿಡುವುದು ಕಡುದಿಟಂ; ಆನೇನಂ ಪೇೞ್ದೊಡಂ ನೀ ಮೋನಂಗೊಂಡಿರ್ದಪೆ; ಇದು ನಿನ್ನ ಮುನ್ನಿನ ಭವದ ದುಷ್ಕರ್ಮಮೆಂದು ನೊಂದು ನುಡಿದ ದವನಕಂಗೆ ಪಿಂಗಳಕನಿಂತೆಂದಂ:– ಸಂಜೀವಕನನೆಂತುಂ ಪರಿಹರಿಸುವ ನಲ್ಲೆನೆಂದು ಪಲವುತೆಱದೊಳಂ ನುಡಿದು ನಿನ್ನಂ ಮಾಣಿಸಲಾಱದಾನುಸಿರ ದಿರ್ದೊಡಂ ನೀಂ ಮಾಣದಾ ಪ್ರಾಣಿಯ ಬೆನ್ನೊಳ ಕಾರಣಂ ವಿರುದ್ಧಂಗಟ್ಟಿ ತಗುಳ್ದಪೆ: ನಿನ್ನಂ ಕಯ್ಯೊಡ್ಡಿ ಬೇಡಿಕೊಂಡಪೆನಿನ್ನಾದೊಡಂ ಉಸಿರದಿರೆನಲೊಡಂ; ದವನಕಂ ಬೆಕ್ಕಸಂಬಟ್ಟು ಮೃಗೇಂದ್ರನಿಂದ್ರನೀಲದಂತೆ ತೃಣಗ್ರಾಹಿಯಪ್ಪ ವೃಷಭೇಂದ್ರನ ಬುದ್ಧಿಯೊಳೇಕಗ್ರಾಹಿಯಾಗಿರ್ದ ಘನಿನ್ನೀಮರುಳನೆಂತು ತಿಳಿಪುವೆನೆಂದು ಮತ್ತಮಿಂತೆಂದಂ:

ಸಂಜೀವಕನಂ ಸಾಧುಸ
ಮಂಜಸನಂ ಮಾಡಿ ದುಷ್ಟನೆಂದೀಗಳೆ ಎ
ನ್ನಂ ಜಡಿದು ನುಡಿರೆ ಕೆಮ್ಮನೆ
ಕುಂಜರಮದಹರಣ ನಿನಗೆ ಮತ್ತಂ ಪೇೞ್ವೆಂ ೧೯೩

ಅದೆಂತೆಂದೊಡ್ಡಿಷ್ವರ್ ಬಾರಿಸಿದೊಡಂ ಮಾಣದೆ ದುಷ್ಟರನೊಳಕೊಂಡು ಕೆಟ್ಟರ ಕಥೆಗಳಂ ಪೇೞ್ವೆಂ ಕೇಳಿಮೆಂದಿಂತೆಂದಂ:

ಶ್ಲೋ ॥ ನ ತ್ವವಿಜ್ಞಾತಶೀಲಾಯ ಗೃಹೇ ದದ್ಯಾತ್ ಪ್ರತಿಶ್ರಯಂ
ಡುಂಡುಕಸ್ಯ ಹಿ ದೋಷೇಣ ಹತಾ ಮಂದವಿಸರ್ಪಿಣೀ ॥ ೭೩ ॥

ಟೀ ॥ ಅಜ್ಞಾತಕುಲಶೀಲನಪ್ಪಾತನಂ ತನ್ನಾವಾಸಮಂ ಪುಗಿಸಲಾಗದು; ಡುಂಡುಕನೆಂಬ ತಿಗುಣೆ ಮಾಡಿದ ದೋಷದಿಂ ಮಂದವಿಸರ್ಪಣೆಯೆಂಬ ವಸ್ತ್ರಮೃಗಂ ಕೆಟ್ಟುದು.

ಅದೆಂತೆನೆ ಪೇೞ್ಗಂ:

೧೩. ತಿಗುಣೆಯುಂ ಕೂಱೆಯುಂ

ರಾಜಂ ನಿಳಿಂಪಭೂಪಮ
ನೋಜಂ ಕೌಶಾಂಬಿಯೆಂಬ ನಗರದೊಳಿರ್ಪಂ
ರಾಜಾಧಿರಾಜನನುಪಮ
ತೇಜಂ ರಾಜೇಂದ್ರಚಂದ್ರನೆಂಬ ನರೇಂದ್ರಂ ೧೯೪

ವ ॥ ಆ ರಾಜೇಂದ್ರನ ರಾಜಭವನದೊಳಗೆ,

ನವಕಾಲಾಗುರುಧೂಪಧೂಮಮಲಿನಂ ನಾನಾವಿಧಾನೂನಚಿ
ತ್ರವಿತಾನೋತ್ತಮರತ್ನಭಿತ್ತಿರುಚಿರಂ ಸತ್ಕಾಂಚನೋದಂಚಜಾ
ಳವಿಳಾಶೋಭಿತಮಾಗಳುಂ ಸೊಗಯಿಕುಂ ಶೋಭಾವಹಂ ಚಿತ್ತಸಂ
ಭವಲಕ್ಷ್ಮೀನಿಳಯಂ ಸಮಸ್ತಜನಚೇತೋಹಾರಿ ಶಯ್ಯಾಗೃಹಂ ೧೯೫

ವ ॥ ಅಂತೊಪ್ಪುವ ಶಯ್ಯಾಗೃಹದೊಳ್ ನೂತನರತ್ನರಚಿತಚಂಚತ್ಕಾಂಚನಮಯಮಂಚಾಗ್ರಸ್ಥಿತ ಮಂದಾಕಿನೀಪುಳಿನಾಯಮಾನಪ್ರಚ್ಛದಾಚ್ಛಾದಿತಮಪ್ಪ ಶಯ್ಯಾತಳದೊಳ್ ಮಂದವಿಸರ್ಪಿಣಿಯೆಂಬುದೊಂದು ಪೇನಿರ್ಪುದು. ಅಲ್ಲಿಗೆ ಡುಂಡುಕನೆಂಬ ತಿಗುಣೆ ಬಂದು–ಆನುಂ ನಿನ್ನ ಸಮೀಪದೊಳಿರ್ಪೆನೆನೆ; ಪೇನಿಂತೆಂದುದು:– ನಿನಪ್ಪೊಡೆ ವಿಷಮಶೀಲಂ, ನಿನ್ನನೊಳಕೊಂಡಂದು ಕೃಷ್ಣೋರಗನನೊಳಕೊಂಡ ಡುಂಡುಭಂಗಳ ಕಥೆಯೆನಗಕ್ಕುಮೆನೆ–ಡುಂಡುಕನ ದೆಂತೆನೆ–ಮಂದವಿಸರ್ಪಿಣಿ ಪೇೞ್ಗುಂ:

೧೪. ಕೃಷ್ಣೋರಗನನೊಳಕೊಂಡ ಒಳ್ಳೆಗಳ ಕಥೆ

ಪ್ರಜಾಪಾಲನೆಂಬರಸು ಲೀಲೋದ್ಯಾನವನದೊಳ್ ಜಲಕೇಳಿನಿಮಿತ್ತಂ ಕ್ರೀಡಾಸರೋವರಮಂ ಮಾಡಿಸಿ ನೀರಂ ತೀವಿ ಮತ್ತಲ್ಲಿ ಜಲಕೇಳಿಯಾಡುವ ಗಾಡಿಕಾರ್ತಿಯರಂ ಕಾಡಲೆಂದೊಳ್ಳೆಗಳಂ ತಂದು ಬಿಡಿಸಿಯವರ್ಕೆ ಪಾಲನೆಱೆದು ನಡೆಪುತಿರ್ಪನ್ನೆಗಮಲ್ಲಿಗೊಂದು ಕೃಷ್ಣತರುಣೋರಗಂ ಬಂದು ಕೊರ್ಬಿಯಾಡುವ ಡುಂಡುಭಂಗಳಂ ಕಂಡು ಆನುಂ ನಿಮ್ಮೊಡನಿರ್ದಪೆನೆಂದೊಡೊಳ್ಳೆಗಳ್–ಕರಮೊಳ್ಳಿತ್ತು ಬನ್ನಿಮೆಂಬುದುಂ: ಅವಂ ಮಾರ್ಕೊಂಡುಮೊಂದು ಪುರಾಣ ಡುಂಡುಭನಿಂತೆಂದುದು:– ಈ ವಿಷಧವಂ ಮಹಾವಿಷಧವಂ, ನಾವೆಲ್ಲಂ ವಿಷಧರರಾಗಿಯುಂ ನಿರ್ವಿಷರುಮದಜೆಂದಿದರ್ಕಂ ನಮಗಂ ಸಹ ಚರತ್ವಮುಂ ಮಿತ್ರತ್ವಮುಮಾಗದದಂತೆನೆ:

ವಾಕ್ಯಂ॥ ಕುಮಿತ್ರಸೇವಾಂ ನ ಕದಾಪಿ ಕುರ್ಯಾತ್ ॥ ೮ ॥

ಎಂಬ ಕಥೆಯಂ ಕೇಳ್ದಱಿವುದಿಲ್ಲಕ್ಕುಮೆ ಎನೆ–ಡುಂಡುಭಂಗಳದೆಂತೆನೆ–ಪುರಾಣಡುಂಡುಭಂ ಪೇೞ್ಗುಂ:

೧೫. ರಾಜಹಂಸನುಂ ಆಂದೆಯುಂ

ಒಂದು ಮಹಾಟವಿಯೊಳ್ ಅತ್ಯಂತ ಶೋಭಾಕರಮಪ್ಪದೊಂದು ಸರೋಜಾಕರಮುಂಟು. ಅಲ್ಲಿ

ಶರದುದ್ಯಚ್ಚಾರುಚಂದ್ರೋಪಮವಿಶದಸತ್ಪಕ್ಷಯುಗ್ಮಂ ಸರೋಜಾ
ಕರಲಕ್ಷ್ಮೀತಾರಹಾರಂ ತರುಣಬಿಸಲತಾಲೋಲನಾ ತಾಮ್ರಚಂಚ
ಚ್ಚರಣದ್ವಂದ್ವಂ ಸ್ವಲೀಲಾಗತಿವಿರಚಿತವಾರಾಂಗನಾಶಿಕ್ಷನತ್ಯಾ
ದರದಿಂದಿರ್ಪಂ ಸುಮಿತ್ರಂ ಪೆಸರೊಳಸದೃಶಂ ರಾಜಹಂಸಾವತಂಸಂ ೧೯೬

ವ ॥ ಆ ರಾಜಹಂಸಂಗಂ ಕನಕಾಕ್ಷನೆಂಬುದೊಂದಾಂದೆಗಂ ಪರಮಮಿತ್ರತ್ವಮಾಗಿ ಕೆಲವುಕಾಲಂ ಸಲುತ್ತಿರೆ; ಕನಕಾಕ್ಷನ ನಿವಾಸಮಪ್ಪ ಮಹಾವಟವೃಕ್ಷದ ಸಮೀಪದೊಳನೂನಮದಾಂಧಗಂಧಸಿಂಧುರಘಟಾನಿನಾದಬಧಿರಿತದಿಗಂತರಾಳಮುಂ ರಥಚಕ್ರಚೀತ್ಕಾರ ಭೀಕರಮುಂ ಹಯಹೇಷಾಭೀಷಣಮುಂ ಉದ್ಭಟಸುಭಟಚಕ್ರ ಹೂಂಕಾರಭಯಂಕರಮುಮಪ್ಪದೊಂದು ಮಹಾಕಟಕಂ ಬಂದು ಬಿಡುವುದುಂ; ಅದಂ ಕಂಡಾನ್ದೆಗಾನಂದಂ ಪುಟ್ಟಿ ತನಗೆ ಪರಮಮಿತ್ರನಪ್ಪ ಸುಮಿತ್ರನಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದು ಇತೆಂದುದು:- ನಿನ್ನ ಮನೆಗೆಂದುಂ ಬಂದಾಂ ತುಷ್ಟನಾಗಿ ಪೋಪೆಂ, ನೀನೆನ್ನ ಮನೆಗೆಂದು ಬಂದಱಿಯೆ, ಇಂದು ಬಂದೆನ್ನ ಸಿರಿಯುಮಂ ಸಂಪತ್ತುಮಂ ನೋಟ್ಪುದೆನೆ; ರಾಜಹಂಸನಿಂತೆಂದಂ:- ನಿನ್ನ ಮನೆಯೆಂಬುದೆನ್ನಮನೆ, ಎನ್ನ ಮನೆಯೆಂಬುದು ನಿನ್ನ ಮನೆ, ನೀಂ ಬೆಱಾಂ ಬೇಱೆಂಬ ಭಿನ್ನಬುದ್ಧಿ ನಿನಗಂ ನನಗಂ ಬೇಡದೆಂತೆನೆ:

ಶ್ಲೋ ॥ ಅಹಮಿಹೈವ ವಸನ್ನಪಿ ತಾವಕಸ್ತ್ವಮಪಿ ತತ್ರ ವಸನ್ನಪಿ ಮಾಮಕಃ
ಹೃದಯಸಂಗಮ ಏವ ಸುಸಂಗಮೋ ನ ತನುಸಂಗಮ ಏವ ಸುಸಂಗಮಃ ॥೭೪॥

ಟೀ ॥ ನಾನಿಲ್ಲಿರ್ದುಂ ನಿನ್ನವನು. ನೀನಲ್ಲಿರ್ದುಂ ಎನ್ನವನು, ಮನಸ್ಸಂಗಮವೆ. ಸಂಗಮವು, ಶರೀರಸಂಯೋಗಮೆಂಬುದು ಪ್ರಯೋಜನವಲ್ಲ.

ಎಂದಿತು ಮಿತ್ರಂಗೆಪೇಟ್ದಿ ಲಕ್ಷಣಗಳೊಳವು; ನಿನಗಮೆನಗಮೇತಱೊಳಂ ವಿಕಲ್ಪಮಿಲ್ಲ, ನಿಶ್ಚಿಂತಮಿರೆಂಬುದುಮಾಂಬೆ ಇಂತೆಂದುದು:- ನೀನೆಂದುದಪ್ಪುದಾದೊಡಂ ಲೌಕಿಕೋಕ್ತಿಯಿಂತಪ್ಪುದಲ್ತೆ-

ಶ್ಲೋ ॥ ದದಾತಿ ಪ್ರತಿಗೃಹ್ಣಾತಿ ಗೋಪ್ಯ ಮಾಖ್ಯಾತಿ ಪೃಚ್ಛತಿ
ಭುಙ್ತೇ ಭೋಜಯತೇ ಚೈವ ಷಡ್ವಿಧಂ ಪ್ರೀತಿಲಕ್ಷಣಂ ॥ ೭೫ ॥

ಟೀ ॥ ತಾಂ ಕುಡುವುದು, ಮಗುಟ್ದಿವರ ಕೈಯಲ್ಲೀಸುಕೊಂಬುದಂ; ಗುಪ್ತವಪ್ಪಕಾರ್ಯವಂ ಪೇಟ್ವುದು, ಮರಳಿ ತಾನವರಂ ಬೆಸಗೊಂಬುದು, ತಾನುಂಬುದು, ಮಗುಟ್ದಿವರ್ಗಿಕ್ಕಿಸುವುದು:- ಎಂದಿಂತು ಪ್ರೀತಿಯಾಱು ತೆಱನಕ್ಕುಂ

ಅದಱಿಂ ನೀನಿಂದೆನ್ನ ಮನೆಗೆ ಬಾರದಂದು ನಿನ್ನ ಕೆಳೆ ಟಕ್ಕರ ಕೆಳೆಯಂತಕ್ಕು ಮಲ್ಲದೆ ತಕ್ಕರ ಕೆಳೆಯಂತೊಪ್ಪಲಱಿಯದು, ಅಮೋಘಂ ಬರಲ್ವೇಳ್ಕುಮೆಂದು ನಯಮಂ ನುಡಿದಾಗ್ರಹಂಗೆಯ್ದು ಕಾಲಂ ಪಿಡಿಯೆ–ನಾಂ ಪೋಗದಿರ್ದೊಡೆ ಕನಕಾಕ್ಷಂ ಮನಃಕ್ಷತಂಬಡುಗುಮೆಂದು ಪೋಗಲ್ಬಗೆದು,

ವಾಕ್ಯಂ ॥ ಸ್ನೇಹೋಪಿ ಕಾರಣಮನರ್ಥಪರಂಪರಾಯಾಃ ॥ ೯ ॥

ಟೀ ॥ ಅನರ್ಥಪರಂಪರೆಗೆ ಸ್ನೇಹಮೇ ಕಾರಣಂ

ಎಂಬ ಅರ್ಥಮಂ ಯಥಾರ್ಥಂ ಮಾಡಲ್ವೋಪಂತೆ ಸುಮಿತ್ರಂ ಕುಮಿತ್ರ ನಪ್ಪಾಂದೆಯ ಪಿಂದುಪಿಂದನೆ ಬಂದು ರಾತ್ರಿಯೊಳಾ ರಾತ್ರಿಚರಸ್ಥಾನಮನೆಯ್ದೆ ವಂದಿರ್ಪುದುಂ:

ಎಸೆವೀ ಸಿಂಧುರಮೊ ರಥಪ್ರಕರಮೊ ಜಾತ್ಯಶ್ವಮೊ ರೌದ್ರವೀ
ರಸಮೂಹಂ ನೆಗೞ್ದೀ ಮನೋಹರವಧೂಸಂದೋಹಮೊ ರಾಜಕ
ಪ್ರಸರಂ ನಿಕ್ಕುವಮೆನ್ನದೆಂದು ವಿಹಗೇಂದ್ರಂಗಾಂದೆ ತೋಱಿತ್ತು ಸಂ
ತಸದಿಂ ತೋಱದರಾರೊ ಬಂಧುಜನಕಾತ್ಮೀಯಾಧಿಕೈಶ್ವರ್ಯಮಂ ೧೯೭

ವ ॥ ಅಂತಾ ಪಿಂಗಲಿಯೆಂಬ ಆಂದೆಗೀರನಾ ಹಂಸಗೆ ಕಾಪುರುಷನಂತೆ ತನಗಿಲ್ಲದ ಮೈಮೆಯನುಂಟುಮಾಡಿ ನುಡಿಯುತಿರ್ಪನ್ನೆಗಂ, ನಿಶಾವಸಾನ ಸಮಯದೊಳ್ ಪಯಣದ ಸೂಳುಗಾಳೆಗಳಂ ಪಿಡಿದು ಬೀಡೆತ್ತಲುದ್ಯೋಗಂ ಗೆಯ್ವುದುಂ ಕಂಡು ಧವಲಪಕ್ಷಂ ಕನಕಾಕ್ಷಂಗಿತೆಂದಂ;– ನಿನ್ನ ಪಡೆಯಪ್ಪೊಡೇ ಕಿಲ್ಲಿಂದೆತ್ತಿ ಪೋದಪುದು ಎಂಬುದುಂ; ಎನ್ನ ನಿಯಾಮಮಿಲ್ಲದೆತ್ತಲಱಿಯದಿದನೀಗಳೆ ಮಾಣಿಸುವೆನೆಂದು ಬಲ್ಲಾಳಪ್ಪಬಿಲ್ಲಬಿನ್ನಣಿಯಿದಿರ ರೂಪನೆತ್ತಲೀಯದೊಂದೆ ಕೋಲಿಂದಿಸುವಂತೊಂದೆ ಕೊರಲೊಳೆತ್ತಲೀಯದೆ ಸೇವಿಸುವುದುಮಾಸರಮನರಸಂ ಕೇಳ್ದಿಂದಿನ ಪಯಣಮುಪ್ಪಯಣಮೆಂದಂದಿನ ಪಯಣಮಂ ಮಾಣ್ದು ಮಱುದೆವಸಂ ಯಾಮಿನೀವಿರಾಮವಪ್ಪುದುಂ ಪ್ರಯಾಣಭೇರಿಯಂ ಪೊಯ್ಸಿ ದಾಗಳದಂ ವಿಹಗೇಂದ್ರಂ ಕೇಳ್ದಾಂದೆಗೆಂದುದು:– ಭಾವಾ! ನಿನ್ನ ಬೀಡಿಂದೇ ಕೆತ್ತಿಪೋದಪ್ಪುದೆಂಬುದಮೆನ್ನಾಜ್ಞೆಯಿಲ್ಲದೆಲ್ಲಿಗಮೇಕೆ ಪೋಕುಂ, ಚಂದ್ರೋದಯದೊಳ್ ಸಮುದ್ರಘೋಷಮುಮಾದಿತ್ಯೋದಯದೊಳೆನ್ನ ಬೀಡಿನ ಘೋಷಮುಮೆಂದುಂ ಮೊಯಂದಮೆ ಎಂದು, ಮಟೆಗಾಲಮುಂಟೆಂದು ತಪ್ಪಿದ ಜೋಯಿಸಂ ಬಾವಿಯ ನೀರನಡಕಿ ನಿರ್ವೊಯ್ದನೆಂಬ ಕಥೆಯಂತೆ ಪುಸಿಯರಸುತನದ ಬೆಸನದೊಳ್ ತೊಡರ್ದುಸಿರರ್ದನಪ್ಪೊಡೆ ಎನ್ನ ಕೆಳೆಯನೊಳಗನಱಿದಪನೆಂದು ನಾಲ್ಕೈದು ಕೊರಲಂ ಸಿಲ್ಕುವಳಿದು ಮತ್ತಂ ಮೇಲ್ಮಟ್ಟದಾಸರಮಂ ಕೇಳ್ದು ಆ ಪಡೆ ಪಯಣಮನಂದುಂ ಮಾಣ್ಬುದುಂ; ಅದೆಲ್ಲಮನರಸಂ ಕೇಳ್ದು ಮಱುದಿವಸಮರ್ಧ

ರಾತ್ರಿಯೊಳ್ ಪೋಗಲುದ್ಯೋಗಂಗೆಯ್ವುದುಂ:– ರಾಜಹಂಸಂ ಕಂಡೇಂ ಗಡಾ ಕನಕಾಕ್ಷಾ! ನಿನ್ನ ಪಡೆ ಪೇಟ್ದಿ ಮುನ್ನಿನಂದಮಲ್ಲ ಇಂದು ನಡುವಿರುಳೆ ನಡೆಯಲೊಡರಿಸಿದಪ್ಪುದೆಂಬುದುಮಾಂದೆಯಿಂತೆಂದುದು:– ಈ ಪಡೆಯನಾಂ ಮುನ್ನಂ ಪರಮಂಡಲಕ್ಕೆ ಪೇಟ್ದಿ ಕಾರಣದಿಂದೆತ್ತಲ್ಲಗೆದಪ್ಪುದಿದನಾನಿಂದು ಪೋಗಲೀಯೆನೆಂದು ಪಲವುಂ ಸೂಟುಲಿದು ಪಲ್ಗರ್ಚಿ ಕಲ್ಲಸರದಿಂ ಸಿಲ್ಕುವಳಿದು ಮಾಣ್ಬುದುಮದೆಲ್ಲ ಮನಠಸಂ ಕೇಳ್ದು ಶಕುನಿಗರಂ ಕರೆಯಿಸಿ, ಈ ಶಕುನಮದೇನಂ ಪೇಟಿಪ್ಪುದೆಂದು ಬೆಸಗೊಳ್ವುದುಂ: ಅಲ್ಲಿ ಶಕುನಿಗರೊಳೊರ್ವನಿಂತೆಂದು– ಈ ಪಕ್ಷಿ ನುಡಿದ ಮೂಱುಂ ಸರದಭಿಪ್ರಾಯದೊಳ್ ನಮ್ಮ ಶತ್ರುವಕ್ಕೆ ಈ ಪಕ್ಷಿಯ ಮಿತ್ರನಕ್ಕೆ ಸಾಗುಮೆಂದು ಪೇಟ್ವುದುಂ; ಎನ್ನ ಮನಮುಂ ನಿನ್ನ ಕಂಡ ಯುಕ್ತಿಯುಮೊಂದಾಗಿರ್ದುದು ಇನ್ನಿದರ್ಕೆ ತಕ್ಕುದನಾನೆ ಬಲ್ಲೆನೆಂದು ಧನುರ್ವೇದಿಯುಂ ಶಬ್ದವೇದಿಯುಮಪ್ಪ ಬಿಲ್ಲ ಬಿನ್ನಣಿಯನೊರ್ವನಂ ಕರೆದು–ನಿಚ್ಚಂ ವಕ್ರಿಸುತ್ತಿರ್ಪನಿಚ್ಚಲವಕ್ಕಿಯನೆಚ್ಚು ಬಾಯೆಂದು ಪೇಟ್ವುದುಮಾತನಂತೆಗೆಯ್ವೆನೆಂದು ಆಂದೆಯಿರ್ದ ಮರದ ಸಮಿೂಪಕ್ಕೆ ಬಂದು ಬಟಿಕ್ಕದಱ ಸರಮನೆಲ್ಲಿಯುಂ ಕೇಳಲಿಂಬಿಲ್ಲದೆ ಕೊಂಬಿನೊಳ್ ವಸಿಯಿಸಿ ಮಿಸುಗುತಿರ್ದ ರಾಜಹಂಸನಂ ಆಂದೆಯೆಂದೇ ಬಗೆದು,

> ಭರದಿಂ ರಾಮಂ ಕಾಕಾ
> ಸುರನಂ ಮುನಿದಿಸುವ ತೆಱದಿನೆಚ್ಚಂ ವಿಹಗೇ
> ಶ್ವರನೆನಿಪ ಹಂಸನಂ ವರ
> ಶರಾಸನಾಗಮವಿಶಾರದಂ ತತ್‌ಕ್ಷಣದಿಂ ೧೯೮

ಅಂತೆಚ್ಚ ಕೋಲಿಂ ಮುನ್ನಮೆ ಸುರುಳ್ದುರುಟ್ದು ಹಂಸಂ ವಿಧ್ವಂಸನಮನೆಯ್ದಿತ್ತು.

(೧೪ನೆಯ ಕಥೆಯ ಶೇಷ)

ಅದಱಿಂ–

> ಶ್ಲೋ ॥ ಅಕಾಲಚರ್ಯಾಂ ವಿಷಮೇಷು ಗೋಷ್ಠೀಂ
> ಕುಮಿತ್ರಸೇವಾಂ ನ ಕದಾಪಿ ಕುರ್ಯಾತ್
> ಪಶ್ಯಾಂಡಜಂ ಪದ್ಮವನೇ ಪ್ರಸೂತಂ
> ಧನುರ್ವಿಮುಕ್ತೇನ ಶರೇಣ ವಿದ್ಧಂ ॥ ೭೬ ॥

ಟೀ ॥ ಅಕಾಲದಲ್ಲಿ ಚರಿಸಲಾಗದು. ವಿಷಮರೊಡನೆ ಗೋಷ್ಠಿಯಂ ಮಾಡಲಾಗದು; ಕುಮಿತ್ರನ ಸಂಗಡ ಆಡಲಾಗದು: ಅದು ಹೇಂಗೆಂದೊಡೆ– ಪದ್ಮವನದಲ್ಲಿ ಪುಟ್ಟಿದ ರಾಜಹಂಸೆಯಾಂದೆಯ ಕೆಳೆಗೊಂಡ ಕಾರಣದಿಂದೊಂದೆ ಬಾಣದಿಂ ಮರಣಮನೆಯ್ದಿತ್ತು.

ಎಂದಿಂತು ಬುದ್ಧಿವಂತನಪ್ಪೊಳ್ಳೆ ಪೇಱ್ದೊಡದಂ ಮಾಣದೆ ಮತ್ತಿನೊಳ್ಳೆಗಳ್ ದರ್ಪದಿಂ ಸರ್ಪನಂ ನಡುವಿಟ್ಟುಕೊಂಡಿರ್ಪುದುಮಾ ಪಾವು ಪಾಲಂ ಕುಡಿದು ಕೊರ್ಬಿನೆಱದಾಡುತ್ತುಮಿರ್ದುದು. ಅನ್ನೆಗಮಿತ್ತಂ

ಅಳಿನೀಸಂಕುಳವೇಷ್ಟಿತಪ್ರವಿಳಸನ್ಮಲ್ಲೀವನಂ ಚಾರುಪಾ
ಟಳಮಸ್ತಂಗತಕುಂದವೃಂದಮೆಸೆದತ್ತೆತ್ತಂ ದವೋಗ್ರಾಗ್ನಿದ
ಗ್ಧಳತಾವ್ರಾತಾಮಪಾಸ್ತಮೇಘಮುದಿತಾಬೌಧಘಂ ನಿದಾಘಂ ಮಹೀ
ತಳದೊಳ್ ತಪ್ತಮಹೀರಜಂ ದಿವಸಕೃತ್ತಾಪಾರ್ತದೇಹಿವ್ರಜಂ ೧೯೯

ವ ॥ ಅಂತೊಪ್ಪುವ ನಿದಾಘಸಮಯದೊಳ್ ಪ್ರಜಾಪಾಲಮಹೀಪಾಲಂ ಜಲಕ್ರೀಡಾಸಕ್ತಚಿತ್ತನಾಗಿ ಮದನಮತ್ತಮಾತಂಗಗಮನೆಯರುಂ ಮಾರವೀರಧನುಃಖಂಡಾಯಮಾನಭ್ರೂಲತಾವಿಭ್ರಮಭ್ರಾಜಿತೆಯರುಂ ಮಣಿಮಯಮಂಜೀರಮಂಜುಶಿಂಜಿತವಾಚಾಳಚಾರುಚರಣೆಯರುಂ ಮದಮದಿರಾಮದೋನ್ಮತ್ತೆಯರುಂ ಮಕರಕೇತನರಾಜ್ಯಾಧಿದೇವತೆಯರುಮಪ್ಪ ನಿಜಾಂತಃಪುರಪುರಂಧ್ರಿಯರ್ವೆರಸು ಪೋಗಿ ಜಲಕ್ರೀಡೆಯಾಡುತಿರ್ಪುದುಂ; ಅಂದಲ್ಲಿರ್ದ ಸರ್ಪನರಸಿಯಂ ಪಿಡಿದು ಬಿಡದಿರ್ಪುದುಮದನರಸಂ ಕಂಡೆಂ ತಾನುಂ ಬಿಡಿಸಿ ಕಳೆದಾ ಸರ್ಪನುಮನೊಳ್ಳೆಗಳುಮಂ ಶತಖಂಡಂಮಾಡಿಕೊಲಿಸಿದಂ. ಅದಱಿಂ,

ಶ್ಲೋ ॥ ಸುಖಂ ವಸಂತಃ ಪಯಸಾಚ ಪುಷ್ಟಾಃ
ನೃಪಸ್ಯ ಭಾರ್ಯಾಸಹದೀಪ್ಯಮಾನಾಃ
ತೇ ಡುಂಡುಭಾ ಸರ್ಪಕೃತಾಪರಾಧಾನ್
ನಷ್ಟಾ ಧ್ರುವಂ ದುಷ್ಟಪರಿಗ್ರಹೇಣ ॥ ೭೭ ॥

ಟೀ ॥ ಪಾಲಂ ಕುಡಿದು ಸುಖದೊಳ್ ನೃಪಸತಿಯರ ಕೂಡಿರ್ದೊಳ್ಳೆಗಳ್ ಸರ್ಪಕೃತಾಪರಾಧನಿಮಿತ್ತಂ ಕೊಲಿಸಿಕೊಳಲ್ಪಟ್ಟವು.

(೧೩ನೆಯ ಕಥೆಯ ಶೇಷ)

ಅದಱಿಂ ನಿನ್ನನೊಳಕೊಂಡಂದೆನಗಮಾ ವಿಧಿಯಕ್ಕುಮೆಂದು ಮಂದವಿಸರ್ಪಿಣಿ ಪೇೞ್ವುದುಂ ಡುಂಡುಕನಿಂತೆಂದುದು:- ನಿನಗಿನಿತವಸ್ಥೆಯುಮನಿಷ್ಟಮುಮಾಗಲ್ವೇಡ, ಅನಿಲ್ಲೆರ್ಪನಲ್ಲೆಂ, ಅತಿಥಿಯುಮನಭಾಗ್ಯತನುಮನವಜ್ಞೆಗೆಯ್ವುದೇತಱ ಧರ್ಮಂ: ಅದೆಂತೆನೆ:

ಶ್ಲೋ ॥ ಗುರುರಗ್ನಿರ್ದ್ವಿಜಾತೀನಾಂ ವರ್ಣಾನಾಂ ಬ್ರಾಹ್ಮಣೋ ಗುರುಃ
ಪತಿರೇವ ಗುರು ಸ್ತ್ರೀಣಾಂ ಸರ್ವಸ್ಯಾಭ್ಯಾಗತೋ ಗುರುಃ ॥ ೭೮ ॥

ಟೀ ॥ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಂಗೆ ಅಗ್ನಿಯೇ ಗುರು. ಕ್ಷತ್ರಿಯವೈಶ್ಯಶೂದ್ರರ್ಗೆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನೇ ಗುರು. ಸತಿಗೆ ಪತಿಯೇ ಗುರು, ಎಲ್ಲರ್ಗಮಭಾಗ್ಯತನೇ ಗುರು.

ಮತ್ತಮದಲ್ಲದೆಯುಂ,

ಶ್ಲೋ ॥ ಅತಿಥಿರ್ಯಸ್ಯ ಭಗ್ನಾಶೋ ಗೃಹಾತ್ಪ್ರತಿ ನಿವರ್ತತೇ
ಸ ದತ್ವಾ ದುಷ್ಕೃತಂ ತಸ್ಯ ಪುಣ್ಯಮಾದಾಯ ಗಚ್ಛತಿ ॥ ೭೯ ॥

ಟೀ ॥ ಅವನಾನೊರ್ವನ ಮನೆಗೆ ಬಂದತಿಥಿ ಭಗ್ನಮನಸ್ಕನಾದೊಡೆ ತಾಂ ಮಾಡಿದ ಪಾಪಮಂ ಗೃಹಸ್ಥಂಗೆ ಕೊಟ್ಟು ಆ ಗೃಹಸ್ಥನುಪಾರ್ಜಿಸಿದ ಪುಣ್ಯಮನುಯ್ವಂ.

ಎಂಬುದು ಮನೆವಾೞದಮ್ಮಮವೆಲ್ಲಮಂ ನೀನೆ ಬಗ್ಗೆಯೆಂದೊಡೆ: ಮಂದವಿಸರ್ಪಿಣಿ ಮತಿಭ್ರಾಂತಿಯಿಂ ದುಷ್ಟನಂ ಶಿಷ್ಟನೆಂದೆಡೆಗೊಟ್ಟಿರಲ್; ಇತ್ತಲರಸಂ ಸಿರಿಮಂಚದೊಳ್ ಪವಡಿಸಲೊಡಂ:

ಪರಿತಂದು ತಿಂದು ಮಂಚಾಂ
ತರದೊಳ್ ತಚ್ಛಿದ್ರಭಾಗಮಂ ಪೊಕ್ಕುದತಿ
ತ್ವರಿತಗತಿ ಮತ್ಕುಣಂ ಮುಖ
ಪರಿಪೀತನರೇಂದ್ರರುಧಿರವಾಃಕಣಮಾಗಳ್ ೨೦೦

ಅಂತು ಡುಂಡುಕತುಂಡಖಂಡಿತಶರೀರನರಸಂ ಭೋಂಕನೆಟ್ಟೆೞಿಪುದುಂ; ಸೆಜ್ಜೆಯ ಕಾಪಿನವರ್ ಪರಿತಂದು ಶೋಧಿಸಿ ನೋಡಿ ಪಚ್ಚಡಿಕೆಯಂ ಪತ್ತಿರ್ದ ಕೂಱೆಯಂ ಕಂಡರಸಂಗೆ ನಿದ್ರಾಭಂಗಮಂ ಮಾಡಿದ ದ್ರೋಹನಿದಕ್ಕುಮೆಂದು ಮಂದವಿಸರ್ಪಿಣಿಯಂ ಕೊಂದರ್.

ಅದಱಿಂ,

ಶ್ಲೋ ॥ ಯೋಽವಿನೀತಸ್ಯ ಸಂಸ್ಥಾನಂ ದದಾತಿ ಸ ವಿನಶ್ಯತಿ
ಡುಂಡುಕಸ್ಯಾಪರಾಧೇನ ಹತಾ ಮಂದವಿಸರ್ಪಿಣೀ ॥ ೮೦ ॥

ಟೀ ॥ ಅವನಾನೊರ್ವಂ ದುರ್ಜನನನೊಳಕೊಂಡಿಹಂ, ಅವಂ ಕಿಡುವಂ. ಅದು ಎಹಗೆಂದೊಂಡೆ– ಡುಂಡುಕನೆಂಬ ತಿಗುಣೆಯ ಅಪರಾಧದಿಂ ಮಂದವಿಸರ್ಪಿಣಿಯೆಂಬ ಪೇನು ಕೊಲಿಸಿಕೊಳ್ಳಲ್ಪಟ್ಟುದು.

ಎಂದಿಂತನೇಕಪ್ರಕಾರಮಾದುಪಕಥೆಗಳಂ ಕುಱಿತು ದೃಷ್ಟಾಂತಗಳಂ ನೀತಿಶಾಸ್ತ್ರಾಭಿಪ್ರಾಯಂಗಳಂ ದವನಕಂ ಪೇೞ್ದು ಮತ್ತಮಿಂತೆಂದಂ;– ನಿನ್ನ ಮರುಳ್ತನಕ್ಕೆ ಮುನ್ನಮೆ ಬೇಸತ್ತು ಬಿಟ್ಟು ಪರಿಗ್ರಹಮೆಲ್ಲಂ ಪರೆದು ಪೋದುದು. ಆನುಂ ಕಾರ್ಯಸಹಾಯನಲ್ಲದೆ ಖಡ್ಗಸಹಾಯನಲ್ಲೆಂ. ಅಂತಾಗಿಯುಮೆನ್ನಱಿವುದೆಲ್ಲಮಂ ನೆಱೆಯೆ ಬಿನ್ನಪಂಗೆಯ್ದೆಂ. ಇನ್ನಪ್ಪೊಡೆನ್ನ ಮೇಲೆ ದೋಷಮಿಲ್ಲ. ಮೇಲಪ್ಪುದಂ ನೀನೆ ಬಲ್ಲೆಯೆಂಬುದುಮದಱ ಕುಮಂತ್ರದಿಂ ಪಿಂಗಳಕನೆಂಬ ಗ್ರಹಂ ಸದಾಗ್ರಹಮನೆಂತಾನುಂಪತ್ತುವಿಟ್ಟಿಂತೆಂದುದು:– ನೀನೆನಗಿತಾಗ್ರಹಂಗೆಯ್ದು ಬುದ್ಧಿವೇೞ್ವುದೆಲ್ಲಮೆನ್ನ ಹಾನಿವೃದ್ಧಿಗಳ್ ನಿನ್ನವಪ್ಪ ಕಾರಣದಿಂದ ಪೇೞಿದೆ. ಆನುಮಿನಿತುಂ ಮಾರ್ಕೊಂಡುದೆಲ್ಲಂ ಸಂಜೀವಕನಪ್ಪೊಡೆ ಪಶು; ನಾನಪ್ಪೊಡೆ ಮೃಗಾಧಿರಾಜನದನೆಂತುಂ ಕೊಲ್ವೆನೆಂದಿರ್ದೆಂ. ನೀನೆಂದುದು ತಪ್ಪದು. ಅರಸುಗೆಯ್ವಾತಂ ಮಂತ್ರಿಯ ಪೇೞ್ಕೆಗೆಯ್ಯಲೆವೇೞ್ಕುಂ. ಅದೆಂತೆನೆ:–

ಶ್ಲೋ ॥ ಸ ಕಿಂ ಸಖಾ ಸಾಧು ನ ಶಾಸ್ತಿ ಯೋಧಿಪಂ
ಹಿತಾನ್ನಯಸ್ಸಂಶ್ರುಣುತೇ ಸ ಕಿಂ ಪ್ರಭುಃ
ಸದಾನುಕೂಲೇಷು ಹಿ ಕುರ್ವತೇ ರತಿಂ
ನೃಪೇಷ್ವಮಾತ್ಯೇಷು ಚ ಸರ್ವಸಂಪದಃ ॥ ೮೧ ॥

ಟೀ ॥ ಸ್ನೇಹಿತಂಗೆ ಬುದ್ಧಿಗಲಿಸದ ಮಿತ್ರನುಂ, ಒಡೆಯಂಗೆ ಹಿತವಂ ಮಾಡದ ಭೃತ್ಯನುಂ, ಮಂತ್ರಿಯ ಮಾತಂ ಕೇಳದರಸುಂ ಇಂತಿವರ್ ಪ್ರಯೋಜನಮಿಲ್ಲ. ಅನುಕೂಲನಹ ಪ್ರಧಾನನಲ್ಲಿಯುಂ ಅರಸನಲ್ಲಿಯುಂ ಸಕಲ ಸಂಪತ್ತು ದೊರಕೊಂಬುದು.

ಎಂದಿಂತಪ್ಪ ರಾಜನೀತಿಗಳೊಳವು; ಆಂ ನಿನ್ನ ಪೇೞ್ದ ಬುದ್ಧಿಯೊಳ್ ಸಂಜೀವಕಂಗೆ ತಕ್ಕುದಂ ಮಾೞ್ಪೆನಾತನೆನಗೆ ತಪ್ಪಲ್ಬಗೆವುದನೆಂತಱಿಯಲಕ್ಕು ಮೆಂಬುದುಂ; ದವನಕನಿಂತೆದಂ:– ದೇವಾ! ನೀವೇಕಾಕಿಯಾಗಿರ್ದವಸರದೊಳ್ ಸಂಜೀವಕಂ ನಿಮ್ಮಲ್ಲಿ ಮುನ್ನಂ ಬರ್ಪಂದಮಲ್ಲದೆ ಭೋರನೆ ಬಂದತಿದೂರ ಮುಮತ್ಯಾಸನ್ನಮುಮಲ್ಲದೆ ನಿಂದು ಪಿಂದುಮುಂದುಮನೆಡಬಲನುಮಂ ಬೆರ್ಚಿದಂತೆ ನೋೞ್ಕು ಮಪ್ಪೊಡಾಗಳ್ ನಿಮಗೆ ತಪ್ಪಲ್ಬಗೆದು ಬಂದನೆಂದಱಿಯಿ ಮೆಂದು ಪೇೞ್ವುದುಂ; ಪಿಂಗಳಕಂ ಕರಂ ಮುಳಿದಿಂತೆಂದಂ:

ಕೊರ್ಬಿದ ಶಾಕ್ವರನಂ ಭುಜ
ಗರ್ಬದೆ ಪಿಡಿದಡಸಿ ಸೀೞ್ದು ನಿಜಗರ್ಬದಗು
ರ್ಬುರ್ಬಿರೆ ಕೊರ್ಬಿರೆ ಕೊಂದಾಂ
ಪರ್ಬಂ ಮಾಡೆನೆ ಸೃಗಾಲ ನಾಳೆಯೆ ನಿನಗಂ ೨೦೧

ಎಂಬುದುಂ;

ದವನಕಂ ಮಹಾಪ್ರಸಾದಮೆಂದು, ನಾನಿನ್ನುಸಿರದಿರ್ದೊಡೆ ದೂತನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಮಕ್ಕುಂ, ಸಂಜೀವಕನಂ ಬೇಗ ಪ್ರಕೋಪಂಗೊಳಿಸುವೆನೆಂದಲ್ಲಿಂ ತಳರ್ದು ಬರುತ್ತುಂ ಕಠಿಣಹೃದಯನಪ್ಪ ಕಂಠೀರವನೆಂದುದನೆನಿಸಿದೆಂ, ಈ ಮೃದುಹೃದಯನಪ್ಪ ಸಂಜೀವಕನಂ ಭೇದಿಸುವುದಾವಗಹನಮೆಂದು ಕೃತಕವಿಷಾದಂ ದೀನವದನನಾಗಿ ಬಂದು ಮುಂದೆ ನಿಂದ ದವನಕನಂ ಕಂಡು ಸಂಜೀವಕಂ ಮಿತ್ರಪ್ರತಿಪತ್ತಿಯೆಲ್ಲಮಂ ನೆಱೆಯೆ ಮಾಡಿ ಬೞಿಕ್ಕಂ–ನಿನ್ನ ಮೊಗಂ ಖಿನ್ನವಾದ ಕಾರಣವೇನೆಂಬುದುಂ; ಧೂರ್ತಜಂಬುಕನಿಂತೆಂದುದು:

ಶ್ಲೋ ॥ ಸಂಪತ್ತಯಃ ಪರಾಯತ್ತಾಃ ಸದಾಚಿತ್ತಮನಿರ್ವೃತಂ
ತಜ್ಜೀವಿತಮವಿಶ್ವಾಸ್ಯಂ ತೇಷಾಂ ಯೇ ರಾಜಸಂಶ್ರಯಾಃ ॥ ೮೨ ॥

ಟೀ ॥ ಆರ್ ಕೆಲಂಬರರಸನನೋಲೈಸುವರ್–ಅವರೈಶ್ವರ್ಯಂ ಪರಾಧೀನವಾಗಿಹುದು. ಚಿತ್ತಮೆದುಂ ಸುಖಂಬಡೆಯದು; ಜೀವಿಸುಹವುಂ ನಂಬುಗೆಯಿಲ್ಲದುದು.

ಮತ್ತಂ,

ಶ್ಲೋ ॥ ಆಚಾರ್ಯಾ ನ ಪರತಯಶ್ಚ ತುಲ್ಯಶೀಲಾ
ನ ಹ್ಯೇಷಾಂ ಪರಿಚಿತಮಸ್ತಿ ಸೌಹೃದಂ ವಾ
ಶುಶ್ರೂಷಾಂ ಚಿರಮಪಿ ಸಂಭೃತಾಂ ಪ್ರಯತ್ನಾತ್
ಸಂಕ್ರುದ್ಧಾರಜ ಇವ ನಾಶಯಂತಿ ಮೇಘಾಃ ॥ ೮೩ ॥

ಟೀ ॥ ಆಚಾರ್ಯರ್ ಅರಸುಗಳ್ ಸಮಾನಶೀಲರ್. ಅವರಲ್ಲಿ ಪರಿಚಯಾಭ್ಯಾಸವೆಂಬುದಿಲ್ಲ. ಮಿತ್ರಭಾವವುಮಿಲ್ಲ; ಕೋಪಿಸಿದರಾದೊಡೆ ಪ್ರಯತ್ನದಿಂ ಹಲವು ಕಾಲಂ ಮಾಡಿದ ಶುಶ್ರೂಷೆಯಂ ಕಿಡಿಸುವರ್. ಅದೆಹಗೆಂದೊಡೆ–ಮೇಘಂಗಳ್ ರಜವ ಕಿಡಿಸುವ ಹಾಗೆ.

ಮತ್ತಂ,

ಶ್ಲೋ ॥ ಶಾಸ್ತ್ರಂ ಸುನಿಶ್ಚಿತಧಿಯಾ ಪರಿಚಿಂತನೀಯಂ
ಆರಾಧಿತೋಪಿ ನೃಪತಿಃ ಪರಿಶಂಕನೀಯಃ
ಅಂಕೇ ಸ್ಥಿತಾಪಿ ಯುವತಿಃ ಪರಿರಕ್ಷಣೀಯಾ
ಶಾಸ್ತ್ರೇ ನೃಪೇ ಚ ಯುವತೌ ಚ ಕುತೋ ವಶಿತ್ವಂ ॥ ೮೪ ॥

ಟೀ ॥ ಅತಿಬುದ್ಧಿಯುಳ್ಳವರಾದೊಡಂ ಶಾಸ್ತ್ರಚಿಂತನೆಯಂ ಮಾಡವೇಟ್ಕುಂ. ಏಸು ಕಾಲಮೋಲೈಸಿದೊಡಂ ತನ್ನೊಡೆಯಂಗಂಜಬೇಕು. ತೊಡೆಯ ಮೇಲಿರ್ದೊಡಂ ಸ್ತ್ರೀಯ ನಾರೈದುಕೊಂಡಿರಬೇಕು. ಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿಯೂ ನೃಪನಲ್ಲಿಯುಂ ಸ್ತ್ರೀಯರಲ್ಲಿಯುಂ ತನಗೆ ವಶವಾಯಿತೆಂದು ಮೆಯ್ಮಱೆದಿರಲಾಗದು.

ಪುಗುವುದು ಕಿಚ್ಚಂ ನುಂಗುವು
ದು ಗರಳಮಂ ಪಾಯ್ವುದಧಿಕಕುಧರಾಗ್ರದಿನು
ರ್ವಿಗೆ ಸೇವಿಸದಿರ್ಪುದ ಸೇ
ವ್ಯಗುಣಾನ್ವಿತನಪ್ಪ ನರಪನಂ ಮಾನಧನಂ ೨೦೨

ಸ್ಥಿತಿಸಾರರಲ್ಲದವನೀ
ಪತಿಗಳನೋಲೈಸಿ ಪಡೆವ ಧನಲಾಭದಿನು
ನ್ನತಗಿರಿಗುಹಾಂತರಾಳ
ಸ್ಥಿತಿಲಾಭಂ ಪೂಜ್ಯಮೆಂಬರಜೀವವರೆಲ್ಲರ್ ೨೦೩

ಇಂತೆಂದು ದವನಕಂ ಭಾ
ಷಾಂತರದೋದುಗಳನೋದೆ ಗೋಪತಿಗೆ ಭಯ
ಭ್ರಾಂತಿ ಪಿರಿದಾಗಿ ಚಿಂತಾ
ಕ್ರಾಂತಮನಂ ದವನಕಂಗೆ ಮತ್ತಿಂತೆಂದಂ ೨೦೪

ವ ॥ ನೀನಿಂತು ಪಲವೋದನೋದಿ ಎನ್ನಂ ಪೊಲಗಿಡಿಸದೆ, ಉಳ್ಳುದನುಳ್ಳಂತೆ ಪೇಟೆನೆ; ದವನಕನಿಂತೆಂದಂ:

ಅರಸುಗಳವಿಚಾರಪರರ್
ಪುರುಷದ್ವೇಷಿಗಳನಾಪ್ತರಹಿತರಪಾಯಂ
ಪಿರಿದದಱಿಂ ನೃಪರೋಲಗ
ವರಿದಂಜುವೆನೆಂದೊಡಂದು ಪಲತೆಱದಿಂದಂ ೨೦೫

ನೀನೆಂದೊಡಂ ನಿನ್ನನಾಂ ನಂಬಿಸಿ ನುಡಿದಾಗ್ರಹದಿಂ ತಂದೆಮ್ಮರಸಂಗಾಳ್ಮಾಡಿದೊಡೆ, ನೀನುಂ ಭೃತ್ಯಭಾವದಿಂ ನಡೆಯುತ್ತಿರೆ, ಪಿಂಗಳಕನಿಂದು ತನ್ನಾಸ್ಥಾನದೊಳಿರ್ದುನಿರ್ನಿಮಿತ್ತಂ ನಿನಗೆ ಮುನಿದು ಸಂಜೀವಕನಂ ಕೊಂದಲ್ಲದೆ ಮಾಣೆನೆಂದು ತೊಟ್ಟನೆ ಮರ್ಯಾದೆಗೆಟ್ಟು ನುಡಿದಂ; ಅದನಾಂ ಕೇಳ್ದುಸಿರದಿರ್ದೆನಪ್ಪೊಡೆ ವಿಶ್ವಾಸಘಾತುಕತ್ವಮುಂ ಮಿತ್ರದ್ರೋಹಮುಮಪ್ಪದೆಂದಱಿಪಲ್ಬಂದೆನೆಂಬುದುಮಾ ಮಾತಂ ಕೇಳ್ದು ಸಂಜೀವಕಂ ನಿರ್ಜೀವಕನಾಗಿ ಕಿಱಿದು ಬೇಗಮಿರ್ದು ಬೞಿಕಮಿಂತೆಂದಂ:

> ಕನಸಿನೊಳಂ ನೆನಸಿನೊಳಂ
> ಮನೋವಚಃಕಾಯಕರ್ಮವೆಂಬಿನಿತಱೊಳಂ
> ತನಗೆ ಕರಂ ಹಿತನುಂ ಭ
> ಕ್ತನುಮಪ್ಪನನೇಕೆ ಕೋಪಿಪಂ ಮೃಗರಾಜಂ ೨೦೬

ಅದಲ್ಲದೆಯುಮಾತಂಗಾನೇತೆಱದೊಳಂ ಪೊಲ್ಲನಲ್ಲೆಂ. ಅಕಾರಣಂ ಮುನಿದಂ. ಎತ್ತಾನುಂ,

> ಶ್ಲೋ ॥ ಕಾರಣೇನೈವ ಜಾಯಂತೇ ಮಿತ್ರಾಣಿ ರಿಪವಸ್ತಥಾ
> ರಿಪವೋ ಯೇನ ಜಾಯಂತೇ ಕಾರಣಂ ತತ್ಪರಿತ್ಯಜೇತ್ ॥ ೮೫ ॥

ಟೀ ॥ ಒಂದು ಕಾರಣದಿಂ ಕೆಳೆಯರುಂ ಹಗೆಗಳಹರು. ಆವುದಾನೊಂದು ಕಾರಣದಿಂ ಪಗೆಗಳಾದರೆಂಬುದನಱಿದು ಆ ಕಾರಣಮಂ ಬಿಟ್ಟು ಕಳೆವುದು.

ಎಂಬೀ ನೀತಿಯುಂಟು. ಮೃಗೇಂದ್ರಂಗಮೆನಗಂ ವೈರಕಾರಣಮಾವುದದಂ ನೀನಱಿವೆಯಪ್ಪೊಡೆ ಪೇೞ್. ಆ ಅಂದಮನಿಂದುಮೊದಲ್ ಪತ್ತುವಿಟ್ಟು ನಡೆವೆನೆಂಬುದುಂ– ಜಂಬುಕಮದೇಂ ಕಾರಣಮೆಂದಱಿಯೆನೆ–ಮತ್ತಂ ಸಂಜೀವಕನಿಂತೆಂದಂ

> ಶ್ಲೋ ॥ ನಿಮಿತ್ತಮುದ್ದಿಶ್ಯ ಹಿ ಯಃ ಪ್ರಕುಪ್ಯತೇ
> ಧ್ರುವಂ ಸತಸ್ಯಾಪಗಮೇ ಪ್ರಸೀದತಿ
> ಅಕಾರಣದ್ವೇಷಿ ಮನೋ ಹಿ ಯಸ್ಯ ತತ್
> ವೈರಂ ಕದಾಸೌ ಪರಿತೋಷಮೇಷ್ಯತಿ ॥ ೮೬ ॥

ಟೀ ॥ ಅವನೊರ್ವಂ ನಿಮಿತ್ತವನುದ್ದೇಶಿಸಿ ಕೋಪಿಸುವಂ, ಆ ನಿಮಿತ್ತಂ ತೀರಲೇಗೆಯ್ದುಂ ಪ್ರಸನ್ನನಹಂ; ನಿಷ್ಕಾರಣಮಾವನೊರ್ವನ ಚಿತ್ತಂ ದ್ವೇಷಮುಳ್ಳುದಾಗಿಹುದು ಆತನ ವೈರಮೆಂದು ತೀರಲರಿಯದು.

ಎಂಬ ನೀತಿಯುಂಟಪ್ಪುದಱಿಂದಕಾರಣಕೋಪನುಂ ಪಾಪರೂಪನಪ್ಪಾ ಕೇಸರಿಗಾಸುರಕರ್ಮಂಗೆಯ್ಯಲ್ವೇಡೆಂದು ಧರ್ಮೋಪದೇಶಂಗೆಯ್ದು ಪರಲೋಕಕ್ಕುತ್ತರಸಾಧಕನಾಗಿ ನಡೆವೆಂ. ಎನಗಾತಂ ಮುನಿವುದೆಲ್ಲಮವಿನೀತ ಸೇವೆಯ ಫಲಮದೆಂತೆನೆ:

ಶ್ಲೋ ॥ ಅರಣ್ಯರುದಿತಂ ಕೃತಂ ಶವಶರೀರಮುದ್ವರ್ತಿತಂ
ಸ್ಥಲೇಬ್ಜಮವರೋಪಿತಂ ಬಧಿರಕರ್ಣಜಾಪಃ ಕೃತಃ
ಶ್ವಪುಚ್ಛಮವನಾಮಿತಂ ಸತತಮೂಷರೇ ವರ್ಷಿತಂ
ತದಂಧಮುಖದರ್ಪಣಂಯದಬುಧೋ ಜನಸ್ಸೇವಿತಃ ॥ ೮೭ ॥

ಟೀ ॥ ಅಡವಿಯೊಳಳುಹವುಂ ಹೆಣಕ್ಕೆ ಲೇಪನಂಗೆಯ್ವುದುಂ, ನೆಲದಲ್ಲಿ ತಾವರೆಯಂ ಬಿತ್ತುಹವುಂ, ಕಿವುಂಡಗೇಕಾಂತವಂ ಹೇೞುಹವುಂ, ನಾಯಬಾಲಮಂ ಕಾಸಿತಿರ್ದುಹವುಂ, ಸೌಳುವಣ್ಣಿನಲ್ಲಿ ಮೞೆ ಬರುಹವುಂ, ಕುರುಡಂಗೆ ಕನ್ನಡಿಯಂ ತೋರುಹವುಂ, ಮೂರ್ಖನಂ ಬುದ್ಧಿವಂತನೋಲೈಸುಹವುಂ, ಇವೞೋಪಾದಿ.

ಎಂಬ ನೀತಿಕಾಱಿನ ಮಾತದೇಕೆ ತಪ್ಪುಗುಮಲ್ಲದೆಯುಂ, ಆತನುಮಾಂ ಪೇೞ್ದ ಧರ್ಮೋಪದೇಶಮುಮಂ ಬಿಟ್ಟು ತನ್ನ ಮುನ್ನಿನ ದುಷ್ಟಮಂತ್ರಿಗಳ ಮಾತಂ ಕೈಕೊಂಡನದಱಿಂ,

ಶ್ಲೋ ॥ ಗುಣಾಗುಣಜ್ಞೇಷು ಗುಣಾಭವಂತಿ
ತೇ ನಿರ್ಗುಣಂ ಪ್ರಾಪ್ಯ ಭವಂತಿ ದೋಷಾಃ
ಸುಸ್ವಾದುತೋಯಾಃ ಪ್ರವಹಂತಿ ನದ್ಯಃ
ಸಮುದ್ರಮಾಸಾದ್ಯ ಭವಂತ್ಯಪೇಯಾಃ ॥ ೮೮ ॥

ಟೀ ॥ ಗುಣಂಗಳ್ ಗುಣಂಗಳನಱಿವವರಲ್ಲಿ ಗುಣಗಳೆ ಅಹುವು; ದುರ್ಜನನೆಯ್ದಿದೊಡೆ ದೋಷಂಗಳೆ ಅಹುವು; ಅದು ಹೇಗೆಂದರೆ– ಸ್ವಾದೂದಕವಪ್ಪ ನದಿಗಳ್ ಸಮುದ್ರವಂ ಕೂಡಿದ ಹಾಂಗೆ

ಅದಲ್ಲದೆಯುಂ,

ಶ್ಲೋ ॥ ಕೃತಶತಮಸತ್ಸು ನಷ್ಟಂ ಸುಭಾಷಿತಶತಕಂ ಚ ನಷ್ಟಮಜ್ಞೇಷು
ವಚನಶತಮವಚನಜ್ಞೇ ಬುದ್ಧಿಶತಂಚೇತ್ಯಚೇತನೇ ನಷ್ಟಂ ॥ ೮೯ ॥

ಟೀ ॥ ದುರ್ಜನಂಗೆ ನೂಱು ಲೇಸಂ ಮಾಡಿದೊಡಂ ಕಿಡುವುದು; ಅಱಿಯದವನ ಮುಂದೆ ನೂಱು ಸುಭಾಷಿತವನೋದಿದೊಡಂ ಕೆಡುವುದು; ಕೇಳದವಂಗೆ ನೂಱು ಮಾತಂ ಪೇೞ್ದೊಡಂ ಕೆಡುವುದು; ಮಱಹುಳ್ಳವಂಗೆ ನೂಱು ಬುದ್ಧಿಯಂ ಪೇೞ್ದೊಡಂ ಕೆಡುವುದು.

ಮತ್ತಂ,

ಶ್ಲೋ ॥ ದುರ್ಜನಗಮ್ಯಾ ನಾರ್ಯಃ ಪ್ರಾಯೇಣಾಪಾತ್ರಭೃದ್ಭವತಿ ರಾಜಾ
ಕೃಪಣಾನುಸಾರಿ ವಿತ್ತಂ ದೇವೋ ಗಿರ್ಯುಧಧಿವರ್ಷಿತಶ್ಶಕ್ರಃ ॥ ೯೦ ॥

ಟೀ ॥ ಸ್ತ್ರೀಯರ್ ನೀಚರಿಂದೆ ಭೋಗಿಸತಕ್ಕವರ್; ಅರಸುಗಳ್ ಯೋಗ್ಯರಲ್ಲದವರನೆ ಲೇಸಾಗಿ ಸಲಹುವರ್; ಅತಿಲೋಭಿಗಳ್ಗೆ ವಸ್ತು ಸೇರುವುದು; ಇಂದ್ರಂ ಗಿರಿಸಮುದ್ರಂಗಳಲ್ಲಿಯೆ ಮೞೆಯಂ ಕಱೆವಂ

ಮತ್ತಂ,

ಶ್ಲೋ ॥ ಸ್ನಿಗ್ಧೈರೇವಾಪ್ಯುಪಕೃತಮಪಿದ್ವೇಷ್ಯತಾಮೇತಿ ಕಿಂಚಿತ್
ಸ್ನಿಗ್ಧಾದನ್ಯೈರಪಕೃತಮಪಿ ಪ್ರೀತಿಮೇವಾತನೋತಿ
ದುರ್ಗ್ರಾಹ್ಯತ್ವಂ ನೃಪತಿವಚಸಾಮೇಕಭಾವಾಶ್ರಯಾಣಾಂ
ಸೇವಾಧರ್ಮಃ ಪರಮಗಹನೋ ಯೋಗಿನಾಮಪ್ಯಗಮ್ಯಃ ॥ ೯೧ ॥

ಟೀ ॥ ಸ್ನೇಹವುಳ್ಳವರುಪಕಾರಮಂ ಮಾಡಿದೊಡಂ ಕೋಪವಹುದು; ದುರ್ಜನರಪಕಾರವಂ ಮಾಡಿದೊಡದು ಸಂತೋಷವಾಗಿಹುದು; ಒಂದೇ ಸ್ವಭಾವವಪ್ಪ ನೃಪವಚನಂಗಳಾರ್ಗಂ ಸ್ವೀಕರಿಸಲ್ಬಾರದುವು; ಸೇವಾಧರ್ಮವೆಂಬುದು ಅತ್ಯಂತಂ ನಿರ್ವಹಿಸಲ್ಬಾರದು; ತಪಸ್ವಿಗಳ್ಗಾದೊಡಂ ಸಾಧ್ಯಮಲ್ಲ.

ಶ್ಲೋ ॥ ಮೌನಾನ್ಮೂಕಃ ಪ್ರವಚನಪಟುರ್ವಾಚಕೋ ಜಲ್ಪಕೋ ವಾ
ಪಾರ್ಶ್ವೇದೃಷ್ಟಃ ಕಿಮುಪರಥವಾ ದೂರತೋಪ್ಯಪ್ರಗಲ್ಭಃ
ಕ್ಷಾಂತ್ಯಾಭೀರುರ್ಯದಿ ನ ಸಹತೇ ಪ್ರಾಯಶೋ ನಾಭಿಜಾತಃ
ಸೇವಾಧರ್ಮಃ ಪರಮಗಹನೋ ಯೋಗಿನಾಮಪ್ಯಗಮ್ಯಃ ॥ ೯೨ ॥

ಟೀ ॥ ಉಸಿಕನಿರ್ದೊಡೆ ಮೂಗುವಟ್ಟನೆಂದುಂ, ಮಾತಱಿದೊಡೆ ಗಟಿಹನೆಂದುಂ, ಪಕ್ಕದೊಳಿರೆ ದೃಷ್ಟನೆಂದುಂ, ದೂರದೊಳಿರೆ ಜಾಣನಲ್ಲನೆಂದುಂ, ಸೈರಿಸಿದೊಡೆ ಪಂದೆಯೆಂದುಂ, ಸೈರಣೆಯಿಲ್ಲದೊಡೆ ಕೀಟಿನೆಂದುಂ, ಪಟಿಗೆಡೆಯಕ್ಕುಂ; ಸೇವಾಧರ್ಮಮೆನ್ನರ್ಗಂ ಕಷ್ಟಂ; ಕಿತ್ತಡಿಗಳ್ಗಪ್ಪೊಡಂ ಮಾಡಲ್ಬಾರದು.

ಶ್ಲೋ ॥ ಪರಸೇವಾ ಮನುಷ್ಯಾಣಾಮಸಿಧಾರಾವಲೇಹನಂ
ಪಂಚಾನನಪರಿಷ್ವಂಗೋ ವ್ಯಾಳಿವದನಚುಂಬನಂ ॥ ೯೩ ॥

ಟೀ ॥ ಪರಸೇವೆಯೆಂಬುದು ಬಾಳ ಬಾಯ್ದಾರೆಯಂ ನಕ್ಕಿದಂತೆಯುಂ, ಸಿಂಗಮನಾಲಿಂಗಿಸಿದಂತೆಯುಂ, ಪಾವಿನನಂಜುವಾಯನಂಜದೆ ಚುಂಬಿಸಿದಂತೆಯುಮಿರ್ಕುಂ.

ಇಂತಪ್ಪ ಸೇವಾಧರ್ಮಮನಾಂ ಮುನ್ನಱಿವಾತನಾಗಿಯುಮೇನಾನುಮೊಂದು ತೆಱದಿಂ ಹೊಲ್ಲೆಹಂಗೆಯ್ದೆನಕ್ಕುಮದಲ್ಲದಾಗಳ್ ಪಿಂಗಳನೇಕೆ ಮುನಿವಂ. ಇದನಾತನಂ ಬೆಸಗೊಂಡೀಯೊರ್ಮೆಗೆ ಕ್ಷಮಿಸುವಂತು ಮಾಟ್ಪೆಂ. ಅರಸುಗಳವಿಚಾರದಿಂದಾರಾನುಮಂ ಕೊಲಲುಂ ಕಿಡಿಸಲುಮೆಂದಿರ್ದರಲ್ಲದೆ ಮಂತ್ರಿಗಳಿಚ್ಛೆಯಂ ಪ್ರತಿಪಾಲಿಸರದೆಂತೆನೆ:

ಶ್ಲೋ ॥ ವೈದ್ಯೋ ವಿ ದ್ವಜ್ಜನೋಮಾತ್ಯೋ ಯಸ್ಯ ರಾಜ್ಞಃ ಪ್ರಿಯಂ ವದೇತ್
ಆರೋಗ್ಯಧರ್ಮಕೋಶೇಭ್ಯಃ ಕ್ಷಿಪ್ರಂ ಸ ಪರಿಹೀಯತೇ ॥ ೯೪ ॥

ಟೀ ॥ ವೈದ್ಯನುಂ, ವಿದ್ವಾಂಸನುಂ ಮಂತ್ರಿಯುಂ ಅರಸನಿಚ್ಛೆಯನೆ ನುಡಿದಹರ್; ಆ ನೃಪನಾರೋಗ್ಯಧರ್ಮಕೋಶಂಗಳ ದೆಸೆಯಿಂ ಬೇಗಂ ಹೀಯಮಾನನಹನು.

ಎಂಬುದು ನೀತಿಶಾಸ್ತ್ರಮುಂಟು. ನೀನಪ್ಪೊಡೆ ಪಿಂಗಳಕಂಗೆ ಮಂತ್ರಿಯಪ್ಪೆ. ಈಗಳಾತನೆನ್ನನಟಿದು ತನ್ನ ಜಸಮುಮಂ ಧರ್ಮಮುಮನಟಿದುಕೊಳಲ್ಪಗೆದಂ. ಆನುಂ ಮುನ್ನಮೆ ನಿನ್ನಂ ನಂಬಿ ಬಂದಿರ್ದೆನದಱಿಂ,

ಶ್ಲೋ ॥ ಕಾರ್ಯೇಷು ಯದಾಸನ್ನಂ ವಿನಿಪಾತೇ ಯತ್ಪ್ರದಾನಂಚ
ಶಕ್ಯಂ ಸುಖಾನುಬಂಧಂ ವಿಪುಳಫಲಂ ಯಚ್ಚ ಧರ್ಮಿಷ್ಠಂ ॥ ೯೫ ॥

ಟೀ ॥ ಕಾರ್ಯಾಸನ್ನನಾಗಿರ್ದಲ್ಲಿ ಅನತನಾಗಿರ್ದಲ್ಲಿ ಸುಖಾನುಬಂಧದಲ್ಲಿ ಆವುದಾನೊಂದು ಧರ್ಮಾರ್ಥವಾಗಿ ಕೊಟ್ಟುದು ವಿಪುಳಫಲವಾಗಿಹುದು.

ಎಂಬ ನೀತಿಯುಂಟಪ್ಪುದಱಿಂದಿಲ್ಲಿಯಾಸನ್ನವಿನಿಪಾತಮಾಗಲಿರ್ದ ಕಾರ್ಯದ ಸಮಾವಸ್ಥೆಯಂ ನೀನಱಿಯದಿರ್ದೆಯದಱಿಂದೀಯವಸರದೊಳ್ ಪೊಕ್ಕು ನುಡಿದು ನಿರ್ಭಯಮಪ್ಪಂತು ಮಾಡಲ್ವೇೞ್ಕುಮೆನೆ; ದವನಕನಿಂತೆಂದಂ:- ನೀ ಪೇೞ್ದಂತೆ ಮೃಗಾಧಿರಾಜನ ಮನೆಯೊಳಾನೆ ಮಂತ್ರಿಯಪ್ಪೆನಾಗಿಯುಂ,

ಶ್ಲೋ ॥ ಮೃದುನಾ ಸಲಿಲೇನ ಭೇದ್ಯಮಾನಾ
ನೃಪಕೃಷ್ಯನ್ತಿ ಗಿರೇರಪಿಸ್ಥಲಾನಿ
ಉಪಜಾಪಕಕರ್ಣಜಾಪಕೌಘೈಃ
ಕಿಮು ಚೇತಾಂಸಿ ಮೃದೂನಿ ಮಾನವಾನಾಂ ॥ ೯೬ ॥

ಟೀ ॥ ಮೃದುವಹ ಮನುಷ್ಯರ ಚಿತ್ತಂಗಳ್ ಕೊಂಡೆಯರಿಂ ಕಿಡುವುದು; ಅದೆಹೆಗೆಂದೊಡೆ ಮೃದುವಹ ಉದಕದಿಂದ ಭೇದಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಗಿರಿತಟಂಗಳೊಳಗಾಗಿ ಬೀೞ್ವಹಗೆ.

ಎಂಬ ನೀತಿಗಳೊಳವು. ಆತಂ ಕರ್ಣೇಜಪರ ಮಾತಂ ಕೇಳ್ದು ಕೈಕೊಂಡ ನೆಂಬುದಂ ಸಂಜೀವಕಂ ಭಾವಿಸಿ ಬೞಿಕ್ಕಿಂತೆಂದಂ:

ಶ್ಲೋ ॥ ನರಪತಿ ಹಿತಕರ್ತಾ ದ್ವೇಷ್ಯತಾಂ ಯಾತಿಲೋಕೇ
ಜನಪದಹಿತಕರ್ತಾ ತ್ಯಜ್ಯತೇ ಭೂಮಿ ಪಾಲೈಃ
ಇತಿ ಮಹತಿ ವಿರೋಧೇ ದೃಶ್ಯಮಾನೇ ಸಮಾನೇ
ನೃಪತಿ ಜನಪದಾನಾಂ ದುರ್ಲಭಃ ಕಾರ್ಯಕರ್ತಾ ॥ ೯೭ ॥

ಟೀ ॥ ಅರಸಿಂಗೆ ಹಿತವ ಮಾಡುವಾತಂ ಪ್ರಜೆಗೆ ಹಗೆಯಹನು; ಪ್ರಜೆಗೆ ಹಿತವ ಮಾಡುವಾತನನರಸುಗಳ್ ಕೈಪಿಡಿಯರು; ಇಂತುಮಹಂತ ವಿರೋಧಂ ಸಮನಾಗಿ ಕಾಣಲ್ಪಡುತ್ತುಂ ಇರಲು ನೃಪಂಗಂ ಪ್ರಜೆಗಂ ಹಿತವಹಂತು ಮಾಡುವ ಮಂತ್ರಿ ದುರ್ಲಭನು.

ಎಂಬ ನಯಶಾಸ್ತ್ರಮೇಕೆ ತಪ್ಪುಗುಂ. ಮುನ್ನಂ ಪೞೆಯರುಮನಾಪ್ತರುಮಂ ಪೊಱಗಿಕ್ಕಿ ಪತಿಗೆ ಹಿತೋಪದೇಶಂಗೆಯ್ಯರದೆಂತೆನೆ:

ವಾಕ್ಯಂ ॥ ಉಷ್ಟ್ರಂ ಕಾಕಾದಯೋ ಯಥಾ ॥ ೧೦ ॥

ಎಂಬ ಕಥೆಯಂತಕ್ಕುಮೆನೆ-ದವನಕದೆಂತೆನೆ-ಸಂಜೀವಕಂ ಪೇೞ್ಗುಂ:

ಒಟ್ಟೆಯುಂ ಕಾಗೆಯುಂ

ದಾರುಣ ಧಾರಿಣೀಧರ ಗುಹಾವಳಿಯಿಂ ಮದವಾರಣಂಗಳಿಂ
ಕ್ರೂರಮೃಗಂಗಳಿಂ ಶಬರಸಂಕುಲದಿಂದತಿರೌದ್ರಮಪ್ಪ ಕಾಂ
ತಾರದೊಳಿರ್ಪುದೊಂದು ಹರಿ ಶೌರ್ಯಗುಣಪ್ರಕರಂ ನಖಾಗ್ರನಿ
ರ್ದಾರಿತವನ್ಯಸಾಮಜ ಸಮಾಜಕಟಂ ಪೆಸರಿಂ ಮದೋತ್ಕಟಂ ೨೦೭

ಆ ಮೃಗಾಧಿರಾಜಂ ತನಗೆ ಕಾಗೆಯುಂ ಸೃಗಾಲನುಂ ಶಾರ್ದೂಲನುಂ ಅನುಚರರಾಗಿ ಕಾಂತಾರಾಂತರಾಳದೊಳ್ ತೊೞಲುತ್ತಮಿರೆ ನಡೆವ ಬೀಡಿನೊಳೊಂದೊಟ್ಟೆ ಪೊಲಂಬುಗೆಟ್ಟು ಬಂದಾಡುತಿರ್ದುದನತಿದೂರದೊಳ್ ಕಂಡದೊಂದ ಪೂರ್ವಮಪ್ಪ ಮೃಗಮದೆತ್ತಣಿಂ ಬಂದುದಿನ್ನೆತ್ತಲ್ ಪೋದಪ್ಪುದಾವಜಾತಿ ಪೆಸರೇನೆಂಬುದಂ ಬೆಸಗೊಂಡು ಬಾಯೆಂದು, ವಾಯಸಮಂ ಕಳುಪಲ್: ಅದು ವಾಯುವೇಗದಿಂ ಪರಿದೊಟ್ಟೆಯನೆಯ್ದೆವಂದದಱ ವೃತ್ತಾಂತಮನೆಲ್ಲಮನಱಿದಾಗಳೆ ಮಗುಟ್ದು ಬಂದಿಂತೆಂದುದು:

ಮದಗಜಭಿದುವಿದಲನಕೋ
ವಿದ ಜಾತಿಯೊಳೊಟ್ಟೆ ನಾಮದಿಂ ಕಥಕನೆನಿ
ಪ್ಪುದು ನಿನ್ನ ದೆಸೆಯಿನಭಯ
ಪ್ರದಾನಮಂ ಪಡೆದು ಭೃತ್ಯನಾಗಲ್ಬಂದಂ ೨೦೮

ಎಂಬುದುಮಾಮೃಗಾಧಿರಾಜನಂಜದಿರೆಂದೆಂದು ತಂದು ಕಾಣಿಸೆನಲೊಡಂ; ವಾಯಸಮಾಗಳೆ ಪೋಗಿಯೊಟ್ಟೆಯನಂಜದಿರೆಂದು ನಂಬೆ ನುಡಿದೊಡಂಬಡಿಸಿಯೊಡಂಗೊಂಡು ಬಂದು ಮುಂದಿಟ್ಟು ಕಾಣಿಸುವುದಮದಱ ವಿಕಟರೂಪಮಂ ಕಂಡು ಮದೋತ್ಕಟನುತ್ಕಟ ಹರ್ಷನಾಗಿ ನಮಗೊಂದು ವಿನೋದಪಾತ್ರಮಿದೊಂದಾದುದೆಂದು ಸಂತೋಷಂಬಟ್ಟೊಂದು ದೆವಸಮವಿರಳಮದಾಂಬುಧಾರಾಮಲಿನ ಗಂಡಮಂಡಲನಪ್ಪುದೊಂದು ಶುಂಡಾಲನ ಮೇಲೆ ಪಾಯ್ದು ತದೀಯದಂತಾಶನಿಘಾತವ್ರಣವೇದನಾವಿಹ್ವಲೀ ಭೂತಚೇತನನಾಗಿ ಮಹಾಗುಹಾಂತರಮಂ ಪೊಕ್ಕು ವೇದನಾಪರವಶತೆಯಿಂ ಪಲವು ದಿನಮಾಹಾರಕ್ಕೆ ಪೊಱಮಡಲಾಱದೆ ಬಾಡಿದ ಮೊಗಮುಂ ಬಡವಾದೊಡಲುಂ ಬೆರಸು ಗುಹೆಯ ಬಾಗಿಲೊಳ್ ಬಂದಿರ್ದ ತನ್ನನುಚರರಂ ಕಂಡು ಮದೋತ್ಕಟನಿಂತೆಂದಂ:

ಆನುಂ ಪೊಱಮಡಲಾಱೆಂ
ನೂನಂ ಮನಮಿಕ್ಕಿ ಪಸಿದು ಸಾಯದೆ ನೀಮೆ
ತ್ತಾನುಂ ಪಡೆವೊಡೆ ಪಿಶಿತಮ
ನಾನೇನುಮನಱಿಸಿ ತಿನ್ನಿಮೆನಗಂ ತನ್ನಿಂ ೨೦೯

ಎಂದು ಪೇೞ್ದುದುಮವು ತಮ್ಮೊಳೋರೊರ್ವರ ಮೊಗಮಂ ನೋಡಿ ಬೞಿಕ್ಕೆ ನರಿಯಿಂತೆಂದುದು:– ಆನುಂ ಕಾಗೆಯುಂ ಪೆಱರಾರಾನುಂ ಕೊಂದು ತಿಂದೀದಾಡಿದ

ಪಿಶಿತಮನಾಯ್ದಱಿಸಿ ತಿಂದು ಜೀವಿಸುವೆವೆಮ್ಮೊಡನಾಡಿರ್ದ ಕಾರಣದಿಂದೀಪುಲಿಯು ಮೊಂದಿಲಿಯನಪ್ಪೊಡಂ ಕೊಲಲಣ್ಮದಿಂತಪ್ಪ ಮೈಗಲಿಗಳೆನೆ; ಮದೋತ್ಕಟ ನಿಂತೆಂದಂ:

ಶ್ಲೋ ॥ ಯಾದೃಶೀ ಜಾಯತೇ ಬುದ್ಧಿಃ ವ್ಯವಸಾಯಶ್ಚ ತಾದೃಶಃ
ಸಹಾಯಸ್ತಾದೃಶೋ ಜ್ಞೇಯೋ ಯಾದೃಶೀ ಭವಿತವ್ಯತಾ ॥ ೯೮ ॥

ಟೀ ॥ ಬುದ್ಧಿ ಆವ ಪ್ರಕಾರವಾಗಿಹುದು, ಹಾಂಗೆಯೆ ವ್ಯವಸಾಯಮಿಹುದು, ಭಾಗ್ಯವಾವ ಪ್ರಕಾರವಾದಹುದು, ಸಹಾಯವೂ ಹಾಂಗೆಯಹುದು.

ಎಂಬ ನೀತಿಯ ವಾಕ್ಯಮೇಕೆ ತಪ್ಪುಗುಂ. ಎನ್ನ ಭಾಗ್ಯಕ್ಕಂ ಭವಿತವ್ಯಕ್ಕಂ ಅನುಸಾರಿಗಳೆ ಸಹಾಯರಾದರಿವರ ಮೇಲೆ ದೋಷಮಿಲ್ಲೆಂದು ಮತ್ತವರ್ಗಿಂತೆಂದಂ: ಎನಗೆ ತರಲಾಱದಿರ್ದೊಡಂ ನಿಮಗಪ್ಪನಿತಾಹಾರಮನಿಂದಿನೊಂದು ದಿವಸಕ್ಕಮಱಿಸಿ ಕೊಳ್ಳಿಂ, ಪೋಗಿಮೆನೆ; ಕಿಂಕರತ್ರಯಂ ಕಿಱಿದಂತರಂ ಪೋಗಿ–ನಾವಿನ್ನೇಗೆಯ್ವಮೆಂದು ತಮ್ಮೊಳಾಳೋಚಿಸುವಲ್ಲಿ ನರಿಯೆಂದುದು:– ಇಲ್ಲಿಗೊಂದುಪಾಯವ ನಾನೇ ಬಲ್ಲೆಂ; ಈಯೊಟ್ಟೆಯಂ ಕೊಂದರಸಂಗಂ ನಮಗಂ ಒಂದೆರಡು ದಿವಸಕ್ಕಾಹಾರಮಂ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಬಟಿಕ್ಕೆ ಮೇಲಪ್ಪುದಂ ಬಗೆದುಕೊಳ್ವಮೆಂದೊಡನದಂ ಕೊಲ್ವ ದೆಸೆಯಂ ಪೇೞ್ದೊಡಾಮಾತಂ ಕೇಳೆ–ಒಟ್ಟೆಗಮಭಯಮಂ ಕೊಟ್ಟೆನೆಂದು ಮದೋತ್ಕಟಂ ನಮಗೆ ಮುಳಿಗುಮೆಂದು ಪುಲಿ ನುಡಿವುದುಂ; ವಾಯಸಂ ನಿರಾಯಸದೊಳೊಡಂಬಡಿಸಲಾನೇ ಸಾಲ್ವೆನೆಂದು ಮದೋತ್ಕಟನಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದಿಂತೆಂದುದು:– ದೇವಾ! ಪೆಱತೆಡೆಯೊಳಲ್ಲಿಯುಮಾಹಾರಂಬಡೆಯಲಾರ್ತೆ ವಿಲ್ಲ. ಎನ್ನ ಬುದ್ಧಿಯಂ ಕೈಕೊಳ್ವಿರಪ್ಪೊಡೆ ನಮಗೊಂದರ್ಕಂ ಮುಟ್ಟಲ್ಲದೀ ಯೊಟ್ಟೆಯಂ ಕೊಂದೊಂದೆರಡು ದಿವಸದಾಹಾರಮಂ ನಿಮಗಪ್ಪನಿತಂ ಮಾಡಿಕೊಳ್ವುದೆನೆ; ಮದೋತ್ಕಟನಿಂತೆಂದಂ:

ಒದವಿದ ದಯೆಯಿಂದಭಯ
ಪ್ರದಾನಪೂರ್ವಕಮಿರೆಂದು ಪೇೞ್ದಾಂ ಸಲೆ ನಂ
ಬಿದನಂ ಕೊಂದೊಡೆ ಪಾಪಮ
ದೊದವಿರ್ಕುಂ ಕೀರ್ತಿ ಮಾಸುಗುಂ ಧರೆ ಪೞಿಗುಂ ೨೧೦

ಅದಲ್ಲದೆಯುಂ,

ಶ್ಲೋ ॥ ನ ಗೋಪ್ರದಾನಂ ನ ಚ ಭೂಮಿದಾನಂ
ನ ಚಾನ್ನದಾನಂ ನ ಹಿರಣ್ಯದಾನಂ
ಸರ್ವ ಪ್ರದಾನೇಷ್ವಭಯ ಪ್ರದಾನಂ
ತಥಾ ಪ್ರದಾನಂ ಪ್ರವದಂತಿ ಧೀರಾಃ ॥ ೯೯ ॥

ಟೀ ॥ ಗೋದಾನಂ, ಭೂದಾನಂ, ಅನ್ನದಾನಂ ಹಿರಣ್ಯದಾನಂ ಇವೆಲ್ಲವುಂ ಬಾರ್ತೆಯಲ್ಲ. ಸರ್ವದಾನಂಗಳೊಳಭಯಪ್ರದಾನಮೇ ಮುಖ್ಯಮೆಂದು ಬಲ್ಲರ್ ಪೇೞ್ವರ್.

ಎಂಬ ಧರ್ಮಶಾಸ್ತ್ರಮುಂಟಪದಱಿಂ ನಂಬಿದನಂ ಕೊಂದು ತಿಂಬುದು ಧರ್ಮಮಲ್ಲೆನೆ; ವಾಯಸನಿಂತೆಂದುದು:- ದೇವಾ! ಧರ್ಮಮಂ ನೀವೆತ್ತಲಱಿವಿರ್

೧೭. ನಾಳೀಜಂಘನೆಂಬ ಗೋಲಾಂಗೂಲದ ಕಥೆ

ಸಕಲವೇದಾಂತಪಾರಂಗತನಪ್ಪ ಗೌತಮಮಹಾಮುನಿ ಮಹಾಟವಿಯಂ ಪೊಕ್ಕು ಉಗ್ರೋಗ್ರತಪೋನಿಯಮಾನುಷ್ಠಾನನಿಷ್ಠಿತಚಿತ್ತನಾಗಿ ಪಲವು ಕಾಲಂ ನಿರಾಹಾರನಾಗಿರ್ದ ಕಾರಣಂ ಪ್ರಾಣವಿಯೋಗಮಾಗಲಿರ್ದನನಾತಂ ಮುನ್ನ ನಡುಪಿದುದೊಂದು ಗೋಲಾಂಗೂಲಂ ನಾಳೀಜಂಘನೆಂಬುದು-ಕಂಡು-ನಿಮ್ಮಡಿ, ನೀವೆನ್ನ ಶರೀರವನಾಹಾರಂ ಮಾಡಿನ್ನು ಕೆಲವು ಕಾಲಂ ತಪಂಗೆಯ್ಯಿಮೆಂದೊಡಾ ಮುನಿ ತಾಂ ನಡಪಿದ ಪ್ರಾಣಿಯಂ ತಿಂಬುದು ಧರ್ಮಮಲ್ಲೆಂದೊಡಾ ಕಪಿ ತಾಂ ತಾಪಸರ ಸಮೀಪದೊಳೆ ಬಳೆದ ಕಾರಣದಿಂ ತತ್ತ್ವವೇದಿಯಪ್ಪುದಱಿಂ ಮತ್ತಮಿಂತೆಂದುದು:- ನಿಮ್ಮಡಿ ನಿಮಗೆ ಭ್ರಾಂತಿಜ್ಞಾನಮಿನ್ನುಂ ಪೋದುದಿಲ್ಲ, ಶರೀರಕ್ಕಲ್ಲದೆ ಶರೀರಿಗೆಲ್ಲಿಯುಂ ಕೇಡಿಲ್ಲ.

ವಾಕ್ಯಂ ॥ ಪರೋಪಕಾರಾರ್ಥಮಿದಂ ಶರೀರಂ ॥ ೧೧ ॥

ಎಂಬುದನಱಿವೆನಾಗಿಯುಂ ಈ ಶರೀರಮಂ ನಿಮಗಿತ್ತಪೆಂ. ನೀವಿಂದ ಕೈಕೊಂಡೆನ್ನಂ ಕೃತಾರ್ಥನಂ ಮಾಡಿಮೆಂದು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸೆ; ಪ್ರಾಣರಕ್ಷಣಾರ್ಥಂ ತಾಂ ನಡಪಿದ ಕಪಿಯಂ ತಿಂದಂ

(೧೬ನೆಯ ಕಥೆಯ ಶೇಷ)

ಅಂತುಮಲ್ಲದೆಯುಂ,

ವಾಕ್ಯಂ ॥ ಶರೀರಮಾದ್ಯಂ ಖಲು ಧರ್ಮಸಾಧನಂ ॥ ೧೨ ॥

ಎಂಬುದು, ಅಲ್ಲದೆಯುಂ,

ಶ್ಲೋ ॥ ಪುನರ್ವಿತ್ತಂ ಪುನರ್ಮಿತ್ರಂ ಪುನರ್ಭಾರ್ಯಾ ಪುನರ್ಮಹೀ
ಪುನಶ್ಶುಬ್ದಾದಯೋ ರಮ್ಯಾ ನ ಶರೀರಂ ಪುನಃ ಪುನಃ ॥ ೧೦೦ ॥

ಟೀ ॥ ಧನಮಂ ಮಿತ್ರನಂ ಹೆಂಡತಿಯಂ ಭೂಮಿಯಂ ಇವೆಲ್ಲಮಂ ಮರಳಿ ಹಡೆಯಲ್ಬಹುದು, ಶರೀರಮೆಂಬುದಂ ಮರಳಿ ಹಡೆಯಲ್ಬಾರದು.

ಎಂಬ ಶಾಸ್ತ್ರೋಕ್ತಮಂಟಪ್ಪುದಱಿಂ, ನಿಮಗಂ ಪುಣ್ಣ ಬೇನೆ ತಿಣ್ಣಮದಱಿಂ ಮೇಲೆ ಕ್ಷುಧಾಪೀಡೆಯಾದುದಪ್ಪೊಡೆ ಶರೀರಮಂ ಸಂಹರಿಸಲ್ಬಾರದು. ಕಥಕನಪ್ಪೊಡೆಲ್ಲಿ

ಯಾನುಂ ಬಂದ ಕವಲದಂ ತಿಂದೊಡೊಂದುಂ ದೋಷಮಿಲ್ಲೆಂದೊಡಂತಾದೊಡಂ ನಿಮಗೆ ಮನೋವ್ಯಥೆಯಾಗದಂತು ನಾಲ್ವರುಂ ಬಂದೆಮ್ಮೆಮ್ಮಂ ನಿವೇದಿಸಿದೊಡಲ್ಲಿ ನಿಮ್ಮ ಮನಕ್ಕೆ ಬಂದರಂ ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳಿಮೆಂದು ಕಾಗೆ ಬಾಯ್ಗೆ ಬಂದುದಂ ಗಱಪಿದೊಡೆ; ಮದೋತ್ಕಟನೊಡಂಬಟ್ಟಾವುದುಮಮಂ ನೀನೆ ಬಲ್ಲೆಯೆನೆ; ವಾಯಸಂ ಸೃಗಾಲ ಶಾರ್ದೂಲಂಗಳಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದೊಟ್ಟೆಯಂ ಮೊಟ್ಟನೆ ಮಾಟ್ಟಿ ಕಜ್ಜಮಂ ಪೇೞ್ದೊಡಂ ಬಡಿಸಿ ಬಂದೆನೆಂದು ತತ್ಪ್ರಂಚಮೆಲ್ಲಮಮಂ ಪೇೞ್ದು ಬಟಿಕ್ಕೆ ಕಥಕನಂ ಕರೆದು–ನಮ್ಮರಸು ಪಲವು ದಿನಕ್ಕಮಾಹಾರಂಬಡೆಯದೆ ಮಱುಗುತ್ತಿರ್ದಪನಾಮುಂ ಪೆಱತೆಡೆಯೊಳಾಹಾರಂಬಡೆಯಲಾರ್ತೆವಿಲ್ಲೆಮ್ಮಂ ನಿವೇದಿಸಿದೊಡೇಗೆಯ್ದುಂ ತಪ್ಪುವನಲ್ಲಂ, ಸುಮ್ಮನಿರದೆ ಪಾಳಿಯಂ ಪಾಳಿಸುವಂ ಬನ್ನಿಮೆಂದಾ ಧೂರ್ತತ್ರಯಂ ಕಥಕಂಬೆರಸು ಸಿಂಹನಲ್ಲಿಗೆಬಂದು ಪೊಡೆವಟ್ಟು, ಬಟಿಕ್ಕೆ ಕಾಗೆ ಇಂತೆಂದುದು:

ದೇವ ನಿಮಗಪ್ಪ ಪಿಶಿತಮ
ನಾವೆಡೆಯೊಳಮಱಸಿ ಪಡೆದೆವಿಲ್ಲಾದೊಡಮೇಂ
ನೀವುಳ್ಳೊಡೆ ಮತ್ತಂ ಪೆಱ
ತಾವುದುಮಂ ಪಡೆಯಲಕ್ಕುಮದಱಿಂದೀಗಳ್ ೨೧೧

ಎಂದಿಂದಿನ ಬಾಣಸಕ್ಕೆನ್ನಂ ನಿವೇದಿಸಿದೆಂ, ದೇವರ್ ಕೈಕೊಳ್ಳಿಮೆನೆ; ಮದೋತ್ಕಟನಿಂತೆಂದಂ:– ಕಾಗೆಯಂ ತಿಂದಪೆನೆಂಬನಿತರೊಳೆ ವಿಕ್ರಮಾದಿತ್ಯ ದೇವನನಿನ್ನುಮೀಲೋಕಂ ಪೞಿದಪುದು; ಅಂತುಮಲ್ಲದೆ "ಕಾಗೆಯಡಗು ಬೋನಂಬುಗದು" ಎಂಬುದು ಲೋಕಪ್ರಸಿದ್ಧಮದಱಿಂ ನಿಷಿದ್ಧಮೆನೆ; ಜಂಬುಕ ನಿಂತೆಂದುದು:– ಅಂತಪ್ಪೊಡೆ ದೇವರನ್ನನಾರೋಗಿಸಿ ನೀರೋಗಿಗಳಾಗಿಮೆಂದೊಡೆ; ಉತ್ತುಂಗಮತ್ತಮಾತಂಗಮಮಂ ಕೊಂದು ತಿಂಬ ಸಿಂಹನೊಂದು ನರಿಯಂ ತಿಂದುದೆಂದು ಲೋಕಮಪಹಾಸ್ಯಂಗೆಯ್ಗುಮೆನೆ; ಪುಲಿ ಕಲಿಯಾಗಿ ಮುಂದೆ ನಿಂದು–ದೇವರೆನ್ನಂ ಭಕ್ಷಿಸಿ ನಿಮ್ಮ ಶರೀರಮಂ ರಕ್ಷಿಸಿಮೆಂದೊಡಾಂ ವ್ರಣಶರೀರಿ, ಎನ್ನ ಪುಣ್ಣೊಳಗೆ ನಿನ್ನ ರೋಮಮಂ ಪುಗೆ ಪೊಲ್ಲದಪ್ಪುದು, ನಿನ್ನ ಮಾಂಸಮನೆಂತುತಿ ನಲ್ಬರ್ಕುಮೆನೆ; ಇದೆಲ್ಲಮನೊಟ್ಟೆ ಕೇಳ್ದು–ದುಷ್ಟರಂ ತಿನ್ನದ ಸಿಂಹಂ ತನ್ನನೆ ನಂಬಿ ಬಂದಿರ್ದೆನ್ನನೆಂತುಂ ತಿಂಬುದಿಲ್ಲಮಾದೊಡಮಾನುಂ ನುಡಿದು ಮಾತಂ ಪಾಲಿಸುವೆನೆಂದು ಸಿಂಹದ ಸಮೀಪಕ್ಕೆ ಬಂದೆನ್ನೊಡಲ್ ದೇವರೆಡರ್ಗಲ್ಲದೊಡೇ ವಾಟ್ಟೆ, ಎನ್ನ ಶರೀರಮಂ ಕೈಕೊಳ್ಳಿಮೆನೆ; ಮದೋತ್ಕಟನುಸಿರದಿರ್ಪುದುಂ; ಸೃಗಾಲ ಶಾರ್ದೂಲಕಾಕಂಗಳ್ ಕಥಕನ ಪೃಥುಶರೀರಮಂ ಸೀೞ್ದು ಸೀಱುಂಬುಳಾಡಿ ಕೊಂದುವು.

ಶ್ಲೋ ॥ ಬಹವಃ ಪಂಡಿತಾಃ ಕ್ಷುದ್ರಾಃ ಸರ್ವೇ ಮಾಯೋಪಜೀವಿನಃ
ಕುರ್ಯುರ್ದೋಷಮದೋಷಂ ವಾಂ ಉಷ್ಟ್ರೇ ಕಾಕಾದಯೋ ಯಥಾ ॥ ೧೧೧ ॥

ಟೀ ॥ ಹಲಬರು ಪಂಡಿತರು ಕ್ಷುದ್ರರು ವಂಚನೆಯಿಂ ಜೀವಿಪ್ಪರೆಲ್ಲರು ಲೇಸನಾದೊಡಂ ಹೊಲ್ಲೆಹವಂ ಮಾಳ್ಪರು. ಅದು ಹೇಂಗೆಂದೊಡೊಟ್ಟೆಯಂ ಕಾಕಾದಿಗಳ್ ಕೊಲಿಸಿದ ಹಾಗೆ.

ಎಂಬುದು ಕಾರಣಂ ದುಷ್ಟರ ನಡುವಿರ್ದ ಶಿಷ್ಟಂಗೇಗೆಯ್ದುಂ ಸುಖಮಾಗ ಲಱಿಯದು, ಪಿಂಗಳಕನೆನಗಿನಿತನರ್ಥಮಂ ಬಗೆವುದೆಲ್ಲಂ ಕ್ಷುದ್ರಪರಿವಾರಪ್ರೇರಣೆ ಯಿಂದಲ್ಲದೆ ಪೆಱತೊಂದು ಕಾರಣಮಿಲ್ಲೆನೆ; ದವನಕನಿಂತೆಂದಂ: ನೀಂ ಪೇಳ್ದ ದೃಷ್ಟಾಂತಂಗಳ್ ಪುಸಿಯಲ್ಲಮದೆಂತೆನೆ:

ಶ್ಲೋ ॥ ಬಹವೋ ಬಲವಂತಶ್ಚ ಉಪಾಯಜ್ಞಾಶ್ಚ ದುರ್ಜನಾಃ ॥ ೧೦೨ ॥

ಎಂಬ ಕಥೆಯೊಂದುಂಟೆನೆ–ಸಂಜೀವಕನದೆಂತೆನೆ–ದವನಕಂ ಪೇಳ್ಗುಂ:

ನಾಲ್ವರ್ ಧೂರ್ತರ್ ಓರ್ವ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಂ ವಂಚಿಸಿದ ಕಥೆ

ಒಬ್ಬ ಶ್ರೋತ್ರಿಯನಪ್ಪ ಪಾರ್ವಂ ಯಜ್ಞನಿಮಿತ್ತಂ ಒಂದಾಡಂ ಬೇಱೂರಿಂ ಮಾಱುಗೊಂಡು ಪೆಗಲೊಳಿಕ್ಕಿ ಪೋಪನಂ ನಾಲ್ವರ್ ಧೂರ್ತರ್ ಕಂಡು– ನಾವೀ ಬೆಳ್ಳಿನನಾಳವಾಡಿಕೊಂಡೀಯಾಡಂ ನಾಯಂ ಮಾಡಿ ತಿಂಬಂ ಬನ್ನಿಮೆಂದು, ಮುಂದೆ ಪರಿದೋರೊರ್ವರೆ ಮಾರ್ಬಟ್ಟೆಯೊಳ್ ಬರ್ಪಂತಾಗಿ ಬರುತ್ತುಂ, ಮುನ್ನಮೊರ್ವಂ ಬಂದೆಲೆ ಪಾರ್ವ! ನೀನಪ್ಪೊಡೆ ದುರ್ವಾಸ ಸಮಾನನಪ್ಪ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಂ, ನೀನೀ ಶ್ವಾನನನೇನಿಮಿತ್ತಂ ಪೊತ್ತುಪೋದಪೆಯೆಂದು ನುಡಿದು ಪೋದಂ; ಆ ಭಟ್ಟನೀ ದುಷ್ಟಂಗೆ ಮಱುಮಾತುಗೊಟ್ಟೊಡೇನಪ್ಪುದೆಂದುಸಿರದೆ ನಡೆವುದುಂ; ಮತ್ತೊರ್ವನಿದಿರೆ ಬಂದೆಲೆ ಭಟ್ಟರೇ! ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಂ ನಾಯಂ ಮುಟ್ಟಲಾಗದೆಂಬರದು ಕೆಟ್ಟು ಪೊತ್ತುಕೊಂಡು ಪೋದಪೆ, ನೀವೆತ್ತಾನುಂ ಮರುಳ್ಗೊಂಡಿರೋ ಮರುಳಿಕ್ಕಿ ಅಟ್ಟುದನುಂಡಿರೋ ಪೇಟಿಮಲ್ಲದಾಗಳ್ ನೀನೆತ್ತಲೀ ಚಂಡಾಲಕರ್ಮದೊಳ್ ತೊಡರ್ದು ಇಂತು ಭ್ರಷ್ಟಾಚಾರನಾದೆ, ನಿನ್ನಂ ಮುಟ್ಟಲಾಗದೆಂದವಂ ಕಳಿದು ಪೋಪುದುಂ; ಭಟ್ಟಂಗೆ ಭ್ರಾಂತಿ ಪುಟ್ಟಿ ನಿಂದು ಪೆಗಲೊಳಿರ್ದ ಛಾಗಲಮಂ ಭೂಭಾಲದೊಳಿೞಿಪಿ,

ಶ್ರವಣಶಿರಃಪುಚ್ಛಾಸ್ಯಾ
ದ್ಯವಯವಮಂ ಮುಟ್ಟಿ ನೋಡಿ ನಾಯಲ್ಲಿದು ಭೂ
ಭುವನ ಪ್ರಸಿದ್ಧಮಜಮೆಂ
ದವಧಾರಿಸಿ ಪೊತ್ತುಕೊಂಡು ಪೋದಂ ಪಾರ್ವಂ ೨೧೨

ಅಂತು ನಡೆದ ಪಾರ್ವಂಗೆ ಮತ್ತೊರ್ವನಿದಿರಂ ಬಂದೆಲೆ ಪಾರ್ವ! ನಿಮಗೆ ಕುಶಾಕ್ಷಮಾಲಾಯಜ್ಞೋಪವೀತೋತ್ತರೀಯಾದಿಚಿಹ್ನಂಗಳೆತ್ತಲೀ ನಾಯಂ ಪೊತ್ತು ಪೋಪುದೆತ್ತಲೆತ್ತಾನುಂ ನಿಮಗೆ ಮೃಗಯಾವ್ಯಸನ ವ್ಯಾಪಾರಮಾದುದಕ್ಕುಮಲ್ಲದಾ

ಗಳಿದು ನಿಮ್ಮ ದುಷ್ಕರ್ಮದ ಫಲಮೆಂದು ನುಡಿದು ಪೋಪುದುಮಾ ಪಾರ್ವಂ ಚೋದ್ಯಂಬಟ್ಟು,

ಚಿತ್ತಭ್ರಾಂತಿಶ್ರಾಂತಂ
ಪೊತ್ತುದುಮಂ ತಡವಿ ನೋಡುತುಂ ಛಾಗಲಮಂ
ಮತ್ತಾ ಪಾರ್ವಂ ವಿಸ್ಮಿತ
ಚಿತ್ತಂ ಚಿಂತಿಸುತೆ ಮುಂತೆ ಬರೆ ಮತ್ತೊರ್ವಂ ೨೧೩

ಅಂತು ಬಂದೆಲೆ ದ್ವಿಜ! ನೀನಿನಿತುಕಾಲಂ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನುಂ ಸದಾಚಾರನುಮಾಗಿ ದಿರ್ದೀಗಳೀ ಶ್ವಾನನಂ ಪೊತ್ತು ಹೀನಜಾತಿಸಮಾನನಾದೆ. ಇದಂ ಮಹಾಜನಂಗಳ್ ಕಂಡರಪ್ಪೊಡೆ ಸಭಾಜನಕ್ಕಂ ಸಹಪಙ್ತಿಗಂ ಪೊಱಗೆಂದು ಸಮಯಬಾಹ್ಯನಂ ಮಾಟ್ಪರದಱಿಂದೀನಾಯನೀಡಾಡಿ ಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತಮಂ ಕೈಕೊಳ್ಳಿಮೆಂದು ಪೇೞ್ದು ಪೋಪುದುಮಾಪಾರ್ವನಿದಂ ಕಂಡವರೆಲ್ಲಂ ನಾಯಂ ಪೊತ್ತುಕೊಂಡು ಪೋದಪ ನೆನುತ್ತುಮಿರ್ದರಾನೆತ್ತಾನುಂ ಮರಳ್ಗೊಂಡೆನಕ್ಕುಮದಲ್ಲದಾಗಳಿದು ಕಾಮರೂಪಿಯಕ್ಕು ಮಿದನೆಂತಱಿಯಲಕ್ಕುಮೆಂದು ಭಯಂಗೊಂಡಾಡಂ ಶ್ವಾನನೆಂದೀಡಾಡಿ ಮಾಳಂ ಗೊಂಡೋಡಿದಂ. ಇತ್ತಲಾ ಧೂರ್ತರೆಲ್ಲರ್ ಬಂದು ತಮ್ಮ ವಂಚನೋಪಾಯಕ್ಕೆ ತಾವೆ ಮೆಚ್ಚಿ ನಕ್ಕು ಆಡಂ ತಿಂದರ್.

ಎಂಬ ಕಥೆಯಂತಾದುದದಱಿಂ,

ಶ್ಲೋ ॥ ಬಹವೋ ಬಲವನ್ತಶ್ಚ ಉಪಾಯಜ್ಞಾಶ್ಚ ದುರ್ಜನಾಃ
ಶಕ್ಯಾ ವಂಚಯಿತುಂ ಬುಧ್ಯಾ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಂ ಛಾಗಕುರ್ಕುರಾತ್ ॥ ೧೦೩ ॥

ಟೀ ॥ ಹಲಂಬರು ಶಕ್ತಿವಂತರುಂ, ಉಪಾಯಮಂ ಬಲ್ಲ ದುರ್ಜನರುಂ, ಬುದ್ಧಿ ಯಿಂದೊರ್ಬನಂ ವಂಚಿಸಲು ಸಮರ್ಥರು. ಅದೆಂತೆಂದೊಡೆ– ಬ್ರಾಹ್ಮಣನ ಕೈಯಲಿರ್ದಾಡಂ ನಾಯೆಂನು ಹಾಕಿಸಿದಹಗೆ.

ಎಂಬುದುಮಲ್ಲದೆಯುಂ ಪ್ರಭಾಕರನೆಂಬ ಗುರುವಂ ಅಂಬಷ್ಟ ಛಂದೋರಗ ನೆಂದು ಪೇೞ್ವನಿತಱೊಳರಸನಂತಾಭಟ್ಟನುಮಂ ಪಲಂಬರ್ ದುಷ್ಟರೊಂದಾಗಿ ಮರುಳ್ಮಾಡಿದರ್; ಮತ್ತಂ ವರರುಚಿಭಟ್ಟನಂ ಪಲರ್ ದುಷ್ಟರೊಂದಾಗಿ ಪೊಲೆಯ ನೆಂದುಗೆಲೆ ಬಾಯಾರ್ವರೆಂದೊಡುಟಿದರಳವಾವುದು; ಪಿಂಗಳಕನೀಗಳ್ ನಿನಗೆ ನಿರ್ನಿಮಿತ್ತಂ ಮುಳಿದನದಲ್ಲದೆಯುಂ,

ಶ್ಲೋ ॥ ಕರ್ತವ್ಯಂ ಚ ನ ಕರ್ತವ್ಯಂ ಯದುಕ್ತಂ ಬಹುಭಿರ್ಜನ್ಯೈ ॥ ೧೦೪ ॥

ಎಂಬೀ ನಯಮಂ ಕೈಕೊಂಡತಿಕೋಪಿಯಾಗಿರ್ದಪನೀ ಯವಸರಕ್ಕೆ ಕಜ್ಜಮ ದೆಂತೆನೆ:

ಶ್ಲೋ ॥ ಯಾವದ್ಭಯಸ್ಯ ಭೇತವ್ಯಂ ತಾವದ್ಭಯಮನಾಗತಂ
ಆಗತಂ ತು ಭಯಂ ದೃಷ್ಟ್ವಾ ತತ್ಕಾಲೇಚ ಭಯಂ ತ್ಯಜೇತ್ ॥ ೧೦೫ ॥

ಟೀ ॥ ಎನ್ನವರಂ ಭಯಂ ಬಹುದು, ಅನ್ನೆವರಮಂಜುವುದು; ಭಯಂ ಮುಟ್ಟಿಬಂದ ಬಟಿಕ್ಕಂಜಲಾಗದು.

ಎಂಬುದನಱಿದು ತಱಿಸಂದಿಱಿವುದೆ ನಯಮಲ್ಲದೆ ಪೆಱತಾವ ನಯಕ್ಕುಪಾಯ ಮಿಲ್ಲೆನೆ, ಸಂಜೀವಕನಿಂತೆಂದಂ:

ಶ್ಲೋ ॥ ಕೋಹಂ ಕೌದೇಶಕಾಲೌ ಸಮವಿಷಮಗುಣಾಃ ಕೇ ದ್ವಿಷಃ ಕೇ ಸಹಾಯಾಃ
ಕಾ ಶಕ್ತಿಃ ಕೋಭ್ಯುಪಾಯಃ ಕಥಮಪಿಚ ಕಿಯತ್ಕೀದೃಶೀ ದೈವಸಂಪತ್
ಸಂಪತ್ತೌ ಕೋನುಬನ್ಧಃ ಪ್ರತಿಹತವಚನಸ್ಯೋತ್ತರಂ ಕಿನ್ನುಮೇಸ್ಯಾತ್
ಇತ್ಯೇವಂ ಕಾರ್ಯಸಿದ್ಧೌ ವ್ಯವಸಿತ ಮನಸೋ ನೋಪಹಾಸ್ಯಂ ಪ್ರಯಾನ್ತಿ ॥ ೧೦೬ ॥

ಟೀ ॥ ನಾನಾರ್, ದೇಶಕಾಲಂಗಳಾವುವು, ಸಮವಿಷಮವಹಹಗೆಗಳಾರ್. ಸಹಾಯರಾರ್, ತನ್ನ ಶಕ್ತಿಯಷ್ಟುಪಾಯಮಾವುದು, ಅದು ಹೇಂಗೆ, ದೈವಸಹಾಯವೆಷ್ಟು, ಅವುದ್ಯೋಗದಿಂ ದೈವಸಹಾಯಂ ದೊರೆಕೊಂಬುದು, ಲೋಗರಿಂ ಕಿಡುವ ನುಡಿಯುಳ್ಳವಗುತ್ತರವಾವುದಹುದೆಂ ತೆಂತೀಪ್ರಕಾರದಿಂ ತಮ್ಮ ಕಾರ್ಯಸಿದ್ಧಿಯಲ್ಲಿ ಉದ್ಯೋಗಚಿತ್ತವುಳ್ಳವರೆಂದುಂ ನಗಿಸಿಕೊಳ್ಳದಿಹರು.

ಶ್ಲೋ ॥ ಗುಣವದಗುಣವದ್ವಾ ಕುರ್ವತಾ ಕಾರ್ಯಜಾತಂ
ಪರಿಣತಿರವಧಾರ್ಯಾ ಯತ್ನತಃ ಪಂಡಿತೇನ
ಅತಿರಭಸಕೃತಾನಾಂ ಕರ್ಮಣಾಮಾವಿಪತ್ತೇ
ರ್ಭವತಿ ಹೃದಯದಾಹೀ ಶಲ್ಯತುಲ್ಯೋ ವಿಪಾಕಃ ॥ ೧೦೭ ॥

ಟೀ ॥ ಗುಣಮುಳ್ಳರಾಗಲಿ ಗುಣಹೀನರಾಗಲಿ ಕಾರ್ಯವಂ ಮಾಡುವವರ್ಗೆ ಬುದ್ಧಿ ವಂತರಿಂದಾವ ಕಾರ್ಯವುಂ ನಿಶ್ಚಯಿಸಲ್ಪಡುವುದು, ಅತಿತ್ವರಿತದಿಂ ಮಾಡುವವರ್ಗೆ ಕಾರ್ಯಂ ಗಳಾಧಿಪತ್ಯದಲ್ಲಿ ಶಲ್ಯದೋಪಾದಿ ಹೃದಯವಂ ಸುಡುವುದುಂ.

ಇಂತಪ್ಪ ನೀತಿಗಳೊಳವು; ಆನಪ್ಪೊಡೆತ್ತು, ಎನಗೆ ಸಹಾಯಾದಿಸಾಧನೋ ಪಾಯಂಗಳೊಂದುಮಿಲ್ಲ, ಪಿಂಗಳಕನಪ್ಪೊಡೆ ಮತ್ತಮಾತಂಗಯೂಥಮಂ ಬೆದಱೆ ಬೆಂಕೊಂಡು ಕೊಲ್ವ ಸಿಂಗಂ, ಅದಱಿಂದ ಸಮಾನವಿಗ್ರಹನೊಡನೆ ಸಮಾನವಿಗ್ರಹಮ ನೆಂತೆತ್ತಿಕೊಳ್ವೆನೆಂದೊಡೆ; ಇಂತೇಕೆ ಮನಗುಂದಿ ನುಡಿವೆಯೆಂದು ದವನಕನಿಂತೆಂದಂ: ದೈವ ಮನುಷ್ಯಬಲಮೆಂಬೆರಡಱೊಳಂ ಕಾರ್ಯಸಿದ್ಧಿಯಕ್ಕುಂ; ಅಲ್ಲಿ ಮನುಷ್ಯ ಬಲಮಿಲ್ಲದವರ್ ಸತ್ತ್ವಾವಿಳಂಬಿಗಳಾಗಿ ಸಾಹಸಂಗೆಯ್ದು ದೈವಬಲದಿಂದಧಿಕರಪ್ಪರಂ ಗೆಲ್ದ ಕಥೆಗಳೊಳವೆನೆ–ಸಂಜೀವಕನದೆಂತೆನೆ–ದವನಕಂ ಪೇೞ್ಗುಂ:

೧೯. ಟಿಟ್ಟಿಭಮಿಥುನಂಗಳ ಕಥೆ

ಬಲವೈರಿಸ್ಫಾರವಜ್ರಾಧಿಕಭಯಚಕಿತೋದ್ಧೂತ ಮೈನಾಕಗೋತ್ರಾ
ಚಲಪಕ್ಷತ್ರಾಯಿಯಿಂದು ಪ್ರಿಯತಮನತಿಗಂಭೀರನಂತರ್ನಿವಿಷ್ಟಾ
ಖಿಲಲೋಕಂ ನಕ್ರಚಕ್ರಸ್ಫುರದುರುತರಯಾದಶ್ಚರಾಧ್ಯಾಸಿತ ಪ್ರೋ
ತ್ಕಲಿತಾಂಭಃಕುಂಭಿಕುಂಭೋನ್ಮದರಸವಿಲಸತ್ಕ್ಷೋಭರೌದ್ರಂ ಸಮುದ್ರಂ ೨೧೫

ವ ॥ ಅಂತಾ ಸಮುದ್ರದ ತೀರ್ರೈಕಪ್ರದೇಶದೊಳ್ ಮಧುರಾಲಾಪೆಯುಂ ಚಂಡಪರಾಕ್ರಮನುಮೆಂಬ ಟಿಟ್ಟಿಭಮಿಥುನಂ ಸುಖದಿನಿರ್ದೊಂದುದೆವಸಂ ಮಧುರಾಲಾಪೆ ನಿಜಪ್ರಾಣೇಶ್ವರಂಗಿಂತೆಂದಳ್:– ಈ ಸಮುದ್ರತೀರಮಪಾಯ ಬಹುಳಮೆನಗಂ ಪ್ರಸವ ಸಮಯಮತ್ಯಾಸನ್ನವಾದಪ್ಪುದು; ಇನ್ನಿಲ್ಲಿರಲ್ಬಾರದು; ಪೆಱತೊಂದು ನಿರಾಕುಳಮಪ್ಪೆಡೆಯನೆಡೆಮಾಡಿ ಬಂದೆನ್ನನೊಡಗೊಂಡು ಪೋಗಿಮೆಂಬುದುಂ; ಟಿಟ್ಟಿಭನಿಂತೆಂದಂ: ಇಲ್ಲಿಂದಗ್ಗಳಮಪ್ಪ ನಿರಾಕುಳಸ್ಥಾನಮಂ ಪಡೆಯಲ್ಬಾರದೆನೆ; ಮಧುರಾಲಾಪೆ ಮತ್ತಮಿತೆಂದಳ್:– ಈ ಸಮುದ್ರಂ ಮೇಲೆ ಭೋರೆಂದೆತ್ತಿ ಬಂದೀತತ್ತಿಗಳಂ ಕೊಂಡುಪೋದೊಡುತ್ತರಕಾಲಕ್ಕೇಗೆಯ್ವಂ ಪೇೞಿಮೆನೆ ಚಂಡಪರಾಕ್ರಮನಿಂತೆಂದಂ:

ಬಡಬಾನಲಂಗೆ ಸಾಸಿ
ರ್ಮಡಿಯೆನಿಸಿದ ರೌದ್ರಕೋಪಮಂ ತಳೆದೆನ್ನೊಳ್
ತೊಡರ್ದುಮಕಾರಣವ್ಯೆರಮ
ನೊಡರ್ಚಿಯುಂ ಕಡಲದಾರ ಮಱೆಯಂ ಪುಗುವಂ

ಎನೆ; ಮಧುರಾಲಾಪೆ–ನಿನಗಿನಿತುವರಮನರ್ಥಮನಾಕೃಷಿಗೆಯ್ದುಕೊಳ್ವ ಕಾರಣಮೇನೆನುತ್ತಂ,

ಹಿತರುಂ ಸ್ನೇಹಿತರುಂ ಪಂ
ಡಿತರುಮೆನಿಪ್ಪವರ ವಚನಮಂ ಕೇಳದ ದು
ರ್ಮತಿಯಪ್ಪವಂಗವಶ್ಯಂ
ಸತತಂ ಕೇಡಾಗದಿರದು ಕಜ್ಜದ ಕಡೆಯೊಳ್ ೨೧೬

ಎಂಬ ನೀತಿಗಳೊಳವು. ಎನ್ನ ಮಾತಂ ಕೇಳದೆ ಕಲಹಕ್ಕೆ ಕಚ್ಚೆಯಂ ಕಟ್ಟುವ ನಿನಗೆ ಕಚ್ಛಪ ಕಥೆಯಾಗದೆ ಪೋಗದೆನೆ–ಚಂಡಪರಾಕ್ರಮದೆಂತೆನೆ–ಮಧುರಾಲಾಪೆ ಪೇೞ್ಗುಂ:

೨೦. ಕಚ್ಛಪ ಕಥೆ

ಒಂದು ಸರೋವರದೊಳ್ ಸಕಟವಿಕಟಂಗಳೆಂಬೆರಡು ಹಂಸೆಗಳಿರ್ಪುವು. ಆ ಹಂಸೆಗಳ್ಗಂ ವಾಚಾಲನೆಂಬುದೊಂದಾವೆಗಂ ಪರಮಿತ್ರತ್ವಮಾಗಿ ಪಲಕಾಲಮಿರ್ಪುದುಮನಾವೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಕೊಳಂ ಬತ್ತುವುದುಂ, ಕಲಹಂಸೆಗಳ್ ಕಂಡು–ಎಮಗಿಲ್ಲಿರಲ್ಬಾರದು ಮಾನಸ ಸರೋವರಕ್ಕೆ ಪೋಪೆವೆಂದಾಲೋಚಿಸುವುದುಂ, ಕಚ್ಛಪಂ ಕೇಳ್ದು–ನೀವಿಲ್ಲದಾನಿಲ್ಲಿ ನಿರ್ವಹಿಸುವೆನಲ್ಲೆನೆನ್ನುಮನೊಡಂಗೊಂಡು ಪೋಗಿಮೆನೆ; ಕಳಹಂಸಗಳಿಂತೆಂದವು:– ನೀನಪ್ಪೊಡೆ ಬಹುಭಾಷಿ, ತುಂಬಿದ

ಸಿದ್ಧಿಗೆಯಂತೆ ರಥದ ಗಾಲಿಯಂತೆ ಬೆಟ್ಟಿತ್ತಾಗಿರ್ಪೆ, ನಿನ್ನನೆಂತುಯ್ಯಲ್ಬರ್ಕುಮೆನೆ; ಕಚ್ಛಪಂ–ಅಪ್ಪೊಡೆಯಿೊಯೊಡೆಗೊಂದು ಕಥೆಯುಂಟದಂ ಕೇಳಿಮೆಂದಿಂತೆಂದಂ:–

೨೦. ದೇವದತ್ತನ ಕಥೆ

ಡಾವರಡಾಕಿನಿಶಾಕಿನಿ
ದೇವತೆ ಕತೆವೇಟಲತಿಶಯಂ ಬಲ್ಲಳ್ ನಾ
ನಾವಿಧದ ಗಾಳುಗುಂಟಣಿ
ಭೂವಳಯದೊಳೆಸೆವ ಕನ್ನೆಯುಜ್ಜಯಿನಿಯೊಳಂ ೨೧೭

ಅಂತಾಕೆ ಸಾಸಿರ ಗದ್ಯಾಣಕ್ಕಲ್ಲದೆ ಕಥೆಯಂ ಪೇೞ್ವಳಲ್ಲೆಂಬುದಂ ದೇವದತ್ತನೆಂಬ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಂ ಕೇಳ್ದು ಭ್ರಾಂತಿಗೊಂಡು ಸಾಸಿರ ಪೊನ್ನಂಕೊಂಡು ಮಹಾರಣ್ಯದೊಳಗೆ ಬರ್ಪನನೊರ್ವ ಬೊಮ್ಮರಕ್ಕಸಂ ಕಂಡು ಪಿಡಿದು ತಿನಲೆಂದು ತೆಗೆವುದುಂ; ದೇವದತ್ತಂ ತನ್ನ ಪೋಪ ವೃತ್ತಾಂತವೆಲ್ಲಮಂ ರಕ್ಕಸಂಗಱಿಯೆ ಪೇೞ್ದು ಕಥೆಯ ಕಾರಣಮಾಗಿ ಪಿರಿದಾಯಾಸದಿಂದರ್ಥಮಂ ಪಡೆದು ಬಂದೆನೆನ್ನ ಮನದಟ್ಟಿಯಂ ಕಿಡಿಸದೆ ಪಂಚರಾತ್ರಿಯನೆಡೆಗೊಟ್ಟೆಯಪ್ಪೊಡ್ಯದೆ ಕಥೆಯಂ ಕೇಳ್ದು ತಡೆಯದೆ ಬರ್ಪೆನಂತಪ್ಪುದಕ್ಕೆ ನನ್ನಂ ನಂಬುವುದೆನೆ; ರಕ್ಕಸನದರ್ಕೊಡಂಬಟ್ಟು ನೀಂ ಪಸಿದು ಬಂದೆಯೆಂದಾತಂಗೆ ತಕ್ಕನಿತಾಹಾರಮಂ ಕುಡೆಕೊಂಡು, ರಕ್ಕಸನುಂ ಬೀೞ್ಕೊಂಡು ಪೋಗಿ ಭೋಂಕನೆ ಉಜ್ಜಯಿನಿಯನೆಯ್ದಿ ಪೊೞಲ ಪೊಕ್ಕು ಡಾವರಡಾಕಿನಿಯ ಮನೆಯನಱಸುತ್ತುಂ ಬಂದು,

ದೇವರ ದೊರೆಯ ವಿದಗ್ಧಜ
ನಾವಳಿಯುಮನಲಗೆಗಟ್ಟಿ ಮಾಱುತ್ತುಂ ನಾ
ನಾ ವಿಧದೊಳೆ ಪೊಕ್ಕಾಡುವ
ಡಾವರಡಾಕಿನಿಯ ಮನೆಯನಾಗಳ್ ಕಂಡಂ ೨೧೮

ಅಂತು ಕಂಡು ಮನೆಯೊಳಗಂ ಪೊಕ್ಕು ಡಾವರಡಾಕಿನಿಯ ಮುಂದೆ ಪೊನ್ನನಿಟ್ಟು ಪೊಡೆವಟ್ಟು–ತಾಯೆ, ಕಥೆಯಂ ಪೇೞಿಮೆಂದೊಡಾಗಳ್ ಕುಂಟಣಿ ಕರಮೊಳ್ಪಿತ್ತೇಕ ಚಿತ್ತದಿಂ ಕೇಳಿಮೆಂದಿಂತೆಂದಳ್:– ಒರ್ಮೆ ಕಂಡವರ್ ಮತ್ತೊರ್ಮೆ ಕಂಡೊಡೆ ನಂಟರ್, ಇದುವೆ ಪರಮಾರ್ಥಂ ಕಥೆಯೆನೆ; ದೇವದತ್ತಂ ವಿಸ್ಮಯಂಬಟ್ಟು ಕುಂಟಣಿಯಂ ಬೀೞ್ಕೊಂಡು ಮತ್ತಂ ರಕ್ಕಸನಲ್ಲಿಗೆ ಬರ್ಪುದುಂ; ಆತನಿದಿರಂ ಬಂದೇಂ ಭಾವ! ಬಂದಿರ್ ಎಂದು, ಬಟಿಕ್ಕೆ ನಿಮಗೆ ಪೇೞ್ದಿ ಕಥೆಯಂ ಪೇೞಿಮೆನೆ: ದೇವದತ್ತನಿಂತೆಂದಂ:–

ವರಗುಣಗಣಯುತರೆನಿಪರ್
ಧರೆಯೊಳಗೋರೊರ್ಮೆ ಕಂಡು ಮತ್ತಂ ಕಂಡಂ

ದಿರದವರೆ ನಂಟರೆಂಬುದು
ಪರಮಾರ್ಥಂ ಕಥೆಯಿದೆಂದು ಕುಂಟಣಿ ಪೇೞ್ದಳ್ ೨೧೯

ಎಂದೊಡಾಕಥೆಯಂ ರಕ್ಕಸಂ ಕೇಳ್ದು ಬೆಕ್ಕಸಂಬಟ್ಟು-ನಿನ್ನನಾಂ ಮುಂ ಕಂಡನಿತೆಯಲ್ತು, ನಿನಗಾಹಾರಮನಿಕ್ಕಿದೆನದಱಿಂ ನೀನೆನಗೆ ನಂಟನೆ ಎಂದು ರಕ್ಕಸಂ ಮೊದಲಬಾಗಿ ರಕ್ಷಿಸಿದಂ.

(೨೦ನೆಯ ಕಥೆಯ ಶೇಷ)

ಎಂದೊಡೆ ನೀವೆನ್ನನೆಂತುಪೇಕ್ಷಿಸಿ ಪೋದಪಿರೆನೆ; ಕಳಹಂಸೆಗಳಿಂತೆಂದವು:- ನೀನೆಂದಂತೆ,

ವಾಕ್ಯಂ ॥ ಸತಾಂ ಸಪ್ತಪದಂ ಮೈತ್ರಂ ॥ ೧೩ ॥

ಟೀ ॥ ತಮ್ಮೊಡನೆ ಏೞಡಿವರಂ ನಡೆದವನೇ ಸಜ್ಜನರ್ಗೆ ಕೆಳೆಯೆನಿಪನು

ಎಂಬುಕ್ತಿಯುಂಟು. ನಿನ್ನನೊಂದುಪಾಯದೊಳುಯ್ದಪ್ಪೆವು. ಆ ವೇಳೆಯೊಳಾರೇನನೆಂದೊಡಂ ನೀನೇನಂ ಕಂಡೊಡಂ ನುಡಿಯಲಾಗದು. ಎಮ್ಮ ಮಾತಂ ಮಿಕ್ಕು ನುಡಿದೆಯಾದೊಡೆ ಸೊಸೆಯ ಮಾತಂ ಕೇಳದತ್ತೆಯ ಕಥೆಯಂತಕ್ಕುಮೆನೆ-ಕಚ್ಛಪನದೆಂತೆನೆ-ಕಳಹಂಸೆಗಳ್ ಪೇೞ್ಗುಂ:-

೨೨. ಸೊಸೆಯ ಮಾತಂ ಕೇಳದತ್ತೆಯ ಕಥೆ

ಸಾಲಗ್ರಾಮವೆಂಬ ಮಹಾಗ್ರಹಾರದೊಳ್ ಗ್ರಾಮಾಧಿಪತಿಯ ಸತಿ ಕುಮತಿಯೆಂಬಳಾಕೆಯೊಂದು ದಿವಸಂ ತನ್ನ ಸೊಸೆಯಪ್ಪ ಸೌಮಿತ್ರಿಗಿಂತೆಂದಳ್:- ಆಂ ನೆರೆಯೂರ್ಗೆ ಪೋಗಿ ಬಂದಪೆಂ. ನೀಂ ಮನೆಯಂ ಸುಯ್ಧಾನಂಮಾಡಿಕೊಂಡಿರೆಂದು ಪೇೞ್ದುಪೋದಳ್. ಅನ್ನೆಗಂ ಸೌಮಿತ್ರಿಯಲ್ಲಿಗೊರ್ವ ಪಾರ್ವಂ ಬಂದು-ಮಗಳೆ! ನೀನಿಂದು ಪನ್ನಿರ್ವರ್ ಪಾರ್ವರ್ಗೆ ಸಾರಮಪ್ಪ ಕ್ಷೀರಭೋಜನಮಂ ಮಾಡಿಸಿದೆಯಪ್ಪೊಡೆ ನಿನಗೆ ಕನಕಲಾಭಮುಂ ಪುತ್ರಲಾಭಮುಂ ಮನೋರಥ ಸಿದ್ಧಿಯುಮಕ್ಕುಮೆನೆ; ಸೌಮಿತ್ರಿ ಸುಮತಿಯಪ್ಪುದಱಿಂ ತನ್ನ ಮನದೊಳಿಂತೆಂದಳ್:-

ಶ್ಲೋ ॥ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಾನ್ನಾವಮನ್ಯೇತ ನಾವಮನ್ಯೇತ ದೇವತಾಃ
ಸರ್ವದೇವಮಯೋ ವಿಪ್ರೋ ನ ತದ್ವಚನಮನ್ಯಥಾ ॥ ೧೦೮ ॥

ಟೀ ॥ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರನ್ನೂ ದೇವರನ್ನೂ ಅವಜ್ಞೆಯಂ ಮಾಡಲಾಗದು. ಸರ್ವದೇವತಾ ಸ್ವರೂಪರಹ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರುಗಳ ವಾಕ್ಯಮೆಂದುಂ ಹುಸಿಯಲ್ಲ.

ಎಂಬುದು ಶಾಸ್ತ್ರಾರ್ಥಮುಂಟು; ಬ್ರಾಹ್ಮಣವಚನಂ ನಿಶ್ಚಯಮಕ್ಕುಮಿದಂ ನೋೞ್ಪೆನೆಂದು

ವಸುಧಾದೇವರನಾಮಂ
ತ್ರಿಸಿ ಪಿರಿದುಂ ಭಕ್ತಿಪೂರ್ವಕಂ ವಿಧಿಯಿಂ ಪೂ
ಜಿಸಿ ಮುದದೆ ಮಾಡಿದಳ್ ಪಾ
ಯಸಮಂ ನವಘೃತಸಮನ್ವಿತಂ ಸಿತಸಹಿತಂ ೨೨೦

ಅಂತು ಪಾರ್ವರ್ಗೂಡಿ ಪರಕೆಯನಾಂತು ಸೌಮಿತ್ರಿ ಸಂತೋಷದಿನಿರ್ಪುದುಂ; ಕಿಱಿದಾನುಂ ಬೇಗಕ್ಕೆಯಾಸೌಮಿತ್ರಿಯತ್ತೆ ಕುಮತಿಯೆಂಬಳ್ ಬಂದೆಲ್ಲಮಂ ಕಂಡೆಲೆ ತೊತ್ತೆ! ನಿನಗಿನಿತು ಸಾಮರ್ಥ್ಯವನಾರ್ಮಾಡಿದರ್, ನೀನಿನಿತು ಪೊಟ್ಟು ಮನೆಯೊಳಗಾನಿಲ್ಲದನಿತಱೊಳೆ ಎಡೆವೊತ್ತುವೊಲೆಯಂ ಕಲೆ ಮುಟ್ಟಲ್ವೆತ್ತಂತೆ ಮನೆಯೊಳುಳ್ಳದೆಲ್ಲಮಂ ಕಾಕಭೋಜನಂಮಾಡಿ ಕಿಡಿಸಿದೆಯೆಂದು ಸೊಸೆಯಂ ನೋಯೆ ನುಡಿದು ಜಡಿದು ಮನೆಯಂ ಪೊಱಮಡಿಸೆ ಕಟ್ಟಲೆಯೊಳಾಕೆ ಭಯಾಕುಲೆಯಾಗಿ ದೂರಂ ಪೋಗಲಣ್ಮದೂರ ಮುಂದಿರ್ದ ಪುಣಿಸೆಯ ಮರದ ಪಿರಿದಪ್ಪ ಪೊಟಲೊಳಡಂಗಿರ್ದಳ್. ಅನ್ನೆಗಮಲ್ಲಿಗೆಣ್ಬರ್ ಮಾಯಾರೂಪಿಗಳಪ್ಪ ಶಾಕಿನಿಯರ್ ಬಂದು ಮರನನೇಱಿರ್ದು ಸುವರ್ಣದ್ವೀಪಕ್ಕೆ ಪೋಗೆಂದಭಿಮಂತ್ರಿಸುವುದುಮಮ ಮನದಿಂ ಮುನ್ನಮೆಯ್ದಲೊಡಂ ರಕ್ಕಸಿಯರ್ ಮಾಂಸಭಕ್ಷಣಕ್ಕೆ ಪೋಪುದುಂ; ದೆಸೆಯಂ ನೋಡಿ ಸೌಮಿತ್ರಿ ಧರ್ಮವೇ ಗತಿಯೆಂದು ಪೊಱಮಟ್ಟು ದೆಸೆಯಂ ನೋಟ್ಪಾಗಳ್,

ಇಲಿಯ ಬಿಲದ್ವಾರಂಗಳ
ಕೆಲದೊಳ್ ಕೆಂಪೆಸೆದು ಮಿಸುಪ ಕನಕದ ರಜಮಂ
ಲಲಿತಾಂಗಿ ಕಂಡುಕೊಂಡಾ
ಕುಲವಧು ವಿಪ್ರಪ್ರಸಾದಮಾಯ್ತೆಂದಾಗಳ್ ೨೨೧

ಅಂತು ಪೊನ್ನಂ ಪೊಱೆಗಟ್ಟಿಕೊಂಡು ಮತ್ತಮಾ ಪುಣಿಸೆಯ ಮರದೊಳ್ ಪೊಕ್ಕಡಂಗಿರ್ಪುದುಂ; ಕಿಱಿದಾನುಂ ಬೇಗಕ್ಕೆ ರಕ್ಕಸಿಯರ್ ಬಂದಾಮರನೇಱಿರ್ದಭಿಮಂತ್ರಿಸಲೊಡಂ, ಅದು ಪಟುಯಂತೆ ಮುನ್ನಿನ ಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಬಂದಿರೆ; ಶಾಕಿನಿಯರ್ ತಮ್ಮತಮ್ಮ ಮನೆಗಳ್ಗೆ ಪೋದರ್. ಇತ್ತಲ್ ಸೌಮಿತ್ರಿಯುಂ ತನ್ನ ಮನೆಗೆ ಬಂದು ಪೊನ್ನಪುಡಿಯನತ್ತೆವಿರ ಮುಂದಿಟ್ಟು ಪೊಡಮಟ್ಟೊಡತ್ತೆವಿರ್ ಸಂತೋಷಂಬಟ್ಟು ಬಟಿಕೆ ತತ್ಪ್ರಪಂಚಮೆಲ್ಲಮಂ ಕೇಳ್ದು ಸೌಮಿತ್ರಿಗಿಂತೆಂದಳ್:– ಇಂದಾಂ ಪೋಗಿ ಸಂಪೂರ್ಣಮಾಗಿ ಪೊನ್ನಂ ತಂದಪೆನೆಂದು ನೇಸಱ್ ಪಡಲೊಡಂ ಮರದೆ ಪೊಟಲಂ ಪುಗಲೆಂದು ಪೋಪಳ್ಗೆ ಸೌಮಿತ್ರಿಯಿಂತೆಂದಳ್:– ರಕ್ಕಸಿಯರುಕ್ಕೆವಮನ ಮನಱಿಯಲ್ಬಾರದು ಅತ್ತೆವಿರೇ! ನೀಂ ಪೋದಲ್ಲದಿರೆವೆಂಬಿರಪ್ಪೊಡೆ ಅವರೇನೆಂದೊಡ ಮೇಗೆಯ್ದೊಡಮುಸಿರಿದಿರಲಾರ್ಪಿರಪ್ಪೊಡೆ ಪೋಗಿಲ್ಲಮದಾಗಳ್ ಪೋಗಲ್ವೇಡೆಂದೊಡಾ ಪ್ರಪಂಡೆ ಇಂತೆಂದಳ್:

ನೀನೆನಗೆ ಬುದ್ಧಿವೇೞದೊ
ಡಾನಱಿಯೆನೆ ವಾಮೆಯರ್ಕಳುಕ್ಕೆವಮಂ ನೀ
ನೇನುಮನೆನ್ನದಿರೆಂದಪ
ಮಾನಿಸಿ ಪೊಱಮಟ್ಟಳತ್ತೆ ಮನೆಯಿಂದಾಗಳ್ ೨೨೨

ಅಂತಾಕೆ ಸೊಸೆ ಬಾರಿಸೆ ಮಾಣದೈತಂದು ಚೌವಟದೊಳಿರ್ದ ಮರನನೆಯ್ದಿ,

ಒಗೆದೊದವಿದ ಕಟ್ಟಲೆಯೊಳ್
ಮಿಗೆ ಕುಮತಿಗೆ ಪೊನ್ನ ಮೋಹಮಾಗಲ್ ಸಾವಂ
ಬಗೆಯದೆ ಮಿಟ್ಟುವ ಬಾಯಂ
ಪುಗುವಂತಾ ಮರದ ಪೊಟಲೊಳೆಂತುಂ ಪೊಕ್ಕಳ್ ೨೨೩

ಪೊನ್ನೆಂದೊಡೆ ಸುವ್ರತಸಂ
ಪನ್ನರಮನಮುಂ ಮರಂಗಳುಂ ಸೊಡರ್ಗುಡಿಯುಂ
ತಾನ್ನಿರುತಮೆಱುಗುಗುಂ ಪೇ
ೞನ್ನುೞಿದಱಿಮನದ ಮನುಜರೆಱಗದರೊಳರೇ ೨೨೪

ಅನ್ನೆಗಮರ್ಧರಾತ್ರಿಯಾಗಲೊಡಂ ಶಾಕಿನಿಯರ್ ಬಂದು ಮರನನಡರ್ದಿಂದುಂ ನಾವು ಕಡಾರದ್ವೀಪಕ್ಕೆ ಪೋಪಮೆಂದಾಳೋಚಿಸುವುದುಂ; ಕುಮತಿ ಕೇಳ್ದಿನ್ನುಸಿರದಿರ್ದೊಡೆನ್ನ ಬಗೆ ಕೂಡದು ತನ್ನಪ್ಪುದಕ್ಕೆಂದು ಶಾಕಿನಿಯರ್ಗಾಕೆಯಿಂತೆಂದಳ್:– ಕಡಾರ ದ್ವೀಪದ ಮಾನಸರ ಮಾಂಸಂ ಕ್ಷಾರಮುಂ ನಿಸ್ಸಾರಮುಂ, ಅಲ್ಲಿಗೆ ಪೋಗಲ್ವೇಡ; ಸುವರ್ಣದ್ವೀಪದ ಮಾನಸರ ಮಾಂಸಮಮೃತೋಪಮಾನಮಲ್ಲಿಗೆ ಪೋಗಿಮೆಂದು ಪೇೞಲೊಡಮದಂ ಕೇಳ್ದು ರಕ್ಕಸಿಯರ್– ಅಕ್ಕಟ! ಸಗ್ಗಮಿದಿರಂ ಬಂದುದು; ಎಮಗೆ 'ಅಱಸುವ ಬಳ್ಳಿ ಕಾಲ್ತೊಡರ್ದುದು' ಎಂಬ ನಾಣ್ನುಡಿ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಮಾದುದೆಂದು ರಾಗಿಸಿ ಬಿಲದೊಳಗಿರ್ದ ಇಲಿಯಂ ತೆಗೆವಂತೆ ಪೊಟಲೊಳಗಿರ್ದ ಕುಮತಿಯಂ ಕಾಲಂ ಪಿಡಿದು ತೆಗೆದು ಇರ್ಬಗಿಮಾಡಿ ಕೊಂದು ತಿಂದರ್.

(೨೦ನೆಯ ಕಥೆಯ ಶೇಷ)

ಅದಱಿಂದಿದನಱಿದೇನುಮಮಂ ನುಡಿಯದೆ ಬರ್ಪುದೆಂದು ಕಳಹಂಸೆಗಳ್ ಕಚ್ಛಪಂಗೆ ಬುದ್ಧಿವೇೞ್ದೊಡಂತೆಗೆಯ್ವೆನೆಂಬುದುಂ; ಕಲಹಂಸೆಗಳ್ ಬಲ್ಲಿತಪ್ಪುದೊಂದು ದಕ್ಕಂ ತಂದದಱೆರಡು ಕಡೆಯುಮಮಂ ತಾವಡಸಿ ಕರ್ಚಿ ನಡುವೆಯಾವೆಯಂ ಕರ್ಚಿಸಿಕೊಂಡನೇಕಾಗ್ರಮನಗರಖೇಟರ್ವಟಮಡಂಬಪತ್ತನದ್ರೋಣಾಮುಖಂಗಳಂ ಜನಪದಂಗಳಂ ಕಳಿದು ಬರುತ್ತುಂ ಪರಶುರಾಮನ ಬಾಣಘಾತದಿಂ ಭಿನ್ನಮಾದ ಕ್ರೌಂಚಾಚಲದ ಶಿಖರಪ್ರದೇಶಮಂ ನೋಡುತ್ತುಮಳಕಾಪುರದ ಪೊಱಪೊಟಲನೆಯ್ದು

ವುದುಮಲ್ಲಿಯ ಜನಪದಂಗಳ್ ಕಂಡು– ಇದೊಂದು ಭಂಡಿಯ ಗಾಲಿಯಂಟುತುಟ ನೆರಡುಕಲಹಂಸೆಗಳ್ ಕರ್ಚಿಕೊಂಡು ಪೋದಪ್ಪುವಿದೊಂದಾಶ್ಚರ್ಯಮೆಂದು ಭೋರೆಂದಾಱುತ್ತುಂ ಬರ್ಪ ರಭಸಮಂ ಕೂರ್ಮಂ ಕೇಳ್ದೀ ಪಾಪಕರ್ಮರೆಮ್ಮಂ ವಿಚಾರಿಸುವುದು ತಮಗಾವ ಕಾರ್ಯಮೆಂದು ನುಡಿಯಲ್ ಬಗೆದು ಬಾಯಂ ತೆಗೆವುದುಂ; ಅಚ್ಚು ಮುಱಿದ ಭಂಡಿಯಂತೆ ನುಚ್ಚನುಱಿಯಾಗೆ ಬಿರ್ದುದಂ ಮಾಂಸಾಹಾರಿಗಳ್ ಕಂಡು ಕೊರಪುಳ್ಳಿಯೊಳ್ ಮೋದಿ ಕೊಂದರ್. ಅದಱಿಂ

ಶ್ಲೋ ॥ ಸ್ನಿಗ್ಧಾನಾಂ ಹಿತಕರ್ತೄಣಾಂ ಯೋ ವಾಕ್ಯಂ ನಾಭಿನಂದತಿ
ಸ ಕೂರ್ಮ ಇವ ದುರ್ಬುದ್ಧಿಃ ಕಾಷ್ಠಾದ್ಭ್ರಷ್ಟೋ ವಿನಶ್ಯತಿ ॥ ೧೧೯ ॥

ಟೀ ॥ ಹಿತವಂ ಮಾಡುವ ಸ್ನೇಹಿತರ ಮಾತನಾವನೊರ್ವಂ ಕೇಳದೆ ಇರ್ಪನಾತಂ ಕಿಡುವಂ; ಅದು ಹೇಗೆಂದೊಡೆ–ಕಾಷ್ಠಮಂ ಬಿಟ್ಟು ಬಿರ್ದು ಸತ್ತ ಕೂರ್ಮನಹಗೆ.

(೧೯ನೆಯ ಕಥೆಯ ಶೇಷ)

ಎಂಬೀ ಕಥೆಯಂ ಕೇಳ್ದು ಚಂಡಪರಾಕ್ರಮನಿಂತೆಂದಂ:– ತತ್ತಿಗಳಂ ನೀಂ ಪೆತ್ತಂದು ಚಿಂತಿಸಿಕೊಳ್ವಂ, ನಿನ್ನಪ್ಪ ಕಜ್ಜಕ್ಕೆ ಮುನ್ನಮೆ ಮಱುಗುವುದಿದಾವ ಕಾರಣ ಮೆನೆ; ಮಧುರಾಲಾಪೆ ಮತ್ತಿಂತೆಂದಳ್:– ನಿನಗಿನಿತಪ್ಪ ದುರ್ಬುದ್ಧಿ ಪುಟ್ಟಿತಾದೊಡಂ ಯದ್ಭವಿಷ್ಯನೆಂಬ ಮತ್ಸ್ಯದ ಕಥೆಯಂ ಕೇಳೆಂದು ಪೇೞ್ವುದು. ಅದೆಂತೆನೆ:–

೨೩. ಯದ್ಭವಿಷ್ಯನೆಂಬ ಮತ್ಸ್ಯದ ಕಥೆ

ಮಹಾನದಿಯ ಮಡುವಿನೊಳನಾಗತಮತಿಯುಮುತ್ಪನ್ನಮತಿಯಿಂ ಯದ್ಭ ವಿಷ್ಯನುಮೆಂಬ ಪೆಸರ ಮೂಱು ಮತ್ಸ್ಯಂಗಳ್ ಮತ್ಸ್ಯಪ್ರಧಾನರಾಗಿರ್ಪುವು. ಅಲ್ಲಿಗೊಂದು ದಿವಸಂ ಜಾಲಗಾಱರ್ ಬಂದು–ಈ ಮಡುವಿನೊಳ್ ಪಲವು ಮತ್ಸ್ಯಂಗಳೊಳವಿಲ್ಲಿಗೆ ನಾಳೆ ಬಂದು ಜಾಲಮಂ ಬೀಸಿ ಮತ್ಸ್ಯಂಗಳಂ ಪಿಡಿವಮೆಂದು ನುಡಿವ ಮಾತನನಾಗತಮತಿ ಕೇಳ್ದು ಮತ್ತಿನ ಮತ್ಸ್ಯದ್ವಯದಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದು ತತ್ಪ್ರಪಂಚಮನೆಲ್ಲಮಂ ಪೇೞ್ದು ನಮಗಿಲ್ಲಿರಲ್ಬಾರದು, ಪೆಱತೊಂದು ಮಡುವಿಗೆ ಪೋಪಂ ಬನ್ನಿಮೆಂದೊಡುತ್ಪನ್ನಮತಿ–ಮುನ್ನಮೆ ಪೋಗದೊಡೇಂ, ಅವರ್ಬಂದಾಗಳೆ ಬಗೆದುಕೊಳಲ್ಬರ್ಕುಮೆಂಬುದುಂ, ಯದ್ಭವಿಷ್ಯಂ– ಇಂತುಟಪ್ಪೆಡೆ ಯನೆಲ್ಲಿಯುಂ ಪಡೆಯಲ್ಬಾರದು, ತನ್ನಪ್ಪುದಕ್ಕೆ, ಇಲ್ಲಿಂದಂ ಪೋಗಲ್ಬೇಡೆಂದೊಡೆ; ಅವರನೊಡಂಬಡಿಸಲಾಱದನಾಗತಮತಿ ತನ್ನ ಸಮೂಹಂ ಬೆರಸು ಪೆಱತೊಂದೆಡೆಗೆ ಪೋಪುದುಂ; ಮಱುದಿವಸಮಾ ಜಾಲಗಾಱರ್ ಬಂದು ಜಾಲಮಂ ಬೀಸುವುದುಂ;

ಆ ಬಲೆಯೊಳುತ್ಪನ್ನಮತಿ ತೊಡರ್ದು ತನ್ನ ಪೆಸರಂ ನೆನೆದುಸಿರನೊಳತೆಗದಸು ಪೋದಂತೆ ಮಿಸುಕದಿರ್ಪುದುಂ; ಮೀಂಗುಲಿಗರ್ ಬಲೆಯಂ ತೆಗೆದು ನೋಡಿ ಮುನ್ನಮೆ ಸತ್ತಂತಿರ್ದುತ್ಪನ್ನಮತಿಯಂ ಕಂಡು ಬಲೆಯಿಂ ತೆಗೆದು ನೆಲದೊಳಿರಿಸು ವುದುಮದುಪೊಳೆದು ಜಳದೊಳ್ ಮುಳುಂಗಿಪೋದುದು. ಯದ್ಭವಿಷ್ಯಂ ಮತ್ತೊಂದು ಬಲೆಯೊಳ್ ಸಿಲ್ಕಿ ತಲೆಯಂ ಬಡಿಯುತ್ತಿರ್ದುದಂ ಮೀಂಗುಲಿಗಂ ಕಂಡು ನೆಲದೊಳಪ್ಪಳಿಸಿ ಕೊಂದಂ

ಅದಱಿಂ,

ಶ್ಲೋ ॥ ಅನಾಗತವಿಧಾತಾ ಚ ಪ್ರತ್ಯುತ್ಪನ್ನಮತಿಸ್ತಥಾ
ದ್ವಾವಿಮೌ ಸುಖಮೇಧೇತೇ ಯದ್ಭವಿಷ್ಯೋ ವಿನಶ್ಯತಿ ॥ ೧೧೦ ॥

ಟೀ ॥ ಮುಂದೆ ಬಹುದನಱಿವವನುಂ ಬಂದುದರ್ಕೆ ತಕ್ಕುದಂ ನಿಶ್ಚೈಸಿಬಲ್ಲವನುಂ ಈಯಿರ್ಬರೇ ಸುಖಂಬಡುವರ್; ಬಂದುದಂ ಬರಲಿಯೆಂದಿರ್ದವಂ ಕಿಡುವಂ.

(೧೯ನೆಯ ಕಥೆಯ ಶೇಷ)

ಎಂಬೀ ಕಥೆಯಂತೆನ್ನ ಮಾತಂ ಕೇಳದೆ ನೀನುಂ ಯದ್ಭವಿಷ್ಯನಾದೆ ಎಂದು ನುಡಿಯೆ ಚಂಡಪರಾಕ್ರಮನಿಂತೆಂದಂ:–

ಪೆಂಡಿರ ಮಾತಂ ಸಲೆ ಕೈ
ಕೊಂಡವರಭಿಮತದೆ ನಡೆವನಪ್ಪೊಡೆ ಗಂಡಂ
ಗಂಡನಣಮಾಗಲಱಿಯಂ
ಭಂಡಂ ಮೇಣ್ ಷಂಡನಕ್ಕುಮಾ ಚಂಡಾಲಂ ೨೨೫

ಅದಱಿನ್ನಾವುದುಮಂ ನಾನೆ ಬಲ್ಲೆಂ. ನೀನುಸಿರದಿರೆಂದು ವಲ್ಲಭೆಯಂ ಕಲ್ಲ ಸರದಿಂ ನುಡಿದು ಮಾಣಿಸುವುದುಂ; ಮಧುರಾಲಾಪೆ ಮಱುದಿವಸಂ ತತ್ತಿಗಳಂ ಪೆತ್ತು ಬಱಿಕ್ಕೆ ನಿಜಪ್ರಾಣೇಶ್ವರನುಂ ತಾನುಂ ಕುಡುಕಂ ಕೊಳಲಡವಿಗೆ ಪೋಪುದು ಮನ್ನೆಗಮಾ ಸಮುದ್ರ ಮೇಲೆಯೊತ್ತಿ ತತ್ತಿಗಳಂ ತನ್ನ ತೆರೆಗೈಗಳಿಂ ಮೆಲ್ಲನೆ ತಗೆದು ತಂದಾಗಳ್ ಮತ್ತೊಂದುತ್ತಮಪ್ಪೆಡೆಗೆ ಸಾರ್ಚಲನ್ನೆಗಂ ಟಿಟ್ಟಿಭಮಿಥುನಂ ಕಿಱಿದಾನುಂ ಬೇಗದಿಂ ಬಂದು ತಮ್ಮಿರ್ಕೆಗೆ ಪೋಗಲಲ್ಲಿ ತತ್ತಿಗಳಂ ಕಾಣದೆ ಬೆಕ್ಕಸಂಬಟ್ಟು ಮಱುಗಿ ಮಧುರಾಲಾಪೆ ವಿಪ್ರಲಾಪಂಗೆಯ್ಯೆ; ಚಂಡಪರಾಕ್ರಮನಿಂತೆಂದಂ:–

ಚಂಡಪರಾಕ್ರಮವೆಸರಂ
ಕೊಂಡಿರ್ದೆನ್ನಳವನಱಿದುಮಱಿಯದೆ ವೈರಂ
ಗೊಂಡೀ ಕಡಲಂ ತವೆ ಪೀ
ರ್ದಂಡಂಗಳನಱಿಸಿ ತಂದು ನಿನಗಾನೀವೆಂ ೨೨೬

ಬಗೆಯದಿರಾ ನಿನ್ನಯ ತ
ತ್ತಿಗಳಂ ಸಾಗರಮನೊತ್ತಿ ತಂದಾನೀವೆಂ
ಪಗೆಗೊಂಡು ಕುಡದೆ ತಡೆದಂ
ದಗಸ್ತ್ಯನುಱೆ ಪೀರ್ದ ತೆಱದೆ ಕಡಲಂ ಪೀರ್ವೆಂ ೨೨೭

ಎಂದು ಮಾಣದೆ ಬಕಕಾಕಕೋಕಿಲಶುಕಚಕ್ರವಾಕಚಕೋರಕರ್ಕರಶ್ಯೇನಕಪೋತಹಂಸಕಾರಂಡಬೇರುಂಡಾದಿ ಸಮಸ್ತವಿಹಂಗಮಜಾತಿಗಳೆಲ್ಲಮಂ ನೆರಪಿ ತನ್ನ ತತ್ತಿಗಳಂ ಸಮುದ್ರನೆತ್ತಿಕೊಂಡುಯ್ದನೆಂದು ಪುಯ್ಯಲಿಡುವುದುಂ; ಪಕ್ಷಿಗಣಂ ಗಳಿದನುಪೇಕ್ಷಿಸಲಾಗದು, ಎಮಗೆ ಕುಲಸ್ವಾಮಿಯಪ್ಪ ಗರುಡಂಗಱಿಪಲ್ವೇಟ್ಕುಮೆಂದೆಲ್ಲಮೊಂದಾಗಿ ಪೋಗಿ,

ಕನಕನಿಭಪ್ರಭಾಂಘ್ರಿಯುಗನಂ ತುಹಿನಾಚಲವರ್ಣಮಧ್ಯದೇ
ಹನುನುದಿತಾರುಣಪ್ರತಿಮಕಂಠನನಂಜನಮೇಚಕೋರುಮೂ
ರ್ಧನನತುಲಪ್ರತಾಪವಿಜಿತೋದ್ಧತವಿಶ್ವಮರುನ್ನಿಕಾಯನಂ
ವಿನಿಹತಕಾದ್ರವೇಯನನಜೇಯನನೂರ್ಜಿತನೈನತೇಯನಂ ೨೨೮

ವ ॥ ಅಂತು ಕಂಡು ಪೊಡೆಮಟ್ಟು ಸಮುದ್ರನ ದೆಸೆಯಿಂ ತಮಗಾದುಪದ್ರವಮನಱಿಪೆ; ತದುಪದ್ರವಪ್ರತೀಕಾರವಿಧಾನಸಮರ್ಥನಖಿಳಕಾದ್ರವೇಯವಿದ್ರಾವಣಂ ಸಕಲ ಶಕುನಿಗಣಸಮೇತಂ ಕ್ಷೀರಪಾರಾವಾರಾಭಿಮುಖನಾಗಿ ಭಾಸುರಸುರಾಸುರ ಶಿರೋಮಣಿ ಮರೀಚಿಮಾಲಾಲಂಕೃತಚಾರುಚರಣಾವಿಂದನಂ ಲಕ್ಷ್ಮೀಕುಚಕುಂಭ ಕುಂಕುಮ ಪಂಕಾರುಣೀಭೂತವಿಶಾಲವಕ್ಷಸ್ಸಳನಂ ಮಧುಮುಖ್ಯಾಸುರವಧೂಜನಾಕ್ರಂದನ ನಯನವಾರಿಧಾರಾಪೂರಪರಿಪಾತನಿರಾಕೃತಕಲುಷಶಿಖಿಶಿಖಾಕಲಾಪನಂ ಭೌಮಭಾಮಾಭರಣಭಂಜನವಿಧಾನಸಮರ್ಥನಂ ಹಿರಣ್ಯಕಶಿಪುಮಹಾದಾನವವಕ್ಷಸ್ಥಳಸ್ಥಿತವಜ್ರಾಯಿತನಖರಶಾಲಿಯಂ ವಜ್ರಪಾಷಾಣವಿಷಮಿತಶಂಖಚಕ್ರಧರನಂ ಪಿತಾಮಹಾದಿಮುನಿಗಣಸ್ತೂಯಮಾನಶುಭಚರಿತನಂ ನಿಜಪ್ರತಾಪಸಂತೋಷಿತ ದನುಜವೃಂದಲತಾಕಂದನಂ ಮುಕುಂದನಂ ಕಂಡು ಕೈಗಳಂ ಮುಗಿದು,

(ಪದ್ದಳಿ)

ಜಯ ದಿವಿಜಗಣಾರ್ಚಿತ ಚಾರುಚರಣ
ದುರಿತೋಗ್ರತಮಃಪಟಲೋಷ್ಣಕಿರಣ
ತಾಪಿಂಛಸಮಚ್ಛವಿನೀಲವರ್ಣ
ವಿದ್ಯಾಧರಕಾಂತಾಗೀತವರ್ಣ
ರಾಮಾವದನಾಂಬುಜಮತ್ತಭೃಂಗ
ವರಕೌಸ್ತುಭಭೂಷಣ ಭೂಷಿತಾಂಗ
ಮಧುಕೈಟಭಪಾದಪ ಘನಕುಠಾರ

ಲಕ್ಷ್ಮೀಕುಚಮಂಡನ ತಾರಾಹಾರ
ನರಕಾಸುರಮದಕರಿಪಂಚವದನ
ಕುಸುಮಾಯುಧಮಂಗಳೆ ಜನ್ಮಸದನ
ಕಂಸಾಸುರ ಹಂಸಪಯೋದಕಾಲ
ಶಕಟಾಸುರಪ್ರಕಟವಿಲಯಕಾಲ
ಕೃತಬಾಣಭಯಂಕರ ದರ್ಪಭಂಗ
ಚಾಣೂರಸರೋರುಹಮದಮಾತಂಗ
ನಖಭಿನ್ನಹಿರಣ್ಯಕಶಿಪುಶರೀರ
ಜಠರಾಂತರ್ವಿನಿಹಿತಭುವನಭಾರ
ಖಳಧೇನುಕಕಾನನಕೃಷ್ಣಮಾರ್ಗ
ವಿತ್ರಸ್ತ ಸಮಸ್ತ ನಿಶಾಟವರ್ಗ
ಕೋಪಾನಲಮಗ್ನ ಸುರಾರಿಶಲಭ
ಘನಭಕ್ತಿ ಸಮನ್ವಿತ ಯೋಗಿಸುಲಭ
ಉತ್ಪಾಟಿತ ಕಾಳಿಯ ಭುಜಗದಂತ
ದಿತಿಜೋತ್ತಮಸಮದತನುಕೃತಾಂತ
ಮಂದಾರರಚೋಂಚಿತಮಣಿಕಿರೀಟ
ಬಳಭೀಕರಮುಷ್ಟಿಕಕಾಳಕೂಟ
ವರಶೌರ್ಯವಿನಿರ್ಜಿತಕಾರ್ತವೀರ್ಯ
ಚಲಿತೋನ್ನತಮಂದರಕುಧರಧೈರ್ಯ
ಸರ್ವೇಶ್ವರ ಸರ್ವಗ ದೇವದೇವ
ಸರ್ವಜ್ಞ ನಮಸ್ತೇ ವಾಸುದೇರ ॥ ೨೨೯ ॥

ಎಂದು ದೇವದೇವನನನೇಕಪ್ರಕಾರದಿಂ ಸ್ತುತಿಸಿ ಸಾಷ್ಟಾಂಗವೆಱಗಿ ಪೊಡೆಮಟ್ಟು ಮುಂದೆ ನಿಂತ ಪತತ್ರಿಗೋತ್ರಾಧಿಪತಿಯ ಮೊಗಮಂ ದಾಮೋದರನಾದರಂಬೆರಸು ನೋಡಿ– ನೀನೆಂದಿನಂದಮಲ್ಲಿಂದು ನಿನ್ನ ಗೋತ್ರಸಮೇತಂ ಬಂದ ಕಾರಣಮಾವುದೆನೆ; ವಿನತಾನಂದನನಿಂತೆಂದು ಬಿನ್ನಪಂಗೆಯ್ದಂ:– ಈ ಟಿಟ್ಟಿಭನ ತತ್ತಿಗಳಂ ವಾರಿಧಿ ಮೇರೆದಪ್ಪಿ ಕೊಂಡೊಯ್ದೊಡೆ ಪುಯ್ಯಲಿಡಲ್ಬಂದೆವೆಂಬುದುಂ; ಮುಕುಂದಂ ಮುಗುಳ್ನಗೆ ನಗುತ್ತುಂ– ಇದಾವ ಕಾರ್ಯಮೆಂದಿಂತಪಹಾಸ್ಯಂಗೆಯ್ಯೆ; ವಿನತಾನಂದನಂ ಮತ್ತ ಮಿಂತೆಂದು ಬಿನ್ನಪಂಗೆಯ್ದಂ:–

ಶ್ಲೋ ॥ ಆಶಾಃ ಪೂರಯಿತುಂ ಗುಣಾನ್ ಪ್ರಕಟಿತುಂ ಮಾನೋನ್ನತಿಂ ರಕ್ಷಿತುಂ
ಕಾರ್ಯಂ ಸಾಧಯಿತುಂ ಖಲಾನ್ಸ್ಖಲಯಿತುಂ ಲಕ್ಷ್ಮೀಂಸಮಾಸೇವಿಸತುಂ
ಸ್ವಪ್ರಾಣೈಃ ಪರಿಕಲ್ಪಿತಾಂಜಲಿಜಲೈಃ ವಿಕ್ರೀಯ ದೇಹಸ್ಥಿತಿಂ
ಸಂತೋ ಭೂಪತಿಮಾಶ್ರಯಂತಿ ನ ಪುನರ್ದೈನ್ಯಾಯ ದುಃಖಾಯ ಚ ॥
॥ ೧೧೧ ॥

ಟೀ ॥ ಬಯಕೆಯಿಂ ತೀರ್ಚಲುಂ, ಗುಣಮಂ ಪ್ರಕಟಿಸಲುಂ, ಅಭಿಮಾನದ ಪೆರ್ಚಂ ರಕ್ಷಿಸಲುಂ, ಕಾರ್ಯಮಂ ಸಾಧಿಸಲುಂ, ದುರ್ಜನರಂ ಕಿಡಿಸಲುಂ; ಶ್ರೀಯಂಲೇಸಾಗಿ ಭೋಗಿಸಲುಂ, ತಮ್ಮ ಪ್ರಾಣಮಂ ಧಾರೆಯನೆಱೆದು ದೇಹಸ್ಥಿತಿಯಂ ಮಾಱಿಸತ್ಪುರುಷರ್ ಅರಸನನಾಶ್ರಯಿಸಿರ್ಪರ್; ಅದಲ್ಲದೆ ದೈನ್ಯಕ್ಕಂ ದುಃಖಕ್ಕಂ ಆಶ್ರಯಿಸುವರಲ್ಲ.

ಎಂದು ನೊಂದು ನುಡಿದ ತಾರ್ಕ್ಷ್ಯನ ಮನಃಕ್ಷತಮನಧೋಕ್ಷಜನಱಿತು ವರುಣನಂ ನೆನೆಯಲೊಡಮಾತಂ ಬಂದು ಪೊಡೆಮಟ್ಟು-ಬೆಸನಾವುದೆಂದೋಡಿ ಪಕ್ಷಿಯ ತತ್ತಿಗಳಂ ಸಮುದ್ರಂ ತನ್ನ ಮೇರೆಯಂ ಮೀಱಿಕೊಂಡುಪೋದಂ: ಅವಂ ಬೇಗಂ ತಂದೊಪ್ಪಿಸನಲೊಡಂ; ಮಹಾಪ್ರಸಾದಮೆಂದು ತಂದಾ ತತ್ತಿಗಳಂ ಟಿಟ್ಟಿಭ ಮಿಥುನಕ್ಕೆ ಕೊಟ್ಟಂ

ಅದಱಿಂ,

ಶ್ಲೋ ॥ ಶತ್ರೋರ್ಬಲಮವಿಜ್ಞಾಯ ವೈರಮಾಚರತೇ ತು ಯಃ
ಸ ಪರಾಭವಮಾಪ್ನೋತಿ ಸಮುದ್ರ ಇವ ಟಿಟ್ಟಿಭಾತ್ ॥ ೧೧೨ ॥

ಟೀ ॥ ಆವನಾನೊರ್ವಂ ಶತ್ರುವಿನ ಬಲವನಱಿಯದೆ ವಿರೋಧಂಗೊಂಬಂ, ಅವಂ ಸೋಲವನ್ನೆದುವಂ. ಅದೆಹಗೆಂದೊಡೆ-ಟಿಟ್ಟಿಭನಿಂ ಸಮುದ್ರವೆಂತಂತೆ.

ಎಂಬ ಶ್ಲೋಕಾರ್ಥಮುಂಟದಱಿ,

ವಾಕ್ಯಂ ॥ ಸಾಹಸ್ಯೈಃ ಖಲು ಶ್ರೀ ರ್ವಸತಿ ॥ ೧೪ ॥

ಟೀ ॥ ಸಾಹಸಂಗಳಿಂ ಸಿರಿ ನೆಲೆಗೊಳ್ಗುಂ

ಎಂಬ ನಯಮಂ ಪಿಡಿದು ಸಾಹಸಂಗೆಯ್ವುದೆನೆ; ಸಂಜೀವಕನಿಂತೆಂದಂ:-

ವಾಕ್ಯಂ ॥ ಸಂದಿಗ್ಧೋ ವಿಜಯೋ ಯುಧಿ ॥ ೧೫ ॥

ಟೀ ॥ ಕಾಳಗದೊಳು ಗೆಲುವಿಂತೆಂದು ನಿರ್ಣಯಿಸಲರಿದು

ಎಂಬುದು; ಇನ್ನುಂ ಪಿಂಗಳಕನಲ್ಲಿಗೆ ಪೋಗಿ ನಿನ್ನಱಿವಂದದಿಂ ನುಡಿದೆನ್ನಂ ನೀನೊರ್ಮಿಂಗೆ ಕಾವುದೆನೆ; ದವನಕನಿಂತೆಂದಂ:

ವಾಕ್ಯಂ ॥ ಅರ್ಥೀ ದೋಷಂ ನ ಪಶ್ಯತಿ ॥ ೧೬ ॥

ಟೀ ॥ ಪಿರಿದುಂ ಬಯಕೆನುಳ್ಳವಂ ಕೇಡಂ ನೋಡಂ.

ಎಂಬುದು ತಪ್ಪದು. ಅದೆಂತೆನೆ:-

೨೪. ಅರ್ಥೀ ದೋಷಂ ನ ಪಶ್ಯತಿ

ಬೊಮ್ಮದೇವನ ಮೊಮ್ಮಂ ಶ್ರುತಿವಿಹಿತಕರ್ಮಾನುಷ್ಠಾನನಿಷ್ಠನಪ್ಪ ರಾವಣಂ ಕಾಮಾತುರನಾಗಿ ರಾಮನಂ ವಂಚಿಸಿ ಭೂಮಿಜೆಯನುಯ್ಯೆ ತದ್ವಿಯೋಗವಿಹ್ವಲೀ ಭೂತಚಿತ್ತಂ ರಘುವಂಶಜಾತಂ ಸೇತುವಂ ಬಂಧನಂಗೆಯ್ದು ಮೇಲೆವರಲಿರ್ಪುದಂ ರಾವಣಂ ಕೇಳ್ದು ತತ್ಕಾರ್ಯಪರ್ಯಾಲೋಚನೆಯೊಳಿರ್ದಲ್ಲಿ, ವಿಭೀಷಣನಿಂತೆಂದಂ:

ಶತಧೃತಿಪಾತ್ರನುಂ ಜಿತಜಗತ್ತ್ರಯವೀರನುಮಾಗಿ ನೀಂ ಮಹಾ
ಸತಿಗವನೀಜೆಗನ್ಯವಧುಗಾಟಿಸೆ ವಾಸವವಹ್ನಿಧರ್ಮನೈ
ರತಿವರುಣಾನಿಲಾರ್ಥಪಹರರ್ ನಗುವರ್ ಮುಳಿಗುಂ ಮುರಾರಿ ವಾ
ಕ್ಪತಿ ಪಟಿಗುಂ ಮನೋಜರಿಪು ಪೇಸುಗುಮಗ್ಗದ ಕೀರ್ತಿ ಮಾಸುಗುಂ ೨೩೦

ಎಂಬುದಮದಲ್ಲದೆಯುಂ,

ವಾಕ್ಯಂ ॥ ಪರದಾರಗಮನಮನಾಯುಃ ॥ ೧೭ ॥

ಟೀ ॥ ಪೆಱವೆಣ್ಣೊಳ್ ಕೂಡುವವನಾಯುವರೆಗುಂ.

ಎಂಬುದು ಶಾಸ್ತ್ರಾರ್ಥಮುಂಟದಱಿಂ ಸೀತೆಯಂ ರಾಮಂಗೊಪ್ಪಿಸುವುದೆ ನೀತಿಯುಂ ನಿರ್ವಾಹಮುಮೆಂದು ಸತ್ಪುರುಷವಿಭೂಷಣನಪ್ಪ ವಿಭೀಷಣಂ ಸುಭಾಷಿತಂಗಳಂ ನುಡಿಯೆ ತನಗಿಚ್ಛಾವಿಘಾತಿಯಂ ಮಾಡಿದನೆಂಬನಿತಱೊಳಾ ದನುಜನನು ಜನಂ ಮೊದಲಾಗಿ ಕೊಲಲ್ಬಗೆದಂ.

ಪಿಂಗಳಕನಪ್ಪೊಡೆ ಕೇವಲಂ ರಜೋಮೂರ್ತಿಯುಮತಿವರ್ತಿಯುಮಾಗಿರ್ಪ ನಂತುಮಲ್ಲದೆಯುಂ,

ಶ್ಲೋ ॥ ನ ವದೇತ್ಸ್ವಾಮಿನಿ ಕ್ರುದ್ಧೇ ಯುಕ್ತಮಪ್ಯುತ್ತರಂ ಬುಧಃ
ಜ್ವರಾದೌ ದುಗ್ಧಪಾನಂ ಹಿ ವಿಷಮಾಹುರ್ಮನೀಷಿಣಃ ॥ ೧೧೩ ॥

ಟೀ ॥ ಅರಸು ಕುಪಿತನಾದಲ್ಲಿ ಉಚಿತವಹ ಉತ್ತರವಾದೊಡಂ ಬಲ್ಲವರ್ ನುಡಿಯಲಾಗದು. ಜ್ವರದ ಮೊದಲಲ್ಲಿ ಹಾಲಂ ಕುಡಿದೊಡಂ ವಿಷವಹುದೆಂದು ಬುದ್ಧಿವಂತರ್ ಪೇಟ್ವರ್.

ಎಂಬ ನೀತಿವಾಕ್ಯಮುಂಟಪ್ಪುದಲ್ಲದೆ ಪಲವು ದಿವಸಮಾಹಾರಂಬಡೆಯದೆ ಕೆಂಗೋಲ್ಮಸಗಿದ ಸಿಂಹಕ್ಕೆ ಪೂಣಿಗತನದಿಂದೇನಾನುಮೊಂದಂ ನುಡಿದೆನಪ್ಪೊಡೆನ್ನನೆ ಮುನ್ನಮಾಪೋಶನಂಗೊಳ್ಗುಮದಱಿಂ ನುಡಿವುದದಂತಿರ್ಕೆ; ಅದಿರ್ದ ದೆಸೆಯಂ ಮೊದಲಾಗಿ ನೋಡಲಣ್ಮೆನದಲ್ಲದೆಯುಂ,

ಸಂಜೀವಕ ನೀನೆನಿತೆನಿ
ತಂಜಿದೊಡಂ ಕುಂಜರಾರಿ ಕೊಲ್ಲದೆ ಮಾಣಂ
ಕಂಜೋದರನುಂ ಹರನುಂ
ಕಂಜಾಸನನುಂ ಕಡಂಗಿ ಕಾವೊಡಮಿಗಳ್ ೨೩೧

ಎನೆ; ಗವಾಧಿಪನದೆಲ್ಲಮಂ ಕೇಳ್ದಾದೊಡಮಿನ್ನೆಂತು ಶಕ್ತ್ಯನುರೂಪದಿಂ ಸಾಹಸಂಗೈದಪ್ಪೆಂ, ಪಿಂಗಳಕನೆನಗೆ ತಪ್ಪಂ ಬಗೆವಾಗಳೆಂತಿರ್ಪನಱಿಯೆ ಪೇಟಿನೆ; ದವನಕಂ ಪೇಟ್ಗುಂ:– ಆ ಸಿಂಗಂ ಮುನ್ನಿನಿರ್ಪಂದಮಲ್ಲದೆ ಶಿಲಾತಳದ ಮೇಲೆ ಕಾಲುಮಂ ಬಾಲಮುಮನುಡುಗಿಯಡಂಗಿಸಿ ಕಿವಿಯಂ ಕತ್ತರಿಸಿ ಶರೀರಮಂ

ಸಂಕೋಚಿಸಿ ನಟ್ಟದಿಟ್ಟಿಗಳ್ವೆರಸು ನಿನ್ನನೆ ನೋಡುತ್ತುಮಿರ್ಕುಮಪ್ಪೊಡಾಗಳೆ ಯುದ್ಧ ಸನ್ನದ್ಧನೆಂದಱಿಯೆಂದು ಪೇಟ್ದೆರಡರ್ಕಂ ಪರಸ್ಪರವಿರೋಧಮಂ ಮಾಡಿ ಪ್ರಕೋಪಂ ಗೊಳಿಸಿ ಮಾಣದಾಕ್ಷಣದೊಳೆ ದವನಕಂ ಕುಟಕನಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದು, -ಎನ್ನೆತ್ತಿಕೊಂಡ ಕಜ್ಜದ ಕಡೆಯನೆಯ್ದಿಸಿ ಬಂದೆನೆಂಬುದುಂ; ಕರಟಕನಿಂತೆಂದಂ:-

ಶ್ಲೋ ॥ ಭಿನತ್ತಿ ಸಮ್ಯಕ್ಪ್ರಹಿತೋ ಭೇದೋಪಾಯಸ್ಥಿರಾಂ ಮತಿಂ
ಭೂಧರಾನ್ ಕರ್ಕಶಶಿಲಾನ್ ಮಹಾಶನಿರಿವೋದಕಂ ॥ ೧೧೪ ॥

ಟೀ ॥ ಲೇಸಾಗಿ ಪ್ರಯೋಗಿಸಿದ ಭೇದೋಪಾಯವು ಸ್ಥಿರವಹಮತಿಯಂ ಭೇದಿಸುವುದು; ಅದು ಹೇಗೆಂದೊಡೆ- ಬೆಟ್ಟತಪ್ಪಿ ಕಲ್ಲುಗಳುಳ್ಳ ಬೆಟ್ಟಮಂ ಸಿಡಿಲುಂ ನೀರುಂ ಭೇದಿಸುವಹಗೆ.

ಎಂದಿಂತಾ ನರಿಗಳ್ ತಮ್ಮೊಳ್ ನುಡಿಯುತಿರ್ಪಗಮಿತ್ತಲ್,

ಸಂಜೀವಕನೆಂದೆಂತೆನ
ಗಂ ಜೀವನದಾಸೆಯದು ನಿರಾಸೆಯುಮಾಯ್ತಿ
ನ್ನಂಜದೆ ಕಾದುವೆನಂಜಿದೊ
ಡಂ ಜವನಿನ್ನೆನ್ನ ಬಟಿಯನೇನುಟಿದಪನೇ ೨೩೨

ಅದಱಿಂದೀಗಳೆ ಪೋಗಿ ತಾಗಿ ತಳ್ತಿಱಿವೆಂ; ಬಟಿಕ್ಕೆ ತನ್ನಪ್ಪುದಕ್ಕೆಂದು ಭೋರೆನೆ ಬಂದಾಸನ್ನಮುಮತಿದೂರಮುಮಲ್ಲದೆ ನಿಂದು ದವನಕಂ ಪೇಟ್ದ ಚಿಹ್ನಂಗಳನಾ ಸಿಂಗದ ಮೊಗದೊಳ್ ಕಂಡು ಕಡುಗಲಿಯಪ್ಪುದುಮದಱ ಚೇಷ್ಟೆಯುಮಂ ಪಿಂಗಳಕಂ ಕಂಡು ಕಡುಮುಳಿದು

ಬಳವದರಿಕುಂಭಿಕುಂಭ
ಸ್ಥಳಕ್ಕೆ ಪಾಯ್ವಂತೆ ಪಾಯ್ದನಧಿಕಬಲಂ ಪಿಂ
ಗಳಕಂ ಮಾಣದೆ ಗೋಮಂ
ಡಳಮುಖ್ಯನ ಮೇಲೆ ಕಲುಷಕಲುಷಿತವದನಂ ೨೩೩

ಅಂತು ಪಾಯ್ವುದುಂ ಸಂಜೀವಕಂ ವಜ್ರಪಾಷಾಣನಿಶಿತವಿಷಾಣಯುಗಳದಿಂ ಕಂಠೀರವನ ಕಂಠಪ್ರದೇಶಮನಿಱಿದು ಪಿರಿದುಂ ಪೋಟ್ಟು ತಳ್ತಿಱಿದು ಕಾದಿ,

ಬಳಿಭುಗ್ಗೃಧ್ರ ಕದಂಬಮಂಬರದೊಳುಗ್ರಶ್ವಾಪದಶ್ರೇಣಿ ಭೂ
ತಳದೊಳ್ ನರ್ತಿಸೆ ಕೋಪಪಾವಕಶಿಖಾಜಾಲಾತಿರೌದ್ರಾನನಂ
ಕುಳಿಶಾಗ್ರೋಗ್ರಪರಿಸ್ಫುರನ್ನಖಮುಖವ್ಯಾಳಗ್ನ ಮಾತಂಗಜಾಂ
ಗಳಕಂ ಪಿಂಗಳಕಂ ಗವಾಧಿಪತಿಯಂ ಕೊಂದಂ ಭುಜಾದಂಡದಿಂ ೨೩೪

ಅಂತು ಕೊಂದತಿಶ್ರಾಂತನಾಗಿ ವಸಂತಸಮಯಕಿಂಶುಕೋಪಮನಖಮುಖ ದಿನತ್ಯಾಸುರಮಾಗಿರ್ದ ನಿಜಸ್ವಾಮಿಯಂ ಕಂಡು ಕರಟಕಂ ದವನಕಂಗಿಂತೆಂದಂ:- ನಿನ್ನಂತಪ್ಪ ದುರ್ಮತಿಯ ಕಾರಣದಿಂ ಪಿಂಗಳಕಂಗೆ ಧರ್ಮಹಾನಿಯಂ ಯಶೋಹಾನಿಯುಮಾಗಿ ಮಾಣದೆ ಪ್ರಾಣಹಾನಿಯುಮಾಗಲಿರ್ದುದಿದಾತನ ದೋಷಮಲ್ಲದೆ ನಿನ್ನ ದೋಷಮಲ್ಲಂತೆನೆ:-

ಶ್ಲೋ ॥ ದುರ್ಮಂತ್ರಿಣಂ ಕಮುಪಯಾಂತಿ ನ ನೀತಿದೋಷಾಃ
ಸಂತಾಪಯನ್ತಿ ಕಮಪಥ್ಯಭುಜಂ ನ ರೋಗಾಃ
ಕಂ ಶ್ರೀರ್ನದರ್ಪಯತಿ ಕಂ ನ ನಿಹನ್ತಿ ಮೃತ್ಯುಃ
ಕಂ ಸ್ತ್ರೀಕೃತಾ ನ ವಿಷಯಾಃ ಪರಿತಾಪಯನ್ತಿ ॥ ೧೧೫ ॥

ಟೀ ॥ ದುರ್ಮಂತ್ರಿಯಾಗಿರ್ದವನ ನೀತಿದೋಷಂಗಳ್ ತಾಗದಿರವು. ಅಪಥ್ಯದಲುಂಬವನ ವ್ಯಾಧಿಗಳ್ ಪೀಡಿಸುವುವು, ಐಶ್ವರ್ಯವೆಂತಹನನುಂ ಸೊಕ್ಕಿಸುವುದು, ಮೃತ್ಯುವೆಂತಹನನುಂ ಕೊಲುವುದು, ಸ್ತ್ರೀಯರು ಮಾಡಿದಂಥ ವಿಷಯಗಳಾವನನಾದೊಡಂ ಸಂತಾಪಂ ಬಡಿಸುವುವು.

ಮತ್ತಂ,

ಶ್ಲೋ ॥ ಸಾಮ್ನೈವ ಹಿ ಪ್ರಯೋಕ್ತವ್ಯಮಾದೌ ಕಾರ್ಯಂ ವಿಜಾನತಾ
ಸಾಮಸಿದ್ಧೋ ಹಿ ವಿಜಯೋ ನ ಪ್ರಯಾತಿ ಪರಾಭವಂ ॥ ೧೧೬ ॥

ಟೀ ॥ ಕಾರ್ಯವನಱಿವಾತನು ಮೊದಲಲ್ಲಿ ಸಾಮವನೆ ಪ್ರಯೋಗಿಸುವುದು, ಸಾಮಂ ಸಿದ್ಧಿಸಿದೊಡೆ ವಿಜಯವಹುದು ಸೋಲವನ್ನೈದನು.

ಅದೆಂತೆಂದೊಡೆ:-

ಶ್ಲೋ ॥ ಸಾಮಾದಿದಂಡಪರ್ಯಂತಂ ನಯಃ ಪ್ರೋಕ್ತಶ್ಚತುರ್ವಿಧಃ
ತೇಕ್ಷಾಂ ದಂಡಸ್ತು ಪಾಪೀಯಾನ್ ತಸ್ಮಾದ್ದಂಡಂ ವಿಸರ್ಜಯೇತ್ ॥೧೧೭॥

ಟೀ ॥ ಸಾಮಾದಿಯಾಗಿ ದಂಡಪರ್ಯಂತಮಾವುಪಾಯಂ ನಾಲ್ಕು ತೆಱನಕ್ಕುಂ. ಅವಱೊಳಗೆ ದಂಡಮೆಂಬುದು ಪಾಪವನುಳ್ಳುದು, ಅದು ಕಾರಣದಿಂ ದಂಡಮಂ ಬಿಟ್ಟು ಕಳೆವುದು.

ಶ್ಲೋ ॥ ನ ಮಯೂಖೇನ ರತ್ನಾನಾಂ ನಾತಪೇನ ನ ವಹ್ನಿನಾ
ಸಾಮ್ನೈವಪ್ರಭಯಾ ಯಾತಿ ವಿದ್ವಿಷಪ್ರಭವಂ ತಮಃ ॥ ೧೧೮ ॥

ಟೀ ॥ ಶತ್ರುವಿಂ ಜನಿಸಿದ ಕಟ್ಟಿಲೆಯೆಂಬುದು ರತ್ನದ ಬೆಳಗಿಂದಂ, ಬಿಸಲಿಂದಂ, ಕಿರ್ಚಿಂದಂ ಕಿಡುವುದಿಲ್ಲ; ಸಾಮದ ಬೆಳಗಿಂದಮೆ ಕಿಡುವುದು.

ಶ್ಲೋ ॥ ಕಾರ್ಯಾಣ್ಯುತ್ತಮದಂಡಸಾಹಸಮಯಾನ್ಯಾಯಾಸಸಾಧ್ಯಾನಿ ಯೇ
ಪ್ರೀತ್ಯಾ ಸನ್ನಮಯಂತಿ ನೀತಿಕುಶಲಾಃ ಸಾಮ್ನೈವ ತೇ ಮಂತ್ರಿಣಃ
ನಿಸ್ಸಾರಾಲ್ಪಫಲಾನಿ ಯೇತ್ವವಿಧಿನಾ ವಾಂಛಂತಿ ದಂಡಾಧಮಾ
ಸ್ತೇಷಾಂ ದುರ್ಣಯಚೇಷ್ಟಿತೈರ್ನರಪತೇರಾರೋಪ್ಯತೇ ಶ್ರೀಸ್ತುಲಾಂ ॥೧೧೯॥

ಟೀ ॥ ಆರ್ ಕೆಲಂಬರ್ ನೀತಿಕುಶಲರ್ ದಂಡಸಾಹಸಮಯವಹ ಅಸಾಧ್ಯಮಪ್ಪ ಕಾರ್ಯಂಗಳಂ ಸಾಮದಿಂದವೆ ಮಾಡಿ ನೃಪಂಗೆ ಸಂತೋಷಂಬಡಿಸುವರ್ ಅವರೀಗಲೆ ಮಂತ್ರಿಗಳ್; ಆರ್ ಕೆಲಂಬರ್ ತೆಱನಱಿಯದೆ ನಿಸ್ಸಾರಮಾಗಿ ಅಲ್ಪಫಲವಹಂತಹವನೆ ಮಾಡಲಿಚ್ಛೈಸಿಹರ್ ಅವರ್ ದಂಡಾಧಮರೆನಿಸಿಕೊಂಬರ್; ಅವರ ದುರ್ಣಯಚೇಷ್ಟೆಗಳಿಂ ನೃಪನೈಶ್ವರ್ಯಂ ತೊಲೆಯಲ್ಲಿ ತೂಗಿಸಿಕೊಂಬುದು.

ಜಯಮಂ ಸ್ವಾಮಿಗೆ ಮೊದಲೊಳ್
ಬಯಸುವ ಸಚಿವಂ ಸಮಸ್ತಕಾರ್ಯಂಗಳೊಳಂ
ನಯಶಾಸ್ತ್ರಕ್ರಮದಿಂದಂ
ಪ್ರಯತ್ನದಿಂ ಸಾಮಮಂ ಪ್ರಯೋಗಿಪುದುಚಿತಂ ೨೩೫

ಅದಱಿಂ ನೀತಿಶಾಸ್ತ್ರಾಭಿಪ್ರಾಯೋಪಾಯನಿಪುಣನುಂ ಸ್ವಾಮಿಹಿತನುಂ ಚತುರುಪಧಾವಿಶುದ್ಧನುಮಲ್ಲದ ನಿರ್ಬುದ್ಧಿಯನನ್ವಯಾಗತನೆಂಬನಿತಱೊಳೆ ಮಂತ್ರಿಯಂ ಮಾಡಿದ ಕಾರಣದಿಂ ನಿನ್ನ ದುರ್ಮಂತ್ರದಿಂ ಮೃಗಾಧಿರಾಜನಪ್ಪ ಪಿಂಗಳಕಂಗಿಂತಪ್ಪವಸ್ಥೆಯಾಗದು.

ಶ್ಲೋ ॥ ದುಷ್ಟಬುದ್ಧಿಸ್ಸುಬುದ್ಧಿಶ್ಚ ದ್ವಯೋರ್ಧರ್ಮಸ್ಯ ಸಂಶ್ರಯಾತ್ ॥ ೧೨೦ ॥

ಎಂಬ ಕಥೆಯಂತಾದುದೆನೆ–ದವನಕದೆಂತೆನೆ–ಕರಟಕಂ ಪೇಳ್ಗುಂ:–

೨೫. ದುಷ್ಟಬುದ್ಧಿಯುಂ ಧರ್ಮಬುದ್ಧಿಯುಂ

ನ್ಯಗ್ಭೂತಸುರಪುರಂ ಸುವ
ಣಿಗ್ಭಾಸಿ ಸಮಸ್ತವಸ್ತು ಪರಿಪೂರ್ಣಂ ಸ
ಮ್ಯಗ್ಭವನರುಚಿರಮುತ್ತರ
ದಿಗ್ಭಾಗದೊಳುಂಟು ಮಧುರೆಯೆಂಬುದು ನಗರಂ ೨೩೬

ಅಂತಾ ನಗರದೊಳಗೆ ಧರ್ಮಬುದ್ಧಿಯುಂ ದುಷ್ಟಬುದ್ಧಿಯುಮೆಂಬರಿರ್ವರ್ ವಣಿಕ್ಪುತ್ರರ್ ಪುದುವಿನೊಳ್ ಪರದುವೋಗು ಪಿರಿದಪ್ಪ ಪೊನ್ನ ಪಡೆದು ಮಗುಟ್ದಿ ಬಂದು ನಿಜಜನ್ಮಭೂಮಿಯಪ್ಪ ಮಧುರಾಪುರದ ಬಹಿರುದ್ಯಾನವನದೊಳಗೆ ಬೀಡಂ ಬಿಟ್ಟರ್ಧರಾತ್ರಿಯೊಳ್ ಧರ್ಮಬುದ್ಧಿ ದುರ್ಬುದ್ಧಿಯಪ್ಪ ದುಷ್ಟಬುದ್ಧಿಯಂ ಕರೆದು, ಪೊನ್ನಂ ಪಚ್ಚುಕೊಳ್ವಮೆನೆ; ದುಷ್ಟಬುದ್ಧಿ ಪಾಪಬುದ್ಧಿಯಾಗಲ್ಬಗೆದಿಂತೆಂದಂ:– ನಾವೀ ಪೊನ್ನಂ ಪಚ್ಚುಕೊಂಡು ಮನೆಯೊಳ್ ಸ್ವೇಚ್ಛೆಯಿಂದಿರ್ಪವರಲ್ಲಂ, ಮತ್ತಂ ಪರದುವೋಗಲ್ವೇಳ್ಕುಮದುಕಾರಣದಿಂ ನಿನಗಮೆನಗಂ ಬೀಯಕ್ಕೆ ತಕ್ಕನಿತು ಪೊನ್ನಂ ಕೊಂಡು ಮಿಕ್ಕ ಪೊನ್ನನೆಲ್ಲಮನಿಲ್ಲಿಯೆ ಮಡಂಗುವಮೆನೆ; ಧರ್ಮಬುದ್ಧಿಯಾ ಪಾಪಕರ್ಮನಂ ತನ್ನ ಮನದನ್ನನೆಂದೆ ಬಗೆದುಮದರ್ಕೊಡಂಬಟ್ಟೊಂದು ಮಹಾವಟವಿಟಪಿಯ ಕೆಲದೊಳ್ ಪೊನ್ನಂ ಪೂಟ್ದು ಮಱುದಿವಸಮಿರ್ವರುಂ ಪೊಱಲಂ ಪೊಕ್ಕು ಇಷ್ಟ ವಿಷಯ ಕಾಮಭೋಗ ಸುಖಂಗಳನನುಭವಿಸುತ್ತಿರ್ದು ದುಷ್ಟಬುದ್ಧಿ ಧರ್ಮಬುದ್ಧಿಯಂ ವಂಚಿಸಿ ಪೋಗಿ ಪೊನ್ನನೆಲ್ಲಮಂ ಕೊಂಡು ಕುೞಿಯಂ ಮುನ್ನಿನಂತೆ ಪೂಟ್ದು ಕೆಲವಾನುಂ ದಿವಸಕ್ಕೆ ತಾನೆ ಧರ್ಮಬುದ್ಧಿಯಲ್ಲಿಗೆ ವಂದು–ಬೀಯಕ್ಕೆ ಪೊನ್ನಿಲ್ಲವಿನ್ನುಂ ಕಿೞಿದು ಪೊನ್ನಂ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ವಂ ಬನ್ನಿಮೆಂದೊಡಂಗೊಂಡು ಪೋಗಿ ಪೂೞ್ದೊಡೆಯೊಳ್ ಪೊನ್ನಂ ಕಾಣದೆ

ಇನ್ನುಸಿರದಿರ್ದೊಡೆ ಅನ್ಯತಂ ತನ್ನ ಮೇಲೆ ವರ್ಪುದೆಂದು ಪೊನ್ನನೆಲ್ಲಮಂ ನೀನೆ ಕೊಂಡೆಯೆಂಬುದುಂ

ಅತಿಕುಟಿಲಮನಂ ಧನಲು
ಬ್ಧತೆಯಿಂದಂ ದುಷ್ಟಬುದ್ಧಿ ನುಡಿದಂ ಪುಸಿಯಂ
ಮತಿಗೆಟ್ಟು "ತಸ್ಕರಸ್ಯಾ
ನೃತಂ ಬಲಂ" ಎನಿಪ ವಾಕ್ಯವಂ ನೆನೆಯುತ್ತುಂ ೨೩೭

ಅಂತು ದುಷ್ಟಬುದ್ಧಿ ಮುನ್ನಮೆ- ಹಾ! ಹಾ! ಕೆಟ್ಟೆನೆಂದು ಬಾಯಂ ಬಸಿಱಂ ಪೊಯ್ದುಕೊಂಡು ಪುಯ್ಲಿಟ್ಟು ಧರ್ಮಬುದ್ಧಿಯ ಮೇಲೆ ಕಳವನಿಟ್ಟು ಕಾಪಟಿದು ಕಾತರಿಸಿ ನುಡಿಯೆ; ಧರ್ಮಬುದ್ಧಿ ತತ್ಕೂರ್ಮೆಗಿಡಲ್ನುಡಿದು ನೀಂ ಗೆಲೆ ಬಾಯಾರ್ದು ಪೋಗಲ್ಪಡೆಯೆ ವಿಚಾರಗೆಯ್ವಮೆಂದು, ಧರ್ಮಾಧಿಕರಣರಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದಿರ್ವರುಂ ತತ್ಪ್ರಪಂಚಮೆಲ್ಲಮಂ ಸವಿಸ್ತರಂ ನುಡಿದು, ಕಡೆಯೊಳ್ ದುಷ್ಟಬುದ್ಧಿ ಯಿಂತೆಂದಂ:- ಪೊನ್ನೆಲ್ಲಮನೀತನೆ ಕಳೆದುಕೊಂಡದರ್ಕೆ ಸಾಕ್ಷಿಯುಂಟೆನೆ; ಸಭಾಸದರ್ ಸಾಕ್ಷಿಯಂ ಪೇಟೆನೆ; ಪೊನ್ನಂ ಮಡಗುವಾಗಳೀತನುಮಾನುಮಲ್ಲದೆ ಮನುಷ್ಯರ್ ಪೆಱರಿಲ್ಲ, ತತ್ಸನ್ನಿಧಾನಸ್ಥಿತಮಪ್ಪ ವಟವೃಕ್ಷಮೇ ಸಾಕ್ಷಿಯೆಂಬುದುಂ ಧರ್ಮಾಧಿಕರಣರ್ ವಿಸ್ಮಯಂಬಟ್ಟು- ಈತನ ಮಾತು ಅಶ್ರುತಪೂರ್ವಮಿೂ ಚೋದ್ಯಮಂ ನೋಡುವಮೆಂದು ಧರ್ಮಬುದ್ಧಿಯಂ ಕರೆದು-ನೀನೀ ಸಾಕ್ಷಿಯಂ ಕೈಕೊಳ್ಳುದೆಂದೊಡಾತಂ-ವೃಕ್ಷಂ ಸಾಕ್ಷಿಯೆಂದು ಮುನ್ನ ಪೇಟ್ದಿರುಂ ಕೇಳ್ದರುಮಿಲ್ಲ ಮದಲ್ಲದೆಯುಂ,

ಶ್ಲೋ ॥ ಗೃಹಿಣಃ ಪುತ್ರಿಣೋಮೂಲಾಃ ಕ್ಷತ್ರವಿಟ್ಛೂದ್ರಯೋನಯಃ
ಇತ್ಯುಕ್ತಾಸ್ಸಾಕ್ಷ್ಯ ಮರ್ಹಂತಿ ನಯಕೋವಿದಮಾಪದಿ ॥ ೧೨೧ ॥

ಟೀ ॥ ಗೃಹಸ್ತರಪ್ಪ ಪುತ್ರರುಗಳುಳ್ಳ ಕ್ಷತ್ರಿಯ ವೈಶ್ಯಶೂದ್ರರುಗಳು ಆಪತ್ತಿನಲ್ಲಿ ನೀತಿವಿದರನೆ ಸಾಕ್ಷಿಯೆಂದು ಕೈಕೊಳ್ಳರ್.

ಎಂಬೀ ಶ್ಲೋಕಂಗಳೊಳಂ ಆವಾವ ವಿಷಯದೊಳಂ ಪ್ರಾಪ್ತಮನುಷ್ಯರ ಸಾಕ್ಷಿಯಪ್ಪರೆಂದು ಪೇಟ್ದಿರಲ್ಲದೆ ವೃಕ್ಷಂ ಸಾಕ್ಷಿಯೆಂದು ಪೇಟ್ದಿರಿಲ್ಲ; ಎಂತು ಕೈಕೊಳ್ವೆನೆನೆ; ಧರ್ಮಾಧಿಕರಣದವರಿಂತೆಂದರ್:-

ಶ್ಲೋ ॥ ಆದಿತ್ಯ ಚಂದ್ರಾವನಿಲೋನಲಶ್ಚ ದ್ಯೌರ್ಭೂಮಿರಾಪೋ ಹೃದಯಂ ಯಮಶ್ಚ
ಅಹಶ್ಚ ರಾತ್ರಿಶ್ಚ ಉಭೇ ಚ ಸಂಧ್ಯೇ ಧರ್ಮಶ್ಚ ಜಾನಾತಿ ನರಸ್ಯವತ್ತಂ ॥ ೧೨೨ ॥

ಟೀ ॥ ಸೂರ್ಯ ಚಂದ್ರಮರುಗಳು, ವಾಯು, ಅಗ್ನಿ, ಆಕಾಶ, ಭೂಮಿ, ಉದಕ, ಹೃದಯ, ಯಮನು, ಹಗಲಿರುಳು, ಉದಯಬೈಗುಗಳು, ಧರ್ಮವು ಎಂಬಿವು ಮನುಷ್ಯರ ನಡವಳಿಯನಱಿವುವು.

ಎಂಬುದು ವಾಕ್ಯಮುಂಟು. ಮನುಷ್ಯರ ಸುಕೃತದುಷ್ಕೃತಂಗಳಂ ದೈವಂಗಳಱಿಗುಮದಱಿಂದೀ ಸಾಕ್ಷಿಯುಮುಚಿತಂ. ಮನುಷ್ಯಂ ಮೊದಲಾಗಿ ನುಡಿವುದರಿಂದೆಂದೊಡೆ ಮರನಂ ನುಡಿಸುವುದು. ಪರಮಗಹನಮಿೂ ಸಾಕ್ಷಿಯಂ ಕೈಕೊಳ್ವುದೆನೆ– ಧರ್ಮಬುದ್ಧಿಕರಮೊಳ್ಳಿತ್ತು, ಕೈಕೊಂಡೆನೆನೆ; ಧರ್ಮಾಧಿಕರಣದವರಿಂದು ಪೊೞ್ತು ಪೋದದು, ನಾಳೆ ಪೋಗಿ ಕೇಳ್ವಮೆನೆ; ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಮನೆಗೆಲ್ಲರುಂ ಪೋದರ್.

ಅನ್ನೆಗಂ ದುಷ್ಟಬುದ್ಧಿಯುಂ ತನ್ನ ಮನೆಗೆ ಬಂದು ತಮ್ಮಯ್ಯನ ಕಯ್ಯಂ ಪಿಡಿದು ಕಟ್ಟೇಕಾಂತಕ್ಕುಯ್ದು ತದ್ವೃತ್ತಾಂತಮೆಲ್ಲಮಂ ತಿಳಿಯೆ ಪೇೞ್ದು–ನಿಮ್ಮೊಂದು ವಚನ ಮಾತ್ರದಿಂ ನಮ್ಮ ಪರಿಗ್ರಹಮೆಲ್ಲಂ ಪಲವು ಕಾಲಂ ಪಸಿಯದುಂಡು ಬಾೞ್ವಂತರ್ಥಂ ಸಾರ್ದಪ್ಪುದು ನೀವಾಮರದ ಪೊಟಱೊಳಡಂಗಿರ್ದು, ಧರ್ಮಬುದ್ಧಿಯೆ ಪೊನ್ನಂ ಕೊಂಡುಯ್ದನೆಂದು ನುಡಿಯಿಮೆಂಬುದು ಮಾತನಿಂತೆಂದಂ:–

ಧರಣೀವಳಯಂ ಚೀ! ಎನೆ ।
ಪರಧನಮಂ ಕಪಟವೃತ್ತಿಯಿಂ ವಂಚಿಸಿ ಕೊಂ
ಡುರುರಾಜ್ಯ ಶ್ರೀಸಹಿತಂ
ನಿರುತದೊಳಂದಿೞಿದ ಕೌರವಂ ರೌರವಮಂ ೨೩೮

ಅಂತದಱಿಂ ಪರಧನ ಹರಣಮುಂ ಪರಸ್ತ್ರೀಗಮನಮುಂ ವಿಶ್ವಾಸ ಘಾತುಕಮುಂ ಸ್ವಾಮಿದ್ರೋಹಮುಂ ಇವೆಲ್ಲಮೇಗೆಯ್ದಂ ಕಿಡಿಸುಗುಮಿಂತಪ್ಪುದೆಲ್ಲಮಂ ನೀನಱಿದಿರ್ದನ್ನುಮಂ ಸಾಕ್ಷಿಮಾಡಿ ನುಡಿಸಿ ಕಿಡಿಸಲ್ಬಗೆದೆ. ನಿನ್ನ ಪುಟ್ಟುವಗೆ ನಮ್ಮ ಕುಲಮನೆಲ್ಲ ಮನಱಿವ ಬಗೆ. ಅದಲ್ಲದೆಯುಂ ನಿನ್ನ ಕಂಡೀಯುಪಾಯಕ್ಕಪಾಯಂ ಬಹುಳಮದೆಂತೆನೆ:–

ಶ್ಲೋ ॥ ಶ್ರೂಯತೇ ಹಿ ಸಮುದ್ರಾಂತೇ ನಕುಲೈರ್ಭಕ್ಷಿತೋ ಬಕಃ ॥ ೧೨೩ ॥

ಎಂಬ ಕಥೆಯಂ ಕೇಳ್ದಱಿವುದಿಲ್ಲಕ್ಕುಮೆನೆ–ದುಷ್ಟಬುದ್ಧಿಯದೆಂತೆನೆ–ಪ್ರೇಮಮತಿ ಪೇೞ್ಗುಂ:–

೨೬. ಬಕನ ತತ್ತಿಯುಂ ಮುಂಗುರಿಗಳುಂ

ಸಮುದ್ರತೀರದೊಳೊಂದು ಮರದೊಳ್ ಬಕಮಿಥನಮಿರ್ಕುಂ. ಅವಱ ತತ್ತಿಗಳ ನಾ ಮರದ ಕೆಲದ ಪುತ್ತಿನೊಳಿರ್ಪುದೊಂದು ಸರ್ಪಂ ಪರಿತಂದು ಮರನನಡರ್ದು ತಿನುತ್ತಿರೆ; ಬಕಂ ಕಲುಷಿತಚಿತ್ತನಾಗಿಯೇಗೆಯ್ಯಲುಮಱಿಯದೊಂದು ದಿವಸಂ ಸಮುದ್ರತೀರದೊಳ್ ನಿಂದು ಜಾನಿಸುತಿರ್ಪುದನೊಂದು ಕರ್ಕಟಕಂ ಕಂಡೀಂ ಭಾವಾ! ನೀನಿಂದಾಹಾರ ಚಿಂತೆಯ ಮಾಣ್ದು ವೇಹಾರಂಗೆಯ್ವರಂತೆ

ಕಣ್ಣಂ ತಿಣ್ಣಂ ಮುಚ್ಚಿಕೊಂಡಿರ್ಪ ಕಾರಣಮಾವುದೆನೆ; ಬಕನಿಂತೆಂದುದು:– ಎನಗೆ ಮನದ ಮಱುಕಂ ಪಿರಿದುಮಾಹಾರಕ್ಕೆಂತು ಚಿಂತೆಗೆಯ್ವೆನೆನೆ; ಕರ್ಕಟಕನದೇಂ ನಿಮಿತ್ತಮೆನೆ; ತದ್ವೃತ್ತಾಂತಮೆಲ್ಲಮಮಂ ಬಕಂ ಪೇೞೆ ಕೇಳ್ದಿಂತೆಂದುದು:–

ಅಂತಪ್ಪೊಡುರಗನಂ ಕೊ
ಲ್ವಂತಪ್ಪುಪದೇಶಮೊಂದನಾಂ ಪೇೞಿದಪೆಂ
ನೀಂ ತಪ್ಪದೆ ಪಿಶಿತಮನು
ಯ್ದಂತಾ ನಕುಲಂಗಳಾಡುವೆಡೆಯಿಂ ತೊಟ್ಟುಂ ೨೩೯

ಉರಗನ ಪುತ್ತುವರಂ ಸೈ
ತಿರೆ ಸಾಲಿಟ್ಟಂತೆ ಮಾಂಸಖಂಡಮನಿಡೆ ಮುಂ
ಗುರಿಗಳ್ ಲಬ್ಧಾಸ್ವಾದದಿ
ನುರಗನುಮಂ ತಿಂಗುಮೆಂದು ಪೇೞ್ವುದುಮಾಗಳ್ ೨೪೦

ಅಂತೆಗೆಯ್ವೆನೆಂದುಮಾ ಬಕಂ ಮೀಂಗಳನಾಗಳೆ ಕೊಂದು ತಂದು ಕರ್ಕಟಂ ಪೇೞ್ದಂದದೊಳಿಕ್ಕುವುದುಂ; ಮುಂಗುರಿಗಳ್ ಮತ್ಸ್ಯಮಾಸಮಂ ತಿನುತಂ ಬಂದು ಪುತ್ತುಮನೈದುವುದುಂ; ಉರಗಂ ಪೊಱಮಟ್ಟು ಮರನನಡರ್ವುದಂ ಕಂಡದಂ ಶತಖಂಡಂ ಮಾಡಿ ಕೊಂದು ತಿಂದು ಮತ್ತಂ ಮಱುದಿವಸಮಾ ಮಾರ್ಗದಿಂ ಬಂದೆಲ್ಲಿಯು ಮಡಗಂ ಪಡೆಯದೆ ಮರನನಡರ್ದು ಪಾವಿನ ಬಾಯಿಂ ಬರ್ದುಕಿಂದ ತತ್ತಿಗಳಂ ನಕುಲಂಗಳ್ ತಿಂದುವು.

(೨೫ನೆಯ ಕಥೆಯ ಶೇಷ)

ಅದಱಿಂ

ಶ್ಲೋ ॥ ಉಪಾಯಂ ಚಿಂತಯೇತ್ ಪ್ರಾಜ್ಞಸ್ತಥಾಪಾಯಂ ಚ ಚಿಂತಯೇತ್
ಶ್ರೂಯತೇ ಹಿ ಸಮುದ್ರಾಂತೇ ನಕುಲೈರ್ಭಕ್ಷಿತೋ ಬಕಃ ॥ ೧೨೪ ॥

ಟೀ ॥ ಬಲ್ಲವರುಪಾಯಮಂ ಚಿಂತಿಸುವುದು, ಮೇಲೆ ಬರ್ಪಪಾಯಮಂ ಚಿಂತಿಸುವದು. ಅದೇನು ಕಾರಣಮೆಂದೊಡೆ–ಸಮುದ್ರತೀರದಲ್ಲಿರ್ದ ಬಕನ ತತ್ತಿಗಳಂ ಮುಂಗುರಿಗಳ್ ತಿಂದು ವಪ್ಪುದೆ ಕಾರಣಮಾಗಿ.

ಎಂಬ ಕಥೆಯಂ ದುಷ್ಟಬುದ್ಧಿ ಕೇಳ್ದು ನೀನೊಂದು ಭಣಿತೆಯ ಕಥೆಯಂ ಪೇೞ್ದು ನಮ್ಮ ನಿರ್ವಾಹಮಂ ಕಿಡಿಸದೆನ್ನೆಂದುದಂ ಗೆಯ್ಯೆಂದು ತನ್ನ ತಂದೆಯ ನೊಡಂಬಡಿಸುತಿರ್ಪನಮಾದಿತ್ಯನಪರಗಿರಿಯನೆಯ್ದುವುದುಂ;

ಮೇದಿನಿಯಂ ಕ್ರಮಕ್ರಮದೆ ಪರ್ವಿದುದಾತ್ತನಭೋವಿಭಾಗಮಾ
ಚ್ಛಾದಿತದಿಙ್ಮುಖಂ ವ್ಯವಹಿತಾಖಿಲದೃಷ್ಟಿ ಪಥಂ ತಮಾಲಭೃಂ
ಗೋದರ ನೀರದಾಗಮಘನಪ್ರಕರಾಂಜನಪುಂಜಕೋಕಿಲಾ
ಬ್ಜೋದರಕಾಯಕಾಂತಿಶಿತಿಕಂಠಗಳಪ್ರತಿಮಫಲಂ ತಮಂ ೨೪೧

ವ ॥ ಅಂತು ಕವಿದ ಕಟ್ಟಿಲೆಯೊಳ್ ದುಷ್ಟಬುದ್ಧಿ ತನ್ನ ತಂದೆಯಂ ಕೊಂದಲ್ಲದೆ ಮಾಣೆನೆಂದುಯ್ವಂತುಯ್ದು ಬಳಾರಿಯ ಮನೆಯಂ ಪರಕೆಯ ಕುಱಿಯಂ ಪುಗಿಸುವಂತೆ ವಟವಿಟಪಿಕೋಟರಕುಟೀರಾಂತರಮಂ ಪುಗಿಸಿ ಬವರಮಂ ಗೆಲ್ದೆನೆಂದು ರಾಗಿಸಿ ಮನೆಗೆ ವಂದು ನಿದ್ರಾಂಗನಾಸಕ್ತನಾದಂ. ಅನ್ನೆಗಮಿತ್ತಂ

ಪರಧನಹರಣಾರ್ಥಂ ನಿಜ
ಗುರುವಧೆಯಂ ಮಾಳ್ಪ ದುಷ್ಟಬುದ್ಧಿಯ ಕಥೆಯಂ
ನಿರುತಂ ನೋಡಲ್ ಬರ್ಪಂ
ತಿರೆ ಬಂದಂ ಪೂರ್ವಗಿರಿಗೆ ಸರಸಿಜಮಿತ್ರಂ ೨೪೨

ಅಂತಾದಿತ್ಯೋದಯಮಾಗಲೊಡಂ ಧರ್ಮಬುದ್ಧಿ ದೇವಗುರು ದ್ವಿಜಪೂಜೆಗಳಂ ಮಾಡುತ್ತುಂ ತಡೆಯೆ ದುಷ್ಟಬುದ್ಧಿ ಮುಖಮಂ ತೊಳೆಯದೆ ಬಂದು ಧರ್ಮಾಧಿಕರಣಕ್ಕಿಂತೆಂದಂ:– ಪ್ರತ್ಯರ್ಥಿ ಬಂದನಿಲ್ಲ, ಪಿರಿದುಂ ಪೊಟ್ತು ಪೋದದು, ಎನಗೆ ಕರ್ತವ್ಯಮಾವುದೆಂದು ನುಡಿಯುತಿರ್ಪನ್ನೆಗಂ; ಧರ್ಮಬುದ್ಧಿಯ ಬರವಂ ಕಂಡಾಕ್ಷಣದೊಳ್ ಧರ್ಮಾಧಿಕರಣರ್–ನಡೆಯಿಂ ನಿಮ್ಮಿರ್ವರ ಬವರಮಂ ತಿರ್ದುವಮೆಂದು ವಟವೃಕ್ಷದ ಸಮೀಪಕ್ಕೆ ವಂದಷ್ಟವಿಧಾರ್ಚನೆಯಿಂದರ್ಚಿಸಿ ತದನಂತರಮಾಯಿರ್ವರುಮಂ ನುಡಿಸಿ ಬಟಿಕ್ಕಾಮರನನಿಂತೆಂದರ್:–

ಶ್ಲೋ ॥ ಬ್ರೂಹಿ ಸಾಕ್ಷಿನ್ಯಥಾವೃತ್ತಂ ಲಂಬಂ ತೇ ಪಿತರಸ್ತವ
ತಥಾ ವಾಕ್ಯಮುದೀಕ್ಷಂತೇ ಉತ್ಪತಂತು ಪತಂತು ರಾ ॥ ೧೨೫ ॥

ಟೀ ॥ ಎಲೈ ವೃಕ್ಷವೆ, ಪಿತೃಗಳ್ ನಿನ್ನನೇ ಅವಲಂಬಿಸಿ ಇರ್ದಹರು; ನಿನ್ನ ವಾಕ್ಯವನೆ ಇಚ್ಛೈಸಿಹರು; ಉತ್ಪತನವಾಗಲಿ ಪತನವಾಗಲಿ ಯಥಾವೃತ್ತವಹ ಸಾಕ್ಷಿಯನೆ ನುಡಿ.

ಶ್ಲೋ ॥ ನಗ್ನೋ ಮುಂಡಃ ಕಪಾಲೀ ಚ ಭಿಕ್ಷಾರ್ಥೀ ಕ್ಷುತ್ಪಿಪಾಸಿತಃ
ಅಂಧಶ್ಶತ್ರುಗೃಹಂ ಗಚ್ಛೇದ್ಯಸ್ಸಾಕ್ಷೀ ಚಾನೃತಂ ವದೇತ್ ॥ ೧೨೬ ॥

ಟೀ ॥ ಅವನೊರ್ವ ಸಾಕ್ಷಿ ಅನೃತವಂ ನುಡಿವನು ಅವನು ದಿಗಂಬರನು, ಬೋಳನು ಕಾಪಾಲಿಕನು, ಭಿಕ್ಷುಕನು, ಹಸಿವುತೃಷೆಯುಳ್ಳಾತನು, ಕುರುಡನು ಆಗ ಹಗೆಯ ಮನೆಗೆ ತಿರಿದುಂಬುದಕ್ಕೆ ಹೋಹನು.

ಎಂಬುದು ವಾಕ್ಯಮುಂಟು. ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿ ತಪ್ಪಿ ನುಡಿವರ್ಗೆ ಪಾಪಮೆ ಸಂಭವಿಸುವುದು. ನೀನಪ್ಪೊಡೆ ಯಕ್ಷಾದಿದಿವ್ಯದೇವತಾವಾಸಮುಂ ಸೇವ್ಯಮುಮಪ್ಪ ವೃಕ್ಷಮದುಕಾರಣದಿಂ ನಿನ್ನಂ ಸಾಕ್ಷಿಮಾಡಿ ಕೇಳ್ದಪೆವು. ನೀಂ ತಪ್ಪದೆ ನುಡಿಯೆಂದು ಧರ್ಮಾಧಿಕರಣಂ ಧರ್ಮಶ್ರವಣಂ ಗೆಯ್ದುಸಿರದಿರ್ಪುದುಂ– ಪೊಟಲ್ಲೊಳಡಂಗಿರ್ದ ದುಷ್ಟಬುದ್ಧಿಯ ತಂದೆ ಪ್ರೇಮಮತಿ ಮತಿಗೆಟ್ಟು ಧರ್ಮಗತಿಯುಂ ಬಿಟ್ಟು "ಪ್ರಕೃತಿ ವಿಕೃತಿಯಾದ ಮನುಷ್ಯನಾಯುಷ್ಯಂ ಕುಂದುಗುಂ" ಎಂದು ನುಡಿದಂತೆ

ಧರ್ಮಬುದ್ಧಿಯೆ ಧನಮಂ ತೆಗೆದುಕೊಂಡನೆಂದು ನುಡಿವುದುಂ ನೆರವಿಯುಂ ಧರ್ಮಾಧಿಕಾರಣಮುಂ ಚೋದ್ಯಂ ಬಟ್ಟಿರೆ; ಧರ್ಮಬುದ್ಧಿ–

ವಾಕ್ಯಂ ॥ ಧರ್ಮೋ ಜಯತಿ ನಾಧರ್ಮ ಇತ್ಯಮೋಘಕೃತಂ ವಚಃ ॥ ೧೮ ॥

ಎಂಬೀ ವಾಕ್ಯ ತಪ್ಪಲಱಿಯದಪ್ಪುದಱಿಂದೆನಗಮಿದು ಚೋದ್ಯಮಿದು ದೈವ ಮಲ್ಲಕ್ಕುಮಂತಪ್ಪೊಡೆ ಸತ್ಯಮನೇಕೆ ನುಡಿಯದು, ಇದೇನಾನುಮೊಂದು ಕೃತ್ರಿಮ ಮಾಗಲೆ ವೇಟ್ಕುಮೆಂದಾಮರನಂ ಬಲವಂದು ನೋಡಿ ಪಿರಿದಪ್ಪ ಪೊಟಿಲು ಮನಲ್ಲಿಯೆ ಮನುಷ್ಯಸಂಚಾರಮಾಗಿರ್ದುದುಮಂ ಕಂಡು ನಿಶ್ಚೈಸಿ ಧರ್ಮಬುದ್ಧಿ ಧರ್ಮಾಧಿಕರಣರ್ಗಿಂತೆಂದಂ:–

ವಾಕ್ಯಂ ॥ ಕಿರಾಟೋ ನಾಸ್ತಿ ನಿಶ್ಶಠಃ ॥ ೧೯ ॥

ಎಂಬ ವಾಕ್ಯಾರ್ಥದಿಂ ಹುಸಿಯದ ಬೇಹಾರಿಯೇ ಇಲ್ಲ. ನಾಂ ಬೇಹಾರಿ ಯಪ್ಪುದಱಿಂದೆಮ್ಮ ಜಾತಿಧರ್ಮಕ್ಕೆ ಧರ್ಮಬುದ್ಧಿಯಧರ್ಮಬುದ್ಧಿಯಾಗಿ ಧನಮಂ ಬಂಚಿಸಿಕೊಂಡೆನ್ನ ಮನೆಗುಯ್ವೆನೆಂಬನ್ನೆಗಂ; ನೇಸರ್ಮೂಡಿದೊಡುಯ್ಯಲಿಂಬಿಲ್ಲದೆ ಮರದಪೊಟಿಲೊಳಗಿಟ್ಟು ಬಂದು ಮಱುದಿವಸಂ ಪೋಗಿ ನೋಟ್ಪನ್ನೆಗಂ, ಆ ಪೊನ್ನನೊಂದು ಪನ್ನಗಂ ಸುತ್ತಿ ಪಟ್ಟಿರ್ದೊಡೆ ಕೊಳಲಂಜಿ ಪೋದೆಂ; ನೀಮಿಲ್ಲಿರ್ದಂತೆ ನೋಡುತ್ತುಮಿರಿಂ, ಪೊಟಿಲೊಳಗೆ ಪೊಗೆಯನಿಕ್ಕಿ ಪಾವಂ ಪೊಱಮಡಿಸಿ ಕಳ್ದು ಕೊಂಡೊಡವೆಯಂ ಕುಡುವೆನೆಂದು ಧರ್ಮಬುದ್ಧಿ ಪುಲ್ಲಂ ಪುಳ್ಳಿಯಂ ತರಿಸಿಯಾಪೊಟಿಲೊಳಗಡಿಸಿ ತುಂಬಿ ದುಷ್ಟಬುದ್ಧಿಯ ಮನೆಯೊಳ್ ಕಿಚ್ಚನಿಕ್ಕುವಂತೆ ಕಿಚ್ಚನಿಕ್ಕಲೊಡಂ ಪೊಗೆ ಸತ್ತಿಯುರಿಯಟ್ಟಲ್ ಪ್ರೇಮಮತಿ ಧೃತಿಗೆಟ್ಟು ಪುಯ್ಯಲಿಟ್ಟು ಪೊಟಿಲೊಳಗಿಂದಂ ಸುರುಳ್ದುರುಟ್ದು ಕಂಠಗತಪ್ರಾಣನಾಗಿರ್ಪುದಂ. ಧರ್ಮಾಧಿಕರಣರ್ ಕಂಡು ದುಷ್ಟಬುದ್ಧಿಯ ತಂದೆಯಪ್ಪುದಂ ಸಂದೆಯಮಿಲ್ಲೆಂ ದಱಿದು– ಈ ಪಾಪಕರ್ಮನಪ್ಪ ದುಷ್ಪುತ್ರನಿಂ ನಿನಗಿಂತಪ್ಪ ದುರ್ಮರಣಂ ಸಮನಿಸಿದುದೆಂದು ನುಡಿವುದುಂ; ಪ್ರೇಮಮತಿಯಿಂತೆಂದಂ:– ಇನಿತನ್ಯಾಯಮನಾನೆ ಮಾಡಿದೆನೆನ್ನ ಮಗನ ಮೇಲೆ ದೋಷಮಾವುದುಮಿಲ್ಲೆಂದು ಲೋಕಾಂತರಿತನಾದಂ. ಅದೆಲ್ಲಮಂ ಕಂಡು ಧರ್ಮಾಧಿಕರಣರ್ ತಮ್ಮೊಳಿಂತೆಂದರ್:–

ಪುರುಷೋತ್ತಮನಾದರದಿಂ
ಪರೋಪಕಾರಾರ್ಥಮಿತ್ತನಾತ್ಮೀಯಕಳೇ
ಬರಮಂ ಸುತರಕ್ಷಾರ್ಥಂ
ಶರೀರಂ ಜನಕನೀವುದಾವುದು ಚೋದ್ಯಂ ೨೪೩

ಎಂದು ಸಭಾಸದರ್ ಪರೆದೆರ್ದು ಪೋದರ್. ಅದಱಿಂ,

ಶ್ಲೋ ॥ ದುಷ್ಟಬುದ್ಧೇಸ್ಸುಬುದ್ಧೇಶ್ಚ ದ್ವಯೋರ್ಧರ್ಮಸ್ಯ ಸಂಶಯಾತ್
ಪುತ್ರ ಸ್ಯಾಪ್ಯತಿ ಪಾಂಡಿತ್ಯಾತ್ ಪಿತಾ ಧೂಮೇನ ಮಾರಿತಃ ॥ ೧೨೭ ॥

ಟೀ ॥ ದುಷ್ಟಬುದ್ಧಿಯುಂ ಸುಬುದ್ಧಿಯುಮೆಂಬಿರ್ವರೊಳಗೆ ದುಷ್ಟಬುದ್ಧಿ ದುರ್ಬುದ್ಧಿಯಿಂ ತನ್ನ ತಂದೆಯಂ ಹೊಗೆಯಿಂದಂ ಮರಣವನ್ನೈದಿಸಿದನು.

ಎಂಬ ಕಥೆಯಂತೆ ನಿನ್ನ ಪಾಂಡಿತ್ಯದಿಂ ಪತಿಗಿನಿತನರ್ಥಮಾದುದು. "ತಮ್ಮಡಿಗೆ ಮೊಱೆವ ಶ್ವಾನಂ ದಮ್ಮಿಯನೇಕೆ ಬಾಱಲಿತ್ತಪುದು" ಎಂಬಂತೆ ನೀನುಱಿದರಂ ಬಾಱಲುಂ ಬರ್ದುಂಕಲೇಕಿತ್ತಪೆಯೆನೆ; ದವನಕನಿಂತೆಂದಂ:– ಎಟ್ಟಿಂ ಸಿಂಗಂ ಕೊಂದೊಡೆ ನಿನಗಾವುದು ಭಯಂ ಬಂದಪ್ಪುದೆನೆ; ಮತ್ತಂ ಕರಟಕನಿಂತೆಂದಂ:–

ಶ್ಲೋ ॥ ದಾಸೀಮೇಷವಿರುದ್ಧೇನ ವಾನರಾಃ ಪ್ರಳಯಂಗತಾಃ ॥ ೧೨೮ ॥

ಎಂಬ ಕಥೆಯಂ ನಿನಗೆ ಪೇೞ್ದಪೆಂ, ಕೇಳೆಂದಿತೆಂದಂ:–

೨೭. ತಗರಿನ ಮತ್ತು ತೊತ್ತಿನ ಕಲಹದಿಂದ ಕಪಿಗಳು ಕೆಟ್ಟ ಕಥೆ

ಸಗರಪುರಮೆಂಬ ಪುರದೊಳ್
ಸಗರಾನ್ವಯದರಸನಧಿಕವಿಭವಂ ಪೆಸರಿಂ
ಸಗರಂ ತಗರಂ ಪೋರಿಪ
ಬಗೆಯಿಂ ತಗರಂ ವಿನೋದದಿಂದಂ ಪೊರೆದಂ ೨೪೪

ಅಂತಾತಂ ಪಲವುಂ ತಗರನಾಳ್ದು ಮಾಡದೊಳಂ ಮಂದುರದೊಳಂ ಕಟ್ಟಿಸಿದೊಡೊರ್ವ ಸೊರ್ಕಿದ ತೊಟ್ಟು ತೊಟ್ಟುಗೆಲಸಕ್ಕರಮನೆಯಂ ಪುಗುವ ಪೊಱಮಡುವ ಸೂಱೊಳೆಲ್ಲಂ ಒಂದು ತಗರಂ ಬಗೆಯಧೆ ಬಡಿಯುತ್ತಮಿರ್ಪುದು ಮೊಂದು ದಿವಸ ಮಾ ತೊಟ್ಟು ತನಗೆ ಪಕ್ಕಾಗಿ ಬಂದು ಮುಂದೆ ನಿಲೆ; ಸಂಜಾತರೋಷಂ ಮೇಷಂ ಮುಳಿದು ಕೆಡೆಯೆ ಪಾಯ್ದೊಡವಳ್ ಕಡುಮುಳಿದು ಪಿರಿಯದೊಂದುರಿವ ಕೊಳ್ಳಿಯಂ ತಂದಾ ತಗರಂ ಪೊಯ್ಯಲೊಡನದಱಮೆಯ್ಯನುರಿ ಪತ್ತಲ್ ಕಟ್ಟಿದ ನೇಣಂ ಪಱೆಯೆ ಪಾಯ್ದಾ ತಗರ್ ಪರಿದು ಕುದುರೆಯ ಮಂದುರಮಂ ಮಾರಿ ಪುಗುವಂತೆ ಪೊಕ್ಕು ಚರಣಿಯ ಪುಲ್ಲೊಳ್ ಪೊರಱಲೊಡಮಾ ಪುಲ್ಲು ಪೊತ್ತಿ ಪೊಗೆದುರಿದು ಮಂದುರಮಂ ಪೊತ್ತಿದೊಡಲ್ಲಿಯರೆಬೆಂದ ತುರಗಂಗಳನರಸಂ ಕಂಡು ಅಶ್ವವೈದ್ಯರಂ ಕರೆದಿವರ್ಕೆ ತಕ್ಕ ಚಿಕಿತ್ಸೆಯಂ ಪೇಱಿಮೆನೆ; ವೈದ್ಯರಿದರ್ಕ್ಕೆ ಮರ್ಕಟಂಗಳ ನೆಣನುಂ ನೆತ್ತರುಂ ಮರ್ದೆಂದೊಡರಸನ ಬೆಸದೊಳ್ ಪುರಜನಮುಂ ಪರಿಜನಮುಂ ಪರಿತಂದು ತರುಚರಂಗಳಂ ನಿರವಶೇಷಂಗಳಂ ಮಾಡಿ ಕೊಂದರ್.

ಅದಱಿಂ,

ಶ್ಲೋ ॥ ದಾಸೀಮೇಷವಿರುದ್ಧೇನ ವಾನರಾಃ ಪ್ರಳಯಂಗತಾಃ
ತಸ್ಮಾತ್ಕಲಹಸಂಕೀರ್ಣಂ ದೂರತಃ ಪರಿವರ್ಜಯೇತ್ ॥ ೧೨೯ ॥

ಟೀ ॥ ತಗರ ಮತ್ತೆ ತೊತ್ತಿನ ಕಲಹದಿಂ ಕಪಿಗಳ್ ಕೆಟ್ಟುವು; ಅದಱಿಂ ಕಲಹಶೀಲನಂ ದೂರದೊಳಿರಿಸವೇಟ್ಕುಂ

ಎಂದು, ಮತ್ತಂ,

ಕಲಹಸ್ಥಾನಂಗಳೊಳಂ
ಕಲಹಪ್ರಿಯರಪ್ಪ ನರರ ಸಂವಾದದೊಳಂ
ನೆಲಸಿದ ಸಾಧುಜನಾಳಿಗೆ
ಪಲತೆಱದಿನಪಾಯಮಕ್ಕುಮೆಂತುಂ ತುದಿಯೊಳ್ ೨೪೫

ಅದಱಿಂ ಕಲಹಕ್ಕೆ ಕಾರಣಮಿಲ್ಲದ ಪರಮಮಿತ್ರನಂ ಭೇದಿಸಿ ಕಾದಿಸಿದ ಕಲಹಪ್ರಿಯಂ ನೀಂ; ನಿನ್ನ ಸಮೀಪದೊಳಿನ್ನಿರಲಾಗದೆಂದು ಕರಟಕಂ ದವನಕನಗಲ್ದು ಪೋದಂ.

ಅನ್ನೆಗಮಿತ್ತಲ್ ತಾರಪರ್ವತದ ತಟ್ಟಿಲೊಳ್ ಬಿಟ್ದಿರ್ದ ಗಂಡ ನಗಮಂ ಪೋಲ್ತಿರ್ದ ಗೋಪತಿಯಂ ಮೃಗಾಧಿಪತಿ ನೋಡಿ ಕರುಣಾರಸಾರ್ದ್ರಹೃದಯನಾಗಿ ಮನಂ ಮಿಕ್ಕು ಖಿನ್ನನಾಗಿರ್ದ ಪಿಂಗಳಕನಲ್ಲಿಗೆ ದವನಕಂ ಬಂದು–ದೇವಾ! ನೀಮೀ ದ್ರೋಹನ ಮುಂದೆ ನಿಂದಿರ್ದೇನೆಂದು ಚಿಂತಿಸುತಿರ್ದಪಿರೆನೆ; ಪಿಂಗಳಕಂ ಕಡುಮುಳಿದೆಲೆ ಪಾತಕ! ಮುನ್ನಂ ನಿನ್ನ ಪ್ರೇರಣೆಯಿಂದೀ ಪಶುವಂ ಕೊಂದು ದುರ್ಗತಿಯಂ ಮಾಡಿಕೊಂಡೆಂ, ಇನ್ನಾಂ ನಿನಗೆ ಮುಳಿದೊಡೆನ್ನ ಜಸಂ ಮಸುಳಿ ಸುಗುಮುಸಿರದೆ ಪೋಗು, ಮೇಲಪ್ಪುದಂ ನಾನೆ ಬಲ್ಲೆನೆನೆ; ನರಿ ಹರಿಯ ಪರುಷಾಕಾರದ ಪುರಳನಱಿವುದಪ್ಪುದಱಿಂ ಶಂಕಿಸದೆ ಮತ್ತಮಿಂತೆಂದುದು:– ದೇವಾ! ನೀನೆನ್ನನೇಗೆಯ್ದೊಡಮಕ್ಕುಂ, ಸಿಂಹದೊಡನೆಟ್ಟಿ ಪೋರ್ದುದೆಂಬುದು ಕಥೆ ಗಳೊಳಪ್ಪೊಡಂ ಕೇಳ್ದುದಿಲ್ಲ, ಸಂಜೀವಕಂ ನಿನ್ನ ಮುನ್ನಿನ ಭವದ ಹಾಗೆ ಪಶುವಾಗಿ ಪುಟ್ಟಿ,

ಶ್ಲೋ ॥ ಖಾದೇ ಹಾಸ್ಯೇನ್ನಪಾನಾದೌ ಶತ್ರುಣಾ ಸಹ ಭೋಜನಂ
ಸಂಬಂಧಮಪಿ ಕುರ್ವೀತ ತತ್ರ ವೈರಮನುಸ್ಮರೇತ್ ॥ ೧೩೦ ॥

ಟೀ ॥ ಮೆಲ್ವಲ್ಲಿ ನಗುವಲ್ಲಿ, ಅನ್ನಪಾನಾದಿಕಂಗಳಲ್ಲಿ ನುಡಿವಲ್ಲಿ, ವಿರೋಧಿಗಳ ಸಹಭೋಜನವನೂ ಸಂಬಂಧವನಾದರೂ ಮಾಡುವದು; ಅಲ್ಲಿ ತನ್ನ ವೈರಮಂ ನೆನೆವುದು.

ಎಂಬುದಂ ಬಗೆದು ನಿಮ್ಮೊಳ್ ಕೊರ್ಬಿ ಕೋಡಿಟ್ಟು ಮೇಲ್ವಾಯ್ದು ಸತ್ತುದು. ನೀನುಂ ನಿನ್ನಾಯುಷ್ಯಬಲದಿಂ ಬರ್ದುಕಿಂದೆ. ಇಂತಪ್ಪ ಪಗೆಯಂ ಕೊಂದು ಸಂತೋಷಂಬಡುವುದಲ್ಲದೆ ಚಿಂತೆಗೆಯ್ವಲ್ವೇಡೆನೆ–ಮತ್ತಂ ಪಿಂಗಳಕನಿಂತೆಂದಂ:– ಸಂಜೀವಕನೆನಗೆ ತಪ್ಪಿದೊಡಾಂ ಸೈರಿಸುವುದೆ ಧರ್ಮಮದಲ್ಲದಾನದರ್ಕೆ ತಪ್ಪುವು ದೆಂತುಂ ಧರ್ಮಮಲ್ಲದೆಂತೆನೆ:–

ಶ್ಲೋ ॥ ಅಪಶ್ಯ ಲಕ್ಷ್ಮೀಹರಣಾರ್ಥವೈರತಾ
ಮಚಿಂತಯಿತ್ವಾ ಚ ತದದ್ರಿಮರ್ದನಂ
ದದೌ ನಿವಾಸಂ ಹರಯೇ ಮಹೋದಧಿ
ರ್ವಿಮತ್ಸರಾ ಧೀರಧಿಯಾಂ ಹಿ ವೃತ್ತಯಃ ॥ ೧೩೧ ॥

ಟೀ ॥ ಮಂದಾರಚಲದಿಂ ನೋಯೆ ಕಡೆದೊಡಂ ಅಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದಂತಪ್ಪ ಲಕ್ಷ್ಮೀಯಂ ಕೊಂಡೊಡಂ ವಾರಿಧಿ ಹರಿಯಿರಲ್ಕೆಡೆಗೊಟ್ಟುದಲ್ಲದೆ ವೈರಮಂ ನೆನೆದುದಿಲ್ಲ. ಅದು ಕಾರಣಮಾಗಿ ಹಿರಿಯ ನೆಗಟ್ತೆಗಳವೆಂದುಂ ದೋಷವನ್ನೆದುವುದಲ್ಲ.

ಎಂಬುದು ಮಹಾಸತ್ಪುರುಷರ ಚರಿತಂ. ಇಂತಪ್ಪುದನಾಂ ಬಗೆಯದೆ ಸಂಜೀವಕನಂ ಕೊಂದೀ ಜಗದೊಳ್ ನಿಂದಿಸಿಕೊಂಡೆಂ. ಇನ್ನಿದಾದುದನಪ್ಪೆಂ. ಆಗಲಾಱದ ಪಕ್ಷಂ ಮುಮುಕ್ಷುವೃತ್ತಿಯೊಳಿರ್ಪೆನೆನೆ–ದವನಕನಿಂತೆಂದಂ:– ದೇವಾ! ನೀವೊರ್ಬರಲ್ಲಿದು; ಮುನ್ನಂ ರಾಜತನೂಜನಪ್ಪಂ ಯುಧಿಷ್ಠಿರಂ ಮೊದಲಾಗಿ ಸೋದರರಂ ದಾಯಾದರೆಂದು ಕೊಂದು ಬೞಿಕ್ಕೆ ವೈರಾಗ್ಯಂ ಪುಟ್ಟಿ ರಾಜ್ಯಂಗೆಯ್ಯ ಲೊಲ್ಲದಿರೆ, ಗುರುಜನಮುಂ ಬಂಧುಜನಮುಮಾತನಂ ತಿಳಿಪಿ ರಾಜ್ಯಂಗೆಯಿಸಿದರ ದಱಿಂ ದೇವಾ! ನೀವೀ ಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪಮಂ ಮಾಣ್ದು ನಿಶ್ಚಿಂತರಾಗಿರ್ಪುದೆನೆ; ಪಿಂಗಳಕನಲ್ಲಿಂ ತಳರ್ದು ಮತ್ತಮೊಂದು ರಮ್ಯಪ್ರದೇಶಕ್ಕೆ ಪೋಗಿ

ಭ್ರಾಜಿಷ್ಣು ಸಮದಸಾಮಜ
ರಾಜಿಶಿರಃಪೀಠದಳನದಕ್ಷಂ ರಾಜ
ತ್ತೇಜೋನಿಧಿ ಬಲದೊಳ್ ಮೃಗ
ರಾಜಂ ಸುಖಸಂಕಥಾವಿನೋದದೊಳಿರ್ದಂ ೨೪೬

ಕಾದಿ ಗೆಲಲ್ಕಸಾಧ್ಯರೆನೆ ಸಂದ ಸರಿತ್ಸುತಕುಂಭಜರ್ಕಳಂ
ಭೇದಿಸಿ ಕಾದಿ ಗೆಲ್ದನಧಿಕಂ ಯಮನಂದನನೆಂದೊಡೊಂದೆ ಸಾ
ಮಾದಿನಯಂಗಳೊಳ್ ಸುನಯಸಾಧನಮಪ್ಪುದು ಭೇದಮಂತದಂ
ಭೇದಿಸಿ ದುರ್ಗಸಿಂಹಮತದಿಂದಮೆ ಗೆಲ್ಗೆ ವಿರೋಧಿವರ್ಗಮಂ ೨೪೭

ಉದಯೋತ್ತುಂಗನಗಸ್ವಭಾವದಿನಪಂ ಪ್ರೋದ್ಧಾಮಧರ್ಮಕ್ಷಮಾ
ಜದ ಬೇರ್ ಸ್ವಾಮಿಹಿತೌಘನಿರ್ಮಲಮಹಾರತ್ನಾಕರಂ ನೀತಿಶಾ
ಸ್ತ್ರದ ಮಂತ್ರಕ್ಕಧಿದೈವತಂ ದ್ವಿಜಕುಲಶ್ರೀಕೇಳಿಸಂವಾಸಮೆಂ
ಬುದು ಸರ್ವೋರ್ವರೆ ಧರ್ಮನಿರ್ಮಲಯಶಸ್ಸದ್ವರ್ಗನಂ ದುರ್ಗನಂ ೨೪೮

॥ **ಗದ್ಯಂ** ॥

ಇದು ವಿನಮದಮರರಾಜಮೌಳಿಮಾಣಿಕ್ಯಮರೀಚಿಮಂಜರೀಪುಂಜರಂಜಿತ
ಭಗವದ್ಭವಾನೀವಲ್ಲಭಚರಣಸರಸಿರುಹಷಟ್ಚರಣಂ
ಶ್ರೀಮನ್ಮಹಾಸಂಧಿವಿಗ್ರಹಿ ದುರ್ಗಸಿಂಹ ವಿರಚಿತಮಪ್ಪ
ಪಂಚತಂತ್ರದೊಳ್
ಭೇದಪ್ರಕರಣ ವರ್ಣನಂ
ಪ್ರಥಮಂ ತಂತ್ರಂ ಸಮಾಪ್ತಂ

ಪರೀಕ್ಷಾವ್ಯಾವರ್ಣನಂ

ಶ್ರೀಗಂ ವಿಶುದ್ಧಕೀರ್ತಿ
ಶ್ರೀಗಂ ನೆಲೆಯಪ್ಪೆನೆಂಬ ಮಹಿಪತಿ ರಭಸೋ
ದ್ಯೋಗಮನುಟಿದು ಪರೀಕ್ಷಕ
ನಾಗಲ್ವೇಟ್ಟುದು ಸಮಸ್ತಕಾರ್ಯಂಗಳೊಳಂ ೨೪೯

ವಿಪುಳನಯಶಾಸ್ತ್ರವಾರಾ
ಶಿಪಾರಗಂ ಸುಕವಿ ಸಂಧಿವಿಗ್ರಹಿ ದುರ್ಗಂ
ನೃಪಹಿತಮಮಂ ಪೇಟ್ದುಂ ಸಲೆ
ಸುಪರೀಕ್ಷಾತಂತ್ರಮಂ ಜಗಜ್ಜನವಿನುತಂ ೨೫೦

ಶ್ಲೋ ॥ ಯೋರ್ಥತತ್ವಮ ವಿಜ್ಞಾಯ ವಶಂ ಕ್ರೋಧಸ್ಯ ಗಚ್ಛತಿ
ಸೋಚಿರಾದ್ಧ್ವಂಶಯೇನ್ಮಿತ್ರಂ ಬ್ರಾಹ್ಮಣೋ ನಕುಲಂ ಯಥಾ ॥೧೩೨॥

ಟೀ ॥ ಅವನಾನೋರ್ವಂ ಕಾರ್ಯದ ನಿಜವನರಿಯದೆ ಕೋಪಸಿಹಂ, ಅವಂ ಬೇಗದಿಂ ಮಿತ್ರನಂ ಕಿಡಿಸುವಂ; ಅದೆಹೆಗೆಂದೊಡೆ-ಬ್ರಾಹ್ಮಣಂ ಮುಂಗುರಿಯುಂ ಕಿಡಿಸಿದ ಹಗೆ.

ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಮುಂಗುರಿಯಂ ಕೊಂದ ಕಥೆ

ಆ ಕಥಾಪ್ರಪಂಚಮೆಂತನೆ:-

ಭೂಭುವನವಿನುತಮಿಂದ್ರಪು
ರಾಭಂ ಮಣಿಮಾಟಕೂಟ ಕಾನಕಭವನ
ವ್ಯಾಭಾಸಿತರತ್ನಚಯಂ
ಶೋಭಾವತಿಯೆಂಬ ಪುರವರಂ ರಂಜಿಸುಗುಂ ೨೫೧

ಅನಿಲಾಂದೋಳಿತಚಿತ್ರಕೇತುನಿವಹವ್ಯಾಭಾಸಿತೋದಗ್ರದೇ
ವನಿವಾಸಾಳಿಯಿನುದ್ಧಶಾಳಿವನದಿಂ ಸರ್ವರ್ತುಕೋದ್ಯಾನನಂ
ದನದಿಂ ಸೌಂದರಸೌಂದರೀನಿವಹದಿಂದಂ ಭೋಜಪಂಡಂಗಳಿಂ
ತನಗನ್ವರ್ಥಮೆನಿಪ್ಪುದಾ ಪುರವರಂ ಶೋಭಾವತೀನಾಮದಿಂ ೨೫೨

ವ ॥ ಅಂತಪ್ಪ ಪುರದೊಳ್ ನಿರಂತರಂ ವೇದಾಧ್ಯಯನತತ್ಪರನುಮಜಸ್ರಸ್ರುಕ್ ಸಂದರ್ಭಪವಿತ್ರ ಸಂವಾಹನಪವಿತ್ರಿತಪಾಣಿಪಲ್ಲವನುಂ, ಪುರೋಡಾಶಭೋಜನ ಪವಿತ್ರೀಕೃತಗಾತ್ರನುಂ, ಯಜನಾದಿಷಟ್ಕರ್ಮನಿರತನುಂ, ಆಹಿತಾಗ್ನಿಯುಮಪ್ಪ ದೇವ

ಶರ್ಮನೆಂಬ ಪಾರ್ವನಿರ್ಪಂ. ಆತನ ಸತಿ ಪರಮಪತಿವ್ರತಾಗುಣವಿಶುದ್ಧಚಿತ್ತೆ ಯಜ್ಞದತ್ತೆಯೆಂಬಳ್. ಆಕೆಗೆ ಋತುಕಾಲಪ್ರಾಪ್ತಿಯಿಂ ಗರ್ಭಮಾಗೆ ಕೆಲವು ದಿವಸದಿಂ,

ಬಿಸರುಹನೇತ್ರಯೊಳ್ನಡು ಪೊದಟ್ಟುದು ದಾಂಗುಡಿಯಿಟ್ಟು ಬಾಸೆ ನೀ
ಳ್ದಿಸೆದುದು ಪಿಂಗಿ ಪೋದುದು ವಳಿತ್ರಿತಯಂ ಕುಚಚೂಚುಕಂಗಳೊಳ್
ಪಸರಿಸಿ ಕರ್ಪು ಪರ್ಬಿದುದು ಮಂದರಯಾನಮೊಡರ್ಚಿತಾನನಂ
ಮಿಸುಗೆ ಬೆಳೆರ್ತು ಪೂರ್ಣಶಶಿಕಾಂತಿಯನಾಂತುದು ಗರ್ಭದೇಟ್ಗೆಯೊಳ್ ೨೫೩

ವ ॥ ಅಂತು ತೋಱಿದ ಗರ್ಭಚಿಹ್ನಮಮಂ ಕಂಡು ದೇವಶರ್ಮಂ ನಿಧಿಗಂಡ ನಿರ್ಧನನಂತೆ ರಾಗಿಸಿ ನಿಜಸತಿಯಪ್ಪಂತರ್ವತ್ನಿಯಂ ಕರೆದಿಂತೆಂದಂ : ಎಮಗೆ ಮನೋರಥಸಿದ್ಧಿಯಾಗಲ್ ಬಗೆದಪ್ಪುದದೇಕೆಂದೊಡೆ, ನಿನ್ನ ಗರ್ಭದೊಳ್ ಗಂಡು ಗೂಸು ಪುಟ್ಟಿದಪುದು; ನಾವಾ ಸುತಂಗೆ ಜಾತಕರ್ಮನಾಮಕರಣಾನ್ನಪ್ರಾಶನಚೌಲೋಪನಯನಾದಿಕ್ರಿಯೆಗಳಂ ಮಾಡಿ ಬಱಿಕ್ಕೆ ವೇದಶಾಸ್ತ್ರ ಕಾವ್ಯನಾಟಕ ಪುರಾಣಂಗಳನೋದಿಸುವಮೆಂದೊಡಾ ಮಹಾಸತಿ ನಿಜಪತಿಯಂ ಮಾರ್ಕೊಂಡಿಂತೆಂದಳ್ :

ಶ್ಲೋ ॥ ಆಯುರ್ಜ್ಞಾನೇ ವಯೋಜ್ಞಾನೇ ಗರ್ಭಿಣೀಗರ್ಭಸಂಭವೇ
ಮುನಯೋಪಿ ವಿಮುಹ್ಯಂತಿ ಕಿಂ ಪುನರ್ಮಾಂಸಚಕ್ಷುಷಃ ॥೧೩೩॥

ಟೀ ॥ ಆಯುಷ್ಯಮನಱಿವಲ್ಲಿ ವಯಸ್ಸನಱಿವಲ್ಲಿ ಗರ್ಭಿಣಿಯರ ಗರ್ಭದ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಋಷಿಯರುಂ ನಿಶ್ಚೈಸಲರೆಯರು; ಮತ್ತಿನ ಜಡರುಗಳೆಂತುಂ ತಪ್ಪರೆನಲಾಗದು.

ಅದೆಂತೆಂದೊಡೆ–

ಶ್ಲೋ ॥ ಅನಾಗತವತೀಂ ಚಿಂತಾಂ ಯೋ ನರಃ ಕರ್ತುಮಿಚ್ಛತಿ
ಸತತಂ ಪಾಂಡುರಾಂಗಸ್ಸ್ಯಾತ್ ನಾಗಶರ್ಮ ಪಿತಾ ಯಥಾ ॥೧೩೪॥

ಟೀ ॥ ಅವನಾನೊರ್ವ ಮನುಷ್ಯನು ಮುಂದೆ ಬಹಂಥದನು ಚಿಂತಿಸಿ ಮಾಡಲುದ್ಯೋಗಿಸಿಹನು, ಅವನನುದಿನವು ಪಾಂಡುರಾಂಗನಹನು; ಅದೆಹೆಗೆಂದೊಡೆ–ನಾಗಶರ್ಮನ ತಂದೆಯಹಗೆ.

ಎಂದಿಂತನಾಗತಮಂ ಚಿಂತಿಸುವುದು ಲೋಕಾಪಹಾಸ್ಯಕ್ಕೆಡೆಯಪ್ಪುದದೆಂತೆನೆ:–

ಶ್ಲೋ ॥ ಅನಾಗತಾರ್ಥಮುತ್ಪ್ರೇಕ್ಷ್ಯ ಯಸ್ಯಾರಂಭೋ ವಿಜೃಂಭತೇ
ಲೋಕೇ ಹಾಸುಮವಾಪ್ನೋತಿ ಸೋಮಶರ್ಮಪಿತಾ ಯಥಾ ॥೧೩೫॥

ಟೀ ॥ ಮುಂದಹಂತಹ ಕಾರ್ಯವನಪೇಕ್ಷಿಸಿ ಅವನಾನೊರ್ವನಾರಂಭವು ಹೆಚ್ಚುತಿರ್ದಹುದು; ಅದು ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಹಾಸ್ಯಕ್ಕೊಳಗಹುದು. ಅದೆಂತೆಂದೊಡೆ–ಸೋಮಶರ್ಮನ ತಂದೆಯಂತೆ.

ಆ ಪಾರ್ವನದೆಂತೆನೆ–ಪಾರ್ವತಿ ಪೇೞ್ಗುಂ:–

೧. ಸೋಮಶರ್ಮನ ತಂದೆಯ ಕಥೆ

ಧರ್ಮವತಿಯೆಂಬ ಪುರದೊಳ್ ನಾಗಶರ್ಮನೆಂಬ ಪಾರ್ವಂ ತನಗೆ ಯಾಚಕ ವೃತ್ತಿಯೆ ವೃತ್ತಿಯಾಗಿರ್ದು ಪಲವುದಿವಸಕ್ಕೊಂದು ಕೊಡಂ ತೀವಿದ ಸತ್ತುಗದ. ಪುಡಿಯಂ ಪಡೆದು ಆ ಕೊಡನಂ ತನ್ನ ಪಟ್ಟಿರ್ಪ ಡೆಯೊಳ್ ಕಟ್ಟಿ ನೇಲ್ದಿಟ್ಟು ಮಹಳದ ಪಕ್ಷದೊಳೊಂದು ದಿವಸಂ

ಇಂಬಾಗಿರೆ ಮುದದಿಂ ಪಲ
ವುಂ ಬಣ್ಣದ ಭಕ್ಷ್ಯರಾಶಿವೆರಸಾಕಂಠೋ
ಷ್ಠಂಬರಮುಂಡೊಯ್ಯನೆ ಪಾ
ರ್ವಂ ಬಂದಾ ಕೊಡನ ಕೆಳಗೆ ಪಟ್ಟಿರ್ದಾಗಳ್ ೨೫೪

ಆ ನಾಗಶರ್ಮಂ ರಾಗಿಸಿ ಮೇಗಂ ನೋಡಿ ತನ್ನೊಡೆಯನ ಬಡಪಾರ್ವಂಗಿಂ ತೆಂದಂ:– ಧಾನ್ಯಮನರ್ಘಮಾದ ಕಾಲದೊಳೀ ಕೊಡಂ ತೀವಿದ ಸತ್ತುಗದ ಪುಡಿಯಂ ಪತ್ತುಪಣವಿಂಗೆ ಮಾಱಿ ಮೂಱು ಪತ್ತಾಡಂ ಕೊಳ್ವೆಂ. ಅವು ವರುಷಕ್ಕಿರ್ಮ್ಮಡಿಯಂ ಪಡೆವುವು. ಪ್ರಸವಪರಿವರ್ತನದಿಂ ಪಲವಾಡಕ್ಕುಂ. ಆದೊಡವಂ ಕೊಟ್ಟು ಪಯನಾವಂ ಕೊಳ್ವೆಂ. ಅವರ್ಕೆ ಪುಟ್ಟಿದ ಪೋರಿಗಳಂ ತಿರ್ದಿಯಾರಂಬಂಗೆಯ್ದು ಸಮಸ್ತ ಧಾನ್ಯಮಂ ಸಮ್ಪೂರ್ಣಮಾಗಿ ಬೆಳೆದು ಆ ಧಾನ್ಯಮಂ ಮಾಱಿ ಪೊನ್ನಂ ಪಡೆದು ಈ ಪೊಟಲೊಳ್ ಸುಪ್ರದೇಶಮಪ್ಪ ಸ್ಥಾನದೊಳ್ ಸುಧಾಧವಳಿತಮಪ್ಪ ಧವಳಾಗಾರಂ ಗೋಷ್ಠಾಗಾರಂ ಮೊದಲಾಗಿ ಪಲವುಂ ಶೋಭಾವಹಂಗಳಪ್ಪ ಗೃಹಂಗಳಂ ಮಾಡಿಸಿ ಧನಕನಕಸಮೃದ್ಧಿಯಿಂ ತನಗೆ ವಜ್ರದ ಕುಂಡಲಮಂ ವಜ್ರಧಾರೆಯ ಚೆನ್ನ ಸರಪಳಿಯುಮಂ ನವಗ್ರಹದ ವಿಚಿತ್ರಕಂಕಣ ಮುಮಂ ನವರತ್ನದುಂಗುರಂಗಳುಮಂ ಮಾಡಿಸಿಕೊಂಡು ಪಟ್ಟಾವಳಿಯನುಟ್ಟು ಕೊಂಡರಸುಮಗನಂ ಪೋಲ್ತು ಪುರಜನಂಗಳ್ಗೆಲ್ಲಂ ಪಿರಿಯನಾಗಿರ್ಪೆನ್ನಂ ಕಂಡೊರ್ವಂ ಕುಲಮುಂ ಶೀಲಮುಂ ಪೆಂಪುಂ ಬಿಣ್ಪುಂ ಪುಣ್ಯಮುಮುಳ್ಳಾತಂ ತನ್ನ ಮಗಳ್ ಚೆನ್ನೆಯಪ್ಪ ಕನ್ನೆಯಂ ಕುಡೆ ಮದುವೆಯಂ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಇಷ್ಟ ವಿಷಯ ಕಾಮಭೋಗಂಗಳನನುಭವಿಸುತಿರ್ಪುದಂ; ಕೆಲದಿವಸಕ್ಕಾಕೆಗೆ ಗರ್ಭಮಾಗೆ ಗರ್ಭಚಿಹ್ನಂಗಳನಾಂ ಕಂಡು ಬಲ್ಲ ಜೋಯಿಸನಂ ಕರೆಯಿಸಿ–ಎನ್ನ ಪೆಂಡತಿಯೇನಂ ಪಡೆವಳೆಂದು ಬೆಸಗೊಂಡೊಡೆ, ಗಂಡುಗೂಸಂ ಪಡೆವಳೆಂದು ಪೇಟ್ಟೊಡೆ, ಕೇಳ್ದಾ ಭಟ್ಟಂಗೆ ಮೆಚ್ಚುಗೊಟ್ಟು ಬಟಿಕ್ಕಾಕೆಯ ಸೀಮಂತಮಂ ಸಂಭ್ರಮದಿಂ ಮಾಡಿ ಶೋಭನಕ್ರಿಯೆಗಳೊಳ್ಳಿತ್ತಾಗೆ ಪುರಜನಂಗಳಂ ಬಂಧುಜನಂಗಳುಮನಾಮಂತ್ರಿಸಿ ತುಪ್ಪದ ತೊಱೆಗಳ್ ಪರಿವನ್ನಂ ಪಿರಿದಪ್ಪ ಭಕ್ಷ್ಯಭೋಜ್ಯಗಳಿಂ ಭೋಜನಂಗಳಂ ಮಾಡಿಸಿ ತದನಂತರಂ ನವ ಮಾಸಂ

ನೆರೆವುದುಮೆನ್ನ ಪೆಂಡತಿ ಗಂಡುಮಗನಂ 'ಪೆಱಲೊಡಮಪ್ಪಶೋಭೆಯಂ ಮಾಡಿಸಿ ಮಹಾದಾನಂಗೆಯ್ದು ಶಿಶುವಿಂಗೆ ಜಾತಕರ್ಮಮಂ ಸೋಮಶರ್ಮನೆಂಬ ನಾಮಕರಣಮಂ ಅನ್ನಪ್ರಾಶನಮಂ ಕ್ರಮದಿಂ ಮಾಡಿ ಸುಖದಿನಿರ್ಪುದುಮಾ ಬಾಲಕಂ ಬಾಲದುಡಿಗೆಗಳಂ ತೊಟ್ಟು ನಡೆಗಲ್ತೊಂದು ದಿವಸಂ ಗೋವ್ರಜಂಗಳೊಳ್ ಸೋಂಕುವುದನಾಂ ಕಂಡೆಲೆತೊತ್ತೇ ! ಮಗನನೀ ಪೊತ್ತಿನೊಳ್ ಪರಿಯಬಿಟ್ಟೆಯೆಂದು

ಮುನಿದಿರದೆ ಪರಿದು ಪಿರಿದೊಂ
ದೊನಕೆಯೊಳಾನವಳ ತಲೆಯನೀ ತೆಱದಿಂ ಪೊ
ಯ್ವೆನುತೆತ್ತಿ ಯಷ್ಟಿಯಂ ಕೊಂ
ಡೆನಸುಂ ಪೊಯ್ದಂ ಕಡಂಗಿ ಸತ್ವದ ಕೊಡನಂ ೨೫೫

ಅಂತು ಪೊಯ್ಯೆ ಕೊಡನೊಡೆದು ಶ್ವೇತಚೂರ್ಣಮೆಲ್ಲಂ ತನ್ನ ಮೇಲೆ ಬೀೞ್ವುದುಂ; ನಾಗಶರ್ಮಂ ಬೂದಿವೂಸಿದ ತಪೋಧನನಂತೆಯುಂ, ಪುಡಿಯೊಳ್ ಪೊರಟ್ದ ಬೆಳ್ಗತ್ತೆಯಂತೆಯುಂ, ಶ್ಲೇಷ್ಮೋತ್ಕಟಮಾದಂತೆಯುಗುಟುತ್ತುಂ, ಅಳಿಗಣ್ಣರಂತೆ ಮಿಳುಮಿಳನೆ ನೋಡುತ್ತುಂ, ಮಠದಿಂ ಪೊರಮಟ್ಟು ನಿಂದ ಛಾಂದಸಬ್ರಾಹ್ಮಣನಂ ಕಂಡು ಗುಂಡು ನೆರೆದಿದೇನೆಂದು ಬೆಸಗೊಂಡೊಡಾತನೊಡನೆಯ ಪಾರ್ವಂ ತತ್ಪ್ರಪಂಚಮೆಲ್ಲಮಂ ಸವಿಸ್ತರಂ ಪೇೞ್ವುದುಂ; ಪುರಜನಂಗಳ್ ಕೇಳ್ದು ಕರುಳಂ ಪಿಡಿದು ನಗೆಯೊಳ್ ಪೊರಟ್ದರ್.

ಅದಱಿಂ

ಏಗೆಯ್ದುಂ ಸತ್ಪುರುಷರ
ನಾಗತಮಂ ಗತಮುಮಪ್ಪ ಕಾರ್ಯಮನೆಂದುಂ
ರಾಗಿಸಿ ಬಯಸುವುದುಂ ಹೃ
ದ್ರೋಗಂಬಡುವುದುಮಿವೆರಡು ಕಷ್ಟಮನಿಷ್ಟಂ ೨೫೬

ಎಂದು ಯಜ್ಞದತ್ತೆ ತನ್ನ ಗಂಡನಂ ಬಾರಿಸಿದಳ್; ಅನ್ನೆಗಂ ಪ್ರಸವಸಮಯ ಮಾಸನ್ನಮಾಗೆ

ವಿಮಲನಿಜಗೋತ್ರಶತಪ
ತ್ರಮಿತ್ರನಂ ಸದ್ಗ್ರಹಂಗಳೆಲ್ಲಂ ವರ್ಗೋ
ತ್ತಮದಿನಿರೆ ಮುದದಿನತ್ಯು
ತ್ತಮದಿನದೊಳ್ ಯಜ್ಞದತ್ತೆ ಸುತನಂ ಪಡೆದಳ್ ೨೫೭

ಅಂತು ಪುತ್ರೋತ್ಪತ್ತಿಯಾಗಲೊಡಮಾ ಶಿಶುವಿಂಗೆ ದೇವಶರ್ಮಂ ಜಾತಕರ್ಮ ವಿಧಾನಮಂ ತೀರ್ಚಿ ಸುಖದಿನಿರ್ದೊಂದು ದಿವಸಂ ಯಜ್ಞದತ್ತೆ ಕೂಸಿಂಗೆ ಪಾಸುವ ಸೀರೆಗಳನೊಗೆಯಲೆಂದು ಪೋಗುತ್ತುಂ ಸುತನಂ ಸುರಕ್ಷಿತನಂಗೆಯ್ಯಿಮೆಂದು ತನ್ನ ಪಾರ್ವಂಗೆ ಪೇೞ್ದು ಪೋದಳ್. ಅನ್ನೆಗಮಾ ಪೊಟಿಲನಾಳ್ವರಸಂ

ದಾನಂಗೊಟ್ಟಪೆನೆಂದು ಬಟಿಯಟ್ಟಿದೊಡೆ ಭಟ್ಟಂ ಪುತ್ರರಕ್ಷಣಾರ್ಥಮಂ ಬಗೆಯದೆ ಅರ್ಥಾರ್ಥಿಯಾಗಿ ಪೋಗಲ್ಬಗೆದು ತನ್ನ ಮನೆಯೊಳ್ ಮಾರ್ಮನುಷ್ಯರಿಲ್ಲದ ಕಾರಣದಿಂ ತಾಂ ನಡಪಿದೊಂದು ನಕುಲನಂ ತೊಟ್ಟಿಲ ಸಮೀಪದೊಳ್ ನಿಡಿದಪ್ಪ ನೇಣಿಂ ಕಟ್ಟಿ ಪೋದಂ. ಅನ್ನೆಗಮಿತ್ತಂ,

ಸ್ಫುರಿತವಿಷಾವಿಲದಂಷ್ಟ್ರಂ
ಕುರಸಂಕುಳಭೀಕರಾನನಂ ಸಾರ್ದತ್ತೊಂ
ದುರಗಂ ಮೆಲ್ಲನೆ ಬಾಲಾ
ಸ್ತರಣಾಂಕಿತಮಂ ಕೃತಾಂತಪಾಶಪ್ರತಿಮಂ ೨೫೮

ಅಂತು ಸಾರ್ತರ್ಪ ಭುಜಂಗನನಾ ಮುಂಗುರಿ ಕಂಡು ನಿಸರ್ಗವೈರಮಂ ನೆನೆದಿರದೆ ಸರ್ಪನಂ ಶತಖಂಡಂ ಮಾಡಿ ಕೊಂದು ತಿಸುತ್ತಿರ್ಪುದುಂ; ಕಿಬಿದಾನುಂ ಬೇಗಕ್ಕೆ ಪಾರ್ವಂ ಬರ್ಪುದುಂ, ತನ್ನ ಸಾಹಸಮಂ ತನ್ನಾಳ್ದಂಗೆ ತೋಱಲೆಂದು ರುಧಿರಾರುಣಿತಮಾದ ನಖಮುಖಮುಂ ಪಲ್ಗಳೊಳ್ ಪತ್ತಿರ್ಪ ಖಂಡಂಗಳ್ವೆರಸು ಪರಿತಂದು ಕಾಲ ಮೇಲೆ ಪೊರಟ್ಟು ಚಾಟುಕಾರಂಗೆಯ್ವುದುಂ; ಪಾರ್ವಂ ಕಂಡೀ ಕಾವಲ್ ಕೂಸಂ ಕೊಂದುದಾಗಲೆವೇೞ್ಕುಮೆಂದು ವಿಚಾರವಿಕಳಂ ನಕುಲನ ಶಿರಮಂ ಬಿರಿಯೆ ಪೊಯ್ದು ಮಾಣದೆ ಪರಿತಂದು ನೋಡಿ ತೊಟ್ಟಿಲೊಳ್ ಸುಖನಿದ್ರಿತನು ಮಕ್ಷತ ಶರೀನುಮಾಗಿರ್ದ ಮಗನುಮನಾ ಕೆಲದೊಳ್ ಶತಖಂಡಮಾಗಿರ್ದ ಪಾವುಮಂ ಕಂಡು ಬಟಿಕ್ಕೆ ಪಾರ್ವಂ ಮುಂಗುರಿಯ ಮೇಲೆ ನೀರಂ ತಳಿದು ಬೀಸೆ ನಿರ್ಜೀವಮಾದುದಂ ಕಂಡು ಪಾಪಕರ್ಮಂ ತಾಂ ಕೋಪವಶದಿಂ ಕೂಸಿನಂತೆ ನಡಪಿದ ನಕುಲನಂ ಪರೀಕ್ಷಿಸದೆ ಕೊಂದೆನೆಂದು ಶೋಕಂಗೆಯ್ಯುತ್ತು ಮಿರ್ಪಿನಂ; ಯಜ್ಞದತ್ತೆ ಬಂದಿದೇನೆಂದು ಬೆಸಗೊಳೆ; ದೇವಶರ್ಮಂ ತತ್ಪ್ರಪಂಚಮೆಲ್ಲಮಂ ಪೇೞೆ ಕೇಳ್ದಿಂತೆಂದಳ್ :–

ಶ್ಲೋ ॥ ಕುದೃಷ್ಟಂ ಕುಪರಿಜ್ಞಾತಂ ಕುಶ್ರುತಂ ಕುಪರೀಕ್ಷಿತಂ
ತನ್ನರೇಣ ನ ಕರ್ತವ್ಯಂ ಕಿರಾಟೇನ ತು ಯತ್ಕೃತಂ ॥೧೩೬॥

ಟೀ ॥ ಮನುಷ್ಯಂ ಲೇಸಾಗಿ ಕಾಣದುದಂ ಅಱಿಯದುದಂ ಪರೀಕ್ಷಿಸದುದಂ ಮಾಡಲಾಗದು; ಅವುದಾನೊಂದನಱಿಯದೆ ವ್ಯವಹಾರಿ ಮಾಡಿದ ಹಾಂಗೆ

ಎಂಬ ಕಥೆಯಂತಾದುದೆನೆ–ದೇವಶರ್ಮನದೆಂತೆನೆ–ಯಜ್ಞದತ್ತೆ ಪೇೞ್ಗುಂ:–

೨. ಪರದನ ಕಥೆ

ವ ॥ ಭದ್ರಪುರವೆಂಬ ಪುರದೊಳ್ ದಾರಿದ್ರ್ಯಭೂತಿಯೆಂಬ ಪರದನಿರ್ಪಂ ಆತನ ಮಗಂ ಧನದತ್ತನೆಂಬಂ ನವಯೌವನಪ್ರಾರಂಭದೊಳ್ ತನಗಿಷ್ಟಭೋಗಕಾಮ

ವಿಷಯಸುಖಕುಪಾಯಮಿಲ್ಲದೆ ಸಂಸಾರಕ್ಕೆ ಬೇಸತ್ತೊಂದು ದಿವಸಂ ನಡುವಿರುಳ್ ತನ್ನ ತಂದೆಗಿಂತೆಂದಂ :–

ಶ್ಲೋ ॥ ಪುಂಸಾಮುನ್ನತಚಿತ್ತಾನಾಂ ದ್ವಯಮೇವ ಸುಖಾವಹಂ
ಸರ್ವಸಂಗನಿವೃತ್ತಿರ್ವಾ ವಿಭೂತಿರ್ವಾ ಸುವಿಸ್ತರಾ ॥೧೩೭॥

ಟೀ ॥ ಸುಚಿತ್ತರಪ್ಪ ಪುರುಷರ್ಗೆ ಸರ್ವಸಂಗಪರಿತ್ಯಾಗವಾಗಲಿ ಸಕಲೈಶ್ವರ್ಯವಾಗಲಿ ಎರಡೇ ಸುಖಮಪ್ಪುದಹುದು.

ಎಂಬ ನೀತಿಯುಂಟು. ತಾಂ ಮಹಾನೃಪತಿಯ ಸೇವೆಗೆಯ್ಯಲ್ಪೋಪೆನೆಂದೊಡಾತನ ತಂದೆಯಿಂತೆಂದಂ:– ಮಗನೆ ದೇಶಾಂತರಕ್ಕೆ ಪೋಗಿ ಪೊನ್ನಂ ಪಡೆವುದು ಸಂದೆಯಂ, ಸಾವುಂ ಕೇಡುಂ ನಿಶ್ಚಯಮದಱಿಂ ಪೋಗಲ್ವೇಡೆನೆ; ಧನದತ್ತಂ ಮತ್ತ ಮಿಂತೆಂದಂ:–

ಶ್ಲೋ ॥ ಉದ್ಯೋಗೀ ಪ್ರಾಪ್ನುಯಾದರ್ಥಂ ಯಶೋ ವಾ ಮೃತ್ಯುಮೇವ ವಾ
ಮೃತ್ಯುಮೇವ ನಿರುದ್ಯೋಗೀ ನ ಯಶೋ ನಾರ್ಥಸಂಪದಃ ॥೧೩೮॥

ಟೀ ॥ ಉದ್ಯೋಗವುಳ್ಳಾತಂಗರ್ಥಲಾಭವಹುದು; ಕೀರ್ತಿಯನಾಗಲಿ ಮೃತ್ಯುವನಾಗಲಿ ಐದುವನು. ನಿರುದ್ಯೋಗಿಗೆ ಕೀರ್ತಿಯಾಗದು, ಅರ್ಥಲಾಭವಾಗದು, ಮೃತ್ಯುವೇ ಅಹುದು.

ಎಂಬುದು ಯುಕ್ತಿಯುಂಟಪ್ಪುದಱಿಂ,

ಪುರುಷಂ ದೈವಮೆ ಶರಣೆಂ
ದಿರಲಾಗದು ತನಗೆ ತಾನೆ ಮಾಡದು ದೈವಂ
ಪುರುಷಾರ್ಥಂ ಗೆಯ್ಯುತ್ತಿರೆ
ಪರಮಾರ್ಥಂ ದೈವಮಂ ಕೃತಾರ್ಥಮದಕ್ಕುಂ ೨೫೯

ಅದಱಿಂ ತಾನೇಗೆಯ್ದುಂ ಪೋಗಿ ಪುರುಷಾರ್ಥಂಗೆಯ್ಯದೆ ಮಾಣೆನೆಂದು ತನ್ನ ಮನೋಧರ್ಮಮಂ ತಂದೆಗೆ ಪೇೞ್ದು ನಿದ್ರಾಂಗನಾಸಕ್ತನಾಗಿರ್ಪುದುಂ; ನಿಶಾವಸಾನ ಸಮಯದೊಳಾತನ ಮುನ್ನ ಮಾಡಿದ ದಾನಧರ್ಮಂಗಳ ಫಲಂಗಳೇ ಮೂರ್ತಿಮತ್ತಾಗಿ ಬಂದಿಂತೆಂದವು:–

ನೀನಿನಿತು ಕಾಲಮುದ್ಯಮ
ಹೀನನೆಯಾಗಿರ್ದೆಯದಱಿನಾಮುಂ ನಿನಗಂ
ತೇನುಮುಪಕರಿಸಲಱಿಯಮೆ
ನೀನೀತೆಱದಿಂದೆ ನೆಱೆಯೆ ತಱಿಸಂದುದಱಿಂ ೨೬೦

ಇನ್ನೆಮಗಿರಲ್ಬಾರದು. ನಾಳೆ ನಾಂ ನಾಲ್ವರ್ ದಿಗಂಬರರೂಪಗೊಂಡು ನಿನ್ನ ಮನೆಗೆ ಬಂದಿಪ್ಪೆವು. ನೀನೆಮಗಿದಿರಂ ಬಂದು ವಂದಿಸಿ ವಿಧಿಯಿಂದರ್ಚಿಸಲೊಡಂ ನಿಧಿಗಳಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸುವೆವೆಂದು ಪೇೞ್ದುದುಂ; ಕನಸಂ ಧನದತ್ತಂ

ನನಸೆಂದು ಭೋಂಕನೆಟ್ಟುತ್ತಿಕುತೂಹಲಂಬೆತ್ತುಮಿೞುಚೋದ್ಯಮಂ ನೋೞ್ಪೆನೆಂದು ಮನೆಯಂ ಶೋಭಾವಹಂಗೈದು ಶುಚಿರ್ಭೂತನಾಗಿರ್ದು ದ್ವಾರದೊಳ್ ನಿಲ್ವುದುಂ; ನಾಲ್ವರ್ ಸವಣರ್ ಸೈತೆ ತನ್ನ ಮನೆಗಾಗಿ ಬರ್ಪುದಂ ಕಂಡು ಇದಿರಂ ಪೋಗಿ ಬಲವಂದು ವಂದಿಸಿ ಮನೆಗೊಡಂಗೊಂಡು ಪೋಗಿ ಪೂಜಿಸಿ ಪೊಡೆಮಡಲೊಡಂ ಪೊನ್ನರಾಶಿಯಾಗಿರ್ದುದಂ ನೆರೆ ಮನೆಯ ಪರದು ಕಂಡೊಡಾತಂಗೆ ರಹಸ್ಯರಕ್ಷಣೋಚಿತಂ ಕಿಱಿದು ಪೊನ್ನನಿತ್ತೊಡವನದ ನೀಡಾಡಿ ಪೋಗಿ,

ನಿನಗುಳ್ಳ ಸವಣರೇಂ ಮ
ತ್ತೆನಗಿಲ್ಲವೆಯೆಂದು ಪರಿದು ಪರದಂ ಪುರದೊಳ್
ಮುನಿಗಳ್ ಚರಿಗೆಗೆ ಬರುತಿರೆ
ಮನೆಗುಯ್ದಾರಾಧನೋಕ್ತಿ ಪೂರ್ವಕ್ರಮದಿಂ ೨೬೧

ಅಂತು ಪೂಜಿಸಿ ಪೊಡೆಮಟ್ಟು ತನಗೆ ಪೊನ್ನರಾಸಿಗಳಾಗಿಮೆನೆ; ಭಿಕ್ಷುಗಳ್ ಬೆಕ್ಕಸಂಬಟ್ಟು ಬೆಱಗಾಗಿರ್ದವರ ಶಿರಂಗಳಂ ಕಿರಾಟಂ ಲಕುಟದಿಂ ಬಿರಿಯೆ ಪೊಯ್ಯಲೊಡನವರ್ ಪುಯ್ಯಲಿಡಲೊಡಂ ಕೇಳ್ದು ತಳಾಱರ್ ಪರಿತಂದು ಪರದನಂ ಪಿಡಿದು ಪೆಡಗಯ್ಯಂ ಕಟ್ಟಿ ಧರ್ಮಾಧಿಕರಣರಲ್ಲಿಗುಯ್ಯೆ;

ಕರಣಮಿದೇ ಕಾರಣದಿಂ
ತಿರಿವರನಕೃತಾಪರಾಧಿಗಳನವಿಚಾರಂ
ಪರಿಭವಿಸಿದೆ ಪೇೞೆಂದೊಡೆ
ಪರದಂ ಧರ್ಮಾಧಿಕರಣದವರ್ಗಿಂತೆಂದಂ ೨೬೨

ಧನದತ್ತನ ಮನೆಗೆ ನಾಲ್ವರ್ ಸವಣರ್ ಬಂದು ಪೊನ್ನಾದುದಂ ನಾಂ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಂ ಕಂಡೆಂ; ಎನ್ನ ಮನೆಗೆ ನಾಲ್ವರ್ ಸಾಧುಗಳಪ್ಪ ಸವಣರಂ ಬರಿಸಿ ವಿಧಾನದಿಂದರ್ಚಿಸಿ ಪೂಜಿಸಿ ಬಟಿಕ್ಕೆ ಪೊನ್ನಾಗಿಮೆಂದು ಪೊಡೆಮಟ್ಟೊಡವರೆಂತುಂ ಪೊನ್ನಾಗದಿರೆ ಬಡಿದೆನಕಾರಣಂ ಪೊಯ್ದುದಿಲ್ಲೆನೆ; ಸಭೆಯೆಲ್ಲಂ ನಗೆ; ಧರ್ಮಾಧಿ ಕರಣರಿಂತೆಂದರ್:- ಆವುದುಮಂ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಮಂ ಕಂಡುಂ ಕೇಳ್ದುಂ ಮತ್ತಂ ಯುಕ್ತಾಯುಕ್ತದಿಂ ವಿಚಾರಿಸಿ ನೆಗೞವೇೞ್ಕುಮದೆಂತೆಂದೊಡೆ:-

೩. ಅಜಿತನ ಕಥೆ

ವ ॥ ಅಮರಾವತಿಯೆಂಬ ಪೊೞಲೊಳ್ ವಿಮಳವತಿಯೆಂಬ ಪರದಂ ಪಿರಿದುಂ ಪೊನ್ನಂ ಪಡೆದು ದಾನಧರ್ಮಪರೋಪಕಾರಕ್ಕೆಡೆಯುಡುಗದೆ ಕೊಟ್ಟು ಕಡೆಯೊಳ್ ಬಡತನಮುಂ ಮುಪ್ಪುಂ ಒಡನಡಸುವುದುಂ ಅವಸಾನಕಾಲದೊಳಾತಂ ತನ್ನ ಮಗನಪ್ಪ ಅಜಿತನಂ ಕರೆದು- ಎಲೆ ಮಗನೆ, ನಿನಗಾಪ್ತಮಾದ ಪಸದನಮನಮೂಲ್ಯಮಪ್ಪ ವಸ್ತುವನೊಂದು ಪುಸ್ತಕದೊಳ್ ಮಡಗಿಟ್ಟೆನೆಂದು

ಪೇೞ್ದು ಲೋಕಾಂತರಿತನಾದಂ. ಅಜಿತಂ ತನ್ನ ತಂದೆಗೆ ಪರಲೋಕಕ್ರಿಯೆಗಳಂ ಮಾಡಿ ಬೞಿಕ್ಕಂ ತಮ್ಮಯ್ಯಂ ಮಡಗಿಟ್ಟ ವಸ್ತುವಂ ನೋೞ್ಪೆನೆಂದು ಕವಳಿಗೆಯಂ ಬಿಟ್ಟು ನೋೞ್ಪನ್ನೆಗಂ; ಪಲವು ಕಪ್ಪಡಂಗಳೊಳ್ ಸುತ್ತಿರ್ಪುದೊಂದೋಲೆಯೊಳ್ ಬರೆದಿರ್ದ ಗಾಹೆಯಂ ಕಂಡು ತಮ್ಮಯ್ಯನಾಪದ್ಧನಮೆಂದು ತನಗೆ ಬೈತಿಟ್ಟ ವಸ್ತುವಿದಕ್ಕುಮೆಂದು ಬೞಿಕ್ಕದಂ ವಾಚಿಸಿ ನೋಡಿ,

ಶ್ಲೋ ॥ ಗುರುಪತ್ನೀವ ಸಾಗಮ್ಯಾ ಯಾ ಶ್ರೀಃ ಪೂರ್ವಕ್ರಮಾಗತಾ
ಸ್ವಭುಜೋಪಾರ್ಜಿತಾ ಯಾ ತು ಸಾ ಹಿ ಸತ್ವವತಾಂ ಪ್ರಿಯಾ ॥೧೩೯॥

ಟೀ ॥ ಸಮರ್ಥರಹ ಪುರುಷರ್ಗೆ ಆವುದಾನೊಂದು ಅನ್ವಯಾಗತಮಪ್ಪ ಶ್ರೀಯಂ ಭೋಗಿಸಲು ಯೋಗ್ಯವಲ್ಲ. ಅದು ಗುರುವಿನ ಸ್ತ್ರೀಯ ಸಮಾನವಾಗಿಹುದು. ತನ್ನ ಭುಜಬಲದಿಂ ಗಳಿಯಿಸಿದ ಶ್ರೀಯೆ ಭೋಗಿಸಲು ಯೋಗ್ಯವಹಂತಹುದು.

ಎಂಬುದು ಮಹಾಪುರುಷರ ಚರಿತ್ರಮೆಂದಿರದಾಂ ಪಿತೃವಿತ್ತಕ್ಕಾಸೆಪಟ್ಟು ಕಷ್ಟನೆಯಾದನೆಂದು ತನ್ನಂ ತಾಂ ನಿಂದಿಸಿ ಮಹಾನೃಪತಿಯ ಸೇವೆಗೆಯ್ವೆನೆಂದು ಕಪ್ಪಡಮಂ ಸೀೞ್ದು ಮನೆಯಂ ಪೊಱಮಟ್ಟು ಕೆಲವಾನುದಿವಸದಿಂ,

ನಯವಿದ್ಯಾವಿದರಿಂ ಕವಿಪ್ರಕರದಿಂ ತರ್ಕಜ್ಞರಿಂ ಶಬ್ದವಿ
ದ್ಯೆಯೊಳಭ್ಯಾಸನಕಲ್ಪರಪ್ಪ ವಿಳಸದ್ಭೂದೇವರಿಂ ದೇವತಾ
ಲಯದಿಂದೊಪ್ಪುವ ಗುಪ್ತವಂಶವಸುಧಾಧೀಶಾವಳೀರಾಜಧಾ
ನಿಯನುಜ್ಜೈನಿಯನೆಯ್ದಿ ಬಂದನಜಿತಂ ಶುಂಭದ್ಗುಣಭ್ರಾಜಿತಂ ೨೬೩

ವ ॥ ಅಂತೆಯ್ದಿ ರಾಜಭವನಮಂ ಪೊಕ್ಕು ರಾಜಾಧಿರಾಜನಂ ವಿಭವಾಧರೀಭೂತ ನಳನಹುಷಭರತಭಗೀರಥಹರಿಶ್ಚಂದ್ರಾದಿ ಪುರಾತನಮಹೀಪಾಲಚರಿತ್ರನಂ ಕರಾಳಕರವಾಳಧಾರಾವಿದಾರಿತಮದವದರಾತಿಮಂಡಲೇಶ್ವರಪ್ರಚಂಡಶುಂಡಾಲನಂ ಪ್ರತಾಪಾನುರಾಗಾವನತಸಕಳಸಾಮನ್ತಮಕುಟಮಣಿಮರೀಚಿಮಾಲಾಲಂಕೃತಚಾರುಚರಣಕಮಲನಂ ಅತುಳವಿತರಣವಿನಿರ್ಜಿತಜೀಮೂತವಾಹನದಾನಾಧೀಶ್ವರದಿನಕರತನೂಜನಂ ಸಕಲಜಗಜ್ಜನಸಂಸ್ತೂಯಮಾನಗುಪ್ತಾನ್ವಯಜಲಧರಮಾರ್ಗಗಭಸ್ತಿಮಾಲಿಯಂ ವಾಮನಜಯಾದಿತ್ಯಪ್ರಮುಖಮುಖಕಮಳವಿನಿರ್ಗತಸೂಕ್ತಿಮುಕ್ತಾವಲೀಮಣಿಕುಂಡಲ ಮಂಡಿತಕರ್ಣನಂ ಚತುರುದಧಿವಲಯವೇಲಾಲಂಕೃತವಸುಂಧರಾಸುಂದರೀಜೀವಿತೇಶ್ವರನಂ ವಿಬುಧವನಜವನಾದಿತ್ಯನಪ್ಪ ವಿಕ್ರಮಾದಿತ್ಯನಂ ಕಂಡು,

ಶ್ಲೋ ॥ ಅರ್ಥಿನಾಂ ಕೃಪಣಾ ದೃಷ್ಟಿಸ್ತ್ವನ್ಮುಖೇ ಪತಿತಾಸಕೃತ್
ತದವಸ್ಥಾ ಪುನರ್ದೇವ ನಾನ್ಯಸ್ಯ ಮುಖಮೀಕ್ಷ್ಯತೇ ॥೧೪೦॥

ಟೀ ॥ ಬೇಡುವರ ದೀನತರವಹ ದೃಷ್ಟಿಯರಸಿನ ಮುಖದಲ್ಲಿ ಬಿರ್ದುದಾದೊಡೆ, ಮರಳಿಯದು ಆ ಅವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಮತ್ತೊಬ್ಬನ ಮುಖಮಂ ನೋಡದು.

ಎಂಬ ಶ್ಲೋಕಮಂ ಪೇೞ್ದೊಡಾತಂಗೆ ವಿಕ್ರಮಾದಿತ್ಯದೇವಂ – ಮೆಚ್ಚಿದೆಂ, ಬೇಡಿಕೊಳ್ಳೆಂಬುದುಂ ಅಜಿತನಿಂತೆಂದಂ:–

ಜಯಲಕ್ಷ್ಮೀಧಾಮ ಧನಾ
ರ್ಥಿಯೆನಲ್ಲೆನಶೇಷಭುವನವಲ್ಲಭಸೇವಾ
ರ್ಥಿಯೆನಾಂ ಭವತ್ಪದಾಬ್ಜ
ದ್ವಯಮಂ ಸೇವಿಸುವೆನೆಂಬ ಬಗೆಯಿಂ ಬಂದೆಂ ೨೬೪

ಎಂದೊಡರಸಂ ಕರಮೊಳ್ಳಿತ್ತೆಂದು ಸಜ್ಜೆಯ ಕಾಪಿನ ಬೆಸನಂ ಕುಡೆ ಪಡೆದು ನಿಶ್ಚಿಂತಮಿರಲೊಂದು ದೆವಸಮರಸಂ ಬೇಂಟೆವೋದೊಡಜಿತಂ ತಮ್ಮಯ್ಯಂ ಪೇೞ್ದ ಗಾಹೆಯಂ ಕಟ್ಟುವಂಜರದ ನಡುವಣ ನಾಗವೇದಿಕೆಯೊಳ್ ವಿನೋದದಿಂ ಬರೆದಿಟ್ಟಂ. ಇತ್ತಲ್ ಮಹಾದೇವಿಯುಂ ರೂಪಾದೇವಿಯುಮೆಂಬರಿರ್ವರರಸಿಯರುಂ ವಿನೋದಾರ್ಥದಿಂ ಸೀತೆಯುಂ ರಾಮನುಮಾಗಿ ಕೃತಕನಾಟಕಮನಾಡಿ ಬೞಲ್ದು ಕೃತಕ ಪುರುಷಾಕಾರಚಿಹ್ನಂಗಳಂ ಕಳೆಯಲ್ ಮಱೆದು ಅರಸನ ಸಿರಿಮಂಚದೊಳ್ ಗಾಢಾಲಿಂಗನಂಗೈದು ಮಱೆದೊಱಗಿರ್ದರ್. ಅನ್ನೆಗಮರಸನರ್ಧರಾತ್ರಿಸಮಯದೊಳ್ ಬಂದು ಶ್ರಮಶ್ರಾಂತಿಯಿಂ ಮಜ್ಜನಭೋಜನನಾದಿಕ್ರಿಯೆಗೆಯ್ಯಲಾಱದೆ ಸಜ್ಜೆಯ ಮನೆಯಂ ಪೊಕ್ಕು ಸಿರಿಮಂಚದೊಳ್ ಮಹಾದೇವಿಯರೊಡನೆ ಪಟ್ಟಿರ್ದ ಪುರುಷ ರೂಪಮಂ ಕಂಡು ಕೋಪಾನಳಶಿಖಾಕಳಾಪದಹ್ಯಮಾನಮಾನಸನಾಗಿ ಪೆಱತೇನುಮಂ ಕಾಣದೆ ಕೀೞಾಳಿನ ಕಯ್ಯೊಳಿರ್ದ ಬಾಳಂ ಕೊಂಡೆತ್ತಿ ಪೊಯ್ವುದುಮಾಬಾಳ್ ನಾಗವೇದಿಕೆಯಂ ತಾಂಗಿ ತೆತ್ತಿಸೆ ಮೇಗಂ ನೋಡಿ,

ವರನಾಗವೇದಿಕಾಭ್ಯಂ
ತರಲಿಖಿತಂಗಳನತಿಸ್ಫುಟಂಗಳನುದ್ಯ
ದ್ಗುರುತರಕೋಪಸ್ತಂಭಾ
ಕ್ಷರಂಗಳೆನಿಪಕ್ಷರಂಗಳಂ ವಿಭು ಕಂಡಂ ೨೬೫

॥ ಗಾಹೆ ॥

ಶ್ಲೋ ॥ ಮಾಹೇಹಿ ಸುವಗ್ಗಾಹಿಯ ಮಾಪತ್ತಿಯಜಿಣ್ಣದಿಟ್ಟ ಪಚ್ಚಖ್ಖಂ
ಪಚ್ಚಖ್ಖಂ ಮಿಯದಿಟ್ಟಂ ಜುತ್ತಾಜುತ್ತಂ ವಿಯಾರೇಹಿ ॥೧೪೧॥

ಟೀ ॥ ಪೇೞೆ ಕೇಳಿದ ಮಾತನೆ ವಿಶ್ವಾಸಿಸಲಾಗದು. ಅಜ್ಞಾನವಹ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂ ಕಂಡ ಕಾರ್ಯವನೆ ಬೇಗಂ ಮಾಡಲಾಗದು. ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾಗಿ ಕಂಡುದನು ಯಥಾಯುಕ್ತಮಾಗಿ ವಿಚಾರಿಸಿ ಮಾಡುವುದು.

ಎಂದಿರಲ್ ಕಂಡಾಗಾಹೆಯರ್ಥಮನರಸಂ ವಿಚಾರಿಸಿ ಮತ್ತಮಿಂತೆಂದು ಬಗೆದು,

ಮಱೆದೊಱಗಿದರಂ ಲಿಂಗದ
ಮಱೆವೊಕ್ಕವರಂ ನಿರಾಯುಧರನಾಹವದೊಳ್
ಪೊಱಮಾಱಿದರಂ ತುಱಿಲಾ
ೞಿಱಿದೊಡೆ ನೆಱೆ ದೋಷಿಯಾಗಿ ಪೋಗನೆ ಜಗದೊಳ್ ೨೬೬

ಅದಱಿಂದಿವಂದಿರನೆತ್ತಿ ನುಡಿಸಿ ಬೞಿಕ್ಕ ತಕ್ಕುದಂ ಮಾೞ್ಪೆನೆಂದು ಪಿಡಿದಿರ್ದ ಬಾಳೊಳ್ ತೊಡೆಯಂ ಪೊಯ್ದೆತ್ತುವುದುಂ ಅರಸಿಯರಿರ್ವರುಂ ಭೋಂಕನೆೞ್ಚತ್ತು ತನ್ನ ಕಾಲ ಮೇಲೆ ಬಿರ್ದೊಡರಸನಿದೇನೆಂದು ಬೆಸಗೊಳ್ವುದುಂ; ರೂಪವತಿಯಿಂತೆಂದಳ್:– ದೇವಾ : ನೀಂ ಬೇಂಟೆವೋಗಿ ತಡವಾದ ಕಾರಣದಿಂ ಪೊೞ್ತು ಪೋಗದೆ ಅೞ್ತಿಯಿಂದಾಂ ರಾಮಚಂದ್ರನಾಗಿಯುಂ ಮಹಾದೇವಿ ಸೀತಾದೇವಿಯಾಗಿಯುಂ ನಾಟಕಮನಭಿನಯಿಸಿ ಕರಂ ಬೞಲ್ದು ನೈಪಥ್ಯಮಂ ಕಳೆಯಲ್ ಶಕ್ತಿಯಿಲ್ಲದೆ ನಿದ್ರಾಸಕ್ತರಾದೆವು, ಇದರ್ಕೆ ದೇವರ್ ದಯೆಗಿಡಲ್ವೇಡೆಂದು ಕಾಲ್ಗೆಱಗುವುದುಮರಸಂ ವಿಸ್ಮಯರಸಾವೇಷ್ಟಿತನಾಗಿಯರಸಿಯರ್ಗೆ ತತ್ಪ್ರಪಂಚಮೆಲ್ಲಮಂ ಪೇೞುತ್ತುಮಿರ್ಪಿನಮನ್ನೆಗಂ ನೇಸಱ್ ಮೂಡುವುದುಂ; ಸಮಸ್ತ ಪರಿವಾರಮಂ ಬರಿಸಿ ಸಜ್ಜೆಯ ಮನೆಯ ನಾಗವೇದಿಯೊಳ್ ಸುಭಾಷಿತವನಾರ್ ಬರೆದರ್ ಪೇೞಿಮೆಂಬುದುಂ; ಸಜ್ಜೆಯ ಕಾಪಿನವನೊರ್ವಂ ಪೊಸಮಾಣಿ ಬರೆದನಿದನೆಂದು ಬಿನ್ನಪಂಗೆಯ್ವುದುಮರಸನಾತನಂ ಕರೆದು ಕಟ್ಟುವಂಜರದೊಳ್ ನೀಂ ಬರೆದ ಗಾಹೆಯನೆಲ್ಲಿ ಕಲ್ತೆಯೆಂದೊಡೆಮ್ಮ ತಂದೆ ಮಾಸಿರಿವಂತನಾಗಿಯುಂ ಪೊನ್ನೆಂಬ ಪೆಸರ ಚಿನ್ನಮನಿರಿಸದೆ ದಾನಧರ್ಮಂಗೆಯ್ದು ತನಗವಸಾನ ಕಾಲಮಪ್ಪುದುಮೆನ್ನಂ ಕರೆದು–ಮಗನೆ, ನಿನಗೆ ಜೀವನೋಪಾಯಮೊಂದನರ್ಘಮಪ್ಪ ರತ್ನಮಂ ಪುಸ್ತುಕದೊಳ್ ಮಡಗಿಟ್ಟೆನೆಂದು ಪರಲೋಕಪ್ರಾಪ್ತನಾದಂ; ಬೞಿಕ್ಕೆ ನಾನಾ ಕವಳಿಗೆಯಂ ಬಿಟ್ಟು ನೋಡಿ ಪೆಱತೇನುಮಂ ಕಾಣದೆ ಗಾಹೆಯಂ ಕಂಡು ಪಾಠಮಂ ಗೆಯ್ದೆನೆಂದು ಬಿನ್ನಪಂಗೆಯ್ದೊಡರಸನಿಂತೆಂದಂ :– ನಿಮ್ಮಯ್ಯನನರ್ಘವಸ್ತುವೆಂದು ಪೇೞ್ದುದೊಂದು ಸಂದೆಯಮಿಲ್ಲೆಂತೆಂದೊಡೆನ್ನ ಪ್ರಾಣೇಶ್ವರಿಯರಿರ್ವರುಂ ಸ್ತ್ರೀ ಪುರುಷರೂಪಧಾರಿಗಳಾಗಿ ನಿದ್ರೆಗೆಯ್ದಿರ್ದರನಾಂ ಕಂಡು ಬಾಳಂ ಕಿೞ್ತೆತ್ತಿ ಪೊಯ್ಯಲದು ನಾಗವೇದಿಕೆಯಂ ತಾಗಿ ತಡೆಯೆ ಮೇಗಂ ನೋಡಿ ಬರೆದಿರ್ದ ಸುಭಾಷಿತಮಂ ಕಂಡು ಪರೀಕ್ಷಿಸುವ ಬುದ್ಧಿ ಪುಟ್ಟಿ ಪಟ್ಟಿರ್ದರನೆತ್ತುವುದುಮವರೆೞ್ಚತ್ತು ತತ್ಪ್ರಪಂಚಮೆಲ್ಲಮಂ ಪೇೞೆ ಕೇಳ್ದೀ ಸುಭಾಷಿತದ ಪ್ರಸಾದದಿಂದೆನಗೆ ಸ್ತ್ರೀವಧೆಯುಂ ಯಶೋಹಾನಿಯುಮಾದುದಿಲ್ಲದಱಿಂ ರತ್ನಮೆಂಬುದು ಪಾಷಾಣ ವಿಶೇಷಮಪ್ಪುದದರ್ಕೆ ಬೆಲೆಯಿಡಲಕ್ಕುಮೀ ಸುಭಾಷಿತರತ್ನಕ್ಕೆ ಬೆಲೆಯಿಲ್ಲೆಂದು,

ಅಹಿತಮದಭಂಜನಂ ವಿಬು
ಧಹಿತಂ ಶ್ರೀಸಾಹಸಾಂಕನಜಿತಂಗಿತ್ತಂ
ಮಹಿಪಂ ಸ್ವಾಂಗಸ್ಪೃಷ್ಟಕ
ಸಹಿತಂ ಮಣಿಕನಕವಸ್ತುವಾಹನಚಯಮಂ ೨೬೭

(೨ನೆಯ ಕಥೆಯ ಶೇಷ)

ಅದಱಿಂ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಂ ಕಂಡುದುಮಂ ಪರೀಕ್ಷಿಸಲ್ವೇಡಿದುದು. ಧನದತ್ತಂಗನಿಮಿತ್ತಂ ಮುನಿಗಳ್ ಬಂದು ನಿಧಿಗಳಾಗಲಱಿಯರೆತ್ತಾನುಮಪ್ಪೊಡಾತನ ಪೂರ್ವಜನ್ಮದ ಸುಕೃತಂಗಳ್ ಮೂರ್ತಿಮತ್ತುಗಳಾಗಿ ಬಂದಾ ನೆವದೊಳೆ ನಿಧಿಗಳಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸಿದುವಕ್ಕುಂ. ಅದನಾತನಂ ಬೆಸಗೊಳ್ಳದೆ ಅಪರೀಕ್ಷಿತಂ ಮುಮುಕ್ಷುಗಳಂ ಸಾಯೆ ಸದೆಬಡಿದನೀ ದುರಾತ್ಮಂ. ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಂ ದೋಷಮಂ ಮಾಡಿದ ದುಷ್ಟನಿವಂಗೆ ತಕ್ಕುದಂ ಮಾಡಲ್ವೇಟ್ಟುಮೆಂದು ತಮ್ಮೊಳಾಳೋಚಿಸಿಕೊಂಡಿಂತೆಂದರ್:–

ಶ್ಲೋ ॥ ಗುರುರಾತ್ಮವತಾಂ ಶಾಸ್ತಾ ರಾಜಾ ದುರಾತ್ಮನಾಂ
ಅಂತಃಪ್ರಚ್ಛನ್ನಪಾಪಾನಾಂ ಶಾಸ್ತಾ ವೈವಸ್ವತೋ ಯಮಃ ॥೧೪೨॥

ಟೀ ॥ ಬುದ್ಧಿಯುಳ್ಳರಂ ಗುರು ಶಿಕ್ಷಿಸುವಂ, ದುರಾತ್ಮರನರಸಂ ಶಿಕ್ಷಿಸುವಂ ಪಾಪಿಗಳ ನಂತಕಂ ಶಿಕ್ಷಿಸುವಂ.

ಎಂದು ಧರ್ಮಾಧಿಕರಣದವರ್ ದೋಷಾನುರೂಪದಂಡಮಂ ನಿರೂಪಿಸಿ ದಂಡಧರಂಗೆ ಪೇೞ್ದರ್,

ಅದಱಿಂ ಮುಂಗುರಿ ಕೂಸಂ ಕೊಂದುದಂ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಂ ಕಂಡೊಡಮದು ವಧಪ್ರಾಪ್ತನಲ್ಲಮದೆಂತೆನೆ:–

೪. ವೃದ್ಧಗೌತಮಿ

ಸಿದ್ಧಾಂತತತ್ತ್ವವೇದಿ ವಿ
ಶುದ್ಧಸದಾಚಾರೆ ಚಾರುಗುಣಯುತೆ ಸಾಕ್ಷಾ
ದ್ಬುದ್ಧಿ ವಿವೇಕಮಹಾನಿಧಿ
ಸದ್ಧರ್ಮಸುಮೂರ್ತಿ ವೃದ್ಧಗೌತಮಿಯೆಂಬಳ್ ೨೬೮

ಆ ಪರಮೇಶ್ವರಿಯ ಪಿರಿಯ ಮಗನನೊಂದು ಉರಗಂ ಕೊಂಡೊಡೆ ಅದನೊರ್ವ ನಿಷಾದಂ ಕಂಡು ಪಿಡಿದಡಸಿ ಕಟ್ಟಿ ಗೌತಮಿಯ ಮುಂದಿಕ್ಕಿ ನಿನ್ನ ಮಗನನೀ ಪನ್ನಗಂ ಕೊಂದುದಿದಂ ಕೊಂದಪೆನೆಂದು ಪಿರಿದಾಗ್ರಹಗೆಯ್ವುದುಮವಂಗೆ ಗೌತಮಿಯಿಂತೆಂದಳ್:– ಇದು ಕಾರಣಭೂತಮಲ್ಲದೆ ನಿಮಿತ್ತಭೂತಮಲ್ಲ, ಅಂತುಮಲ್ಲದೆ ಕ್ಷುದ್ರಜಂತುವಪ್ಪುದಱಿಂ ಸ್ವಭಾವಸಿದ್ಧವಾದುದು; ವಧಪ್ರಾಪ್ತನಲ್ಲೆಂದು ತನ್ನ ಮಗನಂ ಕೊಂಡ ಸರ್ಪನಂ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಂ ಕಂಡುಂ ಕೊಲಲಿತ್ತಳಿಲ್ಲ.

ವ ॥ ನೀಮಿದಱ ನಖಮುಂ ಮುಖಮುಂ ರಕ್ತಮಾಗಿರ್ದುವೆಂಬಿನಿತಱಿೊಳ ನಪರಾಧಿಯಂ ಪರಮೋಪಕಾರಿಯನೀ ಮುಂಗುರಿಯಂ ಪರೀಕ್ಷಿಸದೆ ಕೊಂದು

ಕಷ್ಟಂಗೆಯ್ದಿರ್ ಇನ್ನು ಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪಮುಂ ವಿಪ್ರಲಾಪಮುಂ ಪ್ರಯೋಜನಮಿಲ್ಲ; ಇನ್ನುಸಿರದಿರಿಮೆಂದು ಪಾರ್ವನಂ ಸಂತೈಸಿ ಮತ್ತಮಿಂತೆಂದಳ್:-

ದಶರಥನೆಂಬ ನರೇಂದ್ರಂ
ವಿಶದಯಶಂ ಗಜಮೆಗೆತ್ತು ಋಷಿಪುತ್ರನುಮಂ
ಶಿಶುವನಪರೀಕ್ಷಿತಂ ಕೊಂ
ದು ಶಾಪಮಂ ಭೂಪನಾಗಳಲ್ಲಿಯೆ ಪಡೆದಂ ೨೬೯

ಅಂತುಮಲ್ಲದೆಯುಂ,

ಜಸಮಂ ಧರ್ಮಮುಮಂ ಪಾ
ಲಿಸುವೊಡಮಿಹಪರಮನೊಲ್ವಡಂ ತನ್ನಂ ರ
ಕ್ಷಿಸುವೊಡಮಾರೈದು ಪರೀ
ಕ್ಷಿಸುವುದು ಮನುಜಂ ಸಮಸ್ತ ಕಾರ್ಯ ಸ್ಥಿತಿಯಂ ೨೭೦

ಇಹದೊಳ್ ದುರ್ಯಶಮಾಗದಂತು ಪರದೊಳ್ ಪಾಪಕ್ಕೆ ಪಕ್ಕಾಗದಂ ತು
ಹಿತಾರ್ಥಂಗಳನೆಂತು ನೀತಿನಿಪುಣರ್ ಪೇಟ್ದಂತೆ ಸಂತರ್ ಸಮಂ
ತುಹಿತಸ್ವಂತಗುಣೋಕ್ತಮಾಗೆ ಸುಪರೀಕ್ಷಾಕಾರ್ಯಮಂ ಮಾಟ್ಪುದಾ
ತ್ಮಹಿತಂ ತಾನಿದು ದುರ್ಗಸಿಂಹನ ಮತಂ ಲೋಕೋತ್ತರಂ ಧಾತ್ರಿಯೊಳ್ ೨೭೧

ರಕ್ಷಿಪೊಡಿಹಪರಸುಖಮನು
ಪೇಕ್ಷಿಸದೆ ಸಮಸ್ತಕಾರ್ಯಮಂ ಸತ್ಪುರುಷಂ
ದಕ್ಷತೆಯಿನ್ನೈದೆ ನೋಡಿ ಪ
ರೀಕ್ಷಿಸುವುದು ದುರ್ಗಸಿಂಹಮತಮಂ ಹಿತಮಂ ೨೭೨

॥ ಗದ್ಯ ॥

ಇದು ವಿನಮದಮರರಾಜಮೌಳಿಮಾಣಿಕ್ಯಮರೀಚಿಮಂಜರೀಪುಂಜರಂಜಿತ
ಭಗವದ್ಭವಾನೀವಲ್ಲಭಚರಣಸರಸಿರುಹಷಟ್ಚರಣಂ
ಶ್ರೀಮನ್ಮಹಾಸಂಧಿವಿಗ್ರಹಿ ದುರ್ಗಸಿಂಹ ವಿರಚಿತಮಪ್ಪ
ಪಂಚತಂತ್ರದೊಳ್
ಪರೀಕ್ಷಾವ್ಯಾವರ್ಣನಂ
ದ್ವಿತೀಯಂ ತಂತ್ರಂ ಸಮಾಪ್ತಂ

ವಿಶ್ವಾಸಪ್ರಕರಣಂ

ಶ್ರೀಸುದತಿಗಮಖಿಳಧರಾ
ಶ್ರೀಸುದತಿಗಮಧಿಪನಪ್ಪ ಬಗೆಯುಳ್ಳೊಡೆ ವಿ
ಶ್ವಾಸಮನೆ ಮಾಡಿ ವಸುಧಾ
ಧೀಶಂ ಗೆಲ್ಗಹಿತಜನಮನನುನಯದಿಂದಂ ೨೭೩

ಅದಱಿಂ ವಾಕ್ಶ್ರೀಲೀಲಾ
ಸದನಂ ವಿಶ್ವಾಸಮೆಂಬ ತಂತ್ರಮನಸುಹೃ
ನ್ಮದಹರಮಂ ಪೇೞ್ಗುಂ ಸುಕ
ವಿ ದುರ್ಗಸಿಂಹಂ ನಯಾಗಮಜ್ಞರ ಮತದಿಂ ೨೭೪

ಶ್ಲೋ ॥ ನ ವಿಶ್ವಸೇತ್ ಪೂರ್ವವಿರೋಧಿತಸ್ಯ
ಶತ್ರೋರ್ಹಿ ಮಿತ್ರತ್ವಮುಪಾಗತಸ್ಯ
ದಗ್ಧಾಂ ಗುಹಾಂ ಪಶ್ಯ ಉಲೂಕಪೂರ್ಣಾಂ
ಕಾಕಪ್ರಣೀತೇನ ಹುತಾಶನೇನ ॥೧೪೩॥

ಟೀ ॥ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ವಿರೋಧವಂ ಮಾಡಿದಂತಪ್ಪ ಶತ್ರುವನು ವಿಶ್ವಾಸಿಸಲಾಗದು. ಅದು ಹೇಗೆಂದೊಡೆ:– ಗೂಗೆಗಳ್ ತುಂಬಿರ್ದ ಗುಹೆಯನು ಕಾಗೆಗಳ್ ಸುಟ್ಟವಪ್ಪುದೇ ಕಾರಣಮಾಗಿ.

ಈ ಕಥಾಪ್ರಪಂಚಮೆಂತೆಂದೊಡೆ:–

ಗೂಗೆಗಳ್ ತುಂಬಿರ್ದ ಗುಹೆಯಂ ಕಾಗೆಗಳ್ ಸುಟ್ಟ ಕಥೆ

ವ ॥ ಅನೇಕಾಕಾರಮಹಾಮಹೀರುಹಷಂಡಮಂಡಿತಮಪ್ಪ ಕಾಂತಾರಾಂತರಾಳದೊಳನೂನವಿಶಾಲಪತ್ರಚ್ಛತ್ರನಿರಾಕೃತದಿವಸಕರಪ್ರಕಾಶಮುಮಮೃತ ಕಿರಣಬಿಂಬಾಯಮಾನಶೀತಳಚ್ಛಾಯಾಪರಿಪೀತಪಥಿಕಜನಶ್ರಮಜನಿತಸ್ವೇದಬಿಂದುಸಂದೋಹಮುಮಪ್ಪ ವಟವಿಟಪಿಯೆ ತನಗೆ ರಾಜಧಾನಿಯಾಗೆ,

ಶಮಿತಾರಾತಿಪ್ರಭಾವಂ ಪರಿಜನಸಹಿತಂ ರಾಗದಿಂದಿರ್ಪನತ್ಯು
ತ್ತಮಶುದ್ಧಾಮಾತ್ಯವರ್ಗಂ ವರಚರನಿಚಯಂ ಗುಪ್ತಮಂತ್ರಂ ಸುಮಿತ್ರೋ
ದ್ಯಮನುದ್ಯತ್ಕಾಕವೃಂದಾರಕಪತಿ ಪೆಸರಿಂ ಮೇಘವರ್ಣಂ ಪಯೋದಾ
ಗಮಶುಂಭನ್ಮೇಘವರ್ಣಂ ಖಗಗಣಗಣಿಕಾವ್ರಾತಸಂಗೀತವರ್ಣಂ ೨೭೫

ವ ॥ ಮತ್ತಮಾಬನದುತ್ತರದಿಬ್ಭಾಗದೊಳೊಂದು ಯೋಜನಪ್ರಮಾಣಾಂತರದೊಳಂಜನಗಿರಿಯೆಂಬ ಪರ್ವತಮುಂಟು. ಅದರ ನಿತಂಬಪ್ರದೇಶದೊಳ್ ಪಲವುಂ ಗಹ್ವರಂಗಳೊಳವು. ಅಲ್ಲಿ,

ಅರಿಮರ್ದನನೆಂಬನುಳೂ
ಕರಾಜನಿರ್ಪಂ ಸಮಸ್ತ ಪರಿವಾರಜನಂ
ಬೆರಸನುಪಮಪ್ರತಾಪಂ
ಗುರುತರಸತ್ತ್ವಂ ಮಹಾಗುಹಾಭ್ಯಂತರದೊಳ್ ೨೭೬

ಅಂತಾತನೊಂದುದಿವಸಂ ಪಲವುಂ ಕಾಗೆಗಳ್ ನೆರೆದು ಕರೆವ ಸರಮನಾಲಿಸಿ ಕೇಳ್ದು ಪೂರ್ವ ವೈರಮಂ ನೆನೆದೀ ಕಾಕಬಲಂಗಳನಿಂದು ಕೊಂದಲ್ಲದೆ ಮಾಣೆನೆಂದು ನಿಜ ಪ್ರಧಾನಸೇನಾಧಿಪರಪ್ಪ ಕೌಶಿಕಬಲಂಗಳನೊಂದುಮಾಡಿಕೊಂಡು ನಡುವಿರುಳ್ ಪೊಱಮಟ್ಟು ಸಕಲಕಾಕಾಧೀಶ್ವರನಪ್ಪ ಮೇಘವರ್ಣನಿರ್ದ ಮಹಾವಟವಿಟಪಿಯಂ ಸುತ್ತಿಮುತ್ತಿ ಮಱೆದೊಱಗಿರ್ದ ಕಾಕಬಲಮೆಲ್ಲಮಂ ಬೞಿಕೆಯ್ದು ಪೇೞ್ಪೆಸರಿಲ್ಲದೆ ಕೊಂದಾಕ್ಷಣದೊಳೆ ನಿಜನಿವಾಸಕ್ಕೆ ಮಗುಟ್ದಂ.

ಅನ್ನೆಗಮೊಂದು ವಾಯಸಂ ನಿಜಸ್ವಾಮಿಯಪ್ಪ ಮೇಘವರ್ಣನಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದು,

ಬಲಬಲಮನುಱದೆ ಕೌಶಿಕ
ಬಲಮದಿರದಿದಿರ್ಚಿ ಕೊಲ್ವ ತೆಱದಿಂದುದ್ಯ
ದ್ಬಲಬಲಮನುಱದೆ ಕೌಶಿಕ
ಬಲಮದಿರದಿದಿರ್ಚಿ ಕೊಂದು ಪೋದತ್ತೀಗಳ್ ೨೭೭

ಎಂದು ಬಿನ್ನಪಂಗೆಯ್ವುದುಮಿನಿಸಾನುಂ ಬೇಗದಿಂ,

ಕುಮುದವನಶ್ರೀಕಾಂತಿಯು
ಮಮೃತಕರದ್ಯುತಿಯುಮುಡುಗಣದ್ಯೋತಿಯುಮ
ಸ್ತಮಿಸೆ ಜಗನ್ನುತನುದಯಾ
ದ್ರಿಮಸ್ತಕಸ್ಥಲಮನೇಱಿದಂ ದಿವಸಕರಂ ೨೭೮

ಅಂತಾದಿತ್ಯೋದಯಮಾಗಲೊಡಂ ಮೇಘವರ್ಣನೆರ್ದು ಕಾಕಬಲರುಧಿರಾರುಣೀ ಭೂತಮಾಗಿರ್ದ ಸಮರಾಂಗಣಮುಮನುಲೂಕನಿಕರಸೂಚೀಮುಖ ಚಂಚುಚರಣಪಕ್ಷಘಾತಕ್ಕದಿರದಿದಿರಾಂತು ಕಾದಿ ಸತ್ತ ವಾಯಸವೀರನಿಕಾಯಮುಮನಲ್ಲಿಯೆ ನೊಂದು ಬಸವೞಿದಿರ್ದ ಬಲಿಭುಗ್ಬಲಪ್ರಧಾನರಂ ಕಂಡು ಬೆಱಗಾಗಿರ್ದ ವಾಯಸಾಧೀಶ್ವರನಲ್ಲಿಗೆ ಕೆಲವು ವಾಯಸಂಗಳ್ ಬಿಜಿತೋಡಿ ಕಾಡೊಳ್ಕೂಡಿರ್ದುವೆಲ್ಲಂ ಬಂದು – ದೇವಾ! ನಾವಿರುಳಿನ ಕಾಳೆಗಕ್ಕಲ್ಲೆವು; ಅಂತುಮಲ್ಲದೆ ನಮ್ಮ ಬಲಮುಮಂ ಪಗೆವರ ಬಲಮುಮನಱಿಯದೆ ಪೆಱದೆಗೆದಿರ್ದೆವು; ಇನ್ನಾವುದು ಬೆಸನೆಂದು ಬಿನ್ನಪಂಗೆಯ್ಯೆ – ಮೇಘ ವರ್ಣನಿಂತೆಂದಂ :– ಇಲ್ಲಿ ನೊಂದವರುಮಂ

ವೃದ್ಧರುಮಮಂ ಸ್ತ್ರೀಬಾಲಕರುಮನುಯ್ದೊಂದು ದುರ್ಗಸ್ಥಾನದೊಳಿರಿಸಿ ಬಟಿಕ್ಕೆ ತಕ್ಕುದಂ ನೆಗಟ್ವಿಮೆಂದು ತನಗನ್ವಯಾಗತರುಂ ಚತುರುಪಧಾವಿಶುದ್ಧರುಂ ನಯಶಾಸ್ತ್ರವಿದಗ್ಧರುಮಪ್ಪ ಉದ್ದೀಪಿ, ಆದೀಪಿ, ಪ್ರದೀಪಿ, ಸಂದೀಪಿ, ಚಿರಂಜೀವಿಯೆಂಬ ಐವರ್ ಮಂತ್ರಿಗಳಂ ಬರಿಸಿ ಮೇಘವರ್ಣಂ ಈಪ್ರಘಟ್ಟನಕ್ಕೇಗೆಯ್ವಮೆಂದು ಪೇಟಿ ಮಂತ್ರಿಗಳಿಂತೆಂದರ್:–

ನಿಮ್ಮಡಿ ನಿಮ್ಮುತ್ಸುಕತೆಯಿ
ನೆಮ್ಮಂ ಬೆಸಗೊಳ್ವುದುಂ ಕರಂ ರಭಸದೆ ನಾ
ವುಮ್ಮನ್ನಮೆ ಬಿನ್ನವಿಸುವು
ದುಮ್ಮಾರ್ಗಮಿದಲ್ತು ನಾಡೆ ನೀತಿವಿರುದ್ಧಂ ೨೭೯

ಅದೆಂತೆನೆ:–

ವಾಕ್ಯಂ॥ ಮಂತ್ರನಿಸ್ರಾವಃ ಕಾರ್ಯಂ ವಿನಾಶಯತಿ
ಸರ್ವದ್ವಾರೇಭ್ಯೋ ಮಂತ್ರೋ ರಕ್ಷಿತವ್ಯಃ ॥ ೨೦ ॥

ಟೀ ॥ ಮಂತ್ರವು ಹೊಱಪಟ್ಟಲ್ಲಿ ಕಾರ್ಯವು ಕಿಡುವುದು; ಅದುಕಾರಣಮದು ಎಲ್ಲಾ ಕಡೆಯಿಂದಲೂ ಗೋಪ್ಯವಾಗಿ ರಕ್ಷಿಸಲ್ಪಡತಕ್ಕುದು.

ಎಂಬ ನಯಮಂ ಪಿಡಿದರಸುಗಳಾಳೋಚನಕಾಲದೊಳ್ ನಿಸ್ತಂಭಮುಂ ನಿರ್ಗವಾಕ್ಷಮುಂ ನಿಶ್ಛಿದ್ರಭಿತ್ತಿಯುಂ, ನಿರಾಶ್ರಯಮುಂ ಶುಕಶಾರಿಕಾದಿಶಕುನಿಕುಳವಿಕಳಮುಮಪ್ಪ ಮಂತ್ರಶಾಲೆಯೊಳ್ ಮಂತ್ರಿಗಳುಂ ತಾನುಂ ನಿಶ್ಚಿಂತಮಿರ್ದಾಳೋಚಿಸುವರದಱಿಂದಿಂತಪ್ಪವಸರದೊಳ್ ಮಂತಣಮುಚಿತಮಲ್ಲೆಂಬುದುಂ; ಮೇಘವರ್ಣಂ ನಿಜಾನುಗತಮಪ್ಪ ವಾಯಸಸಮುದಾಯಮಂ ಪೋಗಲ್ವೇಟ್ಟು ಬಟಿಕ್ಕೆ ಮಂತ್ರಿಮಂಡಲಕ್ಕಿಂತೆಂದಂ:–

ಅಗಣಿತಮೆನಿಪ್ಪ ಮಚ್ಛೌ
ರ್ಯಗರ್ವಮಂ ನಿಮ್ಮ ಮಂತ್ರಶಕ್ತಿಯನಿನಿಸಂ
ಬಗೆಯದರಿಮರ್ದನಂ ಕಾ
ಗೆಗಳಂ ತವೆ ಕೊಂದನಿಲ್ಲಿಗಾವುದು ಕಜ್ಜಂ ೨೮೦

ಎಂಬುದುಂ; ಮಂತ್ರಿಮಂಡಲಮುಖ್ಯನಪ್ಪ ಉದ್ದೀಪಿಯಿಂತೆಂದಂ:– ನಿಮ್ಮಡಿ,

ವಾಕ್ಯಂ ॥ ಬಲವತಾವಷ್ಟಬ್ಧಸ್ಯ ವಿದೇಶಗಮನಂ ತದನುಪ್ರವೇಶೋಭಾ ॥ ೨೧ ॥

ಟೀ ॥ ಬಲಿಷ್ಠನಾದ ಶತ್ರುವಿಂ ಪಿಡಿಯಲ್ಪಟ್ಟವನು, ಆ ಶತ್ರುವನೊಳಪೊಕ್ಕು ಬಾಟ್ವುದು; ಅಲ್ಲದಾಗಳ್ ವಿದೇಶಗಮನಂಗೆಯ್ವುದು.

ಎಂಬ ನಯಮಂ ಪಿಡಿದು ಕೌಶಿಕಾಧೀಶನೊಳ್ ಪೊಕ್ಕು ಬಾಟ್ವುದುಮಲ್ಲದಾಗಳ್ ವಿದೇಶಗಮನಂಗೆಯ್ವುದುಮಲ್ಲದೆ ನಾಮಿೊಯವಸ್ಥೆಯೊಳ್ ಪೆಱತು

ಕಜ್ಜಮನಾಳೋಚಿಸಿ ನೆಱೆಯಲುಂ ನಿತ್ತರಿಸಲುಮಱಿಯವೆಂಬುದುಂ ಕೇಳ್ದು ಪ್ರದೀಪಿಯೆಂಬ ಮಂತ್ರಿಯಿಂತೆಂದಂ:– ಈತಂ ಪೇಟ್ದ ತದನುಪ್ರವೇಶಕ್ಕಂ ವಿದೇಶ ಗಮನಕ್ಕ ದೋಷಮುಂಟದೆಂತೆನೆ:– ತದನುಪ್ರವೇಶಂಗೈದೆವಪ್ಪೊಡೆ ಒದ್ಧ ರೋಷಿಯುಂ ಯುದ್ಧಾಭಿಲಾಷಿಯು ಮಕಾರಣದ್ವೇಷಿಯುಮಪ್ಪ ಪಗೆವನ ಮನೆಯಂ ಬಗೆಗೆಟ್ಟು ಪೊಕ್ಕಂದು ಸಾವಕ್ಕುಂ, ಮೇಣ್ ಸಂಗರಮಕ್ಕುಂ. ವಿದೇಶ ಗಮನಂಗೆಯ್ದೆವಪ್ಪೊಡೆ ಕೌಶಿಕಂಗಳೆಲ್ಲಿಯುಮೊಳವು; ಅಲ್ಲಿರ್ದುವು ನಮ್ಮ ಬಂದ ಕಾರಣಮಂ ಬೇಗಮಾರ್ಯೆದು ಪರಿದರಿಮರ್ದನಂಗೆ ಪೇಟಿಳ್ದೊಡಾತನೀಯಂದ ದೊಳಿರುಳ್ ಬಂದು ಮುತ್ತದೆ ಮಾಣನದಱಿಂದಿದುವೆ ನಯವಲ್ಲ. ನಮ್ಮ ಬಲದೊಳ್ ಭೀತರಲ್ಲದ ದೂತರನಟ್ಟಿ ಕೌಶಿಕಂಗಳ ಬರವನಱಿದಾಗಳೆ ಪರೆದು ಪೋಪಂ. ಅವು ಬಾರದ ಪಕ್ಷಮಿಲ್ಲಿರ್ದು ಸಹಾಯಾದಿಸಾಧನೋಪಾಯಂಗಳಂ ಮಾಡುತ್ತುಂ ದೇಶಕಾಲಂಗಳಂ ನೋಡುತ್ತಮಿರ್ದು ಬಟಿಕಿದರ್ಕೆ ತಕ್ಕುದಂ ನೆಗಟ್ವಮೆಂಬುದುಂ ಮೇಘವರ್ಣನಾದೀಪಿಯೆಂಬ ಮಂತ್ರಿಯನಿಂತೆಂದಂ:– ಈಯಪಾಯಕ್ಕುಪಾಯ ಮಾವುದುಮಂ ಕಂಡಿರಪ್ಪೊಡೆ ಪೇಟಿಮೆಂಬುದುಮಾತನಿಂತೆಂದಂ :– ಈ ಮಂತ್ರಿಗಳ್ ಪೇಟ್ದಂತೆ ಅರಿಮರ್ದನನಿನ್ನಪ್ಪೊಡಂ ಸಂತಮಿರ್ಪನಪ್ಪೊಡೀನಯ ಮಪ್ಪುದು, ಇರುಳ್ಗಾಳೆಗದೊಳ್ ಕೌಶಿಕಂಗಳೊಂದಪ್ಪೊಡಂ ಸತ್ತುವುಂ ನೊಂದುವುಮಿಲ್ಲಂ, ಅರಿಮರ್ದನಂ ನಡುವಿರುಳ್ ಬಾರದೆ ಮಾಣಂ, ನಾವಿರುಳ್ ಕಣ್ಗಾಣದ ಕುರುಡರಪ್ಪುದಱಿಂದುಲೂಕಂಗಳ್ ಚಂಚು ಚರಣಂಗಳ ಪಕ್ಷಂಗಳ ಘಾತದಿಂ ಶತಚೂರ್ಣಮಾಗಿ ಪೊಯ್ಯಲೋಡಿಪೋಗುವುದಲ್ಲದೆ ತಾಗಿ ತಳ್ತಿಱಿಯಲಱಿಯೆವದುಕಾರಣದಿಂ,

ಶ್ಲೋ ॥ ಜಿತೇನ ಲಭ್ಯತೇ ಲಕ್ಷ್ಮೀಃ ಮೃತೇನಾಪಿ ಸುರಾಂಗನಾಃ
ಕ್ಷಣವಿಧ್ವಂಸಿನಿ ಕಾಯೇ ಕಾ ಚಿಂತಾ ಮರಣೇ ರಣೇ ॥೧೪೪॥

ಟೀ ॥ ಕಾಳೆಗದಲ್ಲಿ ಕಾದಿ ಗೆಲ್ದೊಡೆ ಹಿರಿದಪ್ಪ ಲಕ್ಷ್ಮಿಯಹುದು; ಸತ್ತನಾದರೆ ದೇವ ಸ್ತ್ರೀಯರು ಕೊಂಡುಪೋಪರು; ಕ್ಷಣಭಂಗುರವಪ್ಪ ಶರೀರಕ್ಕೆ ಕಾಳೆಗವಾಗಲಿ ಮರಣವಾಗಲಿ ಚಿಂತಿಸಲಾಗದು.

ಎಂಬೀ ನಯಮಮಂ ಪಿಡಿದು ಸಮಸ್ತವಾಯಸನಿಕಾಯಮಮಂ ನೆರಪಿಕೊಂಡು ದಿನಸಾಂಧನಪ್ಪರಿಮರ್ದನನಂ ನಮ್ಮ ತಂದೆಯಪ್ಪರವಿಂದಮಿತ್ರನ ಬಲದಿಂ ಕಾದಿ ಕೊಂದೆವಪ್ಪೊಡೆ ಸುಖದಿಂ ಬಾಟ್ವೆವೆಂದೊಡಾತನ ಮಾತು ತನ್ನ ಮನಕ್ಕೆ ಬಂದು ಮೇಘವರ್ಣಂ ಸಂದೀಪಿಯೆಂಬ ಮಂತ್ರಿಯಂ ನಿಮ್ಮಭಿಪ್ರಾಯಮಾವುದೆಂದು ಕೇಳ್ವುದುಮಾತನಿಂತೆಂದಂ:– ಆದೀಪಿ ಪೇಟ್ದಂತೆ ಕಾದುವುದೆ ಕಜ್ಜಮಪ್ಪೊಡೆ ನಮ್ಮ ಬಲದೊಳ್ ಸೇನಾನಾಯಕಾದಿವೀರಾಗ್ರಣಿಗಳೆಲ್ಲಂ ಗೂಗೆಗಳ ಕೈಯ್ಯೊಳ

ಶ್ಲೋ. ॥ ಧರ್ಮಃ ಪ್ರಾಗೇವ ಚಿನ್ತ್ಯಸ್ಸಚಿವಮತಿಗತೀ ಭಾವನೀಯೇ ಸ್ವಬುದ್ಧ್ಯಾ
ಜ್ಞೇಯಾ ಲೋಕಸ್ಯ ವೃತ್ತಿರ್ವರಚರನಯನೈರ್ಮಂಡಲಂ ಪ್ರೇಕ್ಷಣೀಯಂ
ಪ್ರಚ್ಛಾದ್ಯೌರಾಗರೋಷೌ ಮೃದುಪರುಷಗುಣೌ ಕಾಲಯೋಗೇನಯೋಜ್ಯಾ
ವಾತ್ಮಾ ಸಂರಕ್ಷಣೀಯೋ ರಣಶಿರಸಿ ಪುನಸ್ಸೋಪಿ ನಾಪೇಕ್ಷಣೀಯಃ ॥೧೪೭॥

ಟೀ ॥ ಧರ್ಮವು ಮೊದಲಲ್ಲಿ ವಿಚಾರಸಲ್ವೇಡಿರ್ದುದು; ತನ್ನ ಬುದ್ಧಿಯಿಂವ ಮಂತ್ರಿಗಳ ಬುದ್ಧಿಯ ಹವಣನಱಿವುದು; ರಾಗದೋಷಂಗಳಂ ಮುಸುಂಕುವದು; ಮೃದುಕಠಿಣ ಗುಣಂಗಳಂ ಕಾಲೋಚಿತವಾಗಿ ನಿಯೋಗಿಸುವುದು; ದೇಶಕಾಲಂಗಳನು ಲೇಸಾಗಿ ಅಱಿವುದು; ಬುದ್ಧಿವಂತರಪ್ಪ ಚಾರರೆಂಬ ಕಣ್ಗಳಿಂ ಪರಮಂಡಲಂ ನೋಡಿಸುವುದು; ಉೞಿದ ಎಲ್ಲಾ ದೆಸೆಗಳಿಂ ತನ್ನಂ ತಾನು ಕಾದುಕೊಂಬುದು.

ಎಂಬುದು ರಾಜನೀತಿಯುಂಟದಱಿಂ ಕ್ಷತ್ರಿಯಂ ಕದನಕ್ಕಳ್ಕಲಾಗದು; ಸಮರಾಂಗಣದೊಳಳ್ಕಿದೆವಪ್ಪೊಡೆ,

ಶ್ಲೋ ॥ ಪ್ರಾಣದ್ರವಿಣಲೋಭೇನ ಯಃ ಕರೋತಿ ಯಶೋವಧಂ
ಸ ಪಾಪಃ ಕೀಲಕಾರ್ಥೇನ ದಹನ್ನಿವ ಸುರಾಲಯಂ ॥ ೧೪೮ ॥

ಟೀ ॥ ಅವನೋರ್ವಂ ಪ್ರಾಣವಸ್ತುವೆಂಬಿವಱ ಲೋಭದಿಂ ಕೀರ್ತಿಯಂ ಕಿಡಿಸಿ ಕೊಂಡಿಹನೊ ಆ ಪಾಪಿಷ್ಠಂ ಕೀಲಿಂಗೆ ದೇವಾಲಯಮಂ ಸುಡುವನೋಪಾದಿ.

ಎಂಬೀ ಶ್ಲೋಕಾರ್ಥದಿಂ ರಣಮರಣಭೀತಿಯಿಂದಪಖ್ಯಾತಿಯಮೋಘಮಕ್ಕು ಮೆಂದಿರ್ದವುದು, ಅದಲ್ಲದೆಯುಂ, ಎನ್ನ ಸಮಸ್ತಬಲಮುಂ ಸತ್ತುಂ ಕೆಟ್ಟುಮಿತಸ್ತತ ಮಾದ ಕಾರಣದಿಂದೆನಗೆ ತೇಜೋಹಾನಿಯುಂ ಮನೋಗ್ಲಾನಿಯುಮಾಗಿರ್ಪ ದದಱಿಂದಾ ಗೂಗೆಗಳನಿಂದೆ ಕೊಂದು ಕಾಗೆಗಳಿನವಱ ಬಸಿಱಿಂ ತೆಗೆಯದಂದೆನ್ನ ಮನದಟಿಲುಂ ಪೋಗದೆಂದು ಶೋಕರಸಮುಂ ಕ್ರೋಧರಸಮುಮೊಡವಳೆಯೆ ನುಡಿದ ಬಲಿಭುಕ್ಪತಿಯಂ ವಾಯಸಬಲಸಂಜೀವಿಯಪ್ಪ ಚಿರಂಜೀವಿ ಮಾರ್ಕೊಂಡು –ದೇವಾ! ನೀವಿಂತತ್ಯಾತುರರುಂ ಕೋಪಾತುರರುಮಾಗಿ ನುಡಿವುದು ನೀತಿಯಲ್ಲ ದೆಂತೆನೆ:–

ಶ್ಲೋ ॥ ರಾಮಾತ್ಪರಶ್ಶೂರತರೋಸ್ತಿ ಕಶ್ಚಿತ್
ಪರಾಧವಂ ಸ್ತ್ರೀಹರಣಾತ್ತತೋನ್ಯತ್
ತಥಾಪಿ ರಾಮೋ ನ ಶುಶೋಷ ವಾರ್ಧಿಂ
ಬಬಂಧ ಸೇತುಂ ವಿಜಯೀ ಸಹಿಷ್ಣುಃ ॥ ೧೪೯ ॥

ಟೀ ॥ ರಾಮನಿಂ ಧೀರರುಮಾರುಮಿಲ್ಲ; ಸ್ತ್ರೀಹರಣದಿಂ ಪರಾಭವಮಾವುದುಮಿಲ್ಲ; ಅಹಂಗಾದೊಡಂ ಶ್ರೀರಾಮಂ ಸಮುದ್ರಮಂ ಶೋಷಿಸಿದನಿಲ್ಲ, ಸ್ಥೈರಣೆಯಂ ಮಾಡಿ ಸೇತುವಂ ಕಟ್ಟಿ ಲಂಕೆಯಂ ಕೊಂಡನಲ್ಲದೆ ತ್ವರಿತವ ಮಾಡಿದುದಿಲ್ಲ.

ಎಂಬ ನೀತಿವಾಕ್ಯಮುಂಟು. ಅದಱಿಂ, ನಿಮ್ಮಡಿ ನೀವುಂ ಸಹಿಷ್ಣುವಾಗಿ ಪಗೆಯಂ ಬಗೆಯೊಳೆ ಕಾದಿ ಕೊಲ್ವುದೆಂದು ಬಿನ್ನಪಂಗೆಯ್ವುದುಂ; ಮೇಘವರ್ಣನಿಂತೆಂದಂ:-

ಶ್ಲೋ ॥ ಅನ್ಯಥಾ ಭೂಷಣಂ ಪುಂಸಾಂ ಕ್ಷಮಾ ಲಜ್ಜೇವ ಯೋಷಿ ತಾಂ
ಪರಾಕ್ರಮಃ ಪರಿಭವೇ ವೈಯಾತ್ಯಂ ಸುರತೇಷ್ವಿವ ॥ ೧೫೦ ॥

ಟೀ ॥ ಪುರುಷರ್ಗೆ ಉಟಿದ ವೇಳೆಯಲ್ಲಿ ಕ್ಷಮೆಯೇ ಭೂಷಣಂ, ಪರಿಭವವಾದಲ್ಲಿ ಪರಾಕ್ರಮವಿರಬೇಕು. ಸ್ತ್ರೀಯರ್ಗೆ ಉಟಿದ ವೇಳೆಯಲ್ಲಿ ಲಜ್ಜೆಯೇ ಭೂಷಣಂ. ಸುರತದಲ್ಲಿ ದಿಟ್ಟತನವಿರಬೇಕು.

ಶ್ಲೋ ॥ ನಿಂದಂತು ನೀತಿನಿಪುಣಾ ಯದಿ ವಾ ಸ್ತುವಂತು
ಲಕ್ಷ್ಮೀಸ್ಸಮಾವಿಶತು ಗಚ್ಛತು ವಾ ಯಥೇಷ್ಟಂ
ಅದ್ಯೈವ ವಾ ಮರಣಮಸ್ತು ಯುಗಾಂತರೇ ವಾ
ನ್ಯಾಯಾತ್ಪಥಃ ಪ್ರವಿಚಲಂತಿ ಪದಂ ನ ಧೀರಾಃ ॥ ೧೫೧ ॥

ಟೀ ॥ ನೀತಿಯಂ ಬಲ್ಲವರ್ ತಮ್ಮನಾರಾನುಂ ನಿಂದಿಸಲಿ ಮೇಣ್ ಸ್ತುತಿಸಲಿ ಐಶ್ವರ್ಯವುಂಟಾಗಲಿ ಮೇಣ್ ದರಿದ್ರನಾಗಲಿ, ಆ ಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ ಮರಣವಾಗಲಿ ಮೇಣ್ ಯುಗಪರ್ಯಂತಂ ಬದುಕಲಿ, ವಿಚಕ್ಷಣರ್ ನ್ಯಾಯಮಂ ತಪ್ಪಿ ನಡೆಯರ್.

ಎಂಬ ನೀತಿಗಳೊಳವಾದೊಡೇಂ? ನೀಮಪ್ಪೊಡೆ ಶುಕ್ರ, ಶಕ್ರ, ಗುರು, ಪರಾಶರ ಬಾಹುದಂತಿ ನಂದ ಕೌಣಪದಂತ ವಿಶಾಲಾಕ್ಷ ಕುಬೇರಾಭೀರ ಚಾಣಕ್ಯಾದಿ ಪುರಾಣಾಚಾರ್ಯಕೃತ ನಯಶಾಸ್ತ್ರ ಪ್ರಯೋಗಪ್ರವೀಣರುಂ, ಅಂತುಮಲ್ಲದೆ ದುಷ್ಟ ಪರಂಪರೆಯಿನಿಂತಪ್ಪ ವಿಷಮತರಮುಮತಿಸಂಕಟಮುಮಪ್ಪವಸರಕ್ಕೆ ಕರ್ತವ್ಯ ಮಾವುದೆನೆ; ಮಂತ್ರಿಚೂಡಾಮಣಿ ಚಿರಂಜೀವಿಯಿಂತೆಂದಂ :-

ನಯವಿದರಪ್ಪೀನಾಲ್ವರ
ನಯಮನಯಂ ದೇವ ನಿಮ್ಮ ಪೇೞ್ದುದೆ ಮಂತ್ರಂ
ನಿಯತಂ ತ್ವದೀಯಮಂತ್ರಂ
ನಯನಜ್ಞರನುಮತದಿನದುವೆ ದಲ್ ಪಂಚಾಂಗಂ ೨೮೩

ಅದೆಂತೆಂದೊಡೆ:-

ಸೋಮದೇವನೀತಿ ಕಾರ್ಯೋದ್ಯೋಗೋಪಾಯ, ಪುರುಷದ್ರವ್ಯಸಂಪತ್ತಿ, ದೇಶಕಾಲ ಪರಿಜ್ಞಾನ, ವಿಘ್ನಪ್ರತೀಕಾರ. ಕಾರ್ಯಸಿದ್ಧಿಯೆಂದಿಂತು ಮಂತ್ರಮೈದು ಪ್ರಕಾರವಾಗಿಹುದು ॥

ಎಂಬ ನೀತಿವಾಕ್ಯಮುಂಟಪ್ಪುದಱಿಂ, ರಾಜ್ಯಂಗೆಯ್ವಾತಂಗೆ ಮಂತ್ರಮೆ ಮುಖ್ಯಮದೆಂತೆನೆ:-

ಸಮದಾರಿರಾಜವಿಜಯೋ
ದ್ಯಮಕ್ಕೆ ಚತುರಂಗಬಲಮದೇವುದೊ ಸನ್ಮಂ
ತ್ರಮೆ ಸಾಲ್ಗುಂ ಪುಸಿಗುಮೆ ದೇ
ವ ಮಂತ್ರಮೂಲೋ ಹಿ ವಿಜಯ ಎಂಬೀ ವಾಕ್ಯಂ ೨೮೪

ಅದಱಿಂ ಸಮಸ್ತ ವಸುಧಾ
ಸುದತೀಶಂ ಮಂತ್ರ ಮುಖ್ಯನಾದಂದುದ್ಯ
ನ್ಮದವದರಿರಾಜಮಧುಕರ
ಕದಂಬಮಂ ನಿಜಪದಾಂಬುಜಕ್ಕೆಱಗಿಸುವಂ ೨೮೫

ಅಂತುಮಲ್ಲದೆ ಸಮಸ್ತವಸುಧಾವಳಯಮೆಲ್ಲಮಂ ಬಾಯ್ಕೇಳಿಸುವ ಬಲ್ಲಾಳ್ತನದೊಳಂ ವಿಜಿಗೀಷುವೃತ್ತಿಯನೆತ್ತಿಕೊಳ್ವನೆಂಬರಸಂ ಪ್ರಭುಮಂತ್ರೋತ್ಸಾಹಶಕ್ತಿತ್ರಯ ಸಂಪನ್ನನಪ್ಪುದದೆಂತೆನೆ:–

ಹರಿನೀಲವಜ್ರ ಮೌಕ್ತಿಕ
ಮರಕತ ಮಾಣಿಕ್ಯ ಕಾಂಚನಾಂಚಿತವಸ್ತೂ
ತ್ಕರಮುಂ ವರಕರಿಹರಿಭಟ
ಭರಮುಂ ಪ್ರಭುಶಕ್ತಿ ಭೂತಲೇಶಂಗೆಂದುಂ ೨೮೬

ಹಿತರರ್ಥಶಾಸ್ತ್ರಕುಶಲರ್
ಚತುರುಪಧಾಶುದ್ಧರೆನಿಪ ವರಸಚಿವರೊಳ
ನ್ವಿತಮಾಗೆ ಮಾಟ್ಪ ಕಾರ್ಯಂ
ಪತಿಗೆಂದುಂ ಮಂತ್ರಶಕ್ತಿ ಮನುಮುನಿಮತದಿಂ ೨೮೭

ಅಗಣಿತ ದೋರ್ಬಲದಿಂ ಸಂ
ಯುಗದೊಳ್ ಮಾಱಾಂತ ವೈರಿರಾಜನನೇನುಂ
ಬಗೆಯದುಱಿದಿಱಿವ ವಿಕ್ರಾಂ
ತಗುಣಮನುತ್ಸಾಹಶಕ್ತಿಯೆಂಬರ್ ವಿಬುಧರ್ ೨೮೮

ಎಸೆವೀ ಶಕ್ತಿತ್ರಯದೊಳ
ಮಸದೃಶಬಲಮಂತ್ರಶಕ್ತಿ ಮಿಗಿಲೆಂದುಂ ಮಂ
ತ್ರಸಹಾಯನಪ್ಪ ಭೂಪತಿ
ಗೆ ಸುಸಾಧ್ಯಂ ಬಗೆದ ಕಾರ್ಯಮೆನಿತೊಳವನಿತಂ ೨೮೯

ಅದೆಂತೆನೆ:–

ಅಭಿಭವಿಸಿದನುತ್ಸಾಹ
ಪ್ರಭುಶಕ್ತಿಸಮೇತನೆನಿಪ ಶುಕ್ರನನಮರ
ಪ್ರಭುಮಂತ್ರಿ ಮಂತ್ರಶಕ್ತಿ
ಪ್ರಭಾವದಿಂದದಱಿನಗ್ಗಳಂ ಮಂತ್ರಬಳಂ ೨೯೦

ನಿಯತಂ ಸಮ್ಯಙ್ಮಂತ್ರ
ಪ್ರಯೋಗಪಟುವೆನಿಪ ಭೂತಳಾಧೀಶ್ವರನ
ಪ್ರಿಯರಂ ಮರ್ದಿಸಿ ಧರೆಯಂ
ಜಯಲಕ್ಷ್ಮೀಧಾಮನಾಗಿ ಪರಿರಕ್ಷಿಸುಗುಂ ೨೯೧

ಅಮರಾಹಿತರಿಂ ದುರ್ಮಂ
ತ್ರಮರಕ್ಷಣಮೆನಿಪ ಯಜ್ಞಮಟಿವಂತಟಿಗುಂ
ಸಮದಾಹಿತರಿಂ ದುರ್ಮಂ
ತ್ರಮರಕ್ಷಣಮೆನಿಪ ನೃಪಬಳಂ ನಿರ್ವ್ಯಾಜಂ ೨೯೨

ಅದಱಿಂದರಸುಗೆಯ್ವಾತಂ ಮಂತ್ರಮಂ ಮಾಲಾಮಂತ್ರಮಾಗದಂತು ನೆಗಟಲೆ ವೇಱ್ಕುಮದೆಂತೆನೆ :– ಮಂತ್ರಿಮಂಡಲದಾಪ್ತವ್ರಜದ ಧೂರ್ತವರ್ಗದಮದಪ್ರಲಾಪ ಸುಪ್ತಪ್ರಲಾಪಿತಂಗಳಿಂದಂ ಶುಕಶಾರಿಕಾದಿತಿರ್ಯಗ್ಯೋನಿಗಳಿಂದಂ ಮಂತ್ರಂ ಭೇದಕ್ಕೆ ಸಱ್ಗ ಮಂತಾಗಲೀಯದೆ ಮಂತ್ರಮಂ ರಕ್ಷಿಸಲ್ವೇಱ್ಕುಮದೆಂತೆನೆ:–

ವಿಪುಳಾರ್ಥಮಂತ್ರಮುಂ ಯಾ
ನಪಾತ್ರಮುಂ ಭಿನ್ನಮಾದೊಡಟಿವರ್ ವಸುಧಾ
ಧಿಪಕರ್ಣಧಾರರಿರ್ವರು
ಮಪರಿಮಿತಾತ್ಮೀಯಬಲಸಮೇತಂ ಕ್ಷಣದಿಂ ೨೯೩

ಎನೆ; ಮೇಘವರ್ಣನಿಂತೆಂದಂ:– ಅಂತಪ್ಪೊಡೆ ನೀಂ ಪೇಱ್ದಂದದೊಳರಸಂ ತಾನೆ ಮಂತ್ರಿಯಾಗಿ ಚಿಂತಿಸಿ ಮಱುಗಲ್ವೇಡಿತ್ತೆನೆ; ಮತ್ತಂ ಚಿರಂಜೀವಿಯಿಂತೆಂದಂ:– ನಾಂ ಮಂತ್ರಮನೆ ರಕ್ಷಿಪುದೆಂದೆನಲ್ಲದೆ ಮಂತ್ರಿಗಳಾಗವೇಱ್ಕೆಂದೆನಲ್ಲೆಂ. ನಿಮ್ಮಡಿ, ನೀವಿಂತು ವಿಪರೀತಗ್ರಹಣಂಗೆಯ್ದು ಶೂನ್ಯವಾದಿಗಳಾಗಿರಲಾಗದು. ಅದೊಡಮೇ ನರಸುಗೆಯ್ವರುಂ ಕಾಮಕ್ರೋಧಲೋಭಮಾನಮದಹರ್ಷಪ್ರಮೋದಾಲಸ್ಯವಶ ದಿಂದೆಂತಪ್ಪ ಬುದ್ಧಿವಂತರುಂ ತಮ್ಮಂ ತಾವಱಿಯರ್. ಅದಱಿಂದೆನಿತು ಸಮರ್ಥ ನಾದೊಡಂ ಆಪ್ತರಪ್ಪ ಬುದ್ಧಿವಂತರೊಳಂ ಮಂತ್ರಿಗಳೊಳಮಾಲೋಚಿಸಿ ನೆಗಳಲೆ ವೇಱ್ಕುಮದೆಂತೆನೆ:–

ಶ್ಲೋ ॥ ಅಸಹಾಯಸ್ಸಮರ್ಥೋಽಪಿ ತೇಜಸ್ವೀ ಕಿಂ ಕರಿಷ್ಯತಿ
ನಿವಾತಪತಿತೋ ವಹ್ನಿಸ್ಸ್ವಯಮೇವ ಪ್ರಶಾಮ್ಯತಿ ॥ ೧೫೨ ॥

ಟೀ ॥ ತೇಜಸ್ಸುಳ್ಳ ಸಮರ್ಥನಾದೊಡಂ ಸಹಾಯವಿಲ್ಲದವನೇತರ್ಕುಂ ಪ್ರಯೋಜನಮಿಲ್ಲ. ಅದು ಹೇಗೆಂದೊಡೆ – ಗಾಳಿಯಿಲ್ಲದಿಕ್ಕಿದ ಕಿಚ್ಚಿನಹಗೆ.

ಅಪಗತಸಹಾಯನೆನಸಿದ
ನೃಪನೆನಿತು ಸಮರ್ಥನಾದೊಡಂ ನಿಜತೇಜೋ
ವಿಪುಳಜ್ವಳನಶಿಖಾವಳಿ
ಗೆ ಪಡೆಯಲಾಱಂ ಸುವೃದ್ಧಿಯಂ ಭೂತಳದೊಳ್ ೨೯೪

ಅದಱಿಂದರಸುಗೆಯ್ವಾತಂ ಸಹಾಯಸಂಪನ್ನನುಂ ಪ್ರಭುಮಂತ್ರೋತ್ಸಾಹಶಕ್ತಿ ಯುಕ್ತನುಮಾಗಿ ನೆಗಟಲೆವೇೞ್ಕುಂ. ಎಂತುಂ ವಿಜಿಗೀಷುವೃತ್ತಿಯನೆತ್ತಿಕೊಂಡು ನೆಗೞ್ವಂದು ಶತ್ರುಗಳ ಸಮಾವಸ್ಥೆ ಯೋಗಕ್ಷೇಮಮುಮಂ ವಿಚಾರಿಸುವುದದೆಂತೆನೆ :–

ಉದ್ಯೋಗಹೀನನಾಗಲು
ಮುದ್ಯನ್ಮಿತ್ರಾತ್ಮದುರ್ಗಬಲರಹಿತನಸ
ದ್ವಿದ್ಯಾಪ್ರಿಯನೆನಿಪವನು
ದ್ಭೇದ್ಯಂ ಶತ್ರುಗೆ ನಿರಂತರಂ ಭೂತಲದೊಳ್ ೨೯೫

ಅನುಪಮದುರ್ಗಬಲೋವೇ
ತನಾಗಿಯುಂ ವಿಪುಳಮಂತ್ರವಿಕ್ರಮಸಂಯು
ಕ್ತನುಮಲ್ಲದಿರ್ಪವಂ ಪೀ
ಡನೀಯನೀಡಿತನಯಾಗಮಜ್ಞರ ಮತದಿಂ ೨೯೬

ದುರ್ಗಗುಣಾನ್ವಿತಮೆನಿಸಿದ
ದುರ್ಗದ ಬಲಮುಳ್ಳೊಡಂ ಬಲೋಪೇತಸುಹೃ
ದ್ದುರ್ಗಬಲಾನ್ವಿತನಪನಯ
ಮಾರ್ಗನೆನಿಪ್ಪವನೆ ಕರ್ಷಣೀಯನಮೋಘಂ ೨೯೭

ವ ॥ ಇಂತಪ್ಪ ಪಗೆವರಂ ನಿರ್ಮೂಲಿಸುವುದು ಭೇದನಮೆಂಬುದಕ್ಕುಂ, ಹಸ್ತ್ಯಶ್ವ ರಥಪದಾತಿಬಲಕ್ಷಯಮಂ ಮಾೞ್ಪುದು ಪೀಡನಮೆಂಬುದಕ್ಕುಂ, ಮತ್ತಮಿವ ನಱಿದುಂ ದೇಶಕಾಲಬಲಮನಱಿದುಂ ಪ್ರಯೋಗಿಸುವುದದಂತಿರ್ಕೆ, ನಾವೀಗಳ್ ಕೌಶಿಕಾಧೀಶ್ವರಂಗೆ ಶತ್ರುಗಳಾಗಿರ್ದು,

ವಾಕ್ಯಂ ॥ ದುರ್ಗಹೀನೋ ನರಪತಿಃ ವಾತಾಭ್ರಾವಯವೈಸ್ಸಮಃ ॥ ೨೨ ॥

ಟೀ ॥ ದುರ್ಗಂಗಳಿಲ್ಲದರಸು ಗಾಳಿಯೊಡಗೂಡಿದ ಮೇಘಂಗಳಹಗೆ,

ಎಂಬ ನೀತಿಯುಂಟದಱಿಂದಾ ದುರ್ಗಂಗಳೆಂತಪ್ಪುವೆಂದೊಡೆ:–

ಶ್ಲೋ ॥ ದುರ್ಗಂ ಚತುರ್ವಿಧಂ ಪ್ರೋಕ್ತಮಾಪತ್ಸ್ವಾಶ್ರಯ ಕಾರಣಂ
ಜಾಲಕಂ ಪಾರ್ವತಂ ಚೈವ ಧಾನ್ವನಂ ವನಜಂ ತಥಾ ॥ ೧೫೩ ॥

ಟೀ ॥ ಆಪತ್ತಿಗಾಶ್ರಯಮಾಗಿ ಜಲದುರ್ಗ, ಗಿರಿದುರ್ಗ, ಸ್ಥಳದುರ್ಗ, ವನದುರ್ಗ ಮೆಂದಿಂತು ದುರ್ಗಂಗಳ್ ನಾಲ್ಕು ತೆಱನಕ್ಕುಂ.

ಇಂತು ಚತುರ್ವಿಧಮಾಗಿಯುಮಷ್ಟವಿಧಮಕ್ಕುಮದೆಂತೆಂದೊಡೆ :– ಉಭಯ ನದೀಸಂಗಮುಮಪ್ಪ ಮಧ್ಯಪ್ರದೇಶಮಂತರ್ದ್ವೀಪಮೆಂಬುದಕ್ಕುಂ; ಅಗಾಧಮಪ್ಪ ಬೃಹತ್ತಟಾಕಂಗಳಿಂ ಕರ್ಕಶಖರದಂಡಸಲಿಲವಿತಾನವಿರಾಜಿತಸರೋವರಪರಿವೃತ ಮಪ್ಪ ಭೂಪ್ರದೇಶಂ ಮಹಾಸ್ಥಳಮೆಂಬುದಕ್ಕುಮೀಯೆರಡುಂ ಜಲದುರ್ಗಭೇದಂಗಳ್. ಗರುಡಂಗಂ ಅಡರಲ್ಬಾರದ ಸಮುತ್ತುಂಗಶಿಖರಂಗಳ್ ನಾಲ್ಕುಂ ದೆಸೆಯೊಳುಮಾಗಿ

ಬಾಗಿಲೊಂದೆಯಾಗಿರ್ಪುದು ಗುಹ್ಯಾಖ್ಯಮೆಂಬುದಕ್ಕುಂ; ಆವ ದೆಸೆಯೊಳುಂ ಬಟ್ಟೆಯಿಲ್ಲದೆ ಸಱಿವೀಱುಚ್ಚಮಪ್ಪ ಬೆಟ್ಟುಗಳ ನಡುವೆ ಕರಮಸಿದಪ್ಪ ಬಟ್ಟೆಯಾಗೇಱುವುದುಂ ಪ್ರಸ್ತರಮೆಂಬುದಕ್ಕುಂ; ಈಯೆರಡುಂ ಗಿರಿದುರ್ಗದ ಭೇದಂಗಳ್. ಪೊಱಗೆ ನೀರುಂ ಭೂರಿಭೂರುಹ ಸಂದೋಹಮುಂ ತೃಣಗುಲ್ಮಲತಾಸ್ತೋಮಮುಮಿಲ್ಲದೆ ಒಳಗೆ ತೃಣಕಾಷ್ಠಜಲಸಂಪೂರ್ಣಮಪ್ಪುದು ಉದಕಸ್ತಂಭಮೆಂಬುದಕ್ಕುಂ; ಪೊಱಗೆ ಕರಮುಪ್ಪುಮಪೇಯಮುಮಪ್ಪ ಜಲಪರಿಪೂರ್ಣಜಲಾಶಯಮುಂ ದುರ್ದರ ಕರ್ದಮೋಪೇತಾತಿಶೀತಮಪ್ಪುದು ಕರ್ದಮೋದಕಮೆಂಬುದಕ್ಕುಂ; ಅನೇಕತರುನಿಕರಪರಿವೃತಮುಂ ತೃಣಪಟಣಪ್ರಾವೃತಮುಮಪ್ಪುದು ಸ್ತಂಭನಗಹನಮೆಂಬುದಕ್ಕುಂ; ಈಯೆರಡುಂ ವನದುರ್ಗದ ಭೇದಂಗಳ್. ಇಂತಷ್ಟವಿಧಮಪ್ಪ ದುರ್ಗಂಗಳೊಳಂ ನಮ್ಮಾಶ್ರಯಿಸಿದ ದುರ್ಗಕ್ಕೆ ದುರ್ಗುಣಮಿಲ್ಲ. ಮಿತ್ರಗುಣಸಂಪನ್ನರಪ್ಪ ಪತತ್ರಿಸ್ತೋಮಂಗಳಿಲ್ಲವಪ್ಪುದಱಿಂ ಮಿತ್ರಬಲಮಿಲ್ಲ. ನಮ್ಮ ಬಲಮೆಲ್ಲಂ ಕಳಕುಳಮಾದಕಾರಣದಿಂ ತಂತ್ರಬಲಮಿಲ್ಲ. ಕೌಶಿಕಂಗಳ್ ಬಂದು ಇರುಳ್ ಕಾದುವುದರಿಂ ಕಾಲಬಲಮಿಲ್ಲ; ಇಂತೀ ಬಲಂಗಳೊಳೊಂದುಮಿಲ್ಲದ ಕಾರಣದಿಂ ನಿಮ್ಮಡಿಗುತ್ಸಾಹಶಕ್ತಿ ಸಾಧಾರಣಂ. ಅದಱಿಂ ನಾವುಮುಚ್ಛೇದ್ಯಶತ್ರುಗಳಾಗಿರ್ದೆವೆಂದು ನುಡಿದ ಚಿರಂಜೀವಿಯ ಮಾತಂ ಮೇಘವರ್ಣಂ ಕೇಳ್ದು ಮೇಘಗರ್ಜನೆಯಿಂ ಗರ್ಜಿಸಿ ಬಱಿಕ್ಕಿಂತೆಂದಂ:–

ಪಿರಿದಾಳಾಪದೊಳೇಂ ಸಂ
ಗರದೊಳ್ ಭೀಕರಮೆನಿಪ್ಪ ಮದ್ಭುಜಬಲದಿಂ
ದರಿಮರ್ದನನಂ ತವೆ ಕೊಂ
ದರಿಮರ್ದನನೆಂಬ ಪೆಸರ ನಾಂ ತಳೆದಪ್ಪೆಂ ೨೯೮

ಎಂದು ನುಡಿದ ಮೇಘವರ್ಣನ ಮಾತಂ ಚಿರಂಜೀವಿ ಕೇಳ್ದು ಇಂತೆಂದಂ:– ನಿಮ್ಮಡಿ, ನೀಮರಿಮರ್ದನನೊಳ್ ಕಾದಿ ಗೆಲ್ವುದೊಂದುಂ ಸಂದೆಯಮಿಲ್ಲಂ. ಅದೊಡಾ ಗೂಗೆಗಳ್ ದಿವಸಾಂಧಂಗಳಾಗಿಯುಂ ನಮ್ಮೊಳ್ ಪಗೆಯುಂಟಾಗಿಯುಂ ಘೋರಾಂಧಕಾರದಿಂದತಿಸಂಕೀರ್ಣಮಪ್ಪ ಗುಹಾಗಹ್ವರಂಗಳೊಳ್ ಪೊಕ್ಕಿರ್ಪುವು. ಅದುಕಾರಣದಿಂದಾವಕಾಲಂಗಳನುಪಾಯಮಿಲ್ಲದೆ ಕಾದಿ ಕೊಲಲುಂ ಗೆಲಲುಂ ಬಾರದು, ಅಂತು ಮಲ್ಲದೆ,

ಮತಿಹೀನರಪ್ಪ ಮನುಜರ್
ಪತಂಗವೃತ್ತಿಯನೆ ಕೊಂಡು ಕೊನೆಯುತ್ತಿರ್ಪರ್
ಸತತಮದೆಂತುಂ ವಿಬುಧ
ಪ್ರತತಿಗನಿಷ್ಟಂ ನಯಾಗಮಕ್ಕೆ ವಿರುದ್ಧಂ ೨೯೯

ತಂತ್ರಾವಾಸನಿದಂ ಪರ
ತಂತ್ರಪ್ರವಿಭೇದವಶ್ಯತಂತ್ರ ದಕ್ಷಂ
ಮಂತ್ರಜ್ಞಂ ವಿನಯಾನ್ವಿತ
ಮಂತ್ರಿಪ್ರಕರಂ ಸುಮಿತ್ರನಮಳಚರಿತ್ರಂ ೩೦೦

ವ್ಯಸನವಿದೂರಂ ನಯಶಾ
ಲಿ ಸತ್ಯವಾಕ್ಯಂ ಕೃತಜ್ಞನಸ್ತಬ್ಧಂ ಕ್ಲೇ
ಶಸಹಿಷ್ಣು ಸುತೇಜನಮಾ
ತ್ಯಸುಮಂತ್ರಿಸಮೇತನಖಿಲವಿಜ್ಞಾನವಿದಂ ೩೦೧

ಕುಲಜಂ ಸೋತ್ಸಾಹಂ ಸ್ಥೂ
ಲಲಕ್ಷನಭಿಮಾನಿ ಬುದ್ಧಿಮನ್ತಂ ಚತುರಂ
ಬಲಯುಕ್ತಂ ವಾಗ್ಮಿ ಕಲಾ
ಕಲಿತಂ ಶರಣಾಗತೈಕರಕ್ಷಣದಕ್ಷಂ ೩೦೨

ವಿಪುಲತರಕೋಶನಕ್ರೂ
ರಪರಿಜನಂ ದೇಶಕಾಲವೇದಿ ದೃಢಂ ನೀ
ತಿಪರಂ ಕ್ಷಮಾನ್ವಿತಂ ಜಿತ
ರಿಪುಷಡ್ವರ್ಗಂ ಪ್ರಭೂತನನುಪಮದುರ್ಗಂ ೩೦೩

ಗುರುದೇವದ್ವಿಜಭಕ್ತಂ
ತರುಣವಯಸ್ಕಂ ಪರೇಂಗಿತಜ್ಞನುದಾರಂ
ಪರಿವಾರಕಲ್ಪವೃಕ್ಷಂ
ಪರದಾರವಿದೂರನಖಿಲಭುವನಾಧಾರಂ ೩೦೪

ಪ್ರಣತಾರಾತಿ ಧನುರ್ಗುಣ
ಕಿಣೀಕೃತೋದ್ವೃತ್ತಕೋಷ್ಠನನುಪಮಧೈರ್ಯಂ
ರಣಕೇಳೀಲೋಲಂ ವಾ
ರಣವಾಜಿರಥಾಶ್ವಭಟಬಲಪ್ರಖ್ಯಾತಂ ೩೦೫

ಎನೆ ನೆಗಟ್ದ ನೃಪಂ ತನಗಹಿ
ತನಾಗೆ ಮೈಮಱೆದು ನೆಗಟ್ವ ಭೂಪಂ ನಿಜಸೈ
ನ್ಯನಿತಂಬಿನೀಜನಾಕ್ತಂ
ದನಮಂ ಕೇಳುತ್ತುಮಿರ್ಪನಿರುಳುಂ ಪಗಲುಂ ೩೦೬

ಅದಱಿಂ ಭೂಭುಜಂ ಸಮುತ್ಸುಕನಾಗಲಾಗದು. ಅದೆಂತೆನೆ :– ಧರ್ಮಪುತ್ರಂ ಜೂದಾಡಿ ಮೇದಿನಿಯಂ ಸೋಲ್ತು ಸಹೋದರರ್ಸಹಿತಮರಣ್ಯಮಂ ಪೊಕ್ಕೊಡೆ ಪುಣ್ಯವಿಹೀನರಾಗಿರ್ದರಂ ದ್ರೌಪದಿ ಕಂಡು ತಾನುಂ ವನವಾಸದಾಯಾಸಕ್ಕೆ ಬೇಸತ್ತು ನಿಜಪತಿಗಿಂತೆಂದಳ್:– ದೇವಾ, ನೀಂ ನಿನ್ನ ನನ್ನಿಯನೆ ಕಾದು ನಿನ್ನನುಜರ್ ಬನ್ನದ ಕೂಟನುಂಡರ್, ಪನ್ನೆರಡುವರ್ಷ ಬೇಡರಂತಡವಿಯೊಳ್ ನಾರಸೀರೆಯ ನುಟ್ಟು ಬೇರುಮಂ ಬಿಕ್ಕೆಯುಮಂ ತಿಂದು ಕಂದಿ ಕುಂದಿ ಪಂದೆಯ ಮನದಂತಳ್ಳಾಡುತಿರ್ದಪರ್, ಇವರಂ ಕೌರವರ್ಗೆ ತೊಡರ್ದು ಬಿಡು

ಪಿಡಿದಿರದಿರೆಂದು ಮೊದಲಿಸಿ ನುಡಿದ ಪಾಂಚಾಲ ರಾಜತನೂಜೆಗೆ ಧರ್ಮರಾಜತನೂಜನಿಂತೆಂದಂ:–

ಶ್ಲೋ ॥ ಯಶೋಧಿಗಂತುಂ ಸುಖಲಿಪ್ಸಯಾ ವಾ
ಮನುಷ್ಯ ಸಂಖ್ಯಾಮತಿವರ್ತಿತುಂ ವಾ
ಮಹೋತ್ಸುಕಾನಾಮಭಿಯೋಗಜನ್ಮಾ
ಸಮುತ್ಸುಕೇವಾಂಕಮುಪೈತಿ ಲಕ್ಷ್ಮೀಃ ॥ ೧೫೪ ॥

ಟೀ ॥ ಕೀರ್ತಿಯನ್ನೆಯ್ದಲೋಸ್ಕರಂ ಮೇಣ್ ಸುಖಂಬಡೆಯಲೋಸ್ಕರಂ ಮೇಣ್ ಸಾಮಾನ್ಯಜನಂಗಳನತಿಕ್ರಮಿಸಲೋಸ್ಕರಮಾಗಿ ಳಿಪಿಲ್ಲದೆ ಉದ್ಯೋಗಂಗೆಯ್ವ ಮನುಷ್ಯರ ತೊಡೆಯ ಮೇಲೆ ಲಕ್ಷ್ಮೀ ನೆಲಸಿಹಳು.

ಎಂಬೀ ನೀತಿಯನಜಾತಶತ್ರು ಪೇಟ್ದಿಂ.

ಅಂತುಮಲ್ಲದೆಯುಂ,

ಸಮರಪ್ರಾರಂಭದೊಳ್ ಕೌಶಿಕಶಕುನಿಗಣಾಧೀಶನೊಳ್ಕಾದಿ ಗೆಲ್ವು
ದ್ಯಮಮಿಗಳ್ ಕೂಡದೆಂತುಂ ನಮಗೆ ಬಹುತರಾಳಾಪದಿಂ ಬರ್ಪುದೇಂ ದೇ
ವ ಮಹಾಶಾಸ್ತ್ರ ಪ್ರಾಜ್ಞರುಂಜ್ಞರುಮೆನಿಪ ಮುನೀಂದ್ರೋತ್ತಮರ್ ಪೇಟ್ದ ನೀತಿ
ಕ್ರಮದಿಂ ಷಾಡ್ಗುಣ್ಯಮಂ ಯೋಜಿಸುವುದೆ ಸುನಯಂ ಪ್ರಾಪ್ತಕಾಲಾನುರೂಪಂ ೩೦೭

ಎನಲಾ ಷಾಡ್ಗುಣ್ಯಮೆಂತೆಂದೊಡೆ:– ಸಂಧಿವಿಗ್ರಹಯಾನಾಸನಸಂಶ್ರಯ ದ್ವೈಧೀಭಾವಮೆಂದಾಱುತೆಱನಾಗಿರ್ಕುಂ. ಅಲ್ಲಿ ಬಲವಂತನಪ್ಪ ಪಗೆವಂ ಮೇಲೆತ್ತಿಬರೆ ವಸ್ತುವಾಹನಂಗಳನಿತ್ತಾತನಂ ಸಂತೈಸುವುದು ಸಂಧಾನಮೆಂಬುದಕ್ಕುಂ. ವಿಜಿಗೀಷುಗಳಿರ್ವರುಂ ಪರಸ್ಪರಾಹಂಕಾರಂಗೆಯ್ವುದು ವಿಗ್ರಹಮೆಂಬುದಕ್ಕುಂ. ಶಕ್ತಿತ್ರಯ ಸಂಪನ್ನರಪ್ಪ ವಿಜಿಗೀಷುಗಳಿರ್ಬರುಂ ಮೇಲೆತ್ತಿ ಬರ್ಪುದು ಯಾನಮೆಂಬುದಕ್ಕುಂ. ಅರಿವಿಜಿಗೀಷುಗಳೊರ್ವರೋರ್ವರ ಮೇಲೆತ್ತಿಯೊತ್ತಲಾಱದೆ ನಿಲ್ವುದು ಆಸನಮೆಂಬುದಕ್ಕುಂ. ನಿಜಬಲಮಿಲ್ಲದೆ ಶತ್ರುವಿಜಿಗೀಷುವಾದೊಡಾಶ್ರಯಿಸುವುದು ಸಂಶಯಮೆಂಬುದಕ್ಕುಂ. ಬಲವಂತರಪ್ಪ ಶತ್ರುಗಳ ನಡುವೆ ದುರ್ಬಲನಪ್ಪ ನೃಪನಾರಿಪುಗಳಂ ವಾಙ್ಮಾತ್ರದಿನತಿ ಸಂಧಾನಮಂಗೆಯ್ದು ತನ್ನಮನಮನೆನ್ನರುಮಱಿಯದಂತು ಕಾಕಾಕ್ಷಿಗೋಳಕ ನ್ಯಾಯದಿಂದಿರ್ಪುದು ದ್ವೈಧೀಭಾವಮೆಂಬುದಕ್ಕುಂ ಇಂತು ಷಾಡ್ಗುಣ್ಯಾಭಿಪ್ರಾಯದೊಳೀಗಳಿನವಸರಕ್ಕೆ ಸಂದೀಪಿ ಪೇಟ್ದಿಂತೆ ಸಂಧಿಯಂ ಮಾಡವೇೞ್ಕುಂ. ಆ ಸಂಧಿಯಾವುವೆಂದೊಡೆ:– ಸಂಪ್ರದಾನ, ಕಪಾಲ, ಉಪಹಾಸನ, ಸಂತಾನ, ಸಂಗತ, ಉಪನ್ಯಾಸ, ಪ್ರತೀಕಾರ, ಸಂಯೋಗ, ಪುರುಷಾಂತರ, ಅದೃಷ್ಟಪುರುಷ, ಅದುಷ್ಟ, ಆತ್ಮಾಮಿಷ, ಉಪಗ್ರಹ, ಪರಿಕ್ರಮ, ಅರಿಪರದೂಷಣ, ಸ್ಕಂಧೋಪನಯಮೆಂದು ಷೋಡಶ ವಿಧಮಕ್ಕುಂ, ಅಲ್ಲಿ ದ್ರವ್ಯವಾಹನಮಂ ಕೊಟ್ಟು ಮನ್ನಿಪುದು ಸಂಪ್ರದಾನಮೆಂಬುದಕ್ಕುಂ; ಸಮಸಂಧಿ ಕಪಾಲಮೆಂಬುದಕ್ಕುಂ;

ಸಂಧಾನಂ ಉಪಹಾಸನ ಸಂಧಿಯೆಂಬುದಕ್ಕುಂ; ಕನ್ಯಾದಾನಪೂರ್ವಕಮಪ್ಪ ಸಂಧಿ ಸಂತಾನಮೆಂಬುದಕ್ಕುಂ; ಮಿತ್ರಭಾವದೊಳ್ ನೆಗಟ್ವ ಸಂಧಿ ಸಂಗತಮೆಂಬುದಕ್ಕುಂ; ಪರಸ್ಪರೋಪಕಾರಂಗೆಯ್ವುದು ಪ್ರತೀಕಾರ ಸಂಧಿಯೆಂಬುದಕ್ಕುಂ; ಅರಿವಿಜಿಗೀಷು ಗಳೇಕಾರ್ಥಸಿದ್ಧಿಯಂ ಕುಱಿತು ನಡೆವ ಸಂಧಿ ಸಂಯೋಗಮೆಂಬುದಕ್ಕುಂ; ನಿನ್ನ ಸೇನಾನಾಯಕರಿಂದೆನ್ನ ಕಾರ್ಯಮಂ ಸಾಧಿಸಿದೊಡೆ ನುಡಿದ ಪಣಮಂ ಕುಡುವೆನೆಂಬುದು ಪುರುಷಾಂತರಸಂಧಿಯೆಂಬುದಕ್ಕುಂ; ಎನ್ನ ಕಾರ್ಯಮಂ ನಿನ್ನ ಬಲ್ಲ ಮಾಟ್ಕೆಯಿಂ ತೀರ್ಚಿದೊಡೆ ನೀನೆಂದುದಂ ಮಾಟ್ಪೆನೆಂಬುದು ಅದೃಷ್ಟ ಪುರುಷಸಂಧಿಯೆಂಬುದಕ್ಕುಂ; ಅರಿವಿಜಿಗೀಷುಗೆ ಭೂಮ್ಯೇಕಪ್ರದೇಶಮಂ ಕೊಟ್ಟು ಮಾಟ್ಪುದು ಅದುಷ್ಟ ಸಂಧಿಯಂಬುದಕ್ಕುಂ; ಶತ್ರು ಸಮಸ್ತಬಲಂ ಬೆರಸು ವಿಜಿಗೀಷುವಂ ಕಾಣ್ಬುದುಂ ಆತ್ಮಾಮಿಷಸಂಧಿಯೆಂಬುದಕ್ಕುಂ; ಸರ್ವಸ್ವಮಂತೆತ್ತು ಪ್ರಾಣರಕ್ಷಣಂಗೆಯ್ವುದು ಉಪಗ್ರಹಸಂಧಿಯೆಂಬುದಕ್ಕುಂ; ಭಂಡಾರಮನಕ್ಕೆ ಅದಱೊಳರ್ಧಮನಕ್ಕೆ ಕೊಟ್ಟು ದೇಶಪ್ರವೃತ್ತಿಯಂ ರಕ್ಷಿಸುವ ಸಂಧಿ ಪರಿಕ್ರಮ ಸಂಧಿಯೆಂಬುದಕ್ಕುಂ; ಸಾರಭೂಮಿಯಂ ಕುಡುವುದು ಅರಿಪರದೂಷಣಸಂಧಿ ಯೆಂಬುದಕ್ಕುಂ; ನುಡಿದ ದ್ರವ್ಯಮಂ ಕಂದಾಯದೊಳ್ ಕುಡುವುದು ಸ್ಕಂಧೋಪನಯಸಂಧಿಯೆಂಬುದಕ್ಕುಂ. ಇಂತೀ ಪೇೞ್ದ ಪದಿನಾಱುಂ ಸಂಧಿ ವಾಚಸ್ಪತಿ ನೀತಿಯಲ್ಲಿರ್ಕುಂ; ಸೋಮದೇವ ನೀತಿಯಲ್ಲಿರ್ಕುಂ. ಇವಱಲ್ಲಿ ನಾವಾವ ಸಂಧಿಯಂ ಪೊಣರ್ಚುವೊಡಮರಿಮರ್ದನನೊಡಂಬಡುವನಲ್ಲ. ಅದೆಂತೆನೆ:–

ಜ್ಞಾತುಬಹಿಷ್ಕೃತಂ ವ್ಯಸನಿ ದೈವಪರಂ ಶಿಶು ದೀರ್ಘರೋಷಿ ಸ
ತ್ಯೇತರನಸ್ಥಿರಂ ಸುರಗುರುದ್ವಿಜವೈರಿ ಬಹುದ್ವಿಷಂ ಭಯೋ
ಪೇತನಧಾರ್ಮಿಕಂ ವಿಕಳತಂತ್ರನನಿಶ್ಚಿತಮಂತ್ರನಾಗಳುಂ
ಭೀತಪರಿಗ್ರಹಂ ಕೃಪಣನಾತ್ಮಬಲವ್ಯಸನಾತಿ ವಿಹ್ವಲಂ ೩೦೮

ವಸುಹೀನಂ ದುಶ್ಶಿಕ್ಷಂ
ವ್ಯಸನಯುತಂ ದೇಶಕಾಲಬಲರಹಿತಂ ಭಾ
ವಿಸೆ ದೈವಹೀನನವಿನೀ
ತಸೈನ್ಯನನ್ಯಾಯಿಯೆನಿಪ ನರಪನೊಳೆಂದುಂ ೩೦೯

ವಿಜಿಗೀಷುಗಳಪ್ಪ ಮಹೀ
ಭುಜರೆಂದುಂ ಸಂಧಿಮಾಡರದಱಿಂ ಬಲಿಭು
ಗ್ವ್ರಜಮುಖ್ಯ ಕೇಳುಲೂಕ
ವ್ರಜವರನೊಳ್ ನಮಗೆ ಸಂಧಿಯಾಗದಮೋಘಂ ೩೧೦

ಅದಱಿಂ ಕೌಶಿಕಂಗಳ್ಗಂ ನಮಗಂ ದುರ್ಧರಮಪ್ಪ ವೈರಮುಂಟಾಗಿಯುಂ ನಾವೆಲ್ಲರುಂ ರಾತ್ರ್ಯಂಧರುಮವರೆಲ್ಲರುಂ ದಿವಾಂಧರುಮಪ್ಪುದಱಿಂ ಸಂಧಾನ

ಮೆಂತುಮಾಗಲಱಿಯದೆಂದು ನುಡಿದ ಚಿರಂಜೀವಿಯ ಮಾತಂ ಕೇಳ್ದು ಮೇಘವರ್ಣ ನಿಂತೆಂದಂ:–

ಆಸ್ತಾಂತಾವನ್ಮಂತ್ರ
ಪ್ರಸ್ತಾವನಮಾರ್ಯ ನಮಗಮಾಕೌಶಿಕಪ
ತ್ರಿಸ್ತೋಮವಲ್ಲಭಂಗಂ
ಪ್ರಸ್ತುತಮತಿವೈರಮಾವ ತೆಱಿನೇಂ ಮೊದಲೊಳ್ ೩೧೧

ಎನೆ; ಚಿರಂಜೀವಿಯಿಂತೆಂದಂ –

ಶ್ಲೋ ॥ ಸಾಪತ್ನಂ ವಸ್ತುಜಂ ಸ್ತ್ರೀಜಂ ವಾಗ್ಭೂತಮಪರಾಧಜಂ
ವೈರಪ್ರಭೇದನಿಪುಣೈಃ ವೈರಂ ಪಂಚವಿಧಂ ಸ್ಮೃತಂ ॥ ೧೫೫ ॥

ಟೀ ॥ ಇರ್ವರ್ ಪೆಂಡಿರ ದೆಸೆಯಿಂದಾದುದು, ವಸ್ತುವಿನದೆಸೆಯಿಂದಾದುದು, ಸ್ತ್ರೀಯರ ದೆಸೆಯಿಂದಾದುದು, ವಾಗ್ದೋಷದಿಂದಾದುದು, ಅಪರಾಧದಿಂದಾದುದುಯೆಂದಿಂತು ವೈರಮೈದುತೆಱನಾಗಿಹುದು.

ಅದಱೊಳಗೆ,

ನಮಗಂ ಕೌಶಿಕಲಕ್ಷ್ಮೀ
ರಮಣಂಗಂ ವಚನದೋಷದಿಂ ಕಾಕವಿಹಂ
ಗಮಚಕ್ರವರ್ತಿ ಶತ್ರು
ತ್ವಮಾಯ್ತು ವಿಹಗಪ್ರಧಾನರೆಲ್ಲರುಮಱಿಯಲ್ ೩೧೨

ಅದುಕಾರಣದಿಂ,

ಮೊದಲೊಳ್ ವೈರಂ ವಾಗ್ದೋ
ಷದಿನಾದುದು ಕೌಶಿಕಾಧಿಪತಿಗಂ ನಮಗಂ
ತೊದಳಲ್ಲುಪೇಕ್ಷಿಸಿರೆ ಬಳೆ
ದುದು ಬೞಿಕೀ ತೆಱದೆ ಸಕಲಕಾಕಾಧೀಶಾ ೩೧೩

ಎನೆ; ಮೇಘವರ್ಣಂ ವಾಗ್ದೋಷವಾವಕಾರಣದಿನಾದುದೆನೆ; ಚಿರಂಜೀವಿ ಪೇೞ್ಗುಂ :– ಏನಾನುಮೊಂದು ನೆವದೊಳ್ ಸಕಲಶಕುನಿಕುಲಪ್ರಧಾನರೆಲ್ಲಂ ನೆರೆದು ತಮ್ಮೊಳಿಂತೆಂದರ್ :–

ವಿನತಾನಂದನನೆಂದುಮಿಂದುಧವಳಶ್ರೀಮತ್ಪಯೋವಾರ್ಧಿಯೊಳ್
ವಿನತಾನಂದನನಂ ಮುಕುಂದನನಮೋಘತ್ರಾಯಿಯಂ ಭಕ್ತಿಯಿಂ
ದೆನಸುಂ ಸೇವಿಸುತಿರ್ಪನಾರ್ಗಮಱಿದೆಯ್ದಲ್ ನಮ್ಮ ಕಜ್ಜಂಗಳಂ
ನೆನೆಯಂ ನಮ್ಮೊಳಗೊರ್ವನಂ ಗುಣಗಣೈಕಾಧಾರನಂ ಧೀರನಂ ೩೧೪

ಪ್ರವರವಿಹಂಗಮಕುಲಚ
ಕ್ರವರ್ತಿ ಪಟ್ಟಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯನಂ ಮಾಡಿ ಮಹೋ
ತ್ಸವದಿಂ ಮಾಡುವುದಭಿಷೇ
ಕವನುತ್ತಮ ಭಗಣವಿನುತಲಗ್ನೋದಯದೊಳ್ ೩೧೫

ವ ॥ ಎಂದು ಪತತ್ರಿಪ್ರಧಾನರೆಲ್ಲಮಾಳೋಚಿಸಿ ಕೌಶಿಕವಿಹಂಗಮಕ್ಕೆ ವಿಹಂಗಮ ಕುಲಚಕ್ರವರ್ತಿತ್ವಮಂ ಮಾಳ್ಪಮೆಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿ ಪಟ್ಟಬದ್ಧೋತ್ಸವಯೋಗ್ಯಂಗಳಪ್ಪ ಮಂಗಳದ್ರವ್ಯಂಗಳಂ ತನ್ನಿಮೆಂದು ಪೇಟಿಲೊಡಂ;

ವರದಾಸಿಂಧುಸರಸ್ವತೀರವಿಸುತಾಗೋದಾವರೀ ನರ್ಮದಾ
ಸರಯೂ ಭೋಗವತೀ ಕವೇರತನಯಾತಾಪೀಪಯೋಷ್ಣೀ ಸರಿ
ದ್ವರಗಂಗಾಸಲಿಲಂಗಳಂ ಹಿಮಕರಸ್ವಚ್ಛಂಗಳಂ ತಂದರಾ
ದರದಿಂ ಹೇಮಘಟಂಗಳಿಂ ಕೆಲಬರುದ್ಯತ್ಪತ್ರಿಗೋತ್ರೋತ್ತಮರ್ ೩೧೬

ವಿನುತಶ್ವೇತಾತಪತ್ರಾವಳಿಯರುಣಮಣಿಪ್ರಸ್ಫುಟೋತ್ತುಂಗಸಿಂಹಾ
ಸನಮಂ ಗಂಗಾತರಂಗೋಪಮಚಮರರುಹಸ್ತೋಮಮಂ ಶಂಖಮಂ ಪ್ರಾಂ
ಜನಮಂ ನಾನಾ ಪ್ರಕಾರಧ್ವಜಸಮುದಯಮಂ ತೂರ್ಯಸಂದೋಹಂ ಚಂ
ದನಮಂ ಪ್ರತಿಪ್ರಧಾನರ್ ಕೆಲರಧಿಕತರಾನಂದದಿಂ ತಂದರಾಗಳ್ ೩೧೭

ಕುಂಕುಮಪಂಕಮಂ ದಧಿಯನುಜ್ಜ್ವಳದರ್ಪಣಮಂ ನವೀನದೂ
ರ್ವಾಂಕುರಮಂ ಹಿಮಾಂಶುಧವಳಾಂಬರಮಂ ಮಧುವಂ ಮನೋಹರಾ
ಳಂಕರಣಂಗಳಂ ವರಸಿತಾಕ್ಷತಮಂ ರಮಣೀಯಮಪ್ಪ ಮು
ತ್ತಂ ಕರಿದಾನಮಂ ನೆರಪಿದರ್ ಕೆಲಬರ್ ವಿಹಗಾಧಿನಾಯಕರ್ ೩೧೮

ಕಮನೀಯಗಂಧಬಂಧುರ
ನಮೇರುಮಂದಾರಪಾರಿಜಾತಾದಿಸುರ
ದ್ರುಮಕುಸುಮದಾಮಮಂ ಶಕು
ನಿಮುಖ್ಯರಾದರದೆ ತಂದರಾಗಳ್ ಕೆಲಬರ್ ೩೧೯

ಇಂತು ರಾಜಾಭಿಷೇಕಯೋಗ್ಯಂಗಳಪ್ಪ ನಾನಾ ಪ್ರಕಾರ ಮಂಗಳದ್ರವ್ಯಂಗಳಂ ನೆಱಪಿ ಕೌಶಿಕವಿಹಂಗಮಕ್ಕೆ ಪಟ್ಟಂಗಟ್ಟಲಿರ್ದವಸರದೊಳ್ ರಾಮರಾಜ್ಯಾಭಿಷೇಕ ಮಂಟಪಕ್ಕೆ ಕೈಕೆ ಬರ್ಪಂತುಲೂಕ ರಾಜ್ಯಾಭಿಷೇಕ ಮಂಟಪಮಾಗಿರ್ದ ವಿಶಾಲಮಪ್ಪ ಆಲದ ಮರದ ಮೇಲೆ ಕಾಗೆ ಬಂದು ಪಾಯ್ದುಂ ದುಸ್ಸ್ವರದಿಂ ಕರೆವುದುಮದಂ ಕೇಳ್ದಂಡಜಪ್ರಧಾನರೋರೊರ್ವರ ಮೊಗಮಂ ನೋಡಿ, ನಮ್ಮ ಮಾಳ್ಪ ಕಜ್ಜಮ, ಪ್ಪೊಡೆ ಮಹಾಪ್ರಾರಂಭಮದಱಿಂ ಶಕುನನಿಮಿತ್ತಂಗಳಂ ನೋಡಿ ಮಾಡಲ್ವೇಳ್ಕುಂ, ಈ ವಾಯಸಸ್ವರಂ ದುಸ್ಸ್ವರಮಾಗಿರ್ದುದಿದುವುಂ ಪತತ್ರಿಗೋತ್ರಮಪ್ಪುದಱಿಂ ದಿದರ್ಕಱಿಪಲೆವೇಳ್ಕುಮೆಂದು ಸಮೀಪಕ್ಕೆ ಕರೆದು ಕೌಶಿಕಪಟ್ಟಬದ್ಧಮಂ ಸುವಿಸ್ತರಂ ಪೇೞೆ ಕೇಳ್ದು ವಾಯಸಂ ಶಕುನಿಸಮೂಹಕ್ಕಿಂತೆಂದುದು :-

ಶುಭಲಕ್ಷಣಂಗೆ ಸತತಂ
ಪ್ರಭುಮಂತ್ರೋತ್ಸಾಹ ಶಕ್ತಿಯುಕ್ತಂಗೆ ಖಗ
ಪ್ರಭುತೆಯನೀವುದು ಮಾಡುವು
ದಭಿಷೇಕಮನಲ್ಲದಂದು ಮಾಣ್ಬುದಮೋಘಂ ೩೨೦

ಅಂತುಮಲ್ಲದೆ; ಸುರಾಸುರಭಾಸುರ ಚೂಡಾಮಣಿ ಮರೀಚಿಮಾಲಾಲಂಕೃತ ಚಾರುಚರಣನೆನಿಪ್ಪ ವನಜನಾಭಂಗೆ ವಾಹನಮಾಗಿರ್ದ ತಾರ್ಕ್ಷ್ಯಾನ್ವಯದ ಪಕ್ಷಿನಿಕಾಯಮಂ ಸಕಳಜಗಜ್ಜನವಂದ್ಯನೆನಿಪ ವನಜಾಸನಂಗೆ ವಾಹನಮಾಗಿರ್ದ ರಾಜ ಹಂಸಾನ್ವಯದ ಹಂಸಸಮಾಜಮುಂ, ದೇವಾದಿದೇವನಪ್ಪ ಮಹಾದೇವನ ತನೂಭವನುಂ ತಾರಕವಿದಾರಕನುಮಾಗಿರ್ಪ ಕುಮಾರಂಗೆ ವಾಹನಮಾಗಿರ್ದ ಮಯೂರವಂಶದ ಮಯೂರಮಂಡಲಮುಂ, ರಘುಕುಲತಿಲಕನಪ್ಪ ರಾಮನ ಮನೋನಯನವಲ್ಲಭೆಯನುಯ್ದು ರಾವಣಂಗೆ ಭಂಗಂ ಮಾಡಿದ ಜಟಾಯುವಂಶದ ಪಕ್ಷಿಪ್ರಧಾನರುಂ, ಲೋಕೈಕ ನೇತ್ರನುಂ ಶತಪತ್ರಮಿತ್ರನುಮಪ್ಪ ಆದಿತ್ಯಂ ತಮಗೆ ಪರಮಮಿತ್ರನೆಂಬಹಂಕಾರದ ಚಕ್ರವಾಕ ಚಕ್ರಮುಂ, ಸುರಾಸುರನಿಕಾಯಮೆಕ್ಕೆಕ್ಕೆಯಿಂ ಕಡೆವ ಪಾಲ್ಗಡಲೊಳಗೊಗೆದ ಸಿರಿಯೊಡನುದಯಿಸಿದ ಅಮೃತಕಳಾಭರನೆನಿಪ್ಪ ಚಂದ್ರನ ಕಿರಣಾಮೃತಮನೀಂಟಿ ತಣಿದಿರ್ಪ ಚಾರುಚಕೋರಾನ್ವಯದ ಪತಂಗ ಪುಂಗವರುಂ, ಶ್ರವಣಮಾತ್ರದಿಂ ನಾನಾವಿಧದೋದುಗಳನೋದಲ್ಬಲ್ಲ ಶುಕಶಾರಿಕಾಸಂಕುಳಮುಂ, ಮಕರಕೇತನಮಹೀವಲ್ಲಭಮಹಾಪ್ರತೀಹಾರಪದವೀವಿ ರಾಜಮಾನಮೆನಿಪ್ಪ ಕೋಕಿಲಕುಲಮುಂ, ದರ್ಶನ ಮಾತ್ರದಿಂ ಶುಭದಂಗಳೆನಿಪ್ಪ ಭಾರದ್ವಾಜರಾಜಿಗಳುಂ, ಸಲಕ್ಷಣ ಸೌಂದರ್ಯ ಸ್ತ್ರೀ ಜನನೇತ್ರಚಾಂಚಲ್ಯೋಪಮೆಗೆ ಬಣ್ಣಿಸಲ್ ಯೋಗ್ಯಮಪ್ಪ ಖಂಜನಪುಂಜಮುಂ, ರಾಜಕುಮಾರರಾರೋಗಿಸು ವಮೃತಾಹಾರಪರೀಕ್ಷಾಯೋಗ್ಯಂಗಳೆನಿಪ್ಪ ಜೀವಂ ಜೀವಕಸಮೂಹಮುಂ, ಮಹಾಸಮುದ್ರಕ್ಕುಪ ದ್ರವಂ ಮಾಡಿದ ರೌದ್ರಾಟೋಪ ಪ್ರಕೋಪಮಪ್ಪ ಟಿಟ್ಟಿಭಪ್ರಕರಮುಂ. ಸಕಲಶಕುನಿಗಣಂಗಳೊಳಗೆ ಸತ್ತ್ವದೊಳಂ ಸಾಹಸದೊಳಮಧಿಕ ಮಪ್ಪ ಭೇರುಂಡ ಮಂಡಳಿಯುಂ, ಅಂಡಜಕುಲಪ್ರಸೂತಂಗಳಾಗಿಯುಂ ಮಾರ್ತಣ್ಡತನೂಜರೆನಿಪ್ಪ ಮಹಿಮೆಗಾಸ್ಪದಮಾಗಿ ದೀರ್ಘಾಯುಗಳೆನಿಪ್ಪ ವಾಯಸಸಮುದಾಯಮುಂ, ಖಾಂಡವವನಮಗ್ನಿಯನೂಡಿದ ಪಾಂಡವಂಗುಪ ಕರಿಸಿ ಪಾಂಡವೋಪಕಾರಿ ಗಳಾಗಿಯುಂ ಮೇದಿನಿಯ ಜನಕ್ಕೆ ಶುಭಾಶುಭಾದಿ ಕಾರ್ಯಂಗಳಂ ಸೂಚಿಸುತಿರ್ಪ ಪೋದಗೆಗಳುಂ ಕಿರಾತಂಗೆ ತನ್ನಸುವನಿತ್ತು ಜಸಂಬಡೆದ ಕಪೋತವಂಶದ ಕಪೋತ ವ್ರಾತಮುಮಿರ್ದಂತೆ

ದಿವಸಾಂಧಂಗವಲಕ್ಷಣಂಗೆ ಸತತಂ ಕ್ರೂರಂಗೆ ವಿಪ್ರಾನ್ವಯಾ
ಧವನಪ್ಪಂಗತಿದುರ್ಮುಖಂಗೆಸೆವ ಸತ್ಯತ್ಯಾಗಶೌರ್ಯೋಚಿತ
ವ್ಯವಸಾಯೇತರನಪ್ಪವಂಗೆ ಧಿಷಣರ್ ನಿಮ್ಮಂದಿಗರ್ ತೊಟ್ಟನಿಂ
ತವಿಚಾರಕ್ರಮದಿಂದಮೀವುದೆ ಖಗೋದ್ಯಚ್ಚಕ್ರವರ್ತಿತ್ವಮಂ ೩೨೧

ಅವಿವೇಕಂ ಕ್ಷುದ್ರನೆನಿ
ಪ್ಪವನರಸಾದಂದು ಭೂತಳಕ್ಕೆಲ್ಲಮುಪ

ದ್ರವಮಕ್ಕುಮೆಂಬರೆಲ್ಲಂ
ಪ್ರವರನಯಾಗಮವಿದಗ್ಧರಪ್ಪ ಮುನೀಶರ್ ೩೨೨

ಅದಲ್ಲದೆಯುಂ;

ಶ್ಲೋ ॥ ಕ್ಷುದ್ರಮರ್ಥಪತಿಂ ಪ್ರಾಪ್ಯ ನ ತದ್ವಿವದತಾಂ ಸುಖಂ ॥ ೧೫೬ ॥

ಟೀ ॥ ಕ್ಷುದ್ರನಹ ಅರ್ಥಪತಿಯ ಕೂಡೆ ಪ್ರಸಂಗವ ಮಾಡುವಂಗೆ ಸೌಖ್ಯಮಿಲ್ಲ.

ಎಂಬ ಕಥೆಯಂತಕ್ಕುಮೆನೆ–ಶಕುನಿಸಮೂಹಮದೆಂತೆಂದು ಬೆಸಗೊಳೆ ವಾಯಸಂ ಪೇೞ್ಗುಂ:–

೧. ಕಪಿಂಜರನುಂ, ಮೊಲನುಂ, ಪುಲಿಯುಂ

ದಕ್ಷಿಣ ದೇಶದಳೊಂದು ಮಹಾಟವಿಯಿರ್ಪುದು ಅದಱೊಳೊಂದು ಮಾವಿರ್ಪುದು. ಆ ಮಹಾವೃಕ್ಷದ ಕೆಲದಲ್ಲಿರ್ದ ಮಲ್ಲಿಕಾವಲ್ಲರಿಯೆ ತನಗರ ಮನೆಯಾಗೆ ಚತುರಕನೆಂಬುದೊಂದು ಕಪಿಂಜರನಿರ್ಕುಂ. ಅದರ್ಕಮೆನಗಂ ಮಿತ್ರತ್ವಂ ಸಲುತ್ತಿರಲೊಂದುದಿನಂ ಕಪಿಂಜರನಾಹಾರಾರ್ಥಂ ವಿಹರಿಸಲ್ಪೋಗಿ ತಡೆವುದುಂ; ಅಲ್ಲಿಗೆ ಕಲಹ ಪ್ರಿಯನೆಂಬುದೊಂದು ಮೊಲಂ ಬಂದಾ ಪಕ್ಕಿಯ ಮನೆಯಂ ಪೊಕ್ಕಿರ್ಪುದುಂ; ಕಿಱಿ ದಾನುಂ ಬೇಗಕ್ಕೆ ಕಪಿಂಜರಂ ಬಂದು ಕಂಡೆನ್ನ ಮನೆಯಂ ನೀನೇಕೆ ಪೊಕ್ಕೆ ಪೊಱಮಡೆನಲೊಡಂ, ಎನ್ನ ಕೆಳೆಯನ ಕಜ್ಜದ ಕೇಡನಾಂ ಕಂಡದರ್ಕೆ ಮಧ್ಯಸ್ಥನಾಗಿ ನೀವಿರ್ವರುಮಿಲ್ಲಿರ್ದು ಬವರಂ ಗೆಯಲ್ವೇಡ, ತಕ್ಕರ ಸಮೀಪಕ್ಕೆ ಪೋಗಿ ವಿಚಾರಂಗೆಯ್ದು ಅವರ್ ಪೇೞ್ದಂತೆ ಕೇಳಿಮೆನೆ; ಶಶಕಪಿಂಜರಂಗಳೆಂತೆಗೆಯ್ವೆವೆಂದು ಪೋಪುದುಮಿ ಚೋದ್ಯಮಂ ನೋೞ್ಪೆನೆಂದಾನುಮವಱ ಪಿಂತಪಿಂತನೆ ಪೋದೆಂ. ಅನ್ನೆಗಮವು ಕಿಱಿದಂತರಮಂ ಪೋಗಿ ವಿಶಾಲಕರ್ಣನೆಂಬ ಶಾರ್ದೂಲಂ, ಜಂಘಾಬಲಮಿಲ್ಲದೆ ತೊೞಲಲಾಱದೆ ಇನ್ನಾಹಾರಮನೆಂತು ಪಡೆವೆನೆಂದು ಚಿಂತಿಸಿ,

ವಾಕ್ಯಂ ॥ ಅನಾಥಂ ಲಿಂಗಮುದ್ದಿಷ್ಟಂ ನ ಮೋಕ್ಷಾಯ ವಿಧೀಯತೇ ॥ ೨೩ ॥

ಟೀ ॥ ಗುರುವಿಲ್ಲದಂಥ ಲಿಂಗಲಾಂಛನವು ಮೋಕ್ಷವ ಮಾಡದು.

ಎಂಬುದು ಶಾಸ್ತ್ರಾರ್ಥಮುಂಟು. ಅನುಮಿ ತೀರ್ಥದ ಸಮೀಪದೊಳ್ ತಾಪಸ ರೂಪಧಾರಿಯಾಗಿರ್ದು ಸಾರೆ ಬಂದುದೇನಾನುಂ ಪ್ರಾಣಿಗಳಂ ತಿಂದು ಕಾಲಮಂ ಕಳಿವೆನೆಂದು ತಪೋರೂಪಮಂ ಕೈಕೊಂಡಿರ್ದ ಶಾರ್ದೂಲಮಂ ಕಂಡು ಕಲಹಪ್ರಿಯನಿಂತೆಂದುದು:– ನಾವೀ ದಿವ್ಯತಾಪಸನ ಮುಂದೆ ವಿಚಾರಂ

ಗೆಯ್ವಂ ಬಾಯೆಂಬುದುಂ; ಕಪಿಂಜರನದಱೊಡನಿಂತೆಂದಂ:– ಎನಿತು ಪುಲಿ ನಿಯಮಸ್ಥನಾದೊಡಂ ಶ್ರಾವಕನಲ್ಲಂ ಎಂಬ ನಾಣ್ನುಡಿಯುಂಟು. ಅದಱಿಂ ನಾವದಱ ಸಮೀಪಕ್ಕೆ ಪೋದೊಡೆ ಬಾಣಸಿನ ಮನೆಯನಱಿಸಿ ಮೊಲಂ ಪೊಕ್ಕಂತಕ್ಕು ಮೆಂದೆರಡುಂ ನುಡಿವುದುಮದನಾ ವ್ಯಾಘ್ರತಾಪಸಂ ಕೇಳ್ದಿವೆಂತುಂ ನಂಬುವಂತೆ ಮಾಟ್ಪೆನೆಂದೊಂದೆ ಕಾಲೊಳ್ನಿಂದಾದಿತ್ಯಂ ಎತ್ತಲ್ ಪೋದನತ್ತಲೆ ಮುಖಮಾಗಿ ರ್ಪುದಂ ಕಂಡು ಚತುರಕನಿಂತೆಂದಂ:– ಈ ಬಕವೇಷಿ ನಮ್ಮಂ ಕಂಡು ವಿಕೃತವೇಷದಿಂ ನಿಂದಪನಿವನಂ ನಂಬಲ್ಬಾರದು ಅದೆಂತೆನೆ:–

ಶ್ಲೋ. ॥ ಬಾಲಚುಂಬಿತನಾರೀ ಚ ತೃಣಚೋರಶ್ಚ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಃ ॥ ೧೫೭ ॥

ಎಂಬ ಕಥೆಯಂತಕ್ಕುಮೆನೆ–ಶಶಕನದೆಂತೆನೆ–ಕಪಿಂಜರಂ ಪೇೞ್ಗುಂ:–

೨. ನಾರಾಯಣಭಟ್ಟನ ಕಥೆ

ಬೆಳದೊಱಗಿದ ಕಟವೆಯ ಕ
ಯ್ಗಳಿನೊಪ್ಪುವ ತಿಳಿಗೊಳಂಗಳಿಂ ರಮ್ಯವನಾ
ವಳಿಯಿಂ ಸೊಗಯಿಸುವುದು ಭೂ
ತಳಮಂಡನಮೆನಿಸಿ ಮಳಯವಿಷಯಂ ಜಗದೊಳ್ ೩೨೩

ಆ ವಿಷಯದೊಳ್ ನಂಬಿನಾರಾಯಣಮೆಂಬ ಅಗ್ರಹಾರಮುಂಟು ಅದಱೊಳ್ ನಾರಾಯಣಭಟ್ಟನೆಂಬನೊರ್ವ ಪಾರ್ವಂ ತೀರ್ಥಯಾತ್ರಾಪರನಾಗಿ ಗಂಗಾಸ್ನಾನಮುಮಂ ಕುರುಕ್ಷೇತ್ರದೊಳ್ ದಾನಮುಮಂ ಮಾಡುವೆನೆಂದು ವೇಣುದಂಡದೊಳ್ ನೇರಾಣಿಯ ಪೊನ್ನಂ ತೀವಿ ಪೆಱರಱಿಯದಂತಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡಾರ್ಗಂ ಪೇೞದರ್ಧ ರಾತ್ರಿಯೊಳ್ ಮನೆಯಂ ಪೊಱಮಟ್ಟುತ್ತರಾಭಿ ಮುಖಮಾಗಿ ಬರ್ಪನ್ನಂ. ಮತ್ತೊರ್ವಂ ಧೂರ್ತಶಿಖಾಮಣಿಯೆಂಬ ಪಾರ್ವಂ ಕಂಡೀತನ ಕೈಯೊಳೇನಾನುಂ ದ್ರವ್ಯಮಾಗದಿರದೆಂದು–ಭಟ್ಟರೇ ! ನೀವೆತ್ತಲ್ ಪೋಪಿರೆನೆ; ಗಂಗಾಸ್ನಾನಂಗೆಯ್ಯಲ್ ಪೋದಪ್ಪೆನೆಂದೊಡಾನುಂ ಬಂದಪ್ಪೆ ನೆಂದೊಡಾ ಪಾರ್ವಂ ನೆರಂಬಡೆದೆನೆಂದು ಕರಮೊಳ್ಳಿತ್ತೆಂದು ಬನ್ನಿಮೆಂದು ಇರ್ವರುಮನೇಕದೇಶಂಗಳಂ ಕಳೆದು ಚಂಪಾನಗರಮನೆ ವಂದಾ ಪೊೞಲಂ ಪೊಕ್ಕುಮೊರ್ವಪಾರ್ವನ ಮನೆಗೆ ಬಂದು ಸಂಧ್ಯಾವಂದನಂ ಗೆಯ್ದುಂಡು ಕುಳ್ಳಿರ್ಪುದುಮಾ ಗೃಹಸ್ಥನ ಪೆಂಡತಿ ಮುಖದೊಳ್ ಸೆಱಂಗನಿಕ್ಕಿ ಕೊಂಡು ಮಗಂಗೆ ಮೊಲೆಯೂಡುವುದಂ ಕಂಡು ದೇಶಾಂತರಿಗರಿದೇನೆಂದು ಬೆಸಗೊಂಡೊಡಾ ಮನೆಯ ಪಾರ್ವನಿಂತೆಂದಂ:– ಎನ್ನ ಪೆಂಡತಿ ಪತಿವ್ರತೆ, ಪರಪುರುಷನ ಮುಖಾವಲೋಕನಂ ಗೆಯ್ಯಳದುಕಾರಣದಿಂದೀ ಶಿಶು ಗಂಡುಗೂಸಪ್ಪುದಱಿಂ

ನೋಡಿದೊಡೆ ದೋಷಮೆಂದು ತನ್ನ ಮುಖಮಂ ಮುಚ್ಚಿಕೊಂಡು ಮೊಲೆ ಯೂಡಿದಪಳೆಂದು ಪೇೞ್ವುದುಂ ನಾರಾಯಣಭಟ್ಟಂ ಸವಿಸ್ಮಯಂಬಟ್ಟಂದಿನ ದಿವಸಮಿಾ ಚೋದ್ಯಮನಿಲ್ಲಿರ್ದು ನೋೞ್ಪೆನೆಂದಿರ್ಪನಮಾ ಮನೆಯ ಪಾರ್ವನರ ಮನೆಗೆ ಪೋಗಿ ಪಿರಿದು ಪೊೞ್ತು ತಡೆದಿರಲಾ ಜೋಡೆ ತನ್ನ ಮನೆಯ ಪಸುಗಾವ ಗೋವನಂ ಪಿಡಿದು ಸುರತಕ್ರೀಡೆಯಾಡುವುದಂ ನಾರಾಯಣಭಟ್ಟಂ ಕಂಡಾ ಪಾಣ್ಬೆಯ ಡಂಭತನಕ್ಕೆ ಬೆಱಗಾಗಿ ಮಱುದಿನಮರ್ಧರಾತ್ರಿಯೊಳೆರ್ದು ಪಯಣಂ ಬೋಗಿ. ನಿಶಾವಸಾನಸಮಯಮಪ್ಪಾಗಳ್,

ಮದವದ್ವನ್ಯಗಜೇಂದ್ರದಾನಮಲಿನೋದ್ಯದ್ಭೃಂಗಸಂಘಾತಸಂ
ಪದೆಯಂ ಬಾಲಮೃಣಾಳ ಜಾಲಕಲಸತ್ಸ್ವಾದುಪ್ರಪುಷ್ಪೋತ್ಕರ
ಚ್ಛದೆಯಂ ತೀರನವೀನಚೂತಕುಸುಮವ್ರಾತಾಸವೋನ್ಮತ್ತಷ
ಟ್ಪದೆಯಂ ನರ್ಮದೆಯಂ ಮಹಾಹ್ರದೆಯನಾ ವಿಪ್ರಂ ಸಮಂತೆಯ್ದಿದಂ ೩೨೪

ವ ॥ ಅಂತೆಯ್ದಿವಂದಾ ಮಹಾನದಿಯೊಳ್ ಸ್ನಾನಂಗೆಯ್ಯಲೆಂದು ಭಟ್ಟಂ ನಿಲ್ವುದುಮಾ ಧೂರ್ತಶಿಖಾಮಣಿ ನಾರಾಯಣಭಟ್ಟಂಗೆ ನಂಬುಗೆಯನೆಂತು ಮಾೞ್ಪೆನೆಂದು ಚಿಂತಿಸುವ ಸಮಯದೊಳ್ ಪತ್ತಿ ಬಂದುದೊಂದು ಪುಲ್ಲಂ ಕಂಡು ಭಟ್ಟರ್ಗೆ ತೋಱಿ–ನೋಡಿರೆ! ಪಾಪಕರ್ಮನೆಂ, ಪರದ್ರವ್ಯಾಪಹರಣಂಗೆಯ್ವೆ ನೆನ್ನಂತು ನಿಕೃಷ್ಟನಾವನಮಿಲ್ಲೆನೆ; ಭಟ್ಟರೆಂದರಿದಂ ನೀವಱಿತು ತಂದುದಿಲ್ಲದೊಂದು ಪುಲ್ ತಲೆಯೊಳ್‌ಪತ್ತಿ ಬಂದುದರ್ಕೇನುಂ ದೋಷಮಿಲ್ಲೆಂದೊಡಾ ಧೂರ್ತಂ ಮತ್ತಮಿಂತೆಂದಂ:–

ಈ ಪುಲ್ಲದೆಂತು ಬಂದೊಡ
ಮೇಪಡೆಮಾತೆನಗೆ ದೋಷಮಕ್ಕುಮಮೋಘಂ
ಪಾಪಕ್ಕಂಜುವೆನದಱಿಂ
ದೀ ಪುಲ್ಲಂ ಮತ್ತಮಲ್ಲಿ ಬಿಸುಟಾಂ ಬರ್ಪೆಂ ೩೨೫

ಎಂದು ನೀವೀಮುಂದಣೂರೊಳೊಂದು ದಿವಸಮಿರಿಮೆಂದಾ ಪುಲ್ಲಂ ಪಿಡಿದು ಮಗುೞ್ದು ಕಿಱಿದಂತರಂ ಬಂದು ಪುಲ್ಲನಲ್ಲಿಯೆ ಬಿಸುಟು ಕಿಱಿದು ಪೊೞ್ತುಗಳೆದು ಮಗುೞ್ದಿರುಳರೆಜಾವಮಾದಾಗಳ್ ಭಟ್ಟರಿರ್ದೆಡೆಯನಱಸುತ್ತುಂ ಬಂದು ಕಂಡು– ಪಥಶ್ರಮದೊಳಂ ಕ್ಷುಧೆಯೊಳಂ ಕರಂ ಬೞಿಕ್ಕೆ ಭೈಕ್ಷಮನಿಕ್ಕುವರಿಲ್ಲ, ಈಗಳೆ ಪೋಗಿಮೆನೆ; ಧೂರ್ತನೆಂದನೀ ಪೊೞ್ತು ಪೋದೊಡೆ ನಾಯ್ಗಳ್ ತಿಂಗುಮೆಂತು ಪೋಪೆನೆನೆ; ಭಟ್ಟನಾ ದುಷ್ಟನಂ ಶಿಷ್ಟನೆಂದೆ ಬಗೆದು ತನ್ನ ಕೈಯ್ಯ ಪೊನ್ನ ಕೋಲಂ ಪಿಡಿದು ಪೋಗಿ ಕಿಡಿಸದೆ ಕೊಂಡು ಬೇಗಂ ಬಾ ಪೋಗೆಂಬುದು ಮಂತೆಗೆಯ್ವೆನೆಂದಾ ಧೂರ್ತಶಿಖಾಮಣಿ ಸ್ವಾರ್ಥಸಿದ್ಧಿಯಂ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಸ್ವೇಚ್ಛೆಯೊಳೋಡಿ ಪೋದಂ. ಆ ಭಟ್ಟನಾತಂ ಬಂದಪನೆಂದಿರುಳೆಲ್ಲಂ

ಜಾಗರಮಿರ್ದು ನೇಸಱ್ ಮೂಡೆ ನಾಡೆಯುಂ ಪೊೞ್ತಿರ್ದು ಎಂತುಂ ಬರವಂ ಕಾಣದೆ ಚಿಂತಾಕ್ರಾಂತನಾಗಿ ಕಿಱಿದುಬೇಗಮನಿರ್ದು,

ವಾಕ್ಯಂ ॥ ಶ್ರೇಯಾಂಸಿ ಬಹುವಿಘ್ನಾನಿ ॥ ೨೪ ॥

ಟೀ ॥ ನಲ್ಮೆಗೆ ತಡೆಗಳು ಹೇರಳವಾಗಿಹುವು.

ಎಂಬುದುಂಟೆಂದರ್ಥದಬಲಂ ಪತ್ತುವಿಟ್ಟು ಮತ್ತಂ ಸತ್ತ್ವಾವಲಂಬಿಯಾಗಿ ಪೋಗಿ ತೀರ್ಥಸ್ನಾನಾರ್ಥಂ ಬರ್ಪಿನಮೊಂದು ಮಹಾರಣ್ಯದ ಪುಣ್ಯತೀರ್ಥದ ತಡಿಯೊಳೊಂದು ಮಹಾಕಾಯನಪ್ಪ ಬಕಂ ಶಕುನಿಗಳ್ಗೆ ಧರ್ಮವ್ಯಾಖ್ಯಾನಂ ಗೆಯ್ವುದಂ ಮತ್ಸ್ಯಂಗಳ್ ಮೊದಲಾಗಿ ಜಲಚರಂಗಳುಂ ವಿವಿಧವಿಹಂಗಂಗಳುಂ ಕೇಳ್ವುದಂ ಕಂಡು ಭಟ್ಟನೀ ಚೋದ್ಯಮಂ ನೋೞ್ಪೆನೆಂದು ಆದಱ ಕೆಲದೊಳ್ ಪರ್ವಿ ಕೊರ್ವಿ ಸುರ್ವುಗೊಂಡ ಮಾಧವಿಯ ಪೊದಱೊಳಡಂಗಿರ್ದು ನೋೞ್ಪುದುಂ ಕಿಱಿದುಂ ಬೇಗಕ್ಕೆ ಆ ಬಕಂ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಮಂ ಮಾಣ್ದು–ಇನ್ನಾಂ ನಿಯಮಂಗೆಯ್ದಪೆಂ, ನೀವೆಲ್ಲ ಪೋಗಿಮೆನೆ; ಪಕ್ಷಿಗಳೆಲ್ಲಂ ಒರ್ಮೆಯೆ ಪಾಱಿ ಪೋದವು. ಜಲಚರಂಗಳೊಂದೊಂದೆ ಪೋಪಾಗಳ್, ಪಿಂದುೞಿದ ಮತ್ಸ್ಯಮನೊಂದೊಂದಂ ಪಿಡಿದು ತಿಂದುದಂ ಭಟ್ಟಂ ಕಂಡು ಚೋದ್ಯಂ ಬಟ್ಟು ಅಲ್ಲಿಂ ತಳರ್ದು ಕೆಲವಾನುಂ ದಿವಸಕುಜ್ಜಯಿನಿಯನೆಯ್ದುವುದುಮಾಪೊೞ ವೊೞಲೊಳೊಂದು ನಂದನವನದೊಳಗೊರ್ವಂ ತಾಪಸರೂಪಧಾರಿಯಾಗಿ ತಪನತಾಪಕ್ಕೆ ಮೊಗಮನೊಡ್ಡಿ ನಾಲ್ಕುಂ ದೆಸೆಯೊಳಂ ಕಿಚ್ಚನೊಟ್ಟಿ ನಡುವೆ ನಿಂದಿರ್ದನಂ ಕಂಡು,

ಇದು ಕೌತುಕಮಾಗಲೆವೇ
ೞ್ಪುದು ನೋಡುವೆನಿದುಮನೆಂದು ತದ್ವಿಪ್ರಂ ನಿ
ಲ್ವುದುಮಪರಗಿರಿಯನೆಯ್ದಿದ
ನದಿತಿಪ್ರಿಯಪುತ್ರನಬ್ಜಮಿತ್ರಂ ಮಿತ್ರಂ ೩೨೬

ಅಂತಾದಿತ್ಯನಪಗಿರಿಯನ್ನೆಯ್ದುವುದುಂ; ಕವಿದ ಕಟ್ಟಿಲೆಯೊಳಾ ಕೃತಕತಾಪಸಂ ತಪಮಂ ಸಂಹರಿಸಿ ನಿಲ್ವುದುಂ; ಮತ್ತಮೊರ್ವನುತ್ತರಸಾಧಕನಾತಂಗುಡಲುಂ ತುಡಲುಂ ಪೊದೆಯಲುಂ ತಂದುಕೊಟ್ಟು ಕನ್ನದ ಮುಟ್ಟುಗಳಂ ತಂದೆನೆಂದು ಪೇೞ್ವುದುಂ; ಕರಂ ಲೇಸಾಯ್ತು ನಡೆಯೆಂದಿರ್ವರುಂ ಪೋಗಿ ರಾಜಭವನಮಂ ಪೊಕ್ಕು ಕನ್ನಮನಿಕ್ಕಿ ಭಂಡಾರಮಂ ಕಳ್ದು ಪೊಱಮಡುವಾಗಳ್; ಕಾಪಿನವರ್ಕಂಡು ಕಳಕುಳಂಗೆಯ್ಯೆ; ತಳಾಱರ್ ಕೇಳ್ದು ಪರಿತಂದು ಬಟ್ಟೆಗಳೆಲ್ಲಮಂ ಕಟ್ಟಿಮೆಂದು ಪೇೞ್ವುದುಮಾ ಕಳ್ಳರ್ ಕೇಳ್ದು ಪೊನ್ನ ಪೊಱೆಯೊಳೆ ಪೋಗಲಿಂಬಿಲ್ಲದೆ ನಂದನವನಕ್ಕೆ ಬಂದು ತನ್ನ ತಂದ ಪೊನ್ನ ಪುಡಿಕೆಯುಮನುಱೆಯುಮಂ ಬಳಪಮುಮಂ

ಅಲ್ಲಿ ಪಟ್ಟಿರ್ದ ಭಟ್ಟನ ಮುಂದೆ ತಂದಿಕ್ಕಿ ತನ್ನ ಮುನ್ನಿನ ತಪೋರೂಪದೊಳರ್ದಂ. ಅನ್ನೆಗಂ ತಳಾಱರ್ ಪರಿ ತಂದು–ನಿಮ್ಮಡಿ, ನಿಮ್ಮತ್ತಲ್ ಪೆಱರ್ ಮಾನಸರ್ ಬಂದರೊಳರೆ ಪೇೞಿಮೆನೆ; ತಸ್ಕರತಾಪಸನಾ ಮರದಡಿಯೊಳೊರ್ಬಂ ಬಂದಿರ್ಪನೆಂದು ಸನ್ನೆಯಿಂ ಪೇೞ್ದುದುಮವರ್ ಪರಿತಂದು ನೋಡಿ ಪಟ್ಟಿರ್ದ ಭಟ್ಟನ ಮುಂದಿರ್ದ ಭಂಡಾರದ ಪುಡಿಕೆಗಳುಮಂ ಕನ್ನದ ಮುಟ್ಟುಗಳುಮಂ ಕಂಡವಂ ಕೊಂಡಾ ಪಾರ್ವನ ತಲೆಯೊಳಿಟ್ಟರಸಂಗೆ ತಂದೊಪ್ಪಿಸುವುದುಮರಸನಾ ಭಟ್ಟನಂ ನೆಟ್ಟನೆ ಕಳ್ಳನೆಂದೆ ಬಗೆದೀ ದುಷ್ಟಂಗೆ ತಕ್ಕುದಂ ಮಾಡಿಮೆನೆ; ನಾರಾಯಣ ಭಟ್ಟನಿಂತೆಂದಂ:–

ಶ್ಲೋ ॥ ಬಾಲಚುಂಬಿತನಾರೀ ಚ ತೃಣಚೋರಶ್ಚ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಃ
ಧರ್ಮಂ ಕರೋತಿ ಶಕುನಿಃ ತಾಪಸೋ ನಾಸ್ತಿ ಸಂಶಯಂಃ ॥ ೧೫೮ ॥

ಎಂದೊಡರಸನದೆಂತೆಂದು ಬೆಸಗೊಳೆ; ತತ್ಪ್ರಪಂಚಮನರಸಂಗೆ ಭಟ್ಟಂ ಸವಿಸ್ತರಂ ಪೇೞ್ದುದುಮರಸನಾ ಕೃತಕತಪೋಧಾರಿಯ ಗುಹೆಯಂ ಶೋಧಿಸೆ ಮುನ್ನ ತನ್ನ ಪೊಟಲೊಳ್ ಪೋದ ಪಲವು ವಸ್ತುಗಳಂ ಸನ್ಯಂಗವೆರಸಿ ಕಂಡಾ ತಸ್ಕರ ತಪಸ್ವಿಗೆ ತಕ್ಕುದಂ ಮಾಡಿ ನಾರಾಯಣಭಟ್ಟಂಗೆ ಪಿರಿದಪ್ಪರ್ಥಮಂ ಕೊಟ್ಟು ಕಳುಪಿದಂ,

(೧ನೆಯ ಕಥೆಯ ಶೇಷ)

ಅದು ಕಾರಣದಿಂ,

ಶ್ಲೋ ॥ ಆತ್ಯಾಚಾರಮನಾಚಾರಮತಿನಿಂದ್ಯಮತಿಸ್ತುತಿಃ
ಅತಿಶೌಚಮಶೌಚಂ ವಾ ಷಡ್ವಿಧಂ ಧೂರ್ತಲಕ್ಷಣಂ ॥ ೧೫೯ ॥

ಎಂಬುದು ನೀತಿಯುಂಟು. ಈ ಪುಲಿಯುಮತ್ಯಾಚಾರಮಾಗಿರ್ದುದು; ಇದಱ ಬಲೆಯೊಳ್ ಸಿಲ್ಕಲ್ವೇಡ; ಪೆಱತೊಂದೆಡೆಗೆ ಪೋಪಂ ನಡೆಯೆನೆ, ಕಟಿಯೆ ಗಳಪದಿರ್ ನಡೆಯೆನೆ; ಕಪಿಂಜರನದರ್ಕಂಜಿ–ನಿನಗಾದುಪಹತಿಯೆನಗಾದ ಪುದು ನಡೆಯೆಂದೆರಡುಂ ಆ ಕಪಟತಾಪಸರೂಪಧಾರಿಯಪ್ಪ ದ್ವೀಪಿಯ ಸಮೀಪಕ್ಕೆ ಬಂದು ಪೊಡೆವಟ್ಟು ನಿಮ್ಮಡಿ, ನಿಮ್ಮಲ್ಲಿ ವಿಚಾರಂಗೆಯ್ಯಲ್ ಬಂದೆವೆಮ್ಮಂ ವಿಚಾರಿಸಲ್ವೇೞ್ಕುಮೆನೆ; ದ್ವೀಪಿಯದರ್ಕೊಡಂಬಟ್ಟು ಸಾವಧಾನಮಾಗಿ ನಿಂದಿಂತೆಂದುದು:– ಇಂದಿಂಗೊಂದು ತಿಂಗಳುಪವಾಸಂ ಗೆಯ್ದನದು ಕಾರಣದಿಂ ಧಾತುಕ್ಷಯಮಾಗಿ ಕಿವಿ ಕೆತ್ತು ಕೇಳಲ್ ಬಂದಪುದಿಲ್ಲ, ಕರ್ಣೋಪಾಂತಮಂ ಸಾರ್ದು ಪಿರಿಯ ಸರದಿಂ ಪೇೞಿಮೆಂದೊಡೆ, ಆ ಪ್ರಾಣಿಗಳೆರಡುಂ ಶ್ರವಣ

ಸಮೀಪಸ್ಥಂಗಳಾಗಿ ತಮ್ಮ ಬಂದ ವೃತ್ತಾಂತಮೆಲ್ಲಮುಮಂ ಪೇೞೆ ಕೇಳ್ದನೇಕ ಪ್ರಕಾರದಿಂ ವಿಚಾರಿಸುತ್ತುಮಿರೆ; ಶಶಕಪಿಂಜರಂಗಳೆರಡುಂ ಜವಂಗೆಟ್ಟು ಮೆಯ್ಯಱೆದಿರ್ದುದನಱೆದು ಪಿಡಿದು ತಿಂದುದು.

ಅದಱಿಂ,

ಶ್ಲೋ ॥ ಕ್ಷುದ್ರಮರ್ಥಪತಿಂ ಪ್ರಾಪ್ಯ ನ ತದ್ವಿವದತಾಂ ಸುಖಂ
ಉಭಾವೇವ ಕ್ಷಯಂ ಯಾತೌ ಯಥಾ ಶತಕಪಿಂಜರೌ ॥ ೧೬೦ ॥

ಟೀ ॥ ಕ್ಷುದ್ರನಪ್ಪರ್ಥಪತಿಯನೆಯ್ದಿ ಕೂಡಿದವರ್ಗೆ ಸುಖಮಿಲ್ಲ; ಅದು ಹೇಗೆಂದೊಡೆ ಮೊಲನುಂ ಕಪಿಂಜರನೆಂಬ ಪಕ್ಕಿಯುಂ ಕೇಡನ್ನೈದಿದ ಹಾಂಗೆ.

ಎಂದಾ ಕಾಗೆ ಗೂಗೆಗೇಗೆಯ್ದುಂ ರಾಜ್ಯಮಾಗದಂತೆ ಎನಿತಾನಮುಪಕಥೆಗಳಂ ವೇೞೆ ಕೇಳ್ದು,

ಶಕುನಿಗಣಮೆಲ್ಲಮಭಿಷೇ
ಕಕಾರ್ಯಮಂ ಮಾಣ್ದು ಪರೆದುಪೋದವು ನಿಜನೀ
ಡಕುಳಕ್ಕೆ ಕಾಗೆ ವಕ್ರಿಸೆ
ಸಕಳಪ್ರಾರಂಭಕಾರ್ಯಮಂ ಮಾಣದರಾರ್ ೩೨೭

ಅಂತಾ ಶಕುನಿಸಮುದಾಯಂ ಪರೆದು ಪೋಪುದಂ ಕಂಡು ಕೋಪಾರುಣೀಭೂತ ಲೋಚನನುಳೂಕರಾಜಂ ಕಾಕಂಗೆ ಮುಳಿದಿಂತೆಂದು:- ಏನೆಲವೋ! ನಿಮಗಂ ನಮಗಂ ಮುನ್ನಾದ ಪಗೆಯೊಂದುಮಿಲ್ಲಮೆನಗಾದ ರಾಜ್ಯಮಂ ಕಿಡಿಸಿದುದಲ್ಲದೆನ್ನುಮಂ ಕೆಡೆ ನುಡಿದೆ; ನಿನ್ನನೊರ್ವನಂ ಕೊಂದೆನಪ್ಪೊಡೆ ಮುಂದಪ್ಪ ಪಗೆಗಳ್ಗಿ ಕೊಂದಂತಕ್ಕುಮದಱೆಂದಿಲ್ಲಿ ನಿನ್ನಂ ಕೊಲ್ಲೆನೆಂದು ಮತ್ತಮಿಂತೆಂದಂ:-

ಕುರುಕುಲಮಂ ಬಕಾರಿ ಭುಜಗವ್ರಜಮುಂ ಭುಜಗಾರಿ ದಾನವೇ
ಶ್ವರಕುಲಮಂ ಮುರಾರಿ ಭುಜವಿಕ್ರಮದಿಂ ತವೆಕೊಂದ ಮಾೞ್ಕೆಯಿಂ
ದುರುತರಬಾಹು ವಿಕ್ರಮದೆ ನಾಂ ತವೆ ಕೊಲ್ಲದೆ ಮಾಣೆನುಗ್ರಸಂ
ಗರಮುಖದಲ್ಲಿ ಕಾಕಬಳಮಂ ಕುಸುಮಾಯುಧವೈರಿ ಕಾವೊಡಂ ೩೨೮

ಎಂದುಳೂಕಾಧಿರಾಜನತಿಪ್ರತಿಜ್ಞೆಗೆಯ್ದು ನಿಜ ನಿವಾಸಕ್ಕೆ ಪೋದಂ. ಇತ್ತಲಾ ವಾಯಸಂ ಕೌಶಿಕಾಧೀಶ್ವರನ ಮಾತಿಂಗೆ ಭೀತನಾಗಿ ತನ್ನೊಳಿಂತೆಂದುದು-

ಶ್ಲೋ ॥ ಹೇ ಜಿಹ್ವೇ ಮಧುರೇ ಸ್ನಿಗ್ಧೇ ಮಧುರಂ ಕಿಂ ನ ಭಾಷಸೇ
ಮಧುರಂ ವದ ಕಲ್ಯಾಣಿ ಲೋಕೋ ಹಿ ಮಧುರಪ್ರಿಯಃ ॥ ೧೬೫ ॥

ಟೀ ॥ ಎಲೆ ನಯವಹಂತಹ ನಾಲಗೆಯೆ ನಿಷ್ಠುರವನೆಂದುಂ ನುಡಿಯದಿರು; ಮಧುರವನೆ ನುಡಿ; ಮಧುರವೆಂಬುದು ಸರ್ವಜನಪ್ರಿಯವಾಗಿಹುದು.

ಎಂದು ಮತ್ತಮಿಂತೆಂದುದು:-

ಜಯಮಂ ಕೀರ್ತಿಯನಭಿವೃ
ದ್ಧಿಯನೊಳ್ಪಂ ಕಾರ್ಯಸಿದ್ಧಿಯಂ ಸತ್ಫಲಮಂ
ಬಯಸುವ ಮನುಜಂ ಸತತಂ
ಪ್ರಿಯವನೆ ನುಡಿವುದು ವಿಪಕ್ಷಮಾಗಿರ್ಪವರೊಳ್ ೩೨೯

ಎಂಬ ನೀತಿಯಂ ಬಿಸುಟ್ಟು ಮಾತಱಿಯದೆ ನುಡಿದು ಎನ್ನ ಜಾತಿಗಮುತ್ಪಾತ ಕೇತುವಾದೆನೆಂದು ತನ್ನಂ ತಾನೆ ನಿಂದಿಸಿಕೊಂಡು ವಾಯಸಂ ಪೋದುದು. ಅಂದಿದಿತ್ತ ಕೌಶಿಕಂಗಳ್ಗಂ ನಮಗಂ ಪಗೆಯಾದುದೆಂದು ಚಿರಂಜೀವಿ ಪೇೞೆ; ಮೇಘವರ್ಣ ನಿಂತೆಂದಂ:– ವಾಙ್ಮಾತ್ರದಿಂ ಬಂದ ವೈರಮನೆತ್ತಿಕೊಂಡು ಯುದ್ಧಂಗೆಯ್ದು ಕೊಂದಿಕ್ಕಿದರೆಂಬ ಕಥೆಗಳನೆಂದುಂ ಕೇಳ್ದಱಿಯನೆನೆ; ಮತ್ತಂ ಚಿರಂಜೀವಿಯಿಂತೆಂದಂ:–

ಕೇಳಹಿತದಿತಿಜವಲ್ಲಭ
ಲೀಳಂ ವಿಕ್ರಮನಿರಸ್ತಕಾಳಂ ದಿವಿಜಾ
ಭೀಳಂ ಮಥಿತಾಖಿಳದಿ
ಕ್ಪಾಳಂ ಶಿಶುಪಾಳನೆಂಬನೊರ್ವಂ ದನುಜಂ ೩೩೦

ವ ॥ ಅಂತಾತಂ ವಾಗ್ದೋಷದಿಂ ನಿಶ್ಶೇಷಜೀವಿತನಾದ ಕಥೆಯಂ ನಿಮ್ಮಡಿ ಕೇಳ್ದಱಿಯಿರಕ್ಕುಮೆಂದು ಪೇೞಲ್ ತಗುಳ್ದಂ:–

೨. ಶಿಶುಪಾಲನ ಕಥೆ

ಧರ್ಮಪುತ್ರನಪ್ಪ ಯುಧಿಷ್ಠಿರಂ ಧರ್ಮಾರ್ಥಿಯುಂ ಯಶೋರ್ಥಿಯುಮಾಗಿ ರಾಜಸೂಯಯಾಗಂ ಮಾಡಲುದ್ಯೋಗಂಗೆಯ್ದು ನಾರಾಯಣಾದಿಗಳುಮಪ್ಪ ಯಾದವರುಮಂ ದುರ್ಯೋಧನಂ ಮೊದಲಾದನೇಕ ದೇಶಾಧೀಶ್ವರರುಮಪ್ಪ ರಾಜತನೂಜರಮಂ ಶಿಶುಪಾಲಂ ಮೊದಲಾದ ದನುಜಸಮಾಜಮುಮಂ, ವ್ಯಾಸ ಕಶ್ಯಪ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರ ವಾಲ್ಮೀಕಿ ವಸಿಷ್ಠಾಗಸ್ತ್ಯ ಪರಾಶರಾದಿ ಮಹಾಮುನಿಸಮೂಹಮುಮಂ ಬೞಿಯನಟ್ಟಿ ಬರಿಸಿ ಯಾಗಂಗೆಯ್ದು ತದನಂತರಂ ಭೀಮಾಗ್ರಜನ್ಮನಗ್ರ ಪೂಜೆಗಗ್ರೇಸರರಾರ್ ಪೇೞಿಮೆಂಬುದುಂ; ಗಾಂಗೇಯಂ ಗಂಭೀರಧ್ವನಿಯಿನಿಂತೆಂದಂ:–

(ಮಲ್ಲಿಕಾಮಾಲೆ)

ಉಗ್ರಸಂಗರರಂಗದೊಳ್ ಬಲವನ್ನಿಶಾಚರ ಮುಖ್ಯವೀ
ರಾಗ್ರಗಣ್ಯರನಿಕ್ಕಿ ಭೂಚರಖೇಚರಾಖಿಲಲೋಕಪಾ
ಲಾಗ್ರಗಾಮರಪೀಡೆಯಂ ಕಳೆದಿರ್ದ ವಿಷ್ಣುಗೆ ಭಕ್ತಿಯಿಂದ
ದಗ್ರಪೂಜೆಯನೀವುದಬ್ಧಿಪರೀತಭೂತಳವಲ್ಲಭಾ ೩೩೧

ವ ॥ ಎಂದು ನುಡಿದ ಮಂದಾಕಿನೀನಂದನನ ಮಾತಿಂಗೆ ಯಮನಂದನನಾನಂದ ಮನಸ್ಕನಾಗಿ ದೇವಕೀನಂದನನಂಗಗ್ರಪೂಜೆಯನೆತ್ತುವಾಗಳ್ ದಾನವಕುಲ ಚಕ್ರವರ್ತಿ ಯಮಧರೀಕೃತದಿಕ್ಪಾಲನುಮಾಸನ್ನ ಕಾಲನುಮಪ್ಪ ಶಿಶುಪಾಲಂ ಕಂಡು ಕಡುಮುಳಿದು ಯುಧಿಷ್ಠಿರಂಗೆ ನಿಷ್ಠುರನಾಗಿ ಗಾಂಗೇಯನಂ ನೋಯೆ ನುಡಿದು ಮಾಣದೆ ಬಾಣಾಸುರಾಂತಕನುಮಂ ಬಾಯ್ಗೆ ವಂದಂತೆ ಭಂಗಿಸಿ ಪೆಂಡಿರಂ ಬಯ್ವಂತೆ ಬಯ್ವುದುಮನಂತನಂತಕನಂತೆ ಮುಳಿದು ದಿವಿಜಾಂತಕನಂ ಕೃತಾಂತಭವನಮಂ ಪುಗಿಸಿದಂ.

ಅದಲ್ಲದೆಯುಮನೂನಬಳರಪ್ಪ ದಾನವಮಾನವರೆನಿಬರಾನುಂ ವಾಕ್ಪಾರುಷ್ಯದಿಂ ಕೆಟ್ಟರೆಂದು ಚಿರಂಜೀವಿ ಪೇಳ್ದುದಂ ಕೇಳ್ದು ಮೇಘವರ್ಣಂ–ನೀವಿಲ್ಲದುದನೇಕೆ ಪೇಳ್ವಿರಿದೆಲ್ಲಮನಾನಱಿದೆಂ; ಇನ್ನಾಕೌಶಿಕಾಧೀಶ್ವರನಂ ಸಾಧಿಸುವುಪಾಯಮಂ, ಅನ್ನೆವರಂ ನಮಗೆ ನಿಶ್ಚಿಂತಮಪ್ಪೆಡೆಯುಮಂ ಚಿಂತಿಸಿಮೆನೆ; ಚಿರಂಜೀವಿಯಿಂತೆಂದಂ:–

ಅರಿ ಬಲವಂತಂ ಮತಿಯೊಳ್
ಪಿರಿಯಂ ಸಾಧಿಸುವೊಡಱಿಯೆನೆಂಬವಸರದೊಳ್
ಪಿರಿದಾಳಾಪದೊಳೇನಪ
ಸರಣಮೆ ಶರಣಂ ನಯಾಗಮಜ್ಞರ ಮತದಿಂ ೩೩೨

ಎನೆ; ಮೇಘವರ್ಣನಂತಪ್ಪೊಡೆ ನಾವಪಸರಣಂಗೆಯ್ವಮೆನೆ; ಚಿರಂಜೀವಿಯಿಂತೆಂದಂ:–

ಚಾರುಮಯೂರಮಂ ಸಮದಚಾತಕವಾರಮನುದ್ಘಕೇತ ಕಾ
ಧಾರಮನತ್ಯುದಾತ್ತಸುರ ಗೋಪಮನುದ್ಯದಶೇಷ ನೀಪಮಂ
ಭೂರಿಸುರೇಂದ್ರಚಾಪಮನಪಾಸ್ತಧರಾಧರತಾಪಮಂ ಗತಾಂ
ಭೋರುಹಜಾಳಮಂ ಜಳದಕಾಳಮನಸ್ತಲಸನ್ಮರಾಳಮಂ ೩೩೩

ವಾನರ ಬಲಸಹಿತಂ ತೇ
ಜೋನಿಧಿ ದಶರಥತನೂಭವಂ ವಿಶದಯಶ
ಶ್ರೀನಿಲಯಂ ವಿಜಿತಾರಿನೃ
ಪಾನೀಕಂ ಋಷ್ಯಮೂಕನಗದೊಳ್ ಕಟಿದಂ ೩೩೪

ಅದಱಿಂ ನಿಮ್ಮಡಿ, ನೀವುಮಾ ಪರ್ವತಕ್ಕೆ ಸಕಲಕಾಕಬಲಂಬೆರಸು ಬಿಜಯಂಗೆಯ್ವುದುಮಾನೆನ್ನ ಬಲ್ಲ ಮಾರ್ಗದಿಂದರಿಮರ್ದನನ ಬೀಡಂ ಪೊಕ್ಕು ಸಮಸ್ತಕಾರ್ಯಮುಮನಱಿದು ಬಂದ ಬೞಿಕ್ಕೆ ತಕ್ಕುದನಾಳೋಚಿಸಿ ನೆಗೞ್ವಮೆನೆ; ಮೇಘವರ್ಣಂ ನೀವೆಂಬುದೆಲ್ಲಮಪ್ಪುದು, ದೂತಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ನೀವೇ ಪೋದಲ್ಲಿ ಕಾರ್ಯಸಿದ್ಧಿಯಪ್ಪುದೊಂದೆಸೆಯೊಳರ್ಕೆ, ನೀಮುಂ ಕ್ಷೇಮದಿಂ ಬರ್ಪುದುಂ

ಸಂದೆಯಮಪ್ಪುದರಱಿಂ ಪೆಱರನಟ್ಟಿಮೆನೆ; ಚಿರಂಜೀವಿ–ನಿಮ್ಮಡಿ ಸ್ವಾಮಿತನಕ್ಕೆ ತಕ್ಕುದಂ ಬೆಸಸಿದರ್; ಆದೊಡಮೆನ್ನಿಂದಪ್ಪೊಡೆ ಸಂಕಟಮುಮಧ್ವಾನಮುಮಪ್ಪ ಕಜ್ಜಂಗಳಂ ಕೇವಲಂ ದೂತಮಾತ್ರನಪ್ಪಾತಂ ಸಾಧಿಸಲುಂ ಭೇಧಿಸಲುಂ ನಿರುತಮಱಿಯಂ, ಅದಱಿಂ ಸತ್ವಮುಂ ದೃಢಮುಂ ಶೌರ್ಯಮುಂ ಧೈರ್ಯಮುಂ ಸ್ನೇಹಮುಂ, ಮೋಹಮುಂ ಸಾಹಸಮುಂ ಸೈರಣೆಯುಮುಳ್ಳರನಟ್ಟಲ್ವೇಳ್ಕುಮ ದೆಂತೆನೆ;– ಚಿರಂತನಕಾರ್ಯಂಗಳೊಳಂ ಹನೂಮಂತನಂತಪ್ಪನಂ ದಶಾಸ್ಯಾಂತಕಂ ದೂತನಾಗಿ ಕಳಿಪಿದಂ; ಮುರಾಂತಕನಂತಪ್ಪನಂ ಯುಧಿಷ್ಠಿರಂ ದೂತಕಾರ್ಯಕ್ಕಟ್ಟಿದಂ. ಅದು ಕಾರಣದಿನಿಂತಪ್ಪ ವಿಷಮಕಾರ್ಯಮೆನ್ನಿಂದಲ್ಲದೆ ತೀರಲಱಿಯದು. ನೀವಿಂತೆನ್ನ ದೆಸೆಗೆ ಚಿಂತಿಸದೆ ನಿಶ್ಚಿಂತರಾಗಿ ಪೋಗಿಮೆಂದೊಡಂತೆಗೆಯ್ವೆನೆಂದು ಸಮಸ್ತ ವಾಯಸ ಬಲಂಬೆರಸು,

ಸಮದಾನೇಕಪಮಂ ಮಹಾಭಯದಮಂ ಪ್ರೋದ್ದಾಮಜಂಬೂಕದಂ
ಬಮನಭ್ರಂಕಷಕೂಟಮಂ ತಪನಕಾಂತಾಶ್ಮಪ್ರಭಾಪಾಸ್ತ ಸಂ
ತಮಸಸ್ತೋಮಮನೂರ್ಜಿತಂ ಜಿತಲಸನ್ಮೈನಾಕಮಂ ಋಷ್ಯಮೂ
ಕಮನಾನಂದದಿನೆಯ್ದಿದಂ ಸಕಲಕಾಕಾನೀಕಲಕ್ಷ್ಮೀಶ್ವರಂ ೩೩೫

ಧ್ವಾಂಕ್ಷಬಲಂಬೆರಸರಿಜಯ
ಕಾಂಕ್ಷೆಯಿನಾತ್ಮೀಯ ಮಂತ್ರಿ ಪೇೞ್ದಿಂದದನಿ
ರ್ದಂ ಕ್ಷೇಮದಿಂ ಪ್ರಚಂಡಬ
ಲಂ ಕ್ಷಿತಿಭೃತ್ತಟದೊಳಖಿಳಕಾಕಾಧೀಶಂ ೩೩೬

ಅನ್ನೆಗಮಿತ್ತಲ್ ಚಿರಂಜೀವಿ ಮುನ್ನಮೆ ಕೌಶಿಕಬಲಚರಣನಖಚಂಚುಪಕ್ಷಘಾತದಿಂ ಸಂಪೂರ್ಣಮಾಗಿ ಕಾದಿ ಸತ್ತ ವಾಯಸಂಗಳ ರಕ್ತ ಕರ್ದಮಮಂ ತನ್ನ ಮೇಲೊಟ್ಟಿಕೊಂಡು ಮೂರ್ಛಾಗತನಂತಾಗಿ ಮೇಘವರ್ಣನ ರಾಜ್ಯಲಕ್ಷ್ಮೀ ವಿಲಾಸ ಭವನಮೆನಿಪ್ಪ ವಿಶಾಲವಟವಿಟಪಿಯ ಕೆಳಗೆ ಬಿೞ್ದಿರ್ದಂ. ಅನ್ನೆಗಮಿತ್ತಲ್,

ಅರುಣೀಭೂತವಿಯತ್ತಳಂ ನವವಿಯೋಗೋದ್ವೇಗಸಂತಾಪಿತಾಂ
ಗರಥಾಂಗಂ ಮುಕುಳೀಕೃತಾಂಬುಜವನಂ ಮಂದೀಕೃತಾಶೀತರ
ಶ್ಮಿರಥಾಶ್ವಾಸ್ಯಸುಪೀತನೀರಧಿಜಲವ್ರಾತಂ ದಿನಾಂತಂ ಮನೋ
ಹರಮಾಗಿರ್ದುದು ವಾಸಯಷ್ಟಿಗತಶುಂಭತ್ತಾಮ್ರಚೂಡವ್ರಜಂ ೩೩೭

ಅಂತೆಸೆವ ದಿವಸಾವಸಾನಸಮಯದೊಳ್ ದಿವಸಕರಂ ಪರಲೋಕ ಪ್ರಕಾಶನಾರ್ಥಂ ಪೋಪುದುಂ; ಕವಿದ ಕಟ್ಟಲೆಯಂ ಕಂಡರಿಮರ್ದನಂ ಮಂತ್ರಿಮಂಡಲಮುಮನುಲೂಕವ್ರಜಮುಮಂ ಬರಿಸಿ ಬೞಿಕ್ಕಿಂತೆಂದಂ:– ನಿನ್ನೆ ನಮ್ಮ ಕಾದಿದ ಕೊಳುಗುಳದೊಳೇನಾನುಮುೞಿದ ಕಾಕಬಲಮುಮನಿಂದು ನಿರವಶೇಷಮಾಗಿಕೊಂಡು ಬರ್ಪಂ ಬನ್ನಿಮೆಂದು ಪೊಱಮಟ್ಟು ಬಂದು ವಾಯಸ

ನಿವಾಸಮಪ್ಪ ವಟವಿಟಪಿಯಂ ಸುತ್ತಿ ಮುತ್ತಿ ಕಾಕಬಲಮಂ ಕಾಣದುಲೂಕಂಗಳ್ ಬೊಬ್ಬಿಱಿದಾರ್ದು ನಿಜನಿವಾಸಕ್ಕೆ ಪೋಗಲಿರ್ದವಸರಮಂ ಚಿರಂಜೀವಿಯಱಿದು,

ಶ್ಲೋ ॥ ಅನಾರಂಭೋ ಮನುಷ್ಯಾಣಾಂ ಪ್ರಥಮಂ ಬುದ್ಧಿಲಕ್ಷಣಂ
ಅರಬ್ಧಸ್ಯಾಂತಗಮನಂ ದ್ವಿತೀಯಂ ಬುದ್ಧಿಲಕ್ಷಣಂ ॥ ೧೬೨ ॥

ಟೀ ॥ ಕೆಲಸವಂ ತೊಡಗದಿಹುದೆ ಮನುಷ್ಯರ ಬುದ್ಧಿಗೆ ಮೊದಲ ಕುಱುಹು; ಕೆಲಸವಂ ತೊಡಗಿದ ಬಟಿಕ ಅದಂ ಕೊನೆ ಮುಟ್ಟಿಸುವುದೆ ಎರಡನೆಯ ಕುಱುಹು.

ಎಂಬ ನೀತಿಯುಂಟು. ಅದಱಿಂದೆನ್ನಿರವನಱಿಪುವೆನೆಂದು ಭಿನ್ನಸ್ವರದಿಂ ಸರಂಗೆಯ್ವುದುಮುಳೂಕಂಗಳ್ ಕೇಳ್ದು ಕಾಕರುತಮಪ್ಪುದೆಂದರಿಮರ್ದನಂಗಱಿಪುವುದು ಮಾತಂ ಒಂದು ನೋಡಿ ರಕ್ತಸಿಕ್ತಶರೀರನಾಗಿ ಮುಕ್ತಜೀವನಾಗಿರ್ದ ಚಿರಂಜೀವಿಯಂ ಕಂಡು ನೀನಾರ್ಗೆನೆಂಬ ಪೆಸರಾತನೆಂದು ಕೌಶಿಕಾಧೀಶ್ವರಂ ಬೆಸಗೊಳೆ ಚಿರಂಜೀವಿಯಿಂತೆಂದಂ:–

ಅಸಮರಾಕ್ರಮ! ಪೆಱತೇಂ
ಪೆಸರೊಳ್ ಚಿರಂಜೀವಿಯೆಂ ಜಗದ್ವಿಶ್ರುತವಾ
ಯಸಚಕ್ರವರ್ತಿಮಂತ್ರಿ
ಪ್ರಸರಾಗ್ರೇಸರನೆನಖಿಳನಯಕೋವಿದನೆಂ ೩೩೮

ಎಂಬುದಂ ನಿನ್ನಂತಪ್ಪ ಮಂತ್ರಿಯಂ ಕಾಕಂಗಳೇಕೆ ಬಿಸುಟು ಪೋದುವೆನೆ; ಚಿರಂಜೀವಿ ಪೇೞ್ಗುಂ:– ನಿಮ್ಮಡಿ, ನೀಂ ನಿನ್ನೆ ಬಂದೆಮ್ಮ ಬಲಮೆಲ್ಲಮಂ ಕೊಂದು ನಿಮ್ಮ ಬೀಡಿಂಗೆ ಬಿಜಯಂಗೆಯ್ವುದುಮೆಮ್ಮರಸಂ ಮಂತ್ರಿಗಳಂ ಬರಿಸಿ ಪೇಟಿಮಿನ್ನೇಗೆಯ್ವೆಮೆನೆ: ಮಂತ್ರಿಗಳ್ ನಾವಿಂದೆ ಸಕಲವಾಯಸಬಲಮೆಲ್ಲಮನೊಂದು ಮಾಡಿ ಕೂಡಿ ಕೊಂಡರಿಮರ್ದನನೊಳ್ ಕಾದುವಮೆಂದೊಡಾನವಂದಿರಂ ಮಾರ್ಕೊಂಡು ಮತ್ತಮಿಂತೆಂದೆಂ:– ಒಂದಾನುಮೊಂದು ಕಾಲದೊಳ್ ನಮ್ಮ ವಂಶದ ಕಾಗೆ ಕೌಶಿಕಂಗಳೊಳ್ ಪಗೆಗೊಂಡ ಕಾರಣದಿನುಳೂಕಂಗಳ್ ಕೊಂದುವಲ್ಲದೆ ಪೆಱತೊಂದು ಕಾರಣಮಿಲ್ಲ; ನಾಮವರೊಳ್ ಪಗೆಯನೆತ್ತಿಕೊಂಡು ನಿತ್ತಱಿಸಲಱಿಯೆವದಱಿಂ ಸತ್ತು ಸೈರಿಸಿದರೆಂಬುತ್ತಮಿಕೆಯಂ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಕೌಶಿಕ ಶಿಖಾಮಣಿಯಂ ಕಂಡು ಬಾೞ್ವುದೆಂತುಂ ನಯಂ. ಅಲ್ಲದೆಯುಂ ಪೂರ್ವೋಕ್ತಮಿಂತೆಂಬುದಲ್ತೆ:–

ಶ್ಲೋ ॥ ಬಲೀಯಸಾ ಹೀನಬಲೋ ವಿರೋಧಂ
ನಭೂತಿಕಾಮೋ ಮನಸಾಪಿ ಕುರ್ಯಾತ್
ತಥಾ ಚ ಕುರ್ವನ್ ನವಿಶೇತ್ಪತಂಗೊ
ದೀಪಾಂತರಂ ಪ್ರಾಪ್ಯ ಯಥಾ ವಿನಶ್ಯೇತ್ ॥ ೧೬೩ ॥

ಟೀ ॥ ಬಲ್ಲಿದನೊಡನೆ ಬಡವಂ ಸ್ಪರ್ಧೆಯಂ ಮಾಡಲಾಗದು, ಮಾಡಿದೊಡುರಿಯೊಳಗೆ ಪತಂಗದ ಪುೞು ಬಿರ್ದುಹಗಹುದು.

ಎಂದೆನಿತಾನುಂ ತೆಱದಿಂ ಪೇೞಲೆನ್ನ ಮಂತ್ರಮೆ ರೋಷಗ್ರಹಾವೇಶದಂತಾಗೆ ಕೆರಳ್ದು ಕೋಪಾನಳಬಹಳಶಿಖಾಸ್ತೋಮಧೂಮಚ್ಛಾಯಾಪಟಳ ಪರಿವೃತನಾಗಿ ದಾವಾನಳಶಿಖಿಶಿಖಾನಿಕರಪರಿಷಿಕ್ತನೀಲಾಚಳವರ್ಣಂ ಮೇಘವರ್ಣಂ ಮುಳಿದೀ ಬೂತು ಪಗೆಯೊಳೊಡಂಬಟ್ಟು ಬಂದನಾಗಲ್ವೇೞ್ಕುಮಿವಂಗಂ ತಕ್ಕುದಂ ಮಾಡಿಮೆನೆ; ಸಕಳಕಾಕಬಳಮೆನ್ನಂ ಮುಸುಱಿ ನಿಶಿತಾಶನಿಪ್ರತಿಮನಿಜಚಂಚೂಚರಣಪಕ್ಷಾಘಾತ ದಿಂದೆನಗಿನಿತವಸ್ಥೆಯಂ ಮಾಡಿ ಪೋದುವೆಂಬುದುಂ; ಅರಿಮರ್ದನನದೆಲ್ಲಮಂ ಕೇಳ್ದಿಂತೆಂದಂ:- ನಿನ್ನ ಪೇೞ್ದ ಬುದ್ಧಿ ಹಿತಮಂ ಉಚಿತಮುಮಪ್ಪುದಾಗಿಯಮಲ್ಲ ದೊಡೇನಾಯ್ತು ನಿನಗಲ್ಲದ ಪರಿಭವಮಂ ಮಾಡಿದ ಪ್ರಭು ಪ್ರಭುಗುಣಕಲ್ಲದುದಂ ನೆಗೞ್ದನೆನೆ; ಮತ್ತಂ ಚಿರಂಜೀವಿಯಿಂತೆಂದಂ:-

ವಿನಯವಿಹೀನನಾತ್ಮಹಿತಕಾರ್ಯವಿದೂರನಕಾರಣಪ್ರಕೋ
ಪನನತಿಮೂರ್ಖನರ್ಥಪರನಸ್ಥಿರನಿಷ್ಟಸುಹೃದ್ವಿರೋಧಿ ದು
ರ್ಜನಪರಿವಾರನೆಂಬವನಿಪಂಗೆ ಹಿತೋಚಿತಮಪ್ಪ ಕಾರ್ಯಮಂ
ಘನತರಭಕ್ತಿಯಿಂ ನುಡಿದವಂ ಕಿಡುಗುಂ ಪರಮಾರ್ಥವೆಲ್ಲಿಯುಂ ೩೩೯

ಅಂತುಮಲ್ಲದೆಯುಂ,

ವಾಕ್ಯಂ ॥ ಶ್ರೇಯೋ ಮುರ್ಖಸ್ಯ ನ ಬ್ರೂಯಾತ್ ॥ ೨೫ ॥

ಎಂಬ ಕಥೆಗಾನುದಾಹರಣಮಾದೆನೆಂದೊಡರಿಮರ್ದನನದೆಂತೆಂದು ಬೆಸ ಗೊಳ್ವುದುಂ; ಚಿರಂಜೀವಿಯಿಂತೆಂದಂ:-

೪. ಬುದ್ಧಿಪೇೞದ ಪಕ್ಕಿಯಂ ಕಪಿಯು ಕೊಂದ ಕಥೆ

ನವಕಾಶ್ಮೀರಪರಾಗರಾಗರುಚಿರಂ ವಿಧ್ವಸ್ತ ನೀರೇಜಷಂ
ಡವಿಳಾಸಂ ಶಿಶಿರಾಂಬುಶೀಕರತೃಣಶ್ರೀಭಾಸುರಂ ಚಾರುಕೈ
ರವಹಾರಂ ವರಸಿಂಧುವಾರಮಬಲಾಪೀನಸ್ತನಕ್ಷುಣ್ಣಸಾ
ರವಿಟೌಘಂ ಗುರುಶೀತಕಾಲವೆಸೆದತ್ತೆತ್ತಂ ಮಹೀಭಾಗದೊಳ್ ೩೪೦

ವ ॥ ಅಂತೆಸೆವ ಶಿಶಿರಸಮಯದೊಳ್ ಆತ್ಮಹಿತೋಪದೇಶಾಗ್ರಹ ವಿಕಳಮಪ್ಪು ದೊಂದು ಗೋಲಾಂಗೂಲಂ ಶೀತಕ್ಕಳ್ಕಿ ಸಿಡಿಮಿಡಿಗೊಳುತ್ತಿರ್ದು ಮಿಂಚುಂ ಬುೞುವಂ ಕಂಡುಮಿದು ಕೆಂಡಮೆಂದು ಬಗೆದದಱ ಮೇಲೆ ಪುಲ್ಲಂ ಪುಳ್ಳಿಯುಮನಿಕ್ಕಿ ಮೊಕ್ಕಳಮೂದುವುದುಂ; ಸೂಚೀಮುಖನೆಂಬ ಪಕ್ಕಿ ಕಂಡು ಸಮೀಪಕ್ಕೆ ಬಂದೆಲೆ ಬಲೀಮುಖಾ! ನಿನ್ನ ಮೊಗಮಂ ತಲೆಯುಂ ಬಾತು ಪೋದಪುದು ಕಿಚ್ಚಲ್ಲ ಮಿಂಚುಂಬುೞು ನೀನಿದನೂದಿ ದೆಸೆಗೆಡವೇಡೆಂದು ಪಿರಿದುಂ ಪೊೞ್ತು ಬಾರಿಸುತಿರ್ಪುದುಮದಱ ಪೆಂಡತಿಯಿಂತೆಂದಳೆಲೆ ಮರುಳೆ! ನೀನೀ ಮರ್ಕಟಂಗೆ

ಬುದ್ಧಿಯಂ ಪೇೞಲ್ವೇಡೇಕೆಂದೊಡೆನ್ನ ಕೆಳೆಯಪ್ಪೆ ಸೂಚೀಮುಖಿಯುಮೊಂದು ಮರ್ಕಟಂ ಮೞೆಗಳ್ಕಿ ಕಳವಳಿಸುತ್ತಿರೆ ಕರುಣಿಸಿಯಿಂತೆಂದಳ್:-

ಶ್ಲೋ ॥ ದ್ವಿಹಸ್ತೋಽಸ್ತಿ ದ್ವಿಪಾದೋಽಸ್ತಿ ದೃಶ್ಯತೇ ಪುರುಷಾಕೃತಿಃ
ಶೀತವಾತಪರಿಭ್ರಷ್ಟೋ ನಿಲಯಂ ನ ಕರೋತಿ ಕಿಂ ॥ ೧೬೪ ॥

ಟೀ ॥ ಎರಡು ಕೈ ಯೆರಡು ಕಾಳ್ಗಳುಂಟು; ಪುರುಷಾಕಾರಂ ಕಾಣಬರುತ್ತಿದೆ. ಚಳಿಗಾಳಿಯಿಂ ಸಿಡಿಮಿಡಿಗೊಳುತಿರ್ದು ಮನೆಯನೇಕೆ ಮಾಡದು?

ಎಂದು ಪಲವುಂ ಸೂೞ್ ಬುದ್ಧಿಯಂ ಪೇೞುತಿರ್ಪುದುಮಾ ಕಪಿ ಕುಪಿತನಾಗಿ,

ಶ್ಲೋ ॥ ಸೂಚೀಮುಖೀ ದುರಾಚಾರೇ ಮೂರ್ಖೇ ಪಂಡಿತಮಾನಿನೀ
ಅಸಮರ್ಥೋರ್ಗೃಹಾರಂಭೇ ಸಮರ್ಥೋ ಗೃಹಭಂಜನೇ ॥ ೧೬೫ ॥

ಟೀ ॥ ಎಲೆ ದುರಾಚಾರೆಯಹ ಮೂರ್ಖೆಯಹ ಪಂಡಿತಸ್ತ್ರೀಯಹ ಸೂಚೀಮುಖಿ ಸಮರ್ಥನಲ್ಲದೆಯಿರ್ದಾತಂ ಮನೆಯ ಮಾಡುವನು; ಸಮರ್ಥನಾಗಿರ್ದಾತಂ ಮುಱಿದು ಬಿಸುಡುವನು.

ಎಂದಾ ಪಕ್ಕಿಯ ಗೂಡಂ ಕೋಡಂ ಮುಱಿದೀಡಾಡಿತ್ತು. ಅದಱಿಂ ನಿನಗಿದಱತೋಟ ಬೇಡ. ಎಂತುಂ,

ವಾಕ್ಯಂ ॥ ಅವಿನೀತನರಾಣಾಂ ಹಿತವಾಕ್ಯಂ ನ ಭಾಷಯೇತ್ ॥ ೨೬ ॥

ಟೀ ॥ ಅವಿನೀತರಾದ ಮನುಷ್ಯರ್ಗೆ ಹಿತವಂ ಪೇೞಲಾಗದು.

ಎಂಬುದು ನೀತಿಯುಂಟೆಂದಾ ಪಕ್ಕಿಯ ಪೆಂಡತಿ ನಾಡೆಯುಂ ಪೇೞೆ, ಮಾಣದೆ ಸೂಚೀಮುಖಂ ಶಾಖಾಚರನನತ್ಯಾಗ್ರಹದಿಂ ಬಾರಿಸೆ, ಕೋಪಗ್ರಹಗ್ರಸ್ತನಾಗಿ ಕಲುಷಕಂಪಿತಕಟಂ ಮರ್ಕಟನಾ ಪಕ್ಕಿಯಂ ಪಿಡಿದು ಕೊಂದಿಕ್ಕಿತ್ತು.

ಅದಱಿಂ,

ಶ್ಲೋ ॥ ಶ್ರೇಯೋ ಮೂರ್ಖಸ್ಯ ನ ಬ್ರೂಯಾತ್ ಸಹವಾಸಂ ಚ ವರ್ಜಯೇತ್
ಪಶ್ಯ ವಾನರಮೂರ್ಖೇನ ವನೇ ಸೂಚೀಮುಖೋ ಹತಃ ॥ ೧೬೬ ॥

ಟೀ ॥ ಮೂರ್ಖಂಗೆ ಹಿತವಂ ನುಡಿಯಲಾಗದು; ಆತನ ಕೂಡೆಯುಮಿರಲಾಗದು. ಅದೆಂತೆನೆ:- ವಾನರಮೂರ್ಖಂಗೆ ಬುದ್ಧಿಯಂ ಹೇೞಿದ ಸೂಚೀಮುಖಂ ವನದಲ್ಲಿ ಕೊಲಲ್ಪಟ್ಟಿತು.

ಅಂತುಮಲ್ಲದೆಯುಂ,

ಶ್ಲೋ ॥ ಶಕ್ಯೋ ವಾರಯಿತುಂ ಜಲೇನ ದಹನಶ್ಛತ್ರೇಣಸೂರ್ಯ ಪ್ರಭಾ
ವ್ಯಾಧಿರ್ವೈದ್ಯಕೃತೌಷಧೇನ ವಿವಿಧೈರ್ಮಂತ್ರಪ್ರಯೋಗೈರ್ವಿಷಂ

ನಾಗೇಂದ್ರೋ ನಿಶಿತಾಂಕುಶೇನ ಸಮದೋ ದಂಡೇನ ಗೋಗರ್ಧಭೊ
ಸರ್ವಸ್ಯೌಷಧಮಸ್ತಿ ಶಾಸ್ತ್ರವಿಹಿತಂ ಮೂರ್ಖಸ್ಯನಾಸ್ತ್ಯೌಷಧಂ ॥ ೧೬೭ ॥

ಟೀ ॥ ಉದಕದಿಂದಗ್ನಿಯಂ, ಸತ್ತಿಗೆಯಿಂ ಬಿಸಿಲಂ, ಔಷಧದಿಂ ವ್ಯಾಧಿಯಂ, ಮಂತ್ರ ಪ್ರಯೋಗದಿಂ ವಿಷಮಂ, ಅಂಕುಸದಿಂದಾನೆಯಂ, ದಡಿಯಿಂದೆತ್ತು ಕತ್ತೆಗಳಂ, ನಿಲಿಸಲ್ ಬಹುದು; ಮತ್ತೆ ಎಲ್ಲವಕ್ಕಂ ಶಾಸ್ತ್ರವಿಹಿತಮಪ್ಪೌಷಧಮುಂಟು; ಮೂರ್ಖಂಗೌಷಧಮಿಲ್ಲ.

ಎಂಬುದುಂ; ಅದೆಲ್ಲಮಂ ಕೇಳ್ದರಿಮರ್ದನಂ ತನ್ನನ್ವಯಾಗತಮಂತ್ರಿಗಳಪ್ಪ ರಕ್ತಾಕ್ಷ, ಕ್ರೂರಾಕ್ಷ, ಜಿಂಹಾಕ್ಷ, ದೃಪದಾಕ್ಷರೆಂಬ ನಾಲ್ವರ್ಮುಖ್ಯ ಮಂತ್ರಿಗಳಂ ಸಮೀಪಕ್ಕೆ ಕರೆದು-ಪೇೞಿಮೀ ಚಿರಂಜೀವಿಗೇಗೆಯಲ್ವೆಕ್ಕುದೆನೆ; ನಯಾಗಮದಕ್ಷಂ ರಕ್ತಾಕ್ಷನಿಂತೆಂದಂ:-

ಒಡವೆಯನಿತ್ತುಂ ಸಂತತ
ಮೊಡನುಂಡು ಕೂಸುಗೊಟ್ಟುಮೆಂದುದನೆಂದುಂ
ಕಡುಗೂರ್ತುಮಹಿತಬಲಮಂ
ಕಿಡಿಸುವುದುಚಿತಂ ನೃಪಂಗೆ ಮನುಮುನಿಮತದಿಂ ೩೪೧

ಅದಲ್ಲದೆಯುಂ, ಪೂರ್ವೋಕ್ತಮಿಂತೆಂಬುದಲ್ತೆ:-

ಶ್ಲೋ ॥ ಹೀನಶ್ಯತ್ರುರ್ನಿಹಂತವ್ಯೋ ಯಾವನ್ನಬಲವಾಭವೇತ್
ಸಂಜಾತಬಲಪೌಷ್ಕಲ್ಯಃ ಪಶ್ಚಾದ್ಭವತಿ ದುರ್ಜಯಃ ॥ ೧೬೮ ॥

ಟೀ ॥ ಶತ್ರುದುರ್ಬಲನಾಗಿರ್ದಲ್ಲಿಯೇ ಕಿಡಿಸೆಲ್ವೇೞ್ಕುಂ; ಬಲಾಧಿಕನಾದ ಬೞಿಕ ಕಿಡಿಸಲ್ಬಾರದು.

ಅದಱಿನೀತನಂ ಯಮನಿಕೇತನಕ್ಕಟ್ಟುವುದೆ ನಯಮೆನೆ; ಕ್ರೂರಾಕ್ಷನಂ ಕರೆದು-ನಿನ್ನಭಿಪ್ರಾಯಮಾವುದು ಪೇೞೆನೆ; ಅವನೀತನಂ ಕೊಲ್ವುದೆ ನೀತಿಯೆನೆ; ಜಿಂಹಾಕ್ಷನಂ ಬೆಸಗೊಳಲಾತನಿಂತೆಂದನೀ ಮಂತ್ರಿಗಳ್ ಪೇೞ್ದಂತೆ ಕದನದೊಳಿದಿರ್ಚಿದರಂ ಕೊಂದೊಡೊಂದುಂ ದೋಷಮಿಲ್ಲ; ಅದಲ್ಲದೆಯುಂ,

ಪುತ್ತೇೞಿದನಂ ಕೈದುವ
ನಿತ್ತನೇರ್ಪತ್ತನಂ ರಣಾಂಗಣದೊಳ್ ಬೆ
ನ್ನಿತ್ತನನಿೞಿಯರಮೋಘಂ
ಮತ್ತೆನಿಸದೆ ತುೞಿಲಸಂದ ಜನಮಂ ಜಗದೊಳ್ ೩೪೨

ಪುಲ್ಲಂ ಕರ್ಚಿದನಂ ತ
ಳ್ವಿಲ್ಲದೆ ಮಱೆವೊಕ್ಕನಂ ಮಹಾಬ್ರಾಹ್ಮಣನಂ
ಕೊಲ್ಲರ್ ಪಾಪಕ್ಕಂಜುವ
ರೆಲ್ಲಂ ಸ್ತ್ರೀಬಾಲವೃದ್ಧಜನಮಂ ಜಗದೊಳ್ ೩೪೩

ಅದಲ್ಲದೆಯುಂ, ಶ್ರೀರಾಮನಂ ಗುಣಂಗೊಂಡನೆಂಬಿನಿತಱೊಳೆ ರಾವಣಂ ವಿಭೀಷಣನನೆಂತು ಪರಿಹರಿಸಿದನಂತೆ ನಿಮ್ಮಡಿಯ ಗುಣಪ್ರಶಂಸೆಗೆಯ್ದನಿತಱೊಳೆ ವಾಯಸಂಗಳಿದರ್ಕಿನಿತವಸ್ಥೆಯನೆಯ್ದಿಸಿದುವದಱಿಂದಿದು ನಮ್ಮ ಕೈಯ್ಯೊಳ್ ವಧಪ್ರಾಪ್ತನಲ್ಲಮಲ್ಲದೆಯುಂ, ಪೂರ್ವೋಕ್ತಮಿಂತೆಂಬುದಲ್ತೆ:-

ಶ್ಲೋ ॥ ಶ್ರೂಯತೇ ಹಿ ಕಪೋತೇನ ಶತ್ರುಶ್ಶರಣಮಾಗತಃ ॥ ೧೬೯ ॥

ಎಂಬ ಕಥೆಯಂ ಕೇಳ್ದಱಿಯಿರೆಂದೊಡರಿಮರ್ದನನದೆಂತೆನೆ-ನಯಶಾಸ್ತ್ರದಕ್ಷಂ ಜಿಂಹಾಕ್ಷಂ ಪೇೞ್ಗುಂ:-

೫. ಕಪೋತಂ ಕಿರಾತಂಗೆ ತನ್ನಸುವನಿತ್ತ ಕಥ

ವ ॥ ಒರ್ವ ಶಬರಶಿಬಿರಾಧಿನಾಯಕಂ ಬೇಂಟೆವೋಗಿ ಪಕ್ಕಿಗಳನೆಲ್ಲಿಯುಂ ಪಡೆಯದೆ ಅಡವಿಯೊಳಿರ್ಪನ್ನೆಗಮಕಾಲಜಲಧರನಿರ್ಮುಕ್ತ ಘೋರಾಂಬುಧಾರಾ ಪಾತದಿಂ ನಾಂದತಿಪ್ರಚಂಡಪವನಹತಿಯಿಂದಾಕಂಪಿತಶರೀರನಾಗಿ ಬರುತ್ತುಂ,

ವಿವಿಧಪ್ರಕಾರಶಾಖಾ
ನಿವಹಮನುದ್ಯದ್ವಿಚಿತ್ರಪತ್ರಮನುದ್ದಾ
ಮವಟಕ್ಷಮಾಜಮಮಂ ಶಬ
ರವಲ್ಲಭಂ ಮೆಲ್ಲಮೆಲ್ಲನೆಯ್ದಿದನಾಗಳ್ ೩೪೪

ಅಂತೆಯ್ದಿವಂದು ಬೆಱೆತು ಬಿಬ್ಬೆಱಿಗಾದ ಕೈಯ್ಯಂಕಾಲುಮನುಡುಗಿ ಕುನುಂಗಿ ಕುಳ್ಳಿರ್ದ ಕಿರಾತನನಾ ಮರದೊಳಿರ್ಪ ಕಪೋತಶಿಖಾಮಣಿ ಕಂಡು ಕರುಣಾರ ಸಾರ್ದ್ರ ಹೃದಯನಾಗಿ ಸಮೀಪದೊಳಿರ್ದ ತಾಪಸಾಶ್ರಮಕ್ಕಾಗಳೆ ಪೋಗಿ ಚಂಚೂಪುಟದಿ ನೊಂದು ಕೊಳ್ಳಿಯಂ ಕರ್ಚಿತಂದು ಪುಳಿಂದನ ಮುಂದಿಟ್ಟು ಪುಲ್ಲಂ ಪುಳ್ಳಿಯಮಂ ತಂದಿಕ್ಕಿ ಕಿಚ್ಚನುರಿಪೆ ಸರ್ವಾಂಗಮಂ ಕಾಸಿಕೊಂಡು ಸಚೇತನನಾಗಿ ಬಾಹ್ಯಾಂತರಾಗ್ನಿ ಗಳೊಡಲನೊಡನೊಡನೆ ಸುಡೆ ಸೈರಿಸಲಾಱ ದಿಂತೆಂದಂ:- ಎನಗಿನಿತುಮುಪಚಾರಂ ಗೆಯ್ದ ದೈವವೇ ! ನೀನೆನ್ನ ಕ್ಷುದ್ಬಾಧೆಯಂ ಮಾಣಿಸಿ ಪ್ರಾಣಮಂ ರಕ್ಷಿಸಲ್ವೇೞ್ಕುಮೆನೆ; ಕಪೋತಾಧಿರಾಜನಿನ್ನೇಗೆಯ್ವೆನೆಂದು,

ಅನಿಮಿತ್ತಂ ಗರುಡಂಗೆ ತನ್ನಸುವನಿತ್ತಂತಾದಿ ಜೀಮೂತಾವಾ
ಹನವಿದ್ಯಾಧರಚಕ್ರವರ್ತಿತಿಳಕಂ ಶ್ರೀಲೀಲನಂ ಶಂಖಚೂ
ಡನನುತ್ಸಾಹದೆ ಕಾದು ನಾಗನಿವಹಕ್ಕಾನಂದಮಂ ಮಾಡಿ ಜೀ
ಯೆನೆ ವಾರಾಶಿಪರೀತಧಾತ್ರಿ ತಳೆದಂ ಲೋಕೋತ್ತರಂ ಕೀರ್ತಿಯಂ ೩೪೫

ಅದಱಿಂದೀ ಶರೀರಂ ಪರೋಪಕಾರಾರ್ಥಮಾಗಲ್ವೇೞ್ಕುಮಿಾತನುಂ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿದ ನೆನಗಂ ಪೆಱತುಪಾಯಮಿಲ್ಲಮಿಾಶಬರಂಗೆನ್ನ ಶರೀರಮನೆ

ಕುಡುವೆನೆಂದು ಕಪೋತ ಕುಲೋತ್ತಮಂ ಪರೋಪಕಾರಾರ್ಥಕ್ಕೆ ಚಿತ್ತಮಂ ಕೈಕೊಂಡು,

ದಶಮುಖನ ರೌದ್ರಕೋಪಾ
ಗ್ನಿಶಿಖಾಳಿಗಿದಿರ್ಚಿದಾ ಜಟಾಯುವ ತೆಱದಿಂ
ವಿಶದಮತಿ ವಿಸ್ಫುರದ್ದಹ
ನಶಿಖಾಳಿಗಿದಿರ್ಚಿದಂ ಕಪೋತಾಧೀಶಂ ೩೪೬

ಅಂತಾ ಕಿರ್ಚಿನೊಳ್ ಪಾಯ್ದು ಸತ್ತ ಕಪೋತನಂ ಕಂಡು ಕಿರಾತಂ ತನ್ನುದರ ದಹನತಾಪಶಮನಂ ಮಾಡಿದಂ.

ಅದಱಿಂ,

ಶ್ಲೋ ॥ ಶ್ರೂಯತೇ ಹಿ ಕಪೋತೇನ ಶತ್ರುಶ್ಯರಣಮಾಗತಃ
ಜೀಮೂತೇನ ಯಥಾನ್ಯಾಯಂ ಸ್ವಮಾಂಸೈರಪಿ ತರ್ಪಿತಃ ॥ ೧೭೦ ॥

ಟೀ ॥ ಮಱೆಹೊಕ್ಕಶತ್ರುವಂ ಕಪೋತಂ ಸ್ವಶರೀರಮಾಂಸದಿಂದಲೆ ಆರಾಧಿಸಿತು. ಅದೆಹಗೆಂದೊಡೆ ಜೀಮೂತವಾಹನಂ ಸ್ವಮಾಂಸದಿಂ ಗರುಡನನಾರಾಧಿಸಿದಹಗೆ.

ಅಂತು ಕಪೋತಂ ಶರಣಾಗತನೆಂಬನಿತಱೊಳೆ ಕಿರಾತಂಗೆ ಮೊದಲಾಗಿ ತನ್ನಸುವನಿತ್ತುದು. ಈತನುಂ ನಿಮ್ಮಡಿಯ ಗುಣಕೀರ್ತನಮೆ ಕಾರಣಮಾಗಿ ಕಾಗೆಯ ಕೈಯೊಳ್ ಪರಾಭವಂಬೆತ್ತನಂತುಮಲ್ಲದೆ ತನ್ನಾಳ್ದನ ದೆಸೆಯೊಳ್ ಭೀತನುಮಪಮಾನಿತನುಮಾಗಿರ್ದನದಱಿಂದೀತನಂ ಕಾವುದೆ ನೀತಿಯುಂ ಧರ್ಮಮುಮೆಂಬುದುಂ ಕೇಳ್ದರಿ ಮರ್ದನಂ ದೃಪದಾಕ್ಷನೆಂಬ ಮಂತ್ರಿಯ ಮೊಗಮಂ ನೋಡಿ ನಿಮ್ಮ ಕಂಡ ನಯಮಾವುದು ಪೇೞಿಮೆನಲಾತನಿಂತೆಂದಂ:– ಜಿಂಹಾಕ್ಷನೆಂದಂತೀ ವಾಯಸಂ ವಧಪ್ರಾಪ್ತನಲ್ಲನದಲ್ಲದೆಯುಂ,

ಶ್ಲೋ ॥ ಶತ್ರೋರಪಿ ಹಿತಂ ಶ್ರೇಯೋ ವಿವದೇತೇ ಪರಸ್ಪರಂ ॥ ೧೭೧ ॥

ಎಂಬುದೊಂದು ಕಥೆಯುಂಟೆನೆ–ಕೌಶಿಕಾಧೀಶ್ವರನದೆಂತೆನೆ–ದೃಪದಾಕ್ಷಂ ಪೇೞ್ಗುಂ:–

೬. ಬ್ರಹ್ಮರಾಕ್ಷಸನುಂ, ತಸ್ಕರನುಂ

ಉಜ್ಜಯಿನಿಯೆಂಬ ಪೊೞಲೊಳ್. ಸುಬ್ರಹ್ಮಣ್ಯನೆಂಬ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಿರ್ಪಂ. ಆತಂಗೆರಡಾವನಾರಾನುಂ ದಾನಂಗೊಟ್ಟೊಡವಂ ಕಳಲೆಂದೊರ್ಬ ಕಳ್ಳಂ ಬರುತ್ತಿರ್ದೆಡೆಯೊಳೊಂದು ನಿಡಿದಪ್ಪ ರೂಪಂ ಕಂಡು ನೀನಾರ್ಗೆಂದು ಬೆಸಗೊಂಡೊಡೆ, ಆಂ ಬ್ರಹ್ಮರಾಕ್ಷಸಂ, ನೀನಾರೆಂದು ಕೇಳ್ದೊಡಾಂ ಕಳ್ಳನೆಂದೊಡೆಲ್ಲಿಗೆ

ಪೋದಪ್ಪೆಯೆಂದು ಬೆಸಗೊಳ್ವುದುಂ; ಸುಬ್ರಹ್ಮಣ್ಯಭಟ್ಟಂಗೆರಡಾವುಳ್ಳಿನಂ ಕಳಲ್ವೋದಪ್ಪೆ ನೆಂಬುದುಂ; ನಾನಾ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಂ ಪಿಡಿಯಲೆಂದು ಪೋಗಲಿರ್ದೆನದಱಿಂದೊಡನೆ ಪೋಪಂ ನಡೆಯೆಂದಿರ್ಬರುಂ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನ ಮನೆಯನೆಯ್ದೆವಂದು ಕಳ್ಳನಿಂತೆಂದಂ; ನಾನಾ ಪಶುವನುಯ್ವನ್ನೆವರಂ ನೀನುಸಿರದಿರೆನೆ; ರಕ್ಕಸನಿಂತೆಂದಂ :– ನೀನಾಪಶುವಂ ಬಿಡುವ ಪೊಡೆವ ಕಳ ಕಳಮಂ ಕೇಳ್ದು ಪಾರ್ವನೆಚ್ಚತ್ತೊಡೆನ್ನ ಕಾರ್ಯಂ ಕಿಡುಗುಂ; ಮುನ್ನಂ ನಾಂ ಪಿಡಿದಪೆಂ; ಬಳಿಕ್ಕ ನೀಂ ಪಶುವಂ ಕೊಂಡು ಪೋಗೆಂದೊಡೆ– ಕಳ್ಳನೆಂದನಂತಪ್ಪೊಡೆ ಬ್ರಹ್ಮರಾಕ್ಷಸಂ ಪಿಡಿಯಲ್ ಬಂದಿರ್ದಪಂ, ಬೇಗಮೇಳೆಂದು ಪೇಳ್ದಪೆಂ ನೋಡೆನೆ; ಬ್ರಹ್ಮರಾಕ್ಷಸಂ–ನಿನ್ನಿಂದೆ ಮುನ್ನಮೆ ನಾಂ ಪೇಳ್ದಪೆನೆಂದು ಪಾರ್ವನ ಪಟ್ಕೆಯ ಸಮೀಪಕ್ಕೆ ಬಂದೆಲೆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಾ ! ನಿನ್ನ ಪಶುವಂ ಕಳ್ದುಕೊಂಡು ಪೋಗಲೆಂದೊರ್ವ ಕಳ್ಳಂ ಬಂದಿರ್ದಪಂ ಬೇಗಮೇಳೆನಲೊಡಂ; ಕಳ್ಳಂ–ಎಲೆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಾ! ನಿನ್ನಂ ಬ್ರಹ್ಮರಾಕ್ಷಸಂ ಪಿಡಿಯಲ್ಬಂದಿರ್ದಪಂ ಬೇಗಮೇಳೆಂಬುದು ಮದುಂ ಕೇಳ್ದು ಬ್ರಾಹ್ಮಣನೆಚ್ಚತ್ತದಾರೆಲವೋ ! ಎಂದದ್ದರಿಸಿ ಬರಲೊಡಂ ತಸ್ಕರನುಂ ಬ್ರಹ್ಮರಾಕ್ಷಸನುಮೋಡಿ ಪೋದರ್,

ಅದಱಿಂ,

ಶ್ಲೋ ॥ ಶತ್ರೋರಪಿ ಹಿತಂ ಶ್ರೇಯೋ ವಿವದೇತೆ ಪರಸ್ಪರಂ
ಚೋರೇಣ ಜೀವಿತಂ ದತ್ತಂ ರಾಕ್ಷಸೇನತು ಗೋಯುಗಂ ॥ ೧೭೧ ॥

ಟೀ ॥ ಶತ್ರುಗಳಾಗಿರ್ದವರ್ ತಮ್ಮೊಳ್ ವಿವಾದಂ ಮಾಡಿದ ದೆಸೆಯಿಂ, ಕಳ್ಳನ ದೆಸೆಯಿಂ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನ ಸಾವು ಉೞಿಯಲ್ಪಟ್ಟಿತು; ರಾಕ್ಷಸನಿಂ ಗೋವುಗಳೆರಡಮುೞಿಯಲ್ಪಟ್ಟವು.

ಅದುಕಾರಣದಿಂ ವಿರೋಧಿವರ್ಗದೊಳೆನ್ನರುಮನಾದೊಡಂ ತನ್ನೊಳಗಿಡು ವುದೆ ನಮಗುಱುವಕಾರ್ಯಂ. ಅಂತುಮಲ್ಲದೀತಂ ಮೇಘವರ್ಣನ ಪ್ರಧಾನನವ ರಿಂದಪಮಾನಿತನಾಗಿ ಬಂದಾತನಂ ಕೈಕೊಳ್ವುದೆ ನೀತಿಯುಂ ಖ್ಯಾತಿಯುಮ ದೆಂತೆನೆ:– ಕಮಲಾಸನನ ಕೈಯೊಳಮರತ್ವಮಂ ಪಡೆದಮರಸಮಿತಿಯಂ ಕೋಟಲೆ ಗೊಳಿಪ ಹಿರಣ್ಯಾಕ್ಷನಂ ಪುಂಡರೀಕಾಕ್ಷಂ ಕೊಂದಾತನಗ್ರಸುತನಪ್ಪ ಪ್ರಹ್ಲಾದಂ ತನಗೆ ಭಕ್ತನೆಂಬನಿತಱೊಳೆ ಕಾದು ಆತಂಗೆ ವರದನಾದಂ. ಅದಱಿಂದೀ ಚಿರಂಜೀವಿಯಂ ಕಾವುದೆ ಧರ್ಮಂ. ಅದಲ್ಲದೆಯುಂ, ಮಳಯಕೇತುವೆಂಬ ರಾಜತನೂಜನತಿ ತೇಜಿಷ್ಠನಾಗಿ ತನ್ನ ಮಂತ್ರಿ ಮುದ್ರಾರಾಕ್ಷಸಂಗೆ ತಥ್ಯಾಭಿಯೋಗಮಾದೊಡಂ ಮಿಥ್ಯಾಭಿಯೋಗಮೆಂದು ನಿಶ್ಚೈಸಿ ನಿರ್ವಿಚಾರದಿಂ ನಿರ್ದಾಟಿಸಿ ಕಳೆದೊಡಾತನಪಮಾನಿತನಾಗಿ ಪೋಗಿ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತಂಗಾಪ್ತನ ಪ್ಪುದುಮಾ ಮಲಯಕೇತು ಮಂತ್ರಿ ಸಹಿತನಾಗಿ ಶತ್ರುಸಂಗ್ರಹಕ್ಕೆ ಬಂದಂ. ಅದಱಿಂ ಮೇಘವರ್ಣನುಮಿಂತಪ್ಪ ಮಂತ್ರಿಯನವಜ್ಞೆಗೆಯ್ದುಪೇಕ್ಷೆಯಿಂದಿರೆ ಕೆಟ್ಟಂ.

ಅದರ್ಕೊಂದು ಸಂದೆಯಂ ಬೇಡ. ನಾವೀ ವಾಯಸಮಂತ್ರಿಯಂ ಕಾವುದೆ ನಯಂ. ಎಂದೆನೇಕ ಹೇತು ದೃಷ್ಟಾಂತಂಗಳಂ ತೋಱಿ ನುಡಿದ ದೃಪದಾಕ್ಷನಂ ಕಟಾಕ್ಷಿಸಿ ಪತಿ ಹಿತಶಿಖಾಮಣಿಯಪ್ಪ ರಕ್ತಾಕ್ಷನಿಂತೆಂದಂ:-

ಶ್ಲೋ ॥ ಉಪಕಾರಾಣಿ ವಾಕ್ಯಾನಿ ಶತ್ರೂಣಾಮುಪಲಕ್ಷಯೇತ್
ವ್ಯಾಧಾ ಮೃಗವಧಂ ಕರ್ತುಂ ಹೃದ್ಯಂ ಗಾಯಂತಿ ಸುಸ್ವರಂ ॥ ೧೭೩ ॥

ಟೀ ॥ ಶತ್ರುಗಳ್ಗುಪಕಾರಮಪ್ಪ ವಾಕ್ಯಂಗಳನೆ ತೋಱುವುದು; ವ್ಯಾಧರ್ ಮೃಗ ವಧೆಯಂ ಮಾಡಲೋಸುಗ ಸುಸ್ವರದಲ್ಲಿ ಹಾಡುವರ್.

ಎಂಬ ನೀತಿಯಿಂ ನೀವೆಲ್ಲಂ ಕಪಟನಾಟಕಸೂತ್ರಧಾರನುಮಪ್ರಕಾಶ ಹೃದಯನುಂ ಕ್ಷಮಾಧರನುಂ ಅತಿ ವಿಧಾನನುಂ ಮೇಘವರ್ಣನ ಪ್ರಧಾನನುಮಪ್ಪ ಚಿರಂಜೀವಿಯ ಕಪಟಮನಱಿಯದೆ ಮೃದು ಮಧುರಾಲಾಪಂಗಳಂ ನಂಬಿ ಕೌಶಿಕಶಿಖಾಮಣಿಯ ಪ್ರಾಜ್ಯರಾಜ್ಯಮಹಾಮಹೀರುಹಕ್ಕೆ ದಾವಾಗ್ನಿಗಳಾದಿರ ದೇಕೆಂದೊಡೆ-ಚಿರಂಜೀವಿ ಚಿರಂತನನುಂ ಬುದ್ಧಿವಂತನುಂ ಸ್ವಾಮಿಹಿತನು ಮಪ್ಪುದಱಿನೆಂತುಂ ಸ್ವಾಮಿಗೆ ತಪ್ಪಲಱಿಯಂ. ಮತ್ತಮಿಾತನಿರ್ದಂದಂ ವತ್ಸರಾಜನೆಂಬ ರಾಜಪುತ್ರಂ ಶತ್ರುಸಂಗ್ರಹಕ್ಕೊಳಗಾದೊಡಾತನ ಮಂತ್ರಿ ಯೌಗಂಧರಾಯಣಂ ಪತಿಹಿತಾರ್ಥಂ ಯೋಗಾಚಾರನಾಗಿರ್ದಂತೆಯಂ, ಬಂಧುಸಂಬಂಧಮಪ್ಪ ಬದ್ಧವೈರಂ ಕಾರಣಮಾಗಿ ದುರ್ಯೋಧನನಂ ಸಾಧಿಸಲೆಂದಾರಾಧಿಸುತ್ತುಂ ಶಕುನಿಯೆಂತಿರ್ದನಂತೆಯುಂ ನಂದಂ ನಿಜನಂದನರಂ ಕೊಂದ ಪಗೆಯಂ ಬಗೆಯೊಳೆ ಸಾಧಿಸಲೆಂದು ಸಾಧುವೇಷದಿಂ ಭೇದಿಸಲಿರ್ದಂತೆಯುಂ, ವಾಯಸ ಮಂತ್ರಿ ನಮಗಪಾಯಮಂ ಬಗೆದುಪಾಯದಿನಿರ್ದೊಡಿವೆಲ್ಲಂ ಸಹಜಮಲ್ಲ. ನಿಶ್ಚಯಂ ಕಾಗೆಗಳ್ಗೆ ಪಗೆಯಾಗಿರ್ದನೆಂದು ನಂಬಲ್ವೇಡಮೆಂದು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಾನುಮಾನಂ ಗಳಿಂ ತತ್ತ್ವವಿಧಂ ನುಡಿವಂತೆ ನುಡಿದ ನಿಜಮಹತ್ತರಂಗುತ್ತರಂಗೊಡಲೊಲ್ಲ ದಿರ್ದರಿಮರ್ದನಂಗೆ ಕ್ಷತ್ರಪ್ರತಿಪತ್ತಿ ಚಿತ್ತಮನೊತ್ತರಿಸೆ,

ಶರಣಾಗತರಕ್ಷಣಮೇ
ನರಪಂಗೆ ವಿಶೇಷಲಕ್ಷಣಂ ನಿಶ್ಚಯಮೆಂ
ದರಿಮರ್ದನನಂತಾಗಳ್
ಚಿರಂಜೀವಿಯನೆತ್ತಿಮೆಂದು ತೊಟ್ಟನೆ ನುಡಿದಂ ೩೪೭

ಅಂತು ನುಡಿದಾ ಕೌಶಿಕಾಧೀಶ್ವರನ ಮಾತಂ ಕೇಳ್ದು ರಕ್ತಾಕ್ಷನಿಂತೆಂದಂ:- ದೇವಾ ನೀವಿಂತೀ ರಾಜಸವೃತ್ತಿಯಿಂದೀ ಚಿರಂಜೀವಿಯನೆತ್ತಿದಿರಪ್ಪೊಡೆ,

ಶ್ಲೋ ॥ ಶ್ರೂಯತೇ ಹಿ ಮೃತಂ ಸಿಂಹಂ ಘಾತಯಿತ್ವಾ ತದಸ್ಥಿಭಿಃ
ಕಾರಯಿತ್ವಾ ಚ ಸಪ್ರಾಣಂ ತೇನ ತುಂಬಭುಜೋ ಹತಃ ॥ ೧೭೪ ॥

ಟೀ ॥ ಸತ್ತ ಸಿಂಹದ ಅಸ್ಥಿಗಳೊಂದುಗೂಡಿ ಆಕಾರಮಂ ಮಾಡಿ ಪ್ರಾಣಮಂ ಬರಿಸಿ ಆ ಸಿಂಹದಿಂ ತುಂಗಭುಜನೆಂಬರಸು ಕೊಲಲ್ಪಟ್ಟಂ.

ಎಂಬ ಕಥೆಯಂತಕ್ಕುಮೆನೆ–ಕೌಶಿಕಾಧೀಶ್ವರದೆಂತೆನೆ–ಮಂತ್ರಿ ಚೂಡಾಮಣಿಯಪ್ಪ ರಕ್ತಾಕ್ಷನಿಂತೆಂದಂ:–

೭. ತುಂಗಭುಜನ ಕಥೆ

ಅಂಗಜಬಾಣಕಲ್ಪಗಣಿಕಾಗಣದಿಂ ವಿಟಕೋಟಿಯಿಂ ನವೋ
ತ್ತುಂಗಶಿವಾಲಯಪ್ರಕರದಿಂ ವರವಾಪಿಗಳಿಂ ಬೃಹತ್ತಟಾ
ಕಂಗಳನಿಕ್ಷುಚೂತವನರಾಜಿಗಳಿಂದೆಸೆದಿರ್ಪ ರಮ್ಯಗೇ
ಹಂಗಳಿನಂಗದೇಶದ ಬೆಡಂಗು ಮನಂಗೊಳಿಕುಂ ಜನಂಗಳಂ ೩೪೮

ವ ॥ ಅಂತಪ್ಪಂಗದೇಶದೊಳ್ ತುಂಗಭುಜನೆಂಬರಸನಿರ್ಪಂ– ಆತನಲ್ಲಿಗೆ ಯೋಗಸಿದ್ಧ ತಂತ್ರಸಿದ್ಧ ಮಂತ್ರಸಿದ್ಧರೆಂಬ ಮೂವರ್ ಸಿದ್ಧರ್ ಬಂದು ಚೋದ್ಯಮಪ್ಪ ವಿದ್ಯೆಗಳಂ ಬಲ್ಲೆವೆಂದೊಡರಸಂ– ನೀಂ ಬಲ್ಲವಿದ್ಯೆಗಳಾವುವೆನೆ; ಯೋಗಸಿದ್ಧನೆಂದಂ: ಎನಿತುಕಾಲದಸ್ಥಿಸಮೂಹಂಗಳಿರ್ದೊಡಂ ಇವಿಂತಪ್ಪ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಶಲ್ಯವೆಂದು ಸಹದೇವನಂತೆ ಪೇಟಲ್ ಬಲ್ಲೆನೆಂಬುದುಂ; ತಂತ್ರಸಿದ್ಧನೆಂದಂ:– ಅನೀತಂ ತೋಱಿದ ಸ್ಥಿತಿಗಳನಾ ಪ್ರಾಣಿಯ ಪೂರ್ವರೂಪಮಂ ಪೋಲೆ ವಿಶ್ವಕರ್ಮನಂತೆ ನಿರ್ಮಿಸಲ್ ಬಲ್ಲೆನೆಂಬುದುಂ; ಮಂತ್ರಸಿದ್ಧಂ:– ಆನೀ ಸಾಧಕಂ ಸಲಕ್ಷಣಮಾಗಿ ಮಾಡಿದ ಶಲ್ಯಾವಯವಕ್ಕೆ ದೇವನಂತೆ ಜೀವಮಂ ಪಡೆದುಮದರ್ಕೆ ಸತ್ತ್ವಮಂ ದೃಢತ್ವಮುವಪ್ಪಂತೆ ಮಾಡಿ ತೋಱಲ್ ಬಲ್ಲೆನೆಂದು ಬಿನ್ನಪಂಗೆಯ್ದೊಡರಸನಮಂ ಮನ್ನಿಸಿ ಬಟಿಕೊರ್ವವ್ಯಾಧಾಧಿಪನಂ ಬರಿಸಿ ಪಲಕಾಲದ ಶಲ್ಯಂಗಳನೆಲ್ಲಿಯಾದೊಡಂ ಕೊಂಡು ಬಾ ಪೋಗೆಂದೊಡಾ ಕಿರಾತಕಂ ಪೋಗಿ ತನ್ನ ಪಳ್ಳಿಯ ಸಮೀಪದೊಳ್ ಪುರಾಣಕೂಪದೊಳಿರ್ದಸ್ಥಿಯನಾಯ್ದು ತಂದೊಪ್ಪಿಸಲೊಡಮರಸನಾ ಸಿದ್ಧರಂ ಬರಿಸಿ ತೋಱುವುದಮವರೊಳ್ ಯೋಗಸಿದ್ಧನಿದು ಮಹಾಬಲವಂತನಪ್ಪ ಸಿಂಹದಸ್ಥಿಗಳೆಂದು ಪೇೞ್ವುದುಮರಸಂ ತಂತ್ರಸಿದ್ಧನ ಮೊಗಮಂ ನೋಡಿ ನೀನಿದಂ ಸಿಂಹದಾಕೃತಿಯಂ ಮಾಡೆಂಬುದಮಾತನಂತೆ ಗೆಯ್ವನೆಂದವಂ ಕೊಂಡುಪೋಗಿ ಕಂಡವರ್ ಭಯಂಗೊಂಡೋಡುವಂತೆ ಭಯಂಕರಾಕಾರಮಪ್ಪ ಸಿಂಹಮಂ ಮಾಡಿ ನೋಡಲ್ ಬನ್ನಿಮೆಂದರಸನಂ ಕರೆವುದುಂ; ಸಮಸ್ತ ಪರಿವಾರಂಬೆರಸು ಪೋಗಿ ನೀಡುಂಭಾವಿಸಿ ನೋಡಿ ಚೋದ್ಯಂಬಟ್ಟು ಬಟಿಕ್ಕೆ ಮಂತ್ರಸಿದ್ಧನಂ ಕರೆದು ನೀನಿದಂ ಸಜೀವಂಗೆಯ್ಯೆಂಬುದುಮಾ ನೃಪನ ಮಂತ್ರಿಗಳೊಳೊರ್ವಂ ಬಿನ್ನಿಪಮೆಂದಿಂತೆಂದಂ: ದೇವಾ! ನೀವೀ ಸಿದ್ಧರ ವಿದ್ಯೆಯ ಮೈಮೆಯಂ ನೋಡಲಿನಿತಂ ಮಾಡಿದಿರ್, ಇವರಿರ್ಬರ ವಿದ್ಯೆಯೆಂತು ಸತ್ಯವಾದುದಂತೆ ಮಂತ್ರಸಿದ್ಧನ ವಿದ್ಯಂ ಸತ್ಯಮಪ್ಪುದಱೊಳ್ ಸಂದೆಯಮಿಲ್ಲದಱಿಂದಿಂ ಸಿಂಹಮಂ ಪ್ರಾಣಮಂ ಪಡೆಯಿಸಿ ನೋಟ್ಪಿ ವಿನೋದಮೆಂತುಂ ಬೇಡೆಂಬುದುಮರಸನೀ ಚೋದ್ಯಮಂ ನೋಟ್ಪಿ

ಮುಸಿರದಿರಿಮೆನೆ; ಮತ್ತೊರ್ವ ಮಂತ್ರಿಯಿಂತೆಂದಂ:– ದೇವಾ! ನೀವಿಂತು ಅಸದಾ ಗ್ರಹಿಗಳಾಗಿ ಬೆಸಸಿದರ್, ಪಿರಿಯಮಂತ್ರಿ ಪೇೞ್ದಂತೆ,

ಸಿಂಗಂ ಗಡ! ಮತ್ತದು ತಂ
ತಂತ್ರಗಳೊಳಂ ದಿವ್ಯಮಪ್ಪ ಮಂತ್ರಂಗಳೊಳಂ
ತಾಂ ಗಡ! ಸಂಭೂತಂ ಗಡಿ
ದೇಂ ಗಡ ನಮ್ಮಳವೆ ಬಟಿಕೆ ನಿಲಲುಂ ಗೆಲಲುಂ ೩೪೯

ಅದಱಿನೆತ್ತುವುದು ಮಂತ್ರಮಲ್ಲ, ಇಂತಪ್ಪೆಡಗೊಂಡು ಕಥೆಯುಂಟೆನೆ–ಅರಸನ ದೆಂತೆನೆ–ಮಂತ್ರಿ ಪೇೞ್ಗುಂ:–

೮. ಸತ್ತ ಪುಲಿಯನೆತ್ತಿದ ಗಾರುಡಿಗನ ಕಥೆ

ವ ॥ ಮುನ್ನನೊರ್ವ ನಿರ್ಬುದ್ಧಿ ಗಾರುಡಿಗಂ ಗಾರುಡಮಂ ಕಲ್ತು ವಿದ್ಯಾ ಪ್ರತ್ಯಯಮಂ ನೋಡಲೆಂದು ಸರ್ಪದಷ್ಟನನಱಸುತ್ತುಂ ಬರ್ಪಾತಂ ಅಡವಿ ಯೊಳೊಂದು ಪೊದಱೊಳ್ ಪುಲಿಯಂ ಪಾವು ಕೊಂಡು ಪ್ರಾಣವಿಯೋಗ ಮಾಗಲಿರ್ದುದಂ ಕಂಡು ಸರ್ಪದಷ್ಟನೆಂದಱಿದೀ ಪ್ರಾಣಿಯಂ ಸಾಯಲೀಯೆನೆತ್ತಿ ದಪೆನೆಂದೊಡೊಡನೆಯವರ್ ಸತ್ತ ಪುಲಿಯನೆತ್ತುವುದಾವ ಬುದ್ಧಿ ಬೇಡೆಂಬುದಂ ಮಾಣದಾತನೆತ್ತುವುದುಮಾ ಪುಲಿ ಮುಂದಿರ್ದ ಗಾರುಡಿಗನಂ ತಿಂದುದು.

(೭ನೆಯ ಕಥೆಯ ಶೇಷ)

ಅದಱಿಂದಿದರ್ಕೆ ಪ್ರಾಣಮಂ ಪಡೆಯಲ್ವೇೞ್ಕುಮೆಂಬುದೊಂದಾಗ್ರಹಮಂ ದೇವರ್ ಮಾಣ್ಬುದೆನೆ ತುಂಗಭುಜನತಿಪ್ರಸಂಗದೊಳೇನುಮನುಸಿರದಿರಿಮೆಂದು ಮತ್ತಮಿಂತೆಂದಂ:–

ಪೊಂಗುವುದು ಗಡತಿಕೋಪದೆ
ಕೆಂಗೋಲ್ಗೊಳ್ವುದು ಗಡಿಂದ್ರಜಾಲದ ಸಿಂಗಂ
ತಾಂ ಗಡ! ಪರಿಗುಂ ಗಡ! ಪಾ
ಯ್ಗುಂ ಗಡ! ತಿಂಗು ಗಡಮಾದೊಡೇಂ ನೋೞ್ಪೆವಿದಂ ೩೫೦

ಎಂದೆಂತಾನುಂ ಮಂತ್ರಿಗಳ ಮಾತಂ ಕೈಕೊಳ್ಳದೆ ಮಂತ್ರಸಿದ್ಧನಂ ಕರೆದು ಬೇಗಮಿದಱ ಪ್ರಾಣಮಂ ಪಡೆಯಿಮೆನಲಾತನಂತೆಗೆಯ್ವೆನೆಂದು ಮತ್ತಮಿಂತೆಂದಂ:– ದೇವಾ! ನೀವೀ ಸಿಂಹಮನಿಂದ್ರಜಾಲದ ಸಿಂಹಮೆಂದಪಹಾಸ್ಯಂ ಗೆಯ್ಯಲ್ವೇಡೆಂತಕ್ಕು ಮೆಂದಱಿಯಲ್ ಬಾರದಾಂ ಮಂತ್ರಿಸುವನ್ನಂ ತಂತ್ರಮಂ ಬರಿಸಿ ಸನ್ನದ್ಧರಾಗಿರಿಮೆನ ಲರಸನಂತೆಗೆಯ್ವೆನೆಂದು ಮದಾಂಧಸಿಂಧುರಮನೇಱಿ ಚತುರಂಗಬಲಮನೊಂದು

ಮಾಡಿಕೊಂಡು ನಿಂದಂ. ಅನ್ನೆಗಮಾ ಸಿದ್ಧಂ ಸಿಂಗಕ್ಕೆ ಪ್ರಾಣಮಂ ಪಡೆವುದುಂ, ಮಹಾಪ್ರಳಯಕಾಲಾಂಬೋಧನಿನದದಿಂ ಗಜಱಿ ಗರ್ಜಿಸಿ ಮಾಣದೆಣ್ದೆಸೆಯುಮಂ ನೋಡಿ ತುಂಗಭುಜನೇಱಿದುತ್ತುಂಗಮತ್ತಮಾತಗಮಂ ಕಂಡು ಕೆಂಗೋಲ್ಗೊಂಡು,

ತುಂಗಭುಜಂಬೆರಸವನ ಮ
ತಂಗಜಮುಮನಾಂತು ನಿಂದ ಚತುರಂಗಮುಮಂ
ಸಿಂಗಂ ಕೊಂದುದು ದುರ್ಮಂ
ತ್ರಂಗಳನೆಸಗಿದೊಡೆ ಕಿಡಿದನಾವನುಮೊಳನೇ ೩೫೧

ಅದಱಿಂದೀ ಚಿರಂಜೀವಿ ಶತವೃದ್ಧನುಂ ಶಸ್ತ್ರಹತನುಮೆಂದು ಬಗೆಯದೆ ಈತನನೆತ್ತಿಕೊಂಡುಯ್ದು ನಮ್ಮೊಳಗಿಟ್ಟುಕೊಂಡೊಡಿಂತಪ್ಪನರ್ಥಮಕ್ಕುಮ್ಮೆಂದು ನುಡಿದ ಮಂತ್ರಿಮುಖ್ಯನ ಮಾತಂ ಕೇಳ್ದರಿಮರ್ದನನಿಂತೆಂದಂ:– ನಿನ್ನ ಪೇಳ್ದ ಮಾತಂ ಪೊಲ್ಲದೆನಲ್ ಬಾರದು; ಅರಸುಗೆಯ್ವಾತದಂ,

ಶರಣೆನೆ ಕಾವುದು ಬೇಡಿದೊ
ಡಿರದೀವುದು ತೊಡರೆ ಸೆಡೆಯದಿಱಿವುದು ಪುಸಿಯೊಳ್
ಪೊರೆಯದೆ ನಡೆವುದುದದಲ್ಲದೊ
ಡರಸು ಕಡಲ್ವೆರಸು ಪೊಡವಿಗರಸಾದಪನೇ ೩೫೨

ಅದಱಿಂದಿವಂ ನಮಗೆ ಶರಣಾಗತನೆಂದು ಪೋಗದೆ ನಿಂದನದಱಿಂದೆಂತುಂ ಕಾಯಲ್ವೇೞ್ಪುದಿನ್ನೀಮುಸಿರದಿರಿಮೆಂದ ಕೌಶಿಕಾಧೀಶ್ವರನ ಮಾತೆಲ್ಲಮಂ ಕೇಳ್ದು ಚಿರಂಜೀವಿಯಿಂತೆಂದಂ:–

ಗುಣನಿಧಿ ದೇವ ಕೌಶಿಕಶಿಖಾಮಣಿ ಬುದ್ಧಿವಿಹೀನನಿನ್ನನೆಂ
ವ್ರಣಗಣವೇದನಾವಿಕಳನೆಂ ಶತವೃದ್ಧನೆನೆನ್ನನುಯ್ದೊಡೇ
ನಣಿಯರಮಿಷ್ಟಮಪ್ಪುದೆನೆ ನೀಂ ಕರುಣಂಬೆಸಸಿತ್ತೊಡಿತ್ತೊಡಾ
ಕ್ಷಣದೊಳೆ ತೋಱುವೆಂ ಸಲೆ ಮದೀಯ ಮನೋಗತಮಪ್ಪ ಕಾರ್ಯಮಂ ೩೫೩

ಎಂದೊಡರಿಮರ್ದನನಿಂತೆಂದಂ:–

ನಿನಗಾವುದಿಷ್ಟಮದನಿ
ತ್ತೆನಮೋಘಂ ಬೇಡಿಕೊಳ್ವುದೆನಲೊಡಮಾ ಕಾ
ಕನಿಕಾಯನಾಯಕಾಮಾ
ತ್ಯನಿಕರಮುಖ್ಯಂ ಹಸಾದಮೆಂದಿಂತೆಂದಂ ೩೫೪

ದೇವಾ! ನಿನ್ನ ಸತ್ಯತ್ಯಾಗಪರಾಕ್ರಮಾದಿಗುಣವರ್ಣನಂ ಗೆಯ್ಯೆ ಮೇಘವರ್ಣ ನೆನಗಿನಿತವತೆಯಂ ಮಾಡಿದನೀ ಪರಾಭವಮನಗ್ನಿಪ್ರವೇಶಂಗೆಯ್ದು ನೀಗಿ ಪತತ್ರಿ ಗೋತ್ರಾಧಿಪನಪ್ಪ ಭವಧೀಯವಂಶದೊಳ್ ಪುಟ್ಟಿ

ಪವಮಾನಪ್ರಿಯನಂದನಂ ಫಣಿಪತಾಕಾನೀಕಮಂ ಚಕ್ರಿ ದಾ
ನವರಂ ಸಂಗರದಲ್ಲಿ ಕೊಂದ ತೆಱದಿಂದಾಭೀಳಕಾಕಾಳಿಯಂ

ತವೆ ಕೊಂದೀ ಧರೆ ಮೆಚ್ಚೆ ಮಟ್ಟಿಸುವೆನುಗ್ರಾಟೋಪಮಂ ಮೇಘವ
ರ್ಣವಧೂಲೋಚನ ವಾರಿಧಾರೆಯೊಳಮಸ್ಮತ್ಕೋಪದಾವಾಗ್ನಿಯಂ ೩೫೫

ವ ॥ ಎಂದು ನುಡಿದ ಚಿರಂಜೀವಿಯ ಮಾತಂ ರಕ್ತಾಕ್ಷಂ ಕೇಳ್ದು ಮುಕ್ತೋಷ್ಠನಾಗಿ ಮತ್ತಮಿಂತೆಂದಂ:– ಎಲೆ ವಾಯಸ! ನಿನ್ನ ಮಾಯಾಪಾಶದೊಳರಿಮರ್ದನಂ ತೊಡರ್ದನದುವೆ ಸಾಲ್ಗುಮೆಂದಿರದಾಗಮಾನುಗತಮಲ್ಲದುದಂ ನುಡಿವೆಯಪ್ಪೊಡೆಂತೆನೆ:–

ವಾಕ್ಯಂ ॥ ಸ್ವಯೋನಿಂ ಮೂಷಿಕಾ ಪ್ರಾಪ್ತಾ ॥ ೨೬ ॥

ಎಂಬ ಕಥೆಯಂ ಕೇಳ್ದಱಿವುದಿಲ್ಲಕ್ಕುಮೆಂದಾ ರಕ್ತಾಕ್ಷನಿಂತೆಂದಂ:–

೯. ಮುನಿಯುಂ, ಇಲಿಯುಂ

ಭಾಸ್ವತ್ತೇಜಂ ಯಮನಿಯ
ಮಸ್ವಾಧ್ಯಾಯಾದಿಕರ್ಮನಿಯತವ್ರತಸ
ರ್ವಸ್ವನತಿಪ್ರಖ್ಯಾತತ
ಪಸ್ವಿ ಯಶಶ್ಶಾಲಿ ಯಜ್ಞನೆಂಬಂ ಪೆಸರಿಂ ೩೫೬

ಆ ತಪೋಧನನೊಂದುದಿವಸಂ ಮಂದಾಕಿನಿಯಂ ಮೀಯಲೆಂದು ಪೋಱಮಟ್ಟು,

ಮದನಾರಾತಿಶಿರಶ್ಶಿಖಾಮಣಿಯನಂಭೋಜಾಸನಾಕೃಷ್ಟಸಂ
ಪದೆಯಂ ಶ್ರೀಸಗರಾನ್ವಯೋದ್ಧರಣ ಕಾರ್ಯಾಚಾರ್ಯೆಯಂ ಗೋತ್ರಭಿ
ನ್ಮದಾತಂಗಮದಾಂಬುಸಂಗಮಕಷಾಯೀಭೂತೆಯಂ ಯಜ್ಞನ
ಯ್ದಿದನುತ್ತುಂಗತರಂಗೆಯಂ ಶಫರಲೋಲಾಪಾಂಗೆಯಂ ಗಂಗೆಯಂ ೩೫೭

ವ ॥ ಅಂತೆಯ್ದಿವಂದಮರಾಪಗೆಯಂ ಮಿಂದು ಸುರಾಸುರಚೂಡಾಮಣಿಮರೀಚಿಮಾಲಾಲಂಕೃತಚಾರುಚರಣಾರವಿಂದನುಮುದಯಾಚಲಚಕ್ರವಾಳಚಕ್ರವರ್ತಿಚೂಡಾಮಣಿಯುಂ, ತಮಃಪಟಲಪಾಟಲಾರಿಷ್ಟನುಂ ಬಿಸಜನಿತಂಬನೀಮನೋನಯನಾನಂದನನುಂ, ಸಕಲಜಗದಟನಮಹಾಸೂತ್ರಧಾರನುಂ, ತ್ರೈಲೋಕ್ಯದೀಪಕನುಂ ಪ್ರಿಯವಿಯೋಗವಿಧುರಚಕ್ರವಾಕಚಕ್ರಮನಃಪೀಡಾವಿಘಟನಚತುರನುಂ, ಸೀರಪಾಣಿಪರಿಧಾನಶ್ಯಾಮಾಯಮಾನಶಿಶಿರಶೀಕರಮಹಾನೀಲಮಣಿಹಾರಯಮುನಾವಿಲಾಸಿನೀಜನಕನುಂ, ನಿಜರಥತುರಗನಿಕರಖರಖುರಪುಟಹತವಿಭಿನ್ನಚಾಮೀಕರಮಹೀಧರಾಗ್ರಗ್ರಾವರಜಃಪಟಲಾಚ್ಛಾದಿತದಿಙ್ಮಂಡಲನುಂ, ಅಖಂಡಲದಿಗಂಗನಾಮಣಿಕುಂಡಲನುಂ, ಶತಮುಖಪಂಚಮುಖಾಷ್ಟಾಪದದಶರಥನೂಭವಕುಳಾಗ್ರೇಸರನುಂ, ತ್ರಯೀಮಯನುಂ, ನಿತ್ಯೋದಯನುಮಪ್ಪ ಗಭಸ್ತಿಮಾಲಿಗರ್ಘ್ಯಮ

ನೆತ್ತಿದ ಹಸ್ತಕಮಲದೊಳಂಬರದೊಳಾಡುವ ಪರ್ದಿನ ಬಾಯಿಂದಂ ಬಿರ್ದು ಬರ್ದುಂಕಿದೊಂದು ಪೆಣ್ಣಿಲಿಯಂ ಕಂಡದನಾದರಿಸಿ ನೋಯಲೀಯದೆ ಗುಂಡಿಗೆ ಯೊಳಿಕ್ಕಿ ಬಟಿಕ್ಕೆ

ಸ್ನಾನಜಪಹೋಮನಿಯಮ
ಧ್ಯಾನಾದಿಕ್ರಿಯೆಗಳೆಲ್ಲಮಂ ತೀರ್ಚಿ ನಿಜ
ಸ್ಥಾನಕ್ಕುಯ್ದಂ ಯೋಗನಿ
ಧಾನಂ ಪಿರಿದುಂ ಪ್ರಯತ್ನದಿಂ ಮೂಷಿಕೆಯಿಂ ೩೫೮

ಅಂತುಯ್ದು ಮುನೀಶ್ವರನದರ್ಕೆ ಪಿರಿದುಂ ಕರುಣಿಸಿ ಕೂರ್ಮೆ ಕೈಗೆಣ್ಮೆ ಮಾಣದೆ,

(ಉಜ್ಜ್ವಲ ವೃತ್ತಂ)

ಮುನ್ಯಧೀಶ್ವರನೀಶ್ವರಕಲ್ಪಂ ಸತ್ಯವಚೋನಿಳಯಂ ಜಗ
ನ್ಮಾನ್ಯನಾಗಳೆ ಮೂಷಿಕೆಯಂ ನೀಂ ಕನ್ಯಕೆಯಾಗೆನೆ ವಿಸ್ಫುರ
ತ್ಕನ್ಯಕಾಕೃತಿಯಂ ತಳೆದಿರ್ದಳ್ ತಾಂ ತ್ರಿದಿವಾಂಗನೆವೊಲವಳ್
ನಾನ್ಯಥಾಮುನಿಭಾಷಿತಮೆಂಬೀವಾಕ್ಯಮದೇಂ ಪುಸಿಯಕ್ಕುಮೇ ೩೫೯

ವ ॥ ಅಂತು ದಿವ್ಯಕನ್ಯಕಾಕಾರಮಂ ತಾಳ್ದಿರ್ದ ಕನ್ಯಕೆಯಾದಿಲಿಯಂ ಕಂಡು ಪಿರಿದುಂ ಮೋಹದಿಂ ರಕ್ಷಿಸುತ್ತುಮಿರೆ ಕೆಲವಾನುಂ ದಿವಸಕ್ಕಾಕೆ ವಿವಾಹಯೋಗ್ಯೆ ಯಾಗಿರ್ದುದಂ ಯೋಗೀಂದ್ರಂ ಕಂಡಿನ್ನೇಗೆಯ್ವೆನೆಂದು ಚಿಂತಿಸಿ,

ಶ್ಲೋ ॥ ಪಿತೃಗೇಹೇ ತು ಯಾ ಕನ್ಯಾ ರಜಃ ಪಶ್ಯತ್ಯಸಂಸ್ಕೃತಾ
ಅಪರಸ್ಯತು ಸಾ ವೇಶ್ಯಾ ಜಘನ್ಯಾ ವೃಷಳೀ ಮತಾ ॥ ೧೭೫ ॥

ಟೀ ॥ ತಂದೆಯ ಮನೆಯೊಳಿರ್ದ ಕನ್ನಕೆ ಮದುವೆಯಾಗದೆ ಮುನ್ನವೆ ಮೆಯ್ನೆಱೆದೊಡಾಕೆ ಸೂಳೆಯೋಪಾದಿಯಲ್ಲಿ ಒಕ್ಕಲಗಿತ್ತಿಯಿಂದಂ ಕಷ್ಟೆ.

ಅದು ಕಾರಣದಿಂ ಕನ್ಯಕೆ ಪುಷ್ಪವತಿಯಾಗದನ್ನೆಗಂ ಕುಡಲ್ವೇೞ್ಪುದೆಂದು,

ಅನುರೂಪಂಗೆ ಕುಲೀನಂ
ಗೆ ನಿಖಿಲವಿದ್ಯಾವಿದಂಗೆ ತೇಜೋನಿಳಯಂ
ಗನವದ್ಯಾಚಾರಂಗೀ
ವನಜಾಕ್ಷಿಯನೀವೆನೆಂದು ದಿವ್ಯಮುನೀಂದ್ರಂ ೩೬೦

ಅಂತಾಕೆಯ ಮದುವೆಯಂ ಮಾೞ್ಪ ಕಜ್ಜಕ್ಕುಜ್ಜುಗಮನೆತ್ತಿಕೊಂಡುಮಿಾಕೆಗೆ ವರನಪ್ಪೊಡೆ ಲೋಕೈಕನೇತ್ರನುಂ ಸಕಲಜಗತ್ಪವಿತ್ರನುಂ ಶತಪತ್ರಮಿತ್ರನುಮಧಿಕ ಪ್ರತಾಪನುಮಪ್ಪಾದಿತ್ಯನಾಗಲ್ವೇೞ್ಕುಮೆಂದು ನಿಶ್ಚಯಂಗೆಯ್ದು ಶುಭದಿನಶುಭ ಮುಹೂರ್ತಮಂ ಸಾಧಿಸಿಕೊಂಡು,

ಪರಿಣಯನಾರ್ಥಂ ಭಾಸುರ
ಸುರಮಕುಟನಿಘೃಷ್ಟಚರಣಕಮಲನನುದ್ಯ
ದ್ವರದನನಾದಿತ್ಯನನಾ
ದರದಿಂದಂ ನೆನೆದು ಬರಿಸಿದಂ ಮುನಿಮುಖ್ಯಂ ೩೬೧

ಅಂತು ಬರಿಸೆ ಬಂದು

(ಪೃಥ್ವೀವೃತ್ತಂ)

ಕನತ್ಕನಕರಂಜಿತಂ ನಿಜಕರಂ ಜಗನ್ಮಂಡನಂ
ವನೇಜಸಖನೇಕಚಕ್ರರಥನಸ್ತದೋಷೋದಯಂ
ಮನೋಹರತರಪ್ರಭಂ ಸುರವರಂ ತ್ರಿಲೋಕಸ್ತುತಂ
ಮುನೀಶ್ವರನ ಮುಂದೆ ನಿಂದನನಘಂ ದಿನಾಧೀಶ್ವರಂ ೩೬೨

ವ ॥ ಅಂತು ತನ್ನ ಮುಂದೆ ಸನ್ನಿಹಿತನಾಗಿ ನಿಂದರವಿಂದಬಾಂಧವನ ಚರಣಸರಸೀರುಹಂಗಳಂ ಪರಮಭಕ್ತಿಯಿಂದರ್ಚಿಸಿ ವಿನಯವಿನಮಿತೋತ್ತಮಾಂಗನಾಗಿ ಮುನಿಪುಂಗವನಿಂತೆಂದಂ.

ವಿರಹಾಕ್ರಾಂತರಥಾಂಗಸಂಕುಲಮನಸ್ಸಂತಾಪವಿಚ್ಛೇದ ಭಾ
ಸುರತೇಜೋಧಿಕ ದೇವರಾಜವಿನತಶ್ರೀಪಾದಪಂಕೇಜ ಪಂ
ಕರುಹಶ್ರೀರಮಣೀಮನೋರಮಣಮಾದ್ಯಧ್ವಾಂತಮಾತಂಗಕೇ
ಸರಿ ಮಾರ್ತಂಡನೆ ನೀಂ ಪರಿಗ್ರಹಿಪುದೆನ್ನೀ ಕನ್ನೆಯಂ ಚೆನ್ನೆಯಂ ೩೬೨

ಎಂದು ಮುನಿನಾಥಂ ಬಿನ್ನಪಂಗೆಯ್ವುದುಂ; ದಿನನಾಥನದು ಮೂಷಿಕೆಯಪ್ಪುದನಱಿದು ಕೇವಳಮೊಲ್ಲೆನೆಂದೊಡೆ ಮುನಿ ಮನಃಕ್ಷತಂಬಡುಗುಮೆಂದಿಂತೆಂದಂ:– ಆಂ ಪ್ರತಾಪವಂತನೆಂದೆನ್ನಂ ಕರೆದು ನೀವೀ ಕನ್ನೆಯಂ ಕುಡಲ್ ಬಗೆದಿರ್; ಎನ್ನ ರಶ್ಮಿಯ ಪ್ರತಾಪಮಂ ಜೀಮೂತಂಗಳ್ ಮುಸುಕಲೀಯದೆ ಮುಸುಱಿಕೊಂಡೆನಗಮಧಿಕಂಗಳಾಗಿರ್ಕುಮದಱಿಂದವರ್ಕೆ ಕುಡುವುದೆಂದು ಪೇೞ್ದು ಪೋಪುದುಂ; ಮುನಿರಾಜಂ ಮೇಘರಾಜನಂ ಬರಿಸಿ–ನೀವಪ್ಪೊಡೆ ಮಹಾಪ್ರತಾಪಿಗಳದಱಿಂ ನಿಮ್ಮೊಳೊರ್ವರೀ ಕನ್ನೆಯಂ ಪರಿಗ್ರಹಿಸಿಮೆಂಬುದುಂ; ಅಂಬುದಂಗಳ್–ನಿಮ್ಮಡಿ, ನೀವೆಮ್ಮಂ ಪ್ರತಾಪವಂತರೆಂದೆ ಬಗೆದಿರೆಮ್ಮನೊಂದು ಮಹೂರ್ತಮಾತ್ರದಿಂ ಪವನಂ ಪ್ರಳಯಕ್ಕೆ ಪಾಱೆ ಬೀಸುವನದಱಿಂ ನಿಮ್ಮ ಸುತೆಗೆ ಮರುತನೆ ವರನಕ್ಕುಮಾತನಂ ಬರಿಸಿಮೆನಲೊಡನಾ ದಿವ್ಯಮುನಿ ಹುತವಹಸಖನಂ ಬರಿಸಿ–ನೀನೀಕನ್ನೆಯಂ ವಿವಾಹಮಾಗಲ್ವೇೞ್ಕುಮೆನೆ; ವಾಯುದೇವನೀ ತಪೋಧನನಪ್ಪೊಡೆ ಮಹಾನೈಷ್ಠಿಕಂ; ಮತ್ತಮಿೂತಂಗೀ ಕನ್ನೆಯೆಂತುಂ ಮಗಳಾಗಳೆಂದು ದಿವ್ಯಜ್ಞಾನದಿಂದಾಕೆಗೆ ಮೂಷಿಕೆಯಪ್ಪುದನಱಿದಿಂತೆಂದಂ: ನೀವೆನ್ನಂ ಪ್ರತಾಪಸಂಪನ್ನನೆಂದು ಬಗೆದಿರಾನುಂ ಕುಲಗಿರಿಗಳನಪ್ಪೊಡೆಂತುಂ ತೆರಳ್ಚಲಾಱೆನದಱಿಂದೆನಗಂ ನಗಂಗಳ್ ಪಿರಿಯವೆನೆ ಪರಮಯೋಗೀಂದ್ರನ ತಿಸಂತೋಷಂಗೆಯ್ದು,

ಬರವೇಳ್ದಟ್ಟಿದನಿಂದ್ರಕೀಲಹಿಮವತ್ಶುಕ್ತಿಲ ವಿಂಧ್ಯಾವನೀ
ಧರಕೈಲಾಸಕುಭೃತ್ತ್ರಿಕೂಟಕುಧರ ಶ್ರೀಶೈಲಪೂರ್ವಾಪರಾ
ವರಭೂಭೃನ್ಮಲಯಾದ್ರಿಕ್ರೌಂಚಶಿಖರಿಶ್ರೀಮನ್ಮಹಾಮೇರುಮಂ
ದರಮೈನಾಕಮಹೀಧ್ರನೀಲನಿಷಧಕ್ಷೋಣಿಧ್ರಸಂದೋಹಮಂ ೩೬೪

ವ ॥ ಅಂತು ಬಱಿಯಟ್ಟಲೊಡಂ ಗಿರಿರಾಜರ್ ನೆರೆದು ಬಂದು–ನಿಮ್ಮಡಿ, ಬೆಸನಾವುದೆಂದು ಮುಂದೆ ನಿಲಲೊಡಂ; ನೋಡಿ–ನೀವಪ್ಪೊಡೆ ಪೆಂಪಿನೊಳಂ ಬಿಣ್ಪಿನೊಳಂ ಸಾಹಸದೊಳಂ ಮರುತಂಗೆ ಪಿರಿಯರದುಕಾರಣದಿಂ ನಿಮ್ಮೊಳ ಗೊರ್ವರೀ ಕುಮಾರಿಗೆ ಸೌಂದರ್ಯರೂಪಧಾರಿಗೆ ವರರಾಗಿಮೆಂಬುದು; ನೀವೆಂದಂತೆ ಪವನನಿಂದಾವೆ ಬಲ್ಲಿದರಪ್ಪೆವಾದೊಡಮೆಮಗಂ ಉಂದುರಂಗಳ್ ಬಲ್ಲಿದುವೆಂದೊಡವರಂ ವಿಸರ್ಜಿಸಿ ಮುನಿಮುಖ್ಯಂ ಮೂಷಿಕಮುಖ್ಯನುಂ ಬರಿಸಿ– ನೀನೀ ಕನ್ನೆಯಂ ಪರಿಗ್ರಹಿಸೆಂಬುದುಂ; ಮೂಷಿಕನಿಂತೆಂದಂ:– ನಿಮ್ಮಡಿ, ಬೆಸಸಿ ದೊಡೆಮ್ಮಿರ್ಪೆಡೆ ಬಿಲಂ ನಿಮ್ಮ ಕೂಸನೆಂತುಯ್ದಿರಿಸುವೆನದಱಿಂ ನಿಶ್ಚಯಂ ನೀವೆನಗೆ ಕಂಡವ ಬಗೆಯುಳ್ಳೊಡೆಮ್ಮ ಜಾತಿಮಾಡಿ ಕುಡಿಮೆನೆ; ಮುನಿ ಮುನಿಸಂ ಮೊಗಕ್ಕೆ ತಂದು ನಿಮಗೆ ಕೂಸಂ ಕುಡುವೆನೆಂಬುದಿದೆನ್ನದೋಷಮಲ್ಲದೆ ನಿನ್ನ ದೋಷಮಲ್ಲೆನೆ; ಮೂಷಿಕಾಧೀಶಂ ರೋಷಾವೇಶದಿಂದಿಂತೆಂದಂ:–

ಕೂಸಂ ಕೊಟ್ಟಪೆನೆಂಬೀ
ದೂಸಱು ನೀವಿಂತವಜ್ಞೆಗೆಯ್ಯುತ್ತೆನ್ನಂ
ಬೀಸರಮನೆ ನುಡಿದಪಿರೀ
ದೋಸಮೆ ನೀಮಱಿದುಮಱಿಯಿರೆನ್ನುನ್ನತಿಯಂ ೩೬೫

ಅದೆಂತೆಂದೊಡೆ– ಪಾಲ್ಗಡಲಂ ಸುರಾಸುರಸಮಿತಿ ಕಡೆವಂದಾಂ ಪುಟ್ಟಿದೆಂ, ಮೃಡನ ತನೂಜನಪ್ಪ ವಿಘ್ನೇಶ್ವರಂಗೆ ವಾಹನಮಂ ಮಾಡಿ ಕುಡೆ ಮಹಾಮಹಿಮೆ ಯಿಂದಹಿಭೂಷಣಂಗಗ್ರಗಣ್ಯನಾಗಿರ್ಪೆನಂತಪ್ಪೆನ್ನುತ್ಪತ್ತಿಸ್ಥಿತಿಯಂ ನಿಮ್ಮಡಿ ನೀವಱಿದು ಮಱಿಯದಂತೆ ನಿರಾಕರಿಸುವುದುಚಿತಮಲ್ಲೆಂಬುದುಂ; ಯಜ್ಞನೀ ಮೂಷಿಕಂ ಸಾಮಾನ್ಯನಲ್ಲಮಾದೊಡಮೀ ಕನ್ನೆಯನೆಂತು ಮೂಷಿಕೆಯಂ ಮಾಳ್ಪೆನೆಂಬುದುಮಾ ಮುನೀಶ್ವರನ ಶಿಷ್ಯಂ–ನಿಮ್ಮಡಿ, ನೀವಿಂತೇಕೆ ಬೆಸಸಿದಿರಿದರ್ಕೊಂದು ಕಥೆಯುಂಟು ಕೇಳಿಮೆಂದಿತೆಂದಂ:–

(೧೦. ದುರ್ವಾಸನುಂ ನಾಯುಂ)

ವಾಸವ ನಿವಾಸದಿಂ ಕೈ
ಲಾಸದಿನತಿಸೇವ್ಯಮಪ್ಪ ಋಷ್ಯಾಶ್ರಮದೊಳ್
ಭಾಸುರತಪಃಪ್ರಭಾಪ್ರವಿ
ಭಾಸಂ ದುರ್ವಾಸನೆಂಬ ಯತಿವರನಿರ್ಪಂ ೩೬೬

ವ ॥ ಅಂತಾ ಯತಿನಾಯಕನೊಂದು ಸಾರಮೇಯಶಿಶುವಂ ಕಂಡು ಪ್ರೀತಿವಟ್ಟು ನಡಪುತ್ತಿರ್ಪುದುಮದುಗಂಡುನೆರೆದುಕೊಂಡು ತುಡುಗುಣಿಯಾಗಿ ಭಾಂಡಸಂಕರಂಗೆಯ್ಯುತ್ತಿರ್ಪುದುಮಾ ಋಷಿಸ್ತ್ರೀಯರ್ ಪುಯ್ಯಲಿಡೆ ದುರ್ವಾಸನಾ ಶ್ವಾನನಂ ಪರಿಹರಿಸಲಾಱದೆ ತರುಚರನುಂ ಮಾಟ್ಪುದುಮದು ಮಟ್ಟಮಿರಲಾಱ ದಾಶ್ರಮಂಗಳನತಿಕ್ರಮಿಸಿ ಪೊಕ್ಕು,

ಸಾರ ಕಮಂಡಲೋದಕಮನೊಕ್ಕು ಸುರಾರ್ಚನೆಗೆಂದು ತಂದ ಮಂ
ದಾರದ ಪೂಗಳಂ ಕೆದಱೆ ಕರ್ಪಟಮಂ ಪಱದಿಕ್ಕಿ ಸೀಟ್ಟು ವಿ
ಸ್ತಾರಮೃಗಾಜಿನಾಸ್ತರಣಮಂ ಕೊಡೆಯಂ ಮುಱದಿಕ್ಕಿ ಸೂಸಿ ನೀ
ವಾರದ ರಾಶಿಯಂ ಬಿಡದೆ ಕಾಡಿದುದಾ ಕಪಿ ತಾಪಸರ್ಕಳಂ ೩೬೭

ವ ॥ ಅಂತಾ ಕೋಡಗಂ ಋೋಡಾಡಿ ಕಾಡುತಿರ್ಪುದುಮದಂ ಸಾಧು ಮೃಗಮಂ ಮಾಟ್ಪೆನೆಂದಾ ತಾಪಸಂ ಹರಿಣನಂ ಮಾಟ್ಪುದುಮದಾಹಾರಾರ್ಥ ಮಟವಿಗೆ ಪೋಪುದುಂ; ಕ್ರೂರಮೃಗಂಗಳದಂ ಕಂಡು ಬೆಂಕೊಂಡೊಡೆ ಭಯಂ ಗೊಂಡು ಬರ್ಪುದುಂ; ದುರ್ವಾಸಂ ದೂರದೊಳ್ ಕಂಡು ಕರುಣಾರಸಾರ್ದ್ರ ಹೃದಯನಾಗಿ ಬೇಗಮಿದಿರಂ ಪೋಗಿ ಕೈಕೊಂಡೀ ಪ್ರಾಣಿಗೆಂತು ಬೇಱೆ ನಿರ್ವಾಹಕಮೆಂದು ಚಿಂತಿಸಿ ಶ್ವಾಪದಂಗಳೊಳಗೆ ಬಲವಂತನಪ್ಪ ಪುಲಿಯಾಗೆಂಬು ದುಮದು ಮಹಾಪ್ರಚಂಡನಪ್ಪ ಪುಂಡರೀಕನಾಗಿ ಕರಿಕಳಭಂಗಳಂ ಪೆಳಱೆ ಪಾಯ್ವುದುಂ; ತ್ರಿಗಂಡಗಳಿತನಪ್ಪುದೊಂದು ಶುಂಡಾಲಯೂಥಾಧಿನಾಥಂ ಕಂಡು ಕಡುಮುಳಿದು ತಗುಳ್ವುದುಂ; ಭೀತನಾಗಿ ನಿಲ್ಲದೋಡಿದ್ವೀಪಿ ತಾಪಸನ ಸಮೀಪಕ್ಕೆ ಪರಿತರ್ಪುದುಮದಱ ಬೆನ್ನಂ ಬಿಡದಡಸುತ್ತುಂ ಬರ್ಪ ವನಗಜಮಂ ಮುನಿನಾಥಂ ಕಂಡು ಕರಿಗಳ್ಗಮರಿದಪ್ಪ ಕೇಸರಿಯಾಗೆನಲೊಡಂ;

ದಾರುಣವಕ್ತ್ರನುಗ್ರನಖರಂ ವಿಕರಾಳಮಹೋಗ್ರದಂಷ್ಟ್ರನಾ
ಪೂರಿತಲೋಹಿತಪ್ರಕಟಭೀಕರನೇತ್ರನುದಗ್ರಮೂರ್ತಿ ಗಂ
ಭೀರನಿನಾದನುನ್ನಮಿತಚಂಚಲವಾಲಧಿ ತನ್ನೊಳೊಪ್ಪೆ ಕಂ
ಠೀರವನಾಯ್ತು ತೊಟ್ಟನೆ ಚಮೂರುಚರಂ ಮುನಿಮುಖ್ಯನಾಜ್ಞೆಯಿಂ ೩೬೮

ವ ॥ ಅಂತಾ ವ್ಯಾಘ್ರಂ ಸಿಂಹನಾಗಿ ಗಜವ್ರಜಂ ಮೊದಲಾದ ಮೃಗವ್ರಜಂಗಳೆಲ್ಲ ಮನಾಟಂದು ಕೊಂದು ಮಾಣದೆ ಪುಷ್ಪಫಲಪತ್ರಶಾಖಾ ನಿಮಿತ್ತಂ ವನಮಂ ತೊಱಲ್ವ ಮುನಿಕುಮಾರರಂ ಕೊಲ್ವುದುಮದಂ ಕಂಡು ದುರ್ವಾಸಂ ಮುಳಿದು,

ಶ್ಲೋ ॥ ಶ್ವಾವಾನರೋ ಮೃಗಶ್ಚೈವ ವ್ಯಾಘ್ರಸಿಂಹೋ ಮಯಾ ಕೃತಃ
ಕೃತಘ್ನೋಪಿ ದುರಾಚಾರಿ ಪುನಶ್ಚೈವ ಭವಿಷ್ಯತಿ ॥ ೧೭೬ ॥

ಟೀ ॥ ನಾನೀ ನಾಯಂ ಕಪಿ, ಹರಿಣಂ, ವ್ಯಾಘ್ರಂ, ಸಿಂಹಮಾಗೆ ಮಾಡಿದೆಂ; ಕೃತಘ್ನನು ದುರಾಚಾರಿಯುಮಪ್ಪಿದು ಮರಳಿ ನಾಯೆ ಅಕ್ಕುಂ.

ಎಂದಿಂತಾ ತಪಸ್ವಿ ಸಿಂಹಮಂ ಮರಳಿ ಶ್ವಾನನಪ್ಪರೆತು ಮಾಡಿದಂ.

(೯ನೆಯ ಕಥೆಯ ಶೇಷ)

ನಿಮ್ಮಡಿ ನೀವಿದುಕಾರಣದಿಂ ಮೂಷಿಕೆಯಂ ಕಾರುಣ್ಯದಿಂ ಕನ್ನೆಯಪ್ಪಂತು ಮಾಡಿದಿರಿದಱ ಪೂರ್ವಜನ್ಮಸಂಸ್ಕಾರಮಿನ್ನುಂ ಪಱಿವಟ್ಟುದಿಲ್ಲದಱಿಂದೀಕೆಯುಂ ಮೂಷಿಕೆಯಂ ಮಾಡಿ ಕುಡಿಮೆನೆ; ತಪಸ್ವಿ, "ತಥಾಸ್ತು" ಎಂದು,

ಶ್ಲೋ ॥ ಸೂರ್ಯಂ ಭರ್ತಾರಮುತ್ಸೃಜ್ಯ ಪರ್ಜನ್ಯಂ ಮಾರುತಂ ಗಿರೀನ್
ಸ್ವಯೋನಿಂ ಮೂಷಿಕಾ ಪ್ರಾಪ್ತಾ ಸ್ವಾಂ ಯೋನಿಂ ನ ಪರಿತ್ಯಜೇತ್ ॥೧೭೭॥

ಟೀ ॥ ಸೂರ್ಯನನ್ನೂ ಮೇಘನನ್ನೂ ಮಾರುತನನ್ನೂ ಗಿರಿಗಳನ್ನೂ ವರಿಸದೆ ಮೂಷಿಕೆಯು ತನ್ನ ಹುಟ್ಟನ್ನೆ ಹೊಂದಿದಳು. ಹುಟ್ಟನ್ನು ಬಿಡಲಾಗದು.

ಅಂತಾ ಕನ್ನೆ ಮುನ್ನಿನಂತೆ ಮೂಷಿಕೆಯಾದಳ್.

ಅದಱಿಂ, ನಿನ್ನ ಸಿತಗತನದಿಂ ಶತವಾರಂ ಹುತವಹನಂ ಪ್ರವೇಶಂಗೆಯ್ದೊಡಂ ಸಿತಗನೆಯಾಗಿ ಪುಟ್ಟುವೆಯೆನೆ; ಆ ಮಾತಿಂಗೆ ಚಿರಂಜೀವಿಯಿಂತೆಂದಂ:– ಸಿತಗನುಂ ಮತಿವಿಕಳನುಮಾಗಿ ಸತ್ತೊಡಂತುಟೆಯಕ್ಕುಂ, ಸತ್ಯಮುಂ ಬುದ್ಧಿಯುಂ ನಿಶ್ಚಯಾತ್ಮಕನುಮಾಗಿ,

ಮತಿವಿಕಳತೆಯಿಲ್ಲದೆಯುಂ
ಹುತವಹಯುತಮಾಗೆ ಬಗೆದ ಗತಿಯಂ ಪಡೆಗುಂ
ಸತತಮದು "ಯಾ ಮತಿಸ್ಸಾ
ಗತಿ" ಎಂಬ ಪುರಾಣವಾಕ್ಯಮೇಂ ತಪ್ಪುಗುಮೇ ೩೬೯

ಎನೆ; ಜಿಂಹಾಕ್ಷನಿಂತೆಂದಂ:–

ನಿನಗಿನಿತು ಬದ್ಧವೈರಂ
ಮನದೊಳ್ ಕಾಗೆಗಳ ದೆಸೆಯಿನುಳ್ಳೊಡೆ ಬಲಿಭು
ಗ್ವಿನುತಮತಿ ನೀನುಮಿನ್ನೆ
ಮ್ಮ ನಡುವೆ ಮದ್ಗೋತ್ರಮಾಗಿ ಸುಖಮಿರಲಾಗಾ ೩೭೦

ಎಂಬುದುಂ; ಜಿಂಹಾಕ್ಷಂ ಚಿರಂಜೀವಿಯ ಕಾಯಕ್ಕೆ ಜೀವಂಬೊಯ್ದಂತೆಯುಂ ತನ್ನ ಮನಕ್ಕೆ ಬರೆಯುಂ ನುಡಿದುದರ್ಕೆ ಅರಿಮರ್ದನಂ ಸಂತೋಷಂಬಟ್ಟು ಚಿರಂಜೀವಿಯಂ ನೋಯಲೀಯದುಪಾಯದಿಂ ತನ್ನಿಮೆಂದುಳೂಕನಿಕರಕ್ಕೆ ಮಾರಿಯನಾಮಂತ್ರಿಸಿಕೊಂಡುಯ್ವಂತೆ ವಾಯಸಮಂತ್ರಿಯಂ ನಿಜನಿವಾಸಕ್ಕೆ ಕೊಂಡೊಯ್ದು–ನೀಂ, ಮನೋಹರಮಪ್ಪೆಡೆಯೊಳಿರಿಮೆನೆ ಚಿರಂಜೀವಿ ಮಹಾಪ್ರಸಾದಮೆಂದಾತನ ರಾಜಧಾನಿಯಪ್ಪಂಜನಗಿರಿಯ ತಪ್ಪಲ ರಾಜಜಂಬೂವಟ ವಿಟಪಿ ಪ್ರದೇಶಂಗಳೊಳ್

ಸಮರಪರಪುಷ್ಪಲೋಚನ
ಸಮಪ್ರಭಾರುಣಿತರಾಜಜಂಭೂಫಲಮಂ
ಕ್ರಮದಿಂ ಸೇವಿಸುತುಂ ಕಾ
ಕಮಂತ್ರಿ ಕೌಶಿಕವಿನಾಶಮಂ ಚಿಂತಿಸುತುಂ ೩೭೧

ಅಂತು ಸುಖಮಿರ್ದು ಕೆಲವಾನುಂ ದಿವಸದೊಳಾ ಬಲಿಪುಷ್ಟಂ ಸಂಪುಷ್ಟನಾಗಿ ಬಱಿಕ್ಕೆ ಕೌಶಿಕಾಧೀಶನಿವಾಸಸ್ಥಾನಮುಮನುಳೂಕನಿಕರಸಂಕೇತಸ್ಥಾನಮುಮನಾರೈದು ತನ್ನೊಳ್ ತಾನೆ ಸಂತೋಷಂಬಟ್ಟಿಂತೆಂದಂ:–

ಶ್ಲೋ ॥ ಆದಾನಸ್ಯ ಪ್ರದಾನಸ್ಯ ಕರ್ತವ್ಯಸ್ಯ ಚ ಕರ್ಮಣಃ
ಕ್ಷಿಪ್ರಮಕ್ರಿಯಮಾಣಸ್ಯ ಕಾಲಃ ಪಿಬತಿ ತತ್ಫಲಂ ॥ ೧೭೮ ॥

ಟೀ ॥ ಕೊಂಬ ಕಾರ್ಯವನೂ, ಕುಡುವಕಾರ್ಯವನೂ, ಮಾಡುವಕಾರ್ಯವನೂ ಇವೆಲ್ಲವನ್ನೂ, ಆ ಹೊತ್ತೇ ಮಾಡದಿರ್ದೊಡೆ ಕಾಲವಾ ಫಲವಂ ಕಿಡಿಸುವುದು.

ಎಂಬ ನೀತಿಯುಂಟದಱಿನೆನಗೆ ಕಾಲವಿಳಂಬನಂಗೆಯ್ವುದು ನಯಮಲ್ಲೆಂದಾದಿತ್ಯೋದಯಮೆ ನಿಜಸ್ವಾಮಿಕಾರ್ಯೋದಯಮಾಗೆ ಆದಿತ್ಯನಪತ್ಯನಲ್ಲಿಂ ಪೊಱಮಟ್ಟು ಹಮ್ಮದಂಬೋದವರ ಪ್ರಾಣಂ ಬರ್ಪಂತೆಯುಂ, ಆರ್ತಂಗಾಪ್ತಂ ಬರ್ಪಂತೆಯುಂ, ವಾಯುವೇಗದಿಂ ಬರ್ಪ ಚಿರಂಜೀವಿಯ ಬರವಂ ಮೇಘವರ್ಣಂ ಕರ್ಣಪರಂಪರೆಯಿನಱಿದಿದಿರಂ ಪೋಪುದುಮೆಯ್ದಿವಂದ ಚಿರಂಜೀವಿಯಂ ಪರಮಾನಂದದಿಂ ಗಾಢಾಲಿಂಗನಂಗೆಯ್ವುದುಂ; ಮಹಾಪ್ರಸಾದಮೆಂದಾತಂ ಪೊಡೆಮಟ್ಟು ಬಱಿಕ್ಕಿಂತೆಂದಂ:– ದೇವಾ! ಶತ್ರುವಂ ನಿಶ್ಶೇಷಂಮಾಳ್ಪುಪಾಯಮಂ ಕರಮೊಳ್ಳಿತ್ತಾಗಿಯಱಿದು ಬಂದೆಂ ಪೆಱತಾಳೋಚನಕ್ಕೆಡೆಯಿಲ್ಲ, ತಡೆಯದೀಗಳೆ ಸಮಸ್ತವಾಯಸನಿಕಾಯಮಂ ಬರಿಸಿಮೆನೆ; ಮೇಘವರ್ಣನಿಂತೆಂದಂ:–

ಸಪ್ತಾಂಗಸಹಿತನಹಿತಂ
ಗುಪ್ತಚರಂ ಶೂರನವನೊಳಿಱಿಯದೆ ವಿಜಯ
ಪ್ರಾಪ್ತಿ ನಮಗಪ್ಪುಪಾಯಮ
ನಾಪ್ತೋತ್ತಮ ಪೇೞಿಮೆಂದೊಡೆಂದಂ ಸಚಿವಂ ೩೭೨

ರಿಪುವಂ ಗೆಲ್ವುದುಪಾಯಪೂರ್ವನಯದಿಂ ವಿಶ್ವಾಸದಿಂ ಸತ್ಸುಹೃ
ದ್ಯುಪಚಾಪಕ್ರಿಯೆಯಿಂ ರಹಸ್ಯವಿಷಶಸ್ತ್ರಾಗ್ನಿಪ್ರಯೋಗಂಗಳಿಂ
ಕಪಟೋದ್ಯೋಗದಿನಾವಗಂ ಬಹುಮಹಾದೋಷಾವಹಂ ತಂತ್ರಬಂ
ಧುಪರಿಧ್ವಂಸನಮಂತುಮಲ್ಲಿ ವಿಜಯಂ ಸಂದೇಹಮಿಂದ್ರಾದಿಗಂ ೩೭೩

ಅದುಕಾರಣದಿಂ ತಾಂ ಕಾ
ದದೆ ರಿಪುವಂ ಗೆಲ್ವದಖಿಳನಯಕೋವಿದನ
ಭ್ಯುದಯಾರ್ಥಿಯಪ್ಪ ಪಾರ್ಥಿವ
ನುದಗ್ರಬಲನಿಕರಪೂರ್ಣನಾದೊಡಮೆಂದುಂ ೩೭೪

ಅದೆಂತೆನೆ:-

ಬಲಿಯಂ ವಾಮನನಿಂದ್ರ
ಬಲನಂ ಚಾಣಕ್ಯನಧಿಕನಂದನಮಹಿಭೃ
ತ್ಕುಲಮಂ ಗೆಲ್ದಂತರಿನೃಪ
ಬಲಮನುಪಾಯದೊಳೆ ಗೆಲ್ವುದುತ್ತಮಪಕ್ಷಂ ೩೭೫

ಅದಱಿಂ ರಿಪುಗಪಾಯಮಂ ಮಾಡುವುಪಾಯಮೆನಿತುಮೊಳವವಂತಿರ್ಕೆ, ನಮಗರಿಯಾಗಿರ್ದರಿಮರ್ದನನಂ ತತ್ಪರಿವಾರಮನೊಂದೆ ಕೊಳ್ಳಿಯೊಳಿಂದೆ ಸುಟ್ಟಪೆಂ, ಸುಮ್ಮನಿರದಲ್ಲಿಗೆ ತಕ್ಕ ಸಾಧನೋಪಾಯಂಗಳಂ ಬೇಗಂ ತರಿಸಿಮೆನೆ; ಮೇಘವರ್ಣನಂತೆಗೆಯ್ವೆನೆಂದು ಪಡೆವಳರಂ ಕರೆದು ಪೇಟಲೊಡಮವಂದಿರ್ ಪೋಗಿ ಕೌಶಿಕಾಧೀಶ್ವರನ ಪುರಮನುರಿಪಲ್ ತಕ್ಕುವೆಲ್ಲಮಂ ಕೊಂಡು ತಡೆಯದಂ ಜನಗಿರಿಗೆ ನಡೆಯಿಮೆಂದು ಕಾಕನಿಕರಕ್ಕೆಲ್ಲಂ ಸಾಱುವುದುಂ;

ಸಕಳಾಶಾಮುಖಚಕ್ರಮಂ ಮುಸುಕಿ ಚೇತೋವೇಗದಿಂ ರೌದ್ರಕೌ
ಶಿಕಸೇನಾಜಯಕಾಂಕ್ಷೆಯಿಂ ರುಚಿರ ಚಂಚೂಪಾತ್ತಚಂಚತ್ಕಳಿಂ
ಚಕರಾಳೋನ್ಮುಖ ಶುಷ್ಕ ಪತ್ರಪಟವೀರುದ್ಘಾಸಕಾರ್ಪಾಸತಂ
ತ್ರಕಜಾಲಂ ಬಲಿಭುಗ್ಬಲಂ ನಡೆದುದಂಭೋದಾಧ್ವದೊಳ್ ರಾಗದಿಂ ೩೭೬

ವ ॥ ಅಂತಾ ವಾಯಸಬಲಂ ಮಾಮಸಕಂ ಮಸಗಿ ಬಂದು ಕಾಳನೀಳ ಜಲಧರಂಗಳ್ ಕುಳಗಿರಿಯಂ ಮುತ್ತುವಂತರಿಮರ್ದನನ ಪುರವಾಗಿರ್ದಂ ಜನಗಿರಿಯಂ ಸುತ್ತಿಮುತ್ತಿ ತಂತಮ್ಮ ತಂದ ಪುಲ್ಲುಂ ಪುಳ್ಳಿಯುಂ ಮೊದಲಾದ ಕಸಂಗಳೆಲ್ಲಮಂ ಚಿರಂಜೀವಿ ತೋಱಿದ ಗಿರಿಗುಹಾದ್ವಾರಂಗಳೊಳಂ ತರುಕೋಟರ ಕುಟೀರಂಗಳೊಳಮಿಡಿದಿಡಿದು ತೀವಿ ಬಟಿಕ್ಕೆ ಕೊಳ್ಳಿಗಳನಲ್ಲಿಗಲ್ಲಿಗೆ ತಗುಳ್ಚುವುದುಂ; ಶತಪತ್ರಮಿತ್ರಪುತ್ರಪತತತ್ರಿಗೋತ್ರ ಪ್ರಧಾನಂಗೆ ಹುತವಹಸಖಂ ಸಹಾಯಮಾಗಿ ಸುಟಿಸುಟಿದು ತಗುಳೆ ಬೀಸಲೊಡಂ.

ಸಂದ ಪುರತ್ರಯಂ ವಿಷಮಲೋಚನಲೋಚನವಹ್ನಿಯಿಂ ಮರು
ನ್ನಂದನನಿಂ ದಶಾಸ್ಯನಗರಂ ಕಪಿಕೇತನನಿಂದೆ ಸಂದ ಸಂ
ಕ್ರಂದನನಂದನಂ ನಿಮಿಷಮಾತ್ರದಿನೊರ್ಮೆಯೆ ಬೆಂದ ಮಾಟ್ಕೆಯಿಂ
ಬೆಂದುದುಳೂಕರಾಜನಿಳಯಂ ಬಲಿಭುಕ್ಪತಿ ಮೇಘವರ್ಣನಿಂ ೩೭೭

ವ ॥ ಅಂತು ಬೇವುದುಮುಳೂಕಬಲಂಬೆರಸು ಅರಿಮರ್ದನಂ ಮೊದಲಾಗಿ ಪೇಟವೆ ಪೆಸರಿಲ್ಲದಂತಾಗಿ ಪೋಗೆ; ವಾಯಸಂಗಳತಿರಾಗದಿಂ ಭೋರೆಂದಾರುತ್ತುಂ ಬರೆ,

ಬಳವದ್ವೈರಿಕ್ಷಮಾಪಾಲರನಧಿಕಭುಜಾಗರ್ವದಿಂ ಗೆಲ್ದ ಲಕ್ಷ್ಮೀ
ನಿಳಯಂ ಗಂಗಾತರಂಗೋಪಮಚಮರರುಹಶ್ರೇಣಿಯುಂ ಬೀಸೆ ಚಿತ್ರೋ

ಜ್ವಾಳಕೇತುವ್ರಾತಮುಂ ದುಂಧುಬಿರವಬಧಿರೀಭೂತ ದಿಙ್ಮಂಡಲಂ ಮಂ
ಗಳಗೀತಂ ಪೊಣ್ಮೆ ಪೊಕ್ಕಂ ನಿಜಶಿಬಿರಮನುತ್ಸಾಹದಿಂ ಮೇಘವರ್ಣಂ ೩೭೮

ವ ॥ ಅಂತು ಪೊಕ್ಕೊಡ್ಡೋಲಗಂಗೊಟ್ಟು ಕುಳ್ಳಿರ್ದು ಚಿರಂಜೀವಿಯ ಮೊಗಮ ನಾದರದಿಂ ನೋಡಿ,

ಹಿತನೀತಂ ಮತಿವಂತನೀತನಧಿಕಂ ಕೂರ್ಪುಳ್ಳನೀತಂ ಗುಣಾ
ನ್ವಿತನಿಂತೀತನೆನಿಪ್ಪನಂ ಪೊರೆವುದುರ್ವೀಪಾಲಕಂ ಕೂರ್ಮೆಯಿಂ
ಹಿತನಲ್ಲಂ ಮತಿವಂತನಲ್ಲಮಧಿಕಂ ಕೂರ್ಪುಳ್ಳನಲ್ಲಂ ಗುಣಾ
ನ್ವಿತನಂತಲ್ಲನೆನಿಪ್ಪನಂ ಪೊರೆಯವೇಡೇನಾದೊಡಂ ಭೂಭುಜಂ ೩೭೯

ವ ॥ ಎಂದುಂ ಮಾಣದೆ ಚಿರಂಜೀವಿಯನರ್ಧಾಸನದೊಳ್ ಕುಳ್ಳಿರಿಸಿ ಬೞಿಕ್ಕಿಂತೆಂದಂ:–

ಭವದೀಯೋತ್ತಮ ಮಂತ್ರದಿಂದುರುತರಾಸ್ಮತ್ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯರಾಜ್ಯಾಸ್ಪದಂ
ಧ್ರುಮಾಯ್ತುದ್ಧತವೈರಿರಾಜನಿಚಯಂ ನಿರ್ಮೂಲಮಾಯ್ತೆಂದು ಕಾ
ಕವಿಹಂಗಾಧಿಪನಿತ್ತನಾಪ್ತಸಚಿವಂಗಾನಂದದಿಂದರ್ಧರಾ
ಜ್ಯವನೊಲ್ದೀಯದರಾರೊ ಭೂಭುವನದೊಳ್ ಸ್ವಾರ್ಥಕ್ಕೆ ಸರ್ವಸ್ವಮಂ ೩೮೦

ವ ॥ ಅಂತು ಸಂತಸಂಬಡಿಸಿ ಚಿರಂಜೀವಿಗಿಂತೆಂದಂ:–

ಶ್ಲೋ ॥ ವರಮಗ್ನೌ ಪ್ರದೀಪ್ತೇತು ಪ್ರಾಣಾನಾಂ ಪರಿವರ್ಜನಂ
ನ ಚಾರಿಜನಸಂಸರ್ಗೇ ಮಹೂರ್ತಮಪಿ ಸೇವನಂ ॥ ೧೭೯ ॥

ಟೀ ॥ ಉರಿವ ಕಿಚ್ಚಿನೊಳಗೆ ಬಿರ್ದು ಸಾವುದೆ ಲೇಸು, ಹಗೆಗಳನೊಂದು ಮುಹೂರ್ತ ಮೋಲಗಿಸಲಾಗದು.

ಎಂಬುದು ನೀತಿಯುಂಟು; ನೀವಿನಿತು ದಿವಸಂ ಶತ್ರುಸಂಸರ್ಗದಿನಾದುಪ ಸರ್ಗಮನೆಂತು ಸೈರಿಸಿದರ್, ಪೇೞಿಮೆನೆ; ಚಿರಂಜೀವಿಯಿಂತೆಂದಂ:– ದೇವಾ! ನೀವೀಗಳ್ ಬೆಸಸಿದ ಸುಭಾಷಿತದರ್ಥಂ ತಪ್ಪದಾದೊಡಂ,

ಶ್ಲೋ ॥ ಯದಪಸರತಿ ಮೇಷಃ ಕಾರಣಂ ತತ್ಪ್ರಹರ್ತುಂ
ಮೃಗಪತಿರಪಿ ಕೋಪಾತ್ ಸಂಕುಚತ್ಯುತ್ಪತಿಷ್ಣುಃ
ಹೃದಯನಿಹಿತವೈರಾ ಗೂಢಮಂತ್ರಪ್ರಚಾರಾಃ
ಕಿಮಪಿ ವಿಗಣಯಂತೋ ನೀತಿಮಂತಸ್ಸಹಂತೇ ॥ ೧೮೦ ॥

ಟೀ ॥ ಗೂಢಮಂತ್ರವನುಳ್ಳ ಬುದ್ಧಿವಂತರುಗಳು ಕಾರ್ಯವಹನ್ನಬರ ಸೈರಿಸಿಕೊಂಡಿಹುದು. ಎಹೆಗೆಂದೊಡೆ:– ಮೇಷವು ಇಱಿಯಲೋಸುಕರ ಹಿಂದಣ್ಗೆ ಹೋಹ ಹಾಂಗೆಯೂ, ಮತ್ತೆ ಸಿಂಹವು ಆನೆಯ ಕುಂಭಸ್ಥಲಮಂ ವಿದಾರಿಸಲೋಸುಕರ ಸಂಕುಚಿತ ಶರೀರನಾಗುವ ಹಾಂಗೆಯೂ.

ಅದಲ್ಲದೆಯುಂ,

ಶ್ಲೋ ॥ ವಹೇದಮಿತ್ರಂ ಸ್ಕಂಧೇನ ಯಾವತ್ಕಾರ್ಯವಿನಿಶ್ಚಯಃ
ತತಃ ಪ್ರತ್ಯಾಗತೇ ಕಾಲೇ ಭಿಂದ್ಯಾದ್ಘಟಮಿವಾಂಭಸಃ ॥ ೧೮೧ ॥

ಟೀ ॥ ತನ್ನ ಕಾರ್ಯವಹನ್ನಬರ ಹಗೆಯನು ಹೆಗಲಲಾದರೂ ಹೊತ್ತುಕೊಂಡಿಹುದು; ಕಾರ್ಯ ಬರಲೊಡನೆ ಒಡೆದ ಕೊಡನ ಬಿಸುಡುವ ಹಗೆ ಬಿಟ್ಟುಕಳೆವುದು.

ಎಂಬ ನೀತಿಗಳೊಳವು. ಅದಲ್ಲದೆಯುಂ,

ಸಿಂಗದ ಮುಳಿವುಂ ಮೇಷದ
ಪಿಂಗುಂ ನಯವಿದರ ವಿನಯಮಿಂತಿವು ಮೂಱುಂ
ಭಂಗಮೆನಿಸಲ್ಕೆ ಪಡೆಯವು
ಕಂಗೆಡಿಕುಂ ಭರದಿನಹಿತರಧಟಂ ಧುರದೊಳ್ ೩೮೧

ಅದಲ್ಲದೆಯುಂ,

ಶ್ಲೋ ॥ ವಹತಾ ಕೃಷ್ಣಸರ್ಪೇಣ ಮಂಡೂಕೋ ವಿನಿಪಾತಿತಃ ॥ ೧೮೨ ॥

ಎಂಬ ಕಥೆಯುಂಟನೆ ಮೇಘವರ್ಣನದೆಂತೆನೆ–ಚಿರಂಜೀವಿ ಪೇೞ್ಗುಂ:–

೧೧. ಕಪ್ಪೆಗಳಂ ಬೆನ್ನನೇಱಿಸಿಕೊಂಡ ಸರ್ಪನ ಕಥೆ

ದರ್ಪರಹಿತಂ ಜನಾಧಿಕ
ಕಾರ್ಪಣ್ಯಸಮೇತನೊಂದು ಗಹನಾಂತರದೊಳ್
ಸರ್ಪಂ ನಿಜಾಂಗನಾಯುತ
ನಿರ್ಪುದು ಕಪಟಪ್ರಪಂಚಪರಿಣತಚಿತ್ತಂ ೩೮೨

ಆ ವೃದ್ಧೋರಗಂ ಸ್ವಾಹಾರಮನೆಲ್ಲಿಯುಂ ಪಡೆಯಲಾಱದೆ ಚಿಂತಿಸುತಿರ್ದು

(ಹರಿಣೀ ವೃತ್ತಂ)

ಶ್ಲೋ ॥ ಅಭಿಮತಮಹಾಗ್ರಂಥಿಪ್ರಭೇದಪಟೀಯಸಿ
ಗುರುತರಗುಣಗ್ರಾಮಾಂಭೋಜಸ್ಫುಟೋಜ್ಜ್ವಲಾ
ವಿಪುಲವಿಲಸಲ್ಲಜ್ಜಾವಲ್ಲೀವಿದಾರಕುಠಾರಿಕಾ
ಜಠರಪಿಠರೀದುಷ್ಪೂರೇಯಂ ಕರೋತಿ ವಿಡಂಬನಾಂ ॥ ೧೮೩ ॥

ಟೀ ॥ ಉದರಮೆಂಬ ಭಾಂಡವು ಅಭಿಮಾನಮೆಂಬ ಗಂಟನೊಡೆವುದರ್ಕೆ ಪಟುವಂತಹುದು; ಗುರುತ್ವವಹ ಗುಣಸಮೂಹಮೆಂಬ ಕಮಳವಂ ಕಿಡಿಸುವುದರ್ಕೆ ಬೆಳದಿಂಗಳೆನಿಸಿದಂತಹುದು; ಏನ ತುಂಬಿದೊಡಂ ತೃಪ್ತಿಯನೆಯ್ದದಾಗಿ ವಿಡಂಬನವ ಮಾಡುತ್ತಿಹುದು.

ವ ॥ ಎಂಬುದದನಱಿನಾಂ ದುರಭಿಮಾನಂ ಕೈಕೊಂಡಿರಲ್ ಪಸಿದು ಸಾವಾದಪುದು; ಆವುಪಾಯದೊಳಮಾಹಾರಮಂ ಪಡೆವೆನೆಂದೆಂದೊಡನೊಂದು ಪಾಯಮಂ ಚಿಂತಿಸಿ,

ಮಂಡೂಕಬಹಳಮಂ ಖರ
ದಂಡೋತ್ಪಲಕುಮುದರಾಜಿರಂಜಿತಮಂ ಕಾ
ರಂಡಕಳಹಂಸಷಟ್ಪದ
ಮಂಡಿತಮಂ ಕಂಡುದೊಂದು ಕೊಳನಂ ಸರ್ಪಂ ೩೮೩

ಅಂತದಱ ಮೊದಲೊಳ್ ಕೆಲವು ದಿವಸಂ ತಲೆಯಿಕ್ಕಿ ಪಟ್ಟಿರ್ದುದನೊಂದು ದರ್ದುರಂ ಕಂಡು ನೀರೊಳಿರ್ದದೇಂ ಭಾವಾ! ನೀನೀಗಳ್ ಪಲವು ದಿವಸಮಾಹಾರ ವಿರಹಿತನುಂ ನಿಜಪ್ರಭಾವಸಂಭಾವನಾಹೀನನುಮಾಗಿರ್ಪ ಇದೇಂ ಕಾರಣಮೆನೆ; ಪನ್ನಗನೆನ್ನ ಮನೋರಥಾವಾಪ್ತಿಯಾಗಲ್ ಬಗೆದುದೆಂದು ಸಂತೋಷಂ ಬಟ್ಟಿಂತೆಂದುದು:–

ಈ ರುಸಿವಳ್ಳಿಯೊಳಾನವಿ
ಚಾರದೆ ಋಷಿಸುತನನೊರ್ವನಂ ಕೊಂದೊಡವಂ
ಕ್ರೂರತರವಿಷವಿಭೇದ್ಯಂ
ಧಾರಿಣಿಯೊಳ್ ಬಿರ್ದು ವಿಗತಜೀವಿತನಾದಂ ೩೮೪

ಅಂತು ಮರಣಪ್ರಾಪ್ತನಾದ ಕುಮಾರನಂ ಸನ್ನಿಧಾನಸ್ತಿತನಾಗಿರ್ದನ್ನುಮನಾತನ ತಂದೆ ಕಂಡು,

ಅನಿಶಂ ಭೇಕಾಳಿಗೆ ವಾ
ಹನಮಾಗೆಂದೆನಗೆ ರೌದ್ರಶಾಪಮನಿತ್ತಂ
ಮುನಿಸಿಂ ತದ್ವಿಪ್ರಂ ನಂ
ದನಮರಣಪ್ರಭವಶೋಕಪಾವಕತಪ್ತಂ ೩೮೫

ಅದು ಕಾರಣಂ ನಾಂ ನಿಮಗೆ ವಾಹನವಾಗಲ್ ಬಂದೆನೆಂದೊಡಾ ಕಪ್ಪೆ ಪರಿದು ತಮ್ಮರಸನಪ್ಪ ಜಲಪಾಲಂಗಱಿಪಿದೊಡಾತನೀಕೌತುಕುವಂ ನೋಟ್ಪಂ ಬನ್ನಿಮೆಂದು ತನ್ನ ಸಮಸ್ತಪರಿವಾರಂಬೆರಸು ಬಂದಾಪನ್ನಗನಂ ಕಂಡು ತದ್ವೃತ್ತಾಂತಮಂ ಬೆಸಗೊಂಡೊಡಾತಂಗೆ ಸವಿಸ್ತರಂ ಪೇಱೆ ಕೇಳ್ದೊಡಂಬಟ್ಟುರಗಾರಿಯಂ ಹರಿಯೇಱುವಂತೆ ಸಮಸ್ತ ಹರಿನಿಕರಮೆನ್ನ ಬೆನ್ನನ್ನೇಱೆಕೊಂಡಾಡುತ್ತಿರಿಮೆನೆ; ಜಲಪಾಲಂಗೆ ಪ್ರಮೋದಮಾಗೆ ರಾಗಿಸಿ ಪಲಕಾಲಕ್ಕೆನ್ನ ಪಗೆಯೊಳಗಾದಂ ಬನ್ನಿಮೆಂಬುದುಂ ಪಸಾಯತರ್ವೆರಸು ಪರಿತಂದು ಮೃತ್ಯುವ ಬೆನ್ನನೇಱುವಂತಾ ಪನ್ನಗನ ಬೆನ್ನನೇಱುವುದುಮಾ ಅಹಿಮಂಡೂಕಂಗಳೆಲ್ಲಮುಮಂ ಪೊತ್ತು ಮಾಱುವ ಬಗೆಯಂ ಬಗೆದು,

ಒಂದೆಡೆಯೊಳ್ ಬೇಗಂ ಪರಿ
ದೊಂದೆಡೆಯೊಳ್ ಮಂದಗಮನದಿಂ ಪೋಗಿ ಮನಂ
ಬಂದಂದದಿನಾ ದರ್ದರ
ನೆಂದಂವಿನೆಂದುದಂದು ಸೂಕಳಸರ್ಪಂ ೩೮೬

ಪಗೆಯನುಪಾಯದೆ ತೀರ್ಚುವ
ಬಗೆಯಿಂದಾ ದರ್ದುರವ್ರಜಂಗಳನುಗ್ರೋ
ರಗನೆಯ್ದೆ ಪೊತ್ತು ತೊಟಿಲ್ದುದು
ಜಗದೊಳ್ ನಿಜಕಾರ್ಯವಂತರೇನಂ ಮಾಡರ್ ೩೮೭

ಅಂತನೇಕಕಾಲಂ ವೃದ್ಧೋರಗನಾ ದರ್ದುರಂಗಳಂ ಪೊತ್ತು ತಿರುಗಿ ಬೇವಸಂಗೊಂಡೊಂದು ದಿವಸಂ ತನ್ನಿರ್ದ ಪುತ್ತಿಂಗೆವರ್ಪುದುಮದಱ ಪೆಂಡತಿ ಕಂಡೆಲೆ, ವಲ್ಲಭ! ನೀವೀ ನಿಕೃಷ್ಟಮಪ್ಪ ಕಪ್ಪೆಗಳಂ ಪೊತ್ತು ಕಷ್ಟಂಬಟ್ಟು ಬಟಿಕ್ಕೆ ನಿಮ್ಮ ಸಾಧಿಸುವುದೇನೆಂಬುದು ಮಾ ಪನ್ನಗನಿಂತೆಂದಂ:–

ಶ್ಲೋ ॥ ಕಿಂ ನ ಜಾನಾಮ್ಯಹಂ ಭದ್ರೇ ಯದಾ ಬಧ್ನಾಮಿ ದರ್ದುರಂ
ಕಿಂಚಿತ್ಕಾಲಮಪೇಕ್ಷೇಹಂ ವ್ರತಾನ್ನಂ ಬ್ರಾಹ್ಮಣೋ ಯಥಾ ॥ ೧೮೪ ॥

ಟೀ ॥ ಎಲೌ ಸುಮುಖಿ, ಕಪ್ಪೆಯಂ ಪಿಡಿವ ಕಾಲವಂ ನಾನಱಿಯೆನೆ? ವ್ರತಾನ್ನಮಂ ಬಯಸಿ ವಿಪ್ರಂ ಕೆಲಕಾಲಮಿರ್ದಂತೆ ಕಾಲವನಪೇಕ್ಷಿಸಿಹೆನು.

ಎಂಬುದುಮದೆಂತೆಂದುರುಗಿ ಕೇಳ್ವುದುಮುರಗನಿಂತೆಂದಂ:–

೧೨. ವಿಷ್ಣುಶರ್ಮನ ಕಥೆ

ಭುವನವಿಭೂಷಣಮೆನಿಸಿ
ರ್ದ ವರ್ಧಮಾನಾಭಿಧಾನಪುರದೊಳ್ ವಿಲಸ
ದ್ಭವನದೊಳಿರ್ಪಂ ವಿಪ್ರಂ
ವಿವೇಕನಿಧಿ ವಿಷ್ಣುಶರ್ಮನೆಂಬೊಳ್ಪೆಸರಿಂ ೩೮೮

ಅಂತಾತನ ಪೆಂಡತಿ ದುರ್ಮತಿಯೆಂಬಳ್ ಕುಲಟೆ ಕಪಟಪಟುವಪ್ಪುದಱಿಂ ಪರಪುರುಷರಲ್ಲಿಯೆ ಆಸಕ್ತೆಯಾಗಿರ್ಪುದನಾ ಪಾರ್ವನವಳ ಚೇಷ್ಟಾಭಾವದಿಂದಱಿತು, ನಿಶ್ಚೈಸುವೆನೆಂದೊಂದು ದಿವಸಂ ನೆರೆಯೂರ್ಗೆ ಪೋಗಿ ಬಂದಪೆಂ ನೀ ಕರಂ ಬುದ್ಧಿವಂತೆಯಾಗಿರೆಂದು ಪೊಱಮಟ್ಟು ಪೋಗುವನಂತೆ ಪೇಟಿ ಪೋಗಿ ಮುಗುಟ್ದಿವಂದು ಆಕೆಯಂ ವಂಚಿಸಿ ಮನೆಯೊಳಡಂಗಿರ್ದಂ. ಅನ್ನೆಗಮವಳ್ ನೆರೆಮನೆಯ ಪಾದರಿಗನಂ ಬರಿಸುವುದುಮವಂ ಬಂದಾಕೆಯನನೇಕಸ್ತೋತ್ರಪ್ರಕಾರದಿಂ ಬೈದು ಬಡಿದುಮೆನಗಿನಿತು ದಿವಸಮೇಕೆ ಬಟಿಯನಟ್ಟಿದೆಯಿಲ್ಲೆಂದು ಮುಳಿದೊಡಾ ಪಾಣ್ಬೆಯಿಂತೆಂದಳ್:–

ಮುನಿಯದಿರು ನಲ್ಲ ನೀನಿಂ
ತೆನಗೆಲೆ ಸಲೆ ಗಂಡನಪ್ಪ ಷಂಡಂ ನಿಚ್ಚಂ
ಮನೆಸನಿಗೊಂಡಿರೆ ಬರಿಸ
ಲ್ಕೆನಗಿಂಬಿಲ್ಲಾಗಿ ನಿನ್ನನಾಂ ನೆನೆದಿನಿಸುಂ ೩೮೯

ಮಱುಗುತ್ತುಂ ಚಿಂತಿಸುತುಂ
ಬೆಱಗಾದಂತಿರ್ದನಲ್ಲದಾನೋಪಳೆ ಮೆ
ಯ್ಗರೆದಿರ್ದನಲ್ಲೆನೆಂದಡಿ
ಗೆಱಗಿರ್ದಾ ಪಾಣ್ಬೆ ಪಾಣ್ಬನಂ ನಂಬಿಸಿದಳ್ ೩೯೦

ಅಂತಿ ಚಿತ್ತಂಬಡೆನ್ನಾಣ್ಮನ ಕಣ್ಣೊಡೆವಂತುಪಾಯಮಂ ಚಿಂತಿಸಿದೆಯಪ್ಪೊಡೆ ನಮ್ಮಮನಂ ಬಂದಂದದಿಂದ ಕ್ರೀಡಿಸುವಮೆಂಬುದುಮಾ ಪಾಣ್ಬನೆಂದಂ:– ಅಂತಪ್ಪೊಡೆ ನಮ್ಮೂರ ಮುಂದಣ ಬಟ್ಟೆಯ ಬೆನಕಂ ಚಿಂತಿತಾರ್ಥಪ್ರದನೆಂಬರಲ್ಲಿಗೆ ನೀಂ ನಾಳೆ ಪೋಗಿ ಪೊಡೆವಟ್ಟು ಪರಕೆಯಂ ತೆಗೆದೆಯಪ್ಪೊಡೆ ನಿನ್ನ ಮನೋರಥ ಸಿದ್ಧಿಯಕ್ಕುಮೆಂದು ಪೇೞ್ವುದುಮವಳಂತೆಗೆಯ್ವೆನೆಂಬುದುಮದೆಲ್ಲಮನಾ ಪಾರ್ವಂ ಕೇಳ್ದಿಂದೆ ಮೇಲ್ವಾಯ್ದೆನಪ್ಪೊಡೆ ಪುಷ್ಕರನೆನ್ನಂ ಕೊಂದಪನಾನೀಗಳ್ ಹೀನಸತ್ವನಾಗಿರ್ಪೆನದಱಿಂದೇನಾನುಮೊಂದುಪಾಯದಿಂ ಶಕ್ತಿಯಪ್ಪಂತು ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಬೞಿಕ್ಕಿವರ್ಗೆ ತಕ್ಕುದಂ ಮಾೞ್ಪೆನೆಂದಾಗಳೆ ಪೋಗಿ ಚಿಂತಾಸಿದ್ಧಿವಿನಾಯಕನ ಪಿಂತೆ ಕುಳ್ಳಿರ್ಪುದುಮಾ ಜೋಡೆ ನೇಸರ್ಮೂಡಲೊಡಂ ವಿನಾಯಕನಲ್ಲಿಗೆ ಒಂದು ಗಂಧಾಕ್ಷತದ ಧೂಪದೀಪಾದಿಗಳಿಂದರ್ಚಿಸಿ ತದನಂತರಂ,

(ರಥೋದ್ಧತೆ)

ಕ್ಷೀರಸಾರಘೃತಪೂರಮಂಡಕಾ
ಧಾರಖಂಡಯುತಲಡ್ಡುಕಾವಳೀ
ಪೂರಿಕಾದ್ಯಖಿಲಭಕ್ಷ್ಯರಾಶಿಯಿಂ
ಚಾರೆಯರ್ಚಿಸಿದಳಾ ಗಣೇಶನಂ ೩೯೧

ಷಟ್ಪದರಾಜಿಚುಂಬಿತಕಪೋಲಯುಗಂ ದ್ವಿರದಾನನಂ ಸುರ
ದ್ವಿಟ್ಪುರಘಸ್ಮರಪ್ರಿಯಸುತಂ ಗಣನಾಥನಘೌಘವೇದನಾ
ರುಟ್ಪಟಲಪ್ರಣಾಶದಹನಂ ಫಣಿನಾಯಕಭೂಷಣಂ ಮರು
ದ್ರಾಟ್ಪೃಥುಮೌಳಿಲಾಲಿತಪದಂ ನಮಗೀಗೆ ಮನೋರಥಂಗಳಂ ೩೯೨

ವ॥ ಎಂದು ತುತಿಯಿಸಿ ಪೊಡೆವಟ್ಟೆನ್ನ ಗಂಡನಂ ಕಣ್ಗಾಣದಂತು ಮಾಡಿದೊಡೆ ನಿನಗೆ ನಾಂ ಪೊನ್ನಪಟ್ಟಮಂ ಬೊಟ್ಟುಮನೀವೆನೆಂಬುದುಂ; ಪ್ರತಿಮೆಯ ಪೆಱಗಿರ್ದ ಪಾರ್ವನಂತಪ್ಪೊಡೆ ನಿನ್ನ ಗಂಡಂಗೆ ತಲೆವೂಸಿ ಮೀಯಲೆಱೆದು ಷಡ್ರಸಾನ್ನಮನಿರ್ಪತ್ತೊಂದು ದಿವಸಮಿಂಬಾಗಿಯಣಲಿಕ್ಕಿದೆಯಪ್ಪೊಡೆಯಾತನ ಕಣ್ಣೊಡೆಗುಮೆಂಬುದುಂ; ಪಾಣ್ಬೆ ನಂಬಿ ದೈವಂ ಸನ್ನಿದಮಾಗಿರ್ದನ್ನೊಡನೆ ನುಡಿದುದಿನ್ನೆನಗೇನೆಂದು ಮನದೊಳ್ ಪಿರಿದು ಸಂತಸಂಬಡೆದು ಮನೆಗೆ ಪರಿತಂದು ನಾನಾವಿಧಭಕ್ಷ್ಯ ಭೋಜ್ಯಂಗಳುಮನನೇಕ ಫಲಪತ್ರಶಾಕಂಗಳುಮಂ ಸುಸ್ವಾದುಗಳಪ್ಪಂತಟ್ಟು ಪಾರ್ವಂ ಬರಲತ್ಯಾದರದಿಂ ಕಾಲ್ಗೆಱಗಿ ಮೆಯ್ಯಂ ಕಯ್ಯಿನೊತ್ತಿ ಮೀಯಲೆಱೆದು ದಿವ್ಯಾಹಾರಂ

ಗಳನುಣಲಿಕ್ಕಿ ಬಟಿಕ್ಕಿಂತೆಂದಳ್:– ಈಗಳ್ ಕೆಲವುದಿವಸದಿಂದಿತ್ತ ನಿಮ್ಮೊಡಲ್ ಬಡವಾಗುತ್ತುಂ ಬಂದಪುದು; ಶರೀರಂ ಸಮಂತಿರ್ಪಿನಂ ಸಂತತಮಿಂತೆ ಸ್ನಾನ ಭೋಜನಂಗೆಯ್ದು ನಿಶ್ಚಿಂತಮಿರಿಮೆಂಬುದುಂ; ವಿಷ್ಣುಶರ್ಮಂ ದುರ್ಮತಿಯ ಕೂರ್ಮೆಗೆ ಸಂತೋಷಂಬಟ್ಟುಮಂತೆಗೆಯ್ವೆನೆಂಬುದುಮಾ ಸ್ಥಿತಿಯೊಳೆ ನಿಚ್ಚನಿಚ್ಚಂ ಸ್ನಾನಭೋಜನಂಗೆಯ್ಯುತ್ತಿರ್ದೊಂದು ದಿವಸಂ ಪಾರ್ವನಾ ಪಾಣ್ಬೆಗೆ ನಂಬುಗೆಯಂ ಪುಟ್ಟಿಸಲೆಂದು ಸಮೀಪಕ್ಕೆ ಕರೆದಿಂತೆಂದಂ:–

ಪಟಲಂ ಕಣ್ಣೊಳ್ ಕವಿದುಂ
ಗುಟಮಂ ಮೊದಲಾಗಿ ಕಾಣೆನೆಂದೊಡೆ ಕುಲಟಾ
ಪಟು ರಾಗಿಸಿ ಮನದೊಳಗ
ಕ್ಕಟ ಮರ್ದಂ ಮಾಟ್ಪಿಮುಸಿರದಿರಿಮೆನೆ ಪಾರ್ವಂ ೩೯೩

ಅಂತೆಗೆಯ್ವನೆಂದುಸಿರದಿರ್ದು ಮತ್ತಂ ಕೆಲವು ದಿವಸಕ್ಕಾತಂ ತನಗಳವುಂ ಮನೋಬಲಮುಮಾಗೆ ಪಗೆಯಂ ಕೊಲಲ್ಬಗೆದುಮೀಗಳ್ ನೀನಪ್ಪುದಂ ಕಾಣನೆಂದಿ ರ್ಪುದು ಮಾ ಪಾಣ್ಬೆ ನಂಬಿ ನಿಮ್ಮ ಕಣ್ಗೊಳ್ಳಿದುವಕ್ಕೆಂದು ವಿನಾಯಕಂಗೆ ಪಟ್ಟಮಂ ಬೊಟ್ಟುಮಂ ಕೊಟ್ಟು ಪೊಡೆಮಟ್ಟು ವಂದಪೆನೆಂದಾ ಸೇವದೊಳೆ ಪರಕೆಯಂ ವಿನಾಯಕಂಗೆ ಕೊಟ್ಟು ಬಂದು ಬಟಿಕ್ಕೆ ಪಾಣ್ಬನಂ ಬರಿಸಿ ಪಾರ್ವನಿರ್ದಂತಿರ್ವರುಂ ಒಡಗೊಂಡು ನಡುವಿರುಳವರ್ ನಾಟಕಂನಲಿದು ಮಱೆದೊಱಗಿರ್ದ ಸಮಯ ದೊಳಾ ಪಾಣ್ಬನಂ ಕೊಂದು ತನ್ನ ಬಗೆಯುಮಂ ಬಗೆದಂತೆ ತೀರ್ಚಿದಂ.

(೧೧ನೆಯ ಕಥೆಯ ಶೇಷ)

ವ ॥ ಅಂತೆ ಆನುಮೆನ್ನ ಪಗೆಯುಮಂ ಬಗೆಯೊಳೆ ಸಾಧಿಸಲಿರ್ದಪೆಂ, ನೀನುಸಿರದಿರೆಂದಾ ನಾಗಿಗೆ ನಾಗಂ ಪೇಟ್ದು ಮತ್ತಂ ಮಂಡೂಕಂಗಳಂ ಪೊತ್ತು ಮೆಲ್ಲಮೆಲ್ಲನೆ ತೊಟಲುತ್ತಮಿರೆ; ಜಲಪಾಲನೆಂದನೇಂ ಗಡ ಭಾವಾ! ನೀನಿಂದು ಕರಂ ಮಂದಗಮನನೆಯಾದೆಯೆಂದೊಡೆ; ವೃದ್ಧೋರಗನಿಂತೆಂದಂ:– ದೇವಾ! ನಾಂ ಪಲವು ದಿವಸಮಾಹಾರಂಬಡೆಯದೆ ನಡೆಯಲಾರ್ತಪೆನಿಲ್ಲೆಂಬುದುಮಂತ ಪ್ಪೊಡಂ ನಿನ್ನ ಪಸಿವು ಕೆಟ್ಟು ಬಲಮಪ್ಪನ್ನೆವರಂ ಕಿಱುಗಪ್ಪೆಗಳಂ ತಿನುತಿರಿನೆ; ಮಹಾಪ್ರಸಾದಮಂತೆಗೆಯ್ವನೆಂದು ದಿವಸಗತಿಯಿಂ ಕಿಱುಗೆಪ್ಪೆಗಳೆಲ್ಲಮುಮಂ ಬಱಿದಾಗೆ ಮಾಡೆ ತನಗೆ ಸತ್ತ್ವಂ ಸಮನಿಸೆ ಪಿರಿಯ ಕಪ್ಪೆಗಳೆಲ್ಲಮಂ ಗತಿಗೆಟ್ಟುವ ನೆಲ್ಲಮನೊಟ್ಟನೆ ಮಾಡಿ ಬಟಿಕ್ಕೆ ಜಲಪಾಲನುಮಂ ತಿಂದುದು.

ಅದಱಿಂ,

ಶ್ಲೋ ॥ ಸ್ಕಂದೇನಾಪಿ ವಹೇಚ್ಚತ್ರುಂ ಕಾರ್ಯಸಾಧನ ಬುದ್ಧಿಮಾನ್
ವಹತಾ ಕೃಷ್ಣಸರ್ಪೇಣ ಮಂಡೂಕೋ ವಿನಿಪಾತಿತಃ ॥ ೧೮೫ ॥

ಎಂಬ ಕಥಾಪ್ರಪಂಚನಱಿದೆನಪ್ಪುದಱಿಂ ರಿಪುವನುಪಾಯದೊಳೆ ಕಿಡಿಸುವೆನೆಂದುಮವಂದಿರೇನೆಂದೊಡಂ ಸೈರಿಸಿಯವರ ಮನಕ್ಕೆ ವಿಶ್ವಾಸಂ ಪುಟ್ಟುವಂತೆ ನಡೆದು ಸ್ವಾರ್ಥಮಂ ಸಿದ್ಧಿಸಿದೆಂ.

ಎಂತುಂ ಪೂರ್ವೋಕ್ತಮಿಂತೆಂಬುದಲ್ತೆ:–

ಶ್ಲೋ ॥ ಶಸ್ತ್ರೈರ್ಹತಾಸ್ತು ರಿಪವೋ ನಹತಾ ಭವಂತಿ
ಪ್ರಜ್ಞಾಹತಾಸ್ತು ರಿಪವಃ ಪ್ರಹತಾ ಭವಂತಿ
ಶಸ್ತ್ರಂ ನಿಹಂತಿ ಪುರುಷಸ್ಯ ಶರೀರಮೇಕಂ
ಪ್ರಜ್ಞಾಕುಲಂ ಸಹಬಲಂ ಸಹಸಾ ನಿಹಂತಿ ॥ ೧೮೬ ॥

ಟೀ ॥ ಕೈದುಗಳಿಂ ಗಾಯವಡೆದರ್ ಮರಳಿಯೇಟ್ವರ್; ಪುರುಷಬುದ್ಧಿಹತರ್ ಕೆಟ್ಟವರುಗಳೇ; ಅದೆಹೆಗೆಂದೊಡೆ–ಶಸ್ತ್ರಮೆಂಬುದು ಪುರುಷನ ಶರೀರವೊಂದನೆ ಕಿಡಿಸುವದು; ಪ್ರಜ್ಞೆಯೆಂಬುದು ಹಗೆಗಳಂ ವಂಶಸಹಿತಂ ಕಿಡಿಸುವುದು.

ಎಂಬುದು; ಮತ್ತಂ,

ಶ್ಲೋ ॥ ಏಕಂ ನಿಹನ್ಯಾತ್ ಸಂದೇಹಃ ಕಾಂಡೋ ಮುಕ್ತೋ ಧನುಷ್ಮತಾ
ಬುದ್ಧಿರ್ಬುದ್ಧಿಮತಾಂ ದೃಷ್ಟ್ವಾ ಹನ್ಯಾದ್ರಾಷ್ಟ್ರಂ ಸರಾಜಕಂ ॥ ೧೮೭ ॥

ಟೀ ॥ ಬಿಲ್ಗಾಱನೆಚ್ಚಂಬು ಒರ್ಬನ ಕೊಲ್ವುದೋ ಕೊಲ್ಲದೋ ಸಂದೇಹವು; ಬುದ್ಧಿವಂತರ ಮಂತ್ರವು ಅರಸುಸಹಿತವಾಗಿರ್ದ ರಾಜ್ಯವನ್ನೇ ಕಿಡಿಸುವುದು.

ಸುರರಾಜ ಪ್ರಿಯಮಂತ್ರಿಯಿಂತಖಿಳ ದೈತ್ಯಾಮಾತ್ಯರಂ ಗೆಲ್ದುಮ
ಚ್ಚರಿಯಪ್ಪಂತಿರೆ ಸಾಹಸಾಂಕ ಗುಣನಂ ಶೌರ್ಯಾನ್ವಿತಂ ಗೆಲ್ದನಾ
ಸುರಮಪ್ಪಂತಿರೆ ಕಾಕಮಂತ್ರಿಯುಮುಳೂಕಾಮಾತ್ಯರಂ ಗೆಲ್ದನೆಂ
ತಿರೆ ವಿಶ್ವಾಸದಿ ಗೆಲ್ದಸಾಧ್ಯ ನೃಪರಂ ವಿದ್ವಜ್ಜನಕ್ಕಾಶ್ರಯಂ

ಅಂತು ಗೆಲ್ದ ಮೇಘವರ್ಣಂ ಪ್ರಧಾನರ್ ಸಹಿತಂ ಸುಖಸಂಕಥಾ ವಿನೋದದಿಂದಿರ್ದಂ.

॥ ಗದ್ಯಂ ॥

ಇದು ವಿನಮದಮರರಾಜಮೌಳಿಮಾಣಿಕ್ಯಮರೀಚಿಮಂಜರೀಪುಂಜರಂಜಿತ
ಭಗವದ್ಭವಾನೀವಲ್ಲಭಚರಣಸರಸಿರುಹಷಟ್ಚರಣಂ ಶ್ರೀಮನ್ಮಹಾಸಂಧಿವಿಗ್ರಹಿ
ದುರ್ಗಸಿಂಹ ವಿರಚಿತಮಪ್ಪ ಪಂಚತಂತ್ರದೊಳ್

ವಿಶ್ವಾಸ ಪ್ರಕರಣ ವರ್ಣನಂ

ತೃತೀಯಂ ತಂತ್ರಂ ಸಮಾಪ್ತಂ

ವಂಚನಾ ಪ್ರಕರಣಂ

ಶ್ರೀಯಂ ನಿರಂತರಂ ತನ
ಗಾಯತ್ತಂಗೆಯ್ವ ನೃಪತಿ ಪರಕೃತವಿವಿಧಾ
ಪಾಯಂಗಳ್ಗೊಳಗಾಗದೆ
ಮಾಯಾತ್ಮಕನಂತೆ ವಂಚಿಪುದು ನಿಪುಣತೆಯಿಂ ೩೯೪

ಅದು ಕಾರಣದಿಂ ನಯಕೋ
ವಿದನಸಮಂ ದುರ್ಗಸಿಂಹವಿಭು ವಿರಚಿಸಿದಂ
ಮದರಹಿತಂ ಗುಣವಿಹಿತಂ
ಮುದದಿಂ ವಂಚನೆಯ ತಂತ್ರಮಂ ನೃಪಹಿತಮಂ ೩೯೫

ಅದೆಂತೆನೆ:-

ಶ್ಲೋ ॥ ಪ್ರಾಪ್ತಮರ್ಥಂ ತು ಯೋ ಮೋಹಾದಾನೀತಂ ಪ್ರತಿಮುಂಚತಿ
ಸತತಂ ವಂಚ್ಯತೇ ಮೂಢೋ ಜಲಜಃ ಕಪಿನಾ ಯಥಾ ॥ ೧೮೮ ॥

ಟೀ ॥ ಅವನಾನೊರ್ವಂ ಆದಂಥ ಅರ್ಥವನಱಿಯದೆ ಬಿಟ್ಟಿಹನೊ ಅವನೆಲ್ಲರಿಂದಂ ವಂಚಿಸಿಗೊಳಲ್ಪಡುವನು; ಅದು ಹೇಗೆಂದೊಡೆ-ಮೊಸಳೆಯನ್ನು ಕಪಿ ವಂಚಿಸಿದ ಹಾಂಗೆ.

ಆ ಕಥಾಪ್ರಪಂಚಮೆಂತೆಂದೊಡೆ-

ಮೊಸಳೆಯಂ ಕಪಿ ವಂಚಿಸಿದ ಕಥೆ

ತಿಲಕಾಶೋಕತಮಾಲಕೇಸರ ಕಪಿತ್ಥಾಶ್ವತ್ಥಪುನ್ನಾಗಭೃಂ
ಗಲವಂಗಾರ್ಜುನಭೂರ್ಜಜಂಬುಬದರೀಹಿಂತಾಜಲಜಂಬೀರಮಂ
ಜುಲಕಾಂಜೀರಕರಂಜನಿಂಬವಟರಂಭಾಚೂತನಾರಂಗಸಂ
ಕುಲದಿಂ ರಮ್ಯಮೆನಿಪ್ಪ ರಮ್ಯವನದೊಳ್ ನಾನಾಫಲಕೀರ್ಣದೊಳ್ ೩೯೬

ಮದರಹಿತನನಿಹಿತವಿತಾ
ಮದಧೂಳಿಪಯೋಧನಿಪುಣನಗಧರರಾಜ್ಯಾ
ಸ್ಪದದೊಳ್ ಸುಖದಿಂದಿರ್ಪಂ
ಮುದಿತಮನಂ ಕೃಷ್ಣವದನನೆಂಬ ಕಪೀಂದ್ರಂ ೩೯೭

ಆ ಬನದುತ್ತರಿದಿಗ್ಭಾಗದೊಳೊಂದು ವನಮುಂಟು. ಅಲ್ಲಿ

ಸಕಲಕಪಿಸಮಿತಿವೆರಸಹಿ
ತಕುಲಾಚಲಚಕ್ರಚಾರದಂಭೋಳಿ ಜಗ
ತ್ತ್ರಕಟೋದ್ಯನ್ಮಹಿಮನೆನಿಸು
ವ ಕಕುದ್ಬಲಿಯೆನಿಪ ಪೆಸರ ಬಲಿಮುಖನಿರ್ಪಂ ೩೯೮

ವ ॥ ಅಂತಾ ಮರ್ಕಟಂಗಳೆರಡಕ್ಕಂ ಏಕದ್ರವ್ಯಾಭಿಲಾಷೆಯಿಂ ಬದ್ಧವೈರಂ ಬಳೆದು ಕಕುದ್ಭಲಿ ಮೇಲೆ ಬರೆ, ಕದನಕ್ಕಳ್ಳಿ ಕೃಷ್ಣವದನನಾ ವನದ ಪಂಬಲಂ ಬಿಸುಟು ತನ್ನ ಯೂಧಮುಮಂ ಮಱೆದು ತಾನನಾಥನಾಗಿ ಪಾರಾವಾರಂಬೋಗಿ,

ಸರಸಫಲಸ್ಫುರಿತೌದುಂ
ಬರಮಂ ಶಾಖಾಶಿಖಾಗ್ರ ಚುಂಬಿತಹರಿದಂ
ಬರಮಂ ಪತ್ರಚ್ಛನ್ನಾ
ರ್ಕರಶ್ಮಿಯಂ ಮುದದಿನಾ ಕಪೀಂದ್ರಂ ಕಂಡಂ ೩೯೯

ವ ॥ ಅಂತು ಕಂಡದನಾಶ್ರಯಿಸಿ ತತ್ಫಲಂಗಳನಮೃತೋಪಮಂಗಳನಾರೋಗಿ ಸುತ್ತುಂ ಸುಖದಿನಿರ್ದೊಂದು ದಿವಸಂ ತನ್ನ ಕೈಯಿಂದಂ ಬರ್ದುಕಿಂದ ಪಣ್ಣಂ ಭೋಧಿಮಧ್ಯದೊಳ್ ಬೀೞ್ವುದುಮಲ್ಲಿ ಪೊಣ್ಮಿದ ಗಂಭೀರರವಮಂ ಕೇಳ್ದಾ ಚಪಲಕಪಿತನಗದುವೆ ವಿನೋದಮಾಗೆ ಮತ್ತಂ ಅತ್ತಿಯ ಪಣ್ಗಳನೀಡಾಡುತ್ತಿರ್ಪು ದುಮಾಪಣ್ಗಳಂ ಕ್ರಕಚನೆಂಬುದೊಂದು ಮೊಸಳೆ ಪ್ರತಿದಿನಮೊಲ್ದು ಮೆಲ್ದು ಕೆಲವಾನುಂ ದಿನಕ್ಕವೆರಡರ್ಕಂ ನೇಹಮಾಗೆಯಾ ನೆಗಟ್ ತನ್ನ ಮನೆಯಂ ಮಱೆದಲ್ಲಿಯೆ ಸಂತಸಮಿರುತ್ತಿರೆ ಅದಂ ತಾಂ ಮನದೆಗೊಂಡು ಸುಕಥೆಯೆಂಬಳ್ ತನ್ನ ಗಂಡನಪ್ಪ ಕ್ರಕಚನಂ ಬರಿಸಿ ನೀನಿಂತಪ್ಪ ದುರ್ವ್ಯಸನಮಂ ಕಲ್ತೆಯೆಂದು ಬಾರಿಸಿ ಮತ್ತಮಿಂತೆಂದಳ್:- ತನಗೆ ವಾನರ ವ್ಯಾಧಿಯಾದುದರ್ಕೆ ಕೋಡಗದೆ ರ್ದಯುಂ ತಂದೀಯಲ್ವೇೞ್ಕುಮೆನಲಂತೆಗೆಯ್ವೆನೆಂದು,

ಚಂಡಮಹಾಸೇನಂ ಕುಲ
ಮಂಡನನಂ ಸುತನನಟಿಯಲೊಡರಿಸಿದಂ ಭೂ
ಮಂಡಲಮೆಲ್ಲಂ ಚೀ! ಎನೆ
ಪೆಂಡಿರ್ಗಾಸಕ್ತರಾದರೇನಂ ಮಾಡರ್ ೪೦೦

ವನಿತಾಜನಕ್ಕೆ ಸೋಲ್ತೊಡೆ
ಜನದಪವಾದಮುಮನಾಪ್ತ ನಿವಹಮುಮಂ ಸ
ಜ್ಜನದ ಗುರುಜನದ ಮುನಿಸುಮ
ನಿನಿಸುಂ ಬಗೆವವನುಮೊಳನೆ ವಸುಧಾತಳದೊಳ್ ೪೦೧

ಅದಱಿಂದೆನಗೆ ಇದುವೆ ಕರ್ತವ್ಯಮೆಂದು ಬಂದತ್ತಿಯ ಮರದ ಮೊದಲೊಳಿ ರ್ಪುದಂ ಬಲೀಮುಖಂ ಕಂಡು ದರಹಸಿತವದನನಾಗಿ ಬಂದ ಔದುಂಬರಫಲ ಗಳನದಱ ಮುಂದಿಕ್ಕಿ ಬೞಿಕ್ಕೆ ಮುಖಮಂ ನೋಡಿ ನಿನ್ನನಿಂದು ಪಿರಿದು ಪೊೞ್ತು

ಕಾಣದೆ ಚಿಂತಿಸುತಿರ್ದನೆಲ್ಲಿಗೆ ಪೋದೆಯೆನೆ; ಕ್ರಕಚನೆಂದಂ:- ನಿನ್ನ ಮಾಟ್ಟಿ ಪರಮೋಪಕಾರಕ್ಕೆಂತು ಪೊಟ್ಟು ನಿತ್ತಜಿಸುವೆನೆಂದು ಚಿಂತಿಸಿ,

ಕಮಳಾಕರ ಸೌಭಾಗ್ಯಂ
ನಮೇರುಮಂದಾರಪಾರಿಜಾತಾದಿಸುರ
ದ್ರುಮಗಣರುಚಿರದಿನೆಸೆವುದು
ಸಮುದ್ರಮಧ್ಯದೊಳಗಿರ್ಪುದಂತರ್ದ್ವೀಪಂ ೪೦೨

ಆ ದ್ವೀಪದೊಳ್ ರೂಪವತಿಯರಪ್ಪ ವಾನರನಾರಿಯರಿರ್ವಗಂ ತನಗಂ ಸಖಿತ್ವಮುಂಟಪ್ಪುದಜಿಂದಲ್ಲಿಗೆ ಪೋಗಲ್ ತನ್ನ ಕಾಣಲೊಡಮಿದಿರಂ ಬಂದಿತೆಂದರ್:- ನಿನ್ನಂತಪ್ಪ ಸಹಾಯನಂ ಪಡೆದು ಪುರುಷರಂ ಪಡೆಯದೆ ತನ್ನ ಜನ್ಮಂ ಬಾಲಬ್ರಹ್ಮಚಾರಿಯ ಜನ್ಮದಂತೆ ಶೂನ್ಯಮಾಗಿ ಪೋದಪ್ಪುದೆಂದು ನೊಂದು ನುಡಿದರಂತುಮಲ್ಲದೆಯುಂ, ಅನೇಕವಿಭವಸಂಪನ್ನೆಯರುಂ ಚೆನ್ನೆಯರು ಮಾಗಿರ್ಪರಂತುಮಲ್ಲದಾ ದ್ವೀಪದ ಫಲಂಗಳೆಲ್ಲಂ ರಸಾಯನಂಗಳವಂ ತಿಂದವರ್ಗಾಗಳೆ ನೆರೆತೆರೆಯುಂ ಪೋಗಿ ನವಯೌವನರಪ್ಪರದಜಿಂದೀಗಳೆ ನಿನ್ನನೆನ್ನ ಬೆನ್ನನೇಜಿಸಿ ಕೊಂಡುಯ್ವೆಂ ಕೇಳಾ; ಮತ್ತಮಂತರ್ದ್ವೀಪಕ್ಕುಯ್ದು ವಾನರಕುಮಾರಿ ಯೊಳ್ ಕೂಡಿ ಕೃತಾರ್ಥನಪ್ಪೆನದಜಿಂ ಬೇಗಂ ಬಂದೆನ್ನ ಬೆನ್ನನೇಜೆನಲೊಡಂ; ತಜ್ಜರದ್ವಾನರಂ ಹರ್ಷೋತ್ಕರ್ಷಚಿತ್ತನಾಗಿ ಆತ್ಮಗತದೊಳಿಂತೆಂದಂ:-

ಪರಿಪಕ್ವಫಲಪ್ರಕರಂ
ಜರೆಯಂ ಕಿಡಿಸುವುದು ವಾನರೀಸಂದೋಹಂ
ಪುರುಷರನೆ ಬಯಸುವುದು ಗಡ
ಸರಾಗದಿಂ ಬಗೆವೊಡಿನ್ನವೇಂ ಸ್ವೈಪೊಳವೇ ೪೦೩

ಎಂದು ಕಪಿ ಕಾಮಾತುರನಾಗಿ ಮುಂತಪ್ಪಪಾಯಮನೊಂದುಮಂ ಬಗೆಯದೆ

ಮೊಸಳೆಯ ಬೆನ್ನನೇಜೆ ಕಪಿ ವಾರಿಧಿಯೊಳ್ ನಡೆಯುತ್ತುಮಲ್ಲಿ ಸಂ
ಧಿಸಿ ಬಿಡದೊತ್ತಿ ಭೋರ್ಗರೆದು ತರ್ಪ ತರಂಗದ ಮೇಲೆ ಮೆಯ್ಯಗು
ರ್ವಿಸಿ ಭರದಿಂ ಮನಂ ಬೆದಜೆ ಕಟ್ಟು ಕಟಿಲ್ದುದು ಶಕ್ಯಮಲ್ಲದೊಂ
ದೆಸಕದಿನಾವನುಂ ಪರಮದುಃಖಮನೆಯ್ದದೆ ಸೃತೆ ಪೋಕುಮೇ ೪೦೪

ವ ॥ ಅಂತಾ ವಾನರಂ ಕೇದಗೆಯನೇಜಿದ ಕೋಡಗದಂತೆ ಗೂಡುಗೊಂಡು ಪಲ್ಲಂ ಗಿಡಿಗಿಜಿದು ಮೆಲ್ಲನೆ ಮೊಸಳೆಗಂತರೀಪಮಿಲ್ಲಿಗಮಿನ್ನೆನಿತು ದೂರಮುಂಟೆಂ ಬುದುಂ; ಶಿಂಶುಮಾರನೆಂದುದಾ ದ್ವೀಪಮಿಲ್ಲಿಗೆ ಸಮೀಪಮಿರ್ಪುದಾಗಿಯುಮಿಗಳ್ ನಿನ್ನ ತಂಗಿಗೆ ವಾನರವ್ಯಾಧಿಯಾದುದರ್ಕೆ ಮರ್ಕಟಂಗಳೆರ್ದೆ ಮರ್ದೆಂದು ಪೇಟ್ಟಿರದಂ ನಮಗೆ ಪಡೆಯಲ್‌ಬಾರದುದಜಿಂ ನಿನ್ನ ತಂಗಿಯನಾರೈದು ಬಟಿಕಂತ ರ್ದ್ವೀಪಕ್ಕೀಗಳೆ ಪೋಗಲಕ್ಕುಮೆಂದು ಪೇಟ್ದುದುಂ; ಕೃಷ್ಣವದನನೀ ಪಾತಕ ನುಪಾಯಮಂ ಬಗೆದು ನಂಬಿಸಿ ತಂದನೆಂದು ಚಿಂತಿಸಿ ತಾಂ ವಂಚನೋಪಾಯ

ಕುಶಲನಪ್ಪುದಱಿಂ ಮೊಸಳೆಗಿಂತೆಂದುದೆಲೆ ಗಾವಿಲಾ! "ಕೋಡಗದೆರ್ದೆ ಕೊಂಬಿನ ಮೇಲೆ" ಎಂಬುದು ಪ್ರಸಿದ್ಧಮಿದಂ ನೀಂ ಮುನ್ನ ಕೇಳ್ದಱಿವುದಿಲ್ಲಕ್ಕುಮೆ, ಮೇಣ್ "ಹಿತ್ತಲ ಗಿಡು ಮರ್ದಲ್ಲ". ಎಂದೇಳಿದಂಗೆಯ್ದೆಯಕ್ಕುಮದಲ್ಲದಿಂದೀ ಹದನನೆನ ಗಲ್ಲಿಯೆ ಪೇೞ್ದೆಯಪ್ಪೊಡೆನ್ನೆರ್ದೆಯನಾಗಳೆ ಕೊಂಡುಬರ್ಪೆನಂತುಮಲ್ಲದೆನ್ನ ಪ್ರಾಣಮುಮರ್ಥಮುಮೆನ್ನೊಡವುಟ್ಟಿದಳರ್ಥ್ವಾನದವಸರಕ್ಕಿಲ್ಲಪ್ಪೊಡೆ ವಾೞ್ತೆಯೇನೆಂದು ಮಹಾಪ್ತರ್ಗಲ್ಲದೌಷಧದಾನಮಂ ಕುಡುವುದುತ್ತಮಪಕ್ಷಮೆಂಬುದುಂಟು, ಎನ್ನ ತಂಗಿ ವ್ಯಾಧಿತೆ ಗಡಮದಕ್ಕೌಷಧಮೆನ್ನಲ್ಲಿಯೆ ಉಂಟುಗಡಿಂತಪ್ಪ ಸೈಪು ಸಮನಿಸಿತ್ತ ದಱಿಂ ಮರ್ದಂ ಕೊಂಡು ಇರ್ದ ಪೊೞ್ತಿರ್ದಂತೀಗಳೆ ಬಂದಪೆಂ ಮಗುೞೆನೆ; ಕ್ರಕಚನಿಂತೆಂದಂ:- ಅಂತಪ್ಪೊಡೆ "ಸುಹೃದ್ದರ್ಶನಮೌಷಧಂ" ಎಂಬುದುಂಟು, ಈಗಳಾಕೆಯನಾರೈದು ಪೋಪಮೆಂದೊಡಿದಾವ ಬುದ್ಧಿ, ನೀಂ ಮರ್ದಂ ತರ್ಪೆಯೆಂಬಾಸೆಯಿಂ ಜೀವಮಂ ಪಿಡಿದಿರ್ಪಳ್ ನೀಂ ಬಱಿದೆ ಬಂದುದನಱಿ ದಾಗಳೆ ಮಱುಕಳಿಸಿ ಮನವಿಕ್ಕಿದಳಪ್ಪೊಡೆ ಬಟಿಕ್ಕಸಾಧ್ಯಮಕ್ಕುಂ. ಅಂತುಮಲ್ಲದೆಯುಂ,

> ಶ್ಲೋ ॥ ಧರ್ಮಮರ್ಥಂಚ ಕಾಮಂಚ ತ್ರಿತಯಂ ಯೋಭಿವಾಂಛತಿ
> ರಿಕ್ತಪಾಣಿರ್ನಗಚ್ಛೇತ್ತು ಗುರುಂ ನರಪತಿಂ ಸ್ತ್ರೀಯಂ ॥ ೧೮೯ ॥

ಟೀ ॥ ಅವನೊರ್ವಂ ಧರ್ಮಾರ್ಥಕಾಮಮೆಂಬೀ ಮೂಱಂ ನಿಶ್ಚೈಸುವನೋ ಆತಂ ಗುರುವಿನಲ್ಲಿಗೆ ಅರಸನಲ್ಲಿಗೆ ಸ್ತ್ರೀಯರಲ್ಲಿಗೆ ಬಱುಗೈಯಲ್ಲಿ ಹೋಗಲಾಗದು.

ಎಂಬುದು ನೀತಿಯುಂಟು; ಸಾಧಾರಣಸಂಬಂಧಿಗಳಪ್ಪರಲ್ಲಿಗೆ ಬಱಿಗೈಯಿಂ ಪೋಗಲಾಗದೆಂಬರ್; ಅಂತಮಲ್ಲದಾತುರೆಯಲ್ಲಿಗೌಷಧಮಿಲ್ಲದೆಂತು ಪೋಪುದು; ಅದಲ್ಲದೆಯುಂ ಎನ್ನೊರ್ವನೆರ್ದೆ ಮರ್ದಿಂಗೆ ನೆಱೆಗುಂ ನೆಱೆಯದಿರ್ಕುಮದ ನಱಿಯಲ್ಬಾರದು; ಎನ್ನ ಪರಿಗ್ರಹಂ ವಾನರಂಗಳ್ ವಿಹಾರಿಸಲ್ ಪೋಗುತ್ತುಂ ತಮ್ಮೆರ್ದೆಗಳನಲ್ಲಿಯೆ ಮಡಂಗಿ ಪೋಪುವು; ಅದೆಲ್ಲಮಂ ಕೊಂಡೀಗಳೆ ಮಗುೞ್ದು ಬರ್ಪೆಂ, ಬೇಗಂ ಮಗುೞೆನೆ; ಶಿಂಶುಮಾರಂ ಮಾರುತವೇಗದಿಂ ಭೋರೆನೆ ಬಂದತ್ತಿಯ ಮರದ ಸಮಿೞಪಕ್ಕೆ ಸಾರಲೊಡಂ; ಶಾಖಾಚರನದಱ ಶಿಖರಮಂ ಮೆಟ್ಟಿ ಮರದ ತುದಿಗೊಂಬಿಂಗೆ ಪಾಯ್ದು ತೂಱಲ್ಗೊಂಬನೇಱಿ ಪೆಱಗಂ ತೋಱಿಯೇಡಿಸಿಯಾಡುತ್ತಿರ್ಪುದುಮದಂ ಕ್ರಕಂಚಂ ಕಂಡು- ಏಂ ಗಡ ಭಾವಾ! ನೀನಿದೇಂ ನಿಂದಲ್ಲಿ ಜೋಡಗತನಂಗೆಯ್ದಾಡುತಿರ್ಪೆ; ಅತ್ತ ನಿನ್ನ ತಂಗಿಗವಸ್ಥೆ ಪಿರಿದು, ತಡೆಯದೆ ಬಂದು ನಿನ್ನೆರ್ದೆಯನಾಕೆಗೆ ಕೊಂಡು ಬಟಿಕ್ಕಾಗಳೆ ನಿನ್ನಂತರ್ದ್ವೀಪಕುಯ್ವೆನಲ್ಲಿ ನೀನುಮಾ ವಾನರಸ್ತ್ರೀಯರೊಡಗೂಡಿ ಬಟಿಕ್ಕೀ ಮಾರ್ಗದಿಂ ಮೆಚ್ಚಿದಂತಾಡುತ್ತಿರು ಎನೆ; ಕೃಷ್ಣವದನಂ ಪೇೞ್ದಂ:-

ಕೋಡಗದೆರ್ದೆ ಮರ್ದೆಂದೆಲೆ
ಜೋಡಗ ನೀನೆನಗೆ ಪೇೞ್ದೆಯಾಗಳೆ ದೆಸೆಗೆ
ಟ್ಟೋಡಿತ್ತೆನ್ನೆರ್ದೆಯುಂ ನೀಂ
ಮಾಡ್ಯೆ ನಿನ್ನೆರ್ದೆಯನೆನ್ನ ತಂಗಿಗೆ ಮರ್ದಂ ೪೦೫

ಎಂಬುದುಂ; ಜಲಚರನಿವನಿನಿತಱೊಳೊಳಗನಱಿದನಕ್ಕುಮಾದೊಡಮೇ ನಿನ್ನುಂ ನಂಬಿ ನುಡಿದು ನೋೞ್ಪೆನೆಂದು–ಭಾವಾ! ನಿನ್ನೆರ್ದೆ ಕೆಟ್ಟೊಡೇನಾಯ್ತು ನಿನ್ನ ತಂಗಿಗೆ ಪೆಱತು ಮರ್ದಂ ಮಾಡಲಕ್ಕುಮಲ್ಲದೀಗಳೆನ್ನ ಪ್ರಾಣಾಪ್ತನಪ್ಪ ನಿನ್ನಂ ನೋಡವೇೞ್ಕೆಂದುಮೆನ್ನ ಪೆಂಡತಿಯರುಮಾ ವಾನರಿಯರುಂ ನಿನ್ನ ಬರವನೆ ಪಾರುತಿರ್ಪರಲ್ಲಿಗೆ ಪೋಗಲ್ವೇೞ್ಕುಂ ಬೇಗಂ ಬಾಯೆನೆ; ಬಲೀಮುಖನಿಂತೆಂದಂ:–

ಭವದೀಯಾನೃತಮಂ ನಂ
ಬಿ ವಿಪತ್ತಿಯನೆಯ್ದಿ ಬಟ್ಟೆನಿನ್ನಾಂ ಬರ್ಪಂ
ದವಿವೇಕವಿಕಳಜಂಬುಕ
ನ ವಚನಮಂ ನಂಬಿ ಸತ್ತ ಬೆಳ್ಗತ್ತೆಯವೊಲ್ ೪೦೬

ಎಂದ ಬಲೀಮುಖನ ಮಾತಂ ಕೇಳ್ದು ಬೆಳ್ಗತ್ತೆಗೇನಾದುದೆನೆ–ವಾನರ ನಿಂತೆಂದಂ:–

ಶ್ಲೋ ॥ ಆಗತಶ್ಚ ಗತಶ್ಚೈವ ಯೋ ಗತ್ವಾ ಪುನರಾಗತಃ
ಅಕರ್ಣ ಹೃದಯೋ ಮೂರ್ಖಃ ಸ್ವಯಂ ತೇನ ಹತಃ ಖರಃ ॥ ೧೯೦ ॥

ಟೀ ॥ ಕರ್ಣಹೃದಯವಿಲ್ಲದ ಮೂರ್ಖನಪ್ಪಾವುದಾನೊಂದು ಕತ್ತೆ ಬಂದು ಹೋದಂ ತಪ್ಪುದು ಮತ್ತೆ ಬಂದು ತಾನೇ ಕೊಲಿಸಿಕೊಂಡಿತು.

ಎಂಬ ಕಥೆಯುಂಟದೆಂತೆನೆ:–

೧. ನರಿಯ ಮಾತಂ ನಂಬಿ ಸತ್ತ ಬೆಳ್ಗತ್ತೆಯ ಕಥೆ

ಅವಿರಳವಿಗಳಿತಮದಜಲ
ಲವೋಗ್ರಕರಟೋಪಕರಟ ಮಥನಂ ಕಂಠೀ
ರವನಿರ್ಪುದು ನಾಮದಿನಮಿ
ತವಿಕ್ರಮಂ ಜ್ವರಗತಕ್ರಮಂ ಗಿರಿತಟದೊಳ್ ೪೦೭

ಅಂತಾ ಸಿಂಹಂ ಮಱುಗುತ್ತಂಬಟ್ಟು ಗೊಂಕರ ಕೞ್ತೆಯಂ ಬಯಸಿ ಬಾಯೊಱೆತು ತನಗನುಚರನಪ್ಪುದೊಂದು ನರಿಗೆ ಪೇೞ್ವುದುಮಿದಾವಗಹನಮಿೂಗಳೆ ತರ್ಪೆನಂದಾನರಿ ಪೇೞ್ದು ಪೋಗಿಯಗಸರ ಪೊೞೆಯೊಳಾಡುತಿರ್ಪ ಕೞ್ತೆಯಂ ಕಂಡು ಮೆಲ್ಲನೆ ಸಾರ್ದು–ಭಾವಾ! ನಿನ್ನೊಡಲ್ ಬಡರಾದುದೇಂ ಕಾರಣ ಮೆಂದೊಡೇನಂ ಪೇೞ್ವೆನೀಯಸಗನೂರ ಸೀರೆಯೆಲ್ಲಮನೆನ್ನ ಬೆನ್ನೊಳೊಟ್ಟಿಕೊಂಡು

ಮತ್ತಲಿತ್ತಲುಮಾಹಾರಾರ್ಥಕ್ಕೆ ಪೋಗಲೀಯನದಱಿಂದೊಡಲುಂ ಬಡವಾದು ದೆಂಬುದುಂ; ಆ ಜಂಬುಕನಿಂತೆಂದಂ:- ಎಲೆ ಪಾಪಕರ್ಮ, ನಿನಗಿನಿತು ದುಃಖಮುಳ್ಳೊಡೆ ಮುನ್ನಮೆ ಎನಗಱಿಪಿದೆಯಿಲ್ಲ; ಎನ್ನ ತಂಗಿಯರಪ್ಪ ಗರ್ದಭೆಯ ರಿರ್ವರ್ ನಿನ್ನಂತೆ ಭಾರಾಕ್ರಾಂತೆಯಾಗಿರ್ದಳ್ಕಿ ಚಿಂತಿಸುತ್ತಿರ್ದೊಡವರನೊಡ ಗೊಂಡೊಯ್ದಿ ಎನ್ನಿರ್ಪ ಕಾಡಿನೊಳಿರಿಸೆ ನಿಶ್ಚಿಂತರಾಗಿರ್ದ ರಾಸಭೀವಿಲಾಸಿನಿಯರ್ ತಮಗೊರ್ವಪುರುಷನಂ ತರವೇಟ್ಕುಮೆಂದೆನ್ನಂ ತುತಿಸುತ್ತಿರ್ದಪರ್; ನಿನಗಂ ಮನೋರಥಸಿದ್ಧಿಯಕ್ಕುಂ; ಬೇಗಂ ಬಾಯೆನಲೊಡಂ;

ರಾಗಿಸಿ ರಾಸಭನಿರದತಿ
ವೇಗದಿನಾ ನರಿಯ ಪಿಂದುಪಿಂದನೆ ಬಂದಂ
ಮೇಗಪ್ಪಪಾಯಮಂ ಕಡು
ರಾಗಿಗಳೇಂ ಕಂಡರೊಳರೆ ಭೂಮಂಡಲದೊಳ್ ೪೦೮

ಅಂತು ಪೋಪುದುಮಾ ನರಿ ಹರಿಯಿರ್ದ ಗುಹಾದ್ವಾರಮಂ ಗರ್ದಭೆಯರೊಳ ಗಿರ್ದರ್ ಪುಗೆನಲೊಡಂ: ಪುಗುವ ಕಟ್ಟೆಯಂ ಕಂಡು ಸಿಂಹಂ ಜವಂಗುಂದಿದ ಕಾರಣದಿಂ ಲಂಘನಾಸಕ್ತನಾಗಿ ಲಂಘಿಸಲಾಱದೆ ರಭಸಂಗೆಯ್ದೆಯ್ತರ್ಪುದುಂ; ಕಟ್ಟೆ ಬೆರ್ಚಿ ತೋಡುತಿರ್ಪುದಂ ಕಂಡು ಸೃಗಾಲಂ ಕರಂ ಮುಳಿದು ಸಿಂಹನಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದೇಂ ಗಡ ಕಟ್ಟೆಯಂ ಮೊದಲಾಗಿ ಪಿಡಿಯಲಾರ್ತೆಯಿಲ್ಲ. ನೀನೆಂತು ಬರ್ದಪೆಯೆಂದು ನುಡಿಯೆ; ಹರಿ ಕರಮೆ ಸಿದ್ಧಿಗಾಗಿ ಗುಹೆಯಂ ಪೊಕ್ಕುದಂ ಕೊಲ್ವದಾವ ಗಹನಮೆಂದನವಧಾನದಿಂಪಾಯ್ದ ಕಾರಣದಿಂ ತಪ್ಪಿದುದು, ಇನ್ನದಂ ಕೊಂಡು ಬಾ; ಕಂಡಾಗಲೆ ಬಿಡಾಲನಿಲಿಯಂ ಕೊಲ್ವಂತಶ್ರಮದೊಳ್ ಕೊಂದಪೆ ನೆಂದೊಡೆ; ಮತ್ತೆ ನರಿ ಪರಿದಾ ಕಟ್ಟೆಯಂ ಕಂಡೇಂ ಭಾವ! ನೀಂ ಕಳ್ಳರಂ ಕಂಡ ಬೆಳ್ಳಾಳಂತೆ ಬೆದಱಿಯೆನಗಂ ಪೇೞದೆ ಪೞಗಂ ನೋಡದೋಡಿ ಬಂದೆಯದೇಂ ಕಾರಣಮೆನೆ; ರಾಸಭನಿಂತೆಂದಂ:- ಆ ಗುಹೆಯನಾಂ ಪುಗಲೊಡ ನೊಂದು ರೂಪು ಮೊೞೆದು ಪರಿತಂದು ಮೇಲ್ವಾಯಲೊಡಂ ಭಯಂಬಟ್ಟು ಬಂದೆನೆನೆ; ಸೃಗಾಲನೆಂದು:- ಗಾಳುಗಳಪ್ಪ ಗರ್ದಭೆಯರ್ ವಿರೋಧಿಕಾಮಿಗಳಪ್ಪು ದಱಿಂ ಕಾತರಿಸಿ ಮೇಲೆ ಮೇಲೆ ಬೀೞಲೊಡಂ ಬಂದೆ, ನಿನ್ನ ಗಂಡುತನದ ಪುರುಳಂ ಕಂಡೆನ್ನ ತಂಗಿಯರ್ ಕರುಳಂ ಪಿಡಿದು ನಗೆಯೊಳ್ ಪೊರಳುತ್ತುಮಿರ್ದರ್; ನೀನಂಜಲ್ವೇಡ, ಬಂದವಱೊಳ್ ಸುರತಸುಖನನುಭವಿಸುತ್ತುಮಿರ್ದಪೆ, ಬಾಯೆಂಬುದುಮಾ ಕಟ್ಟೆ ಮಿಟ್ಟುವಿನ ಬೆನ್ನೊಳ್ ಪೋಪಂತೆ ನರಿಯ ಬೆನ್ನೊಳ್ ಪೋಗಿ,

ಸುರತಸುಖಕಾಂಕ್ಷೆಯಿಂ ರಾ
ಗರಸಾಂಧಂ ರಾಸಭಂ ಮಹಾದ್ರಿಗುಹಾಭ್ಯಂ

ತರಮಂ ಪೊಕ್ಕುದು ಮನ್ಮಥ
ಶರಪರವಶನಪ್ಪ ದೇಹಿ ಪುಗದೆಡೆಯುಂಟೇ ೪೯

ಅಂತು ಪೊಕ್ಕುದನಾ ಸಿಂಹಂ ಪಾಯ್ದು ಗಂಟಲನೊಡೆಯೊತ್ತಿ ಕೊಂದು ತಿನಲಿರ್ದುದಂ ನರಿ ಕಂಡೀ ಬೂತುವಿದೆಲ್ಲಮಂ ತಾನೆ ತಿಂಗುಮೆಂತಱಿಯಲಕ್ಕುಂ; ಬಟಿಕ್ಕೇಗೆಯ್ವೆನೀಗಳೆ ವಂಚಿಸಿಯೆನಗಪ್ಪನಿತಂ ಕಳೆದುಕೊಳ್ವೆನೆಂದು ಸಿಂಹದ ಸಮೀಪಕ್ಕೆ ಬಂದು–ದೇವಾ, ನೀವೀಗಳ್ ಪಲವು ದೆವಸಂ ದೇವತಾರಾಧನಂಗೆಯ್ದುದಿಲ್ಲಿಂದು ಇಷ್ಟದೇವತಾಸಮಾರಾಧನಂಗೆಯ್ದು ರಾಸಭಮಂ ವ್ಯಾಧಿನಿರ್ವಹಣಾರ್ಥಂ ದಿವ್ಯೌಷಧಮೆಂದು ಬಗೆದಾರೋಗಿಸಿಮೆಂಬುದುಂ: ಮೃಗೇಂದ್ರನಂತಗೆಯ್ವಿಂ, ಆಂ ದೇವತಾ ನಮಸ್ಕಾರಂಗೆಯ್ದು ಬರ್ಪನ್ನೆವರಂ ನೀನಿದನಗಲದಿರೆಂಬುದುಂ; ಮಹಾಪ್ರಸಾದಮೆಂದುಮಾ ಸಿಂಹಂ ಪೋಗಲೊಡಂ ಗರ್ದಭನೆರ್ದೆಯುಮಂ ಕಿವಿಯುಮಂ ತಿಂದು ತುಡುಗುಣಿ ತೊಟ್ತಿನಂತೆ ಬಾಯಂ ತೊಡೆದುಕೊಂಡು ತಾನಲ್ಲದಿಂತಿರ್ಪುದುಮಾ ಮೃಗಾಧಿರಾಜಂ ಬಂದು ಈ ಗರ್ದಭನೆರ್ದೆಯುಂ ಕಿವಿಯುಮೆಲ್ಲಿರ್ದುವೆನೆ; ಜಂಬುಕನಿಂತೆಂದುದು:–

ಶ್ಲೋ ॥ ಕುತೋರ್ಥಂ ಹೃದಯಂ ಕರ್ಣಃ ಕಾಮಾಂಧಸ್ಯ ಮೃಗಾಧಿಪ
ತದ್ದೂರಪರಿನಷ್ಟೋಪಿ ಯೋಯಂ ಮೌರ್ಖ್ಯಾದಿಹಾಗತಃ ॥ ೧೯೧ ॥

ಟೀ ॥ ಕಾಮಾಂಧನಪ್ಪವಂಗೆ ಕಾರ್ಯಮೆಂಬುದಿಲ್ಲ. ಹೃದಯವೂ ಕಿವಿಯೂ ಇಲ್ಲ. ಅದೆಲ್ಲಂ ಮುನ್ನವೆ ಕೆಟ್ಟಡೆಯುಂ ಮತ್ತೆಯುಂ ಮೂರ್ಖತನದೆ ಬಂದುದು.

ಅಂತುಮಲ್ಲದೆ ನಿಮಗೇಂ ಮೂರ್ಖತನವೆಡೆಗೊಂಡುದಕ್ಕುಮದಲ್ಲದೆ ಕಟ್ತೆ ನಿಮ್ಮ ಕೈಯ್ಯೊಳ್ ಮುನ್ನಂ ಬರ್ದುಂಕಿ ಪೋದುದು; ಮತ್ತೆನ್ನಮಾತಂ ನಂಬಿ ಬಂದು ಸಾವುದಾವಕಾರಣಂ; ದೇವಾ! ನೀವಿದಂ ವಿಚಾರಿಸುವುದಿಲ್ಲಕ್ಕುಮೆಂದೊಡಾ ಸಿಂಹಮಿದಱ ಶರೀರಕ್ರಮಮಿಂತುಟೆಯಕ್ಕುಮೆಂದು ನಿಶ್ಚೈಸಿ ಸಂತೋಷಂಬಟ್ಟುದು.

ಆನಾ ಬೆಳ್ಗಟ್ತೆಯಂತಲ್ಲೆಂ; ಅಂತುಮಲ್ಲದೆಯುಂ

ಶ್ಲೋ ॥ ಫಲಾನ್ಯಮೃತಕಲ್ಪಾನಿ ತೃಪ್ತಿಂ ದಾಸ್ಯಂತಿ ಯಾನಿ ಮೇ
ತಾನಿ ಭದ್ರ ನ ರೋಚಂತೆ ತವಾಪ್ಯೌದುಂಬರಾಣಿ ಚ ॥ ೧೯೨ ॥

ಟೀ ॥ ಆವುವು ಕೆಲವಮೃತಸಮಾನವಪ್ಪ ಪಳಂಗಳೆನಗೆ ತೃಪ್ತಿಯನೀವುವು ಇನ್ನಾ ಫಲಂಗಳ್ ನಿನಗೆ ಸೊಗಸುವವಲ್ಲವು.

ಎಂದು, ಭಾವಾ! ನೀಂ ಬಂದ ಬಟ್ಟೆಯೊಳೆ ಬಿಜಯಂಗೆಯ್ಯಿಮೆನೆ; ಮೊಸಳೆ ಮುಸುವಿಂದಂ ವಂಚಿಸಲ್ಪಟ್ಟು ಮನಂಗೆಟ್ಟು ಪೋಪುದುಂ; ವಾನರ ನಿಂತೆಂದಂ:–

ತನ್ನ ಬಗೆ ತೀರದನ್ನಂ
ಮುನ್ನಮೆ ಧಾಂಭಿಕನಾಗಿ ನುಡಿದನ ಬಗೆಯುಂ
ಬಿನ್ನಣಮೇಂ ತಾನುಂ ಕಿಡು
ಗುನ್ನಿರುತಂ ಮರುತನಿರ್ದು ಕಾಯ್ವೊಡಮೆಂದುಂ ೪೧೦

ಅದಱಿಂದಂ ನೃಪನೀತಿಶಾಸ್ತ್ರನಿಪುಣಂ ತಾನಾರುಮಂ ನಂಬದಿ
ರ್ಪುದು ಮತ್ತಂ ಮಿಗೆ ನಂಬಿ ಮೈಮಱೆದು ಮೆಳ್ಪಟ್ಟುಂ ಭಯಂಬಿಟ್ಟು ಸಿ
ಲ್ಕಿದೊಡತ್ಯಂತ ಮನಸ್ಕನಾಗಿ ಸಲೆ ಬೇಗಂ ವಂಚಿಸಲ್ ಬಲ್ಲನ
ಪ್ಪುದು ನಾರಾಯಣನಂತನೇಕವಿಧದಿಂ ವಿದ್ವಜ್ಜನೈಕಾಶ್ರಯಂ ೪೧೧

॥ ಗದ್ಯಂ ॥

ಇದು ವಿನಮದಮರರಾಜಮೌಳಿಮಾಣಿಕ್ಯಮಂಜರೀಪುಂಜರಂಜಿತ
ಭಗವದ್ಭವಾನೀವಲ್ಲಭಚರಣಸರಸೀರುಹಷಟ್ಚರಣಂ
ಶ್ರೀಮನ್ಮಹಾಸಂಧಿವಿಗ್ರಹಿ ದುರ್ಗಸಿಂಹವಿರಚಿತಮಪ್ಪ
ಪಂಚತಂತ್ರದೊಳ್
ವಂಚನಾಪ್ರಕರಣವರ್ಣನಂ
ಚತುರ್ಥಂ ಪ್ರಕರಣಂ ಸಮಾಪ್ತಂ

ಮಿತ್ರಕಾರ್ಯ ಪ್ರಕರಣಂ

ಶ್ರೀವಲ್ಲಭನಾಗಿ ಸಮ
ಸ್ತಾವನಿಯಂ ಕಾವ ನೃಪತಿ ತನಗಿನಿಸಂ ನಾ
ನಾವಿಧನೀತಿಕ್ರಮಸಂ
ಭಾವನೆಯಿಂ ಮಿತ್ರರಾಗಿ ಮಾಳ್ಪುದು ಪಲರಂ ೪೧೨

ಅದು ಕಾರಣದಿಂ,

ಮಿತ್ರಾಬ್ಜಿನೀಸರೋರುಹ
ಮಿತ್ರಂ ವಿರಚಿಸಿದನಖಿಲಬುಧನಿಧಿ ಮನುಚಾ
ರಿತ್ರಂ ಗೌತಮಗೋತ್ರಪ
ವಿತ್ರಂ ವಿಭು ಮಿತ್ರಕಾರ್ಯತಂತ್ರಮನಿಳೆಯೊಳ್ ೪೧೩

ಶ್ಲೋ ॥ ಸಾಧವೋ ಮಂತ್ರಸಂಯೋಗಾದ್ಬುದ್ಧಿಮಂತ ಸ್ಸುಹೃಜ್ಜನಾಃ
ಸಾಧಯಂತ್ಯಾಶು ಕಾರ್ಯಾಣಿ ಕಾಕಕೂರ್ಮಮೃಗಾಖುವತ್ ॥ ೧೯೩ ॥

ಟೀ ॥ ಬುದ್ಧಿವಂತರಾಗಿರ್ದವರ್ ಸಾಧುಗಳ ಸಂಸರ್ಗವನ್ನೇ ಮಾಡುವುದು; ಅದೆಹೆಗೆಂದೊಡೆ:– ಕಾಗೆ, ಆಮೆ, ಸಾರಗ, ಇಲಿಗಳ್ ಮಿತ್ರತ್ವವನೆಯ್ದಿದ ಹಾಗೆ.

ಆ ಕಥಾಪ್ರಪಂಚಮೆಂತೆನೆ:–

ಕಾಗೆಯುಂ ಆಮೆಯುಂ ಸಾರಂಗಮುಂ ಇಲಿಯುಂ

ವ ॥ ಸಕಲಮುನೀಂದ್ರಬೃಂದಾರಕವಂದ್ಯಮಾನಚಾರುಚರಿತನುಮುದಂಚಿತಗೋತ್ರಾಚಲಚಕ್ರವಾಳಚಕ್ರವರ್ತಿ ವಿಂಧ್ಯಮಹೀಧರಪೂರ್ವೋದ್ರೇಕಹರನುಂ, ದೇವರಾಜಮಹಿಷೀವ್ಯಾಮೋಹನಹುಷಮಹೀವಲ್ಲಭಸಾಮ್ರಾಜ್ಯಪ್ರಾಜ್ಯಮಹೀರುಹದಾವಾನಲನುಂ, ಜಠರಾನಲಶಿಖಾಕಲಾಪಭಸ್ಮೀಕೃತವಾತಾಪಿದಾನವಾಧೀಶ್ವರನುಂ, ಲೋಪಾಮುದ್ರಾವಿಲೋಚನಮಧುಕರಪರಿಪೀತಮನೋಹರವದನಾರವಿಂದಮಧುರಸನುಂ, ಗಂಡೂಷೀಕೃತಲವಣಾಬ್ಧಿಜಲನುಮೆನಿಪ್ಪಗಸ್ತ್ಯಮುನಿಗಾಶ್ರಯಮಾಗಿರ್ದ ದಕ್ಷಿಣದಿಗ್ಭಾಗದೊಳ್.

ಅರುಣಮಣಿಶ್ರೀರುಚಿರಂ
ಹಿರಣ್ಯಮಯಭದ್ರಲಕ್ಷಣಂ ದಕ್ಷಿಣದಿ
ಕ್ತರುಣೀಕಾಂಚಿಗೆ ಕಾಂಚೀ
ಪುರಿ ಮಣಿಯೆನಿಕುಂ ಮನೋಜ್ಞಗುಣಸಂಪೂರ್ಣಂ ೪೧೪

ವ ॥ ಅಂತಾ ಪುರದ ಪೊಱಪೊಟಲಂ ಬಳಸಿ ಬೆಳೆದನೇಕಭೂರುಹ ಸಂದೋಹದ ನಡುವದೊಂದು ದೇವಾಲಯಮುಂಟು. ಅದಱ ಗೋಪುರಾಂತರ ದೊಳ್ ಹಿರಣ್ಯ ರೋಮನೆಂಬ ಮೂಷಿಕಾಧೀಶ್ವರನಿರ್ಪಂ. ಅದಱೊಳ್ ಮಿತ್ರತ್ವ ಮಾಗಿ ಚಿತ್ರಗ್ರೀವನೆಂಬ ಕಪೋತರಾಜಂ ನಿಜಕಪೋತವ್ರಾತಸಮೇತಂ ಮೂಷಿಕಾಧಿ ರಾಜನಿರ್ಪ ಬಿಲದ ಸಮೀಪಕ್ಕೆ ಬಂದದಱೊಳ್ ಮಾತನಾಡಿಯುಮಾ ಪ್ರದೇಶ ದೊಳಾಡಿಯುಂ ಪೋಗುತ್ತಿರ್ಪುದನೊರ್ವ ಶಬರಂ ಕಂಡುಮಾ ವಿಹಂಗಚಯ ಮಾಡುವೆಡೆಯೊಳೆಲ್ಲಿಯುಂ ಬಲೆಯಂ ಪಾಸಿ ಬಲಿಹರಣಂಗೆಯ್ದಂತೆ ಕೂಱಂ ಸೂಸಿ ಪೋಪುದುಮದೆಲ್ಲಮಂ ಲಘುಪತನಕನೆಂಬ ವಾಯಸಂ ಕಂಡು ನಾನೀ ಚೋದ್ಯಮಂ ನೋೞ್ಪೆನೆಂದಾ ಮರದ ಮೇಲಿರ್ಪುದುಮಲ್ಲಿಗೆ ಚಿತ್ರಗ್ರೀವಂ ಸಪರಿಗ್ರಹಂ ಬಂದು ಪರಪಿರ್ದ ಕೂಱಂ ಕಂಡೆಱಗಲೊಡಮಾ ಬಲೆಯೊಳ್ ಕಪೋತಂಗಳಸಂಖ್ಯಾತಂ ಸಿಲ್ಕಿ ತಲೆಯುಮನೊಡಲುಮಂ ಬಡಿಬಡಿದು ಬಱಲು ತಿರ್ಪುದುಮವಱೊಳಗೆ ಚಿರಂತನನುಂ ಬುದ್ಧಿವಂತನುಮಪ್ಪುದೊಂದು ಕಪೋತಂ ಪಕ್ಷಿಗಣಕ್ಕಿಂತೆಂದುದು:–

ಕಾಂತಾರಾಂತರದೊಳತಿವಿಸ್ತೀರ್ಣಮುಮತ್ಯುನ್ನತಮುಮತಿದೀರ್ಘಪೃಥುಸ್ಕಂದ ಮುಮಪ್ಪುದೊಂದು ಮಹಾವಟವಿಟಪಿಯೊಳನೇಕವಿಹಗಕುಳಂಗಳಿರ್ಪುವು. ಅವಂ ಒರ್ವ ವ್ಯಾಧಂ ಕಂಡಾಮರನಂ ಬಲವಂದು ನೋಡಿ,

ಈ ಮರಮೆನಗಲ್ತಡರ್ಪೊಡೆ
ರಾಮಾನುಚರಂಗಮರಿದುಮುದ್ದಾಮಮುಮಂ
ದಾ ಮಾಯಿ ಕಿರಾತನತಿ
ವ್ಯಾಮೋಹಿತನಾಗಿ ಪೋಗದಲ್ಲಿಯೆ ನಿಂದಂ ೪೧೫

ಅಂತು ನಿಂದೀ ಪಕ್ಷಿಗಳನೆಂತುಂ ಪಿಡಿವೆನೆಂದೊಂದುಪಾಯಮಂ ಬಗೆದು ಯಷ್ಟಿಯ ಬೀಜಮಂ ತಂದಾ ಮರದ ಮೊದಲೊಳ್ ಬಿತ್ತಿ ನೀರನೆಱೆದು ಪೋಪುದುಂ; ಕೆಲವು ದಿವಸಕ್ಕಾ ಬಿಟ್ಟು ಪತತ್ರಿಗೋತ್ರಕ್ಕಪಮೃತ್ಯು ಮೂಡುವಂತೆ ಮೂಡುವುದುಮಾ ವಿಹಂಗ ಸಮೂಹಕ್ಕೆಲ್ಲಂ ಕುಲವೃದ್ಧನುಂ ಬುದ್ಧಿವೃದ್ಧನುಮಪ್ಪ ದೊಂದು ವಿಹಂಗಮಾ ಮೊಳೆಯೆಲ್ಲಮಂ ಕಂಡಂಡಜಂಗಳ್ಗೆಲ್ಲಮಿಂತೆಂದುದು:– ಎಮ್ಮಜ್ಜರಿಂತೊಟ್ಟಿಂದುವರಮೀ ಚೂಳದೊಳಿರ್ದೆವು; ಇದಱ ಮೊದಲೊಳ್ ಪುಲ್ಲುಂ ಮೊದಲಾಗಿ ಪುಟ್ಟಿಯಱಿಯವು; ಈ ಮೊಳೆಗಳಿಂದೆಮಗಪಾಯಮಾಗದೆ ಪೋಗದು; ಉಪೇಕ್ಷಿಸಿದಿರಪ್ಪೊಡೆ,

ವಾಕ್ಯಂ ॥ ನಖಚ್ಛೇದ್ಯಮತಿಕ್ರಾಂತಂ ಪರಶುನಾಪಿ ನ ಸಾಧ್ಯತೇ ॥ ೨೭ ॥

ಟೀ ॥ ಉಗುರಿಂದ ಚಿವುಟಲಪ್ಪುದಂ ಕೈಮೀಱಿದೊಡೆ ಕೊಡಲಿಯಿಂದೆಯುಂ ಕಡಿಯಲಱಿದು

ಎಂಬುದು ನೀತಿಯುಂಟದಱಿಂ

ಈ ಮೊಳೆ ಬೆಳದೊಡೆ ನಮಗ
ಕ್ಷೇಮಕರಂ ಕರಮೆಯಕ್ಕುಮಿೞಗಳೆ ಕಳೆಯಿಂ
ನೀಮೆನೆ ವಿಹಗಸಮೂಹಮಿ
ದೇಮಾಂತೆಂದುಱದೆ ವೃದ್ಧವಿಹಗನ ಮಾತಂ ೪೧೬

ಅಂತವಜ್ಞೆಯಂ ಮಾಡಿ ಪಕ್ಕಿಗಳೆಲ್ಲಮಿರೆ; ಕೆಳವು ದಿವಸಕ್ಕಾ ಬಳ್ಳಿ ಬೆಳೆದು ಮರನನಡರ್ದು ತುದಿಗೊಂಬುವರಂ ನಿಮಿರ್ದು ಪರ್ವಿ ಪರಿವೇಷ್ಟಿಸಿಕೊಂಡಿರ್ಪು ದುಮಾ ವ್ಯಾಧಂ ಬಂದು ಬಳ್ಳಿಯಂ ಪಿಡಿದು ಮರನನಡರ್ದು ತದ್ವಟವಿಟಪಾಗ್ರ ದೊಳೆಲ್ಲಂ ಬಲೆಯಂ ಪಾಸಿಪೋದಂ ಇತ್ತಲಾದಿತ್ಯನಪರಗಿರಿಯನೆಯ್ದಲೊಡಂ ಪತತ್ರಿಗೋತ್ರಂಗಳೆಲ್ಲಂ ಬಂದಲ್ಲಿ ಪಾಯ್ದು ಬಲೆಯೊಳ್ ಸಿಲ್ಕಿ ತಲೆಯನೊಡಲುಮಂ ಬಡಿಬಡಿದು ಬೇಸತ್ತು ಮಾಣ್ದು ಬಟಿಕ್ಕೆ ವೃದ್ಧಪಕ್ಷಿಗಿತೆಂದುವು:-

ಕೇಳಜ್ಜ ನಿನ್ನ ಮಾತಂ
ಕೇಳದೆ ಕಡುಗಾಳುತನದೆ ಸಿಲ್ಕಿದೆವೆಮಗೇಂ
ಬಾಟಿಲ್ಕುಪಾಯಮುಳ್ಳೊಡೆ
ಪೇಟಿಂ ನೀಮೆನೆ ಖಗೇಂದ್ರನಂದಿತೆಂದಂ ೪೧೭

ಅಂತಪ್ಪೊಡೆ ನೀಮೆಲ್ಲಮಸುವೋದಂತುಸಿರನೊಳದೆಗೆದು ಮಿಸುಕದಿರ್ಪಂ ದುಮಾ ಬೇಡಂ ಬಂದು ಕಂಡಿವೆಲ್ಲಂ ಮುನ್ನವೆ ಸತ್ತುವೆಂದು ಸಂತಸಂಬಟ್ಟು ಬಲೆಯಂ ಬಿಡಿಸಿ ನೆಲಕ್ಕೀಡಾಡುವುದುಂ, ಮೆಲ್ಲನೆ ಪಾಯ್ದು ಪಕ್ಕಿಗಳೆಲ್ಲಮನಿಕ್ಕುವನ್ನಂ ನಮ್ಮಲ್ಲಿಯಾರುಂ ಮಿಸುಕದಿರ್ಪುದುಂ, ಬಟಿಕ್ಕೆ ಪುಳಿಂದಂ ಮರಮನಿೞಿವವಸರಮ ನಾನಱಿದು ಪದಿರಿಕ್ಕಲೊಡಂ ಪವನಜವದಿಂ ಗಗನಕ್ಕೆ ನೆಗೆದು ಪೋಗಿಮೆನೆ; ವಿಹಂಗಮಮೆಲ್ಲಮಂತೆಗೆಯ್ವೆವೆಂದಿರ್ಪುದುಮವಂ ಬಂದು ಮರನನಡರ್ದೇಱಿ ಮುನ್ನಮೆ ಸತ್ತಂತಿರ್ದ ಪಕ್ಕಿಗಳೆಲ್ಲಮಂ ಕಂಡು ಬೆಕ್ಕಸಂ ಬಟ್ಟೆಲ್ಲಂ ಸತ್ತು ಪೋದುವೆಂದು ಬಲೆಯಂ ಬಿಡಿಸಿ ನೆಲಕ್ಕೀಡಾಡಲಾ ಪಕ್ಕಿಗಳೆಲ್ಲಂ ವೃದ್ಧವಿಹಂಗಮಮಂ ಪೇಟ್ದ ಬುದ್ಧಿಯೊಳ್ ನೆಗಟ್ದು ಬರ್ದುಕಿಂದುವು.

ಅದಱಿಂ ನೀವುಮೆನ್ನ ಪೇಟ್ಕೆಗೆಯ್ವಿರಪ್ಪೊಡೆ ನಾವೀ ಪಾಶಸಹಿತಂ ಪೋಪುದೆ ಕಜ್ಜಮೆನೆ:

(ಮದನಸಾಯಕವೃತ್ತಂ)

ಎನೆ ಕಪೋತಕುಲಮಾಗಳೆ ಮೇಗ
ಣ್ಗನಿತುಮೊರ್ಮೊದಲೆ ಪಾಱಲೊಡಂ ತೊ
ಟ್ಟನೆ ವನೇಚರಖಳಂ ಪರಿತಂದಾ
ಯ್ತೆನಗಿದೊಂದತಿ ಕುತೂಹಳಮೆಂದಂ ೪೧೮

ಎಂದು ತನ್ನೊಡ್ಡಿದ ಬಲೆವೆರಸಂಬರದೊಳ್ ಪಾಱುವ ಕಪೋತವ್ರಾತಮಂ ಕಿರಾತಂ ಕಂಡು ಕಿಱಿದಂತರಮವಱ ಬೆನ್ನೊಳ್ ಪರಿದು ಬಟಿಕ್ಕಂ ಚಿಂತಿಸಿ ನಿಂದು ತನ್ನೊಳಿಂತೆಂದಂ:–

ಒರ್ವನೆ ಸತ್ಪುರುಷಂ ಸಕ
ಲೋರ್ವಿಯುಮಂ ಕಾವನೇಕಮುಖದಿಂದೆನೆ ಸಾ
ಸಿರ್ವರಿರದೇಕಮುಖದಿಂ
ನಿರ್ವಹಿಪಂದವರ್ಗಸಾಧ್ಯಮಪ್ಪುದುಮುಂಟೇ ೪೧೯

ಎಂದು, ಮತ್ತಂ,

(ದ್ರುತವಿಲಂಬಿತ ವೃತ್ತಂ)

ಪಡೆಯೆ ಪೋದ ಬಡಸೂಳೆ ತನ್ನ ಕ
ನ್ನಡಿಯುಮಂ ಕಿಡಿಸಿ ಬಂದಳೆಂಬ ನಾ
ಣ್ನುಡಿಯುಮಾಯ್ತೆನಗೆ ಪೋಯ್ತು ಪಾಶಮಾ
ವೆಡೆಯೊಳೆಯ್ದಿದಪೆನೀ ಖಗಂಗಳಂ ೪೨೦

ಎಂದು ಕಿರಾತಂ ಬೇಸತ್ತು ಬೆಚ್ಚನೆಸುಯ್ದು ಬಿದಿಯಂ ಬಯ್ದು ತನ್ನ ಮನೆಗೆ ಮಗುಟ್ದಿಂ.

ಅನ್ನೆಗಮಾ ಕಪೋತಂಗಳಿನ್ನೇಗೆಯ್ವೆಮೆನೆ; ಚಿತ್ರಗ್ರೀವನಿಂತೆಂದಂ:–

ಎನ್ನ ಮಿತ್ರನಪ್ಪ ಮೂಷಕದಿಂದಲ್ಲದೀ ಪಾಶಬಂಧನಂ ಪರಿಪಡದು, ಅಲ್ಲಿಗೆ ಪೋಪಂ ಬನ್ನಿಮೆಂದು ಹಿರಣ್ಯರೋಮನಿರ್ದಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದು ಬಿಲದ್ವಾರದೊಳ್ ನಿಂದು ತನ್ನ ಪೆಸರೊಳ್ ಕರೆಯಲೊಡಂ; ಮಿತ್ರನ ಸರಮನುಂದುರಂ ಕೇಳ್ದು ಪರಿತಂದು ನೋಡಿ ಬಲೆಯೊಳ್ ಸಿಲ್ಕಿರ್ದನಂ ಕಂಡು–ನಿನಗಿನಿತವತೆಯೇ ಕಾರಣದಿನಾದುದೆನೆ; ಕಪೋತಾಧೀಶನಿಂತೆಂದಂ:–

ನಿರುತಂ ನೀನಿರ್ದಲ್ಲಿಗೆ
ಬರೆ ಧರೆಯೊಳ್ ಕಲಸಿ ಪರೆದ ಕೂಱಂ ಕಂಡಾ
ನಿರದೆ ಬುಭುಕ್ಷಿತನೆಂ ಭೋ
ರ್ಗರೆಯುತ್ತುಂ ಪಾಯ್ದನಱಿಯೆ ಸಪರಿಗ್ರಹನೆಂ ೪೨೧

ಪೇೞಿತೇಂ ಮುನಿ ವಿಷಯವಿಷ
ಕ್ಕೆೞಿಗಿಯೆ ಸಂಸಾರಪಾಶದೊಳ್ ಸಿಲ್ಕುವವೋಲ್
ತೆಱನಱಿಯದಾನುಮಾಮಿಷ
ಕೆೞಿಗಿ ಮಹಾಪಾಶಬಂಧದೊಳ್ ಸಿಲ್ಕಿರ್ದೆಂ ೪೨೨

ಎನೆ; ಹಿರಣ್ಯರೋಮನಿಂತೆಂದಂ:– ನೀನಪ್ಪೊಡೆ ಕರಂ ಬುದ್ಧಿವಂತಂ. ಇಂತಪ್ಪ ಶಂಕಾಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಭೋಂಕೆನೆ ಪಾಯ್ದು ಪೊಲ್ಲಗೆಯ್ದೆಯೆನೆ; ಚಿತ್ರಗ್ರೀವನಿಂತೆಂದಂ:–

ಎಂತಪ್ಪ ಬುದ್ಧಿವಂತನು
ಮಂ ತತ್ಕ್ಷಣದಿಂ ಭವಾಂತರಾರ್ಜಿತಕರ್ಮಂ
ತಾಂ ತಡೆಯದೂಡದಿರದಿ
ನ್ನಂತುಂಟೆ ಸಿದ್ಧಾಂತಮಾವ ಜೀವಿಗಮೆಂತುಂ ೪೨೩

ಶ್ಲೋ ॥ ಯಸ್ಯ ಯದ್ಭವಿತವ್ಯಂ ಹಿ ತದ್ಭವತ್ಯೇವ ನಾನ್ಯಥಾ
ನೀಯತೇ ತೇನ ಮಾರ್ಗೇಣ ಸ್ವಯಂ ವಾ ತತ್ರ ಗಚ್ಛತಿ ॥ ೧೯೪ ॥

ಟೀ ॥ ಅವನೊರ್ವಂಗಾವುದಾನೊಂದಹಂತಹುದು ಅದಾದಲ್ಲದೆ ಮಾಣದು; ಅದಲ್ಲದೊಡೆ ಪೂರ್ವಾರ್ಜಿತದುಷ್ಕೃತದಿಂ ಕಲ್ಪಿಸಿದಲ್ಲಿಗೆ ತಾನೆಯಾದರೂ ಹೋಹನು.

ಎಂಬುಕ್ತಿಯುಂಟು; ಆವ ಜೀವಕ್ಕಂ ಜನ್ಮಾಂತರಕರ್ಮಮೆ ಕಾರಣಮಾಗಿ ಪುರುಷಂ ಸುಖದುಃಖಾನುಭವಕ್ಕೆ ಪೋಕುಂ; ಮತ್ತಂ ದೈವಮೆ ಕಾರಣಮಾಗಿ ಪೋಕುಂ; ಇದುಂ ವಿಧಿವಿಹಿತಂ; ಆನೇಗೆಯ್ವೆನೆಂದೊಡೆ ನೀನೆಂದುದೊಂದು ಸಂದೆಯಮಿಲ್ಲೆಂದುಂದರನಿಂತೆಂದುದು:–

ಶ್ಲೋ ॥ ಗಜಭುಜಂಗವಿಹಂಗಮಬಂಧನಂ
ಶಶಿದಿವಾಕರಯೋರ್ಗ್ರಹ ಪೀಡನಂ
ಮತಿಮತಾಂಚ ವಿಲೋಕ್ಯ ದರಿದ್ರತಾಂ
ವಿಧಿರಹೋ ಬಲವಾನಿತಿ ಮೇ ಮತಿಃ ॥ ೧೯೫ ॥

ಟೀ ॥ ಆನೆ ಪಾಪುಪಕ್ಕಿಗಳ್ಗೆ ಬಂಧನಮುಂ ಚಂದ್ರಸೂರ್ಯರ್ಗೆ ಗ್ರಹಣಮುಂ ಮಹಾಪುರುಷರ್ಗೆ ದಾರಿದ್ರ್ಯಮುಂ ಇವು ವಿಧಿವಶದಂತಹುವು; ಅದು ಕಾರಣದಿಂ ವಿಧಿಯೆ ಬಲಾಢ್ಯಂ.

ಎಂದಿಂತಾ ಮೂಷಕಂ ಸುಭಾಷಿತಮಂ ಪೇೞ್ದು ಬೞಿಕ್ಕದಱ ಪಾಶಮಂ ಕಡಿಯಲೊಡರ್ಚಿಸೆ; ಕಪೋತಾಧೀಶನೆನ್ನ ಪಾಶಮಂ ಬೞಿಕ್ಕೆ ಬಿಡಿಸು, ಮುನ್ನಂ ಪರಿಗ್ರಹದ ಪಾಶಮಂ ಮೋಕ್ಷಂಗೆಯ್ಯೆಂಬುದುಂ; ಹಿರಣ್ಯರೋಮನಿಂತೆಂದಂ:–

ಶ್ಲೋ ॥ ಆಪತ್ಕಾಲೇ ಧನಂ ರಕ್ಷೇದ್ದಾರಾನ್‌ರಕ್ಷೇದ್ಧನೈರಪಿ
ಆತ್ಮಾನಂ ಸರ್ವದಾ ರಕ್ಷೇತ್ ದಾರೈರಪಿ ಧನೈರಪಿ ॥ ೧೯೬ ॥

ಟೀ ॥ ಆಪತ್ಕಾಲಕ್ಕೆ ಧನಮಂ ರಕ್ಷಿಸುವುದು; ಅರ್ಥದಿಂದಂ ಪರಿಗ್ರಹಮಂ ರಕ್ಷಿಸುವುದು; ಪರಿಗ್ರಹದಿಂದಂ ಅರ್ಥದಿಂದಂ ತನ್ನಂ ತಾನೆ ರಕ್ಷಿಸಿಕೊಂಬುದು.

ಎಂಬುದು ನೀತಿಯುಂಟು. ನೀನುಳ್ಳೊಡೆ ಪರಿಗ್ರಹಮಂ ಪಡೆದುಕೊಳಲಕ್ಕುಂ; ಎನಲಾತಂಗೆ ಚಿತ್ರಗ್ರೀವನಿಂತೆಂದಂ:–

ಪರಮಾರ್ಥಂ ನೃಪನಾಶ್ರಿತ
ಭರಣಂ ತಾನೆನಿಪ ಲಕ್ಷಣದ ಗುಣದಿಂದಂ
ಪರಿಪೂರ್ಣನಪ್ಪುದಾಗದ
ನರಸು ಕರಂ ವಿರಸಮಟಿದ ಪೊರಸಂ ಪೋಲ್ಕುಂ ೪೨೪

ಅದಲ್ಲದೆಯುಂ,

ಶ್ಲೋ ॥ ಅರ್ಥಿತಾ ವಿಭವಸ್ತ್ಯಾಗಃ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಮುಚಿತಜ್ಞತಾ
ಏತತ್ಪಂಚಗುಣೋಪೇತಂ ಆಶ್ರಯಂತೀಶ್ವರಂ ಬುಧಾಃ ॥ ೧೯೭ ॥

ಟೀ ॥ ಅರ್ಥಿತ್ವಂ, ಐಶ್ವರ್ಯಂ, ತ್ಯಾಗಂ, ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಂ, ಉಚಿತಜ್ಞತೆ –ಈ ಐದು ಗುಣಂಗಳಿಲ್ಲದರಸನನಾಶ್ರೈಸಲಾಗದು.

ಅದಱಿಂ ಪರಿಜನಕ್ಕೆಡಱಾದೊಡೆ ಪೊರೆವುದುಂ ಪಡೆದುದುಂ ಪಚ್ಚು ಕುಡುವುದುಂ, ತೊಡರ್ಪಾಗೆ ಬಿಡಿಸುವುದುಂ, ಬಲ್ಲಿದರ್ಕೊಲೆ ಕಾವುದುಂ, ದೋಷಕ್ಕೆ ಸೈರಿಸುವುದುಂ ಕ್ಲೇಶಮನಱಿವುದುಂ ಮೊದಲಾಗಿ ಮತ್ತಮುತ್ತಮಗುಣಂಗಳೊಳವು; ಅದುಕಾರಣದಿಂದೀಯವಸ್ಥೆಯೊಳ್ ನೀವಿರ್ದಂತೆನ್ನನೆ ಮುನ್ನಂ ಕಾದುಕೊಂಡೆ ನಪ್ಪೊಡೆ ಕಷ್ಟನೆಯಪ್ಪೆಂ; ಅಂದೆಂತೆನೆ:–

ಪರಿಜನಜನಪದಭೃತಿ ಧ
ರ್ಮರಕ್ಷಣಂ ಸ್ವಪ್ರಯತ್ನಮೆಂಬಿದನಾತ್ಮಂ
ಭರಿಯಾಗಿ ಬಿಸುಟ ನರಪತಿ
ಪರಿಹೃತಧರ್ಮಾರ್ಥಕಾಮಮೋಕ್ಷನೆಯಕ್ಕುಂ ೪೨೫

ಎಂಬುದುಂ; ಹಿರಣ್ಯರೋಮನಿಷ್ಟನ ಧೈರ್ಯಕ್ಕೆ ಸಂತುಷ್ಟನಾಗಿ ನಿನಗೆ ಸಂತೋಷಮನೀಗಳೆ ಮಾಟ್ಪೆನೆಂದಾಗಳೆ ಪೋಗಿ ತನ್ನ ಪರಿಜನಮನೆಲ್ಲಮಂ ನೆರಪಿಕೊಂಡುಬಂದಾ ಪಾಶಮಂ ನಿಶ್ಶೇಷಮಾಗಿ ಕಡಿದು ಕಳೆಯಲೊಡಂ; ಚಿತ್ರಗ್ರೀವಂ ಕೃತಾರ್ಥನಾದೆನೆಂದು ಮಿತ್ರಂಗೆ ಪೊಡೆವಟ್ಟು ಪಾಶಮುಕ್ತನಾದ ಜೀವನಂತೂರ್ಧ್ವಗತಿಗೆ ಸಂದಂ.

ಇತ್ತಂ ಹಿರಣ್ಯರೋಮನಾ ಪಕ್ಷಿಗಳಂ ಕಾದ ಪುಣ್ಯದ ಫಲವೆನಿತಾದೊಡಂ ತನ್ನ ಮುನ್ನಿನ ದುಷ್ಕೃತವನನುಭವಿಸಿದಲ್ಲದೆ ಪೋಗದೆಂಬುದನಱಿಪುವಂತಧಃಪತನ ಮಪ್ಪ ಬಿಲನಂ ಪೊಕ್ಕುದು.

ಅಂತದೆಲ್ಲಮನಲ್ಲಿ ಮರನ ಮೇಲಿರ್ದ ವಾಯಸಂ ಕಂಡು ವಿಸ್ಮಯಂಬಟ್ಟಾತ್ಮ ಗತದೊಳಿಂತೆಂದಂ:–

ಶ್ಲೋ ॥ ಅಧನಂ ಖಲು ಜೀವಧನಂ ಹೇಮಾರ್ಥಧನಂ ಮಹಾಧನಂ ಧಾನ್ಯಂ
ಅತಿಧನಮೇತತ್ಸುಂದರವಿದ್ಯಾಶೀಲಂ ತಪಶ್ಚ ಮಿತ್ರಂ ಚ ॥ ೧೯೮ ॥

ಟೀ ॥ ಜೀವಧನಂ ಧನವಲ್ಲ; ಸುವರ್ಣಮಯಾಭರಣಂಗಳರ್ಧಧನಂ; ಧಾನ್ಯಂ ಮಹಾಧನಂ; ಸುವಿದ್ಯೆ ಸುಶೀಲಂ ತಪಸ್ಸು ಮಿತ್ರತ್ವಮೆಂಬಿವೆ ಸರ್ವಧನಾಧಿಕಂಗಳ್.

ಎಂಬೀ ನೀತಿವಿದರ ಮಾತೇಕೆ ತಪ್ಪುಗುಂ; ಈ ಮೂಷಕಂ ಕೇವಲಂ ಜೀವ ಮಾತ್ರಮಲ್ಲ; ಇದು ಮಹಾಪುರುಷನದಱಿಂದಾನುಮೀತನೊಳೇತೆಱದಿಂ ಪ್ರೀತಿಯನೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ವೆನೆಂದಾತ್ಮಗತದೊಳ್ ಬಗೆದು ಹಿರಣ್ಯರೋಮನಿರ್ದ ಬಿಲದ್ವಾರಕ್ಕೆ ಬಂದು ನೋಡಿ ಕರೆವ ಕಾಗೆಯಂ ಕಂಡು–ನೀನಾರೆಂದು ಕೇಳಲ್, ಕಾಗೆ ಪೇೞ್ಗುಂ:–

ಮಿತ್ರವ್ಯಸನತ್ರಾಣಪ
ವಿತ್ರೀಕೃತಗಾತ್ರನಪ್ಪ ನಿನ್ನಂ ಕಂಡಾ
ಮಿತ್ರ ವಿಹೀನೆನೀಗಳ್
ಮಿತ್ರತ್ವಕ್ಕಾಸೆವಟ್ಟು ಬಂದೆಂ ನಿನ್ನೊಳ್ ೪೨೬

ಎಂಬುದುಂ; ಮೂಷಕನಿಂತೆಂದುದು:– ನೀಂ ಧ್ವಾಂಕ್ಷನೆಯಪ್ಪುದಱಿಂದತ್ಯಂತ ಮಾಂಸಭಕ್ಷಕಾಂಕ್ಷಿತನುಂ ಸ್ವಭಾವಚಪಲನುಮಾಗಿರ್ಪೆಯದುಕಾರಣದಿಂ ಮಿತ್ರಪಾತ್ರ ಗುಣಸಮೇತನಲ್ಲೆನೆ; ಲಘುಪತನಕನೆಂದಂ:– ಇಂತಪ್ಪೊಡೆ ಮಿತ್ರಗುಣಂಗಳೆನ್ನವು ಸತ್ಪಾತ್ರವೆನ್ನವೆಂಬುದುಂ; ಹಿರಣ್ಯರೋಮನಿಂತೆಂದಂ:–

ಶ್ಲೋ ॥ ಸ್ವಚ್ಛತಾ ತ್ಯಾಗಿತಾ ಶೌರ್ಯಂ ಸಮಾನಸುಖದುಃಖಿತಾ
ಅನುರಾಗಶ್ಚ ದಾಕ್ಷಿಣ್ಯಂ ಸತ್ಯಂ ಶೌಚಂ ಸುಹೃದ್ಗುಣಾಃ ॥ ೧೯೯ ॥

ಟೀ ॥ ಸ್ವಚ್ಛತನಂ, ತ್ಯಾಗಂ, ಶೌರ್ಯಂ, ಸಮಾನವಹ ಸುಖದುಃಖಂ, ಸ್ನೇಹಂ, ದಾಕ್ಷಿಣ್ಯಂ, ಸತ್ಯಂ, ಶೌಚಮೆಂಬಿವು ಮಿತ್ರಗುಣಂಗಳ್.

ಮತ್ತಂ,

ಶ್ಲೋ ॥ ಶೀಲಂ ಮಹಾನುರಾಗಶ್ಚ ಸಂಕ್ಷಿಪ್ತಂ ಮಿತ್ರಲಕ್ಷಣಂ
ಯಸ್ಮಿನ್ನೇತದ್ಧಿತಂ ಮಿತ್ರಂ ತತ್ರಾತ್ಮಾನಂ ವಿನಿಕ್ಷಿಪೇತ್ ॥ ೨೦೦ ॥

ಟೀ ॥ ಶೀಲಂ ಮಹಾಸ್ನೇಹಂ ಇವು ಮೊದಲಾದ ಮಿತ್ರಲಕ್ಷಣಂಗಳಾವನಲ್ಲಿಯುಂಟು; ಆ ಮಿತ್ರನಲ್ಲಿ ತಾನಿಹುದು.

ಅದಲ್ಲದೆಯುಂ,

ಕುಲಜಂ ಸತ್ವಾಢ್ಯಂ ನಿ
ಶ್ಚಲವಚನಭಿಮಾನಿ ಗುಣಿ ತಿತಿಕ್ಷಾನ್ವಿತನಿ
ರ್ಮಲಚರಿತನೆರಡನಱಿಯಂ
ಬಲಯುತನಱಿವುಳ್ಳನೆನಿಪನಪ್ಪುದು ಕೆಳೆಯಂ ೪೨೭

ಎಂದಿಂತು ಪೂರ್ವೋಕ್ತಲಕ್ಷಣಂಗಳನುಂದರಂ ಪೇೞ್ವುದುಂ;

ವಕ್ರಾಕ್ಷನಿಂತೆಂದಂ: ನೀನೆಂದಂತೆ ನಾಂ ಕಾಕಕುಲಪ್ರಸೂತನಾಗಿಯುಮಜ್ಞಾನ ಕರ್ಮದೊಳ್ ನಡೆವಲ್ಲಮದಱಿಂದೆನ್ನ ಮಿತ್ರತ್ವಮಂ ಕೈಕೊಳ್ವುದುಚಿತಮದೆಂತೆಂದೊಡೆ, ಕೇಳೆಂದು ಲಘುಪತನಕಂ ಪೇೞ್ಗುಂ:–

ಶ್ಲೋ ॥ ಕರ್ತವ್ಯಾನಿಚ ಮಿತ್ರಾಣಿ ದುರ್ಬಲಾನಿ ಬಲಾನಿ ವಾ
ಹಸ್ತಿಯೂಥಂ ವನೇಬದ್ಧಂ ಮೂಷಕೈಶ್ಚ ವಿಮುಚ್ಯತೇ ॥ ೨೦೧ ॥

ಟೀ ॥ ಬಲಹೀನನಾಗಲಿ ಬಲವಂತನಾಗಲಿ ಮಿತ್ರನೇ ಬೇಕು. ಅದೆಹೆಗೆಂದೊಡೆ:– ವನದಲ್ಲಿ ಕಟ್ಟಿರ್ದಾನೆಯನಿಲಿ ಬಿಟ್ಟಹಗೆ.

ಎಂಬ ಕಥೆಯಂ ಕೇಳ್ದಱಿವುದಿಲ್ಲಕ್ಕುಮೆನೆ–ಮೂಷಕನದೆಂತೆನೆ ಲಘುಪತನಕಂ ಪೇೞ್ಗುಂ:–

೧. ವನದಲ್ಲಿ ಕಟ್ಟು ಬಿದ್ದಿರ್ದ ಆನೆಯಂ ಇಲಿ ಬಿಡಿಸಿದ ಕಥೆ

ಒಂದು ಕಾಲದೊಳ್ ಸಕಲಮಹೀತಲದೊಳಕಾಲವೃಷ್ಟಿ ತಗುಳ್ದು ಅತಿಪ್ರಬಲ ಜಲಪ್ರವಾಹಂ ಬೆಳ್ಳಂಗೆಡೆದು ಪರಿತರ್ಪ ಪೆರ್ಬೊಳ್ಳದೊಳ್ ಪಿರಿದಪ್ಪ ತೆಪ್ಪದ ಮೇಲೆ ತೇಂಕುತ್ತುಂ ಪಲವಿಲಿಗಳ್ವೆರಸು ಚಕ್ಕನೆ ಬಲುದಲೆಯನೆಂಬ ಮೂಷಕಂ ಬರುತ್ತಿರ್ದು ವನಕರಿಗಳ್ ನೀರ್ಗೆ ಬರ್ಪುದಂ ಕಂಡು ಯೂಥಾಧಿಪಂಗಿತೆಂದುದು:–

ವನಗಜಯೂಥಾಧೀಶ್ವರ
ಪೊನಲೊಳ್ ಪರಿಕರಸಮೇತಮಾಂ ಪೋದಪೆನಿಂ
ಬಿನೊಳಿಲ್ಲ ಕಾಯಲಾರ್ಪೊಡೆ
ನಿನಗಾನುಪಕರಿಸೆಲಾರ್ಪೆನೊಂದವಸರದೊಳ್ ೪೨೮

ಎಂದು ನುಡಿವ ಸರಮನಾ ಕರೀಂದ್ರ ಕೇಳ್ದು ಮೂಷಕಂಗಳೇಱಿದ ತೆಪ್ಪಮಂ ತಡಿಗೆ ಸಾರ್ಚಲೊಡಂ ಮೂಷಕರಾಜಂ ಗಜರಾಜಂಗೆ ಪೊಡೆವಟ್ಟು–ನಿನಗೇನಾನು ಮಧ್ವಾನಮಾದಾಗಳೆನ್ನಂ ನೆನೆಯೆಂದು ಪೇೞ್ದು ಪೋಪುದುಂ; ಕೆಲವು ದಿವಸಕ್ಕಾ ಗಜಂ ವಶಕ್ಕೆ ಕಂಭಕ್ಕೊಳಗಾಗಿ ಕಟ್ಟುವಟ್ಟು ತನ್ನಂ ನೆನೆಯಲೊಡಂ; ಮೂಷಕಂ ನಿಜಪರಿವಾರಪರಿವೃತನಾಗಿ ಬಂದು ಗಜಯೂಥನಾಥನ ಬಂಧನಮೋಕ್ಷಮಪ್ಪಂತು ಪಾಶಮಂ ಕಡಿಕಂಡಂ ಗೆಯ್ದು ಪ್ರತ್ಯುಪಕಾರಮಂ ಮಾಡಿ ಮಿತ್ರಗುಣಮಂ ಮೆಱೆದುದು.

ಅದು ಕಾರಣದಿಂದಾನು ನಿನಗೇನಾನುಮೊಂದವಸರದೊಳುಪಕರಿಸಲಾರ್ಪೆ ನೆನ್ನನವಜ್ಞೆಗೆಯ್ವುದುಚಿತಮಲ್ಲೆಂತುಂ ಸಮಸ್ತಪುರುಷಾರ್ಥಕ್ಕೆಲ್ಲಂ ಮಿತ್ರನುತ್ತರ

ಸಾಧಕನದಱಿಂದೆನಗೆ ಮಿತ್ರತ್ವಮನಿತ್ತೊಡಲ್ಲದೆ ಪೋಗೆನೆಂದು ಕಾಗೆ ಕಟ್ಟಾಯಮಂ ನುಡಿಯೆ ಕೇಳ್ದು ಹಿರಣ್ಯರೋಮನಿಂತೆಂದಂ:– ನೀನಿನಿತು ಪರಿಚ್ಛೇದಂಗೆಯ್ದಿರೆಯುಂ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸೆಯುಂ ಮಿತ್ರತ್ವಮನೀಯಲ್ವೇಡಿದೊಡಮಿನ್ನೆನ್ನ ಕೆಳೆಯುಂ ನನ್ನ ಪಗೆಯುಂ ನಿನ್ನದಾಗಿಯೆ ನೆಗಟಲ್ವೇಱ್ಕುಮೆನೆ; ವಾಯಸನಿದಲ್ತು ನೀನೇನಂ ಪೇೞ್ದೊಡಮದೆನಗೆ ಗುರುವಚನಮಾಗಿ ಕೈಕೊಂಡು ನಡೆವೆನೆನಲೊಡಂ; ಹಿರಣ್ಯರೋಮಮಂ ಬಿಲದಿಂ ಪೊಱಮಡಲೊಡಂ, ವಾಯಸಂ ರಾಗರಸಮಯನಾಗಿ ಪಣ್ಬಳಂಗಳಂ ಮುಂದಿಟ್ಟು ಪೊಡೆಮಡಲೊಡಂ, ಉಂದುರಂ ಸಂತುಷ್ಟನಾಗಿ ಪರಸ್ಪರಮಿತ್ರಪ್ರತಿಪತ್ತಿಯೆಲ್ಲಮಂ ನೆಱೆಯೆ ಮಾಡಿ ಪಿರಿದು ಪೊೞ್ತು ಸಂಭಾಷಣಂ ಗೆಯ್ದು ತದನಂತರಂ ತಂತಮ್ಮ ನಿವಾಸಂಗಳ್ಗೆ ಪೋಗಿ ಕೆಲವಾನುದಿವಸಕ್ಕೆ ಲಘುಪತನಕಂ ಹಿರಣ್ಯರೋಮನಿರ್ದಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದಿಂತೆಂದುದು:– ಈ ಬನಂ ಲುಬ್ಧಕಜನಜನಿತೋಪದ್ರವಮಾಯ್ತಿನ್ನಿಲ್ಲಿರಬಾರದು, ನದೀತೀರದೊಳನೇಕ ಭೋಗಚಾರು ಫಲಬಹಳಮಪ್ಪ ತರುವರಂಗಳೊಳವು, ಆ ನದಿಯ ಮಡುವಿನೊಳ್ ಮಂಥರಕನೆಂಬ ಕೂರ್ಮನಿರ್ಪುದದರ್ಕಮೆನಗಂ ಪಿರಿದುಂ ಮಿತ್ರತ್ವಮುಂಟಪ್ಪುದಱಿಂದಲ್ಲಿಗೆ ಪೋದಪ್ಪೆನೆಂದೊಡೆ; ಮೂಷಕ ನಿಂತೆಂದುದು:– ಕರಮೊಳ್ಳಿತ್ತು ಈ ಮರದ ಗೊರವನ ನಡುವೆಯೊಳಕಾರಣ ದಿಂದಿಲ್ಲಿ ವಿರಕ್ತನಾಗಿರ್ದಪೆನೆನ್ನಂ ನಿನ್ನ ಪೋಪ ತಾಣಕ್ಕುಯ್, ನೀನೇಕಾಕಿಯಾಗಿ ಪೋಪುದುಚಿತಮಲ್ಲಮದೆಂತೆನೆ:–

ಶ್ಲೋ ॥ ಏಕಪುಂಸಾ ನ ಗಂತವ್ಯಂ ಅಹಿನಾಕಾಕಕಾರಣಾತ್
ದಷ್ಟಸ್ಸಂಜೀವಿತೋ ವಿಪ್ರಃ ಕರ್ಕಟಸ್ಯ ಪ್ರಸಾದತಃ ॥ ೨೦೨ ॥

ಟೀ ॥ ಒರ್ಬನೆ ಪುರುಷನೆಲ್ಲಿಗುಂ ಹೋಗಲಾಗದು; ಅದೆಹೆಗೆಂದೊಡೆ–ಕಾಗೆಯ ಬಯಕೆಯ ನಿಮಿತ್ತಮಾಗಿ ಹಾವು ಕಚ್ಚಿದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ಮರಳಿಯೇಡಿಯಿಂದೆ ಜೀವಿಸಿದನು.

ಎಂಬ ಕಥೆಯಂ ಕೇಳ್ದಱಿವುದಿಲ್ಲಕ್ಕುಮೆನೆ–ವಾಯಸದೆಂತೆನೆ–ಹಿರಣ್ಯರೋಮಮಂ ಪೇೞ್ಗುಂ:–

೨. ಬ್ರಾಹ್ಮಣನುಂ, ಏಡಿಯುಂ

ವ ॥ ಚಂಪಾಪುರದೊಳೊರ್ವ ಪಾರ್ವಂ ತೀರ್ಥಯಾತ್ರಾನಿಮಿತ್ತಂ ಬರುತ್ತಿರ್ದೆಡೆಯೊಳ್ ಜಲವಿಕಳಮಾಗಿರ್ದ ಜಲಾಶಯದೊಳ್ ಶಿಶುಕುಳೀರಂ ನೀರಂ ಪಡೆಯದೆ ಮಲುಮಲನೆ ಮಱುಗುತ್ತಿರ್ದುದಂ ಕಂಡು ಕರುಣಿಸಿ ಗುಂಡಿಗೆಯೊಳಿಕ್ಕಿ ಕೊಂಡದನೆಲ್ಲಿಯುಂ ಬಿಡದೆ ರಕ್ಷಿಸುತ್ತುಂ ತೀರ್ಥಂಗಳೆಲ್ಲಮಂ ಮಿಂದು ಕುರುಕ್ಷೇತ್ರದೊಳ್ ಬರುತ್ತುಂ ಬಟಲ್ದು ಅರಣ್ಯದೊಳತಿಶೀತಳಿಚ್ಛಾಯೋಪೇತಮಪ್ಪ ಮರದಡಿಯೊಳ್ ಪಟ್ಟು ಗುಂಡಿಗೆಯಂ ಕೆಲದೊಳಿಟ್ಟು ಮಱೆದೊಱಗಿದಂ.

ಆ ಮರದ ಮೇಲಿರ್ಪುದೊಂದು ವಾಯಸಂ ಕಂಡು ತದ್ವಿಟಪಿಕೋಟರ ಕುಟೀರಾಂತರದೊಳಿರ್ಪುದೊಂದು ಸರ್ಪಂ ತನಗೆ ಮಿತ್ರನಪ್ಪ ಕಾರಣದಿನದಱ ಸಮಿೂಪಕ್ಕೆಯ್ತಂದು– ಈ ಮರದೊಳ್ ಪಟ್ಟಿರ್ದ ಪಾರ್ವನ ಕಣ್ಣಂ ಬಯಸಿದೆ ನೆಂಬುದುಮಿದಾವಗಹನಂ ನಿನ್ನ ಬಯಕೆಯನೀಗಳೆ ತೀರ್ಚುವೆನೆಂದು ಪಟ್ಟಿರ್ದ ಪಾರ್ವನಂ ಪಿಡಿವುದುಂ; ವಿಷ ಪ್ರಭಾವದಿಂದಾಕ್ಷಣದೊಳಾತಂ ಗತಜೀವಿತನಾಗ ಲೊಡಂ; ಕಾಗೆ ರಾಗಿಸಿ ಬಂದು ಪಾರ್ವನ ಮೇಲೆ ಪಾಯ್ವುದುಂ ಕರ್ಕಟಕಂ ಕಂಡು ಕಾಗೆಯಿನಕಾರಣಮಾಗಿ ತನ್ನಾಳ್ದಂಗೆ ಮರಣವಾದುದನಱಿದೇಗೆಯ್ಯಲು ಮಱಿಯದೆ ಮಱುಗುತ್ತಿರ್ಪುದುಂ; ವಾಯಸಂ ಸ್ವಭಾವಚಪಲನಪ್ಪುದಱಿಂ ಕೆಲದೊಳಿರ್ದ ಗುಂಡಿಗೆಯ ನೀರಂ ಕಂಡಲ್ಲಿ ಮುಸುಡಂ ನೀಡುವುದುಂ; ಪಗೆ ದೊರೆಕೊಂಡುದೆಂದದಱ ಗಂಟಲಂ ಪಿಡಿದು ಬಿಡದಿರ್ಪುದುಂ; ಕಾಗೆ ಪೋಗಲ್ ಪಡೆಯದೆ ಕೂಗಿಡುವುದುಮಾ ಸರಮನುರಗಂ ಕೇಳ್ದು ಕಾಗೆಯ ಕಂಠಮಂ ಕತ್ತರಿಸುತ್ತಿರ್ದ ಕರ್ಕಟಮಂ ಕಂಡಿದೇನೆಂದು ಬೆಸಗೊಳ್ವುದುಂ; ಕರ್ಕಟಕ ನಿಂತೆಂದಂ:–

ನೀನೆನ್ನಾಳ್ದನನೀ ರವಿ
ಸೂನುವ ಕಾರಣದೆ ಕೊಂದೆಯದಱಿಂದಂ ನೋ
ಡಾನುಮಿದಂ ಕೊಂದಪೆನೆ
ತ್ತಾನುಂ ನೀನೆನ್ನ ಪತಿಯನೆತ್ತುವೊಡಿನ್ನುಂ ೪೨೯

ಕೊಲ್ಲೆನೆನೆ ಪನ್ನಗಂ ತ
ಳ್ವಿಲ್ಲದೆ ವಿಪ್ರಂಗೆ ನಿರ್ವಿಷಂಗೆಯ್ಯಲೊಡಂ
ಕೊಲ್ಲದೆ ವಾಯಸಮುಮನಂ
ತಲ್ಲಿ ಕುಳೀರಂ ಕೃತಜ್ಞಗುಣಗಂಭೀರಂ ೪೩೦

ಅಂತು ಕುಳೀರನುಮಹಿಯುಮ
ನಂತಗುಣರ್ ಮಿತ್ರಕಾರ್ಯತತ್ಪರರಾದರ್
ತಂತಮ್ಮ ಮಿತ್ರರುಂ ತಾ
ವಿಂತು ಮಹಾಪುರುಷಚರಿತರಾದರ್ ನಿರುತಂ ೪೩೧

ಅದು ಕಾರಣದಿಂದೇಕಾಕಿಯಾಗಿ ಪೋಗದೆನ್ನುಮನುಯ್ಯೆನಲಿಂತೆಗೆಯ್ವೆನೆಂದು ಲಘುಪತನಕಂ ಹಿರಣ್ಯರೋಮನಂ ನೋಯಲೀಯದೆ ಚಂಚೂಪುಟದಿಂದೌಂಕಿ ತಂದು ಮಂಥರನಿರ್ದ ಮಡುವಿನ ತಡಿಯೊಳಿರಿಸಿ ಬೞಿಕ್ಕೆ ಮಂಥರನಂ ಕರೆವುದಂ; ಮಿತ್ರನ ಸರಮನಱಿದು ಜಲದಿಂ ಪೊಱಮಟ್ಟು ಕೂರ್ಮಂಗೆ ಕೂರ್ಮೆ ಕೈಗಣ್ಮೆ ಕಾಗೆಗಭ್ಯಾಗತ ಪ್ರತಿಪತ್ತಿಯೆಲ್ಲಮಂ ನೆಱೆಯೆ ಮಾಡಿ ತದನಂತರಂ ಕೆಲದೊಳಿರ್ದ ಇಲಿಯಂ ಕಂಡೀ ಮಹಾಪುರುಷಂ ನಿನ್ನನಗಲದಿರ್ಪ ಕಾರಣಮೇನೆಂದು ಕೇಳೆ, ಲಘುಪತನಕನಿಂತೆಂದಂ:–

ಈ ಮೂಷಕನಪ್ಪೊಡೆ ಗುಣ
ಧಾಮಂ ನಾಮದೆ ಹಿರಣ್ಯರೋಮಂ ಪೆಱತೇಂ
ಸಾಮನ್ಯನಲ್ಲದೇವೇ
ಟ್ಟೇಮಾತೇನಱಿಸಿ ಕಾಣೆನಿನ್ನುಂ ಮುನ್ನುಂ ೪೩೨

ಕೇವಲಜೀವಿಯದಲ್ಲಿದು
ಭಾವಿಪ್ಪೊಡೆ ಸುಹೃದ್ಗುಣಾನ್ವಿತಂ ಮಿಗೆ ಚಿತ್ರ
ಗ್ರೀವನ ಸೆಱೆಯಂ ಬಿಡಿಸಿದ
ನೇವೊಗಟ್ಟಿಪೆನೀ ಸುವರ್ಣರೋಮನ ಗುಣಮಂ ೪೩೩

ಇಂತಪ್ಪ ಮಹಾಪುರುಷನಪ್ಪುದಱಿಂದಾನುಮಿೀತನೊಳ್ ಮಿತ್ರತ್ವಮಂ ಪಡೆದೆಂ, ಈಗಳ್ನಿನ್ನಲ್ಲಿಗೆ ಬರುತುಮಿರ್ದು ತನಗೆ ಪೇೞ್ದೊಡೆನಗಿಲ್ಲಿ ಮನೋದುಃಖಂ ಪಿರಿದೆನ್ನುಮನುಯ್ಯೆಂಬುದುಂ ತಂದೆನೆಂಬುದುಮದನೆಲ್ಲಮಂ ಸವಿಸ್ತರಂ ಕೇಳ್ದು ಮಂಥರಂ ಹಿರಣ್ಯರೋಮನನೆಂದಂ: ನಿನಗಲ್ಲಿ ಮನೋದುಃಖಮೇಂ ನಿಮಿತ್ತದಿ ನಾದುದೆನೆ; ಮೂಷಕನಿಂತೆಂದನಾಂ ಮುನ್ನಿನ ಭವದೊಳ್ ಗೊರವನಾಗಿ ಕಾಂಚೀಪುರದೊಳ್ ತಿಱಿದು ಪಲಪು ಕಾಲಂ ಬನ್ನಂಬಟ್ಟು ಪೊನ್ನಂ ಪಡೆದೇತರ್ಕಂ ಕುಡದೆ ಮಡಗಿದೊಡೆನ್ನ ಶಿಷ್ಯಂ ಬಿಟ್ಟಕಣ್ಣನೆಂಬಂ ಗೊರವಂ–ನಿಮ್ಮಡಿ, ನಿಮಗೆ ಸಂಸಾರಂ ಸ್ವಸ್ಥಮಲ್ಲೀಯರ್ಥಮಂ ಮಡಂಗಿ ನಿರರ್ಥಕೆ ಕಿಡದೆ ಈಶ್ವರಾಯತನಮಂ ಮಾಡಿಸಿಮಲ್ಲದಿರ್ದೊಡನಾಥಜನಕ್ಕೇನಾನುಮಂ ದಾನಂಗುಡಿಮೆಂದೊಡಾ ನಿಂತೆಂದಂ:– ಎಂತಾನುಂ ಪಡೆದ ಧನಮನಸದ್ವ್ಯಯಂಗೆಯ್ದೊಡೆ ಬಡತನಮಕ್ಕುಂ; ಬಱಿಕ್ಕೇಗೆಯ್ವೆನೆಂದೊಡಾ ಗೊರವಂ ಮತ್ತಮಿಂತೆಂದುಂ:–

ಬಡತನವಾದಂದಿಂಗೆಂ
ದೊಡವೆಗಳಂ ಮಡಗಬೇಡದೆಂತೆನೆ ಪುಣ್ಯಂ
ಕಿಡೆ ಮಡಗಿದೊಡವೆ ಕಿಡುಗುಂ
ಕಿಡದಲ್ತೆ ಪರಾರ್ಥಮಾಗಿ ಕೊಟ್ಟವರರ್ಥಂ ೪೩೪

ಶ್ಲೋ ॥ ಧರ್ಮಾರ್ಥಂ ಕ್ಷೀಣಕೋಶಸ್ಯ ಕೃಶತ್ವಮತಿಶೋಭತೇ
ಸುರೈಃ ಪೀತಾವಶೇಷಸ್ಯ ರೇಖಾ ಹಿಮರುಚೇರಿವ ॥ ೨೦೩ ॥

ಟೀ ॥ ಧರ್ಮನಿಮಿತ್ತಮಾಗಿ ಧನಹೀನನಾದಾತಂಗೆ ಬಡತನವಾದೊಡಂ ಒಪ್ಪುವನು; ಅದೆಹಗೆಂದೊಡೆ–ದೇವರ್ಕಳ್ ಪಾನಮಾಡಿ ಮಿಕ್ಕ ಚಂದ್ರನ ಕಳೆಯಹಗೆ.

ಎಂಬುದು ಯುಕ್ತಿಯುಂಟು. ಧನಮಂ ಧರ್ಮನಿಮಿತ್ತಮಿತ್ತೊಡಾ ಬಡತನಮುಂ ತಪದಿಂ ಕ್ಷಪಿಯಿಸಿದ ಶರೀರಮುಂ ಲೋಕದೊಳ್ ಭೂಷಣಮಲ್ಲ ದೆಲ್ಲಿಯುಮಿಲ್ಲಂ. ನೀವಿಂತು ಮೋಹಿತರಾದಂದು ಮೋಹಿತನಾದ ನರಿಯಂತಕ್ಕು ಮೆಂಬುದುಮದೆಂತೆನೆ– ಬಿಟ್ಟಿಕಣ್ಣನಿಂತೆಂದು ಪೇೞ್ದಿಂ.

೩. ಅತಿಲೋಭಿಯಾದ ನರಿಯ ಕಥೆ

ಒರ್ವ ವನಚರಂ ಮಹಾವನದೊಳ್ ವನದಂತಿಯಂ ಕಂಡನಿಮಿತ್ತಂ ಕೊಂದು ನಿಂದಿರ್ಪಿನಮೊಂದು ಮಹಾಹಿ ತೊಟ್ಟಗೆ ಬರೆ ಪುಲುವಟ್ಟೆಯೊಳ್ ತೊಲಗಲಿಂಬಿಲ್ಲದೆ ಬಿಲ್ಲಂ ಕೊಂಡು ವಿಷದೂಷಿತಮಪ್ಪಂಬಂ ತೊಟ್ಟಿಸುವುದುಂ; ನಟ್ಟಕೋಲ್ವೆರಸೆಚ್ಚ ಬೇಡನಂ ಬೇಗದಿಂದಜಗರಂ ಕೊಲ್ವುದುಂ; ತತ್ಕ್ಷಣದೊಳವನು ಮಹಿಯುಮಲ್ಲಿಯೆ ಬಿರ್ದು ಸಾವುದುಂ; ಮತ್ತಲ್ಲಿಗತಿಲೌಲ್ಯನೆಂಬುದೊಂದು ಜಂಬುಕಂ ಪಲವು ದಿವಸಮಾಹಾರಂಬಡೆಯದೆ ಅಡವಿಯೊಳಾಹಾರಕ್ಕೆ ತೊಟಲುತ್ತೆ ಬಂದಾ ಶವತ್ರಯಮಂ ಕಂಡಾನಂದಮಯನಾಗಿ–ಇಂದಿವನಿಂದೆ ತಿಂದೆನಾದೊಡೆ ಮತ್ತಂ ಪಸಿದು ಸಾವಂತಕ್ಕುಮದಲ್ಲದೆಯುಂ

ಶ್ಲೋ ॥ ಅನ್ಯಾಯವ್ಯಯಶೀಲಶ್ಚ ಹ್ಯನಥಾಕಲಹಪ್ರಿಯಃ
ಆತುರಸ್ಸರ್ವಭಕ್ಷೀ ಚ ನರಶ್ಶೀಘ್ರಂ ವಿನಶ್ಯತಿ ॥ ೨೦೪ ॥

ಟೀ ॥ ಆಯವಿಲ್ಲದೆ ಬೀಯವ ಮಾಡುವನುಂ, ಸಹಾಯವಿಲ್ಲದೆ ಕಲಹಪ್ರಿಯನಾಗಿಹವನು, ಆತುರನಾಗಿ ಸರ್ವವಂ ಭಕ್ಷಿಸುವನುಂ ಶೀಘ್ರವಾಗಿ ಕಿಡುವರ್.

ಎಂಬ ನೀತಿಯುಂಟದುಮದಲ್ಲದೆ,

ವಾಕ್ಯಂ ॥ ಸಂಗ್ರಹೀ ನೋವಸೀದತಿ ॥ ೨೮ ॥

ಟೀ ॥ ಕೂಡಿಟ್ಟವನು ಬದುಕಿಕೊಳ್ಳುವನು.

ಎಂಬ ಸುಭಾಷಿತಮುಂಟದಱಿಂದೆನಗೆ ಸಂಗ್ರಹಮಾಗಿರ್ಕುಮನ್ನೆಗಮೇನಾನುಮಂ ತಿಂಬೆನೆಂದು ಕೆಲನಂ ನೋಡಿ ಶಬರಸಮೀಪದೊಳಿರ್ದ ಧನುವಂ ಕಂಡು,

ಶ್ಲೋ ॥ ಷಣ್ಮಾಸಂ ತು ಭವೇನ್ನಾಗಃ ಚಾತುರ್ಮಾಸಂ ತು ಪನ್ನಗಃ
ದ್ವಿಮಾಸಂ ತು ನರಶ್ಚೈವ ಆದ್ಯ ಭಕ್ಷ್ಯೋ ಧನುರ್ಗುಣಃ ॥ ೨೦೫ ॥

ಟೀ ॥ ಆನೆ ಆಱುತಿಂಗಳ ಗ್ರಾಸ, ಹೆಬ್ಬಾವು ನಾಲ್ಕು ತಿಂಗಳ ಗ್ರಾಸ, ಮನುಷ್ಯನೆರಡು ತಿಂಗಳ ಗ್ರಾಸ, ಈಗಿನ ವೇಳೆಗೆ ಬಿಲ್ಲಿನ ಹೆದೆಯೇ ಭಕ್ಷಿಸಲ್ತಕ್ಕುದು.

ಅಂತು ಸಂವತ್ಸರಾಂತಗ್ರಾಸಮಂ ನೆಱೆದುಕೊಂಡಿರ್ಪೆನೆಂದು ಇಂದಿಂಗೀ ಬಿಲ್ಲ ಹೆದೆಯೆ ಸಾಲ್ಗುಮೆಂದುಮದಂ ಕಡಿವುದಮದು ಪರಿಯಲೊಡಂ, ಬಿಲ್ಲ ಕೊಪ್ಪು ತಾಳಿಗೆಯಂ ಚುರ್ಚಿ ನೆತ್ತಿಯೊಳ್ ಮೂಡುವುದುಮಾ ನರಿ ಬಿಱುವರಿದು ಸತ್ತುದು.

ಅದಱಿಂದತಿಲೋಭಂ ಬೇಡೆಂದೆನಿತಾನುಂ ತೆಱದಿಂ ಬಿಟ್ಟಕಣ್ಣಂ ಬುದ್ಧಿ ವೇಟ್ದೊಡೆಂತುಂ ಕೈಕೊಳ್ಳದಾ ಪುರದ ಪೊಱವೊಟಲೊಳಗಿರ್ಪ ಮಠದೊಳ್

ಪೊನ್ನಂ ಪೂಟ್ದು ಪಲವು ಕಾಲಮಿರ್ದು ಕುತ್ತಂಬಟ್ಟರ್ಥಧ್ಯಾನದಿಂ ಸತ್ತು ಹಿರಣ್ಯವರ್ಣದ ಮೂಷಕನಾಗಿ ಪುಟ್ಟಿ ಮತ್ತಂ ಪೊನ್ನಂ ಕಾದಿರ್ದನಿರ್ಪುದುಂ ಎನ್ನ ಶಿಷ್ಯಂ ಬಿಟ್ಟಕಣ್ಣಂ ಪೊನ್ನಿರ್ದೆಡೆಯನಱಿಯದೊಡವಕುಟ್ಟುತ್ತುಂ ಮಠಮಂ ಪತ್ತುವಿಡದೆ ಪಿರಿಯದೊಂದು ಕರಕೆಯ ಕೂೞಂ ತಂದು ತಾನೊಂದು ಭಾಗಮ ನುಂಡುಮಿಕ್ಕುದಂ ಭಿಕ್ಷಾಪಾತ್ರದೊಳ್ ಕಟ್ಟಿರ್ದುದನಾನುಂ ಪರಿಗ್ರಹಮುಮಾ ಕೂೞನನುದಿನಂ ತಿಂದು ನಿಶ್ಚಿಂತಮಿರುತ್ತಿರೆ; ಪಲವುಕಾಲಕ್ಕಲ್ಲಿಗೆ ಬೃಹಸ್ಪತಿಯೆಂಬ ಗೊರವಂ ಬರೆ ಬಿಟ್ಟಕಣ್ಣನಾತಂಗೆ ಪಟ್ಟಿರಲೆಡೆಗೊಟ್ಟು ಇರುಳಪ್ಪಾಗಳ್ ನಿಮ್ಮಡಿ ಗಳೆತ್ತಲ್ ಪೋಪಿರೆಂಬುದುಂ; ಬೃಹಸ್ಪತಿ ವಾಚಸ್ಪತಿಯಂತೆ ಸಮಸ್ತ ತೀರ್ಥಪ್ರಭಾವಂ ಗಳಂ ಪೇೞುತ್ತಿರಲದಂ ಬಿಟ್ಟಕಣ್ಣಂ ಸಾವಧಾನಮಾಗಿ ಕೇಳ್ವುದರ್ಕೆ ಚಿತ್ತಪಲ್ಲಟಮಾಗಿ ತನ್ನ ಮಡಗಿದ ಕೂೞಂ ನಾಂ ತಿಂಬುದನಱಿದು ಸುಯ್ಯುತ್ತಿರೆ; ಬೃಹಸ್ಪತಿ ತನ್ನ ಮಾತುಗಳನಾತಂ ಕಿವುಂಡುಗೇಳ್ವುದುಮಾ ಗೊರವಂ ಬಿಟ್ಟಕಣ್ಣಂ ಗಿಂತೆಂದಂ:–

ಶ್ಲೋ ॥ ಅನಕ್ಷಿತಾ ಚ ಪ್ರಿಯಪೂರ್ವನಾಶನಂ ವಿವಾದನಂ ದುಶ್ಚರಿತಾನುಕೀರ್ತನಂ
ಕಥಾಪ್ರಸಂಗೋ ನ ಚ ನಾಮ ವಿಸ್ಮಯೋ ವಿರಕ್ತಭಾವಸ್ಯ ಜನಸ್ಯ ಲಕ್ಷಣಂ ॥೨೦೬॥

ಟೀ ॥ ನೋಡದೆಯಿರುಹವುಂ, ಪ್ರೀತಿಪೂರ್ವಕವಹಂತಹುದ ಕಿಡಿಸುವಹವುಂ, ವಿವಾದಮಂ ಮಾಡುಹವುಂ, ನುಡಿಯದಿರುಹವುಂ, ವಿಸ್ಮಯವಿಲ್ಲದಿರುಹವುಂ, ಇಂತಿಹವು ಸ್ನೇಹವಿಲ್ಲದ ಜನದ ಲಕ್ಷಣವೆಂದಱಿವುದು.

ಎಂಬುಕ್ತಿಯುಂಟು. ತೀರ್ಥಂಗಳ ಪೆಸರಂ ಪೇೞಿಮೆಂದು ಬೆಸಗೊಳ್ಳುದೆತ್ತ ಲೀಗಳಾ ಪೇೞುತಿರ್ದೆಡೆಯೊಳುದಾಸೀನಂಗೆಯ್ದು ಹೂಂಕೊಳದಿರ್ಪಕಾರಣಮೇ ನೆನೆ; ಬಿಟ್ಟಕಣ್ಣನಿಂತೆಂದಂ:– ಆಂ ಮಾತಂ ಕೇಳದಿರ್ದನಲ್ಲೆನದೆಂತೆಂದೊಡೆ– ಎನ್ನ ಭಿಕ್ಷದ ಕೂೞನೊಂದು ಮೂಷಕಂ ನಿಚ್ಚಲುಂ ಬಂದು ತಿಂದು ಕಾಡುತಿರ್ಪುದದಱ ಕಾಟಕ್ಕೆ ಮಠಮಂ ಬಿಟ್ಟು ಪೋಪಚಿತ್ತನಾಗಿ ಚಿಂತಿಸುತ್ತಿರ್ದನೆನೆ; ಬೃಹಸ್ಪತಿ ನಕ್ಕು "ಕೆರೆಗೆ ಮುನಿದು ಮಂಡೂಕಂ ಪೊಱಗಿರ್ದುದು" ಎಂಬಂತೆ ಇಲಿಯ ಕಾಟಕ್ಕಾಱದೆ ಮಠಮಂ ಬಿಸುಟು ಪೋಗಲೇಂ? ಒಂದು ಬೆಕ್ಕಂ ತಂದಿಟ್ಟೊಡದರ್ಕೆ ತಕ್ಕ ಪ್ರತೀಕಾರಮನದು ಮಾಳ್ಪುದೆಂದೊಡಾ ಮೂಷಕಂ ಬೆಕ್ಕಿಗಳವಲ್ತು ನೋಡೆ ಪೊನ್ನಬಣ್ಣದ ಮೆಯ್ನವಿರುಂ ಗುರುಗುಂಜಿಯ ಬಣ್ಣದಂತಿರ್ಪ ಕಣ್ಣುಂ ಕೊಣಕೋಲಂತಪ್ಪ ಬಾಲಮುಂಬೆರಸು ಬಿಲದೊಳ್ ಪೊಕ್ಕು ಪುಲಿಯಂತೆ ಗರ್ಜಿಸುತ್ತುಮಿರ್ಪುದೇಗೆಯ್ವೆನೆಂದೊಡೆ; ಬೃಹಸ್ಪತಿಯಿಂತೆಂದಂ:– ಅಂತಪ್ಪೊಡದು ಕಪ್ಪೆಯ ಕಥೆಯಂತಾಗದಿರದೆನೆ– ಬಿಟ್ಟಕಣ್ಣನದೆಂತೆನೆ–ಬೃಹಸ್ಪತಿ ಪೇೞ್ಗುಂ:–

೪. ಕಪ್ಪೆಯ ಕಥೆ

ಅವಂತಿದೇಶದೊಳ್ ಕಾಂಚೀಪುರಮೆಂಬ ಪೊೞಲುಂಟದೆಂತೆನೆ:-

ಕರಮೊಪ್ಪುವ ಪೂಗೊಳದಿಂ
ಪಿರಿದೊಪ್ಪುವ ದೇವಕುಳದಿನೆಸೆವಂಗಡಿಯಿಂ
ನೆರೆದೊಪ್ಪುವ ಜನಪಥದಿಂ
ಸುರಪುರದವೊಲಿರ್ಪ ಕಾಂಚಿಪುರವರಮೆಸಗುಂ ೪೩೫

ವ ॥ ಮತ್ತಮಾಪುರಪ್ರಾಂತದೊಳ್

ನೆಱೆದಿರ್ದೇರಿಯನೇರಿತಪ್ಪೆಡೆಗಳೊಳ್ ನೇರ್ಪಟ್ಟು ಶೋಭಾವಹ
ಕ್ಕೆಱೆವಟ್ಟುಜ್ವಲಮಪ್ಪ ದೇವಕುಳದಿಂದಚ್ಛಾಂಬುವಿಂದಂಬುಜ
ಕ್ಕೆಱಗುತ್ತಿರ್ಪಳಿಮಾಲೆಯಿಂ ಖಗಗಣೋದ್ಯಲ್ಲೀಲೆಯಿಂದೆತ್ತಮಾ
ಕೆಱೆ ರಯ್ಯಂ ನೆಱೆ ನೋೞ್ಪೊಡಾವ ತೆಱದಿಂ ಕಾಂಚೀಪುರೋಭಾಗದೊಳ್ ೪೩೬

ವ ॥ ಅಂತೊಪ್ಪುವ ಕೆಱೆಯೊಳ್ ಪಲವುಂ ಕಪ್ಪೆಗಳ್ ಟರಟರೆಂಬ ಶಬ್ದದೊಳ್ ಕರೆಯುತ್ತಮಿರ್ಪುದುಮೊಂದು ಪಿರಿದಪ್ಪ ಕಲ್ಲನೇಱಿರ್ದಲ್ಲಿಂ ತೊಲಗದೆ ಟರಟರೆಂದು ಕರೆಯುತ್ತಿರ್ಪುದನದೊರ್ವ ಪಾರ್ವಂ ಕೆಲವು ದಿವಸಂ ಕೇಳುತ್ತುಮಿರ್ದುಮಿದೇನೆಂದು ವಿಸ್ಮಯಂಬಟ್ಟುಮದಂ ನೋಡಲೆಂದು ಬರ್ಪುದುಮಾತನ ಬರವಂ ಕಂಡು ಕೆಲದದರ್ದುರಂಗಳೆಲ್ಲಂ ಪರೆದೋಡೆಯವಱೊಳಗೊಂದು ಸ್ಥೂಲ ದರ್ದುರಂ ತನ್ನಿರ್ದೆಡೆಯಿಂದೇಗೆಯ್ದುಂ ಪೋಗದಿರಲಿದೇನಾನುಮೊಂದು ಚೋದ್ಯಮಾಗಲೇವೇೞ್ಕುಮೆಂದಾ ಪಾರ್ವನಾ ಕಪ್ಪೆಯ ಕಾಲಂ ಪಿಡಿದೀಡಾಡಿ ಕಳೆದು ಬೞಿಕ್ಕೆ ಕಲ್ಲಂ ನೂಂಕಿಯದಱ ಕೆಳಗಿರ್ದ ಪೊನ್ನಂ ಕೊಂಡು ಪೋದಂ.

ಅದಱಿಂತೇನಾನುಮೊಂದು ಕಾರ್ಯಮಾಗಲೆವೇೞ್ಕುಮೆಂದಾ ಗೊರವರುಮೆನ್ನ ಮಡಗಿರ್ದ ಪೊನ್ನಂ ಕೊಂಡುಪೋದರ್. ಮತ್ತಮಾಯೆಡೆಯಂ ಪತ್ತುವಿಡಲಾಱದಲ್ಲಿಯೆ ಪರಿಭವಂಬಟ್ಟು ಚಿಂತಿಸುತ್ತಿರ್ದೆನ್ನಂ ಕಂಡೀತನೇತರ್ಕಂ ಕ್ಷಮನಲ್ಲವೆಂದನ್ನ ಪರಿಗ್ರಹಂ ಪರೆದು ಪೋದುವು. ಆಂ ಬೞಿಕ್ಕೆ,

ಶ್ಲೋ ॥ ಅಜ್ಞಾತಂ ಜೀವಿತಂ ಶೂನ್ಯಂ ದೇಶಶ್ಶೂನ್ಯೋಹ್ಯಬಾಂಧವಃ
ಅಪುತ್ರಸ್ಯ ಗೃಹಂ ಶೂನ್ಯಂ ಸರ್ವಶೂನ್ಯಾ ದರಿದ್ರತಾ ॥ ೨೦೭ ॥

ಟೀ ॥ ಅಱಿವಿಲ್ಲದೊಡೆ ಜೀವಿತವೂ, ಬಂಧುಗಳಿಲ್ಲದ ದೇಶವೂ, ಮಕ್ಕಳಿಲ್ಲದ ಮನೆಯೂ, ಬಡತನವಾಗಿಹವೂ ಪ್ರಯೋಜನವಿಲ್ಲವೆಂದಱಿವುದು.

ಎಂಬ ಶ್ಲೋಕಾರ್ಥಮೆನ್ನೊಳ್ ಸನ್ನಿದಮಾದುದದುಕಾರಣದಿಂದರ್ಥಮಂ ಕೋಳ್ಪಟ್ಟು ಬಂದೆನೆಂದು ಪೇೞ್ವುದುಂ; ಸುವರ್ಣರೋಮನ ಮಾತೆಲ್ಲಮಂ ಕಚ್ಛಪಂ ಕೇಳ್ದಿಂತೆಂದುದು:-

ಪಡೆದುಣ್ಣದುಡದೆ ದಾನಂ
ಗುಡದತಿಲೋಭದೊಳಮೆಯ್ದೆ ಮನುಜರ್ ಧನಮಂ
ಮಡಗಿಟ್ಟು ಕೆಟ್ಟರಂ ಕೇ
ಳ್ದೊಡವರ್ಗೇನೊಂದು ತೆಱದಿನದು ವಿಧಿವಿಹಿತಂ ೪೩೭

ಅದಱಿಂ ನಿನ್ನರ್ಥದೊಳಾದಟಿಂ ಪತ್ತುವಿಟ್ಟು ಪರಿಣಮಿಸಿರ್ಪುದದೆಂತೆನೆ–

ಶ್ಲೋ ॥ ಉದಯೇ ಸವಿತಾ ರಕ್ತೋರಕ್ತಶ್ಚಾಸ್ತಮಯೇ ತಥಾ
ಸಂಪತ್ತೌಚ ವಿಪತ್ತೌಚ ಮಹತಾಮೇಕರೂಪತಾ ॥ ೨೦೮ ॥

ಟೀ ॥ ಮಹಾಪುರುಷರ್ ಸಂಪತ್ತನೂ ವಿಪತ್ತನೂ ಸಮನಾಗಿ ಕಾಣ್ಬರ್. ಅದು ಹೇಗೆಂದೊಡೆ; ಸೂರ್ಯನು ಉದಯಾಸ್ತಮಕಾಲಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದೇ ಮರ್ಯಾದೆ ಕೆಂಪು ಕುಂದದ ಹಾಂಗೆ.

ಎಂದಱಿವುದೆಂದುಮದಲ್ಲದೆಯುಂ,

ಶ್ಲೋ ॥ ಮೃತಂ ವಾ ಯದಿ ವಾ ನಷ್ಟಂ ಯೋತೀತಮನುಶೋಚತಿ
ದುಃಖಾದ್ದುಃಖಮವಾಪ್ನೋತಿ ದ್ವಾವನರ್ಥೌ ಪ್ರಪದ್ಯತೇ ॥ ೨೦೯ ॥

ಟೀ ॥ ಅವನಾನೊರ್ವಂ ಮುನ್ನ ಸತ್ತವರನಾದೊಡಂ ಮುನ್ನ ಕೆಟ್ಟವರನಾದೊಡಂ ಶೋಕಿಸಿಹನು, ಅವನು ಮರಳಿ ದುಃಖವನೆಯ್ದುವನು; ಆತಂಗೆಂದುಂ ಸುಖವಿಲ್ಲ.

ಎಂಬೀ ಶ್ಲೋಕಾರ್ಥಮಂ ಬಗೆವುದು. ಮತ್ತಂ ಪರಿಗ್ರಹಮುಂ ಪತ್ತುವಿಟ್ಟು ಪೋಪುದುಮದೆಲ್ಲಿಯುಮುಂಟದೆಂತೆನೆ:–

ಶ್ಲೋ ॥ ವೃಕ್ಷಂ ಕ್ಷೀಣಫಲಂ ತ್ಯಜಂತಿ ವಿಹಗಾ ದಗ್ಧಂ ವನಂ ಶ್ವಾಪದಾಃ
ಮಾಲಾಂ ಪರ್ಯುಷಿತಾಂ ತ್ಯಜಂತ್ಯಳಿಗಣಾಃ ಶುಷ್ಕಂ ಸರಸ್ಸಾರಸಾಃ
ನಿರ್ದ್ರವ್ಯಂ ಪುರುಷಂ ತ್ಯಜಂತಿ ಗಣಿಕಾಃ ದುಷ್ಟಂ ನೃಪಂ ಮಂತ್ರಿಣಃ
ಸರ್ವಃ ಕಾರ್ಯವಶಾಜ್ಜನೋನುರಮತೇ ಕಃ ಕಸ್ಯ ಕೋ ವಲ್ಲಭಃ ॥೨೧೦॥

ಟೀ ॥ ಫಲಹೀನಮಾದ ವೃಕ್ಷವನು ಪಕ್ಷಿಗಳ್ ಬಿಡುವುವು; ಬೆಂದದಡವಿಯನು ಮೃಗಂಗಳ್ ಬಿಡುವುವು; ಬಾಡಿದ ಪುಷ್ಪಂಗಳನು ತುಂಬಿಗಳ್ ಬಿಡುವುವು; ಬತ್ತಿದ ಕೆಱೆಯನು ಹಂಸೆಗಳ್ ಬಿಡುವುವು; ಧನಮಿಲ್ಲದ ಪುರುಷನನು ಗಣಿಕೆಯರು ಬಿಡುವರು; ದುಷ್ಟನಹ ಒಡೆಯನನು ಮಂತ್ರಿಗಳ್ ಬಿಡುವರು; ಎಲ್ಲರೂ ಕಾರ್ಯವಶದಿಂದಿಹರಲ್ಲದೆ ಆರಿಗಾರೂ ಪ್ರಿಯರಲ್ಲ.

ಎಂಬೀ ಶ್ಲೋಕಾರ್ಥದಂತೆ ಸ್ವಾರ್ಥಪರರಲ್ಲದೆ ಪರಾರ್ಥಪರರಾರುಮಿಲ್ಲ, ಆವ ಜೀವಕ್ಕಮಾಪತ್ತಿನೊಳ್ ತನಗೆ ತಾನಲ್ಲದೆ ಆರುಮಿಲ್ಲೆಂಬುದು ನಿಶ್ಚಯ ಮೆಂದಱಿವುದು; ಅದಂತಿರ್ಕೆ; ನೀಂ ನಿನ್ನ ನೆಲೆಯಂ ಪತ್ತುವಿಟ್ಟು ಬಂದೆನೆಂಬುಬ್ಬೆಗಂ ಬೇಡದೆಂತೆನೆ:–

ಶ್ಲೋ ॥ ಕೋಪಿಭಾರಸ್ಸಮರ್ಥಾನಾಂ ಕಿಂ ದೂರಂ ವ್ಯವಸಾಯಿನಾಂ
ಕೋ ವಿದೇಶ ಸ್ಸಮರ್ಥಾನಾಂ ಕಃ ಪರಃ ಪ್ರಿಯವಾದಿನಾಂ ॥ ೨೧೧ ॥

ಟೀ ॥ ಸಮರ್ಥನಹ ಪುರುಷಂಗೆ ಆವುದೂ ಅರಿದಲ್ಲ; ವ್ಯವಸಾಯ ಶೀಲಂಗೆ ದೂರ ಮೆಂಬುದಿಲ್ಲ; ವಿದ್ವಾಂಸರಿಗೆಲ್ಲಾ ದೇಶವು ತನ್ನದು; ಪ್ರಿಯವ ನುಡಿಯಬಲ್ಲವಂಗೆ ಎಲ್ಲವರೂ ತನ್ನವರು.

ಎಂಬುಕ್ತಿಗಳೊಳವು; ಅದಱಿಂ ಲಘುಪತನಕನೊಡನಿಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದು ಕರಮೊಳ್ಳಿತ್ತು ಗೆಯ್ದೆ, ನಾವೆಲ್ಲಮೊಂದೆಡೆಯೊಳಿರೆ ತೀರದುದಿಲ್ಲ; ನಿಶ್ಚಿಂತಮಿರೆಂದು ಕೂರ್ಮಂ ಕೂರ್ಮೆಯಪ್ಪ ಮಾತುಗಳಂ ನುಡಿದು ಹಿರಣ್ಯರೋಮನ ಮನದೊಳಾದ ವಿಷಾದಮಂ ಕಳೆಯೆ ವಾಯಸನದರ್ಕೆ ಸಂತಸಂಬಟ್ಟು ಬಟಿಕ್ಕೆ ಕಚ್ಛಪಮೂಷಕ ಕಾಕಂಗಳೊಂದಾಗಿ ಪಲ ಕಾಲಂ ಸುಖದಿನಿರ್ದೊಂದು ದಿವಸಮಾ ಮಿತ್ರತ್ರಯಂ ಮಡುವಿನ ತಡಿಯೊಳೇನಾನುಮಂ ನುಡಿಯುತ್ತಿರ್ಪಿನಂ; ಅಲ್ಲಿಗೆ ಚಿತ್ರಾಂಗನೆಂಬ ಸಾರಂಗಂ ಭೋರೆನೆ ಬಂದು ನೀರು ಕುಡಿಯಲಣ್ಮದೆ ಪೆಪ್ಪಳಿಸಿ ಪೆಱಗಂ ನೋಡಿ ನಡುಗುತ್ತುಂ ನಿಂದುದಂ ಕಚ್ಛಪಾದಿಗಳ್ ಕಂಡುಮಿದೇಂಕಾರಣಮೆಂದು ತಮ್ಮೊಳ್ ನುಡಿವಲ್ಲಿ; ವಾಯಸನದಱ ಚೇಷ್ಟೆಯನಱಿದಾರಾನುಂ ಬೆನ್ನಟ್ಟಿ ಬರೆ ಭಯಾಕುಲ ನಾದುದೆಂದಗಲ್ದು ನಾಲ್ಕುಂದೆಸೆಯನಾರೈದಾರಾನುಮಂ ಕಾಣದೆ ಬಟಿಕ್ಕಂ ಸಾರಂಗ ಕ್ಕೆಂದುದೇಂ ಗಡಾ! ನೀನಿಂತೇಕೆ ಭಯಾಕುಲನಾಗಿರ್ಪೆ ಎನೆ; ಚಿತ್ರಾಂಗನಿಂತೆಂದಂ:– ಇಂದು ನೇಸಮೂಡುವುದುಂ ಬೇಡರೆನ್ನಂ ತಗುಳ್ದು ಬೆನ್ನಂಬಿಡದಟ್ಟುತ್ತುಂ ಬರೆ ಬಱಲ್ದು ನೀರ್ಗಾಸೆವಟ್ಟು ಬಂದೆನೆಂದು ಪೇೞ್ವುದುಮದೆಲ್ಲಮಂ ಕೇಳ್ದು ಕಾಕನಿಲ್ಲಿ ಭಯಮಿಲ್ಲ ನೀನಿಲ್ಲಿ ನಿರಾಕುಳಂ ನೀರ್ಗುಡಿಯೆನೆ; ಸಾರಂಗಂ ನೀರಂ ಕುಡಿದು ಬಟಿಕ್ಕವಱ ಸಮೀಪಕ್ಕೆ ಬಂದಿಂತೆಂದುದು:–

> ಶ್ಲೋ ॥ ಜನಿತಾ ಚೋಪನೇತಾ ಚ ಯಶ್ಚ ವಿದ್ಯಾಂ ಪ್ರಯಚ್ಛತಿ
> ಅನ್ನದಾತಾ ಭಯತ್ರಾತಾ ಪಂಚೈತೇ ಪಿತರಃ ಸ್ಮೃತಾಃ ॥ ೨೧೨ ॥

ಟೀ ॥ ಪುಟ್ಟಿಸಿದವನುಂ, ಉಪನಯನವ ಮಾಡಿದವನುಂ, ವಿದ್ಯೆಯನಱಿಪಿದವನುಂ, ಅನ್ನವನಿಕ್ಕಿದವನುಂ, ಭಯದಲ್ಲಿ ರಕ್ಷಿಸಿದವನುಂ ಇಂತೈವರುಂ ತಂದೆಗಳೆಂದಱಿವುದು.

ಎಂಬ ನೀತಿಶಾಸ್ತ್ರಾರ್ಥಮುಂಟು. ನೀಮೆನಗೆ ನಯಮಂ ನುಡಿದು ಭಯಮಂ ಕಟಿದೆನಗೆ ನೀವೇ ಗುರುಸ್ಥಾನಮುಂ ಪರಮಮಿತ್ರರುಮಾಗಿರ್ದಿರ್; ನಿಮ್ಮನಗಲ್ದು ಪೋಗೆನೆಂಬುದುಂ; ಕಾಕಮೂಷಕಕಚ್ಛಪಂಗಳಾಲೋಚನಂಗೆಯ್ದು ಬಟಿಕ್ಕಿಂತೆಂದವು:–

> ಶ್ಲೋ ॥ ದಾರಸಂಪತ್ತಿಸಂಬದ್ಧೌ ತಥಾ ವಂಶಕ್ರಮಾಗತಃ
> ರಕ್ಷಿತೋ ವ್ಯಸನೇಭ್ಯಶ್ಚ ಮಿತ್ರಂ ಜ್ಞೇಯಂ ಚತುರ್ವಿಧಂ ॥ ೨೧೩ ॥

ಟೀ ॥ ಪೆಂಡತಿಯ ಸೊಮ್ಮಿನವನುಂ, ಐಶ್ವರ್ಯದ ಹೊದ್ದಿಗೆಯವನುಂ, ಪೂರ್ವ ತೊಡಗಿ ಬಂದರನುಂ, ವ್ಯಸನದಲ್ಲಿ ರಕ್ಷಿಸಿದವನುಂ– ಇಂತೀ ನಾಲ್ವರುಂ ಮಿತ್ರರೆಂದಱಿವುದು.

ಎಂಬ ನೀತಿಶಾಸ್ತ್ರಾಭಿಪ್ರಾಯದೊಳೀತಂ ವ್ಯಸನದೆಡೆಯೊಳ್ ರಕ್ಷಿಸಿಕೊಳಲ್ಪಟ್ಟ ನಪ್ಪುದಱಿಂ ಮಿತ್ರತ್ವಕ್ಕೆ ತಕ್ಕುದು. ಸಾಧುಮೃಗಂ ಯೋಗ್ಯಸ್ಥಾನಮೆಂದು ಮಿತ್ರತ್ವಮಂ ಮಾಡಿ ಮಿತ್ರಚತುಷ್ಟಯಂ ಕೆಲವು ಕಾಲಂ ಸುಖದಳಿರ್ದೊಂದು ದಿವಸಂ ಚಿತ್ರಾಂಗನಾಹಾರಾರ್ಥಮಡವಿಯೊಳ್ ಪೋಗಿ ತೊಟಲುತ್ತುಂ ವ್ಯಾಧರೊಡ್ಡಿದ ಬಲೆಯೊಳ್ ಸಿಲ್ಕಿರ್ದುದಂ ಲಘುಪತನಕಂ ಕಂಡು ಕಚ್ಛಪಹಿರಣ್ಯರೋಮಂಗಳ್ಗೆ ಅಱಿಪಿದೊಡವೆರಡುಂ ಕಾಗೆಯ ಪಿಂತನೆ ಬೇಗಂ ಬಂದು ಪಾಶಬದ್ಧನಾಗಿರ್ದ ಚಿತ್ರಾಂಗನಂ ಕಂಡಿಂತೆಂದವು:– ನೀನಪ್ಪೊಡೆ ಬುದ್ಧಿವಂತಂ, ಇಂತಪ್ಪೆಡೆಗೆಂತು ಬಂದು ಸಿಲ್ಕಿದೆಯೆಂದೊಡೆ ಚಿತ್ರಾಂಗನಿಂತೆಂದು:–

ಶ್ಲೋ ॥ ಪೌಲಸ್ತ್ಯಃ ಕಥಮನ್ಯದಾರಹರಣೇ ದೋಷಂ ನ ವಿಜ್ಞಾತವಾನ್
ಕಾಕುತ್ಸ್ಥೇನ ನ ಹೇಮಕಾಂತಿಹರಿಣಸ್ಯಾಸಂಭವೋ ಲಕ್ಷಿತಃ
ಅಕ್ಷಾಣಾಂ ನ ಯುಧಿಷ್ಠಿರೇಣ ವಿಷಮೋ ದೃಷ್ಟೋ ವಿಪಾಕಃ ಕಥಂ
ಪ್ರತ್ಯಾಸನ್ನವಿಪತ್ತಿಮೂಢಮನಸಾಂ ಪ್ರಾಯೋ ಮತಿಃ ಕ್ಷೀಯತೇ ॥ ೨೧೪ ॥

ಟೀ ॥ ರಾವಣಂ ಸೀತೆಯನುಯ್ವಲ್ಲಿ ದೋಷಮೆಂಬುದನಱಿದುದಿಲ್ಲ; ಶ್ರೀರಾಮಂ ಮಾಯಾಮೃಗವನಿಸುವಲ್ಲಿ ಕೃತಕಮೃಗಮೆಂದಱಿದುದಿಲ್ಲ; ಧರ್ಮಸುತಂ ದೂದಿನಲ್ಲಿ ತನಗೆ ಕೇಡೆಂಬುದನಱಿದುದಿಲ್ಲ; ವಿಪತ್ತು ಬಹ ಕಾಲಕ್ಕೆಂತವರುಂ ಮತಿಗಿಡುವರ್.

ಅದಲ್ಲದೆಯುಂ,

ಮುನ್ನಿನ ಜನ್ಮದೊಳೇನೊಂ
ದನ್ನೆರಪಿದನದನೆ ಭೋಗಿಸಲ್ ಪುಟ್ಟುವನಾ
ತ್ಮನ್ನಿರುತಮದಱಿನಿಂತಿದ
ನೆನ್ನನುಮಪಹರಿಸಲಱಿಯನಿನ್ನೆನ್ನಳವೇ ೪೩೮

ವ ॥ ಎಂದು ಸಾರಂಗಂ ಸಂಸಾರಸ್ವರೂಪನಿರೂಪಣಂಗೆಯ್ದಾ ಬಲೆಯ ನೊಡ್ಡಿದ ವ್ಯಾಧಂ ಬಾರದನ್ನೆಗಮೆನ್ನ ಬಂಧನಮಂ ಮೋಕ್ಷಂಗೆಯಿಮೆನೆ; ಹಿರಣ್ಯರೋಮಂ ಪಾಶಮಂ ಪಱಿಯೆ ಕಡಿವುದುಮಾ ಸಮಯಕಾ ಲುಬ್ಧಕಂ ಬರ್ಪುದುಮವನಂ ಕಂಡು ಕಾಗೆ ಮರದ ಮೇಗಣ್ಗೆ ಪೋದುದು, ಇಲಿಯುಂ ಕೆಲದೊಳಿರ್ದ ಬಿಲನಂ ಪೊಕ್ಕುದು, ಮೃಗಮೋಡಿಪುದುದು, ಕಚ್ಛಪಂ ಪೋಗ ಲಿಂಬಿಲ್ಲದೆ ಸಂಕುಚಿತಮಾಗಿರ್ಪುದುಮಾ ವ್ಯಾಧಂ ಬಂದು ಕಂಡು, ಖಂಡಮಾಗಿರ್ದ ಬಲೆಯಂ ಕಂಡು ಬೆಱಗಾಗಿ ಪೆಱತೇನುಮಂ ಕಾಣದೆ ಕೆಲದೊಳಿರ್ದ ಕಚ್ಛಪನಂ ಕಂಡುಮಿದನಾದೊಡಮುಯ್ವೆನೆಂದು ಕೊಂಡು ಪೋದಂ.

ಇತ್ತ ಚಿತ್ರಾಂಗನುಂ ಲಘುಪತನಕನುಂ ಹಿರಣ್ಯರೋಮನುಮೊಂದೆಡೆಗೆ ಬಂದು ಮಂಥರನಂ ವ್ಯಾಧನುಯ್ದುನೆಂದು ಮಿತ್ರವಿಯೋಗದಿಂ ಕಿಱಿದುಂ ಬೇಗಂ ದುಃಖಿತ ರಾಗಿರ್ದೇಗೆಯ್ವೆಮೆನೆ; ಚಿತ್ರಾಂಗನಿಂತೆಂದಂ:–

ಆಂ ಕಾರಣಮಾಗಿರೆ ನಿ
ಶ್ಶಂಕಮನಂ ಬಂದು ಸಿಲ್ಕಿದಂ ಕೆಳೆಯಂ ಪೋ
ಗಿ ಕೂರ್ಮನಾದುದಾಗದೊ
ಡಾಂ ಕಷ್ಟನೆ ಅದಱಿನಾತನಾದುದನಪ್ಪೆಂ ೪೩೯

ಎನೆ; ಹಿರಣ್ಯರೋಮಂ ನಿನಗಿದುವೆ ತಕ್ಕುದಾದೊಡಮೇನಿಲ್ಲಿಗುಪಾಯಮಂ ನಾಂ ಬಲ್ಲೆಂ; ಲಘುಪತನಕನುಂ ನೀನುಂ ವ್ಯಾಧನಿಂ ಮುನ್ನಮೆ ಮುಂದೆ ಪೋಗಿ ತೊಱೆಯ ತಡಿಯೊಳ್ ನೀಂ ಕೃತಕಮೃತನಾಗಿರ್ಪುದು, ನಿನ್ನ ಮೇಲೆ ಲಘುಪತನಕಂ ಪಾಯ್ದಾಡುತ್ತುಮಿರೆ; ನಿಮ್ಮನಾ ವ್ಯಾಧಂ ಕಂಡು ಮಂಥರನನೀಡಾಡಿ ಪರಿತರ್ಪನಾಗಳೆ ಲಘುಪತನಕಂ ಪೋಗಿ ಮಂಥರನಂ ನೀರಂ ಪುಗಲ್ವೇೞ್ದು ನೀನುಮವಂಗೆ ದೂರಮಾಗಿ ಪೋಪುದೆನೆ; ವಾಯಸನಿದು ಕಜ್ಜಮೆಂದೆರಡುಂ ಪೊಟೆಗೆ ಸಮೀಪಮಾಗಿ ಪೋಗಿ ಸಮಕಟ್ಟಿಬಂದಂದದೊಳ್ ಪಟ್ಟಿರ್ಪುದುಮಾ ಲುಬ್ಧಕಂ ಕಂಡಿದೊಂದು ಮೃಗಂ ಸತ್ತಿರ್ದುದೆಂದತಿಲುಬ್ಧಮನಸ್ಕನಾಗಿ ರಾಗಿಸಿ ಬಲೆಯುಮಂ ಮಂಥರನುಮಂ ನೆಲಕ್ಕಿೞಿಪಿಪೋಪುದುಮಾತನ ಬರವಂ ಕಂಡು ಕಾಕಂ ಕಚ್ಛಪನಲ್ಲಿಗೆವಂದು ಬೇಗಂ ಮಡುವಿಂಗೆ ಪುಗೆಂಬುದಂ; ಅಂತೆಗೆಯ್ವೆನೆಂದುಮದು ಕಡುವೇಗಂ ಮಡುವಂ ಪೊಕ್ಕುದು. ಇತ್ತಂ ಚಿತ್ರಾಂಗನುಮೆರ್ದೋಡಿ ಪೋಯ್ತು. ಅದೆಲ್ಲಮನಾ ಕಿರಾತಂ ಕಂಡಿದೇನಾನುಮೊಂದುತ್ಪಾತಮಾಗಲೆವೇೞ್ಕುವೆಂದು ಭೀತನಾಗಿ ಬಲೆಯಂ ಬಿಸುಟು ಕರುಳ್ ಪಱಿಯಲೋಡಿದಂ. ಲಘುಪತನಕಂ ಹಿರಣ್ಯರೋಮನನೊಡಗೊಂಡು ಕಚ್ಛಪನಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದು ಚಿತ್ರಾಂಗನಂ ಬರಿಸಿ ಬೞಿಕ್ಕೆ ಮಂಥರನಂ ಕರೆವುದುಮದು ಮಡುವಿಂ ಪೊಱಮಟ್ಟು ಬಂದೊಂದೊಂದಱ ಕಾಲಮೇಲೆ ಬಿರ್ದಾನಂದಾಶ್ರುಗಳನಿಕ್ಕಿ ನಮಗೆಯೊರ್ಮೆ ದುಷ್ಕರ್ಮದ ಫಲದಿಂದಪಮೃತ್ಯು ಸಮನಿಸಿ ಬಂದು ನಮ್ಮ ಪುಣ್ಯಫಲದಿಂ ಬರ್ದುಂಕಿದೆವೆಂದು ನುಡಿದಿಂತು ಬೞಿಕ್ಕೆ ಮಂಥರನಿಂತೆಂದಂ:-

ಕುಲಮುಂ ಚಲಮುಂ ಪೆಂಪುಂ
ಕಲಿತನಮುಂ ಖ್ಯಾತಿಯುಂ ವಿಭೂತಿಯುಮಱಿವುಂ
ಸಲೆ ನೆಲಸಿದವರ ಕೂಟಂ
ಫಲತೆಱದಿಂ ಪಲವನೀವುದವರ್ಗರಿದುಂಟೇ ೪೪೦

ಪರಮಾರ್ಥಂ ಪುರುಷಾರ್ಥಮುಳ್ಳ ಮನುಜಂ ಮಿತ್ರಂ ಧನಂ ಧಾತ್ರಿ ಕಿಂ
ಕರರೆಂಬಂಕದ ವಸ್ತುವಂ ಪಡೆಗೆ ತಾನೀ ನಾಲ್ಕಱೊಳ್ ರತ್ನಮೊಂ
ದೆರಡಿಲ್ಲಮೊಡಮೇನನೂನಗುಣನಂ ಸನ್ಮಿತ್ರನಂ ಮಾೞ್ಪುದಾ
ದರದಿಂದಂ ಬೞಿಕಾತನಿಂ ಸಮನಿಕುಂ ಧರ್ಮಾರ್ಥಕಾಮತ್ರಯಂ ೪೪೧

(ರಥೋದ್ಧತಾ ವೃತ್ತಂ)

ದಾನಶೂರನಪವಾದಭೀರು ವಿ
ಜ್ಞಾನಮೂರ್ತಿ ಭುವನೈಕವತ್ಸಲಂ
ಮಾನನೀಯಗುಣನೆಂಬ ಪೆಂಪಿನು
ದ್ದಾನಿಯಂ ತಳೆದ ದುರ್ಗನನ್ನರಾರ್ ೪೪೨

ಪ್ರಿಯಹಿತವಚನಂ ದಾನಂ
ದಯೆ ದೀನಜನಾಭಿರಕ್ಷಣಂ ಸಜ್ಜನದಾ
ಶ್ರಯಮೆಂಬಿವೊಂದಿ ಸಲೆ ವಸು
ಧೆಯೊಳಗೆ ಸತ್ಪುರುಷನೆನಿಸಿ ಮೆಱೆವಂ ದುರ್ಗಂ ೪೪೩

ನ್ಯಾಯಪರಾರ್ಥನೀಯನಭಿಮಾನಧನಂ ಸುಜನಪ್ರಿಯಂ ನಿಜಾ
ನ್ವಾಯಸರೋಜಷಂಡದಿನಪಂ ವಿಬುಧಸ್ತುತವೃತ್ತನಾಶ್ರಿತ
ರ್ಗಾಯಪರೋಪಕಾರವನೆ ಮಾಡಮಾದರದಿಂ "ಪರೋಪಕಾ
ರಾಯ ಸತಾಂ ವಿಭೂತಿ"ಯೆನಿಕುಂ ಗುಣಿ ದುರ್ಗನಶೇಷಧಾತ್ರಿಯೊಳ್ ೪೪೪

ವಿಶ್ವಜನಾಳಿಗೆ ಭವಧೀ
ಯಸ್ವಂ ಕರತಳಗತಸ್ವಮನ್ಯಸ್ವಂ ಬ್ರ
ಹ್ಮಸ್ವಂ ರಾಜಸ್ವಂ ದೇ
ವಸ್ವಂ ಕೀರ್ತಿಸ್ವ ದುರ್ಗ ವಿಶ್ವಾವನಿಯೊಳ್ ೪೪೫

ದುರ್ಗಾಧಿನಾಥನಿಯತನಿ
ಸರ್ಗಪ್ರೀತಿಯಿನಭೀಷ್ಟಮಂ ಸಕಲಸುಹೃ
ದ್ವರ್ಗಂಬೆರಸನುಭವಿಸುಗೆ
ದುರ್ಗಂ ವರ್ಗತ್ರಯಪ್ರಕೃಷ್ಟೋದಯಮಂ ೪೪೬

ಪತಿಹಿತನಂಜನಾತನಯನಾ ಪವನಾತ್ಮಜನಿಂ ಖಗೇಶ್ವರಂ
ಪತಿಹಿತನಾ ಮರುತ್ತನಯನಿಂ ಖಗರಾಜನಿನರ್ಕನಂದನಂ
ಪತಿಹಿತನಾ ಮರುತ್ತನಯನಿಂ ಖಗರಾಜನಿನರ್ಕಜಾನಿಂ
ಪತಿಹಿತನೀತನೆಂದು ಪೊಗಟ್ಟುಂ ಸಲೆ ದುರ್ಗನನುರ್ವರಾಜನಂ ೪೪೭

ಅತಿಸಂಪನ್ನತೆವೆತ್ತ ಸದ್ಗೃಹನಿವಾಸಸ್ಥಾನಮಾದ ಪ್ರಜಾ
ಪತಿಸಂವತ್ಸರ ಚೈತ್ರಮಾಸ ಸಿತಪಕ್ಷದ್ವಾದಶೀ ತಾರಕಾ
ಪತಿವಾರಂ ಬರೆ ಪಂಚತಂತ್ರಮೆಸೆದತ್ತೀ ಧಾತ್ರಿಯೊಳ್ ದುರ್ಗನಿ
ರ್ಮಿತಮುದ್ಯತ್ಕವಿಶೇಖರ ಪ್ರಮದಲೀಲಾಪುಷ್ಪಿತಾಮ್ರದ್ರುಮಂ ೪೪೮

॥ ಫಲಶ್ರುತಿ ॥

ಪದಪಟಿಕೆ ಕೊಟ್ಟೆ ಧಾತ್ರಿ ಪಿರಿದುಂ ಬೆಳಗುರ್ವರೆಯಂ ಧರಾಧಿಪರ್
ಮುದದೆ ಸಧರ್ಮದಿಂದೆ ಪರಿಪಾಲಿಸುತಿರ್ಕೆ ಸಮಸ್ತವೇದಶಾ
ಸ್ತ್ರದ ವಿಧಿಯಿಂದಿಳಾಮರಜನಂ ಸುರಪೂಜೆಯನೊಲ್ದು ಮಾಳ್ಕೆ ಸಂ
ಪದದೊಳನೂನರಕ್ಕೆ ಪರದರ್ ಸಲೆ ಧಾರ್ಮಿಕರಕ್ಕೆ ಪಾದಜರ್ ೪೪೯

ವಿಪುಳ ಶ್ರೀ ಸುಖಿಮಕ್ಕೆ ಜೀವನಿವಹಕ್ಕೆಲ್ಲಂ ಕುಲಸ್ತ್ರೀಜನ
ಕ್ಕುಪಮಾತೀತ ಪತಿವ್ರತಾದಿಗುಣದಿಂದೊಪ್ಪಕ್ಕೆ ವಾಗ್ದೇವಿ ಕೂ
ರ್ತುರ್ಜ ಪಯೋಜಾಸನನಂತೆ ಮಾಱ್ಕೆ ಕಳೆಯೊಳ್ ವಿದ್ವಜ್ಜನಾನೀಕಮಂ
ನೃಪಗೋಬ್ರಾಹಣಶಾಂತಿಯಕ್ಕೆ ನೆಗೞ್ಗೇ ಕಾವ್ಯಂ ಧರಾಚಕ್ರದೊಳ್ ೪೫೦

ಇದು ವಿನಮದಮರರಾಜಮೌಳಿಮಾಣಿಕ್ಯಮಂಜರೀಪುಂಜರಂಜಿತ
ಭಗವದ್ಭವಾನೀವಲ್ಲಭಚರಣಸರಸೀರುಹಷಟ್ಚರಣಂ
ಶ್ರೀಮನ್ಮಹಾಸಂಧಿವಿಗ್ರಹಿ ದುರ್ಗಸಿಂಹವಿರಚಿತಮಪ್ಪ
ಪಂಚತಂತ್ರದೊಳ್

ಮಿತ್ರಕಾರ್ಯ ಪ್ರಕರಣಂ

ಪಂಚಮತಂತ್ರಂ ಸಮಾಪ್ತಂ

ಸಹಾಯಕ ಸಾಹಿತ್ಯ

೧. ಕರ್ನಾಟಕ ಪಂಚತಂತ್ರಂ : (ಸಂ) ಎನ್. ಅನಂತರಂಗಾಚಾರ್, ೧೯೬೩

೨. ಕರ್ನಾಟಕ ಪಂಚತಂತ್ರಂ : (ಸಂ) ಗುಂಡ್ಮಿ ಚಂದ್ರಶೇಖರ ಐತಾಳ, ೧೯೯೯

೩. ಅಭಿವಂದನೆ : ಎಂ.ಆರ್.ಕೃ. ಅಭಿನಂದ ಗ್ರಂಥ

೪. ದುರ್ಗಸಿಂಹನ ಪಂಚತಂತ್ರ ಸಮೀಕ್ಷೆ : ವರದರಾಜ ಹುಯಿಲಗೋಲ, ೧೯೭೬

೫. ಸಮಗ್ರ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಚರಿತ್ರೆ, ಸಂಪುಟ–೨, ೧೯೭೫

೬. ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಚರಿತ್ರೆ : ರಂ.ಶ್ರೀ. ಮುಗಳಿ, ೧೯೫೩

೭. ಸಂಸ್ಕೃತ ಸಾಹಿತ್ಯ ಚರಿತ್ರೆ : ಬಲದೇವ ಉಪಾಧ್ಯಾಯ, ೧೯೮೦

೮. ಚಂಪೂ ಕವಿಗಳು : ಪಿ.ವಿ. ನಾರಾಯಣ, ೨೦೦೯

ಅನುಬಂಧಗಳು

ಅನುಬಂಧ–೧

ದುರ್ಗಸಿಂಹನ ಪಂಚತಂತ್ರದಲ್ಲಿನ ಸಂಸ್ಕೃತ ಶ್ಲೋಕಗಳ ಅಕಾರಾದಿ ಮತ್ತವುಗಳ ಕ್ರಮಸಂಖ್ಯೆ

ಅರ್ಥಿತಾ ವಿಭವಸ್ತ್ಯಾಗಃ
ಅರ್ಥಿನಾಂ ಕೃಪಣಾ ದೃಷ್ಟಿಃ
ಅವ್ಯಾಪಾರೇಷು ವ್ಯಾಪಾರಂ
ಅವಿನಯರತಮಂತರಾನಭಿಜ್ಞಂ
ಅಸಹಾಯ ಸಮರ್ಥೋಽಪಿ
ಅಸ್ಮಿನ್ಮಹತ್ಯಂಡಕಟಾಹಮಧ್ಯೆ
ಅಹಮಿಹೈವ ವಸನ್ನಪಿ ತಾವಕಸ್ವ
ಅಹಂ ಮುನೀನಾಂ ವಚನಂ ಶೃಣೋಮಿ
ಆಚಾರ್ಯಾನಪರತಯಶ್ಚ ತುಲ್ಯಶೀಲಾ
ಆತುರೇ ವ್ಯಸನೇ ಪ್ರಾಪ್ತೇ
ಅಗತಶ್ಚ ಗತಶ್ಚೈವ
ಆದಾನಸ್ಯ ಪ್ರದಾನಸ್ಯ
ಆದಿತ್ಯ ಚಂದ್ರಾವನಿಲೋನಲಶ್ಚ
ಆಪತ್ಕಾಲೇ ಧನಂ ರಕ್ಷೇತ್
ಆಯುರ್ಜ್ಞಾನೇ ವಯೋಜ್ಞಾನೇ
ಆಶ್ಚರ್ಯ ಮರಣಂ ದೃಷ್ಟಂ
ಆಶಾಃ ಪೂರಯಿತುಂ ಗುಣಾನ್ ಪ್ರಕಟಿತುಂ
ಆಸನ್ನಕಾರ್ಯಸ್ಯ ಸಮುದ್ಭವಾರ್ಥಂ
ಆಸನ್ನಮೇವ ನೃಪತಿರ್ಭಜತೇ ಮನುಷ್ಯಂ
ಆಸನ್ನೇಽಪಿ ನ ಸಾರಂಗೇ
ಆಹಾರ ನಿದ್ರಾ ಭಯ ಮೈಥುನಂ ಚ
ಇಷ್ಟಾಯ ದುರ್ಮತಿಂ ದದ್ಯಾತ್
ಉದಯೇ ಸವಿತಾ ರಕ್ತೋ
ಉದೀರಿತೋಽರ್ಥಃ ಪಶುನಾಪಿ ಗೃಹ್ಯತೇ
ಉದ್ಯೋಗೀ ಪ್ರಾಪ್ನುಯಾದರ್ಥಂ
ಉಪಕರ್ತರಿ ಸಜ್ಜನೇಽಪಿ ನೀಚಃ
ಉಪಕಾರಾಣಿ ವಾಕ್ಯಾನಿ
ಉಪಕಾರೋಽಪಿ ನೀಚಾನಾಂ
ಉಪಾಯಂ ಚಿಂತಯೇತ್ ಪ್ರಾಜ್ಞಃ
ಉಪಾಯೇನ ಹಿತಂ ಕುರ್ಯಾತ್

ಸ್ನಿಗ್ಧಾನಾಂ ಹಿತಕರ್ತೃಣಾಂ
ಸ್ನಿಗ್ಧೈರೇವಾಪ್ಯುಪಕೃತಮಪಿ ದ್ವೇಷ್ಯತಾಮೇತಿ ಕಿಂಚಿತ್
ಸುಖಂ ವಸಂತಃ ಪಯಸಾಚ ಪುಷ್ಟಾಃ
ಸುಲಭಾಃ ಪುರುಷಾ ರಾಜ್ಞಿಃ
ಸುಹೃದಾಮುಪಕಾರಕಾರಣಾತ್
ಸೂಚೀಮುಖೀ ದುರಾಚಾರೇ
ಸೂರ್ಯಂ ಭರ್ತಾರಮುತ್ಸೃಜ್ಯ
ಹೀನಶ್ಶತ್ರುರ್ನಿಹಂತವ್ಯೋ
ಹೇ ಜಿಹ್ವೇ ಮಧುರೇ ಸ್ನಿಗ್ಧೇ

ಅನುಬಂಧ-೨

ದುರ್ಗಸಿಂಹನ ಪಂಚತಂತ್ರದಲ್ಲಿ ಉಕ್ತವಾಗಿರುವ ಸಂಸ್ಕೃತ ವಾಕ್ಯಗಳು ಮತ್ತವುಗಳ ಕ್ರಮಸಂಖ್ಯೆ

ಅನಾಥಂ ಲಿಂಗಮುದ್ದಿಷ್ಟಂ ನ ಮೋಕ್ಷಾಯ ವಿಧೀಯತೆ	೨೩
ಅರ್ಥೀ ದೋಷಂ ನ ಪಶ್ಯತಿ	೧೨೧
ಅವಿನೀತನರಾಣಾಂ ಹಿತಂ ವಾಕ್ಯಂ ನ ಭಾಷಯೇತ್	೨೬
ಉಷ್ಟಂ ಕಾಕದಯೋ ಯಥಾ	೧೦
ಕಃ ಪನ್ಥಾ ಕಾ ವಾರ್ತಾ ಕೋಮೋದನೇ ಕಸ್ಯೇವ್ಯತೆ	೩
ಕಿರಾಟೋ ನಾಸ್ತಿ ನಿಶ್ಚರಃ	೧೯
ಕುಮಿತ್ರಸೇವಾಂ ನ ಕದಾಪಿ ಕುರ್ಯಾತ್	೮
ತೃಣಮಪಿ ಪುರುಷೋ ನಾವಮನ್ಯೇತ	೨
ತ್ರಂಯೋನಸ್ಥಾ ಸ್ವಯಂ ಕೃತಾಃ	೪
ದುರ್ಗಹೀನೋ ನರಪತಿಃ ವಾತಾಭ್ರಾವಯವೈಸ್ಸಮಃ	೨೨
ಧರ್ಮೋ ಜಯತಿ ನಾಧರ್ಮಃ ಇತ್ಯಮೋಘಕೃತಂ ವಚಃ	೧೮
ನಖಚ್ಛೇದ್ಯಮತಿಕ್ರಾಂತಂ ಪರಶುನಾಪಿ ನ ಸಾಧ್ಯತೇ	೨೭
ನಾಶಕ್ಯಂ ಬುದ್ಧಿಮತಃ ಪುರುಷಸ್ಯ	೫
ಪರದಾರಗಮನನಾಯುಃ	೧೭
ಪರೋಪಕಾರಾರ್ಥಮಿದಂ ಶರೀರಂ	೧೧
ಬಲವತಾವಷ್ಟಬ್ಧಸ್ಯ ವಿದೇಶಗಮನಂ ತದನುಪ್ರವೇಶೋ ವಾ	೨೧
ಮಂತ್ರನಿಸ್ತಾವಃ ಕಾರ್ಯಂ ವಿನಾಶಯತಿ	೨೦
ಯಃ ಸಂಧಿಪರಃ ದೋಷಾನ್ವೇತ್ತಿ ತಸ್ಯ ದೋಷಬಹುತ್ವಂ ಪ್ರಖ್ಯಾಪಯತಿ	೬
ಶರೀರಮಾದ್ಯಂ ಖಲು ಧರ್ಮಸಾಧನಂ	೧೨
ಶ್ರೇಯಾಂಸಿ ಬಹುವಿಘ್ನಾನಿ	೨೪
ಶ್ರೇಯೋ ಮೂರ್ಖಸ್ಯ ನ ಬ್ರೂಯಾತ್	೨೫

ಅನುಬಂಧ–೩

'ಪಂಚತಂತ್ರ'ದ ಗದ್ಯಕಥನದ ನಡುವೆ ಬರುವ ಸಂಸ್ಕೃತೋದ್ಧೃತಗಳು (ಇಲ್ಲಿವನ ಪದ್ಯಸಂಖ್ಯೆ)

ಅಹಿಂಸಾಲಕ್ಷಣೋ ಧರ್ಮಃ	೧೧೭
ಅಹಿಂಸ್ಯಾತ್ ಸರ್ವಭೂತಾನಿ	೧೧೭
ಆತ್ಮಾರ್ಥಂ ಪೃಥಿವೀಂ ತ್ಯಜೇತ್	೯೨
ಜೀವನ್ ಭದ್ರಾಣಿ ಪಶ್ಯತಿ	೧೪೬
ಮೌನಂ ಸರ್ವಾರ್ಥಸಾಧನಂ	೧೨೦
ಯತ್ಪರಾರ್ಥಂ ಶರೀರಂ	೧೮೦
ವೃಂದಂ ನರೇಂದ್ರಾಯತೇ	೮೭
ಶರೀರಮಾದ್ಯಂ ಖಲು ಧರ್ಮಸಾಧನಂ	೧೮೮
ಸಹಾಯನ್ಮಂತ್ರ ನಿಶ್ಚಯಃ	೮೮
ಸುಹೃದ್ದರ್ಶನಮೌಷಧಂ	೪೦೪
ಸ್ವಯಂ ಚತುಷ್ಪದಾದಿ ಸೇಹ್ಯಃ	೧೧೯
ಹಸ್ತಿನಾಪದಾತಿಯುದ್ಧಮಿವ ಬಲವದ್ವಿಗಹ	೯೧

ಪದ್ಯಭಾಗವಾಗಿ ಬರುವ ಸಂಸ್ಕೃತ ವಾಕ್ಯಗಳು

ನಾನ್ಯಾ ಮುನಿಭಾಷಿತಂ	೩೫೯
ಪರೋಪಕಾರಾಯ ಸತಾಂ ವಿಭೂತಿ	೪೪೪
ಮಂತ್ರಮೂಲೋಹಿ ವಿಜಯಃ	೨೮೪
ವೀರಭೋಜ್ಯಾ ವಸುಂಧರಾ	೧೫೭
ಸುಪುತ್ರಃ ಕುಲದೀಪಕಃ	೪೮

ಅನುಬಂಧ–೪
ಶಬ್ದಕೋಶ

ಅಂಚಿತ ೧೨೪ – ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ
ಅಂತರ್ದ್ವೀಪ ೨೯೭ – ದ್ವೀಪದ ಒಳಭಾಗ
ಅಂತರ್ವಾಂಶಿಕ ೬೬ ವ – ವ್ಯಾಯಾಮ ಶಾಲೆಯ ಮುಖ್ಯಸ್ಥ
ಅಂದು ೭೦ ವ – ಆ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ
ಅಂಭೋದಾಧ್ವ ೩೭೬ – ಆಕಾಶ
ಅಗ್ನಿಪ್ರವೇಶ ೩೫೪ ವ – ಬೆಂಕಿಯನ್ನು ಹುಗುವುದು
ಅಗ್ರಜನ್ಮ ೧೨೪ ವ – ಬ್ರಾಹ್ಮಣ
ಅಚ್ಯುತ ೧ – ನಾಶವಿಲ್ಲದ; ವಿಷ್ಣು
ಅಚ್ಯುತಸೌಖ್ಯ ೧ – ಶಾಶ್ವತಸುಖ
ಅಡರ್ಪು ೫೨ – ಆಧಾರ
ಅತನುಶ್ರೀಜನ್ಮಗೇಹ ೫ – ರತಿಯ ಜನ್ಮಸ್ಥಳ
ಅತಿಕರ್ಕಶಶರ್ಕರಾಪ್ರಚುರ ೭೬ ವ – ಬಹು ಕಠಿಣವಾದ ಮುಳ್ಳುಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ
ಅತಿಕೃಚ್ಛ್ರ ೧೯೦ ವ – ಒಂದು ತಪಸ್ಸು
ಅತಿಸ್ಥೂಲನಿಶಿತಪಾಷಾಣವಿಷಮಿತ ೭೬ ವ – ತುಂಬ ದಪ್ಪವೂ ಹರಿತವೂ ಕಠಿಣವೂ ಆದ ಕಲ್ಲುಗಳಿಂದ ದಾಟಲಾಗದ
ಅದುಷ್ಟಸಂಧಿ ೩೦೭ ವ – ರಾಜನು ಕೈಗೊಳ್ಳಬಹುದಾದ ಹದಿನಾರು ಬಗೆಯ ಸಂಧಿಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು, ಭೂಮಿ ಮುಂತಾದುವನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವ ಸಂಧಿ
ಅಧಿಷ್ಠಾನ ೫೨ – ಆಧಾರ, ನೆಲೆ
ಅಧ್ವಾನ ೧೭೯ – ಕಷ್ಟ
ಅನವದ್ಯಾಚರಣ ೫೦ – ನಿರ್ದುಷ್ಟ ಆಚಾರ
ಅನಾಗತಂ ೧೧೭ ವ – ಭವಿಷ್ಯಜ್ಞಾನದ ಮೂಲಕ
ಅನಾಗತವೇದಿ ೧೨೨ – ಭವಿಷ್ಯಜ್ಞಾನಿ
ಅನಿಮಿಷಚಾಪ ೧೧೬ – ಕಾಮನ ಬಿಲ್ಲು, ಇಂದ್ರಚಾಪ
ಅನ್ಯಕಾರ್ಯಪರ ೮೩ – ಬೇರೆ ಕೆಲಸದಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿರುವವನು
ಅನ್ಯಸ್ವ ೪೪೫ – ಇತರರ ಆಸ್ತಿ
ಅಪಚಾರಣ ೧೩೮ ವ – ಕೆಟ್ಟ ದಾರಿ
ಅಪನಯ ೨೯೭ – ಅನೀತಿ
ಅಪಸರಣ ೯೪ ವ – ಪಲಾಯನ
ಅಪಸರಣಮೆ ಶರಣಂ ೩೩೨ – ಓಡಿಹೋಗುವುದೇ ಉಪಾಯ
ಅಪಸ್ಮಾರಗ್ರಹ ೧೦೦ ವ – ಅಪಸ್ಮಾರರೋಗ ತರುವ ಗ್ರಹ
ಅಪಾಮಾರ್ಗ ೧೯೦ ವ – ಉತ್ತರಣೆ ಗಿಡ
ಅಭ್ಯಾಗತಕ್ರಿಯೆ ೧೮೩ ವ – ಮನೆಗೆ ಬಂದು ಆತಿಥ್ಯ ಸ್ವೀಕರಿಸುವವನಿಗೆ ಮಾಡಬೇಕಾದ ಉಪಚಾರ
ಅಭ್ಯಾಗತ ಪ್ರತಿಪತ್ತಿ ೪೩೧ ವ – ಅಭ್ಯಾಗತಕ್ರಿಯೆ
ಅಮರಪ್ರಭುಮಂತ್ರಿ ೨೯೦ – ದೇವೇಂದ್ರನ ಮಂತ್ರಿ, ಬೃಹಸ್ಪತಿ

ಅಮೃತರೋಚಿ ೪೬ – ಚಂದ್ರ
ಅಮೃತಾಂಶು ೨ – ಚಂದ್ರ
ಅರಿಪರದೂಷಣಸಂಧಿ ೩೦೭ ವ – ರಾಜನು ಶತ್ರುವಿನೊಡನೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬಹುದಾದ ಹದಿನಾರು ಬಗೆಯ ಸಂಧಿಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು; ಉತ್ತಮ ಭೂಪ್ರದೇಶವನ್ನು ಶತ್ರುವಿಗೆ ಕೊಟ್ಟು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವ ಸಂಧಿ
ಅರ್ಕ ೧೯೦ ವ – ಎಕ್ಕೆ ಗಿಡ
ಅರ್ಕನಂದನ ೪೪೭ – ಕರ್ಣ
ಅರ್ಥದೂಷಕ ೧೦೪ ವ – ಹಣ ದುರುಪಯೊಗ ಮಾಡುವವನು
ಅರ್ಥೋಪಾರ್ಜನ ೭೫ ವ – ಹಣ ಸಂಪಾದನೆ
ಅಲಗೆಗಟ್ಟು ೨೧೮ – ಪಣ ತೊಡು
ಅಲಬ್ಧಲಾಭ ೭೫ ವ – ಇಲ್ಲದ್ದನ್ನು ಪಡೆಯುವುದು
ಅಲಸಿಗ ೮೫ – ಸೋಮಾರಿ
ಅವತಂಸೀಕೃತ ೨ – ಆಭರಣವಾಗಿ ಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟ
ಅವತೆ ೩೫೪ ವ – ಅವಸ್ಥೆ, ಹೀನಸ್ಥಿತಿ
ಅವಾಙ್ಮಾನಸಗೋಚರ ೧೫೫ ವ – ಮಾತು–ಮನಸ್ಸುಗಳಿಗೆ ನಿಲುಕದ
ಅವಿನೀತ ೮೫ ವ – ವಿನಯರಹಿತ
ಅಶೇಷಜಗಜ್ಜನಕ ೩ – ಸಮಸ್ತಲೋಕಕ್ಕೂ ತಂದೆಯಾದ
ಅಶ್ವತ್ಥ ೧೯೦ ವ – ಅರಳಿಮರ
ಅಷ್ಟಾದಶಪುರಾಣ ೧೧೪ ವ – ಹದಿನೆಂಟು ಪುರಾಣಗಳು: ಬ್ರಹ್ಮ, ವಿಷ್ಣು, ಪದ್ಮ, ಶಿವ, ವಾಯು, ಭಾಗವತ, ನಾರದ, ಮಾಕಂಡೇಯ, ಅಗ್ನಿ, ಭವಿಷ್ಯ, ಬ್ರಹ್ಮವೈವರ್ತ, ಲಿಂಗ, ವರಾಹ, ವಾಮನ, ಕೂರ್ಮ, ಮತ್ಸ್ಯ, ಗರುಡ, ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡ
ಅಸಗ ೪೦೭ ವ – ಅಗಸ
ಅಸ್ತದೋಷೋದಯಂ ೩೬೨ – ಕತ್ತಲೆಯನ್ನು ನಾಶಪಡಿಸಿ ಹುಟ್ಟಿದವನು, ಸೂರ್ಯ
ಅಸ್ತಾಂ ತಾವನ್ಮಂತ್ರಪ್ರಸ್ತಾವನಂ ೩೧೧ – ಮಂತ್ರಾಲೋಚನೆಯನ್ನು ಮಾಡುವುದಾಗಿರಲಿ
ಅಹಿಂಸಾ ಲಕ್ಷಣೋ ಧರ್ಮಃ ೧೧೭ ವ – ಅಹಿಂಸೆಯೇ ಧರ್ಮದ ಲಕ್ಷಣ
ಅಹಿತ ೧೮೪ – ಕೆಟ್ಟುದು
ಅಹಿತಾಗ್ನಿ ೨೫೨ ವ – ನಿತ್ಯೋಪಾಸನೆಗಾಗಿ ಇಟ್ಟ ಧಾರ್ಯಾಗ್ನಿ
ಅಳುರ್ಕೆ ೮೦ – ಮರೆಯಾಗು
ಅಟಿಗಜ್ಜ ೧೨೨ – [ಅಟಿ+ಕಜ್ಜ] ಮಾಡಬಾರದ ಕೆಲಸ
ಅಟ್ಟಿಸು ೧೦೫ – ಕ್ಷೀಣವಾಗುವ ಹಾಗೆ ಮಾಡು
ಆತ್ಮಂಭರಿ ೪೨೫ – ತನ್ನ ತಾನು ಸಾಕಿಕೊಳ್ಳುವವನು
ಆತ್ಮಾಮಿಷ ೩೦೭ ವ – ರಾಜ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವ ಹದಿನಾರು ಬಗೆಯ ಸಂಧಿಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು; ಶತ್ರು ಸಮಸ್ತಬಲದೊಡನೆ ವಿಜಿಗೀಷುವನ್ನು ಕಾಣುವುದು
ಆತ್ಮಾರ್ಥಂ ಪೃಥಿವೀಂ ತ್ಯಜೇತ್ ೯೨ ವ – ಸ್ವಂತಕ್ಕಾಗಿ ಜಗತ್ತನ್ನು ತ್ಯಜಿಸು
ಆಪದ್ವಿನೀತ ೧೫೬ – ಕಷ್ಟಕಾಲದಲ್ಲಿ ವಿನೀತನಾಗುವ
ಆಪೋಶನ ೨೩೦ ವ – ಊಟದ ಮೊದಲು ಮತ್ತು ಕೊನೆಗೆ ಮಂತ್ರಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಕುಡಿಯುವ ನೀರು, ಮುಗಿಸಿಬಿಡು
ಆಮ್ನಾಯ ೩ – ವೇದ
ಆಯತಿ ೫೨ – ಸಂಯಮ
ಆಯತ್ತ ೩೯೪ – ಅಧೀನ
ಆರಂಬ ೨೫೪ ವ – ಬೇಸಾಯ
ಆರ್ಪ ಭರ ೮೨ ವ – ಸಾಧ್ಯವಾದಷ್ಟೂ ಬಲವಾಗಿ

ಆಸನ ೩೦೭ ವ – ರಾಜನ ಷಾಡ್ಗುಣ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು, ಪರಸ್ಪರ ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಬಂದೂ ಮೇಲೆ ಬೀಳಲಾರದೆ ನಿಲ್ಲುವುದು

ಆಸ್ಪದ ೪೨ – ಆಕರ

ಆಳವಾಡು ೧೩೩ ವ – ಮರುಳುಗೊಳಿಸು, ವಂಚಿಸು

ಆಳ್ತನ ೪೨ – ಪೌರುಷ

ಇಂದ್ರದಂತಿ ೩೨ – ಐರಾವತ

ಇಂದ್ರಹರಿನ್ನಗೇಂದ್ರ ೧೩೨ – ಉದಯಪರ್ವತ, ಪೂರ್ವದಿಕ್ಕು

ಇಂಬೆನೆ ನಡೆ ೧೫೨ – ಹಿತಕರವಾಗಿ ನಡೆದುಕೊ

ಇನಜ ೫೫ – ಕರ್ಣ

ಇಭೇಂದ್ರವೈರಿ ೧೦೯ – ಆನೆಯ ವೈರಿ, ಸಿಂಹ

ಇಱುಂಬ[ಬು] ೧೯೦ – ಇರುಕಲು, ಇಕ್ಕಟ್ಟು

ಈರೇಟ್ ೨೮ – ಎರಡು ಸಲ ಏಳು, ಹದಿನಾಲ್ಕು

ಈಶ್ವರಾಯತನ ೪೩೩ ವ – ಶಿವದೇವಾಲಯ

ಉಂದುರ ೪೨೦ ವ – ಇಲಿ, ಹೆಗ್ಗಣ

ಉಗ್ರಖಡ್ಗಿ ೧೧೧ – ಭಯಂಕರ ಖಡ್ಗಮೃಗ

ಉಡು ೨೭೮ – ನಕ್ಷತ್ರ

ಉತ್ಸಾಹಶಕ್ತಿ ೨೮೭ – ರಾಜರ ಮೂರು ಶಕ್ತಿಗಳಾದ ಮಂತ್ರ, ಪ್ರಭು, ಉತ್ಸಾಹಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು

ಉದಕಸ್ತಂಭ ೨೯೭ ವ – ಹೊರಗೆ ನೀರು ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಗಿಡಗಳಿಂದ ತುಂಬಿರುವ ಭೂಪ್ರದೇಶ

ಉದರಭರಣ ೮೨ ವ – ಹೊಟ್ಟೆ ಹೊರೆಯುವುದು

ಉದಿತಸ್ಮೇರ ೧೦೯ – ಮುಗುಳುನಗೆಯಿಂದ ಕೂಡಿದವನು

ಉದ್ಭಿನ್ನ ೧೧೦ – ಸೀಳಲ್ಪಟ್ಟ

ಉಪಕಂಠ ೯೨ – ತಪ್ಪಲು

ಉಪಗ್ರಹಸಂಧಿ ೯೪ ವ – ರಾಜನು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವ ಹದಿನಾರು ಬಗೆಯ ಸಂಧಿಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು; ಸರ್ವಸ್ವವನ್ನು ತೆತ್ತು ಪ್ರಾಣರಕ್ಷಣೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವುದು

ಉಪಧಾವಿಶುದ್ಧ ೯೪ ವ – ಪರೀಕ್ಷೆಗಳಿಂದ ಶುದ್ಧನೆಂದು ನಿರ್ಣಯಿಸಲ್ಪಟ್ಟವನು

ಉಪನ್ಯಾಸ ೩೦೭ ವ – ರಾಜನು ಕೈಗೊಳ್ಳಬಹುದಾದ ಹದಿನಾರು ಬಗೆಯ ಸಂಧಿಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು, ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ಮಾಡಿಕೊಂಡ ಸಂಧಿ

ಉಪಹಾಸನ ೩೧೭ ವ – ಹದಿನಾರು ಬಗೆಯ ಸಂಧಿಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು, ಸಂಧಾನಮಾರ್ಗ

ಉಪಾಯ ೬೫ ವ – ಸಾಮ, ದಾನ, ಭೇದ ದಂಡಗಳೆಂಬ ಚತುರೋಪಾಯಗಳು

ಉಪೇಶ್ವರ ೧೨೯ – ಉಪಪತಿ, ಮಿಂಡ

ಉಮ್ಮಾರ್ಗ ೨೭೯ – ವಿರುದ್ಧಮಾರ್ಗ

ಉರ್ವೀಮಂಡಲ ೫೨ – ಭೂಮಂಡಲ

ಋಕ್ಷ ೮೧ ವ – ಕರಡಿ

ಎತ್ತಾನುಂ ೧೭೯ ವ – ಯಾವಾಗಲಾದರೂ

ಎನ್ನನಾದೊಡಂ ೮೭ ವ – ಎಂತಹವನಾದರೂ

ಎಱವಟ್ಟು ೫೨ – ಆಶ್ರಯ

ಏಕದಂತ ೫೫ – ವಿಘ್ನೇಶ್ವರ

ಒನಕೆವಾಡು ೬೮ – ಕುಟ್ಟುವಾಗ ಹೇಳುವ ಹಾಡು

ಔದುಂಬರ ೧೯೦ ವ – ಅತ್ತಿಯ ಮರ

ಕಂಜಾಸನ ೨೩೧ – ಬ್ರಹ್ಮ

ಕಂಜೋದರ ೨೩೧ – ಹೊಕ್ಕುಳಲ್ಲಿ ತಾವರೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿದವನು, ವಿಷ್ಣು

ಕಂಟಕ ೧೬೦ – ಮುಳ್ಳು

ಕಂಠೋಷ್ಠಂಬರಂ ೨೫೪ – ಕತ್ತು ತುಟಿಯವರೆಗೆ

ಕಚ್ಚೆಯಂ ಕಟ್ಟು ೨೧೬ ವ – ಸಿದ್ಧವಾಗು

ಕಟ್ಟುವಂಜರ ೨೬೪ ವ – ಬಲವಾದ ಪಂಜರ, ನಾಗವೇದಿಕೆ

ಕಣ್ತೀವು ೮೭ ವ – ಕಣ್ಣು ತುಂಬು, ತೃಪ್ತಿಯಾಗುವಂತೆ
ಕಥಕ ೨೧೧ – ಒಂಟೆ
ಕನಕ ೧೯೦ ವ – ದತ್ತೂರಿ ಗಿಡ
ಕಪಾಲ[ಳ] ೩೦೭ ವ – ರಾಜನು ಕೈಗೊಳ್ಳಬಹುದಾದ ಹದಿನಾರು ಬಗೆಯ ಸಂಧಿಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು,
ಸಮಸಂಧಿ
ಕಪಿಂಜರ ೩೨೨ ವ – ಜಾತಕ ಅಥವಾ ತಿತ್ತಿರಿ ಅಥವಾ ಲಾವುಗೆ
ಕರಂಜ ೯೫ – ಹುಲುಗಿಲ ಮರ
ಕರಕೆ ೪೩೪ ವ – ಕಮಂಡಲು
ಕರಗಸಿಗ ೮೪ ವ – ಗರಗಸದಿಂದ ಕೊಯ್ಯುವವನು
ಕರತಳಾಮಳಕ ೧೫೬ ವ – ಅಂಗೈ ಮೇಲಣ ನೆಲ್ಲಿಕಾಯಿಯಂತೆ ಸುಸ್ಪಷ್ಟ
ಕರಭರಕ್ಷಮ ೮೧ ವ – ಹೊರುವುದಕ್ಕಾಗುವಷ್ಟು ತೆರಿಗೆಗಳುಳ್ಳದ್ದು
ಕರವೀರ ೧೯೦ ವ – ಕಣಿಗಲೆ
ಕರ್ಕರ ೨೨೭ ವ – ಪಾರಿವಾಳ
ಕರ್ಣಧಾರ ೨೯೩ – ಹಡಗಿನ ಚಾಲಕ
ಕರ್ಣೇಜಪ ೨೦೬ ವ – ಚಾಡಿಕೋರ
ಕರ್ದಮೋದಕ ೨೯೭ ವ – ನೀರಿನಿಂದಲೂ ಕೆಸರಿನಿಂದಲೂ ತುಂಬಿದ ಭೂಪ್ರದೇಶ
ಕರ್ಮಕಾರ ೮೨ ವ – ಕೆಲಸ
ಕಲುಷಕಂಪಿತಕಟಂ ೩೪೦ ವ – ಕೋಪದಿಂದ ನಡುಗುತ್ತಿರುವ ಕಟವಾಯಿ
ಕಲ್ಲಸರ ೨೨೫ ವ – ಕಠಿಣ ಮಾತು
ಕವಳಿಗೆ ೨೬೨ ವ – ಕಡತದ ಕಟ್ಟು
ಕಾನಕಭವನ ೨೫೧ – ಚಿನ್ನದ ಮನೆ
ಕಾಲಜ್ಞಾನ ೧೪೪ ವ – ಭವಿಷ್ಯಜ್ಞಾನ
ಕಾಲಮುಖ ೮೨ ವ – ಯಮನ ಬಾಯಿ, ಮೃತ್ಯುಮುಖ
ಕಿರಾಟ ೨೬೧ ವ – ವ್ಯಾಪಾರಿ
ಕಿರಾತ ೧೮೩ ವ – ಬೇಡ
ಕೀಲ್ ೮೨ ವ – ಅಗುಳಿ, ಬೆಣೆ
ಕೀಟಾಳ್ ೨೬೪ ವ – ಊಳಿಗದವನು, ಕಡಿಮೆ ದರ್ಜೆಯ ಸೇವಕ
ಕುಂಜರಾರಿ ೨೩೧ – ಆನೆಯ ಶತ್ರು, ಸಿಂಹ
ಕುಂದ ೧೯೦ ವ – ಮೊಲ್ಲೆ ಹೂ
ಕುಂಭಾಗ್ರನಿರ್ಯತ್ ೧೧೦ – ಕುಂಭದ ತುದಿಯಿಂದ ಹರಿಯುತ್ತಿರುವ
ಕುಕ್ಕುಟಮಲ್ಲಮೇಷಮಹಿಷೇಭದ್ವಂದ್ವಯುದ್ಧಕ್ರಿಯಾಪರ ೮೩ – ಹುಂಜ ಮಲ್ಲರು ಟಗರುಗಳು ಕೋಣಗಳು ಆನೆಗಳು ಇವುಗಳ ದ್ವಂದ್ವಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ನಿರತನಾಗಿರುವವನು
ಕುಠಾರ ೧೫೦ – ಕೊಡಲಿ, ಒಂದು ಆಯುಧ
ಕುತ್ಕೀಲ ೩೬೪ – ಬೆಟ್ಟ
ಕುತ್ತಂಬಡು ೪೩೪ – ರೋಗಪೀಡಿತನಾಗು
ಕುನುಂಗು ೯೮ ವ – ಕುಗ್ಗು
ಕುಭ್ರಜ್ಜಾತೆ ೪೫ – [ಕುಭೃತ್+ಜಾತೆ] ಪರ್ವತರಾಜನ ಮಗಳು, ಪಾರ್ವತಿ
ಕುಮುದವನ ೫ – ನೈದಿಲೆಗಳ ಸಮೂಹ
ಕುಲಿಶಾಸ್ತ್ರ ೧೭೩ – ಕುಲಿಶಾಯುಧ, ವಜ್ರಾಯುಧ
ಕುಶ ೧೯೦ ವ – ದರ್ಭೆಹುಲ್ಲು
ಕೂರ್ಪ ೮೬ – ಪ್ರೀತಿಸುವವನು
ಕೃಚ್ಛ್ರ ೨೩೦ ವ – ಕಠಿಣವಾದ ಒಂದು ವ್ರತ, ತಪಸ್ಸು
ಕೆಂಗೋಲ್ಮಸಗು ೨೩೦ ವ – ಕೆರಳು
ಕೆಲೆ ೮೦ – ಗುಟುರು ಹಾಕು
ಕೊಣಕು ೯೮ ವ – ಕೊಣಕಿಡು
ಕೃತಘ್ನ ೧೮೪ – ಉಪಕಾರ ಸ್ಮರಣೆಯಿಲ್ಲದವನು
ಕೊರಪಳ್ಳಿ ೨೨೪ ವ – ಸೌದೆಯ ತುಂಡು
ಕೊಳ್ಳಿ ೩೭೫ ವ – ಉರಿಯುವ ಕಟ್ಟಿಗೆ
ಕ್ರಕಚ ೪೦೪ ವ – ಮೊಸಳೆ
ಕ್ಷಮ ೪೩೬ ವ – ಸಮರ್ಥನಾದ

ಕ್ಷಮಾಜ ೩೪೪ – ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದುದು, ಗಿಡ, ಮರ
ಕ್ಷಿತಿಭತ್ತಟ ೩೩೬ – ಬೆಟ್ಟದ ತಪ್ಪಲು
ಕ್ಷಿತಿಭೃತ್ ೯೭ – ಪರ್ವತ
ಕ್ಷುಧಾಪೀಡೆ ೨೧೦ ವ – ಹಸಿವಿನ ಬಾಧೆ
ಖಂಜನ ೩೨೦ ವ – ಗೀಜುಗ ಪಕ್ಷಿ
ಖಗರಾಜ ೫೫ – ಗರುಡ
ಖದಿರ ೧೯೦ ವ – ಕಗ್ಗಲಿ ಮರ, ಕಾಚಿನ ಮರ
ಗಂಗಾಧರ ೩೭ – ಈಶ್ವರ
ಗದ್ದುಗೆ ೧೯೦ ವ – ಜಗುಲಿ
ಗಭಸ್ತಿಮಾಲಿ ೩೫೭ ವ – ಸೂರ್ಯ
ಗರವೊಡೆ ೨೮೦ ವ – ಗರಬಡಿ
ಗರ್ದಭೆ ೪೦೭ ವ – ಹೆಣ್ಣು ಕತ್ತೆ
ಗವಾಧಿಪ ೨೩೧ ವ – ಹಸುಗಳ ಒಡೆಯ, ಎತ್ತು
ಗಾಂಡಿವಧರ ೩೭ – ಅರ್ಜುನ
ಗಾಂಪ ೮೫ – ದಡ್ಡ, ಗಾವಿಲ
ಗಾರುಡ ೩೪೯ ವ – ಗರುಡಮಂತ್ರ
ಗಾರುಡಿಗ ೧೮೫ ವ – ವಿಷ ಹೋಗಲಾಡಿಸುವ ವಿದ್ಯೆ [ಬಲ್ಲವನು]
ಗಾವಸಿಂಗ ೧೪೬ – [ಗ್ರಾಮಸಿಂಹ] ನಾಯಿ
ಗಾಳು ೪೦೮ ವ – ಕ್ಷುದ್ರ ವ್ಯಕ್ತಿ, ಮೋಸಗಾರ
ಗಾಳುಗುಂಟಣಿ ೨೧೭ – [ಗಾಳು+ಕುಂಟಣಿ] ಗಾಳಿಗಂಟಲ ಕುಲಟೆ
ಗುಂಡು ನೆರೆ ೨೫೫ ವ – ಗುಂಪುಗೂಡು
ಗುಣ್ಪು ೧೫೬ ವ – ಗಾಂಭೀರ್ಯ
ಗುಹ್ಯಾಖ್ಯ ೨೯೭ – ನಾಲ್ಕೂ ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿ ದೊಡ್ಡ
ಪರ್ವತಶಿಖರಗಳಿದ್ದು ಒಂದೆಡೆ ಮಾತ್ರ ಪ್ರವೇಶಸಾಧ್ಯವಾದ ಭೂಪ್ರದೇಶ
ಗೊರವ ೧೨೪ ವ – ಶೈವಬ್ರಾಹ್ಮಣ
ಗೋತ್ರಭಿತ್ ೩೫೭ – ಬೆಟ್ಟವನ್ನು ಕತ್ತರಿಸಿದವನು, ಇಂದ್ರ
ಗೋಮಾಯು ೧೧೭ ವ – ನರಿ
ಗೋಷ್ಠಾಗಾರ ೨೫೪ ವ – ಗೋಷ್ಠ
ಘನನಿನದ ೮೦ – ಗುಡುಗು
ಘಾಸ ೭೬ – ಮೇವು, ಒಣಹುಲ್ಲು
ಚಂಚುಪುಟ ೧೩೮ ವ – ಮುಚ್ಚಿದ ಕೊಕ್ಕು
ಚತುರುಪಧಾವಿಶುದ್ಧ ೬೭ ವ – ಧರ್ಮ ಅರ್ಥ ಕಾಮ ಮೋಕ್ಷಗಳ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಶುದ್ಧನಾದವನು
ಚತುರುಪಾಯ ೧೦೦ ವ – ಸಾಮ ದಾನ ಭೇದ ದಂಡಗಳು
ಚತುರ್ಗುಣ ೫೫ – ನಾಲ್ಕು ಪಟ್ಟು
ಚತುರ್ವಿಧ ಪುರುಷಾರ್ಥವೃದ್ಧಿ ೭೫ ವ – ಹಣಸಂಪಾದನೆ ಮತ್ತು ಕಾಪಾಡಿಕೊಳ್ಳುವ ನಾಲ್ಕು ಬಗೆಗಳು: ಇಲ್ಲದ್ದನ್ನು ಪಡೆಯುವುದು, ಪಡೆದುದನ್ನು ಕಾಪಾಡಿಕೊಳ್ಳುವುದು
ಚಮೂರ ೧೭೭ – ಹುಲಿ
ಚಷಕ ೧೨೮ – ಬಟ್ಟಲು, ತಟ್ಟೆ
ಚಾಂದ್ರಾಯಣ ೧೯೦ ವ – ಒಂದು ಬಗೆಯ ತಪಸ್ಸು
ಚಾಟುಕಾರಂಗೆಯ್ ೨೫೮ ವ – ಸಲಿಗೆಯನ್ನು ತೋರಿಸು
ಚಿತ್ತಭ್ರಾಂತಿಕ್ರಾಂತ ೨೧೩ – ಮನಸ್ಸಿನ ಭ್ರಮೆಯಿಂದ ಬಳಲಿದವನು
ಚಿತ್ತಸಂಭವಲಕ್ಷ್ಮೀ ೧೯೫ – ರತಿ
ಚಿತ್ರಾಂಬರ ೧೨೭ ವ – ಬಣ್ಣಬಣ್ಣದ ಬಟ್ಟೆ
ಚಿರಂಜೀವಿ ೩೨೯ ವ – ಕಾಗೆ
ಚೂಡ ೩೩೭ – ಕೋಳಿ
ಛಾಂದಸ ೧೦೪ – ವೇದಾಧ್ಯಯನ ಪ್ರವೀಣ
ಛಿದ್ರಾನ್ವೇಷಿ ೧೨೬ ವ – ಇತರರಲ್ಲಿ ತಪ್ಪನ್ನೇ ಹುಡುಕುವವನು
ಜಂಬೀರ ೧೮೩ – ನಿಂಬೆ
ಜಂಬು ೧೮೩ – ನೇರಿಳೆ
ಜನ್ಮಗೃಹ ೪೨ – ತವರು ಮನೆ

ಜಯನಶಾಲೆ ೬೨ – ಆಯುಧಾಗಾರ
ಜರತ್ ೧೭೭ ವ – ವಯಸ್ಸಾದ, ಮುದಿ
ಜಲದರವ ೮೯ – ಗುಡುಗು
ಜಳನಿಧಿವಳಯ ೫೯ ವ – ಸಮುದ್ರ
ಜವಂಗೆಡು ೧೮೯ ವ – ಶಕ್ತಿಗುಂದು
ಜವನ ಬಾಜಿಗೆ ಅಟ್ಟು ೧೩೭ ವ – ಯಮನ ಸರದಿಗೆ ಕಳಿಸು, ಶೂಲಕ್ಕೆ ಕಳಿಸು
ಜಾತಿಬಧಿರ ೧೫೨ – ಹುಟ್ಟು ಕಿವುಡ
ಜಿಗಿಜಿಗಿ ೧೨೬ ವ – ಅಜ್ಜಿಬಜ್ಜಿ
ಜಿತರಿಪುಷಡ್ವರ್ಗಂ ೩೦೩ – ಕಾಮ ಕ್ರೋಧ ಲೋಭ ಮೋಹ ಮದ ಮತ್ಸರಗಳೆಂಬ ಆರು ಶತ್ರುಗಳನ್ನು ಗೆದ್ದವನು
ಜೀಮೂತ ೩೬೩ ವ – ಮೋಡ
ಜೀವಂಜೀವ[ಕ] ೩೨೦ ವ – ಚಕೋರ
ಜೀವನ್ ಭದ್ರಾನಿ ಪಶ್ಯತಿ ೧೪೬ ವ –
ಜೋಡಾಡು ೧೨೮ ವ – ಹಾದರಮಾಡು
ಟಿಟ್ಟಿಭ ೨೧೪ ವ – ಒಂದು ಹಕ್ಕಿ
ಡುಂಡುಕ ೧೯೯ ವ – ತಿಗಣೆ
ಡುಂಡುಭ ೧೯೫ ವ – ಇರ್ತಲೆಯ ಹಾವು
ಡೊಣೆ ೧೨೦ ವ – ದೊಣೆ, ಬೆಟ್ಟದ ಮೇಲಣ ಸ್ವಾಭಾವಿಕ ಹೊಂಡ
ತಂತುವಾಯ ೧೨೮ – ನೇಕಾರ
ತಂತುವಾಯಿಕೆ ೧೨೯ – ನೇಕಾರ ಹೆಣ್ಣು
ತತ್ಪ್ರಪಂಚ ೨೩೭ ವ – ಆ ವಿಷಯ
ತರಕ್ಷು ೮೧ ವ – ಹುಲಿ
ತರುಚರ ೨೪೪ ವ – ಕೋತಿ
ತರುಶಿಫೆ ೧೭೭ ವ – ಬಿಳಲು
ತಸ್ಕರಸ್ಯ ಅನೃತಂ ಬಲಂ ೨೩೭ – ಕಳ್ಳನಿಗೆ ಸುಳ್ಳೇ ಶಕ್ತಿ
ತಾರಕಾಪತಿ ೪೪೮ – ಚಂದ್ರ
ತಾರ್ಕ್ಷ್ಯ ೩೨೦ – ಹದ್ದು, ಗರುಡ
ತಾರ್ಮುಟ್ಟು ೧೨೯ ವ – ಅಸ್ತವ್ಯಸ್ತ
ತಾಲ ೯೫ – ತಾಳೆ ಮರ
ತಾಳು[ಳಿ]ಗೆ ೪೩೪ ವ – [ತಾಲುಕಾ] ದವಡೆ
ತಿಣ್ಪು ೧೫೮ – ಆಧಿಕ್ಯ
ತಿಲಕ ೧೯೦ ವ – ಸುಂದರವಾದ ಹೂಬಿಡುವ ಒಂದು ಮರ, ಘರಕ
ತುಡುಗುಣಿ ೩೬೬ ವ – ತೊಂಡು
ತುಡುವು ೯೨ ವ – ಕೊಡಿಟ್ಟ ವಸ್ತು
ತೃಣಾಗ್ರ ೧೧೬ – ಹುಲ್ಲಿನ ತುದಿ
ತೃಷಾಪೀಡಿತ ೮೫ – ಬಾಯಾರಿಕೆಯಿಂದ ಬಳಲಿದ
ತೋಟಿ ೩೪೦ ವ – ಗೋಜು, ಸಂಬಂಧ
ತೋಯಜಗರ್ಭ ೩ – ಬ್ರಹ್ಮ
ತ್ರಯೀಮಯ ೩೫೭ ವ – ಮೂರು ವೇದಗಳ ಸ್ವರೂಪನಾದವನು, ಸೂರ್ಯ
ತ್ರಿಗುಣ ೫೫ – ಮೂರು ಪಟ್ಟು
ತ್ರಿಸಂಧ್ಯೆ ೧೯೦ ವ – ದೇವಕುಸುಮ
ದರ್ದುರ ೩೮೭ ವ – ಕಪ್ಪೆ
ದಶಾಸ್ಯ ೩೭೭ – ರಾವಣ
ದಿವಸಾಂಧ ೨೯೮ ವ – ಹಗಲು ಕುರುಡ
ದಿವಾಂಧ ೨೧೦ ವ – ದಿವಸಾಂಧ
ದುಸ್ತರಾವಸ್ಥೆ ೨೮೦ ವ – ಕಷ್ಟ ಸ್ಥಿತಿ
ದೂರ್ವಾಂಕುರ ೭೭ ವ – ಗರಿಕೆಯ ಚಿಗುರು
ದೇವಸ್ವ ೪೪೫ – ದೇವರ ಸ್ವತ್ತು
ದೈತ್ಯವಿದ್ರಾವಣ ೧ – ರಾಕ್ಷಸನನ್ನು ಸೀಳಿದವನು
ದ್ವಾದಶರಾಜಾರ್ಕ ೬೫ ವ – ಹನ್ನೆರಡು ಮಂದಿ ಆದಿತ್ಯರು: ಧಾತಾ, ಮಿತ್ರ, ಆರ್ಯಮಾ, ಶಕ್ರ, ವರುಣ, ಅಂಶ, ಭಗ, ವಿವಸ್ವಾಂ, ಪೂಷಾ, ಸವಿತಾ, ತ್ವಷ್ಟಾ, ವಿಷ್ಣು
ದ್ವಿಗುಣ ೫೫ – ಎರಡು ಪಟ್ಟು
ದ್ವಿಜ ೪ – ಎರಡು ಸಲ ಹುಟ್ಟುವುದು: ಮೊಟ್ಟೆಯಾಗಿ, ಆನಂತರ ಹೊರಬರುವ, ಹಕ್ಕಿ
ದ್ವೀಪಿ ೩೨೬ ವ – ಹುಲಿ, ಶಾರ್ದೂಲ

ದ್ವೈಧೀಭಾವ ೩೦೭ ವ – ರಾಜನ ಷಾಡ್ಗುಣ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು, ಬಲಿಷ್ಠ ಶತ್ರುಗಳಿಬ್ಬರಲ್ಲಿ ದುರ್ಬಲನನ್ನು ಒಲಿಸಿಕೊಳ್ಳುವದು
ಧನರ್ಗುಣಕಿಣೀಕೃತೋದ್ಯತ್ಪ್ರಕೋಷ್ಠ ೩೦೫ ಮತ್ತು ೩೦೬ – [ಧನುರ್ಗುಣ+ಕಿಣೀಕೃತ+ಉದ್ಯತ್+ಪ್ರಕೋಷ್ಠ] ಬಿಲ್ಲಿನ ಹೆದೆಯಿಂದ ಜಿಡ್ಡುಗಟ್ಟಿರುವ ಮುಂಗೈಯುಳ್ಳವನು
ಧರಾಧರಧರ ೩೭ – ಬೆಟ್ಟವನ್ನು ಎತ್ತಿದವನು, ಕೃಷ್ಣ
ಧರಾಮರ ೪೧ ವ – ಬ್ರಾಹ್ಮಣ
ಧರ್ಮಾಧಿಕರಣ ೧೩೭ ವ – ನ್ಯಾಯ ನಿರ್ಣಾಯಕ ಮಂಡಲಿ, ನ್ಯಾಯಾಧಿಕಾರಿ
ಧವಳಾಗಾರ ೨೫೪ ವ – ಬಿಳಿಯ ಮನೆ, ದೊಡ್ಡ ಸೌಧ
ಧಾರಿಣೀಧರ ೨೦೭ – ಪರ್ವತ
ಧಾಳಾಧಾಳಿ ೧೯೦ ವ – ಧಾವಿಸಿ ಬರು
ಧ್ವಾಂಕ್ಷ ೩೩೬ – ಕಾಗೆ
ಧ್ವಾನ ೯೩ ವ – ಶಬ್ದ
ನಂಬಲೆಯಾಗ ನಂಬದಿರಲಾಗ ೧೩೬ – ನಂಬಲೂ ಆಗುವುದಿಲ್ಲ ನಂಬದಿರಲೂ ಆಗುವುದಿಲ್ಲ
ನಕುಲ೨೫೭ ವ – ಮುಂಗುಸಿ
ನಖರ ೧೬೧ – ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಪಂಜ
ನಡಪು ೨೫೭ ವ – ಸಲಹು, ಸಾಕು
ನದೀಕಚ್ಛ ೭೭ ವ – ನದಿಯ ತೀರ
ನಯಯುಕ್ತ ೭೪ – ನಯವನ್ನು ಬಲ್ಲವನು
ನಯಶಾಸ್ತ್ರ ೬೭ – ರಾಜನೀತಿಶಾಸ್ತ್ರ
ನವನಿಧಿ ೬೫ – ರಾಜನ ಒಂಬತ್ತು ಅಮೂಲ್ಯ ವಸ್ತುಗಳು: ಹಯ, ಗಜ, ರಥ, ದುರ್ಗ, ಭಾಂಡಾರ, ಅಗ್ನಿ, ರತ್ನ, ಧ್ಯಾನ, ಪ್ರಮದಾ
ನ ಹಿಂಸ್ಯಾತ್ ಸರ್ವಭೂತಾನಿ ೧೧೭ ವ – ಎಲ್ಲ ಪ್ರಾಣಿಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಹಿಂಸೆ ಕೂಡದು
ನಾಗ ೩೫೯ – ಆನೆ
ನಾನ್ಯಥಾ ಮುನಿಭಾಷಿತಂ ೩೫೯ – ಮುನಿಯ ಮಾತು ವ್ಯತ್ಯಾಸವಾಗುವುದಿಲ್ಲ
ನಾರಸೀರೆ ೩೦೭ ವ – ನಾರಿನ ಬಟ್ಟೆ
ನಿಂಬ ೯೭ – ಬೇವು
ನಿಚುಳ ೯೭ – ತೊರೆ ಕಣಿಗಿಲೆ
ನಿಚ್ಚಟಗಲಿ ೯೧ ವ – ಕಡುಗಲಿ
ನಿಚ್ಚಲವಕ್ಕಿ ೧೯೭ ವ – ಕಣ್ಣು ಮಿಟುಕಿಸದ ಹಕ್ಕಿ, ಶಕುನದ ಹಕ್ಕಿ, ಗೂಬೆ
ನಿತಂಬ ೨೭೫ ವ – ಬೆಟ್ಟದ ತಪ್ಪಲು
ನಿತ್ತರಿಸು ೨೮೦ ವ – ದಾಟು
ನಿರ್ವಿಷ ೧೮೪ ವ – ವಿಷ ಇಳಿಯುವುದು
ನಿವಾತ ೧೨೭ ವ – ಗಾಳಿಯಿಲ್ಲದ, ಬೆಚ್ಚಗಿನ
ನಿವೃತ್ತಿಧರ್ಮ ೧೬೨ ವ – ವೈರಾಗ್ಯಪರತೆ
ನಿಸರ್ಗಪ್ರೀತಿ ೪೪೬ – ಸಹಜ ಪ್ರೀತಿ
ನೀವಾರ ೩೬೭ – ನವಣೆ
ನೂನಂ ೨೯ – ನಿಶ್ಚಿತವಾಗಿ
ನೇತೃ ೧೬೫ ವ – ನೇತಾರ, ಮುಂದಾಳು
ನೇಲ್ ೧೭೭ ವ – ಜೋಲಾಡು
ನೇಲ್ದಿಡು ೨೫೩ ವ – ತೂಗುಹಾಕು ೨೫೩ ವ
ನೈಪಥ್ಯ ೨೬೬ ವ – ಅಲಂಕಾರಸಾಮಗ್ರಿ
ನ್ಯಗ್ರೋಧ ೧೯೦ ವ – ಆಲದ ಮರ
ಪಂಚಗುಣ ೫೫ – ಐದು ಪಟ್ಟು
ಪಂಚವದನ ೧೨೩ – ಸಿಂಹ
ಪಂಚಾಗ್ನಿ ೧೧೬ ವ – ಋಷಿಗಳ ಬೇಸಿಗೆಯ ತಪಸ್ಸಿನ ಐದು ಅಗ್ನಿಗಳು: ನಾಲ್ಕು ಕಡೆಯ ಬೆಂಕಿ ಮತ್ತು ನೆತ್ತಿಯ ಮೇಲಿನ ಸೂರ್ಯ
ಪಂಚಾಗ್ನಿಸಾಧಕ ೧೧೬ ವ – ನಾಲ್ಕು ಕಡೆಯ ಬೆಂಕಿ ಮತ್ತು ನೆತ್ತಿಯ ಮೇಲಿನ ಸೂರ್ಯ ಇವುಗಳ ನಡುವೆ ತಪಸ್ಸು ಮಾಡುವವನು
ಪಂಚಾನನ ೧೧೧ ವ – ಸಿಂಹ
ಪಂದೆಯಂ ಪಾವಡರ್ದಂತೆ ೯೯ ವ – ಹೇಡಿಗೆ ಹಾವು ಅಡ್ಡಲಾದಂತೆ
ಪಚ್ಚಡಿಕೆ ೨೦೧ ವ – ಪಚ್ಚಡ, ಮೇಲು ಹಾಸಿಗೆ

ಪಚ್ಚಿಕೊಳ್ ೨೩೬ ವ – ಹಂಚಿಕೊ
ಪಟ್ಟೆ ೩೯೩ ವ – ರೇಷ್ಮೆವಸ್ತ್ರ
ಪಟ್ಟಸಾಲಿಗ ೧೨೭ ವ – ರೇಷ್ಮೆ ನೇಕಾರ
ಪತಂಗವೃತ್ತಿ ೨೯ – ದೀಪದ ಹುಳುವಿನಂತೆ ನುಗ್ಗುವುದು
ಪತ್ತುಗೆವಿಡು ೯೧ ವ – ಬಿಟ್ಟು ಹೋಗು
ಪಥಪರಿಶ್ರಮ ೭೭ ವ – ಮಾರ್ಗಾಯಾಸ, ಪಯಣದ ದಣಿವು
ಪದ ೧೨೬ ವ – ಸಂದರ್ಭ
ಪದ್ಮವನಷಂಡ ೬೦ – ಸರೋವರ
ಪಯೋದನಾದ ೭೮ – ಗುಡುಗು
ಪರಲೋಕಕ್ರಿಯೆ ೨೬೨ ವ – ಅಪರಕಾರ್ಯ
ಪರಾಙ್ಮುಖ ೮೫ ವ – ಬೇರೆಡೆಗೆ ಮುಖ ತಿರುಗಿಸಿದವನು, ವಿಮುಖ
ಪರಿಕ್ರಮಸಂಧಿ ೩೦೭ – ಶತ್ರುವಿನೊಡನೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವ ಹದಿನಾರು ಬಗೆಯ ಸಂಧಿಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು; ಶತ್ರುವಿಗೆ ಅರ್ಧ ಸಂಪತ್ತಿತ್ತು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವ ಸಂಧಾನ
ಪರಿಕ್ಷಿಪ್ತ ೫೯ ವ – ಸುತ್ತುವರಿಯಲ್ಪಟ್ಟ
ಪರಿಗ್ರಹ ೪೩೬ ವ – ಸಂಸಾರ, ಪರಿವಾರ
ಪರಿಚ್ಛೇದ ೧೩೮ ವ – ಕತ್ತರಿಸುವುದು
ಪರಿಧಾನ ೧೨೭ ವ – ಉಡುಪು ತೊಟ್ಟವನು
ಪರಿಪಡು ೪೨೦ ವ – ಹರಿದುಹೋಗು
ಪರಿಬೃಢ ೧೨೩ – ಮುಖ್ಯನಾದವನು
ಪರಿಯಷ್ಟಿ ೧೯೦ ವ – ಶುಶ್ರೂಷೆ
ಪರಿವೃಢ ೧೦೮ – ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ
ಪರೀಕ್ಷೆ ೭೧ ವ – ಪಂಚತಂತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು: ಯಾವುದೇ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ವಿಚಾರಿಸಿ ಮಾಡಬೇಕು ಎನ್ನುವುದು
ಪರೇಂಗಿತಜ್ಞಾನ ೮೮ ವ – ಇತರರ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ತಿಳಿಯುವ ಶಕ್ತಿ
ಪರೋಪಕಾರಾಯ ಸತಾಂ ವಿಭೂತಿಃ ೪೪೪ – ಸತ್ಪುರುಷರ ವೈಭವವೆಲ್ಲ ಇತರರ ಉಪಕಾರಕ್ಕಾಗಿಯೇ
ಪರ್ಬ ೨೦೧ – [ಪರ್ವ] ಉತ್ಸವ, ಹಬ್ಬ
ಪರ್ಯಾಲೋಚನ ೮೧ ವ – ಚೆನ್ನಾಗಿ ಆಲೋಚಿಸುವುದು
ಪವನಜ ೫೫ – ಆಂಜನೇಯ
ಪವಿತ್ರ ೨೫೨ ವ – ದರ್ಭೆಯ ಉಂಗುರ
ಪವಿತ್ರಗೋತ್ರ ೧೧೭ ವ – ಪಾವನಕರವಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡ ಗೋತ್ರವುಳ್ಳವನು)
ಪಶುಯಾಗ ೧೧೭ ವ – ಪಶುವನ್ನು ಬಲಿಗೊಟ್ಟು ಮಾಡುವ ಯಾಗ
ಪಱಿಗುಟ್ಟು ೧೧೭ ವ – ತಮ್ಮಟೆ ಹೊಡಿ
ಪೞಮೆ ೯೪ ವ – ಹಳೆಯ ಸಂಬಂಧ
ಪೞ್ಕೆ ೧೨೭ ವ – ಹಾಸಿಗೆ, ಶಯನಸ್ಥಾನ
ಪಾತ್ರೀಭೂತ ೧೧೭ ವ – ಪಾತ್ರತ್ವವನ್ನು ಹೊಂದಿದ
ಪಾದಜ ೪೪೯ – ಶೂದ್ರ
ಪಾನಕ್ರೀಡೆ ೧೨೭ ವ – ಮದ್ಯಸೇವನೆಯ ಆಟ
ಪಾನಭೂರಂಗ ೧೨೮ – ಮದ್ಯಸೇವನೆಯ ಜಾಗ, ಪಡಖಾನೆ
ಪಾಲಾಶ ೧೯೦ ವ – ಮುತ್ತುಗ
ಪಾವು ೧೮೫ ವ – ಹಾವು
ಪಿಂಜರ ೩೨೬ ವ – ಲಾವುಗೆ ಹಕ್ಕಿ [ಕಪಿಂಜರ]
ಪಿತೃಪರ್ಯಾಗತ ೯೧ ವ – ತಂದೆಯಿಂದ ಬಂದ
ಪಿಶಿತಖಂಡ ೧೨೬ ವ – ಮಾಂಸಖಂಡ, ಮಾಂಸದ ತುಂಡು
ಪಿಶಿತಾಹಾರ ೧೧೯ ವ – ಮಾಂಸದ ಊಟ
ಪಿಸುಣ್ ೧೦೬ – ಕುತ್ಸಿತ, ಚಾಡಿ
ಪಿಸುಣ ೧೦೩ – ಚಾಡಿಕೋರ
ಪೀಡನ ೧೩೭ ವ – ರಾಜನ ಐದು ವ್ಯಸನಗಳು: ಸ್ವಭಾವ ಪ್ರದೋಷ ಪ್ರಸಂಗಗುಣ ಪ್ರತಿಲೋಮ ಪೀಡನ – ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಐದನೆಯದು
ಪುಂಡರೀಕ ೪ – ಹುಲಿ

ಪುಂಸ್ಕೇಸರಿ ೧೬೧ – ಗಂಡು ಸಿಂಹ, ನರಸಿಂಹ
ಪುರಾಣಕೂಪ ೧೪೪ ವ – ಹಳೆಯ ಬಾವಿ
ಪುರುಷಾಂತರಸಂಧಿ ೩೦೭ ವ – ರಾಜನು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವ ಹದಿನಾರು ಬಗೆಯ ಸಂಧಿಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು; ಇನ್ನೊಬ್ಬ ರಾಜನ ಸೇನಾಧಿಪತಿಯಿಂದ ತನ್ನ ಕಾರ್ಯ ಸಾಧಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು
ಪುರುಷಾಕಾರದ ಪುರುಳ್ ೨೪೫ ವ – ಭಯಂಕರ ಸ್ವರೂಪದ ರಹಸ್ಯ
ಪುರೋಡಾಶ ೨೫೨ ವ – ಹವಿಸ್ಸಾಗಿ ಅರ್ಪಿಸುವ ಹುರಿದ ಹಿಟ್ಟು, ಹುತಶೇಷ
ಪುಲುವಟ್ಟೆ ೪೩೪ ವ – ಸಣ್ಣ ದಾರಿ
ಪುಷ್ಕರ ೩೯೦ ವ – ಜಾರ
ಪುಸಿಗ ೧೦೪ – ಸುಳ್ಳುಗಾರ
ಪುಸಿವಾತುಗ ೧೦೪ – ಸುಳ್ಳುಗಾರ
ಪುಳಿಂದಮಂದಿರ ೧೮೮ ವ – ಬೇಡನ ಮನೆ
ಪೂಜೆಗ ೧೦೪ ವ – ಸತ್ವಹೀನ
ಪೂಣಿಗತನ ೨೩೦ ವ – ದೃಢ ವಿಚಾರ
ಪೃಥಗ್ಭಾವ ೭೧ ವ – ಬೇರೆ ಎಂಬ ಭಾವನೆ
ಪೃಥುಶರೀರ ೨೧೧ – ದೊಡ್ಡ ದೇಹ
ಪೆಪ್ಪುಳಿಸು ೧೨೯ ವ – ಭಯಪಡು, ನಡುಗು
ಪೇಳಿಗೆ ೧೨೪ ವ – [ಪೇಟಿಕಾ] ಪೆಟ್ಟಿಗೆ, ಬುಟ್ಟಿ
ಪೊರ್ಕುಳಿ ೧೨೯ ವ – ಜಗಳ
ಪೊಲೆಗೆಳೆ ೧೫೧ ವ – ಕೆಟ್ಟ ಗೆಳೆಯ
ಪೊಸ ಮಾಣ ೨೬೬ ವ – ಹೊಸ ಹುಡುಗ
ಪೊಱಗಟ್ಟು ೨೨೧ ವ – ಹೊರೆಯಾಗಿ ಕಟ್ಟು
ಪೋಟಿಲ್ ೨೨೧ ವ – ಪೊಟರೆ)
ಪ್ರಕೃಷ್ಟೋದಯ ೪೪೬ – ಅತ್ಯಂತ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ
ಪ್ರಘಟ್ಟನ ೨೭೮ ವ – ಸಮಾರಂಭ, ಸನ್ನಿವೇಶ
ಪ್ರತಿಲೋಮ ೧೩೭ ವ – ರಾಜನ ಐದು ವ್ಯಸನಗಳು: ಸ್ವಭಾವ ಪ್ರದೋಷ ಪ್ರಸಂಗಗುಣ ಪ್ರತಿಲೋಮ ಪೀಡನ – ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ನಾಲ್ಕನೆಯದು: ಸಂಧಿವಿಗ್ರಹ ಯಾನಾಸನ ದ್ವೈಧೀಭಾವಸಮಾಶ್ರಯಂಗಳೆಂಬ ಆಱುಂ ಗುಣಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಧಿಕಾರ್ಯದದ ಬದಲುಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ತೀರ್ಮಾನಿಸುವುದು, ಯುದ್ಧ ಬೇಕಾದ ಕಡೆ ಸಂಧಿಯಂ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಉಳಿದ ಗುಣಗಳನ್ನೂ ಈ ರೀತಿಯಲ್ಲಿಯೇ ತಿರುಗುಮುರುಗು ಮಾಡುವುದು
ಪ್ರತೀಕಾರಸಂಧಿ ೩೦೭ ವ – ರಾಜನು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವ ಹದಿನಾರು ಬಗೆಯ ಸಂಧಿಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು; ಉಪಕಾರಕ್ಕೆ ಪ್ರತ್ಯುಪಕಾರ ಮಾಡುವ ಒಪ್ಪಂದ
ಪ್ರತ್ಯರ್ಥಿ ೨೪೨ ವ – ಪ್ರತಿವಾದಿ
ಪ್ರದೋಷ ೧೩೭ ವ – ರಾಜನ ಐದು ವ್ಯಸನಗಳು: ಸ್ವಭಾವ ಪ್ರದೋಷ ಪ್ರಸಂಗಗುಣ ಪ್ರತಿಲೋಮ ಪೀಡನ – ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಎರಡನೆಯದು
ಪ್ರಭುಶಕ್ತಿ ೨೮೫ – ರಾಜನ ಮೂರು ಶಕ್ತಿಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು
ಪ್ರಸಂಗಗುಣ ೧೩೭ ವ – ರಾಜನ ಐದು ವ್ಯಸನಗಳು: ಸ್ವಭಾವ ಪ್ರದೋಷ ಪ್ರಸಂಗಗುಣ ಪ್ರತಿಲೋಮ ಪೀಡನ – ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಮೂರನೆಯದು: ಅಂಗನೆ ದ್ಯೂತ ಮೃಗಯಾ ಮದ್ಯಪಾನ ವಾಗ್ದಂಡ ಹರ್ಷ ಅರ್ಥದೂಷಣಗಳೆಂಬ ಏಳೂ ಪ್ರಸಂಗಗುಣ, ಕಾಂತಾ ದ್ಯೂತ ಮೃಗಯಾ ಮದ್ಯಪಾನ ಈ ನಾಲ್ಕು ಕಾಮಜಗಳೆನಿಸಿದರೆ, ಉಳಿದ ವಾಗ್ದಂಡ ಹರ್ಷ ಅರ್ಥದೂಷಣಗಳೆಂಬ ಮೂರು ಕ್ರೋಧಜಗಳೆನಿಸುತ್ತವೆ
ಪ್ರಸೂನಾಯುಧ ೧೨೯ – ಮನ್ಮಥ ಬಾಣ
ಪ್ರಸ್ತರ ೨೯೭ ವ – ಬಂಡೆಗಳಿಂದ ತುಬಕಡಿದಾದ ದಾರಿಯಿರುವ ಭೂಪ್ರದೇಶ
ಪ್ರಸ್ತುತ ೩೧೧ – ಈ ಸಂದರ್ಭ

ಮಂತ್ರಿಗುಣ ೭೮ ವ – ಮಂತ್ರಿಗೆ ಇರಬೇಕಾದ ಗುಣಗಳು: ಗೂಢಲಕ್ಷಣ ಭಿನ್ನಪ್ರತಿ ಸಂಧಾನ ಸಂಧಿದೂಷಣ ಪರಚಿತ್ತಾ ಪರೀಕ್ಷಾಲಕ್ಷಣ

ಮಂದಾಕಿನಿ ೧೯೫ ವ – ಗಂಗಾನದಿ

ಮಂದಾಕಿನೀನಂದನ ೩೩೧ ವ – ಭೀಷ್ಮ

ಮಂದಾರ ೧೯೦ ವ – ಪಾರಿಜಾತ

ಮಡಲ್ ೧೯೦ ವ – ಸೋಗೆ

ಮತ್ಕುಣ ೨೦೦ – ತಿಗಣೆ

ಮದಿರಾಮದ ೧೨೯ ವ – ಮದ್ಯದ ಅಮಲು

ಮನುಚರಿತಾಷ್ಟಕವರ್ಗವಿಧಾನ ೬೫ ವ – ಕೃಷಿ, ವ್ಯಾಪಾರಾಭಿವೃದ್ಧಿ, ದುರ್ಗರಚನೆ, ಸೇತುನಿರ್ಮಾಣ, ಗ್ರಾಮಾರಣ್ಯ ರಕ್ಷಣೆ, ರತ್ನಶೋಧನೆ, ಗಜಾಶ್ವಶಾಲಾವ್ಯವಸ್ಥೆ, ಕಪ್ಪ ವಸೂಲಿ ಎಂಬ ಎಂಟು ಕಾರ್ಯಗಳು

ಮನೆವಾಟಿದಮ್ಮ ೧೯೯ ವ – ಗೃಹಸ್ಥಧರ್ಮ

ಮರುತ್ತನೂಜ ೫೦ – ಹನುಮಂತ

ಮರ್ಮಪ್ರದೇಶ ೮೨ ವ – ದೇಹದ ಸೂಕ್ಷ್ಮ ಭಾಗ

ಮಹಳ ೨೫೩ ವ – [ಮಹಾಲಯ] ಶ್ರಾದ್ಧ

ಮಹಾಸ್ಥಳ ೨೯೭ ವ – ದೊಡ್ಡ ನದಿ ತಟಾಕಗಳಿಂದ ಪರಿವೃತವಾದ ಭೂಪ್ರದೇಶ

ಮಹಿಷಾಶ್ವಮಾಮೇಳನೇ ಸಹ ವಿನಶ್ಯತಿ ೯೧ ವ – ಎಮ್ಮೆ ಕುದುರೆಗಳು ಸೇರಿದರೆ ಒಟ್ಟಿಗೇ ನಾಶವಾಗುತ್ತವೆ

ಮಱಿಗೆ ವರ್ ೧೭೩ – ಆಶ್ರಯಕ್ಕೆ ಬರು

ಮಾರ್ದ್ವೀಕಗಂಧ ೧೨೮ – ಮದ್ಯದ ವಾಸನೆಯಿಂದ ಕೂಡಿದ

ಮಾರ್ಮನುಷ್ಯ ೨೫೭ ವ – ಬೇರೆಯೇ ವ್ಯಕ್ತಿ

ಮಾಲಾಮಂತ್ರ ೨೯೨ ವ – ದುರ್ಮಂತ್ರ

ಮಾಳಂಗೊಳ್ ೨೧೩ ವ – ದಿಕ್ಕಾಪಾಲಾಗಿ ಓಡು

ಮಿತ್ರಕಾರ್ಯ ೭೧ ವ – ಪಂಚತಂತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು: ರಾಜನು ಮಿಕ್ಕ ರಾಜರನ್ನು ಗೆಳೆಯರನ್ನಾಗಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ತಂತ್ರ

ಮೀಂಗುಲಿ[ಗ] ೨೨೪ ವ – ಬೆಸ್ತ

ಮುಗಿಲ ನೀರು ೧೨೦ ವ – ಮಳೆಯ ನೀರು

ಮುಚುಕುಂದ ೧೨೭ ವ – ಸದಾಪುಷ್ಪ, ನಿಚ್ಚಮಲ್ಲಿಗೆ

ಮೂಲವ್ಯಸನ ೧೩೭ ವ – ರಾಜನ ಐದು ವ್ಯಸನಗಳು: ಸ್ವಭಾವ ಪ್ರದೋಷ ಪ್ರಸಂಗಗುಣ ಪ್ರತಿಲೋಮ ಪೀಡನ

ಮೃಗಯಾ ೧೬೩ – ಬೇಟೆ

ಮೃಡಾಣಿ ೧೨೬ – ಪಾರ್ವತಿ

ಮೆಲ್ಕಾಡು ೭೭ ವ – ಮೆಲುಕು ಹಾಕು

ಮೆಳ್ಪಡು ೪೧೧ – ಮೋಸಹೋಗು, ಭ್ರಾಂತಿಗೊಳ್ಳು

ಮೊಟ್ಟನೆ ೨೧೦ ವ – ಹಾಳು

ಮೊಱೆ ೧೫೧ ವ – ಕ್ರಮ

ಯತ್ಪರಾರ್ಥಂ ಶರೀರಂ ೧೮೦ ವ – ಈ ಶರೀರವು ಇತರರ ಉಪಕಾರಕ್ಕೇ ಇರುವುದು

ಯಶೋಲತಿಕೆ ೬೫ – ಕೀರ್ತಿಯೆಂಬ ಬಳ್ಳಿ

ಯಾನ ೩೦೭ ವ – ರಾಜನ ಷಡ್ಗುಣಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು, ಶಕ್ತಿತ್ರಯಸಂಪನ್ನರಾದ ಇಬ್ಬರು ವಿಜಿಗೀಷುಗಳನ್ನು ಮೇಲೆತ್ತಿ ಬರುವುದು

ರಂಭೆ ೧೯೧ ವ – ಬಾಳೆ ಗಿಡ

ರಕ್ಷಿತವಿವರ್ಧನ ೭೫ ವ – ಕಾಪಾಡಿ ಕೊಂಡದ್ದನ್ನು ವೃದ್ಧಿಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು

ರತೀಶ ೨ – ಮನ್ಮಥ

ರಭಸೋದ್ಯೋಗ ೨೪೯ – ಆತುರದ ಕೆಲಸ

ರವಿಸುತಾ ೩೧೬ – ಯಮುನೆ

ರವಿಸೂನು ೪೨೯ – ಕಾಗೆ

ರಾಗರಸ ೪೦೯ – ಪ್ರಣಯ

ರಾಜಸ್ವ ೪೪೫ – ರಾಜನ ಆಸ್ತಿ

ರಾತ್ರ್ಯಂಧ ೨೧೦ ವ – [ರಾತ್ರಿ+ಅಂಧ] ರಾತ್ರಿ ಕುರುಡ

ರಾಸಭ ೪೦೯ – ಕತ್ತೆ

ರಾಸಭಿ ೪೦೭ ವ – ಹೆಣ್ಣು ಕತ್ತೆ
ರುಟ್ ೩೯೨ – ರೋಗ
ರುರು ೧೪೨ – ಮಚ್ಚೆಗಳಿರುವ ಜಿಂಕೆ
ಲಕುಟ ೨೬೧ ವ – ದೊಣ್ಣೆ
ಲಬ್ಧಪರಿರಕ್ಷಣ ೭೫ ವ – ಪಡೆದುದನ್ನು ಕಾಪಾಡಿಕೊಳ್ಳುವುದು
ಲೋಕಾಂತರಿತ ೨೪೨ – ಬೇರೆ ಲೋಕಕ್ಕೆ ಹೋದವನು, ಸತ್ತವನು
ವಂಚನೆ ೭೧ ವ – ಪಂಚತಂತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು: ಇತರರ ಮನಸ್ಸನ್ನರಿತು ಸಂಧಾನ ಮಾಡಿ ವಂಚಿಸುವುದು
ವಕ್ರಾಕ್ಷ ೪೨೭ ವ – ಕಾಗೆ
ವಚಶ್ರೀವರ ೧ – ಸರಸ್ವತಿಯ ಪತಿ, ಬ್ರಹ್ಮ
ವರ್ಣತ್ರಯ ೪೪೬ – ವರ್ಣಚತುಷ್ಕದಲ್ಲಿ ಮೊದಲ ಮೂರು ದ್ವಿಜವರ್ಣಗಳು
ವರ್ಧಿತತೀರ್ಥಪ್ರತಿಪಾದನ ೭೫ ವ – ವೃದ್ಧಿಯಾದುದನ್ನು ಯೋಗ್ಯರೀತಿಯಲ್ಲಿ ವಿನಿಯೋಗಿಸುವುದು
ವಲಿಮುಖ ೧೭೮ – ಕೋತಿ
ವಸುಧಾಮರ ೧೭೯ ವ – ಬ್ರಾಹ್ಮಣ
ವಸುಧಾಸುದತಿ ೨೮೫ – ಭೂದೇವಿ
ವಸುಹೀನ ೩೦೯ – ಹಣವಿಲ್ಲದವನು, ಬಡವ
ವಾತ್ಸ್ಯಾಯನ ೪೧ ವ – ವಾತ್ಸ್ಯಾಯನನ ಕಾಮಶಾಸ್ತ್ರ
ವಾಮೆ ೨೨೨ – ಸ್ತ್ರೀ
ವಿಕಟ ೧೩೮ ವ – ಕ್ರೂರ
ವಿಗ್ರಹ ೩೦೭ ವ – ರಾಜನ ಷಾಡ್ಗುಣ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು, ಜಯಾಪೇಕ್ಷಿಗಳಿಬ್ಬರ ಸಮಾನ ಯುದ್ಧ
ವಿದ್ಯಾಪ್ರತ್ಯಯ ೩೪೯ ವ – ವಿದ್ಯೆಯ ಸಾಮರ್ಥ್ಯ
ವಿನತಾನಂದನ ೩೧೪ – ಗರುಡ
ವಿಪರೀತಗ್ರಹಣ ೨೯೩ ವ – ತಪ್ಪು ತಿಳಿಯುವುದು
ವಿಪಶ್ಚಿತ್ ೫೪ – ವಿದ್ವಾಂಸ
ವಿಪಶ್ಚಿನ್ನಿಧಿ ೫೩ – [ವಿಪಶ್ಚಿತ್+ನಿಧಿ] ವಿದ್ವಾಂಸರ ನಿಧಿ
ವಿರಕ್ತಪ್ರಕೃತಿ ೨೮೧ – ಯಾವುದರಲ್ಲೂ ಆಸಕ್ತಿಯಿಲ್ಲದ ಸ್ವಭಾವ
ವಿಶ್ವಾಸ ೭೧ ವ – ಪಂಚತಂತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು: ನಂಬಲಾರದ್ದನ್ನು ನಂಬುವಂತೆ ಮಾಡುವುದು
ವಿಷಧರವಲ್ಲಭಭೂಷಣ ೧೫೯ – ಸರ್ಪಭೂಷಣ, ಶಿವ
ವಿಷಮಲೋಚನ ೩೭೭ – ಶಿವ
ವಿಷಾಣ ೭೮ – ಕೊಂಬು
ವಿಹಾಯಸರಿದಂಬು ೨ – ಆಕಾಶಗಂಗೆಯ ನೀರು
ವೀರಭೋಜ್ಯಾ ವಸುಂಧರಾ ೧೫೭ – ಭೂಮಿಯು ವೀರರಿಂದ ಅನುಭವಿಸಲ್ಪಡತಕ್ಕದ್ದು
ವೀರುಧ ೯೭ – ಪೊದೆ, ಹಬ್ಬಿದ ಬಳ್ಳಿ
ವೃಂದಂ ನರೇಂದ್ರಾಯತೇ ೮೭ ವ – ಗುಂಪು ರಾಜನ್ನಾಗಿಸುತ್ತದೆ
ವೃಷಭ ೧೦೭ ವ – ಎತ್ತು
ವೇಹಾರ ೨೩೮ ವ – ವ್ಯವಹಾರ
ವೈನತೇಯ ೨೨೮ ವ – ಗರುಡ[ಪಕ್ಷಿ]
ವೈರಣೆ ೨೯೭ ವ – ಹೊರಗೆ ಉಪ್ಪಾದ ಕುಡಿಯಲು ಬಾರದ ನೀರಿನಿಂದ ತುಂಬಿರುವ ಭೂಪ್ರದೇಶ
ವ್ಯಾಘ್ರ ೧೧೧ – ಹುಲಿ
ವ್ಯಾತಂಕ ೧೩೭ ವ – ವೈರಾಗ್ಯ
ವ್ಯಾಧಿನಿರ್ಹರಣ ೪೦೯ ವ – ರೋಗ ನಿವಾರಣೆ
ಶಕುನಿ ೩೧೩ ವ– ಪಕ್ಷಿ
ಶಕ್ತಿತ್ರಯ ೧೫೬ ವ – ಪ್ರಭು, ಮಂತ್ರ, ಉತ್ಸಾಹ ಎಂಬ ರಾಜನ ಮೂರು ಬಗೆಯ ಶಕ್ತಿಗಳು

ಶಕ್ತಿಧರ ೩೭ – ಕುಮಾರಸ್ವಾಮಿ
ಶಕ್ವರ ೭೭ ವ – ಗೂಳಿ
ಶತಪ್ರಕೃತಿ ೧೫೦ – ಹಟಮಾರಿತನ
ಶತಧೃತಿಪೌತ್ರ ೨೩೦ – ಬ್ರಹ್ಮನ ಮೊಮ್ಮಗ, ರಾವಣ
ಶತಪತ್ರಮಿತ್ರ ೩೬೦ ವ – ಕಮಲಸಖ, ಸೂರ್ಯ
ಶಬರಶಿಬಿರ ೧೮೮ – ಬೇಡನ ಗುಡಿಸಲು
ಶಮಿ ೧೯೦ ವ – ಬನ್ನಿಯ ಗಿಡ
ಶರಾಸನಾಗಮ ೧೯೮ – ಧನುರ್ವಿದ್ಯೆ
ಶರೀರಮಾದ್ಯಂ ಖಲುಧರ್ಮಸಾಧನಂ ೧೮೮ ವ – ಧರ್ಮಸಾಧನೆಗೆ ಶರೀರವೇ ಮೊದಲ ಸಾಧನವಲ್ಲವೇ
ಶಶ ೧೪೨ – ಮೊಲ
ಶಾಖಾಚರ ೧೭೭ ವ – ಕೊಂಬೆಯ ಮೇಲೆ ಓಡಾಡುವುದು, ಕೋತಿ
ಶಾಪೋಪಹತ ೧೦೭ – ಶಾಪಕ್ಕೆ ಒಳಗಾದ
ಶಿಂಶುಮಾರ ೪೦೪ ವ – ಮೊಸಳೆ
ಶುಂಡಾಲ ೧೪೨ – ಆನೆ
ಶುಷ್ಕ ೧೯೦ ವ – ಒಣಗಿದ
ಶ್ರೀಕರಣ ೬೬ ವ – ಲೆಕ್ಕಪತ್ರಾಧಿಕಾರಿ
ಶ್ರೇಯೋ ಮೂರ್ಖಸ್ಯ ನ ಬ್ರೂಯಾತ್ ೩೪೦ ವ – ಮೂರ್ಖನಿಗೆ ಶ್ರೇಯಸ್ಸನ್ನು ಹೇಳಬಾರದು
ಶ್ರೋತ್ರಿಯ ೧೧೭ ವ – ವೈದಿಕ, ವೇದವಿದ
ಶ್ಯೇನ ೨೨೭ ವ – ಗಿಡುಗ
ಶ್ವಾಪದ ೮೭ ವ – ಕಾಡುಪ್ರಾಣಿ
ಷಟ್ತರ್ಕ ೧೧೭ ವ – ನ್ಯಾಯ, ವೈಶೇಷಿಕ, ಸಾಂಖ್ಯ, ಯೋಗ. ವೇದಾಂತ, ಪೂರ್ವ ಮೀಮಾಂಸೆ ಎಂಬ ಆರು ದರ್ಶನಗಳು
ಷಾಡ್ಗುಣ್ಯ ೬೫ ವ – ರಾಜನ ಆರು ಗುಣಗಳಾದ ಸಂಧಿ, ವಿಗ್ರಹ, ಯಾನ, ಆಸನ, ಸಂಶ್ರಯ ಮತ್ತು ದ್ವೈಧೀಭಾವ
ಷೋಡಶಸಂಧಿ ೩೦೭ ವ – ರಾಜನು ಕೈಗೊಳ್ಳಬಹುದಾದ ಹದಿನಾರು ಬಗೆಯ ಸಂಧಿಗಳು: ಸಂಪ್ರದಾನ, ಕಪಾಲ, ಉಪಹಾಸನ, ಸಂತಾನ, ಸಂಗತ, ಉಪನ್ಯಾಸ, ಪ್ರತೀಕಾರ, ಸಂಯೋಗ, ಪುರುಷಾಂತರ, ಅದೃಷ್ಟಪುರುಷ, ಅದುಷ್ಟ ಆತ್ಮಾಮಿಷ, ಉಪಗ್ರಹ, ಪರಿಕ್ರಮ, ಅರಿಪರದೂಷಣ, ಸ್ಕಂಧೋಪನಯ
ಸಂಕೇತನಿಕೇತನ ೧೨೮ ವ – ಗೊತ್ತು ಮಾಡಿಕೊಂಡ ಮನೆ
ಸಂಗತ ೩೦೭ ವ – ರಾಜನ ಹದಿನಾರು ಬಗೆಯ ಒಪ್ಪಂದಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು, ಮಿತ್ರತ್ವ
ಸಂಘಟ್ಟ ೧೧೦ – ಗಟ್ಟಿಸಲ್ಪಟ್ಟ
ಸಂಚಿತಾರ್ಥ ೯೨ ವ – ಕೂಡಿಟ್ಟ ಧನ
ಸಂತಾನ ೩೦೭ ವ – ರಾಜನು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳ ಬಹುದಾದ ಹದಿನಾರು ಬಗೆಯ ಸಂಧಿಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು, ಮಗಳನ್ನು ಮದುವೆ ಮಾಡಿಕೊಟ್ಟು ಸಂಧಿ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವುದು
ಸಂದಿಗ್ಧ ೨ – ಮುಚ್ಚಲ್ಪಟ್ಟ
ಸಂಧಾನ ೩೦೭ ವ – ಸಂಧಿ, ರಾಜನ ಷಾಡ್ಗುಣ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು, ಬಲಿಷ್ಠ ಹಗೆಯನ್ನು ಉಡುಗೊರೆಯಿತ್ತು ಸಂತೈಸುವುದು
ಸಂಧಿವಿಗ್ರಹಿ ೬೬ ವ – ರಾಜಿ–ಯುದ್ಧಗಳ ಬಗೆಗಿನ ಮಂತ್ರಿ
ಸಂಪ್ರದಾನ ೩೦೭ ವ – 'ಷೋಡಶ ಸಂಧಿ'ಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು, ಉಡುಗೊರೆ ಕೊಡುವ ಮೂಲಕ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವ ಸಂಧಿ
ಸಂಯೋಗ ೩೦೭ ವ – ರಾಜನು ಕೈಗೊಳ್ಳಬಹುದಾದ ಹದಿನಾರು ಬಗೆಯ ಸಂಧಿಗಳು, ಒಂದು ಉದ್ದೇಶಕ್ಕಾಗಿ ಇಬ್ಬರು ರಾಜರಲ್ಲಿ ಏರ್ಪಡುವ ಒಪ್ಪಂದ
ಸಶ್ರಯ ೩೦೭ ವ – ರಾಜನ ಷಾಡ್ಗುಣ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು, ಸ್ವಂತ ಬಲವಿಲ್ಲದೆ ಶತ್ರುವನ್ನು ಗೆಲ್ಲಬಹುದಾದ ಆಶ್ರಯಿಸುವುದು
ಸಟಾಜಾಳ ೧೧೧ – ಕೂದಲ ರಾಶಿ

ಸತ್ತುಗ ೨೫೩ ವ – ಹುರಿಟ್ಟು
ಸನ್ನಿಪಾತ ೧೨೯ – ಸನ್ನಿ ಜ್ವರ
ಸನ್ನಂಗ ೩೨೬ – ಕದ್ದ ಒಡವೆ
ಸಪ್ತವ್ಯಸನ ೬೫ ವ – ಸ್ತ್ರೀ, ದ್ಯೂತ, ಬೇಟೆ, ಮದ್ಯಪಾನ, ವಾಕ್ಪಾರುಷ್ಯ, ದಂಡ ಪಾರುಷ್ಯ, ಅರ್ಥದೂಷಣ ಎಂಬ ಏಳು ವ್ಯಸನಗಳು
ಸಪ್ತಾಂಗ ೯೨ ವ – ಸ್ವಾಮಿ, ಅಮಾತ್ಯ, ಸುಹೃತ್, ಕೋಶ, ರಾಷ್ಟ್ರ, ದುರ್ಗ, ಬಲ – ಎಂಬ ರಾಜ್ಯಾಂಗಗಳು
ಸಮಕಟ್ಟು ೧೫೧ ವ – ಹೊಂಚುಹಾಕು
ಸಮಚಿತ್ತ ೮೫ ವ – ಸಮಾಧಾನಕರ ಮನಸ್ಸು
ಸಮಯಬಾಹ್ಯ ೨೧೩ ವ – [ಮತದಿಂದ] ಬಹಿಷ್ಕೃತ
ಸಮಾವಸ್ಥೆ ೨೦೬ ವ – ಸ್ಥಿತಿ
ಸಮಿತ್ತು ೧೯೦ ವ – ಸೌದೆ, ಕಟ್ಟಿಗೆ
ಸಮ್ಮುಖ ೮೫ ವ – ಎದುರು
ಸಮ್ಮೋಹನ ೧೦೭ ವ – ಮೈಮರೆವು
ಸರ್ಪದಷ್ಟ ೩೪೯ ವ – ಹಾವಿನಿಂದ ಕಚ್ಚಲ್ಪಟ್ಟವನು
ಸರ್ವೋರ್ವರೆ ೨೪೮ – ಸಮಸ್ತ ಭೂಮಿ
ಸಹಾಯಾತ್ ಮಂತ್ರನಿಶ್ಚಯಃ ೮೮ ವ – [ಇತರರ] ಸಹಾಯದಿಂದ ಮಂತ್ರಾಲೋಚನೆಯನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು
ಸಾಂತಪನ ೧೯೦ ವ – ಒಂದು ಬಗೆಯ ತಪಸ್ಸು
ಸಾರಂಗ ೧೪೨ – ಒಂದು ಬಗೆಯ ಜಿಂಕೆ
ಸಾರಭಾಂಡ ೭೫ ವ – ವಸ್ತುಗಳ ಸಮೂಹ
ಸಾಷ್ಟಾಂಗಮೆಱಗು ೮೫ ವ – ಸಾಷ್ಟಾಂಗಗಳನ್ನು ನೆಲ ತಾಗಿಸಿ ನಮಸ್ಕಾರಮಾಡು
ಸಿತಗ ೩೬೮ ವ – ಜಾರ
ಸಿತಗತನ ೩೬೮ ವ – ಹಾದರ
ಸಿತಪಕ್ಷ ೪೪೮ – ಶುಕ್ಲಪಕ್ಷ
ಸಿದ್ದಿಗೆ ೨೧೬ ವ – ಚರ್ಮದ ಬುದ್ದಲಿ
ಸಿದ್ಧರಸ ೧೦೦ ವ – ಕೀಳು ಲೋಹಗಳನ್ನು ಚಿನ್ನವನ್ನಾಗಿಸುವ ರಸ
ಸಿದ್ಧಿತ್ರಯ ೬೫ ವ – ಮೂರು ಸಿದ್ಧಿಗಳು
ಸುಗಂಡ ೧೪೨ – ತುಂಬ ಬಲಿಷ್ಠವಾದ
ಸುಪುತ್ರಃ ಕುಲದೀಪಕಃ ೪೮ – ಒಳ್ಳೆಯ ಮಗನು ಕುಲವನ್ನು ಬೆಳಗುವವನು
ಸುಪ್ತಪ್ರಲಾಪ ೨೯೨ ವ – ಕನವರಿಕೆ
ಸುಯ್ಯಾನ ೨೧೯ ವ – ಕಾವಲು
ಸುರತಸುಖ ೧೩೧ ವ – ಸಂಭೋಗಸುಖ
ಸುರಸದ್ಮ ೬೦ – ಸ್ವರ್ಗ, ದೇವಾಲಯ
ಸುವರ್ಣಚ್ಛಾಯ ೧೦೦ ವ – ಚಿನ್ನದಂತಹ ಬಣ್ಣ
ಸುಹೃತ್ ೪೪೬ – ಸ್ನೇಹಿತ
ಸೂಳುಗಾಳೆ ೧೯೭ ವ – ಕಾಲ ಸೂಚಿಸುವ ಕಹಳೆ
ಸೃಗಾಳ ೧೪೨ – ನರಿ
ಸೆಂಡಾಡು ೮೪ – ಚೆಂಡಾಟವಾಡು
ಸೊಡರ್ಗುಡಿ ೨೨೪ – ನಿಧಿಯಿದ್ದ ಕಡೆ ಸೊಡರ ಕುಡಿ ಬಾಗುತ್ತದೆ ಎಂಬ ನಂಬಿಕೆ
ಸೋವತಂ ಮಾಡು ೧೧೪ ವ – ಬಲಿಗೊಡು
ಸ್ಕಂಧೋಪನಯ ೩೦೭ ವ – ರಾಜನು ಕೈಗೊಳ್ಳಬಹುದಾದ ಹದಿನಾರು ಬಗೆಯ ಸಂಧಿಗಳು: ಕಾಣಿಕೆ ಕೊಟ್ಟು ಶರಣಾಗುವುದು
ಸ್ತಂಭಗಹನ ೨೯೭ ವ – ನಾನಾ ಮರಗಿಡ ಸಸ್ಯಗಳಿಂದ ತುಂಬಿರುವ ಭೂಪ್ರದೇಶ
ಸ್ಥಿತಿಸಾರ ೨೦೩ – ಕೊಟ್ಟ ಮಾತಿಗೆ ತಪ್ಪದವನು, ದೃಢಚಿತ್ತ
ಸ್ಥೂಲಲಕ್ಷ ೩೦೨ – ದೃಢವಾದ ಗುರಿಯುಳ್ಳವನು
ಸ್ನಾತಕ ೧೯೦ ವ – ತಾಪಸ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿ
ಸ್ರುಕ್ ೨೫೭ ವ – ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ ಬಳಸುವ ಮರದ ಸೌಟು

ಸ್ವಪರಾಂತಸ್ಥವಿದ ೮೫ ವ – ತನ್ನ ಮತ್ತು ಇತರರ ಒಳಗನ್ನು ತಿಳಿದವನು

ಸ್ವಭಾವ ೧೩೭ ವ – ಸ್ವಭಾವ ಪ್ರದೋಷ ಪ್ರಸಂಗಗುಣ ಪ್ರತಿಲೋಮ ಪೀಡಣ ಎಂಬ ಅರಸನ ವ್ಯಸನಗಳಲ್ಲಿ ಮೊದಲನೆಯದು; ಸಪ್ತಾಂಗಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವುದಾದರೂ ಒಂದು ವಿಕಳವಾಗಿರುವುದು

ಸ್ವಾಂಗಸ್ಪೃಷ್ಟಕಸಹಿತಂ ೨೬೭ – ತಾನು ತೊಟ್ಟ ಆಭರಣಗಳೊಡನೆ

ಸ್ವಾರ್ಥ ೭೬ ವ – ತನ್ನ ಪದಾರ್ಥಗಳು

ಸ್ವೋದರಪೂರಣ ೧೧೯ ವ – [ಸ್ವ+ಉದರಪೂರಣ] ತನ್ನ ಹೊಟ್ಟೆ ಹೊರೆದುಕೊಳ್ಳುವುದು

ಹಮ್ಮದಂಬೋಗು ೯೮ ವ – ಮೂರ್ಛೆಗೊಳ್ಳು

ಹಲ್ಲಣ ೧೯೦ ವ – ಪಲ್ಲಣ, ಜೀನು

ಹಸ್ತಿನಾಪದಾತಿಯುದ್ಧಮಿವ ಬಲವದ್ವಿಗ್ರಹಃ ೯೧ ವ – ಆನೆ ಕಾಲಾಳುಗಳ ಯುದ್ಧದ ಹಾಗೆ ಬಲಿಷ್ಠನ ಯುದ್ಧವಾಗುತ್ತದೆ

ಹುತವಹಸಖ ೩೬೩ ವ – ಬೆಂಕಿಯ ಗೆಳೆಯ, ವಾಯು

ಱೋಡಗತನಂಗೆಯ್ ೪೦೪ ವ – ಗೇಲಿ ಮಾಡು

ಱೋಡಾಡು ೧೪೬ ವ – ಹೀಯಾಳಿಸು, ಗೇಲಿ ಮಾಡು

ಕನ್ನಡ ಪುಸ್ತಕ ಪ್ರಾಧಿಕಾರ ಕನ್ನಡ ಪುಸ್ತಕೋದ್ಯಮದ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗಾಗಿ ಸ್ಥಾಪಿಸಿರುವ ಸಂಸ್ಥೆಯಾಗಿದೆ. ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಜನಪ್ರಿಯ ಪ್ರಕಾರಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ ಪುಸ್ತಕಗಳನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸಿ, ಜನಸಾಮಾನ್ಯರಿಗೆ ಸುಲಭ ದರದಲ್ಲಿ ತಲುಪಿಸಬೇಕೆನ್ನುವುದು ಪ್ರಾಧಿಕಾರದ ಆಶಯವಾಗಿದೆ. ಸೃಜನಶೀಲ ಸಾಹಿತ್ಯಪ್ರಕಾರಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸಿರುವುದು ಹೆಚ್ಚಿಲ್ಲವಾದರೂ, ಪ್ರಕಟಿಸಿರುವಷ್ಟು ಮೌಲಿಕವಾದದ್ದಾಗಿದೆ. ಉಳಿದಂತೆ ವಿಮರ್ಶೆ, ಜೀವನಚರಿತ್ರೆ, ಶಾಸ್ತ್ರವಿಷಯ ಕುರಿತಾದ ಗ್ರಂಥಗಳು, ಸಮಾಜಶಾಸ್ತ್ರಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ಹೊರತರಲಾಗಿದೆ. ಹಳಗನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಹೇಳುವುದಾದರೆ ಕುಮಾರವ್ಯಾಸ ಭಾರತವನ್ನು ಹೊರತುಪಡಿಸಿದರೆ ಇತರೆ ಯಾವುದೇ ಪ್ರಾಚೀನ ಸಾಹಿತ್ಯಕೃತಿಗಳನ್ನು ಹೊರತರುವಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಧಿಕಾರವಾಗಲೀ, ಅಕಾಡೆಮಿಗಳಾಗಲೀ ಈವರೆಗೆ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡಿದಂತಿಲ್ಲ. ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಪ್ರಾಚೀನಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ಈವರೆಗೂ ಹೆಚ್ಚು ಪ್ರಕಟಿಸಿರುವುದು ರಾಜ್ಯದ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯಗಳೇ ಎನ್ನಬಹುದು.

ಕನ್ನಡಿಗರಿಗೆ ಪ್ರಾಚೀನ ಕನ್ನಡ ಗದ್ಯಕೃತಿಗಳು ಸುಲಭ ದರದಲ್ಲಿ, ಪರಿಶುದ್ಧ ರೂಪದಲ್ಲಿ ದೊರೆಯಬೇಕೆಂಬ ಆಶಯದಿಂದ ಹಳಗನ್ನಡ, ನಡುಗನ್ನಡದ ಹತ್ತು ಕೃತಿಗಳನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸಲು ಉದ್ದೇಶಿಸಲಾಯಿತು. ನಾಡಿನ ಹಿರಿಯ ವಿದ್ವಾಂಸರಾದ ಡಾ. ಎಂ.ಎಂ. ಕಲಬುರ್ಗಿ ಅವರು ಈ ಮಾಲೆಯ ಸಂಪಾದನಕಾರ್ಯದ ನೇತೃತ್ವ ವಹಿಸಲು ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡು, ಸಕಾಲದಲ್ಲಿ ಜವಾಬ್ದಾರಿಯನ್ನು ಅಚ್ಚುಕಟ್ಟಾಗಿ ನಿರ್ವಹಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಡಾ. ಸಿದ್ಧಲಿಂಗಯ್ಯ
ಅಧ್ಯಕ್ಷರು

ಕನ್ನಡ ಪುಸ್ತಕ ಪ್ರಾಧಿಕಾರ